

Maanpuolustuskorkeakoulu

Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 32

Venäjän sotilasstrategia muutoksessa

Tulkintoja Venäjän sotilasstrategian perusteiden kehityksestä
Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen

Pentti Forsström

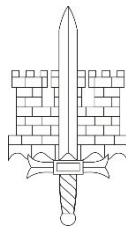

PENTTI FORSSTRÖM

VENÄJÄN SOTILASSTRATEGIA MUUTOKSESSA

Tulkintoja Venäjän sotilasstrategian perusteiden kehityksestä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen

Akateeminen väitöskirja, joka Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimusneuvoston suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi sotatieteiden tohtorin tutkintoa varten Maanpuolustuskorkeakoulun Santahaminatalon auditoriossa, Santahaminassa Helsingissä perjantaina, 16. elokuuta 2019 klo 12.

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
HELSINKI 2019

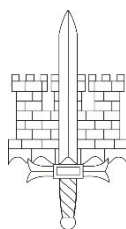
MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
JULKAISUSARJA 1: TUTKIMUKSIA NRO 32

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
SERIES 1: RESEARCH PUBLICATIONS NO. 32

VENÄJÄN SOTILASSTRATEGIA MUUTOKSESSA

**Tulkintoja Venäjän sotilasstrategian perusteiden
kehityksestä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen**

PENTTI FORSSTRÖM

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
HELSINKI 2019

Pentti Forsström: *Venäjän sotilasstrategia muutoksessa: tulkintoja Venäjän sotilasstrategian perusteiden kehityksestä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*

Maanpuolustuskorkeakoulu
Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 32
Väitöskirja /
National Defence University
Series 1: Research Publications No. 32
Doctoral dissertation

Tekijä: Everstiluutnantti (evp) Pentti Forsström

Ohjaava professori: Professori Pekka Sivonen
Maanpuolustuskorkeakoulu

Esitarkastajat: Ph.D Sinikukka Saari
Ulkoasiainministeriö

FT Olli-Matti Mikkola
Puolustusvoimat

Vastaväittäjä: YTT, apulaisprofessori Katri Pynnöniemi
Helsingin yliopisto, Aleksanteri-instituutti ja
Maanpuolustuskorkeakoulu

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa: <http://www.doria.fi>

Kannen kuva: Samir Kuronen & Pentti Forsström
Kansikuvan kuvälähteet: Pentti Forsströmin kokoelmat
Kirjan kuvat ja piirroksset: Pentti Forsström

ISBN 978-951-25-3082-3 (nid.)
ISBN 978-951-25-3083-0 (PDF)
ISSN 2342-9992 (painettu)
ISSN 2343-0001 (verkkójulkaisu)

Maanpuolustuskorkeakoulu
National Defence University

PunaMusta Oy
Tampere 2019

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen pääongelmana on, miten Venäjän sotilasstrategian perusteet ovat muuttuneet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Tutkimusongelma on redusoitu neljään tutkimuskysymykseen: sodan paradigman kehitys, sodan ennaltaehkäisyn kehitys, sotilaallisen voiman käytön perusteiden kehitys ja sotilaallisen voiman kehitys. Tutkimus rajataan ajallisesti Neuvostoliiton hajoamisesta loppusyksyyn 2016.

Venäjän sotilasstrategia määritellään osana sotilaspolitiikkaa tapahtuvaksi Venäjän ylimmän sotilaallisen johdon toiminnaksi ja sotilaallisen voiman avulla tapahtuvaksi vaikuttamiseksi, joka kohdistuu Venäjän sotilaallisiin vaaroihin ja uhkiin ja jonka tavoitteena on Venäjän sotilaallisen turvallisuuden ylläpitäminen.

Tutkimusstrategian primäärisenä vaikuttimena oli pyrkimys tutkimuksen avulla lisätä suomalaista tulkintaa ja ymmärrystä Venäjän sotilasstrategiasta ja sen komponenteista. Teoreettisena perustana tutkimuksessa oli venäläinen sotatieteellinen teoria sotilaallisesta toiminnasta dualistisena ja symmetrisenä järjestelmänä sekä sen kehittymisen kolmesta lainalaisuudesta. Sotilaallisen toiminnan välineen vaikutus kohdistetaan tavoitteeseen, jolloin määrittäytyvä välineen vaikutuksen diskrepanssi tavoitetilän suhteen. Tämä ero ilmentää tiedostettuna välineen kehittämistarpeita.

Kehittämistä tarkasteltiin näkökulmasta, jonka mukaan sotilaallinen toiminta muuttuu kolmen lainalaisuuden - rakenteen, suuntauksen ja luonteen muutoksen mukaisesti. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja osin kvantitatiivinen, missä tavoitteena on ymmärrys ja sen lisääminen tutkimuskohteesta. Hermeneuttisia tulkintoja muodostetaan sotilaallisen toiminnan mallin, sen osatekijöiden ja niiden kehittymisen lainalaisuuksien muodostaman taustan pohjalta tehdyllä päättelyllä.

Venäjän sotilasstrategian ja sen perusteiden kehitys on johtanut siihen, että Venäjän sotilasstrategian perusluonne on ambivalentti – sekä puolustuksellinen että hyökkäyksellinen riippuen päätöksestä tilanteen edellyttämällä tavalla. Pidäke toimintana on laaja-alaistunut, monimuotoistunut ja tullut joustavammaksi. Venäjän sotilasstrategiassa on tapahtunut muutos, jossa sotilaallisen voiman pidäkkeellinen funktio pystytään muuttamaan viiveettömästi asevoimien suoraksi ennakoivaksi käytöksi. Pidäkkeen ja sotilaallisen voiman käytön välinen raja on siten hävinnyt. Teoreettisesti se ilmentää nopeaa kykyä siirtyä välillisestä vaikuttamisesta välittömään vaikuttamiseen. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että Venäjän asevoimat kehittyvät pääosin esitetyn teorian lähtökohtien mukaisesti. Ongelmia kehittämässä esiintyy.

Asiasanat: Venäjä, sotilasstrategia, sotilaallinen toiminta, sodan paradigma, sotilaallinen voima, asevoimat, reformi, sotilaspolitiikka, sotilasdoktriini, pidäke, sotilaallisen voiman käyttö, sotilaallisen voiman käytön muodot, henkilöstö, teoria sotilaallisen toiminnan kehittymisestä.

ABSTRACT

The research problem of this study is how the fundamentals of Russian military strategy have changed after the collapse of the Soviet Union. The research problem has been reduced to four questions: the development of the war paradigm, the development of deterrence, the development of the fundamentals for use of military power, and the development of military force (i.e. might). The research covers the time from the collapse of the Soviet Union to late autumn of the year 2016.

The Russian military strategy has been defined as activity being a part of the military politics of the Russian high military command, and as influence by means of military might, which is targeted to the dangers and threats in order to maintain Russian military security. The primary motive for the research strategy was the intention to give a Finnish interpretation, achieved by means of scientific research, and to increase the amount of knowledge of Russian military strategy and its components.

The research theory consists of an approach used in Russian military science. This theoretical approach comprises the military activity as a dualistic and symmetric system and its development according to three laws. The impact of the instrument of the subject in military activity is targeted towards the objective, and thus the discrepancy between the impact and the objective can be defined. This discrepancy, when recognized, creates a necessity to develop the instrument.

The development of the instrument is examined by using this theoretical approach. The three laws comprise the development of the structure, orientation and nature of military activity. This examination is conducted by means of qualitative and partly quantitative research, where the main objective is the understanding and its enhancement concerning the research subject. The hermeneutical interpretations are reached by reasoning.

The development of Russian military strategy and its foundations has led to the point where the basic nature of Russian military strategy is ambivalent – both defensive and offensive, depending on the decision required in the actual situation. Deterrence as a form of action has become more comprehensive, more manifold and more flexible. Russian military strategy has seen a change, which means that the function of deterrence can be transformed without delay into direct and preemptive use of the Armed Forces. Theoretically, this change represents the capability to rapidly convert indirect influence into direct influence. The borderline between deterrence and use of military force has disappeared. The results of this research show that the Russian Armed Forces are developing according to the outlined theoretical approach. Problems, however, also exist.

Key words: Russia, military strategy, military activity, paradigm of war, military power, military might, armed forces, reform, military policy, military doctrine, deterrence, use of military force, forms of use of military power, personnel, theory of development of military activity.

АННОТАЦИЯ

Основной проблемой данного исследования является то, каким образом изменились основы военной стратегии России после распада Советского союза. Проблема была редуцирована до четырех вопросов: развитие парадигмы войны, развитие предотвращения войны, развитие основ применения военной силы, развитие военной силы. Исследование охватывает период времени от распада Советского союза до конца 2016-го года.

Военная стратегия России определяется как деятельность высшего военного руководства в рамках военной политики и как влияние путем применения военной силы, которое направлено на опасности и угрозы безопасности России, и целью которой является обеспечение военной безопасности России.

Исходным положением выбора исследовательской стратегии являлось стремление к финской интерпретации и углублению понимания военной стратегии и ее компонентов. Теоретической основой исследования служила военно-научная теория о военной деятельности как дуалистическая и симметрическая система и о ее развитии под влиянием трех закономерностей. Влияние средств военной деятельности направляется на цель, в результате чего определяется несходство относительно цели. Это несходство выявляет потребность развития средств военной деятельности.

Данное развитие было исследовано с точки зрения того, что военная деятельность меняется согласно трем закономерностям – изменениям структуры, направленности и характера. В исследовании применяются методы качественного и частично количественного характера. Целью данного исследования является понимание и увеличение этого понимания касательно предмета исследования. Герменевтические интерпретации формируются посредством дедукции на основе модели военной деятельности, ее элементов и закономерностей их развития.

Развитие военной стратегии России и ее основ привело к тому, что основным характером военной стратегии стала амбивалентность – он и оборонительный, и наступательный в зависимости от решения в определенной ситуации. Сдерживание как деятельность расширилось, ему прибавились новые методы и гибкость. Произошло изменение военной стратегии, согласно которому сдерживающая функция военной силы может незамедлительно превратиться в прямое и превентивное применение военной силы. Грань между сдерживанием и применением военной силы исчезла. Теоретически данный результат исследования означает способность перейти от косвенного влияния к прямому воздействию. Результаты исследования показывают, что Вооруженные Силы России развиваются согласно основам указанной теории.

Ключевые слова: Россия, военная стратегия, военная деятельность, парадигма войны, военная сила, вооруженные силы, реформа, военная политика, военная доктрина, сдерживание, применение военной силы, формы применения военной силы, личный состав, теория развития военной деятельности.

ESIPUHE

Kesäkuun 2017 alussa mieltäni lämmitti se, mitä puolustusministeri Jussi Niinistö sanoi Helsingin yliopistolla. Hänen mukaansa *”suomalaisten itsensä tulee vastata Venäjä-suh- teista myös tutkimuksen saralla - emme tässäkään voi liiaksi luottaa ulkopuolisiin. Meidän tulee luoda itsellemme riittävä ja merkittävä tieto- ja osaamis pohja. Tämän perustan luominen tukee myös kansainvälistä yhteistyötä”*. Tämä lause sopii varsin hyvin tämän tutkimuksen esipuheeseen.

Esipuheessa on tapana kiittää kaikkia niitä henkilöitä ja tahoja, jotka ovat väitöskirjan syntymiseen tavalla tai toisella myötävaikuttaneet. Suurin kiitos kuuluu viime vuonna 100 vuotta täyttäneen Itsenäisen Suomen puolustusvoimille, joiden toiminnassa vielä huomennakin Venäjällä ja venäjän kielen osaamisella on erityinen asema. 1980-luvulla Kadettikoulun venäjän kielen opettaja, Martti Rouhiainen takoi päähäni Sotilasvenäjän peruskurssin sisältöä. Opin tuloksia syvennettiin venäjän kielen ”tulkki- kursilla” usean kuukauden ajan, jolloin kieltäni yritettiin saada taipumaan niin sijamuodoissa kuin käytännössäkin.

Tulkki- kurssin johtaja FK Risto Kuokkanen oli viimekädessä se, joka sai minut ymmärtämään venäjän kielen rikkauksia ja onnistui vielä juurruttamaan niitä myöhemmin käytettäväksi. Palkkioksi opinnoistani sain viettää kesäisen kuukauden kielikyvyssä Leningradissa. Myöhemmin oli ilo palvella Risto Kuokkasen kanssa Pääesikunnassa eri tehtävissä, jolloin osaltani karttui käytännön kokemusta kansainvälisestä kanssakäymisestä niin kotimaassa kuin Venäjälläkin.

Kosketus Venäjään ja sen asevoimiin säilyi palvelukseni eri vaiheissa Pääesikunnassa ja Maanpuolustuskorkeakoululla. Jatkuva kirjallinen raportointi vaihtui uuden omaksumiseen opiskellessani Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa. Siellä tosin raportit ja tutkimustyön kirjoitin venäjäksi. Koevastaukset puolestaan annettiin suullisesti ”inkvisition” edessä, jolloin SVPK:n aineiston osaamisesta oli arvokasta hyötyä.

Yleisesikunta-akatemiassa opiskelun jälkeen palvelus jatkui Suomen Venäjän ja Valko-Venäjän puolustusasiamiehenä ja sotilasasiamieskunnan vanhimpana Moskovassa. Viiden Venäjällä vietetyn vuoden jälkeen oli aika palata takaisin Suomeen ja jälleen Maanpuolustuskorkeakoululle. Tehtävänkuvan ratkettua käytännön työsaraksi jäsen- tyi Venäjän sotilasstrategian tutkimus ja siitä raportointi. Kyseinen sarka jääkin ”yli 30-vuotisen sotani” viimeiseksi kynnöksi ja käsissä oleva kirja viimeiseksi raportiksi. Tosin venäläisittäin pitäisi tässä sanoa «крайний доклад». Kuntämistähän Venäjässä riittää vielä muillekin, sillä ei tämä tutkimus yksistään riittäne muodostamaan sitä tie- topohjaa, mihin puolustusministeri Niinistö mainitussa puheessaan viittasi.

Aineiston hankkimista ja väitöskirjan viimeistelyä ovat tukeneet Werner Hacklinin säätiö, Puolustusvoimien tukisäätiö, Suomalainen strategisen tutkimuksen ja seurannan säätiö SR, Sotavahinkosäätiö sekä Maanpuolustuksen kannatussäätiö, joille esitän lämpimät kiitokseni. Maanpuolustuskorkeakoulun kirjastolle, monille työtovereille ja perhetuille kuuluu kiitos niin aineellisesta ja aineettomasta avusta. Edellä mainittuja ei kuitenkaan ole työn mahdollisista puutteista moittiminen.

Totuuden nimissä on tunnustettava, että ilman vaimoni Sarin kannustusta tähän työhön ryhtyminen ja sen loppuunsaattaminen ei olisi ollut mahdollista.

Toivon, että lapsemme Henry Alexander ja Ira Alexandra - jotka käyvät koulua hieman lisää - tutustuvat ”iskän” kirjaan ja ymmärtävät sen jälkeen vielä enemmän Venäjää, jossa ovat lapsuusvuosinaan kanssamme asuneet. Ja ehkä myös isää, sillä onhan «Дети – наша смена».

Seitsemän veljeksien pitäjässä 9. kesäkuuta 2018

Pentti Forsström

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	i
ABSTRACT	ii
АННОТАЦИЯ	iii
ESIPUHE	v
SISÄLLYS	vii
1 JOHDANTO	1
1.1. Johdatus tutkimukseen Venäjän sotilasstrategiasta	1
1.2. Aiemmasta tutkimuksesta	5
1.3. Tutkimusongelma.....	14
1.3.1. Tutkimusongelma ja viitekehys	20
1.3.2. Tutkimuskysymykset.....	21
1.3.3. Tutkimuksen rajaukset.....	23
2 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET PERUSTEET	27
2.1. Tutkimusmenetelmät	27
2.1.1. Tutkimusstrategia	27
2.1.2. Tutkimusmenetelmät	29
2.1.3. Tutkimuksen lähdeaineisto	32
2.2. Tutkimuksen teoreettiset perusteet.....	37
2.2.1. Sotilaallinen toiminta järjestelmäanalyttisenä käsitteenä	37
2.2.2. Tutkimuksen tarkastelunäkökulma	43
2.3. Sotilaspolitiikan teoria.....	46
2.3.1. Sotilaspolitiikan olemus	47
2.3.2. Sotilaspolitiikan sisältö.....	48
2.3.3. Sotilaallinen turvallisuus	57
2.3.4. Sotilaallisen toiminnan turvallisuus.....	62
2.3.5. Sotilaallinen vaara	63
2.3.6. Sotilaallinen uhka.....	66
2.3.7. Kansallinen turvallisuus.....	67
2.3.8. Kansainvälinen turvallisuus ja strateginen tilannearvio	68
2.3.9. Sotilaallinen potentiaali ja voima sotilasstrategian perustana	70
2.4. Sotilasstrategia tutkimuskohteena	78
3 SOTILASSTRATEGIAN OSATEKIJÖIDEN MUUTOKSET	91
3.1. Venäjän sotilasstrategian lähtökohtia	91
3.1.1. Poliittisia lähtökohtia	91
3.1.2. Sotilaallisia lähtökohtia	93
3.1.3. Asesääntelysopimukset lähtökohtana.....	97
3.2. Sodan paradigman muutos.....	111

3.2.1.	Sodan käsite.....	113
3.2.2.	Sota ja aseellinen taistelu tiedeyhteisön mukaan.....	118
3.2.3.	Sota Asevoimien yleisesikunnan päälliköiden mukaan.....	131
3.2.4.	Sota sotilasdoktriineiden mukaan.....	137
3.2.5.	Tulkinnat ja johtopäätökset.....	144
3.3.	Sodan ennaltaehkäisyn muutokset.....	150
3.3.1.	Sodan ennaltaehkäisy.....	155
3.3.2.	Sotilaspoliittinen pidäke.....	156
3.3.3.	Ydinasepidäke.....	158
3.3.4.	Strateginen pidäke.....	162
3.3.5.	Pidäkkeen konseptuaalinen kehittyminen.....	173
3.3.6.	Tulkinnat ja johtopäätökset.....	181
3.4.	Muutokset asevoimien käytön perusteissa.....	187
3.4.1.	Asevoimien käytön sotilasstrategiset perusteet.....	190
3.4.2.	Asevoimien käytön perusteet sotilasdoktriineiden mukaan.....	192
	Vuoden 1993 sotilasdoktriini.....	192
	Vuoden 2000 sotilasdoktriini.....	193
	Vuoden 2010 sotilasdoktriini.....	197
	Vuoden 2014 sotilasdoktriini.....	200
3.4.3.	Asevoimien käytön muodot.....	201
3.4.4.	Asevoimien käytön muotojen sisältö.....	205
3.4.5.	Ydinaseen käyttö.....	212
3.4.6.	Tulkinnat ja johtopäätökset.....	223
4	ASEVOIMIEN KEHITTÄMINEN.....	233
4.1.	Asevoimien kehittäminen 1992–1996.....	234
4.1.1.	Suunnittelua kahdessa suunnassa.....	235
4.1.2.	Puolustusministeri Gratsšovin linjaukset.....	238
4.1.3.	Neuvostot johtamisen apuna.....	241
4.1.4.	Sytä ja vähän tuloksia 1992-1996.....	246
4.2.	Asevoimien kehittäminen 1997–1999.....	250
4.2.1.	Asevoimien uudistamisen ensisijaiset toimet 16.7.1997.....	257
4.2.2.	Valtiollisen politiikan perusteet sotilaalliselle kehittämistyölle 1998.....	260
4.2.3.	Sotilaspiirien uudistaminen.....	261
4.2.4.	Uudistuksia ja muuttumattomuutta 1997–1999.....	262
4.3.	Asevoimien kehittäminen vuosina 2000–2007.....	269
4.3.1.	Turvallisuusneuvoston kokoukset vuonna 2000.....	271
4.3.2.	Sotilaallisen kehittämistyön perusteiden määrittäminen 2002.....	278
4.3.3.	Asevoimien ajankohtaiset kehittämistehtävät 2003.....	280
4.3.4.	Sopimussotilasjärjestelmään siirtyminen 2004.....	285

4.3.5.	Alueellisen voimaryhmän perustaminen 2005	287
4.3.6.	Arviot ja johtopäätökset	289
4.4.	Asevoimien kehittäminen vuosina 2008–2012	292
4.4.1.	Reformin 2008 tavoitteet	299
4.4.2.	Organisaatio- ja henkilöstömuutokset.....	309
4.4.3.	Muutokset puolustushaaroissa.....	319
	Maavoimat.....	319
	Merivoimat	323
	Ilmavoimat	324
4.4.4.	Arviot ja johtopäätökset	327
4.5.	Tendenssit asevoimien kehittämisessä	331
	Prioriteettien muutos ja resurssien huomioonottaminen	332
	Organisaation kehitys.....	333
	Toiminta- ja taisteluvälmiuden lisääntyminen	337
	Vaikutusvoimien integraatio	338
	Sotataidolliset arviot.....	339
5 SOTILAALLISEN VOIMAN KVANTITATIIVINEN ANALYYSI.....		343
5.1.	Varusmiesvahvuuden muodostuminen.....	344
5.1.1.	Kutsuntavelvolliset ja kutsuntakontingenti	354
5.1.2.	Puuttuva allekirjoitus	357
5.1.3.	Palveluskelpoisuus kutsuntatarkastuksissa.....	362
5.1.4.	Karkuruus.....	369
5.1.5.	Koulutustaso	373
5.1.6.	Sopimussotilasjärjestelmä.....	376
5.1.7.	Arviot ja jatkokehitys	378
	Varusmiespalveluksen perusteet	378
	Sotalaitosjärjestelmän uudistukset.....	381
	Informaatiollinen vaikuttaminen.....	387
	Kutsuntaerän vahvuus	388
5.2.	Asevoimien henkilöstöä koskevat muutokset	390
5.2.1.	Henkilöstörakenteen ja -vahvuuden muutokset	390
5.2.2.	Ulkomailla olevien joukkojen henkilövahvuuden muutokset.....	399
5.2.3.	Henkilövahvuuden puolustushaarakohtaisia muutokset	401
	Strategiset pidäkevoimat.....	401
	Maavoimat.....	403
	Merivoimat	408
	Ilmaulottuvuuden joukot.....	410
5.2.4.	Arviot ja johtopäätökset	411
5.3.	Asevoimien yhtymien muutokset.....	415

5.3.1.	Maavoimat	415
5.3.2.	Merivoimat	442
5.3.3.	Ilmavoimat	447
5.4.	Arviot ja kehityssuunnat asevoimien kvantitatiivisista muutoksista	463
6	TUTKIMUSTULOKSET	472
	Sodan paradigman kehitys.....	475
	Sotilaallisen pidäkkeen kehitys.....	478
	Sotilaallisen voiman käytön kehitys	480
	Sotilaallisen voiman kehitys	482
	Summa summarum – sotilasstrategian muutos.....	483
KUVAT		488
TAULUKOT		488
LIITE		490
LÄHTEET		492
	Venäläiset viralliset lähteet	492
	Venäläinen kirjallisuus	495
	Venäläiset julkaisut ja artikkelit.....	497
	Artikkelit venäläisessä sanomalehdistössä	506
	Länsimainen kirjallisuus ja artikkelit	511
	Suomalaiset julkaisut	513
	Internet-julkaisut ja -artikkelit:.....	513
	2000	514
	2001	514
	2002	514
	2003	515
	2004	515
	2005	515
	2006	515
	2008	516
	2009	517
	2010	517
	2011	518
	2012	518
	2013	518
	2014	518
	2015	518
	2016	519
	2017	520
	Muut internet-sivut	521

Haastattelut	521
Julkaisemattomat lähteet	521
Muut lähteet	522
TUTKIMUSKIRJALLISUUS.....	523

1

JOHDANTO

Käsillä olevan työn ensimmäisiä rivejä kirjoitettiin 2000-luvun alussa palvellesani Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella Helsingin Maurinkadun varrella. Niistä riveistä varsin vähän on enää jäljellä. Tutkimustyö katkesi yli 10 vuodeksi, koska esimieheni ilmoitti puolustusvoimien edun vaativan siirtymistä seuraavaan tehtävään. Vuonna 2013 esimieheni ilmoitti epäsuorasti puolustusvoimien edun vaativan tutkimustyön jatkamista samassa opinahjossa, joka oli siirretty Santahaminaan.

1.1. Johdatus tutkimukseen Venäjän sotilasstrategiasta

Sotilaspolitiikka on rakenteellinen osa Venäjän federaation turvallisuuspolitiikkaa muiden politiikan lajien ohella. Tutkimuskohteen – sotilasstrategian – tarkastelun kannalta on olennaista erotella sotilaspolitiikan vektorit sisäiseen ja ulkoiseen ulottuvuuteen sekä niissä oleviin kohteisiin (objekteihin) vaikuttamiseen. Tässä järjestelmäteoreettisena rajapintana ovat lähtökohtaisesti valtion maantieteelliset rajat ja siten suvereniteetin ulottuvuus.

Valtion sisällä sotilaspolitiikan tarkoitus on ensisijaisesti vaikuttaa sotilaallisen voiman kehittymiseen. Toissijaisesti, sotilaspolitiikan tuloksena syntyneellä sotilaallisella potentiaalilla ja voimalla pyritään ainakin välillisesti vaikuttamaan myös valtion rajojen ulkopuolelle (esim. pidäkevaikutus). Valtion rajojen ulkopuolella sotilaspoliittinen toiminta puolestaan täydentää valtion ulkopoliittikkaa ja kohdistuu ulkoisiin valtiotoimijoihin, organisaatioihin ja järjestelyihin, esimerkiksi asesääntelyyn tai muihin toimijoiden välisiin suhteisiin. Ulkoisella sotilaspolitiikalla pyritään luomaan suotuisia olosuhteita ja ylläpitämään turvallisuutta.

Sotilaspolitiikan sisäisen vektorin ensisijainen kohde on valtion sodankäynnin kokonaispotentiaali, sen osana sotilaallinen potentiaali ja erityisesti sotilaallinen voima. Venäläisen käsityksen mukaan sotilaallinen voima koostuu lähinnä neljästä tekijästä: henkilöstöstä, materiaalista, tieteellisteknisestä sekä poliittisesta osatekijästä. Sotilaspolitiikka pyrkii vaikuttamaan näihin kaikkiin osatekijöihin. Nykyään on kuitenkin nähtävissä, että sotilaspolitiikka ei ole ainoa toimintakokonaisuus, joka pyrkii saavuttamaan tavoitteensa valtiollisten resurssien suhteen. Sotilaspolitiikan mahdollisuudet ovat siten enemmän tai vähemmän kompromissin tuloksia poliittisessa päätöksenteossa.

Venäläisessä ajattelussa sotilaallisen voiman olemassaolon perinteinen ja perimmäinen käyttötarkoitus on sodankäynti ja erityisesti aseellinen taistelu vastustajaa ja sen soti-

laallista voimaa vastaan. Tämä clausewitzlainen lähtökohta ei ole ajan saatossa muuttunut, joskin se on täydentynyt uusilla suorituskyvyillä ja niiden edellyttämällä keinoilla. On selvää, että Varsovan liiton lakkauttamisella ja erityisesti Neuvostoliiton hajoamisella oli syvälle ulottuvia vaikutuksia itsenäistyneen Venäjän sotilaspolitiikkaan ja siten sotilaallisen voiman olemassaoloon ja sen perusteisiin.

Provokatiivisesti voidaan todeta, että venäläinen mieli ja ajattelu eivät muuttuneet, vaikka perinnöksi jääneistä Neuvostoliiton suurvallan eräistä tunnusmerkeistä oli ehkä vain muisto jäljellä. Yksi suurimmista Venäjän sotilaspolitiikan kokemista muutoksista 1990-luvun alussa oli se, ettei sotilaallinen voima ollut valtion kehittämisen ja valtion politiikan, erityisesti määrärahojen allokoinnin ensisijainen kohde. Ei siksi, ettei ollut poliittista tahtoa osoittaa varoja sotilaille, vaan siksi, ettei niitä ollut.

Tästä huolimatta perinteinen totuudenkieltäminen tai sokea usko ”viralliseen totuuteen” aina itsepetokseen asti, jatkoi venäläisessä ajattelussa nähtävästi olemassaoloaan erityisesti omien sotilaallisten kykyjen suhteen. Näin aina lähes 2010-luvulle asti eli käytännössä siihen asti, kun puolustusministeriksi nimitettiin Anatoli Serdjukov, joka vuoden 2008 jälkeen muutti vallinnutta, totuttua sotilaspolitiikan perinnettä ja erityisesti entisiä sotilaallisia perusteita. Tällöin rikkoutui se II maailmansodasta syntynyt historiallinen side, joka yhdisti olemassa olleen sotilaallisen voiman kunniakkaaseen voittoon vastustajasta.

Yhteiskuntaa tai yleensä valtiota ei pystytä rakentamaan sotilaallista voimaa lisäämällä eikä sen kokonaisturvallisuus parane mittavilla asevoimilla ja muilla turvallisuusrakenteilla, varsinkin kun käytettävissä olevat resurssit ovat rajallisia. Kaikki kansalaiset eivät koe Venäjän olemassaolon olevan uhattuna, eivätkä näe panostusta sotilaallisen voiman kehittämiseen tarpeellisena, ainakaan siinä määrin, että heidän pitäisi olla siinä tosiasiallisesti osallisena. Tämä on tullut esille erityisesti nuorten miesten ajattelutavassa suhteessa asepalvelukseen – itse asiassa kyse on turvallisuuden takaamisen ulkoistamisesta. Ihmisen luonnollisten perustarpeiden tyydyttäminen on nähtävästi ensisijaista, mihin lainsäädännölliset mahdollisuudet loivat edellytykset.

Sotilaallisen voiman funktiot ovat muuttuneet. Nykymaailmassa sotilaallisen voiman ensisijaisena tarkoituksena vaikuttaisi olevan sodan ennaltaehkäisy sotilaallisen voiman aikaansaaman pidäkevaikutuksen avulla ja vasta toiseksi, mikäli mainittu funktio jostain syystä epäonnistuu, käytetään sotilaallista voimaa perustarkoituksensa mukaisesti. Tähän liittyy venäläisen ajattelun ja myös toiminnan yksi erityispiirre, mikä ilmenee kansallisten intressien edistämässä ja sotilaallisen voiman osuutena siinä. Venäläinen ajattelu ja kansallisen turvallisuuden takaamiskeinot pitävät sisällään sen, että sotilaallinen voima (sotilaspolitiikka) on yksi faktori, jonka avulla kansallisia intressejä pyritään osaltaan edistämään.

Sotilaspolitiikka on kaikissa suhteissa sotilaallista voimaa ja sitä ohjaavaa poliittista päätöksentekoa, johtamista ja kehittämistä. Asevoimat ovat yksi sotilaspolitiikan keskeisistä vaikutuskohteista ja itse asiassa sotilasstrategian väline. Sotilaspolitiikan ydin on sotilaallisen voiman muuttaminen ts. kehittäminen arvioituja tulevaisuuden tarpeita paremmin palvelevaksi¹. Tässä mielessä sotilaspolitiikka on dynaamista, ts. siihen kohdistuvat sisäiset ja ulkoiset muutostarpeet muuttuvat ympäröivän ihmiskunnan, potentiaalisten vastustajien, resurssien ja niiden kehityksen mukaisesti, mikä aiheuttaa jatkuvan muutosprosessin. Toinen kysymys kokonaan on, voidaanko puhua reaktiivisesta vai proaktiivisesta sotilasstrategiasta sotilaspolitiikan ilmentymänä. Aina kevääseen 2014 Venäjän sotilaspolitiikan ja sotilasstrategian voidaan luonnehtia olleen pitkälti reagointia muuttuvissa olosuhteissa.

Kun otetaan huomioon Venäjän sotilaallisen voiman tarkoitus, mittasuhteet ja erityisesti sitä ohjaavat poliittiset prosessit, on selvää, että sotilaallisen voiman kehittäminen tapahtuu sykleissä, mikä on jokseenkin yleinen menettelytapa. Tämä seikka on erityisen selvästi näkyvissä sotilasdoktriinin ja sen pohjalta sotilaallisen voiman kehittämissuunnitelmien ajoittaisina, joskin suunnitelmallisina uudistamisina. Sotilasdoktriini on yksi tärkeimmistä sotilaspolitiikan kirjallisista ilmentymistä. Syklisyyden taustalla on myös sotilaspolitiikan ja sotilaallisen kehittämistyön johtohenkilöiden vaihtuvuus. Tästä vaihtuvuudesta johtuen sotilaallisen kehittämistyön suunnitelmat eivät ole kuitenkaan johtaneet täysimääräisesti niiden täytäntöönpanoon, ainakaan suunnitellussa aikataulussa, mikä sekin lienee jokseenkin yleismaailmallinen ilmiö.

Aina viime vuosiin asti on selkeästi ollut aistittavissa sisäisten kitkavoimien vaikutus sotilaspolitiikan kehittämisen hidasteena ja jopa esteenä. Vuoteen 2008 asti sotilaallisen voiman kehittäminen oli pitkälti riippuvaista puolustusministeristä henkilönä ja peruskoulutuksesta sotilaana. Kehittämistä ohjasivat puolustusministerin ”lukkariinrakkaus” omaa puolustushaaraansa kohtaan ja tietysti hänen johdollaan laaditut suunnitelmat, mutta sotilaallisen voiman kokonaisuuteen, perusrakenteisiin, toimintaan ja perinteisiin ei käytännössä puututtu, sodan luonne näytteli sivuosaa. Neuvostoliiton asevoimat jatkoivat olemassaoloaan aivan kuin vappupallo, joka ajan myötä surkastui.

Vuodesta 2008 lähtien on itse asiassa ensimmäisen kerran sitten Neuvostoliiton hajoamisen ryhdytty uudistamaan sotilaallista voimaa kokonaisuudessaan ja sen osatekijöitä erikseen. Tuolloin uudistuksen kohteeksi asetettiin henkilöstövoimavarat, sotilaallisen voiman rakenteet ja organisaatiot, sotavarustus ja aseistus sekä näitä tukevat oleellisesti sotilaallisen voiman valmiuteen ja kehittämiseen vaikuttavat tekijät. Nämä muutokset sotilaspolitiikan välineessä eivät voi olla vaikuttamatta sotilasstrategian teoreettiseen ja käytännön ulottuvuuteen.

---

¹ Kts. kehittämisestä esim. Niiniluoto Ilkka (2002): Johdatus tieteenfilosofiaan; käsitteen ja teorianmuodostus. Otava, Keuruu, s. 13.

Tutkimus kuvastaa sitä perinpohjaista muutosta, mikä on tapahtunut Neuvostoliiton asevoimien perillisille. Neuvostoasevoimathan olivat tarkoitettu sotaan läntisen maailman ja erityisesti sotilasliitto Naton kanssa. Siihen sitä varustettiin ja harjoitettiin aivan kuin aikanaan Neuvostoliiton jääkiekkomaajoukkuetta ”Punakone” läntisen maailman joukkueita vastaan. Punakone joukkueena oli kurinalaisen ja intensiivisen harjoittelun sekä resurssien kohdentamisen tulosta, joka tavoitteli ainoastaan voittoa.

Venäjän jääkiekkomaajoukkueen toiminta lamaantui 15 vuodeksi aivan kuten asevoimien. Vuodesta 2008 alkaen toiminnan muutoksen tulokset alkavat jälleen näkyä niin jääkiekkomaajoukkueen kuin asevoimienkin osalta². Venäjän asevoimia on uudistettu toimimaan ”joukkueena”, mutta neuvostoaikaa oleellisesti vähemmän potentiaalin puolesta sille ei voi asettaa samanlaista tavoitetta kuin neuvostoasevoimille. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että offensiivi sodankäynnin strategiana olisi unohdettu, vaan rauhanajan oloissa defensiivin ensisijaisuutta vain korostetaan. Tavoitetta sodan voittamisesta ei sellaisenaan ole muutettu, voiton määrittäjät ja keinot sen saavuttamiseen ovat kuitenkin muuttuneet. Näistä toiminnallisuuden muutoksista ja niiden perusteista käsillä olevassa tutkimuksesta on kyse.

Venäjän sotilasstrategiaan liittyvä tutkimus on sellaisenaan Maanpuolustuskorkeakoulun strategian tutkimuksen ydinaluetta, vaikka siihen resursseja on käytetty yllättävän vähän kuten myöhemmin ilmenee. Maanpuolustuskorkeakoululla harjoitettavassa tutkimuksessa strategialla tarkoitetaan tieteenalaa ja toimintalinjaa, joka tarkastelee mm. valtion turvallisuuspäämäärien saavuttamista. Strategian tutkimuksen erityisenä osana on sotilasstrategia, joka käsitetään tavaksi, jolla asevoimia käytetään valtion tai liittoutuman poliittisen johdon määrittämien päämäärien saavuttamiseksi³. Tämän perusteella käsillä oleva työ liittyy Maanpuolustuskorkeakoulussa harjoitettavan strategian tutkimuksen ydinalueeseen⁴.

Tämä tutkimus painottuu venäläisiin sotilasstrategisiin käsitteisiin, näkemyksiin, Venäjän sotilaalliseen potentiaaliin ja sen osatekijöihin, asevoimien organisaatioon, miesvahvuuteen ja kalustoon sekä näiden muutoksiin. Tässä suhteessa tutkimus kohteiltaan heijastelee Pekka Sivosen esilletuomaa kylmän sodan aikana harjoitettua strategian tutkimusta. Tuon ajan jälkeen strategian tutkimuksen niin kiinnostuksen kohteet kuin lähestymistavatkin ovat Sivosen mukaan monipuolistuneet⁵. Tässä tutkimuksessa

---

² Onnittelin Venäjän jääkiekkoliiton puheenjohtajaa, eversti (evp) Vjatšeslav Tretjakia, joka pelasi Punakoneen maalivahtina vuosina 1972-1984, eräässä tilaisuudessa Venäjän voitettua jääkiekon maailmanmestaruuden vuonna 2012. Loppuvuodesta 2016 katsellessani Moskovassa KHL:n ottelun erätauolla TsSKA:n hallissa vitriinin asetettuja Tretjakin aikanaan käyttämiä suojuksia, oli nähtävissä jääkiekossa käytettävien maalivahtarusteiden kehitys.

³ Sivonen Pekka (toim.) (2013): Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen. MPKK, Julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia n:o 33, s. 1.

⁴ Ydinalueesta kts. myös Mika Kerttunen (2010): Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimuslauseita n:o 45, Helsinki, s. 67.

⁵ Sivonen Pekka (toim.) (2013): Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen. MPKK, Julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia n:o 33, s. 2.

käytetty teoreettinen ja metodologinen perusta puolestaan on yksi ilmentymä Sivosen mainitsemasta monipuolistumisesta.

Venäjän reaktio Georgian sotilaallisen voiman käyttöön Etelä-Ossetiassa vuonna 2008, Venäjän strateginen operaatio Krimin valtaamiseksi keväällä 2014 ja sitä seurannut pitkittynyt konflikti Itäisessä Ukrainassa, Venäjän operaatio Syyriassa ovat ilmentymiä sotilaallisen voiman käytöstä käyttötarkoituksensa mukaisesti. Merkittävää näissä oli se, että Venäjä käytti voimaansa valtiollisten rajojensa ulkopuolella, mikä osin selittää huolestuneisuudella värittyneen mielenkiinnon heräämisen Euroopassa. Toki tätä ennenkin sotilaallista voimaa Euroopassa oli käytetty, mutta se ei Venäjää lukuunottamassa samassa mitassa kansainvälispoliittista resonanssia aiheuttanut. Tässä valossa on tarpeellista perusteellisemmin tarkastella mitä ovat Venäjän sotilasstrategia, sen perusteet ja niiden muutokset.

1.2. Aiemmasta tutkimuksesta

Aleksanteri-instituutin 2013 julkaisemassa raporttikirjassa esitettyjen kannanottojen mukaan Suomen yliopistoissa on vain laimeaa tutkimuksellista kiinnostusta Venäjään, mitä ilmentää pro gradu -tutkielmien ja väitöskirjojen vähäinen määrä. Puolustusministeriön tutkimusjohtaja Juha Marteliuksen mukaan Suomessa on laadukasta Venäjäosaamista, mutta kovaan turvallisuuspolitiikkaan eli Venäjän sotilaspolitiikkaan ja sen taustoihin liittyvä tutkimus on hänen mukaansa Suomessa valitettavan vähäistä.

Venäjällä on parhaillaan menossa laaja aseistuksen ja muun sotakaluston uudistusohjelma, joka nielee valtavasti rahaa ja sitoo maan tuotantokoneistoa. Marteliuksen mukaan suoraan Venäjän sotilas- tai turvallisuuspolitiikkaan keskittyvää akateemiset kriteerit täyttävää monografiaa ei ole tehty Suomessa vuosikymmeneen. Akateemisesta tutkimuksestamme puuttuvat Marteliuksen mukaan *”läbes täysin esimerkiksi Venäjän puolustushallinnon, sotatalouden ja sen tuottavuustekijöiden, tutkimus- ja kehittämisaamien sekä niihin liittyvän suorituskykykapasiteetin tutkimus”*, mitä hän pitää erittäin merkittävänä aukkona yhteiskunnallisessa Venäjä-tutkimuksessa.⁶ Tätä aukkoa käsillä oleva tutkimus pyrkii osaltaan täyttämään.

Martelius esitti 1999 julkaistussa väitöskirjassaan *”Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka”* johtopäätöksinään, että *”geopoliittisen aseman muutos ja toimintakapasiteetin kaventuminen aiheuttivat Venäjän maailmanlaajuisen toiminnan häviämisen ja keskittymisen läbiintressipiiriinsä. Tämän lisäksi Venäjän ongelmana oli halu toimia suurvallan tavoin, joskaan sen päämäärät ja todellinen kapasiteetti eivät kohdanneet toisiaan. Venäjän ratkaisuna oli turvautuminen sotilaalliseen voimaan, joka pitää sen suurvaltojen kirjoissa ja jolla se on voinut toimia edes*

---

⁶ Iris Virtasalo, Maarit Elo-Valante, Jouni Järvinen, Laura Quist, Anna-Maria Salmi (toim.) (2013): *Vie osaa - minen yhteiskuntaan. Venäjän ja Itä-Euroopan tuntemuksen uudet suuntaviivat*. Helsingin yliopisto, Aleksanteri-instituutti, s. 33-38. Venäjä-tutkimuksesta kts. myös Veikko Valtonen: Suomen ote lipsuu Venäjä-tutkimuksessa, Turun Sanomien kolumni 8.3.2013. Löydettävissä: <http://www.ts.fi/mielipiteet/kolumnit/460103/Suomen+ote+lipsuu+Venajatutkimuksessa>.

tasavertaisena osapuolena Euroopan turvallisuusrakenteissa”.⁷

Edelleen Marteliuksen mukaan ”Venäjä pyrki toimimaan IVY-alueen hegemonisena suurvaltana, vaikka sen tavoitteet olivatkin todellisen toimintakapasiteetin ulkopuolella. Tästä huolimatta Venäjä keskittyi säilyttämään ensisijaisesti alueellisen suurvaltastatukseen”. Kansainvälisen yhteisön toimijana Venäjä kuitenkin jatkoi pääosin Neuvostoliiton aikana harjoitetun politiikan käytäntöjä, mutta toiminta ei sellaisenaan lakannut, vaan Venäjän aktiviteetin osalta muutosta pikemminkin kuvaisivat toimintaintensiteetin lasku ja kansainvälisen arvovallan väheneminen.

Marteliuksen väittämä Venäjän toimintakapasiteetin kaventumisesta on oikeaan osunut myös siksi, että Venäjän ensimmäisiä sotilasstrategisia toimia oli lakkautetun Varsovan liiton ja hajonneen Neuvostoliiton alueelle jääneen sotilaallisen voiman uudelleensijoittaminen Venäjän federaation alueelle. Voiman kotiuttaminen koski niin ydinaseita kuin tavanomaista sotaväkeä. Ydinaseiden osalta siirto Venäjälle oli perusteltua siinä mielessä, ettei Venäjä ilman niitä olisi sotilaallisesti voinut olla Neuvostoliiton tosiasiallinen seuraajavaltio tai nauttia edes IVY:n piirissä asiaankuuluvaa arvonantoa. Valko-Venäjällä ja Ukrainassa ymmärrettiin hyvin ydinaseiden merkitys, minkä seurauksena niiden siirto Venäjän alueelle ei tapahtunut aivan kitkatta.

Martelius käsitteli työssään Venäjän sotilaspolitiikan eri osatekijöitä ja -alueita suurstrategian osana ja siten se on nähtävä Suomessa eräänlaisena julkisena ”päänavauksena”, joka tapahtui jo lähes 20 vuotta sitten.⁸ Tilausta jatkotyölle oli siis olemassa. Käsillä oleva työ on tarkoitettu osaltaan vastaamaan kysymykseen sotilaallisen toiminnan mukautumisesta muuttuneisiin olosuhteisiin.

Jarmo Limnell käsitteli 2009 julkaistussa väitöskirjassaan ”Suomen uhkakuvaopolitiikka 2000-luvun alussa” Venäjää yhtenä Suomen uhkakuvaopolitiikan avaintoimijana.⁹ Tällöin tarkastelun keskiössä oli julistettujen uhkakuvien sisältö ja se, millaisia turvallisuuskäsityksiä ne heijastavat. Limnell esitti Venäjän osalta, että venäläisessä turvallisuusajattelussa ilmeni vahvasti kansallisten intressien turvaaminen ja kansallisen identiteetin vahvistaminen. Tähän liittyen uudistettiin Venäjän politiikan perustavoite: Venäjän asema yhtenä moninapaisen maailman vaikutuskeskuksista. Poliittiset intressit olivat Roy Allisonin mukaan ainakin vuoteen 2004 asti IVY-alueen ulkopuolella hei-

---

⁷ Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki.

⁸ Martelius määritteli sotilaspolitiikan ”laaja-alaisemmaksi kuin pelkäksi sotilaallisen voiman käytöksi tai sillä uhkaamiseksi. Varsinaisen sotilaallisen ulottuvuuden lisäksi tutkimuksen sotilaspolitiikkakäsitteeseen lasketaan kuuluvaksi myös valtion taloudelliset ja poliittiset keinot sotilaallisten ja geostrategisten etujen saavuttamiseksi. Tällöin sotilaspolitiikan määrittely lähenee suurstrategian käsitettä”. Kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 2.

⁹ Jarmo Limnell (2009): Suomen uhkakuvaopolitiikka 2000-luvun alussa. MPKK Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia n:o 29. Helsinki, s. 194–204.

komppia, mikä käytännössä näkyi julistuksellisuuden ja todellisen osallistumisen välisenä epäsuhtana¹⁰.

Limnellin esiintuoma uudistettu tavoiteasettelu viittaa siihen, että Venäjän poliittinen johto ei ollut tyytyväinen Venäjän asemaan ja siksi sotilaallisen toiminnan poliittiset perusteet oli uusittava ensin, jotta sotilaalliselle toiminnalle olisi selkempi tavoite. Sotilasjohdossa tiedostettiin tarpeet asevoimien kehittämiseksi varsinkin Tšetšenian toisen sodan seurauksena¹¹. 2000-luvun alkuvuosiin mennessä Venäjän sotilaallinen voima ei Tšetšenian ensimmäisestä konfliktista ollut oleellisesti kehittynyt.

Limnellin mukaan Venäjän sotilaspolitiikkaa ohjaavien valtiollisten asiakirjojen lähtökohtana olivat usein uhkakuvaperusteisuus¹² ja kilpailu kansainvälisen järjestelmän toimijoiden välillä, missä korostettiin sotilaallisen voiman merkitystä. Hänen mukaansa Venäjällä tunnustettiin ydinsodan ja laajamittaisen hyökkäyssodan todennäköisyyden oleellinen vähentyminen. Limnell tuo siten esille yhden perusteen sotilasstrategian kehittämisestä – sodan luonteen. Tämän tutkimuksen kannalta on tarpeen tarkastella perusteellisemmin venäläistä näkemystä sodan luonteesta, jotta siinä tapahtuneet muutokset pystytään identifioimaan ja tarkastelemaan niiden suhdetta sotilaalliseen toimintaan. Lähtökohtaisesti on oletettavaa, että mainittu suursodan todennäköisyyden pienenemisen aiheuttaa muutoksia sotilasstrategiaan.

Kysymys onkin siinä, miksi suursodan todennäköisyys tunnustettiin Venäjällä pieneksi. Roy Allisonin mukaan yksi peruste tälle on siinä, että Venäjän sotilasjohto suhtautui ”hyvin varovaisesti sotilaalliseen puuttumiseen mihinkään alueelliseen konfliktiin Venäjän rajojen ulkopuolella, josta voi seurata riski sotilaallisesta yhteenotosta voimakkaamman alueellisen voiman kanssa”¹³. Tämä merkitsee, että Venäjä tiedosti sotilaallisen heikkoutensa ja sen, että sillä ei ole kykyä hallita alueellista konfliktia tai sotilaallisen konfliktin eskalaatiota. Tämä selittäisi osittain myös sen, että Venäjä pyrki kehittämään IVY:n sotilaallista ulottuvuutta. Se merkitsisi myös sitä, että sotilaallinen voima korreloi poliittisten tavoitteiden suhteen. Mikäli siis Venäjä pyrkisi tosiasiallisesti edellä mainitun tavoitteen vaikutusvaltansa laajentamiseksi, olisi sen uudistettava asevoimiaan tehokkaammaksi.

---

¹⁰ Roy Allison (2004): *Russia, Regional Conflict and the Use of Military Power*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 124.

¹¹ Sama, s. 153.

¹² Limnellin mukaan Venäjälle on tyypillistä uhkakuvien esittäminen luettelonomaisesti jaoteltuina sisäisiin, ulkoisiin ja rajat ylittäviin uhkiin. Tämä heijastelee nimenomaan järjestelmänalyyttistä lähestymistapaa.

¹³ Roy Allison (2004): *Russia, Regional Conflict and the Use of Military Power*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 140.

Limnellin mukaan yksi Venäjän sotilaspolitiikan ominaispiirteistä on ”virallinen näkemys”, jolla on vahva normatiivinen funktio. Itse asiassa tämä on pitkälti perintöä Neuvostoliiton ajoilta, jolloin ”sotilasdoktriinilla on perinteisesti ...huomattavasti merkittävämpi, kokonaisvaltaisempi ja autoritatiivisempi asema kuin länsimaissa tai Natossa”¹⁴. Viralliset asiakirjat ovat poliittisia päätöksiä ja niiden sisältö siten enemmän tai vähemmän subjektiivista, valintoihin perustuvaa, eikä välttämättä kuvasta kaikkien sotilaspolitiikan toimijoiden näkemystä¹⁵. Sotilasdoktriini ”tuotteena” on yksi venäläisen johtamiskulttuurin ilmentymä ja sotilaspolitiikan julkinen kulmakivi. Sotilasdoktriinin pitämistä orgaanisesti noudatettavana käskynä tai operatiivisena toimintaohjeena on kuitenkin vältettävä, sillä esimerkiksi asevoimien käytön todellisia perusteita ja suunnitelmia ei julkisuudessa käsitellä¹⁶. Tämän johdosta myös tutkimuksellisesti lähdeaineistoa on laajennettava.

Sotilaspolitiikan ulkoisen ulottuvuuden tiettyä jatkumoa ja pitkälti muuttumatonta suhdetta ilmentää pyrkimys Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) kytkemiseen osaksi Venäjän kansallista turvallisuutta ja erityisesti sotilaallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tarkoitettua järjestelmää kuten edellä mainittiin. Tätä tarkasteli Fred Blombergs väitöskirjassaan Euroopan voimatasapainojärjestelmästä vuosina 1990-2012 realismin teorioihin tukeutuen.¹⁷ Osittain ja ajoittain tässä sotilaspolitiikan tehtäväkentässä on onnistuttu, joskin haasteita ja ongelmia esiintyy jatkuvasti. Toimia kollektiivisten turvallisuusrakenteiden kehittämiseksi ei voi siten pitää Venäjän sotilaspoliittisina menestystarinoina. Venäjä sotilaspolitiikkaa IVY-maiden suhteen edellyttää erillistä tutkimusta¹⁸. Tässä työssä IVY:n ja Venäjän suhteet rajataan työn ulkopuolelle.

Blombergs tarkasteli väitöskirjassaan Venäjää yhtenä tekijänä. Blombergs tarkasteli em. ulkoista ulottuvuutta erityisesti Venäjän ja Yhdysvaltojen sekä Saksan, Britannian

---

¹⁴ Neuvostoliiton doktriinin osalta kts. tarkemmin: Martelius Juha (1991): Neuvostoliiton uuden ajattelun sotilaspolitiikka. Sotakorkeakoulu, Sotatieteen laitos, strategian toimisto, tutkimuslustoista n:o 9, Helsinki.

¹⁵ Tähän viittasi myös Mika Kerttunen (2010): Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimuslustoista n:o 45, s. 7.

¹⁶ Tarkempia arvioitani Venäjän sotilasdoktriinin asemasta ja merkityksestä kts. Forsström, Pentti (2016): Venäjän sotilasdoktriinin kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. MPKK:n SOTATL:n julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki, luvut 1 ja 7. Stephen J. Blank oli Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia -asiakirjan osalta vieläkin mustavalkoisempi: ”all such documents are written on the wind as long as Russia remains trapped within and by its history”. Stephen J. Blank (2010): ”No need to frighten us, we are frightened of ourselves,” Russia’s blueprint for a policy state, the new security strategy. Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 128.

¹⁷ Fred Blombergs (2013): Euroopan voimatasapainojärjestelmä 1990–2012. Euroopan vakaus rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta. MPKK strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia n:o 32. Helsinki.

¹⁸ IVY:n sotilaallista integraatiota 1990-luvun alussa tarkastelin YEK:n diplomityössäni. Kts. Forsström, Pentti (1998). Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, MPKK:n strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki. Janne Pukkila on tarkastellut YEK:n diplomityössään Venäjän sotilaspolitiikkaa Etelä-Kaukasiassa. Janne Pukkila (2015): Venäjän sotilaspolitiikka Etelä-Kaukasiassa. YEK 57:n diplomityö. Löydettävissä: <http://www.doria.fi/handle/10024/120081> (30.5.2018).

ja Ranskan välisen suhteen osalta. Hänen mukaansa sotilaspolitiikan osatekijää Venäjän turvallisuuspolitiikassa ilmentää sen toiminta kansainvälisissä turvallisuusrakenteissa, suhteet eri toimijoiden kanssa ja tämän sisällä asesääntelyjärjestelyjen yhtenä osapuolena sekä eri konfliktien ratkaisuisissa tai ratkaisupyrkimyksissä. Osin historiallisesta perinteestä johtuen Venäjän roolina sotilaspolitiikan näkökulmasta tarkasteltuna on viime vuosina ollut näytellä ns. lännelle vastakkaista osapuolta, mikä toisaalta voidaan nähdä Venäjän omien kansallisten intressien esillenousuna ja ajamisena¹⁹. Tästä ei vielä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ollut kyse. Sitä aikaa kuvaa lähinnä kansallisen turvallisuuteen liittyvien perusteiden määrittelemättömyys sekä sen myötä myös valtiollisen politiikan ja strategian inkoherenssi. Yhtenä syynä hajaannukseen on nähty yhtäältä Venäjän sisäinen ja byrokraattinen valtataistelu turvallisuusinstituutioiden välillä ja sen voittaminen omien etujen tai alakohtaisten intressien takia, mikä takaisi mahdollisuuden päästä presidentin lähipiiriin²⁰. Toisaalta kyseinen sisäinen dynamiikka Venäjän valtiojohtossa voi olla selityksenä sille, että kansallisen turvallisuuden politiikka näyttäytyy ulkopuoliselle yllätyksellisenä. Tämä, varsinkin mikäli dynamiikka olisi johdettua, heijastaisi yllätyksen periaatteen noudattamista valtiollisen politiikan ja sotilasstrategian käytännössä²¹.

Blombergsin mukaan Euroopan voimatasapainojärjestelmä koostuu kahdesta ensimmäisen tason suurvallasta: Venäjästä ja Yhdysvalloista. Sotilaallisen kokonaisvoiman ja potentiaalisen voiman suhteen Euroopan voimasuhdejärjestelmä on kaksinapainen, joskin Venäjällä on sotilaallinen hegemonia maavoimissa. Yhdysvaltojen, Saksan, Britannian ja Ranskan liitto kuitenkin merkitsee, että läntisillä suurvalloilla on lähes kolminkertainen ylivoima suhteessa Venäjään. Voimasuhdeanalyysin perusteella Saksa, Ranska ja Britannia tarvitsevat Yhdysvaltoja tasapainottaakseen Venäjää, Euroopan potentiaalista hegemonia, jonka politiikka perustuu voimatasapainoajatteluun. Venäjän suurvalta-aseman heikkous suurvallan kokonaisvoimaa tarkasteltaessa näkyy nimenomaan taloudellisessa voimassa ja teknologisessa kyvyssä, mihin Martelius väitöskirjaassaan aikanaan viittasi.

---

¹⁹ Naton (ja Yhdysvaltojen) Euroopan joukkojen komentajan neuvonantajana pitkään toiminut Stephen R. Covington toi artikkelissaan lokakuulta 2016 esille, että marginalisoitumisvuosien jälkeen Venäjän strateginen kulttuuri toimintaa ohjaavine peruslähtökohtineen on vallannut dominoivan aseman maan sotilaallisessa valmistautumisessa sotaan. Stephen R. Covington (2016): *The Culture of Strategic Thought Behind Russia's Modern Approaches to Warfare*. Harvard Kennedy School, Belfare Center for Science and International Affairs, Paper October 2016, Cambridge Massachusetts, s. 2. On kuitenkin selvää, että muitakin perusteita valmistautumiselle on olemassa.

²⁰ Stephen J. Blank (2010): "No need to frighten us, we are frightened of ourselves," Russia's blueprint for a policy state, the new security strategy. Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): *THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 19–25.

²¹ Stephen J. Blank piti ongelmana sitä, että Venäjällä ei ole vielä "*regularized, binding, and legally codified policy-making process or official consensus for defining security, threats, or any other defence policy that is established by law or regular institutions*". Sama, s. 23–24. Tämän osalta ei voi olla välttämättä siltä ajatukselta, että Blankin näkemyksen takana olisi toive ideaalisesti toimivasta Venäjän valtionhallinnosta ja koherentista turvallisuusstrategiasta, jotka olisivat tutkimuksellisesti haltuunotettavissa ja poliittisesti ennakoitavissa.

Blombergsin mukaan Venäjällä on käytännössä kolme suurstrategiavaihtoehtoa: 1) strateginen itsenäisyys, 2) pyrkimys liittoutua Kiinan ja ehkä Intian kanssa Yhdysvaltoja ja sen liittolaisia Saksaa, Ranskaa, Britanniaa ja Japania tasapainottaakseen sekä 3) liittoutuminen voimakkaamman suurvallan, Yhdysvaltojen kanssa. Näistä riippumatta Venäjän täytyy realismin näkökulmasta pyrkiä lisäämään sotilaallista voimaansa ja vahvistamaan heikentynyttä valta-asemaansa. Minimissään Venäjä pyrkii ylläpitämään voimatasapainoa suhteessa Saksaan, Kiinaan ja Yhdysvaltoihin.

On kuitenkin huomattava, että erityisesti suurstrategiavaihtoehdot 1 ja 2 eivät ole pois sulkevia, vaan toisiaan täydentäviä. Kolmas vaihtoehto on lähinnä teoreettinen, ja viimeaikainen kehitys Euroopassa viittaa kuitenkin tämän vaihtoehdon loitontumiseen. Tässä työssä keskitytään tarkemmin strategisen itsenäisyyden suurstrategiavaihtoehdon sisältöön.

Kokonaisuudessaan Venäjä on Blombergsin mukaan harjoittanut kansalliseen etuun perustuvaa suurstrategiaa, joka on ollut sekoitus puolustuksellisuutta ja hyökkäyksellisyyttä. Puolustuksellista se on ollut suhteessa muihin suurvaltoihin, kun taas hyökkäyksellistä suhteessa entisiin neuvostotasavaltoihin. Venäjän valtopolitiikkaa Blomberg luonnehtii pragmaattiseksi reaaliolitiikaksi ja sen peruskäsitystä kansainvälisestä politiikasta ilmentävät suurvaltojen välinen valtakamppailu ja turvallisuuskilpailu. Käsitys aiheutuu ilmeisesti turvallisuuden tavoittelusta, missä lähtökohtana on voimavastavoima -asetelma. Tätä tulee esille jäljempänä tutkimuksen viitekehyksessä. Toisaalta Venäjä on viime vuosina pyrkinyt voimistamaan suhteita ns. BRICS-valtioiden kanssa, mikä viittaisi Blombergsin esille tuomaan liittoutumisstrategiaan²². Venäjän strategia olisi siten tilanne- ja toimijasidonnaista, mutta asetelman toisessa vaakakupissa olisi Yhdysvallat ”arkkivihollisena”.

Blombergsin mukaan Venäjän näkemykset sotilaallisesta voimasta ja sille asetetuista päämääristä osoittavat, että Venäjä harjoittaa sisäistä tasapainottamista, mikä koskee myös ydinasepolitiikkaa. Joltain osin Venäjän politiikassa on merkkejä ulkoisesta tasapainottamisesta erityisesti Kiinan suhteiden ja Shanghain yhteistyöjärjestön avulla. Entisissä neuvostotasavalloissa Venäjä on harjoittanut hegemoniastrategiaa, jossa puolustuksellisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna kyse on puskurivyöhykkeen muodostamisesta, mikä sai reaalisen ilmentymän vuonna 2002 Kollektiivisen turvallisuussopimusjärjestön (KTSJ) perustamisella.

---

²² Kts. myös Stephen J. Blank (2010): ”No need to frighten us, we are frightened of ourselves,” Russia’s blueprint for a policy state, the new security strategy. Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 101-102.

Täten Blombergsin työ vahvistaa Marteliuksen näkemyksiä Venäjän valtapoliittisesta suhteesta IVY-maihin realismin teorioiden näkökulmasta. Toisaalta kyseinen puskurivyöhykkeen rakentaminen olisi Venäjän tavanomaisten asevoimien suorituskyvyn näkökulmasta perusteltua. On mahdollista, että Venäjä ei nähtävästi täysin luota kollektiivisiin turvallisuusratkaisuihin IVY:n puitteissa, sillä se on solminut kahdenvälisiä turvallisuusvelvoitteita sisältäviä sopimuksia monen IVY-maan kanssa ja siten ”dublikoinut” KTSJ:n perustarkoituksen.

Luvun alussa mainittu tutkimuksellinen kiinnostus Venäjän sotilaallista toimintaa kohtaan on heräämässä 2010-luvulta lähtien. FINNA-tietokannan perusteella Venäjän sotilaspolitiikkaa tai sitä olennaisesti sivuavia väitöskirjoja on laadittu vuoden 2013 jälkeen kaksi (2)²³ ja yleisesikuntaupseerikurssin diplomitöitä yksi²⁴. Vaikuttaa siis siltä, että Venäjään ja sen sotilasalaan liittyvä tutkimus ei ole vielä täysin aukotonta²⁵. Venäjän sotilasstrategiaan, asevoimien käyttöön tai niiden perusteisiin kohdistuvia strategian tutkimuksia on tätäkin vähemmän. Tämä tutkimus pyrkii paikkaamaan kyseistä aukkoa puolustusvoimissa tehtävässä Venäjän tutkimuksessa erityisesti strategian tutkimuksen alalla.

Petteri Lalu käsitteli väitöskirjassaan neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdia, kehittymistä ja nykytilannetta myös Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisellä ajalla²⁶. Lalu vertaili noin 100 vuotta sitten olleiden operatiivisen ja taktisen tason sotataidollisten piirteiden näkymistä nykypäivän venäläisessä sotataidossa. Yleisesti ottaen monet Lalun esittämät piirteet ovat ytimeltään ja periaatteina edelleen olemassa, joskin olosuhteiden, teknologian tai tilanteen suhteen kehittyneinä²⁷.

Lalun mukaan 1980-luvulla alkanut puolustuksellisuuden suuntaus on edelleen syventynyt. Tämä heijastuu erityisesti ydinpidäkkeen ja ilma-avaruuspuolustuksen korostu-

---

²³ Petteri Lalu (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3 ja Olli-Matti Mikkola (2014): Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella. Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008-2012, Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 398.

²⁴ Janne Pukkila (2015): Venäjän sotilaspolitiikka Etelä-Kaukasiassa. YEK 57:n diplomityö. Löydettävissä: <http://www.doria.fi/handle/10024/120081> (30.5.2018).

²⁵ Tutkimuksen vähäisyyteen Venäjän sotilaspolitiikasta viittaa myös Olli-Matti Mikkola väitöskirjassaan. Kts. tarkemmin Olli-Matti Mikkola (2014): Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella. Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008-2012, Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 398, s. 15. Yksi syy voi olla Antti Sillanpään mainitsema strategian tutkimuskentän laajuus. Kts. Antti Sillanpää (2010): Uutiset strategian peilinä. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 4: työpapereita No 37, s. 11.

²⁶ Lalu Petteri (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3, luku 6.

²⁷ Lalun mukaan näitä periaatteita voivat olla: vastustajan joukkojen tuhoaminen, iskujen ulottaminen yhtäaikaaisesti vastustajan koko syvyyteen, taisteluvoiman porrastaminen, menestyksen hyödyntäminen, pyrkimys nopeuteen ja yllätykseen, johtamisen keskeyttämättömyys sekä taistelutoiminnan ja logistinen jatkuva turvaaminen.

misena. Yleisjoukkojen osalta toiminta keskittyy aiempaa enemmän aseellisiin konflikteihin ja paikallisiin sotiin, joskaan niiden käyttö ei ole alueellisissa tai laajamittaisessa sodassa poissuljettua. Kuten jäljempänä ilmenee, merkittävä panostaminen tavanomaisten joukkojen kehittämiseen alkoi vasta vuonna 2008 lähes 15 vuoden tauon jälkeen.

Lalu on tarkastellut työssään erityisesti sotataidollisen ajattelun kehittymistä erityisesti syvän taistelun ja operaation oppien näkökulmasta. On perusteltua täydentää näkemyksiä venäläisestä sotataidosta myös sotilasstrategian osalta. Tällöin on pyrittävä vastaamaan kysymyksiin esimerkiksi ydinaseen roolista strategisen pidäkkeen luomisessa ja tavanomaisen asevoiman muutoksista kylmän sodan jälkeen. Edelleen Lulun toteamus pysyvän valmiuden joukkojen muodostamiseen liittyvistä ongelmista, niiden ratkaisusta ja kysymystä strategisesta porrastuksesta on syytä tarkastella järjestelmätasolla ja sotilaallisen toiminnan kehittymisen näkökulmasta. Tämä edellyttää sotilaallisen voiman tarkastelua henkilöstön, organisaation ja kaluston osalta. Näihin kysymyksiin osaltaan tässä tutkimuksessa pyritään löytämään vastauksia.

Olli-Matti Mikkola tutki Turun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa laatimassaan väitöskirjassa venäläisessä lehdistössä esiintynyttä keskustelua sotilasreformin oikeuttamiseksi. Mikkolan mukaan tutkimus antoi vastauksia sotatieteellisessä kehyksessä asevoimien kehityksestä ja sotilaspolitiikasta lähinnä vuosina 2008–2012. Mikkola kuvaili työssään mm. asevoimien uudistamista 1980-luvulta alkaen pääpiirtein ja taustoittaen, jolloin sotataidollisten kysymysten tarkastelu ei ollut kohteena.²⁸ Tässä tutkimuksessa huomio kohdistetaan nimenomaisesti sotilasstrategian perusteisiin.

Tutkimuskirjallisuuteen pohjaten Mikkola esittää, että kärsityt tappiot, uhat, teknologinen jälkeenjääneisyys ja vuorovaikutus toimivat katalyytteinä sotilasreformia pohjustaville kysymyksille myös Venäjän osalta²⁹. Mikkolan tutkimuksessa mm. koettu uhkakuva oli yksi keskeisistä diskursseista ja sen osana paikalliset ja alueelliset konflik-

---

²⁸ Olli-Matti Mikkola (2014): Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella. Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakenne-tuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008-2012, Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 398.

²⁹ Tšetšenian ensimmäinen sota 1994-1997 ei ollut kuitenkaan riittävä peruste asevoimien uudistamiselle, vaikka sotilaallisen voiman muodostamiseen liittyvät ongelmat olivat ilmeisiä ja niitä esiintyi uudelleen Tšetšenian toisessa sodassa 2000-luvun alussa. Kuten Lalu väitöskirjassaan toteaa: *”Maavoimien prikaatin keskitäminen taisteluun vaatii joko reservistä käskettyä täydennyshenkilöstöä tai taisteluvälineiden pataljoonan taisteluosastojen kokoamista useammasta prikaatista”*. Lalu Petteri (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3, s. 367–368. Roy Allisonin mukaan kumpikaan Tšetšenian sota ei toiminut katalyyttinä sotilasreformille ja sotilasjohto oli haluton vetämään johtopäätöksiä sisäisestä konfliktista. Joitakin uudistuksia tehtiin lähinnä taktisella tasolla. Roy Allison (2004): *Russia, Regional Conflict and the Use of Military Power*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 120–121, 127. Tässä suhteessa vaikuttaa siltä, että Georgian sota elokuussa 2008 ilmensi edelleen asevoimien muuttumattomuutta, mutta kiihdytti suunniteltua asevoimien uudistamista, kuten jäljempänä tulee esille.

tit nousivat julkiselle keskusteluagendalle kuitenkin syrjäyttämättä keskustelua laajamittaisesta konfliktista. Mikkolan koettua uhkakuvaa koskeva havainto on oleellinen siksi, että aiemmin Venäjän sotilaallinen johto ei ollut halukas hyväksymään paikallisen sodan todellisuutta asevoimien kehittämisen perusteeksi, koska ne oli kehitetty menestyksekkään suursodan tuloksen perusteella – miksi siis pitäisi modifioida.

Mikkolan tutkimuksessa tuotiin yleisluontoisesti esille Venäjän asevoimien reformia. Hän viittaa siihen, että vuoteen 2008 asti Venäjä ei ollut ottanut tehokkaasti mallia toimintaympäristön asevoimien kehityksestä, vaan oli ”juuttunut kehitystä hidastaneeseen neuvostoaikaiseen ajatteluun”³⁰. Mikkolan mukaan vuonna 2008 käynnistynyt sotilasreformi on nähtävä jatkumona 2000-luvun alussa tehdyistä suunnitelmista ja hän viittaa Marteliusta lainaten siihen, että tulevaisuudessa Venäjä kykenee muodostamaan toimivat, tehokkaat ja konventionaaliselta pelotevaikutukseltaan mittavat joukot. Kysymys olisikin siinä, miksi perinpohjainen uudistaminen alkoi vasta silloin, kun se alkoi?

Kyseen ajankohta merkitsee sotilaallisen toiminnan perusteiden ja erityisesti asevoimien muutosta. On siten loogista olettaa, että sotilasstrategiaan kohdistui kasvavia muutospaineita. Kyse on nimenomaan niistä sotilaallisen voiman muutoksista, joiden tarkastelu edellyttää myös kvantitatiivista analyysia. On ilmeistä, että tavanomaisen sotilaallisen voiman funktiot ovat muuttuneet potentiaalisen muutoksen johdosta. Nämä muutoksia tässä työssä tarkastellaan sotilaallisen toiminnan ja sen kehittymisen näkökulmasta.

Mikkola toteaa lisäksi sen, että sotilasreformin avainhenkilöstön lausunnoista ei ollut erotettavissa erillistä suurvalta- tai supervaltadiskurssia. Tämä tarkoittaisi Mikkolan mukaan, että he olisivat ymmärtäneet Venäjän todellisen aseman suhteessa Yhdysvaltoihin. Mikäli näin, Blombergsin väitöskirjassaan esittämä sisäisen tasapainottamisen harjoittaminen on mielestäni korostuneessa asemassa ja erityisesti Venäjän ydinaseen muodostama sotilaallinen voima määrittää suhdetta maailman johtaviin valtioihin³¹.

Tämä tutkimus keskittyy siihen, miten Venäjän sotilaallisen voiman ja sen käytön perusteet ovat kehittyneet ja mitä ne merkitsevät sotilasstrategialle. Tämän johdosta työ

---

³⁰ Tämä tarkoittanee lähinnä sitä, että sotilaallisen ajattelun ja koulutuksen lähtökohtana oli valmistautuminen suursotaan kuten neuvostoaikana. Tämä oli puolestaan yksi syy siihen, että asevoimia ei perusteiltaan tahdottu uudistaa. Roy Allisonin mukaan Tšetšenian sodat itsessään olivat uudistamisen hidasteena lähinnä siksi, että nielivät asevoimien taloudellisiakin resursseja. Psykologisena syynä oli ilmeisesti se, että tietty epäonnistuminen paikallisessa konfliktissa olisi sotilasjohdolle siedettävämpää kuin asevoimien merkittävä uudistaminen. Roy Allison (2004): *Russia, Regional Conflict and the Use of Military Power*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 155–156.

³¹ Tähän viittasi Marcel de Haas jo 2000-luvun alussa artikkelissaan *The Development of Russia's Security Policy, 1992-2002* kirjassa: Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers. Cornwall, MPG Books Ltd, s. 15.

on käsitettävä suoraksi jatkumoksi Blombergsin esittämälle väittämälle Venäjän sotilaallisen voiman lisäämisen välttämättömyydestä ja sisäiselle tasapainottamiselle sotilaallisen toiminnan kehittymisen näkökulmasta.

Edellä tarkasteltu aiempi tutkimus muodostaa poliittiseen tasoon liittyvän lähinnä ”suurstrategisen” sekä toisaalta sotataidollisen ajattelun kehittymistä koskevan kontekstin Venäjän sotilasstrategian tutkimukselle. Tässä tutkimuksessa tarkoitus on perehtyä tarkemmin venäläiseen käsitykseen sodan luonteesta asevoimien kehittämisen perustana. Kyse on osin siitä, missä määrin sodan luonne heijastuu asevoimien kehittämiseen, miten asevoimat kokonaisuutena ovat kehittyneet ja edelleen, miten niitä mahdollisesti voidaan käyttää. Tästä sotilasstrategian kokonaisuudesta tutkimuksessa on kyse, mikä tutkimuskohteena on Maanpuolustuskorkeakoulun strategian tutkimuksen erityinen osa-alue³².

Edellä mainittu merkitsee sitä, että tähän tutkimukseen valittua tutkimuskohdetta – Venäjän sotilasstrategiaa – ei ilmiönä eikä sen perusteiden osalta sotilaallisen toiminnan kehittymisen näkökulmasta muodossa ole käsitelty. Edellä olevan valossa käsillä oleva työ pienentää MPKK:n strategian tutkimuksen aukkoa Venäjän sotilasstrategiasta ja sen perusteista.

1.3. Tutkimusongelma

Odessassa Tsaarin Venäjän aikana syntynyt, sittemmin Neuvostoliiton marsalkaksi ylennetty Rodion Malinovski kirjoitti 1962 julkaistussa kirjassaan ”Tarkkana maailman turvana”³³: ”*me emme ole tunnetun sotilassanonnan - hyökkäys on paras puolustus - kannalla. Se ei periaatteellisesti sovi sosialistisille valtioille, jotka ovat rauhaarakastavia luonteeltaan. Me edistämme toista: paras keino puolustautua on varoittaa vastustajaa meidän voimasta ja valmiudesta murskata hänet ensimmäisessä yrityksessään tehdä aggressio*”. Rungas puoli vuosisataa on kulunut noista sanoista, joskin niissä on edelleen tänä päivänä sotilasstrategian kannalta huomioonotettavia asioita.

Ensimmäinen on se, että on olemassa ainakin kaksi periaatteellisesti eroavaa keinokokonaisuutta asevoimien käytölle, joiden välille selkeän rajan veto riippuu pitkälti tarkastelunäkökulmasta. Malinovskin sanojen mukaan sotilasstrategia oli puolustuksellinen, siis todennäköisen vastustajan katsottiin olevan aloitteellinen ja tekevän aggression Neuvostoliittoa vastaan. Tuon ajan näkemys oli kuitenkin se, että aggression tultua torjutuksi, siirryttiin vastahyökkäykseen kohti lopullista voittoa imperialistisesta lännestä. Malinovski ei tuonut esille ydinasetta ja sen mahdollista käyttöä, mikä kuitenkin oli oleellisesti vaikuttamassa Neuvostoliiton sotilasstrategiaan, vaan ”murskaus” -termi viittasi nimenomaan tavanomaiseen asevoimaan ja sen käyttöön. Tuohon

---

³² Kts. Sivonen Pekka (toim.) (2013): Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen. MPKK, Julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia n:o 33, Helsinki, s. 1.

³³ Kts. Малиновский Р.Я (1962): Бдительно стоять на страже мира. Воениздат, Москва.

aikaanhan vallalla oli näkemys siitä, että maavoimat maailmansodan kokemuksiin perustuen olivat sodankäynnin keskiössä.

Toinen seikka on se, että sotilaallinen voima ja sen käyttö on yksi keino politiikan keinovalikoimassa. Tämä kytkeytyy lähtökohtaisesti valtion strategiseen poliittiseen tavoiteasetteluun, jossa päämäärien ja tavoitteiden saavuttamiseen käytetään yleensä ensisijaisesti muita kuin sotilaallisia keinoja. Sotilaallisen voiman käyttö on pitkälti kysymys elämästä ja kuolemasta siinä mielessä, onko asetettu tavoite ja sen saavuttamisen hinta ihmishenkien menettämisen arvoinen. Sotilaallinen voima on käyttötarkoitukseltaan rakennettu yhtäältä oman osapuolen henkien suojaamiseen ja toisaalta vastustajan toimintakyvyttömäksi saattamiseen. Tämä peruslähtökohta ei ole historian kuluessa tai teknologioiden kehittyessä muuttunut. Tällöin kysymys on laajemmin rauhasta, sen säilymisestä tai sodasta, sen ehkäisemisestä tai aseellisen voiman käytöstä ja viimekädessä kamppailutilanteen voittamisesta tai häviämisestä niin yksittäisen sotilaan kuin valtionkin osalta.

Kolmas seikka on se, että sotilaallisella voimalla arvellaan olevan vaikutusfunktio - pidäke, joka sellaisenaan voi olla riittävä keino tavoitteen saavuttamiseksi. Vaikutuksen määrää on suhteutettava niin asetettuihin tavoitteisiin kuin siihen voimakenttään, joka voi aiheuttaa esteitä tai hidasteita niiden saavuttamiselle. Haasteena vaikutusfunktion aikaansaamisessa ovat mitoitusperusteet, jotka yhtäältä riippuvat käytettävissä olevista resursseista sen luomiseen ja toisaalta arvioista vastustajan vastakkaisesta vaikutuskyvystä. Tätä ongelmakenttää monimutkaistaa kysymys, milloin vaikutusfunktion katsotaan olevan riittävän suuri tavoitteen saavuttamiseksi, mutta sitä ei koettaisi muualla liiallisen vaikuttavaksi – aggressiiviseksi tai provokatiiviseksi.

Neljäs seikka on se, että asevoimien käyttö edellyttää valtion poliittisen päätöksen tekemistä, joka puolestaan liittyy ristiriidan ratkaisemiseen ja tavoitteen saavuttamiseen. Tätä on todennäköisesti edeltänyt, tai ainakin olisi pitänyt edeltää, syvä harkinta sotilaallisen voiman käytöstä, sen tarpeellisuudesta, mahdollisuuksista ja mahdollisen käytön seurauksista. Toivottavasti päätöstä sotilaallisen voiman käytöstä on edeltänyt muita kuin sotilaallisia toimia, joiden avulla syntymässä olevaa konfliktia on pyritty hallitsemaan.

Perinteisesti venäläisellä sotilasstrategialla tarkoitetaan sotataidon ylintä osaa operatiotaidon ja taktiikan ollessa sille alisteisia. Tällöin kyse on teoreettisista ilmiöistä ja käytännössä näkyvästä toiminnasta, mikä liittyy sotaan ja rauhaan sekä sotilaalliseen voimaan ja sen käyttöön niin rauhan kuin sodankin aikana. Sodalla tarkoitetaan tässä äärimmäistä muotoa ristiriitojen ratkaisemiseksi, jota ilmentää kahden eri subjektin välisten suhteiden jyrkkä muutos sekä aseellisten ja muiden väkivallan välineiden käytön aloittaminen tarkoituksena saavuttaa tietty tavoite.

Sodan sisältö katsotaan siis perinteiseksi clausewitzläiseksi politiikan keinovalikoiman ilmentymäksi. Venäläisestä määritelmästä ilmenee muutama huomionarvoinen seikka. Ensimmäinen on se, että aseellisen voiman käyttö ei ole automaatio, vaan sodan perusedellytyksenä on eri toimijoiden välinen ristiriita, joka edellyttää ratkaisua ja joka on sen laatuinen, että sotilaallisen voiman käyttö tuo siihen ratkaisun. Tämän johdosta yleensä lähtökohtana on aseettomien keinojen ensisijaisuus ristiriitojen ratkaisussa.

On kuitenkin todettava, että päätöksenteko on inhimillistä toimintaa, mikä ei välttämättä ole aina rationaalista, saati kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaista. On vaikea nähdä tilannetta, jossa kahden osapuolen välinen ristiriita *per se* olisi ratkaistavissa sotilaallisesti, vaan ristiriitaan liittyy jossakin muodossa osapuolen tai osapuolten intressejä, jotka pitää saavuttaa tai turvata. Nyky-Venäjähän on luopunut neuvostoideologiasta ja sen edistämisestä politiikan eri keinoin, joten mikäli Venäjä aseellista voimaa käyttää, kyse on enemmän tai vähemmän maallisista ja materialistisista hyödyistä ja eduista, joiden tavalla tai toisella katsotaan edistävän kansallisia intressejä.

Toinen oleellinen tunnusmerkki sodasta on se, että siinä käytetään väkivaltaa ja erityisesti aseellista voimaa. Venäläisen sotatieteen tutkittavana ilmiönä on sota ja sotilasstrategian kohteena erityisesti aseellinen taistelu. Tämä johtaa lähtökohtaisesti siihen, että aseellisen taistelun aloittaminen edellyttää valtiollista poliittista päätöksentekoa asevoimien käytöstä. On tietysti vaikea yleispätevästi määritellä sellaista asevoiman määrää, joka merkitsisi, että kyse on aseellisesta taistelusta. Yksittäinen laukaus ei vielä sota tee, se on pikemminkin yksittäinen tapaus. Miten valtioiden välinen raja tähän liittyy? Onko se ylitettävä, jotta kyse olisi aseellisesta taistelusta? Pitääkö vastustajan vastata tulitukseen, jotta kyse olisi kahden osapuolen välisestä kamppailusta?

Venäläisen määritelmän mukaan sodan päämäärä voi olla mm. poliittinen, taloudellinen, alueeseen tai muuhun liittyvä. Tällä viitataan nimenomaan siihen, että sota juontuu toimijoiden välisestä jostain muusta kuin varsinaisesti sotilasalan erimielisyydestä ja ristiriidasta ja siihen, että sotilaallisen voiman käyttö ei ole itsetarkoitus. Tavoitteenasettelun osalta lähtökohtana sodassa kaikilla osapuolilla lienee sen voittaminen, minkä tunnusmerkkien määrittäminen ei ole tämän tutkimuksen aiheena. Kyse on pikemminkin sotilaallisten resurssien käyttöperiaatteista, käytön edellytyksistä ja mahdollisesta käytöstä muotoineen ja keinoineen.

Sotilasstrategia ja sen valinnat liittyvät valtion yhteiskunnallisen elämän senhetkiseen tilanteeseen, jolloin huomioon otetaan sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä sekä objektiivisia tarpeita ja reaalaisia mahdollisuuksia myös kehittämisen näkökulmasta. Näitä tekijöitä on pitkälti esitetty Venäjän sotilasdoktriinissa, mikä merkitsee, että venäläisen sotilasstrategian teoria ja käytäntö konkretisoivat ja toteuttavat sitä, mitä sotilasdoktriinin säädöksiin on kirjoitettu. Tämän johdosta sotilaallinen toiminta, jota harjoitetaan sotilasdoktriinin säädösten toteuttamiseksi, ilmenee sotilaspolitiikan käytäntönä, jonka puitteissa kehitetään ja rakennetaan sotilasstrategian teoreettista pohjaa ja käytännön

sisältöä.

Tässä yhteydessä on korostettava teorian ja käytännön eroa. Teoria-käsite tällaisessa yhteydessä ilmentää nimenomaan tekstuaalista aineistoa erotuksena käytännön ”fyysisestä” toiminnasta. Tässä tutkimuksessa huomio kiinnitetään lähinnä sotilaspolitiikan ja sotilasstrategian perusteisiin erotuksena käytännön toimista – sotilaspolitiikasta ja varsinaisesta sotilaallisen voiman käytöstä sotatilanteessa.

Kun puhutaan sotilasstrategian teoreettisen ulottuvuuden määritelmästä, niin sillä tarkoitetaan tieteellisten tietojen järjestelmää ennen kaikkea nykyaikaisen sodan luonteesta ja sen ennaltaehkäisystä sotilaallisilla keinoin, maan varautumisesta puolustukseen, sodankäynnin muodoista ja keinoista kokonaisuudessaan ja strategisen mittakaavan sotatoimista. Toinen osa, käytännön ulottuvuus, käsittää ylimmän sotilaallisen johdon käytännön toimintaa sodan ennaltaehkäisemiseksi, valtion varautumiseksi sotaan sekä asevoimien johtamista sotatoimissa. Mainittu kahtiajakoisuus on siten nähtävissä myös sotilasstrategian määritelmällisessä sisällössä.

Perinteisesti venäläisen sotatieteen tutkimuskohteena on sota ja sen käyminen, jonka tutkimus yhden tieteenalan puitteissa ja menetelmin ei kuitenkaan ole mahdollista. Tämän johdosta sotilasstrategian tutkimuskohdetta osana sodan käynnin tutkimusta on totuttu täsmentämään siten, että se käsittää aseellisen taistelun ja edelleen sen osalta sen ylimmän, strategisen tason. Tähän palataan tarkemmin luvussa 2.

Venäjällä on turvallisuutta tarkasteltaessa ja tutkittaessa lähtökohtana usein järjestelmäteoreettinen lähestymistapa, mihin aiemmin viitattiin Limnell’in väitöskirjassa. Sen logiikkana on, että tutkimuksen kohde objektiivisen todellisuuden ilmiönä redusoidaan (so. puretaan) rakenteellisiin osiin (elementteihin, kuten voimat, välineet, organisaatiot, keinot, tavoitteet jne.) ja niihin vaikuttaviin tekijöihin. Elementit puretaan edelleen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, tekijöiksi, jotta pystytään löytämään niiden sisäiset, ulkoiset ja keskinäiset suhteet sekä se, miten ja millä edellytyksillä kokonaisuus tai sen osa toimii. Tutkimuksella katsotaan olevan intressinään objektiivisuuden lisääminen sekä järjestelmän tehokkaampien hallintakeinojen ja kokonaisjärjestelmän osatekijöiden optimaalisten keskinäisten suhteiden määrittäminen.

Sotilaallisella alalla lähestymistapana on pitkälti perinteisen realismin teorian ja sen lähtökohtaisten olettamusten sekä voimavarojen analysoinnin käyttäminen tarkastelun perustana. Ongelmana tässä on kuitenkin se, kuinka paljon subjektiiviset tekijät vaikuttavat lopulliseen lopputulokseen. Järjestelmänanalyttiseen lähestymistapaan perustuu myös se venäläinen näkemys, että kansallisen turvallisuus, joka itsessään on yksi monimutkainen järjestelmä, on osa suurempaa järjestelmää – alueellista turvallisuutta, joka puolestaan on osa globaalia turvallisuutta. Nämä kaikki ovat vaikutussuhteissa keskenään. Tähän logiikkaan perustuu myös näkemys siitä, että paikallinen

aseellinen konflikti voi eskaloitua alueelliseksi ja vastaavasti globaaliksi tietyillä edellytyksillä.

Venäläinen lähtökohta valtiotason ajattelussa on turvata valtiolliset elintärkeät intressit, jotka erään 1990-luvun alun käsityksen mukaan käsittävät valtion perustuslaillisen järjestyksen, suvereniteetin ja alueellisen eheyden (ml. koskemattomuuden). Tässäkin on havaittavissa selkeä järjestelmäanalyttinen tarkastelunäkökulma, jossa tosin keskittään intressien yhteen kohteeseen – valtion ottamatta huomioon sitä, mitä se todellisuudessa käsittää. Valtio ymmärretään toiminnalliseksi järjestelmäksi, joka rakenteellisesti koostuu neljästä välttämättömästä elementistä: 1) väestö, 2) organisaatio, 3) alue ja 4) toimintaa säätelevät suhteet (esim. normit jne.).

Tällöin mainittujen elementtien väliset suhteet ovat välttämättömiä järjestelmän toiminnan kannalta: väestö asuttaa tiettyä maantieteellistä aluetta ja se muodostaa tavalla tai toisella muodostetun organisaation – yhteiskunnallisen ja poliittisen järjestelmän, sen elimet ja toimijat, joille määritetään tietty toimivalta kyseisellä rajatulla alueella tai sen osassa. Valta ja sen käytön perusteet määritellään lainsäädännössä ja kaikkinaisessa yhteiskunnan elämää säätelevässä normistossa.

Nimenomaan tähän logiikkaan ja järjestelmäajatteluun perustuvat näkemykset mm. sisäisen vakauden merkityksestä Venäjän toiminnalle, pelosta ulkoisten toimijoiden vaikutuksesta (uhasta) poliittiseen järjestelmään, järkkymättömästä pyrkimyksestä alueellisen koskemattomuuden – tässä tapauksessa Venäjän maantieteellisen alueen rikkomattomuudesta sekä myös valtion rajojen ulkopuolella sijaitsevien kansalaisten kuulumisesta valtiovallan suojelukseseen. Ulkomailla oleva kansalainen katsotaan siis kuuluvaksi järjestelmään, mikä poliittisessa retoriikassa ja myös turvallisuutta koskevissa asiakirjoissa on tuotu esille.

Miksi sotilaallinen turvallisuus Venäjällä nähdään yhtenä tärkeimmistä tavoitteista kansallisessa turvallisuudessa, siis kansallisen turvallisuuden järjestelmäkokonaisuudessa? Ymmärrykseni mukaan sotilaallinen turvallisuus on sotilaallisten suhteiden tila, jossa sotilaallista uhkaa pyritään hallitsemaan, ja sen muuttuminen reaalisesti vahinkoa aiheuttavaksi toimeksi (aggressioksi) pyritään eri keinoilla estämään. Perusteena tälle on se näkemys, että taloudelliset, sosiaaliset, ekologiset, poliittiset tai muut vastaavan kaltaiset riskit, vaarat ja uhat vaikuttavat tosiasiallisesti niiden kohteena olevan yksilön, yhteiskunnan tai valtion hyvinvointiin ja sen tasoon. Kun puhutaan sotilaallisesta vaarasta ja uhasta, kyse on itse asiassa yksilön, yhteiskunnan tai valtion olemassaolosta - ”elämästä tai kuolemasta” - ja siten elintärkeiden intressien ylläpidosta.

Sotilaspolitiikan näkökulmasta kyse on toiminnasta, jossa on erotettavissa kaksi ajallista ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on rauhan tila, ts. sotilaallinen uhka (potentiaalinen uhka) ei ole realisoitunut esimerkiksi aggressioksi tai muuksi tapahtumaksi, jonka perusteella voitaisiin todeta sodan olevan tosiasia. Tällöin kyse on siten

sotaa ennaltaehkäisevästä toiminnasta, mutta toisaalta myös siihen valmistautumisesta. Jos sotilaallinen uhka realisoituu, sitä vastaan on pyrittävä toimimaan siten, että realisoituneen uhan kohde (yksilö, yhteiskunta ja valtio) säilyttää toimintakykynsä ja pystyy jatkamaan toimintaansa elintärkeiden intressiensä edellyttämällä tavalla. Viime vuosien kehityksen valossa on havaittavissa, että mainittu ulottuvuuksien välinen rajalinja on ajallisesti hämärtyvässä ja lisäksi sisällöllisesti monimutkaistumassa.

On ilmeistä, että sotilasstrategian sisältö muuttuu olosuhteiden, resurssien ja päätösten mukaisesti ajan saatossa. Sosiaalisessa, taloudellisessa, poliittisessa ja erityisesti sotilaallisessa kentässä valtion osalta sekä sen rajojen ulkopuolella tapahtuvat muutokset vaikuttavat oleellisesti sotilasstrategian kehitykseen. Tarkastellessaan kyseistä kokonaisuutta venäläiset puhuvat sotilaspoliittisesta ja -strategisesta tilanteenarvioinnista. Oleellista siinä on, että tutkituille ilmiöille ja havainnoille annetaan merkitys ja ne arvioidaan, mikä antaa perusteet johtopäätöksille ja siten aineistoa sotilaalliselle suunnittelu- ja johtamisprosessille. Tämän prosessin tuloksia ilmentävät esimerkiksi sotilasdoktriini teoreettisena tuotteena ja Krimin niemimaan valtaus käytännön operaationa.

Sotilaspoliittisen tilanteen ohella sotilasstrategian sisältöön vaikuttavat sotatekninen kehitys ja sen tulokset. Yksityiskohtaisemmin tarkasteltuna vaikuttavia tekijöitä ovat sodan ja aseellisen taistelun lainalaisuudet sekä materialistinen dialektiikka; valtion sotilasdoktriinin vaatimukset, sotilaalliset vaaratekijät ja muiden toimijoiden näkemykset asevoiman käytöstä; aseellisen taistelun välineiden laadulliset ominaisuudet ja asevoimien varustautuneisuus; olosuhteet sotatoimien käymiseksi ja niihin varautumiseksi; kokemukset sodista ja aseellisista konflikteista sekä myös operatiivisesta ja taistelukoulutuksesta; valtion mahdollisuudet (resurssit) varautumiseen ja asevoimien tarpeiden tyydyttämiseen.

Tässä väitöskirjatutkimuksessa kyse on ensisijaisesti Venäjän valtiosta ja sen asevoimista turvallisuutensa, erityisesti sotilaallisen turvallisuutensa ylläpitämisessä. Tällöin esille nousee väistämättä kolme käsittekokonaisuutta: turvallisuus, sotilaalliset voimavarat ja strategia mainitun päämäärän saavuttamiseksi. Turvallisuusajattelun logiikan mukaisesti kyse on sotilaallisesta turvallisuudesta ja vastaavasti sotilasstrategiasta. Erotukseksi sotilasstrategiasta tässä tutkimuksessa strategialla käsitteenä tarkoitetaan politiikan toimien kokonaisuutta ja valtion kokonaisvoimavarojen tavoitteellista käyttöä, jolla kansallista turvallisuutta sen eri osa-alueilla pyritään edistämään.

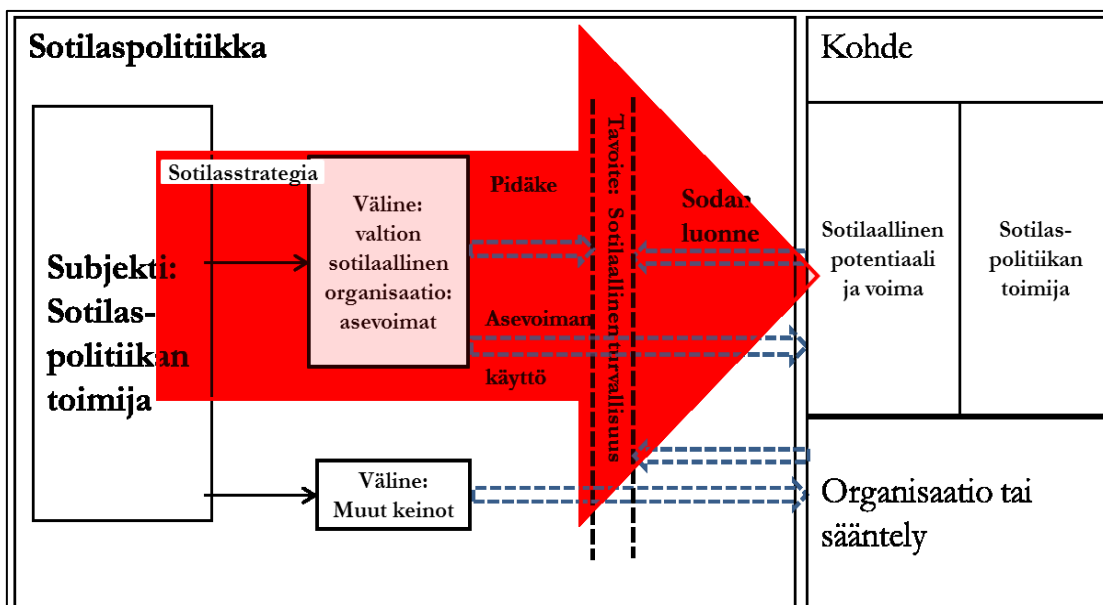
Venäjällä on jo historiallisesti erityisen painoarvon saanut sotilaallinen voima yhtenä valtiollisena voimavarana ja sen merkitys valtion kokonaisturvallisuuden osana. Huolimatta tietystä venäläisestä kansallisesta omaehtoisuudesta, resurssilähtöisyydestä ja muista erityispiirteistä, arvoista puhumattakaan, Venäjän sotilaspolitiikan ja sotilasstrategian tulkinta ei liene mahdollista ottamatta huomioon kansainvälistä ulottuvuutta turvallisuusjärjestelmän yhtenä vaikuttavana osatekijänä (elementtinä). Tämä jo

siitäkin syystä, että sotilaspolitiikan ja sotilasstrategian sekundaarinen kohde on pääasiassa Venäjän federaation alueen ulkopuolella

1.3.1. Tutkimusongelma ja viitekehys

Ongelmanasettelussa keskeisellä sijalla ovat sotilaspolitiikan tuotteena syntyvien sotilasstrategian perusteiden muutokset, joita runsaan kahdenkymmenen vuoden aikana Venäjän sotilaspolitiikassa on tapahtunut. Tutkimuksen pääongelmana on se, miten Venäjän sotilasstrategian perusteet ovat muuttuneet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen? Tutkimuksen ajallinen rajausta asettuu otsikon mukaisesti 1990-luvun alkuvuosista loppusyksyyn 2016. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa perusteltuja arvioita ja tulkintoja Venäjän sotilasstrategian osatekijöiden ja kokonaisuuden kehityksestä tarkasteltavana ajanjaksona.

Tutkimuksellinen lähtökohta on se, että sotilasstrategia on objektiivisesti olemassa sen osatekijöistä muodostuvana ilmiönä. Tämän johdosta pääongelma on redusoitu neljään (4) yksityiskohtaisempaan tutkimuskysymykseen, jotka yhtäältä rajaavat tutkimusongelmaa, mutta toisaalta muodostavat elementteinä perustan tulkinnoille sotilasstrategian kokonaisuudesta ja sen muutoksista. Tutkimuksen teorettinen viitekehys on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1: Venäjän sotilasstrategian tutkimuksen viitekehys

Ongelmanasettelussa on painottuneena ”perusteet”-termi, mikä selittyy sillä, ettei ontologisesta näkökulmasta sotilasstrategiaa entiteettinä ole todellisuudessa rauhan aikana olemassa, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Tämän johdosta siitä tehtävät tulkinnat muodostetaan ilmiön osatekijöistä (elementeistä) ja niihin liittyvästä havain-
toaineistosta.

Osatekijöiden määrittäminen perustuu prosessin jäljittämiseen. Oleellista tässä oli myös se, että ongelmaa lähestyttiin esitetyn järjestelmäanalyttisen redusoinnin pohjalta. Tällöin painotettiin kunkin elementin merkittävyyttä ja sitä, että niistä on yleensäkin saatavissa havaintoaineistoa laadullisen tutkimuksen toteuttamiseksi. Näistä lähtökohdista tutkimuksessa esitetään teoreettisia tulkintoja niistä sotilasstrategian perusteista, joihin nojaten voidaan perustellusti esittää arvioita Venäjän sotilaspoliittisen johdon oletettavasta toiminnasta – sotilasstrategian olemuksesta käytännön tilanteessa.

Toisena perusteena tutkimukselliselle lähtökohdalle on se, että asioita tarkastellaan venäläisen sotatieteen teoreettisten lähtökohdtien avulla. Tämä on uutta Maanpuolustuskorkeakoulun strategian tutkimuskentässä. Kyse on aiemmin esitetystä strategian tutkimuksen monimuotoistumisesta. Suoria vastauksia esitettyyn tutkimusongelmaan ei ole olemassa, kuten aiemman tutkimuksen käsittelyn yhteydessä tuli esille. Ongelman osatekijöistä sen sijaan on aineistoa saatavilla. Syynä tähän lienee jokseenkin yksinkertainen: sotilasstrategian olemus ja siihen liittyvät tekijät ovat mitä todennäköisimmin luokiteltuja salassa pidettäväksi. Tämän vuoksi sotilasstrategiaa lähestytään osatekijöidensä kautta.

1.3.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmaan vastataan neljän (4) tutkimuskysymyksen avulla. Niitä kaikkia tarkastellaan kahtaalta – ensinnäkin tarkoitus on analysoida millä tavalla niissä esitetty ilmiö on muuttunut tarkasteltavana ajankohtana sekä toiseksi tulkita muutoksia ja muutoksen syitä asetetusta tarkastelunäkökulmasta.

Sodan paradigman kehitys

Sodan tai sotilaallisen konfliktin luonnetta on pidettävä kaiken sotilaallisen toiminnan perustekijänä, jonka arviointi ja josta tehtävät johtopäätökset muodostavat sotilaallisen suunnittelujärjestelmän syötteen. Sen tuloksena syntyvät perusteet asevoimien ja yleensä toimien kehittämiseksi tietyssä ajanjaksona. Tuloksena ovat myös suunnitelmat asevoimien tavoitetilasta suunnittelujärjestelmän edellyttämänä ajankohtana. Teoreettisesti tarkasteltuna kyse on syy-seuraus -suhteesta, jossa sodan luonne on syy, josta seuraavat suunnitelmat asevoimien tilan muuttamiselle (eroavaisuuden tavoitettilan ja todellisuuden havaitsemiselle) ja toiminnalle tavoitteen ja tavoitettilan saavuttamiseksi.

Tässä tutkimuskysymyksessä oleellista on niiden kehityssuuntien selvittäminen, jotka ilmentävät muutoksen suuntaa (tendenssiä) siitä, millaista sotaa varten Venäjän asevoimia on kehitetty ja suunnitellaan kehitettävän. Toisaalta tulkinnat venäläisistä käsityksistä sodan luonteesta muodostavat arviointiperustan niille sotilaallisille toimille, joiden avulla kyseisenluonteista sotaa tai sotilaallista konfliktia voidaan arvioida hallittavan tai tarpeen vaatiessa käytävän.

Kolmanneksi, tulkinnat näkemyksistä sodan luonteesta antavat perustan arvioida sotilaallisten kehittämistoimien koherenssia, ts. sitä vastaavatko suunnitellut ja toteutetut toimet asevoimien kehittämisestä näkemystä sodan luonteesta ajallisesti, rakenteellisesti, toiminnallisesti tai suuntautumisen osalta.

Sotilaallisen pidäkkeen kehitys

Lähtökohtana on pidettävä sitä, että sodan aloittaminen tai sen käynti ei ole itsetar koitus, automaattinen toimi, joka pannaan toimeen, mikäli esimerkiksi diplomatiassa kohdataan vaikeuksia tai ristiriitoja. Tämän johdosta valtion sotilaallisen voiman ensisijainen funktio on pyrkiä olemassaolollaan ennaltaehkäisemään potentiaalisten vaarojen ja uhkien sekä aggressiivisten aikomusten syntymistä. Tämän lisäksi tarkoituksena on hankkia hyvissä ajoin sellaisia kykyjä, jotka ajallisesti, rakenteellisesti, toiminnallisesti ja suuntautumisen kannalta ovat tarkoituksenmukaisia sotilaallisten uhkien aktuaaliseksi hallitsemiseksi, mikäli ne jostain syystä realisoituisivat.

Tässä tutkimuskysymyksessä oleellista on niiden kehityssuuntien selvittäminen, jotka ilmentävät muutoksen suuntaa (tendenssiä) näkemyksissä asevoimien ennaltaehkäisevästä funktiosta. Tällöin kyse voi olla ydinaseen ja tavanomaisen asevoiman välisestä painotuksesta, poliittisesta retoriikasta ja asevoimien toiminnasta sekä ryhmyksestä.

Viime vuosien kehityksen valossa kyse voi olla myös ennaltaehkäisevästä faktisesta sotilaallisesta toiminnasta ja sotilaallisen voiman käytöstä, mikä edelleen hämärtää rajapintaa rauhan ja sodan välillä. Kysymys on oleellinen erityisesti siitä näkökulmasta, josta voidaan tulkita Venäjän sotilasstrategian perustavaa laatua olevaa suuntautumista ja painottumista.

Sotilaallisen voiman käytön perusteiden kehitys

Sotataidon perustavaa laatua oleva kysymys on se, millaisessa tilassa toimijan sotilaallinen voima on. Tällöin kyse on erityisesti valmiudesta toteuttaa poliittisen johdon edellyttämiä sotilaallisia toimia ja toisaalta sotilaallisen voiman kyvystä ja valmiudesta käskettyjen tehtävien toteuttamiseen. Tämän ohella kyse on siitä, missä muodossa ja millä keinoin sotilaallista voimaa on mahdollista käyttää.

Tämän tutkimuksen kannalta oleellista on pyrkiä selvittämään ja tehdä tulkintoja niistä kehityssuunnista, jotka ilmentävät muutoksen suuntaa näkemyksissä ja toimissa koskien ensinnäkin asevoimien aktiivisuutta, joka voi teoreettisesti vaihdella reaktiivisesta proaktiiviseen. Olen siinä ymmärryksessä, että esim. kesän 1941 tapahtumat (so. Saksan hyökkäys Neuvostoliittoon) vaikuttavat Venäjän asevoimien käytön perusteisiin edelleen siten, että niiden toistumisen estämistä voidaan pitää asevoimien käytön ja siten myös sotilasstrategian lähtökohtaisena perustana.

Tämän lisäksi oleellista on kysymys asevoimien käytön sotataidollisista perusteista, jotka perinteisesti ovat olleet jossain määrin ”normeerattuja”, ts. asevoimien toiminnan muodot ovat olleet sisällöltään määriteltyjä. Tutkimuksellinen mielenkiinto kohdistetaan näkemyksiin siitä, millä tavoin vaikuttamista ja sen sisältöä lähestytään sotilasstrategian osalta. Tällöin kyse on esimerkiksi sotatoimista, operaatioista, iskuista ja siten sotilaallisesta vaikuttamisesta jossain olosuhteissa.

Sotilaallisen voiman kehitys

Asevoimat osana valtion sotilaallista organisaatiota ovat sotilaallisen toiminnan ytimessä. Venäjän asevoimat ovat yhteiskunnallisen toiminnan tulosta ja siten seurausta siitä kehityksestä, jonka suuntaviivat valtion poliittinen johto on määritellyt. Toisaalta on selvää, että nyky-Venäjällä on oleellisia vaikuttimia, jotka aiheuttavat kitkaa määritellyn tavoitteen saavuttamiselle. Asevoimien tila on kuitenkin se määrällinen ja laadullinen ominaisuus, joka ratkaisevalla tavalla muodostaa perusteet sotilaallisen toiminnan välineen käytölle ja säätelee myös poliittista liikkumatilaa. Täten asevoimia on pidettävä sotilasstrategian oleellisena ja välttämättömänä perustana.

Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista pyrkiä selvittämään ja tehdä tulkintoja niistä kehityssuunnista, jotka ilmentävät muutoksen suuntaa asevoimien peruselementtien osalta. Asevoimien kokonaisuutta tarkastellaan henkilöstörakenteen, erityisesti sotilaallisen voiman kriittisen tekijän - varusmiestäydennysjärjestelmän, organisaatioiden ja kalustomäärien muutosten osalta. Oleellista on asevoimien mainittujen elementtien muutokset, joiden perusteella arvioidaan ja tulkitaan niiden vaikutusta ja merkitystä Venäjän sotilasstrategiaan.

Oleellista on pyrkiä selvittämään Venäjän asevoimien kehitystä siitä näkökulmasta, millä tavoin eri elementeissä esiintyvät muutokset heijastelevat lainalaisuuksia sotilaallisen toiminnan kehittymisen rakenteellisista, toiminnallisista ja suuntauksellisista muutoksista. Tällä pyritään löytämään vastauksia ja erityisesti perusteita ennakoinnille siitä, mihin suuntaan Venäjän asevoimien kehitys on johtamassa.

1.3.3. Tutkimuksen rajaukset

Tutkimusaihe sinällään rajaa tutkimuskohteen sisällöllisesti Venäjän sotilasstrategiaan ja joltain osin sotilaspolitiikkaan sotilaalliseen turvallisuuteen tähtäävien toimien kokonaisuuden osana. Tutkimus keskittyy siten nimenomaisesti puolustushallinnon ja siinä esiintyvän sotilaallisen toiminnan piiriin. Tarkastelun ytimessä ovat Venäjän asevoimat osana valtiollista sotilaallista organisaatiota, joka sisältää myös muita sotilaallisesti järjestettyjä organisaatioita ja joilla on organisaatiossaan aseistettuja joukkoja. Vaikka niiden toiminta tähtää turvallisuuden takaamiseen osana kokonaisturvallisuutta, ne eivät organisatorisesti kuulu Venäjän puolustusministeriön alaisuuteen. Tämän johdosta muut kansallisen turvallisuuspolitiikan osa-alueet, sotilaalliset organisaatiot ja joukot rajataan tutkimuksen ulkopuolelle.

Ajallisesti tutkimus rajautuu ajanjaksoon, jolloin Venäjä Neuvostoliiton seuraajavaltiona on ollut olemassa. Toisena ajallisena kiinnekohtana tutkimuksen ajalliselle alkupisteelle on IVY:n perustaminen loppuvuodesta 1991. Tutkimuksen ajallinen päätepiste asetetaan ajankohtaan, jolloin voidaan arvioida Venäjän sotilaspolitiikan saavuttaneen tietyn vakiintuneisuuden, mikä käytännössä tarkoittaa syksyä 2016 ja presidentti Putinin kolmatta kautta Venäjän presidenttinä.

Venäjän sotilasstrategiaan vaikuttaa ja erityisesti turvallisuudelle lisäarvoa tuottaa maantieteellisen ulottuvuuden lisäksi se sotilaallinen yhteistyö, joka eräiden IVY-maiden osalta on johtanut sotilaalliseen liittoutumiseen Venäjän kanssa. Tämä eittämättä tuo lisäarvoa Venäjän sotilaalliselle toiminnalle turvallisuuden alueellisella tasolla³⁴. Venäjä on tästä huolimatta pyrkinyt sotilaalliseen omaehtoisuuteen, mihin Blombergsväitöskirjassaan viittasi. Tämän johdosta on tarkoituksenmukaista keskittyä tarkemmin Venäjän sotilasstrategian perusteiden muutoksiin. Sotilaallinen liittoutuminen ja laajemminkin Venäjän kansainvälinen sotilaallinen yhteistyö³⁵ sotilasstrategian näkökulmasta on siten erillisen tutkimuksen aihe, jolle käsillä oleva tutkimus luo osaltaan perustaa.

Sotatekninen kehitys on yksi oleellinen vaikuttaja sotilaallisen toiminnan kehittymiseen. Venäjä ei tässä suhteessa ole poikkeus. Yleisesti on tiedossa, että Venäjän sotavarustetuotanto on Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien ollut taloudellisissa ja tuotannonollisissa ongelmassa. Tämä on johtanut siihen, että sotavarustetoimitukset Venäjän asevoimille käsittivät aina 2010-luvulle asti - suunnitelmista ja toiveista huolimatta - yksittäisiä kappaleita eri puolustushaaroille.

Tämän johdosta katsotaan, että sotavarustuksen kehitys voi määrällisesti ja laadullisesti vaikuttaa sotilasstrategian perusteisiin jo tälläkin hetkellä, mutta enenevässä määrin lähitulevaisuudessa 2020-luvulla. Toisaalta sotavarustuksen nimikkeistö eri puolustushaaroissa ja aselajeissa on sen verran laaja, minkä johdosta niihin kohdistuva tutkimus on perusteltua toteuttaa erikseen esimerkiksi puolustushaarakohtaisesti. Tällöin käsillä olevaa tutkimusta voidaan hyödyntää mm. konseptuaalisena lähtökohtana.

Venäjän sotilaallista toimintaa ja sotilasstrategiaa mainitulla ajanjaksolla olisi perusteltua tutkia myös sodan ja sodankäynnin valossa politiikan ilmentymänä. Ongelma ja kysymyksenasettelu edellyttävät kuitenkin sotilaallisen toiminnan perusteiden kehittymisen ja siten sotilasstrategian lähtökohtaisten elementtien tarkastelua. Tutkimus on siten luonteeltaan teoreettinen, minkä johdosta asevoimien käyttöä eri konflikteissa ei tarkastella. Joitakin tulkintoja esitetään, mitä tulee tapahtumiin Kaukasiassa 2008, Ukrainassa 2014 ja Syyriassa 2015 alkaen. Muutoin kansainvälinen toimintaympäristö

---

³⁴ IVY:n sotilaallisesta integraatiosta 1990-luvulla kts. esim. Forsström, Pentti (1998). Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, MPKK:n strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki.

³⁵ Käsite sisältää sotilaspoliittisen, sotilaallisen ja sotateknisen yhteistyön.

otetaan huomioon sodan paradigman tarkastelussa.

Tutkimuksessa tarkastellaan strategisen tason sotilaallista toimintaa kansallisessa ulottuvuudessa. Strategisella tasolla ymmärretään valtiojohtoista ja ylimmän sotilaspoliittisen johdon toimintaa sekä asevoimien kokonaisuutta. Tällöin tarkastelu käsittää toimijat Venäjän presidentistä aina asevoimien yleisesikunnan johtoon asti. Asevoimien puolustushaarojen ja itsenäisten aselajien katsotaan olevan sotataidon operatiivisen tason ilmentymiä, mutta joita tarkastellaan siinä määrin, kun se asevoimien kokonaisuuden kannalta on tarkoituksenmukaista. Organisatorisesti tarkastelu on rajattu sotilaspöytäkirjojen ja sotatoimiyhtymän tasolle.

2

TUTKIMUKSEN METODOLOGISET PERUSTEET

Tutkimuksen metodologiset perusteet käsittävät neljä kokonaisuutta. Luvussa 2.1. tarkastellaan tutkimusstrategiaa ja -menetelmiä sekä lähdeaineistoa. Tutkimusstrategialla tarkoitetaan lähtökohtaisia valintoja, joita on tehty tutkimuksen toteuttamiseksi. Tutkimusmenetelmiä käsitellään pitäen lähtökohtana tutkimusongelmaa.

Luvussa 2.2. käsitellään tutkimuksen teoreettiset perusteet, joita ovat sotilaallisen toiminnan käsitteellinen sisältö ja sen kehittyminen. Sotilaallisen toiminnan kehittymisen lainalaisuudet rakenteen, suuntautumisen ja luonteen muutosten osalta muodostavat tutkimuksessa käytetyn tarkastelunäkökulman.

Luvussa 2.3. käsitellään sotilaspolitiikan teoriaa siihen liittyvien käsitteiden sisällön tarkastelun avulla. Tarkastelu on järjestelmäänalyttisesti rakennettu, jolloin huomio kiinnitetään toimijaan, välineeseen ja tavoitteeseen.

Luvussa 2.4. käsitellään sotilasstrategiaa tutkittavana ilmiönä. Tällöin määritellään sotilasstrategian käsitteellinen sisältö ja asemoidaan se sotilaallisen toiminnan käsitteelliseen hierarkiaan.

2.1. Tutkimusmenetelmät

2.1.1. Tutkimusstrategia

Tutkimusstrategialla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan tutkimuksen toteutusta ohjaneita lähtökohtia ja valintoja. Tätä voidaan sanoa myös lähestymistavaksi. Tutkimuksen raportoinnissa ydinajatuksena on pyrkimys ymmärtää Venäjää ja sen sotilasstrategiaa sen omista lähtökohdista. Tämä ei tarkoita kritiikitöntä havaintoaineiston käsittelyä, saati naivin ylitysvirren veisuuta suurvallan sotilaalliselle kehittämiselle, mutta olkoon yksi vaihtoehto strategian tutkimuksen lähestymistapoihin³⁶.

Tekijällä on koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella tietty esiymmärrys käsiteltävästä asiasta, minkä vahvistaminen tai uudelleenarviointi onkin työssä osittaisena pyrkimyksenä. Tutkimuksen teoreettisesta luonteesta johtuen tarkoituksena ei ole syyte-

---

³⁶ Sotilasstrategian tutkimuksesta kts. Mika Kerttunen (2010): Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimusselesteita n:o 45, Helsinki.

kirjelmän perusteiden etsiminen, mikä Venäjää koskien on jossain määrin julkisuudessa havaittavissa³⁷.

Tutkimuksen lähtökohtana oli myös se, että on vaikea ajatella, että Venäjän asevoimien kehittäminen tapahtuisi pelkästään intuitiivisen päätöksentekokulttuurin, henkilökohtaisten intressien tai tilannekohtaisten olosuhteiden lähtökohdista ilman sotatieteellistä, tutkimuksellista ja kokemusperäistä pohjaa. Mahdollisuus tieteellisten perusteiden käyttöön tarjoutui opiskellessani Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Siellä mielenkiintoa herätti erityisesti sotilasstrategian opetus, jonka sisältöön liittyvää kiinnostustani pyrin tyydyttämään lukuisilla keskusteluilla mm. strategian pääopettajan, professori V.M. Lisavoin kanssa.

Hänen kirjoittamassa kirjassa ”Основы стратегии развития»³⁸ - suom. ”Kehittämisstrategian perusteet” esitetyt sotilaallisen toiminnan kehittymisen perusteet ja lainalaisuudet ovatkin teoreettisena perustana tälle tutkimustyölle. Siinä esitetyt lainalaisuudet sotilasstrategian rakenteen, suuntautumisen ja luonteen kehittymisestä muodostavat näkökulman, johon sotilasstrategian elementtien kehittymisen tendenssejä ”peilataan”. Täten Venäjän sotilaallista toimintaa ja sen osana sotilasstrategian perusteita tarkastellaan venäläisen sotatieteen teorian näkökulmasta³⁹.

Teorialähtökohta on valittu siitä syystä, että kyse on pitkälti saman sisältöisistä teoreettisista lähtökohdista, joita venäläisille ylimpiin tehtäviin koulutettaville upseereille opetaan niin menetelmällisesti kuin käsitteellisesti. Tutkimuksessa on kyse uudesta avauksesta MPKK:n strategian tutkimuksessa, koska siinä hyödynnetään venäläisen teorian lainalaisuuksia tutkimuksellisenä näkökulmana. Lähtökohta ymmärryksen hankkimiselle on siten lähes sama kuin venäläisen upseerin⁴⁰.

Em. teoreettinen perusta sanelee aineiston hankintaa ja sen sisällönanalyysiiä. Lähdeaineisto on pääosin venäläistä, ja sellainen aineisto on pyritty ottamaan mukaan, joka

---

³⁷ Asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Mihail Kolesnikov vierailullaan Suomessa maaliskuussa 1993 kertoi ihmettelevänsä suuresti sitä, että yleensä Venäjältä halutaan tietää ongelmien näkökulmasta. Hänen mukaansa ”*eikö olisi miellyttävämpää keskustella vieraiden kanssa sivistyneesti olohuoneessa, eikä tonkia keittiön roskista. Kaikki tietää, mitä sieltä löytyy*”. Kirjoittaja toimi kyseisen vierailun yhteysupseerina.

³⁸ Professori Lisavoin mukaan kyseinen raportti on teoreettinen tarkastelu osana tutkimusohjelmaa, jossa tutkittiin sodan, sotataidon ja aseellisen väkivallan kehitystä ihmiskunnan kirjoitetun historian ja kehityksen saata-villa olevasta ja säilyneestä materiaalista. Лисовой В.М. (2006): Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат ВИНТИИ», Москва.

³⁹ Anne C. Aldis ja Roger McDermott lähtivät vuonna 2004 julkaistun, Venäjän asevoimien reformia koskevan esseekokoelmaluonteisen kirjansa johdannossa siitä, että Venäjän asevoimien reformia on mahdoton ymmärtää, mikäli sitä analysoidaan ”*in seclusion from its historical context, subjected to Western bias or boxed within the unrealistic bounds of an imposed time-scale. The Western reader must endeavour to understand the problems from a Russian perspective*”. Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain, s. xxi.

⁴⁰ Professori Lisavoin mukaan hän opetti vastaavia asioita myös yleisesikunta-akatemiassa eli venäläisessä tiedekunnassa. On oletettavaa, että hän ei pysty opettamaan sotilasstrategiaa kahdella toisilleen ristiriitaisella lähestymistavalla tai aineistolla.

oletan ymmärrykseni ja kokemukseni perusteella olevan käyttöarvoltaan lähempänä ”totuutta”. On kuitenkin ilmeistä, että monissa lähteissä julkaisija tai kirjoittaja on harastanut myös venäläisittäin ”tervettä” itsesensuuria. Tämä aiheuttaa jossain määrin haasteen aineiston tulkinnalle.

Venäläisten lähteiden käyttäminen on tietoinen valinta, sillä tarkoituksena on löytää uskottavia ja järkeenkäyviä selityksiä sille, miksi venäläiset harjoittavat sotilaallista toimintaa siten kuin harjoittavat. Venäläisten lähteiden käyttö on pääsääntö länsimaisessa Venäjän sotilasalaan kohdistuvassa tutkimuksessa. Tutkimuksessa korostuu hermeneuttinen lähestymistapa, jossa keskeistä on pyrkimys tulkintojen tekemiseen ja tutkimuskohteen ymmärtämiseen. Tällöin huomio kiinnitetään merkityksiä sisältävien kokonaisuuksien ymmärtämiseen ja tulkintaan.

Lähtökohtaisesti työ on sotilasstrategian osatekijöittäin ja kronologisesti etenevä, jolloin tutkimuskysymyksiä mukaisesti pyritään löytämään tietynä ajankohtana sotilaallisessa toiminnassa tapahtuneita muutoksia. Näiden muutosten avulla pyritään paikantamaan kehityssuuntia, tendenssejä, joiden avulla on mahdollista muodostaa arvioita Venäjän tulevaisuuden sotilaallisen toiminnan suuntaviivoista. Toisaalta taustalla vaikuttaa myös ajatus siitä, että raportista olisi välineellistä hyötyä niin jatkotutkimuksen kuin opetuksenkin osalta. Raportti ei varmasti anna aukottomia vastauksia kaikkiin kysymyksiin Venäjän sotilaallisesta toiminnasta ja venäläisestä sotilasstrategiasta, vaan sen pyrkimyksenä on esittää perusteltuja vastauksia tutkimusongelman ja -tutkimuskysymysten edellyttämästä ilmiöstä.

Teoreettinen intressi tutkimuksessa on, että siinä pyritään esittämään tulkinnallisia vastauksia esitetyille teoriatilanteille ja sen paikkaansapitävyydelle. Tällä mahdollistetaan esitettyjen tulkintojen käyttöä niin mahdollisissa jatkotutkimuksissa kuin arvioissa. Tutkimuksella on kahtalainen tavoite: 1) samankaltaisten kehityspiirteiden ja muutosten löytäminen havaintoaineistosta, jotka kokonaisuudessaan ilmentävät kyseisessä kysymyksessä vallitsevaa tendenssiä tai tendenssejä, 2) tulkintaa siitä, ilmentävätkö em. kehityssuunnat sotilasstrategian kehittymisen teorian ominaispiirteiden sisältöä. Näiden perusteella pyrin antamaan perusteltuja tulkintoja Venäjän sotilasstrategian kehityksestä.

2.1.2. Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, missä tavoitteena on ymmärrys sekä sen lisääminen Venäjän sotilasstrategiasta ja sen osatekijöistä. Sotilasstrategia ilmiönä voidaan nähdä osana historiallista todellisuutta tai ”virtuaalisena” - jossain määrin mielikuvana. Tässä suhteessa ontologinen lähtökohta on, että sotilasstrategian katsotaan esiintyvän todellisuudessa tilanteissa, jossa sotilaallista voimaa kokonaisuudessaan käytetään sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeiset tapah-

tumat, joissa Venäjä on käyttänyt sotilaalliseen voimaansa, ovat esimerkkejä sen osittaisesta käytöstä. Pelkästään niiden perusteella tulkintojen tekeminen sotilasstrategiasta voi sotilaallisen voiman käytön kokonaisuuden kannalta jossain määrin johtaa osittaisiin päätelmiin.

Edellä mainittu ilmentää sitä lähtökohtaa, että on olemassa kaksi maailmaa – teoreettinen ja olevainen todellisuus. Tämän mukaisesti tarkastellaan sotilasstrategiaa teoreettisena ilmiönä ja sen rakentumista tietyistä osatekijöistä. Sotilasstrategia on monimutkainen ilmiö, minkä johdosta käsillä oleva aineisto on otos informaatiomassasta, joka siihen ja sen osatekijöihin liittyy. Aineiston perusteella on tehtävissä induktiivista päätelyä.

Tutkimuksessa tulkintoja muodostetaan sotilaallisen toiminnan mallin, sen osatekijöiden ja niiden kehittymisen lainalaisuuksien muodostamasta näkökulmasta. Tällä pyritään löytämään perusteita sotilasstrategian kokonaisuuden ja sen kehittymisen tulkinnalle. Toisaalta kyse on myös sen suhteen tulkinnasta, mitä teoreettiset sotilasstrategian perusteet ja välineet niiden toteuttamiseksi ilmentävät. Tällöin kyse on pitkälti deduktiivisesta päättelystä.

Tutkimus on tulkintakokonaisuus, joka kohdistuu osin Venäjän sotilaalliseen toimintaan ja sen osana sotilaspolitiikkaan ja edelleen sotilasstrategiaan. Sotilaspolitiikka on osa valtion harjoittamaa turvallisuuspolitiikkaa, minkä johdosta tutkimus on eräänlainen politiikan alakohtainen tutkimus. Sotilasstrategia on ilmiökokonaisuus, jonka tarkastelu tässä tutkimuksessa tehdään osatekijöiden kautta. Sotilaspolitiikan teorian analysoinnissa muodostetaan sotilaallisen toiminnan malli, johon tutkimuskohde asemoidaan.

Tutkimusongelman keskiössä oleva sotilasstrategia osana sotilaallista toimintaa katsotaan järjestelmäksi, jolla tarkoitetaan vähintään kahden keskenään suhteessa olevan elementin muodostamaa toiminnallista kokonaisuutta. Sotilasstrategia on prosessina järjestelmäänayttisesti redusoitu osatekijöihin, elementteihin. Tällä menettelyllä on tutkittavasta ilmiöstä eroteltu niitä toiminnalliset ja rakenteelliset tekijät, jotka kokonaisuutena muodostavat sotilasstrategian ytimen ja tarkasteltavat perusteet. Nämä tekijät käsittävät sodan luonteen, sotilasstrategian olemuksen ja sotilaallisen voiman.

Näiden osatekijöihin jaottelun avulla on muodostettu havainnoitavissa olevia osakokonaisuuksia. Osakokonaisuuksia on tarkastelu kronologisesti, mikä mahdollistaa muutosten havaitsemisen. Osatekijät ovat puolestaan oma järjestelmänsä, joiden yksityiskohtiin ulottuva tarkastelu edellyttää erillisiä tutkimuksia. Tutkimuksessa sotilaallisen toiminta nähdään intentionaalisena prosessina, jossa eri rakenteellisia osatekijöitä oletetaan kehitettävän tavoitehakisesti. Niistä saatavan havaintoaineiston perusteella tehtävien kyseistä osatekijää koskevien osatulkintojen katsotaan muodostavan osan kokonaisuuden tulkinnassa, mikä siten tuottaa laajenevaa ymmärrystä tutkittavasta

kohteesta.

Järjestelmäänalyttinen elementteihin jaottelu on perustana hankitulle aineistolle, jonka sisällön analyysissä on lähtökohtainen olettamus siitä, että sotilasstrategia voi muuttua tiettyinä ajanhetkenä aiempaan verrattuna. Tämän mukaisesti myös lähtökohdaisesti oletetaan, että elementeissä tapahtuvat muutokset merkitsevät kehitystä, joka puolestaan aiheuttavat sotilasstrategian muutosta ja kehitystä kokonaisuutena. Tässä tutkimuksessa ei tarkastella aseteknistä kehitystä, missä tapahtuneet keksinnöt ovat voineet aiheuttaa muutoksia sotataitoon ja kuten myöhemmin tulee esille – sodan sukupolviin.

Elementtien kehityksen tulkinta lähtee hermeneuttisesta perinteestä, jonka mukaan kokonaisuutta voidaan ymmärtää vain osistaan lähtien ja puolestaan tekstin osaa sen kontekstin avulla, johon se kuuluu⁴¹. Tutkimuksen sisällön perusrakenne on se, että kohteena olevaa osatekijää ja sen muutoksia tarkastellaan kronologisesti, muutoksia yhdistellään kehityssuunniksi ja tulkitaan tutkimuksen näkökulman avulla. Lopuksi osatekijöiden tulkinnat yhdistetään kokonaisuudeksi, jossa tutkimuskysymyksiin ja -ongelmaan annetaan vastaus.

Käsiteltävä sotilasstrategian elementteihin liittyvä havaintoaineisto on rajallinen. Vastaavasti em. teorian perusteet eivät ole mainitun professori Lisavoin mukaan julkisia, joten myös niiden osalta lähtökohta on rajallinen. Täten on pyrittävä löytämään mahdollisimman järkevä selitys jollekin ilmiölle, mitä sotilasstrategian elementeissä on nähtävissä. Tätä kutsutaan abduktiiviseksi päättelyksi. Tutkimuksellisen ongelman aiheuttaa se, että sodan luonteessa pyritään yleistettyyn ja ehkä yleispätevään käsitykseen sodasta, minkä perusteella johtopäätöksiä asevoimien kehittämistarpeista tehdään. Sota on kuitenkin ainutkertainen, kuten jatkossa tulee esille, ja siksi sen luonteesta tehdyt johtopäätökset eivät voi olla ainoat perusteet asevoimien kehittämiseksi.

Sotilaallisen voiman ja siihen liittyvien muutosten osalta turvaudutaan lisäksi kvantitatiiviseen tutkimukseen. Tällä menettelyllä pyritään todentamaan kvalitatiivisen tarkastelun teoreettisten muutosten ilmeneminen materiaalisessa todellisuudessa. Täten tutkimusaineiston määrällinen tarkastelu katsotaan täydentäväksi menetelmäksi. Yleisesti voi kuitenkin todeta, että Venäjän asevoimien kehitykseen ovat viime vuosina ilmentäneet nimenomaan määrälliset muutokset.

Sotilasstrategia ja sitä ohjaava sotilaspolitiikka on jossain määrin sosiaalinen rakenne eli konstruktio. Sotilasstrategia on lopputulos sosiaalisesta prosessista, jota osin määrittävät ja rakentavat yhteiskunnallisten toimijoiden teot ja puheet sekä olemassa ole-

---

⁴¹ Raatikainen, Panu (2004): Ihmistieteet ja filosofia. Gaudeamus, Helsinki, s. 89.

vat välineet ja asetetut tavoitteet. Tällöin tutkimuksessa liikutaan jossain määrin narratologian alueella. Lähtökohtaisena tutkimusaineiston käsittelyyn vaikuttavana oletamana on, että sotilasstrategian tai sen elementtien muutokset ovat sidoksissa tiettyyn ajanjaksoon tai -kohtaan.

Tämän johdosta tarkasteltava ajanjakso määrittyy ylimmän sotilaspoliittisen johdon, ts. Venäjän presidentin, puolustusministerin ja yleisesikunnan päällikön virkakausilla. Nämä ajanjaksot ovat tutkimusta ja tarkastelua ohjaavia, joskaan sotilasstrategian muutokset eivät välttämättä ole sidoksissa tiettyyn henkilöön ja hänen hallintokautteensa. On korostettava sotilasstrategian kontekstisidonnaisuutta, mikä merkitsee, että sotilaspolitiikka ja -strategia ovat ilmentymiä turvallisuuspolitiikan kokonaisuudessa sekä tilanteesta, jossa niillä pyritään vaikuttamaan.

Tutkimuskysymysten edellyttämien asioiden käsittelyssä pyritään nostamaan lähdeaineistosta esille tutkimuksen näkökulmasta olennainen tieto ja yhdistämään se päättelyn avulla tutkimusongelman edellyttämäksi kokonaistulkinnaksi. Tällöin päättelyssä pyritään selittämään parhaalla mahdollisella tavalla hallussa oleva todistusaineisto, vaikka tulokset eivät loogisella välttämättömyydellä seuraisikaan lähtökohdista⁴². Tutkimuskysymyksiin annetaan vastauksia tulkintoina ja johtopäätöksinä, jotka on esitetty omina lukuinaan. Tutkimuksen lopussa esitetään kokonaistulkintoja, jotka perustuvat sotilasstrategian perusteiden tarkasteluiden tuloksiin.

Kvantitatiivista lähestymistapaa on käytetty sotilaallisen voiman analysoinnissa. Tällöin analysoidaan samoja sotilaallisen voiman strategisia kategorioita kyseisenä ajanjaksona. Kvantitatiiviseen tarkasteluun on sisällytetty organisaatio, henkilöstö ja tärkein aseistus. Niiden aikaan sidotun analysoinnin avulla pystytään identifioimaan muutoksia ja niiden ajankohtia sekä kehityssuuntia tarkasteltavana ajanjaksona. Kokonaisuudessaan kvantitatiivinen aineisto ja sen tulosten avulla pystytään identifioimaan sotilasstrategian painotuksia ja muutoksia. Strategisten sotilasorganisaatioiden sijoittaminen karttapohjalle tarkasteltavina ajanjaksoina antaa viitteitä sotilaspolitiikan käytännöstä ja erityisesti sotilaallisesta kehittämistyöstä, asevoimien strategisesta ryhmittämisestä ja sen muutoksista sekä myös uhkaproblematiikasta.

2.1.3. Tutkimuksen lähdeaineisto

Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa tulkintoja tutkimusongelman edellyttämistä kysymyksistä, mihin tarvittava havaintoaineisto koostuu primäärisestä ja sekundaarisesta kirjallisesta lähdeaineistosta. Lähdeluettelossa venäläiset ja länsimaalaiset lähteet on eroteltu. Tutkimuksella pyritään löytämään vastauksia tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin venäläisistä aineistollisista lähtökohdista. Primäärisenä aineistona pidetään

---

⁴² Joonas Sipilä & Tommi Koivula (2013): Kuinka strategiaa tutkitaan. MPKK:n strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimuslauseita n:o 50, Helsinki, s. 10.

Venäjän tekstuaalisia asiakirjoja, dokumentteja ja muuta sotilaspolitiikan subjektien tuottamaa materiaalia. Esimerkiksi voidaan mainita Venäjän sotilasdoktriinit ja muut viralliset asiakirjat, kuten Venäjän lainsäädäntö, presidentin ukaasit ja Venäjän Wienin asiakirjojen mukaiset sotilaallista tiedonvaihtoa koskevat ilmoitukset. Näitä ovat Annual Exchange of Military Information (AEMI) ja Global Exchange of Military Information (GEMI).

Sekundaarisen kokonaisuuden lähdeaineistossa muodostavat tutkimuskysymysten edellyttämien käsitteiden perusteella kerätty venäläinen artikkeliaineisto. Tästä esimerkkinä voidaan mainita *Vojennaja mysl* (Военная мысль), *Vojenno-promyshlennyj kur'jer* (Военно-промышленный курьер), *Vestnik akademii vojennyh nauk* (Вестник академии военных наук) – johtavien sotilasalan julkaisujen vuosikerratt sekä alasta kirjoitetut kirjat ja muut artikkelit. Venäläistä aineistoa on täydennetty länsimaisista lähteistä saatavalla informaatiolla, missä tarkoitus on analyttisen vertailuasetelman luominen⁴³.

Läntisen englanninkielisen maailman tämän tutkimuksen aihepiiriin – sotilasstrategiaan – liittyvässä aineistossa huomio on kiinnitetty Venäjän Neuvostoliitolta perimien asevoimien tilaan eri elementtien osalta artikkelikokoelman muodossa (ml. turvallisuuspolitiikka, sotilaiden suhteet yhteiskunnassa, puolustushaarat, varusmiehet, sotatalous jne.)⁴⁴. Tämä jossain määrin heijastelee järjestelmäanalyttistä lähestymistapaa, mutta myös sitä, että kokonaistarkasteluihin ei ole paneuduttu. Toinen lähestymistapa on ollut pureutua monografian muodossa sotilaallisen voiman uudistamiseen jonkin komponentin osalta – esimerkiksi tavanomaisen voiman johtohenkilöihin (presidentti, puolustusministeri) sekä henkilöstöön, koulutukseen ja harjoituksiin⁴⁵. Yhteistä molemmille on kuitenkin se, että aineisto kattaa suppeahkon ajanjakson.

Ruotsin Totalförsvarets forskningsinstitut -tutkimuslaitoksen (FOI) raportit ovat keskittyneet sotilaallisen voiman ja -kyvyn tarkasteluun ja arviointiin sotilaallisen voiman osatekijöittäin, joskin niiden sisällössä on nähtävissä laajentuminen turvallisuuspolitiikan suuntaan.⁴⁶ Raportit tarjoavat lähtökohdan asevoimien tilan kvantitatiiviselle ar-

---

⁴³ Tämä siitäkkin huolimatta, että niissä yleensä käytetään pääasiassa venäläistä lähdeaineistoa.

⁴⁴ Esimerkiksi: Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain; Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts.

⁴⁵ Esimerkiksi: Roger n. McDermott (2011): *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces, Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC.

⁴⁶ Esimerkiksi: Jan Leijonhielm et al. (1999): *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv*, FOA-R-01151-170—SE, FOA, Stockholm, Maj 1999; Carolina Vendil Pallin (ed.) (2012): *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2011*, FOI-R--3474—SE, Stockholm, August 2012; Jacob Hedenskog and Carolina Vedil Pallin (eds.) (2013): *Russian Military Capability i a Ten-Year-Perspective – 2013*, FOI-R—3734—SE, FOI, Stockholm, December 2013; Gudrun Persson (ed.) (2016): *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective*,

vioinnille tiettyä ajankohtana. Arviot sotilaallisesta voimasta muodostetaan vastaavasti elementteittäin, mikä merkitsee järjestelmänalyttisen lähestymistavan käyttöä asevoimien tarkasteluun tiettyä lyhyehkönä ajanjaksona. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on tarkastella kokonaisvaltaisemmin asevoimien muutoksia mainitusta näkökulmasta pitkällä aikavälillä kehityssuuntien ja sotilasstrategian perusteiden muutosten hahmottamiseksi.

FOI:n raportissa vuodelta 1999 sotilaspolitiikkaa ei erikseen käsitelty. Sotilasdoktriinin osalta tuotiin lyhyesti esille, että Venäjä on joutunut sopeuttamaan puolustuspolitiikkansa ja sotilasdoktriininsa vähemmän resursseja kuluttaviin toimiin ja menetelmiin. Tämä merkitsi siirtymää aseellisen väkivallan käytöstä ei-sotilaallisiin toimiin ja ydinaseen painottamista tavanomaisen puolustuksen kustannuksella⁴⁷. Kokonaisuudessaan raportin lopputulema Venäjän kehityksestä kiteytyi kolmeen vaihtoehtoiseen skenaarioon, mikä samalla merkitsee kehitykseen liittyviä epävarmuustekijöitä.⁴⁸

FOI:n raportissa Venäjän suorituskyvystä 2013 esitetään varsin kattavasti tavanomaisten voimien kvantitatiivista tilannetta vuosina 2012-2013, mutta todetaan johtopäätöksenä, että ”*Venäjän sotilasstrategian täsmälliset piirteet ovat vasta muodostumassa*” ja etävä ”*vanhaa neuvostosotilasstrategiaa ei vielä ole korvattu uudella Venäjän sotilasstrategialla*”. Edelleen tuodaan esille, että strateginen pelote (engl. strategic deterrence) painottuen ydinasepidäkkeeseen on edelleen venäläisen strategisen ajattelun keskiössä. Tämän ohella esitetään, että uusia ajatuksia on alkanut tulla esiin, joskin raportti tukeutuu Andrei Kokošinin lausuntoon siitä, että ”*ydinasepidäkkeelle ei ole vaihtoehtoa, mutta muutoksia tarvitaan*”. Tämä raportoitiin myös asevoimien yhtenä tärkeimmistä tehtävistä.⁴⁹

FOI:n vuoden 2016 raportissa tarkastellaan edellisen raportin tapaan Venäjän sotilaalista turvallisuutta. Raportissa tuodaan esille – viitaten Krimin valtauksen - Venäjän kyky yhdistää sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot, mistä käytetään termiä ”*epälineaarinen tai asymmetrinen sodankäynti*”.⁵⁰ Tämän ohella tuodaan esille, että viime vuosina Venäjä on ottanut valikoimaansa ”*pehmeän voiman*” keinoja joko diplomatian täydentäjänä tai keinona puuttua valtioiden sisäisiin asioihin. Raportti tulkitsee, että pehmeä voima on käsitettävä yhdeksi valtiojohdon instrumentiksi. Ydinasepidäkkeessä ei raportin mukaan ole tapahtunut muutoksia ja ”*non-nuclear deterrence remains to be seen,*

FOI-R--4326—SE, December 2016. Raporttien kvantitatiivisen aineiston lähteet ovat julkisia ja tukeutuvat pitkälti The Military Balance -vuosikirjoihin ja varauksella eräisiin internet-sivuihin.

⁴⁷ Kuten aiemmin tuli esille, Venäjä pyrki minimoimaan sotilaallista osallistumista alueensa ulkopuolella.

⁴⁸ Jan Leijonhielm et al. (1999): Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv, FOA-R-01151-170—SE, FOA, Stockholm, Maj 1999, s. x-xvi (Sammanfattning).

⁴⁹ Jacob Hedenskog and Carolina Vedil Pallin (eds.) (2013): Russian Military Capability i a Ten-Year-Perspective – 2013, FOI-R—3734—SE, FOI, Stockholm, December 2013, s. 80-81, 145. Sotilasstrategiaa koskeva johtopäätös oli sama kuin edellisessä FOI:n raportissa vuodelta 2012. Kts. Carolina Vendil Pallin (ed.) (2012): Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2011, FOI-R--3474—SE, Stockholm, August 2012, s. 17.

⁵⁰ Gudrun Persson (ed.) (2016): Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective, FOI-R--4326—SE, December 2016, s. 108.

what this means in practice".⁵¹ Tätä kysymystä käsillä olevassa tutkimuksessa tarkastellaan.

Kokonaisuudessaan FOI:n raportit ovat kuitenkin vankka Venäjän sotilaalliseen toimintaan liittyvä lähdeaineisto. Ne käsittelevät Venäjän turvallisuuspolitiikkaa akselilla sotilaallinen voima – politiikka, mistä aiheutuu, että sotilasstrategia ja siihen liittyvät maininnat jäävät varsin yleisluonteisiksi tai teknisiksi toteamuksiksi. Esimerkiksi vuoden 2016 raportin mukaan *"Venäjän asevoimat kykenevät käynnistämään ainakin yhden – ehkä kaksi – laajamittaista neuvostotyylistä, muttei neuvostomittakaavaista yhteisoperaatiota ("Soviet-style JISCO")⁵², jotka miesmäärältään kumpikin käsittävät noin 150 000 sotilasta".* Uutena kehittyvänä elementtinä raportti tuo esille asevoimien *"stand-off" kyvyn, joka täydentää yhteisoperaatiokykyä ja strategista pidäkettä*⁵³.

Eräissä tapauksissa aiheeseen liittyvän kirjan sisältö kuvastaa sotilasstrategiaan liittyvien tekijöiden moninaisuutta⁵⁴. Timothy L. Thomas kirjassaan Venäjän sotilasstrategiasta tuo esille strategista ajatteluun, tulevaisuuden sotaan ja sotilaallisen voiman soveltamista joihinkin geopoliittisiin tavoitteisiin. Thomas tuo esille, että sotilasstrategia on valmistautumista, suunnittelua, sotilaallisten ja poliittisten tavoitteiden saavuttamista joukkojen ja resurssien avulla⁵⁵. Edelleen sotilasstrategian suunnitteluun ja toteutukseen menetelmällisesti liittyy historian huomioonottava strateginen kulttuuri, ennakointi (engl. foresight) ja voimasuhteet (engl. correlation of forces).⁵⁶ Thomas toteaa yhteenvedonaan, että Venäjän turvallisuusstrategia *"konsolidoi valtiovallan elimien ponnistelut"*, mikä perustuu siihen, että *"strategiseen ajattelun jatkuvuus ja teknologiset edistysaskeleet yhdistettynä Putinin haluun palauttaa menetetty perintö, ovat geopoliittisten edistysaskelten*

---

⁵¹ Gudrun Persson (ed.) (2016): Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective, FOI-R--4326—SE, December 2016, s. 108 - 113.

⁵² Raportista ei käy ilmi, mitä operaatiota tarkoitettiin.

⁵³ Gudrun Persson (ed.) (2016): Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective, FOI-R--4326—SE, December 2016, s. 192-193. Stand-off -kyky voi olla konventionaalinen tai ydinaseeseen perustuva. FOI:n raportissa strateginen termi rinnastuu ydinaseeseen eikä problematisoi sitä, että esimerkiksi ko. operaatiot käsitäisivät noin 15–30 % asevoimien rauhan ajan vahvuudesta – ilmeisesti siis kolmen sotilaan tueksi tarvittaisiin seitsemän. Venäjän stand off -kyky ei sinällään ole uusi – Neuvostoliitolla oli varsin mittava lyhyen matkan ohjusarsenaali huolimatta INF-sopimuksen vähennyksistä. Kyse on lähinnä entisten kykyjen modernisaatiosta, esimerkiksi Iskander -ohjusten käyttöönotolla korvataan vanhentunutta SCUD-kalustoa.

⁵⁴ Esimerkiksi: Timothy L. Thomas (2015): Russia Military Strategy. Impacting 21st Century Reform and Geopolitics. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, Kansas. Kirjan johdannossa mainittiin, että taisteluvalmius sisältää strategisen ajattelun, uudet varusteet ja näkemykset tulevaisuuden sodasta. Venäjän puolustuskyky käsittää aluepuolustuksen, kansallisten intressien turvallisuuden ja geopolitiikan harjoittamisen. Monia näistä kysymyksistä käsiteltiin artikkelikuvauksien avulla johtavista venäläisistä alan julkaisuista.

⁵⁵ Thomasin mukaan sotilasstrategia on siten tulkinnanvarainen käsite. Thomasin määrittelyssä kyse ei käy esille, mitä kyseisten termien sisältö varsinaisesti on ja miten ne kytkeytyvät sotilaalliseen toimintaan. Edelleen vaikuttaa siltä, että turvallisuus- ja sotilasstrategia rinnastetaan keskenään, mikä validiteetin näkökulmasta merkitsee, että kirjan käyttöarvo ja realiliteetti perustuu yksityiskohtiin.

⁵⁶ Tässä tulee vahvasti esille käsitteiden sisällölliset erot, mikä voi aiheuttaa väärinymmärryksen riskin, mihin Thomaskin viittaa. Thomasin mukaan termien "infiltroituminen" englannista venäjän kieleen ja takaisin voi aiheuttaa sekaannusta. Venäjän sotilaskielen «ПРЕДВИДЕНИЕ» (suom. lähinnä ennaltanäkeminen) määritelmänsä perusteella sisältää englannin kielen käsitteet "foresight", "prediction", "planning", "management" ja "forecasting"/"prognostigation". Tämän johdosta Thomas tuo kirjassaan usein esille venäläistä käsitteistöä ja venäjänkielisen termin translitteroituina. "Correlation of forces" tarkoittaa lähinnä strategisen tilannearvion lopputulosta ja voimasuhdetta, mitä käsitellään jäljempänä luvussa 2.3.8.

*veturina*⁵⁷. Kirjan otsikko ei siten täysin kuvaa sitä, mitä otsikko antaa ymmärtää.

Yhtenä piirteenä edelläkäsitellyssä englanninkielisessä aineistossa on, että vaikka se käsittelee yhtä aihepiiriä, sisältö ja arviot ovat usein johdonmukaisia, mutta eri elementtejä yhdistävää näkökulmaa tai ”sotataidollista linkkiä” ei esitetä. Yhteistä länsimaiselle aineistolle Venäjän sotilasalasta on kuitenkin se, että lähteiden pääosa niissä on lähes poikkeuksetta venäläistä kirjallisuutta ja artikkeleita eri sotilasalan julkaisuista tai lehdistöstä. Tämä viittaa pyrkimykseen primäärilähteiden käytöstä. Venäjän sotilasstrategiaa sivuavaa kansainvälistä aineistoa on kirjoitettu lukuisa määrä artikkeleita, joissa vastaavasti sivutaan tämän työn tutkimuskohdetta⁵⁸.

Kvantitatiivisen aineiston perustan muodostaa puolestaan The Military Balance-vuosikirjojen Venäjän asevoimia koskeva informaatio, jota on täydennetty vuosittaisilla AEMI- ja GEMI-ilmoituksilla. Joihinkin mieltä askarruttaneisiin asioihin on haettu ”osviittaa” muutamien matkojen yhteydessä venäläisten tutkijoiden kanssa käydyillä keskusteluilla, joita kaikkia ei ole mainittu lähteissä. Tässä yhteydessä on mainittava kenraaliversti (res.) Eduard Arkadjevits Vorobjov, joka toimi aikanaan Neuvostoliiton Keskisen voimaryhmän (ven. Центральная группа войск) komentajana Unkarissa ja sittemmin kansanedustajana Venäjän duumassa. Hänen kanssaan käymäni pitkä keskustelu joulun alla 2015 loi osaltaan pohjaa ymmärrykselleni mm. niistä sotilaallisista olosuhteista, joissa ”uuden” Venäjän asevoimat ja Keskinen voimaryhmä olivat 1990-luvun alussa.

---

⁵⁷ Timothy L. Thomas (2015): *Russia Military Strategy. Impacting 21st Century Reform and Geopolitics*. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, Kansas, s. 422. Tähän päätelmään tuli myös FOI:n raportti vuodelta 2016. Kirjasta ei kuitenkaan tule esille, mitä menetetyllä perinnöllä tarkoitetaan. Ilmeisesti Thomas viittaa sillä Venäjän suurvalta-asemaan. Thomasin käyttämä ”geopoliittiset edistysaskeleet” viittaavat ilmeisesti Krimin valtaukseen ja Itä-Ukrainaan tai ehkäpä poliittisten ja taloudellisten suhteiden kehittämiseen mm. Saksan, Serbian, Syyrian, Iranin, Kiinan, Intian tai Brasilian kanssa. Tämä viittaa siis sekä sotilasstrategiaan että suurstrategiaan.

⁵⁸ Esimerkiksi: Stephen Covington (2016): *The Culture of Strategic Thought Behind Russia’s Modern Approaches to Warfare*. Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, Cambridge, Massachusetts. Covingtonin artikkelin lähtökohtana on hänen pitkä kokemus (ja siis hermeneuttinen perusta) työskentelystä Venäjän sotilaiden kanssa, mihin pohjautuen hän tuo esille neljä venäläisen strategisen ajattelun tukipylvästä. Covingtonin mukaan ”venäläinen sotilaallinen strateginen kulttuuri on palannut vaikutukseltaan merkittävään asemaan... ja tämä strategisen ajattelun kulttuuri näyttelee dominoivaa roolia maan sotilaallisissa valmistantumisessa sotaan...”. Covingtonin mukaan ”strateginen ajattelu käsittää perusolettamuksia ja arvoja, jotka ohjaavat tavoiteasettelua, vuorovaikutusta, suorituskykyä, rakennetta ja lopulta käyttäytymistä”. Luonnollisesti strateginen ajattelu vaikuttaa tehtäviin valintoihin, mutta muitakin vaikuttimia on olemassa, joiden keskinäistä painoarvoa on vaikea mitata. Marteliuksen väitöskirjan mukaan strategian tekijäkokonaisuudet ovat maantieteelliset, poliittiset, sotilaalliset, taloudelliset ja muut voimavaratekijät. Kts. Juha Martelius (1999): *Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka*. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 29–30. Näitä Covington ei artikkelissaan käsittele vaikuttavina tekijöinä. Jussi Jämsén on diplomityössään viitannut Colin S. Grayn tutkimukseen vuodelta 1999, jonka mukaan strateginen kulttuuri on käyttökelpoisempi pyrittäessä ymmärtämään, mutta se ei tarjoa luotettavaa kausaliiteettia. Strategisen kulttuurin kritiikistä kts. tarkemmin Jämsén Jussi: *Strategisen kulttuurin vaikutus Venäjän arktisten intressien turvaamisessa*. MPKK:n yleisesikuntaupseerikurssi 55:n, merisotalinja 30:n diplomityö, elokuu 2011, s. 7–12.

2.2. Tutkimuksen teoreettiset perusteet

2.2.1. Sotilaallinen toiminta järjestelmäanalyttisenä käsitteenä

Toiminta filosofisena käsitteenä tarkoittaa erityisesti ihmisen aktiivista suhdetta ympäröivään maailmaan ja sen sisältönä on tämän toimintaympäristön muuttaminen ja kehittäminen. Kehittämällä yleisesti tarkoitetaan peruuttamatonta, suunnattua ja säännönmukaista aineettomien ja aineellisten kohteiden muuttamista. Kehityksen tuloksena tapahtuu kohteen sisäisten elementtien ja niiden välisten yhteyksien syntyä, muuttumista tai katoamista, mikä aiheuttaa muutoksen kohteen rakenteeseen, luonteeseen tai suuntautumiseen. Kehitys johtaa siten kohteen laadulliseen muuttamiseen niin, että sen olemus on uudenlainen.⁵⁹

Ihmisen toiminnan kehittyminen tapahtuu lainalaisesti siten, että kehitysprosessissa ihmiseltä vapautuu tavoitteeseen tähtäävien fyysisten ja henkisten toimintojen johdonmukainen tekeminen ja samalla tapahtuu niiden siirto tätä tarkoitusta varten luodulle toiminnan välineiden rakenteellistoiminnalliselle elementille. Tämä merkitsee, että toiminnan välineiden elementtien määrä järjestelmässä jatkuvasti lisääntyy ja toisaalta ihmisen suhteellinen osuus kokonaisuudessa vähenee. Venäläisen sotatieteen lähtökohta kehitymiselle on evoluutionomainen, missä tieteen ja teknologian kehittyminen on perusta toiminnan kehittymiselle.

Kehittyminen on sisäisten lakien ohjaamaa ja sotilaallisen toiminnan järjestelmän kehittyminen on peruuttamatonta, suunnattua ja lainalaista muutosta sen elementeissä ja prosesseissa, mikä johtaa järjestelmän organisoitumisen tason nousuun (monimutkaistumiseen). Tällöin osapuolten kehittyminen tapahtuu symmetrisesti ja kehitymistä seuraa keskinäisen vaikutuksen muutos. Sotilaallisen toiminnan kehittyminen osana inhimillistä tavoitesuuntautunutta toimintaa riippuu tieteen ja tekniikan alalla tapahtuneesta kehityksestä. Sotilaallisen toiminnan muutosten tendensseihin, nopeuteen ja tasoon vaikuttaa oleellisesti kehitys aseistuksessa ja muussa sotilasvarustuksessa.⁶⁰

Näiden teknisten välineiden kehitys ihmiskunnan historiassa ilmenee siten, että se johtaa jatkuvaan sotilaallisen toiminnan kehittymiseen. Sen perustana on, että olemassa olevia aseita, asejärjestelmiä ja muuta sotilaskalustoa kehitetään ja uusia luodaan⁶¹.

---

⁵⁹ Лисовой В.М.: Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат «ВИНИТИ», Москва 2006, s. 10–11, s. 185.

⁶⁰ Sama, s. 10–11, 107.

⁶¹ Sama, s. 10–11, 109.

Tässä yhteydessä on huomattava, että kulloinenkin kehitysaskel sisältää sitä edeltäneiden vaiheiden välineiden kehittämisen aikaansaannokset⁶². Yleisesti puhutaan sodankäynnin ja sen välineiden sukupolvista, mihin Venäjän osalta palataan sodan paradigman tarkastelun yhteydessä. Välineiden laadullista kehittämistä tapahtuu jatkuvasti, jolloin puhutaan välineen modernisoinnista sen perusrakenteen pysyessä muuttumattomana.

Rakenteella yleisesti tarkoitetaan tarkasteltavan kohteen kestävien suhteiden muodostamaa kokonaisuutta, joka mahdollistaa sen kokonaisuuden ja tärkeimpien ominaisuuksien säilymisen erilaisten sisäisten ja ulkoisten vaikutusten alaisena. Rakenne käsitteenä lähestyy määrittelyltään **järjestelmän** sisältöä, jolla ymmärretään monimutkaisen kohteen ilmentymien moninaisuutta, jossa esiintyy elementtejä, tietty rakenne, erilaisia suhteita, prosesseja ja toimintoja. Järjestelmällä yleisesti tarkoitetaan vähintään kahden elementin (osakokonaisuuden) ja niiden välisten suhteiden muodostamaa toiminnallista kokonaisuutta. Järjestelmän rakenne on siis se, mikä kestävästi jää suhteellisen muuttumattomaksi järjestelmän eri muutoksissa.⁶³

Sotilaallisella toiminnalla tarkoitetaan ihmisen erityistä toimintaa aseellisen taistelun välineiden ja muiden, valtion sotilaallisen voiman (mahdin) välineiden luomiseksi ja kehittämiseksi sekä tarvittaessa käyttämiseksi tiettyjen kansallisten tai jonkin sosiaalisen ryhmän tavoitteiden saavuttamiseksi. Sotilaallista toimintaa tekevät henkilöt, jotka toiminnallisesti tai organisatorisesti kuuluvat valtion sotilaalliseen organisaatioon.⁶⁴ Kärjistetyksi voidaan sanoa, että sotilaallinen toiminta on yläkäsite kaikelle sotilasorganisaation toiminnalle niin rauhan kuin sodankin aikana. Kokoavan käsitteen käyttöönotto nähtävästi liittyy siihen, että korostetaan toimintaa pelkän toimialan (ven. военное дело) sijasta.

Sotilaallinen toiminta **järjestelmänä** koostuu kolmesta elementistä, joiden olemassaolo on välttämätön edellytys kokonaisuuden ja järjestelmän toiminnan kannalta. Sotilaallinen toiminta saa alkunsa aloitteellisesta tekijästä, subjektista. Se voi olla yksittäinen ihminen, ihmisten muodostama yhteisö, valtio tai niiden muodostama liitto, joka

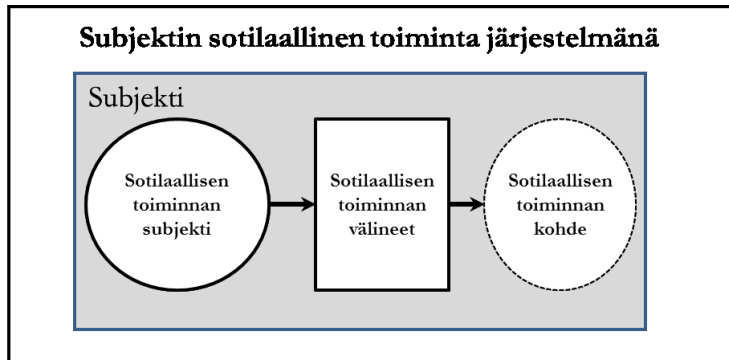
---

⁶² Kärjistettynä esimerkkinä mainittakoon, että tuhansia vuosia vanha keksintö, ns. kylmäksi aseeksi luokiteltava pistin on toistaiseksi säilyttänyt asemansa sotilaallisen toiminnan ja vaikuttamisen yhtenä välineenä käytännössä ympäri maailman huolimatta siitä, että muita vaikuttamisvälineitä on kehitetty sen jälkeen lukemattomia määriä.

⁶³ *Философская энциклопедия, Советская энциклопедия, Москва 1960 – 1970. Kirjassa Лисовой В.М.: Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат «ВИНИТИ», Москва 2006, s. 41. On huomattava, että elementti itsessään voi olla järjestelmä. Venäjään liittyvä esimerkki on siinä, että neuvostoasevoimien rakenne säilyi entisellään, vaikka henkilöstöpuutteiden takia monet organisaatiot olivat ”tyhjiä”.*

⁶⁴ Toimijoita voivat olla asevoimien tai muiden sotilaallisten organisaatioiden sotilaat, valtiovoiman elinten ja johdon edustajat, jotka välittömästi työskentelevät puolustusasioiden tai maan turvallisuuden parissa, yritysten ja laitosten henkilöt, jotka osin tai täysin työskentelevät aseiden tai kaluston kehittämisen ja toimitusten kanssa. *Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetjulkaisu: hakusana «ВОЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=4325@morfdictionary> (8.5.2015)*

pyrkii saavuttamaan tavoitteensa, jotka yleisesti ottaen ovat vastustajana olevan osapuolen – kohteen – rajojen sisällä. Subjekti, joka toimii organisaationa tai sen osana, harjoittaa toimintaa yleensä erilaisten sotilaallisten voimien ja aseistuksen – teoreettisesti ilmaistuna välineiden - avulla, mikä edellyttää kyseisen toiminnan prosessin olemassaoloa. Täten sotilaallinen toiminta järjestelmänä käsittää kolme välttämätöntä elementtiä: lähde (subjekti), välineet ja kohde (objekti). Sotilaallisen toiminnan teoreettinen rakenne yhden subjektin osalta on esitetty seuraavassa kuvassa.

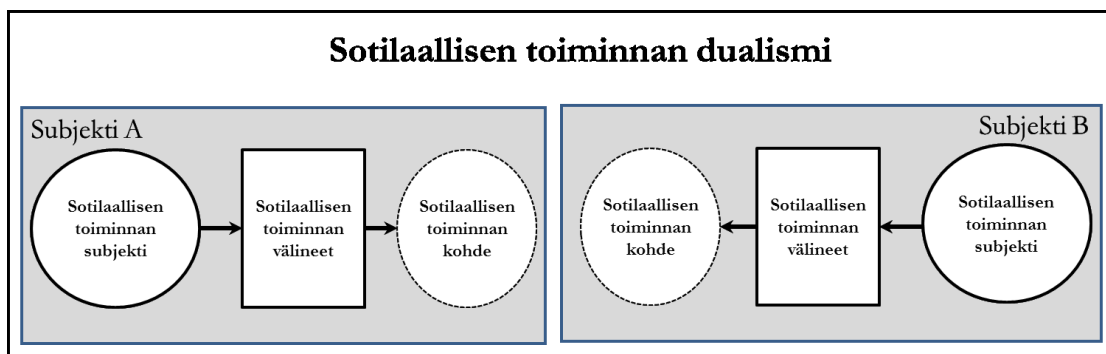

Kuva 2: Subjektin sotilaallinen toiminta järjestelmänä

Sotilaallisen toiminnan teoreettinen rakenne muodostaa järjestelmäkokonaisuuden ja käsittää kaksi vastakkaista osapuolta, joiden sisäisten järjestelmien rakenteet ovat keskenään symmetrisiä.

Molempien osapuolten toiminnalliset rakenteet koostuvat kahdesta elementistä - lähteestä (subjektista) ja välineistä. Osapuolten välinen raja sijaitsee sotilaallisen toiminnan välineet-elementtien rajapinnassa. Sotilaallisen toiminnan rakenteen elementit, jotka keskenään ovat lähteen ja välineiden muodostamia symmetrisiä kokonaisuuksia, ovat vastakkaiselle osapuolelle samanaikaisesti kohteita (objekteja).

Sotilaallisen voiman olemassaolo merkitsee siis, että on olemassa jonkin subjektin arvoima vastapuoli – ”potentiaalinen vastustaja”, joka luonnollisesti poliittisista tarkoituksenmukaisuussyistä jätetään yleensä konkreettisesti nimeämättä. Kärjistettynä ilmaistuna kyse on voima vs. vastavoima -logiikasta ja siitä, että kehitetty ase ei ole välttämättä itsetarkoitus. Tätä asetelmaa kutsutaan sotilaallisen toiminnan dualismiksi, mikä on esitetty seuraavassa kuvassa.

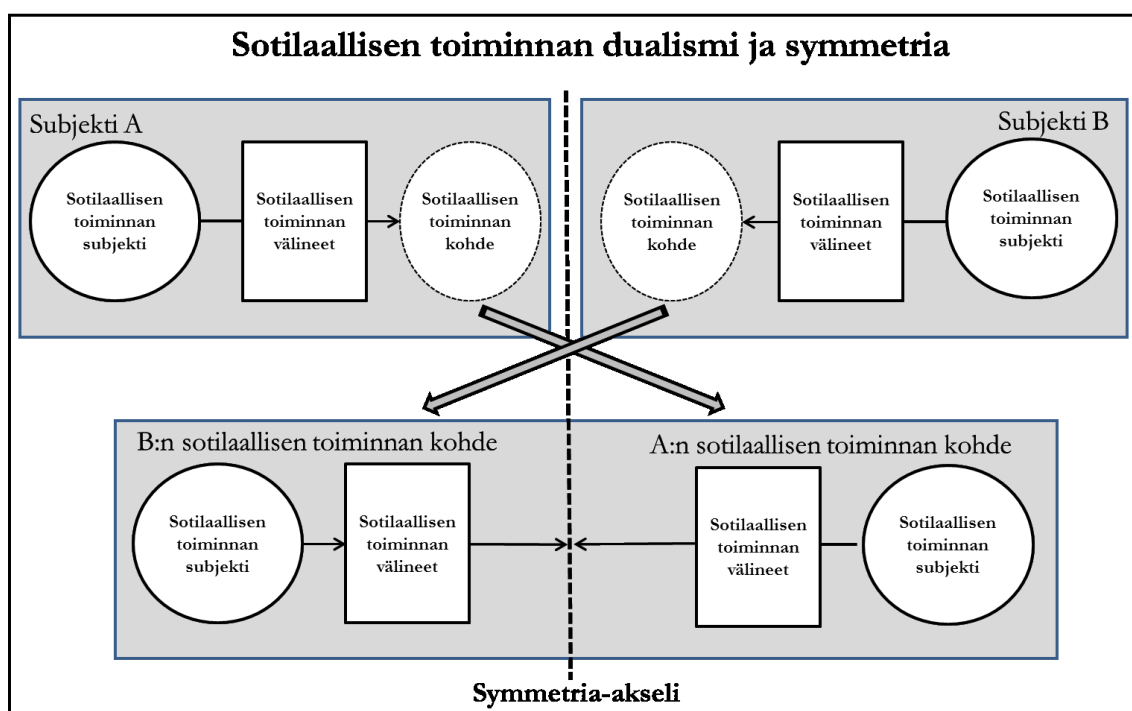

Kuva 3: Sotilaallisen toiminnan dualismi

Tarkasteltaessa sotilaallisen toiminnan kohdetta (objektia), huomataan, että se on itse asiassa järjestelmänä samankaltainen – **symmetrinen** – järjestelmänä kuin aloitteellinen subjekti ja sen sotilaallisen toiminnan välineet. Täten subjektin A sotilaallisen toiminnan kohde (objekti) käsittää subjektin B ja sen välineet ja vastaavasti päinvastoin.

Sotilaallinen toiminta kokonaisuudessaan ja esimerkiksi valtion sotilaallinen voima on olemassa ja sen kehittäminen tapahtuu jossain tarkoituksessa, jonkin päämäärän ja tavoitteen saavuttamiseksi. Vaikka sotilaallisen voiman muutos voi olla tavoite sinällään, on sillä kuitenkin tietyt perusteet ja päämäärä sekä erityisesti perimmäinen syy⁶⁵. Sotilaallisen toiminnan dualismi ja symmetria on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 4: Sotilaallisen toiminnan dualismi ja symmetria

Tarkasteltaessa sotilaallisen toiminnan järjestelmän rakennetta yhden toimijan osalta, havaitaan, että se muodostuu subjektista (ihminen), erilaisista organisaatioista ja niillä olevista välineistä, joista jokainen on välttämätön edellytys sotilaalliselle toiminnalle⁶⁶. Subjektin sotilaallisen toiminnan päämäärä on viimekädessä kohdistettu jonkin vastakkaisen osapuolen sotilaallisen toiminnan järjestelmään kokonaisuudessaan. Tämä merkitsee, että sotilaallinen voima järjestelmänä, sen lähde ja välineet ovat vastakkaisen osapuolen toiminnan – vaikuttamisen ”kohteina” ja ovat siten tavoitteen perustana. Sotilaallinen toiminta kokonaisuudessaan on tarkoitettu omien tavoitteiden saavuttamiseen ja toisaalta estämään vastapuolta saavuttamasta omia tavoitteitaan.

⁶⁵ Tässä kyse on nimenomaan järjestäytyneestä kansainvälisen yhteisön toimijasta – yleensä tunnustetusta valtiosta.

⁶⁶ Лисовой В.М.: Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат «ВИНИТИ», Москва 2006, s. 284.

Sotilaallisen toiminnan lähtökohtaiset perusteet ovat löydettävissä vastakkaiselta osapuolelta (kohteesta), jolloin sotilaallinen toiminta tavoittelee tietyn, arvioidun sotilaallisen toiminnan järjestelmäkkestävyyden saavuttamista tietyn ajanhetkenä. Käytännössä tällöin puhutaan sotilaallisesta turvallisuudesta. Sotilaallinen toiminta on osa suurempaa kokonaisuutta, mikä merkitsee, että toiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi sekä mainitun järjestelmäkkestävyyden saavuttamiseksi käytettävät resurssit ovat osa kokonaisresursseista. Tämän lisäksi sotilaallinen toiminta, joka on politiikalle alisteinen osatekijä, palvelee osaltaan poliittisia päämääriä. Venäjän osalta puhutaan tällöin kansallisesta turvallisuudesta.⁶⁷

Tämän perusteella voidaan lähtökohtaisesti todeta, ettei sotilaallinen voima ja sen hankkiminen ole itsetarkoitus, vaan se on aina olemassa jotain tarkoitusta ja kohdetta varten. Tässä onkin periaatteellinen ongelma, joka luo tietyn epäilyksen ja epävarmuuden ilmapiiriin toisesta osapuolesta. Tällöin olettamuksena on, että toinen osapuoli toimii vastaavalla tavalla ja voi käyttää sotilaallisen toiminnan välineitään jossain olosuhteissa ja joillakin edellytyksillä. Käytännön johtopäätöksenä tästä on väistämättä se, että omat sotilaallisen toiminnan välineet on oltava tietyn kykyiset ja tietyssä valmiudessa toiseen osapuoleen nähden.

Sotilaallisen toiminnan järjestelmän oleellinen ominaisuus on sen kestävyys (ven. устойчивость), jolla tarkoitetaan järjestelmän kykyä ja suojautuneisuutta vaikutteiltaan siten, että se pystyy rakenteensa säilyttäen jatkamaan tarkoituksensa mukaista toimintaa. Sotilaallisesti kyse on yksilöiden ja organisaatioiden toiminta- ja taistelukyvyyn säilyttämisestä, niiden perustarkoituksen mukaisen toiminnan jatkumisesta, sitä haittaavista tekijöistä, tappioista ja niiden asteesta ja niin edelleen. Oleellista tässä on kuitenkin sotilaallisen toiminnan järjestelmän kestävyys⁶⁸.

Sotilaallinen toiminnan rakenteen säilyttäminen on loogisesti mahdollista kahdella tavalla. Ensinnäkin toiminnan rakennetta on suojattava siihen kohdistuvilta rakennetta heikentäviltä tekijöiltä. Tämä merkitsee siis kestävyiden lisäämistä, mihin on olemassa

---

⁶⁷ Jacob W Kippin mukaan järjestelmäteoreettinen lähestymistapa tutkimukseen on ollut käytössä jo neuvostoaikoina, mitä Neuvostoliiton hajoaminen ei lopettanut. Presidentti Jeltsinin aikana katsottiin, että kansainvälinen järjestelmä ei vakavasti uhannut Venäjän kansallisia intressejä, minkä johdosta järjestelmänalyttinen turvallisuustarkastelu jäi vähäisemmäksi. Kumppanuus lännen kanssa tuli päätökseen Naton suorittamassa Kosovon ilmasodassa 1999 ja priorisoi kysymyksen tulevasta sodasta myös poliittisen eliitin tietoisuudessa. Järjestelmäteorian käyttö sotilaallisena sovelluksena on sotatieteissä viime vuosina lisääntynyt ja se on yleisesti vakiinnuttamassa asemaansa. Sen käyttö on erityisesti suunnattu tulevaisuuden sodan tutkimukseen sekä edelleen joukko- ja organisaatiiorakenteeseen ja asehankintoihin. Jacob W. Kipp (2010): *Operational Art and the Curious Narrative on the Russian Contribution: Presence and Absence Over the Last 2 Decades*. Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): *THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 234–239.

⁶⁸ ”Sota ei siis yhtä miestä kaipaa” pitää paikkansa järjestelmähierarkian ylätasolla, mutta yksilötasolla kyse on perustarpeen – henkilökohtaisen turvallisuuden ja siten ihmisen yhden voimakkaimmista perustarpeista – eloonjäämisen - tyydyttämisestä. Tässä on siis aiemmin mainitun pistimen tarkoitus - yksilötason sotilaallisen toiminnan väline.

teoriassa kaksi mahdollisuutta: voiman ja suojan lisääminen sopimuskuoppaneiden sotilaallisen toiminnan avulla tai/ja oman sotilaallisen toiminnan rakenteen kestävyttä lisäämällä. Toisaalta sotilaallisen toiminnan rakenteen kestävyttä voidaan parantaa myös heikentämällä kohteena olevan subjektin kykyä vaikuttaa heikentävästi omaan toimintaan. Tähän lähtökohtaan – sotilaallisen toiminnan kestävyteen ja sen lisäämiseen – pohjautuu siis sotilaallisen toiminnan kehittäminen.

Kestävyys perustuu siten voima–vastavoima -asetelmaan, missä väistämättä piilee kilpailutilanteen syntyminen. Tätä tasapaino-ongelmaa sotilasstrategisissa tilannearvioissa pyritään selvittämään. Nyky-Venäjäällä ratkaisuvaihtoehdoissa rajoituksen muodostavat käytettävissä olevat resurssit.

Järjestelmänalyttinen lähtökohdan ongelma muodostuu siitä, että se perustuu nimenomaan dualistiseen asetelmaan. Tällöin tiettyä voimaa tai ominaisuutta vastaan pyritään luomaan vastavoima. Ristiriita aiheutuu silloin, mikäli toinen osapuoli vaikuttaa ns. epäsuorin tai ei-sotilaallisin keinoin. Vastaavasti ko. ongelma heijastuu myös siinä, että tutkimuksellisesti dualistisen asetelman rakentaminen vaikeutuu.

Yleisesti toiminnan lähtökohtana ja ensisijaisena keinona ei ole mahdollisen kohteen heikentäminen sotilaallisella voimalla ja sen käytöllä⁶⁹. Teknisestihän tämä olisi mahdollista esimerkiksi ydinaseen avulla. Luonteeltaan positiivisina keinoina ovat erilaiset yhteistyömuodot tai sopimukset sotilaallisen voiman sääntelemisestä, mutta negatiivisia keinoja on olemassa myös esim. talouden tai informaatioteknologian alalla.

Edellä mainittu ilmentää sitä, että toimijoiden välinen vuorovaikutus ja siten myös sota muuttuu keinojen lisääntyessä tai muuttuessa. Tämän johdosta sodan ja sotilasstrategian käsitteisiin sekä myös käytäntöön, myös kansainvälisen oikeuden näkökulmasta, olisi kohdistuttava muutospaineita, mikäli teoriaa ja käytäntöä pyrittäisiin kehittämään yhtäaikaaisesti. Sodan käsitteellinen ”jälkeenjääneisyys” luo edellytykset sille, että tavoitteeseen on mahdollista päästä vaikutuksella, mitä ei voida selkeästi pitää sotana, sotilaallisena toimena tai aggressiona. Tässä valossa myös venäläinen julkinen sotatiede on ainakin osin vielä perinteistä kaksintaistelun asetelmissa⁷⁰.

Vastaavasti sotilasstrategia ei ole käsitteellisesti kehittynyt vastaamaan nykytilaa, jossa käytettävät uudet vaikutuskeinot voivat olla strategisia vaikutukseltaan. Tässä suhteessa sotilasstrategia viitattessaan organisaation kokoon tai asejärjestelmään tarkastelee tutkimuksellisesti vain osaa kokonaisvaikutusjärjestelmästä tai käsitteellisesti ei ota

---

⁶⁹ Kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjänsotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 29.

⁷⁰ Tilanteen ja teknologioiden kehittyminen sekä niiden merkitys tutkimukselle ja myös sotilasstrategialle on kuitenkin tiedostettu. Чекинов С.Г., Богданов С.А. (2015): Развитие современного военного искусства с точки зрения военной системологии. Военная мысль № 11, 2015, s. 23–33.

nykytilannetta täysimääräisesti huomioon⁷¹. Jossain tilanteissa tämä on selkeä etu.

Seuraavaksi tarkastellaan teoreettista lähtökohtaa sotilaallisen toiminnan kehittymisestä, mikä muodostaa tutkimuksen tarkastelunäkökulman.

2.2.2. Tutkimuksen tarkastelunäkökulma

Venäläisen käsityksen mukaan sotilaallinen toiminta, osana inhimillistä toimintaa ja sen kehittymistä, kehittyi kolmen lainalaisuuden mukaisesti. Tässä yhteydessä on todettava, että tutkimuksessa on kyse näiden lainalaisuuksien käyttämisestä analyysin pohjana. Niiden lainalaisuuden todentaminen ei ole tämän tutkimuksen tarkoitus.

Ensimmäinen laki on se, että sotilaallisen toiminnan rakenne muuttuu tarkoitushakuisesti ja peruuttamattomasti siten, että siihen lisätään uusia, johdonmukaisesti luotavia elementtejä, jotka ovat toiminnan välineitä vaikutuksen aikaansaamiseksi (vaikuttamiseksi), vaikutusinstrumentin kuljettamiseksi ja perille saattamiseksi, tiedon käsittelemiseksi⁷² sekä edellytetyn älyllisen (intellektuellin) toiminnan suorittamiseksi.

Tämän logiikan mukaisesti historian saatossa ihmisen kaksinkamppailu toista vastaan on kehittynyt nyrkistä, puukon, keihään, liikunta- ja kuljetusvälineen, ruutiaseen luodin ja ammuksen (projektiilin) kautta itseohjautuvaan ohjukseen⁷³. Nykyään luottoon olisi perusteltua lisätä esimerkiksi etävaikuttaminen tietojärjestelmiin, mikä merkitsee uuden vaikutuskeinon käyttöönottoa ja samalla tietyn intellektuellisen toiminnan suorittamista.

Rakenteen tarkastelu mahdollistaisi varsin syvälle ulottuvan asevoimiin kohdistuvan tutkimuksen, jota olisi perusteltua lähestyä esim. toiminnallisen, välineellisen ja sen myötä organisaatiollisen jaottelun avulla. Näin perinteisesti monesti toimitaan, jolloin tarkastellaan esimerkiksi sodankäyntiä tai välineiden kehitystä eri ulottuvuuksissa. Tutkimuksellisenä haasteena väistämättä on se, miten kokonaisuutta ja sen vaikutusta arvioidaan tavoitteisiin nähden. Tämä edellyttäisi esim. mallintamista ja simulointia, joka ei ole tämän tutkimuksen tarkoitus.

---

⁷¹ Hieman provokatiivisesti voi todeta, että tällä hetkellä Euroopassa on kehittymässä asetelma, jossa on selkeästi kaksi toisilleen vastakkaista leiriä ja siten tiettyä paluuta 20 vuotta sitten olleeseen tilanteeseen. Ongelma on vain siinä, että onko osapuolilla resursseja kyseiseen ”leirytykseen”.

⁷² Tiedon käsittelyllä tässä tarkoitetaan toimia sen muokkaamiseksi, vaihtamiseksi, esittämiseksi ja säilyttämiseksi.

⁷³ Tässä kyse on venäläisestä tutkimuksesta aseteknologian kehityksestä vaikutusvälineenä sotahistoriassa. Strategisen ajattelun kehittymisestä, sotilasstrategian muutoksista ja myös tutkimussuuntauksista kts. myös Mika Kerttunen (2010): Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimuslustoja n:o 45, Helsinki, s. 9-45.

Toinen laki on se, että sotilaallisen toiminnan suuntautuneisuus inhimillisen toiminnan kehittyessä muuttuu tarkoitushakuisesti ja peruuttamattomasti siten, että vastakkaisten osapuolten keskinäisessä vaikutussuhteessa tapahtuu pääasiassa ihmiseen vaikuttamisesta siirtymä vaikuttamiseen pääasiassa toiminnan välineeseen.

Tämä tulee esille käytännössä siinä, että asevaikutuksen kehittymisen myötä on vastaavasti kehitetty siltä suojautumiseen tarkoitettuja välineitä. Suhteellisesti ihmisen osuus maalittamisen ja suoran vaikutuksen kohteena on vähentymässä. Tässä ongelmana on se, että lähtökohtana pidetään sotaa ja aseellista taistelua. Teknologinen kehitys on kuitenkin johtamassa siihen, että toiseen osapuoleen vaikuttamiselle on tarkoituksenmukaisempia välineitä kuin sotilaallinen voima, ainakin perinteisessä mielessä.

Tämä voidaan laajemmin ymmärtää osana sodankäyntiä siten, että vaikutus pyritään suuntaamaan sotilaallisen toiminnan perusteisiin, kuten esimerkiksi valtion talouteen ja sen edellytyksiin, väestön hyvinvoinnin edellytyksiin tai yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisiin järjestelmiin. Täten rakenteen ja suuntautumisen kehitys on jossain määrin yhdenmukaista. Kokonaisuudessaan tosin, mikäli kehitys näin jatkuu, asettuu sotilaallisen voiman olemassaolo ennen pitkää kyseenalaiseksi.

Kolmas laki säätelee kehittymistä siten, että historiallisessa kehityksessä inhimillisen toiminnan luonteessa tapahtuu suunnattu ja peruuttamaton muutos, jota ilmentää johdonmukainen siirtymä vaikutuskohteiden tuhoamisesta niiden häirintään ja myöhemmässä vaiheessa kehitystä siirtymä, jolla pyritään muuttamaan vaikutuskohteiden käytötarkoituksen mukaista toimintaa. Tämän osalta kehitys voi olla suuntautumassa kohti tietoisuuteen (kognitioon) tai kyberulottuvuudessa tapahtuvaa vaikuttamista.

Kuvattujen lakien vaikutus tapahtuu dialektisessa sotilaallisen toiminnan kokonaisuudessa ja ne määrittävät kehittymisen tendenssejä niin sotilaallisessa toiminnassa kokonaisuudessaan ja sen muodostaman järjestelmän elementeissä kuin niiden aikaansaamassa vaikutusjärjestelmässä. Sotilaallisen toiminnan järjestelmässä objekti osaltaan muodostaa subjektin toiminnan perimmäiset vaikuttimet. Tässä kyse on suoranaisestä syy-seuraussuhteesta.

Sotilaallisessa toiminnassa sen subjekti vaikuttaa kohteeseen tätä tarkoitusta varten muodostamallaan vaikutusjärjestelmällä, joka on subjektin tavoitesuuntautuneen toiminnan tulosta ja siten seuraus.⁷⁴ Vaikutusjärjestelmän käytännön ilmentymänä tässä tutkimuksessa on Venäjän sotilaallinen voima ja sen tarkoituksellinen käyttö eri vaiheissaan ja muodoissaan.

---

⁷⁴ В.М. Лисовой: Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат «ВИНИТИ», Москва 2006, s. 278.

Sotilaallisessa toiminnassa vaikutusjärjestelmän muutos on seurausta toiminnan välineiden rakenteellisten ja toiminnallisten elementtien muutoksesta. Toiminnan välineiden rakenteen muutos ilmenee siten, että siihen lisätään uusia, johdonmukaisesti luotavia elementtejä, jotka ovat toiminnan välineitä vaikutuksen aikaansaamiseksi (vaikuttamiseksi), vaikutusinstrumentin kuljettamiseksi ja perille saattamiseksi, tiedon muokkaamiseksi, vaihtamiseksi, esittämiseksi ja säilyttämiseksi sekä edellytetyn älyllisen (intellektuellin) toiminnan suorittamiseksi.

Sotilaallisen toiminnan välineiden suuntautuneisuuden (käyttötarkoituksen) muutos puolestaan ilmenee siten, että tapahtuu toiminnan rakenteellistoiminnallisten välineiden käyttötarkoituksen johdonmukainen muutos elementeistä, jotka on suunnattu vastakkaisen osapuolen (kohteen) ihmiseen, elementteihin, jotka on suunnattu kohteen sotilaallisen toiminnan välineeseen.⁷⁵

Sotilaallisen toiminnan välineiden luonteen muutos ilmenee niiden rakenteellistoiminnallisten elementtien luonteen johdonmukaisesta siirtymästä kohteen tuhoamiseen (lamauttamiseen) tarkoitetuista elementeistä elementteihin, jotka on tarkoitettu kohteen häiritsemiseen ja myöhemmässä vaiheessa suunnitellun toiminnan muuttamiseen.⁷⁶

Em. lakien mukaisesti sotilaallisen toiminnan kohteeseen vaikuttamisen rakenne muuttuu siten, että siinä vaikuttavien tekijöiden määrä lisääntyy. Vaikuttamisen suuntautuminen muuttuu siten, että tapahtuu johdonmukainen siirtymä pääasiassa ihmiseen vaikuttamisesta pääasiassa toiminnan välineeseen vaikuttamiseen. Vaikuttamisen luonne muuttuu sotilaallisen toiminnan kehittyessä siten, että tapahtuu johdonmukainen siirtymä kohteiden tuhoamisesta niiden lamauttamiseen ja tulevaisuudessa siirtymä lamauttamisesta niiden suunnitellun toiminnan muuttamiseen.⁷⁷ Dialektiikan periaatteen mukaisesti vaikutusjärjestelmän kestävyuden kehittämisessä tapahtuu vastaavalla tavalla sen rakenteen muutos uusien suojaavien rakenteellistoiminnallisten elementtien lisääntymisen myötä sekä sen suuntautumisen ja luonteen muutoksena.

Vaikutusjärjestelmän toiminnan tavoitteena on sotilaallinen turvallisuus, joka sijaitsee sotilaallisen toiminnan osapuolten symmetria-akselilla. Yhden toimijan näkökulmasta tarkasteltuna sotilaallinen turvallisuus (ja sen taso) on kahden vastakkaisen osapuolen vaikutusjärjestelmän toiminnan lopputulosta tietyssä toimintaympäristössä. Kyse on teoreettisesti potentiaalisen vaaran ja uhan sekä toisaalta niitä vastassa olevan kyvyn (potentiaalilin) muodostamasta monimutkaisesta prosessista sekä sen arvioidusta tuloksesta ja tilasta.

---

⁷⁵ В.М. Лисовой: Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат «ВИНИТИ», Москва 2006, s. 278.

⁷⁶ Sama, s. 279

⁷⁷ Sama, s. 278.

Tämän perusteella voi todeta, että venäläinen lähtökohta ja turvallisuuden tilan arviointi viimekädessä perustuu ns. voimasuhde- ja vaikutusanalyysiin tietyissä tilanteissa ja määrittelyillä alueilla⁷⁸. Nämä arviot ovat luonteeltaan luonnollisesti salassa pidettäviä. Tämän johdosta ongelmaa lähestytään tarkastelemalla näkemyksiä tulevaisuuden sodan luonteesta, mitä tutkimuksessa tarkastellaan erikseen.

Kyseisessä teoreettisessa lähtökohdassa filosofinen ongelma on siinä, että sotaa ja siksi myös sotilaallista voimaa pidetään lähes itsestäänselvytenä. Näin historia ja ihmisen evoluutio tosin edelleen antavat ymmärtää – ”jos haluat rauhaa, valmistaudu sotaan” -sanonta ei ole aivan perusteeton. Tutkimuksen teoreettinen perusta jossain määrin pakottaa siihen, että toinen osapuoli on olemassa, mistä esimerkkinä voi mainita Pohjoinen jäämeren alueen sotilaallisen kehityksen.

Tutkimuksellinen ongelma liittyy tarkastelun syvyyteen. Tässä tutkimuksessa pitäydään sotilaallisen toiminnan järjestelmän ylimmille tasoille, jolloin sotilasorganisaatiossa kyse on asevoimista ja puolustushaaroista. Tämä tarkoittaa, että yhtäältä ”meta-taso” – sotilas- tai turvallisuuspolitiikka – jää vaikuttimena tarkastelun ulkopuolelle, kuten myös monet tarkastelutason alapuolella olevat osajärjestelmät, kuten ase-, koulutus-, huolto- jne. järjestelmät. Toisaalta järjestelmälähtöinen tarkastelu tuottaa järjestelmälähtöisiä tuloksia, jolloin esim. yhteisvaikutuksellisen kokonaisuuden tarkastelu jää päättelyn varaan. Käytännön esimerkkinä tästä olisi se, miten ja missä määrin eri organisaation osia tai ase- ja vaikutusjärjestelmiä priorisoidaisiin.

Edellisestä aiheutuu myös se, että tarkastelun lopputulokset jossain määrin voivat olla erilaisia, mitä alemmas tarkastelutasolla siirryttäisiin tai mitä enemmän tarkasteltavia kohteita olisi. Tämän lisäksi tutkimuksellinen lähestymistapa ja erityisesti taso eivät mahdollista eri tekijöissä vaikuttavien syiden tarkastelua. Täten esimerkiksi Venäjän presidentin tai yleisesikunnan todellisia suhteita eri yksilöihin tai organisaation osiin ei ole tässä tutkimuksessa mahdollista tarkastella. Siten esimerkiksi yleensä tukeudutaan sodan luonnetta tarkasteltaessa esim. sotilasdoktriiniin tai yleisesikunnan päällikön näkemyksiin. Nämä voivat olla julkituotuna jo erilaisia, mikä toisaalta voi olla tietoinen tarkoituksin.

2.3. Sotilaspolitiikan teoria

Tässä luvussa tarkastellaan sotilaspolitiikan käsitteistöä ja olemusta. Aluksi luodaan katsaus Venäjän sotilaspolitiikan teoreettiseen olemukseen ja sisältöön. Tämä siksi, että usein sotilaspolitiikan tai -strategian erottaminen toisistaan rauhan ajan käytännössä ja myös teoriassa on lähes kuin veteen piirretty viiva. Tässä suhteessa nykyisenkin Venäjän sotilaspolitiikassa vallitsee varsin vahva historiallinen perinne. Lähtökoh-

---

⁷⁸ Kts. luku 2.3.8. Kansainvälinen turvallisuus ja strateginen tilannearvio.

tana on kuitenkin se, että kun järjestelmä rakennetaan järjestelmäteoreettiselta pohjalta, on erottaminen ainakin teoriassa pystyttävä tekemään.

Sotilaspolitiikan tarkastelulla luodaan kontekstuaalinen ja käsitteellinen perusta. Sotilaallisen toiminnan tavoitteena on valtion sotilaallisen organisaation ja potentiaaliluominen, joka on huomattavasti sotilaallista voimaa sisällöllisesti laajempi käsite ja käytännön toimintana moninkertaisesti laaja-alaisempi. Venäjän puolustusministeriö on yksi, joskin varsin merkittävä toimija valtion sotilaallisessa organisaatiossa.

Sotilaspolitiikan päämääränä on sotilaallisen voiman käytölle edullisten olosuhteiden luominen ja siten sotilaallisen turvallisuuden ylläpitäminen. Teoreettisesti asiaa lähestytään turvallisuuteen kohdistuvien vastavoimien - vaarojen ja uhkien avulla⁷⁹.

Sotilaspolitiikan tavoitteena on erityisesti asevoimien kehittäminen sotilaallisena voimana. Sotilaallinen voima teoreettisesti on osa sotilaallista potentiaalia ja siten yksi sotilaallisen toiminnan ja erityisesti sotilaspolitiikan kansallisista (sisäisistä) tavoitteista. Sotilaallinen potentiaali ja voima muodostavat sen välineen, johon sotilasstrategia osaltaan perustuu ja jonka käyttö tai mahdollinen käyttö on itse asiassa sotilasstrategiaa tai sen teoriaa.

2.3.1. Sotilaspolitiikan olemus

Anarkistisessa kansainvälisessä järjestelmässä valtion harjoittaman politiikan perimmäinen tarkoitus on pyrkiä edistämään kansallisia arvoja. Yleisesti politiikan katsotaan kuuluvan valtion ja sen virallisen hallinnon toimivaltaan. Valtio käyttää yleisesti ja tunnustetusti valtaa alueellaan, mikä nojautuu tiettyyn oikeusjärjestykseen ja jokseenkin yleiseen hyväksyntään. Valtiojärjestystä ja vallan käyttöä tuetaan eri keinoin ja resurssein⁸⁰. Valtio käsitteenä koostuu venäläisen järjestelmäanalyttisen lähestymistavan mukaan neljästä elementistä: valtion alueesta, tätä aluetta asuttavasta väestöstä, toimintaa ohjaavasta poliittisesta järjestelmästä sekä kaiken toiminnan perustana olevasta lainsäädännöstä ja normeista⁸¹. Järjestelmäanalyttinen tarkastelu on venäläinen perusta kaiken toiminnan teoretisoinnille ja itse asiassa myös käytännölle.

Venäläinen logiikka politiikalle on pitkälti edellä kuvatun kaltainen. Poliitiikka määritellään eri sosiaalisten ryhmien välisten suhteiden lajiksi, joka liittyy erityisesti valtiol-

---

⁷⁹ Vaaran ja uhan osalta julkisena ilmentymänä ovat näkemykset sodan luonteesta (paradigmasta), jota käsitellään tutkimuksessa erikseen osana sotilasstrategian perusteiden muutosta.

⁸⁰ Kts. Lintonen, Raimo (1996): Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 1, n:o 9, Helsinki.

⁸¹ Tässä myös yhteiskunnan kulttuuriset ja historialliset ominaispiirteet katsotaan kuuluviksi kyseiseen normijärjestelmään.

listen instituutioiden vallankäyttöön toiminnassaan määriteltyjen etujen edistämiseksi.⁸² Perusolemukseltaan politiikka on johonkin kohteeseen suuntautunutta toimintaa, jossa tavoitteiden saavuttamiseksi käytetään tiettyjä välineitä ja keinoja⁸³. Venäjän tavoitteita usein käsitellään intressien kautta ja edelleen nämä luokitellaan tietyllä tapaa tärkeysjärjestykseen – priorisoidaan.

Valtion etujen edistämistä harjoitetaan mm. sitä varten muodostetuissa valtion ylimmän tason elimissä. Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian opetuksessa käytetyn näkemyksen mukaan politiikka on kokonaistoiminnan ala, joka liittyy luokkien, kansojen, sosiaalisten ryhmien sekä valtioiden ja niiden muodostamien liittojen välisten suhteiden säätelyyn. Poliitiikka jaetaan usein sisällön perusteella toiminnan aloiksi, joiden mukaista toimintaa johtavat sitä varten perustetut valtiolliset instituutiot (mm. ministeriöt). Näitä ovat mm. kulttuuri-, sosiaali-, terveys-, sisä-, ulko-, kansallisuus-, talous- ja puolustusministeriöt.⁸⁴

1990-luvun alussa katsottiin, että politiikan yleisiä tavoitteita olivat valtion säilyttäminen, sen olemassaolon, eheyden, vakauden, talousjärjestelmän, poliittisen järjestelmän, tai päinvastoin kaikkien näiden tai jonkun niistä kaataminen (sosiaalitaloudellisen, poliittisen järjestelmän), taistelu vallasta tai asemasta. Ulkopoliitiikan osalta katsottiin, että sen päämääränä voivat olla kahden periaatteellisesti vastakkaisen toiminnan – säilyttävän tai ekspansiivisen – edistäminen. Ensimmäisen päämäärän mukaisiksi tavoitteiksi katsottiin esimerkiksi turvallisuuden takaaminen, ulkoisilta vaaroilta suojautuminen, riippumattomuuden, suvereeniuden ja rajojen säilyttäminen, hyökkäyksen torjunta sekä sorrosta vapautuminen. Toisen päämäärän mukaisia tavoitteita olivat vaikutuksen ja herruuden laajentaminen, alueen, arvojen, väestön, valtaaminen, suvereeniuden heikentäminen sekä toisten valtioiden tai kansojen alistaminen. Tähän pohjautuen yhdeksi sotilaspolitiikan tärkeimmistä tavoitteista katsottiin kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden, alueellisen ja globaalín sotilaspoliittisen vakauden takaaminen, sotien ja sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisy sekä rauhan takaaminen.⁸⁵

2.3.2. Sotilaspolitiikan sisältö

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeiset sotilaspolitiikan viralliset määrittelyt ovat varsin tuoreita. Vuonna 2007 julkaistun sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sotilaspo-

---

⁸² Venäjän kielen selityssanakirjan mukaan valtio käsittää mm. valtiovallan tai -hallinnon eri elimet ja politiikka on näiden instituutioiden toimintaa, jolla pyritään yhteiskunnallisten intressien ja arvojen edistämiseen. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю.: Толковый словарь русского языка. Институт русского языка РАН, Москва 1993, s. 570.

⁸³ Ирхин Ю.В.: Политология. 2-е издание. «Экзамен», Москва 2007, s. 29.

⁸⁴ Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

⁸⁵ Даниленко И. С., Поздняков А. И. (1993): Военная политология. Военная ордена Ленина, краснознаменная ордена Суворова академия Генерального штаба Вооруженных сил РФ, Москва, s. 46-47. Kirjan peruslähtökohtaan vaikutti ilmeisen vahvasti juuri päättynen ns. kylmän sodan blokkijaon mukainen ajattelu.

litiikka määriteltiin olennaiseksi osaksi valtion politiikkaa. Sotilaspolitiikka ”on yhteiskunnan ja sen poliittisten instituutioiden näkemysten, subteiden ja toiminnan järjestelmä, joka väkivoimaisesti liittyy sotilaallisen organisaation luomiseen, aseellisen väkivallan välineiden valmisteluun ja käyttöön poliittisissa tarkoituksissa”⁸⁶. Sanakirjojen uusiminen ei ainakaan sotilaspolitiikan määrittelyn kannalta ollut kiireellinen tehtävä, sillä Neuvostoliiton aikaisen sotilassanakirjan mukaan ”sotilaspolitiikka on yleisen politiikan osatekijä, joka määrittelee tärkeimmät sotilasorganisaation kehittämisen tavoitteet ja suunnat sekä aseellisen väkivallan välineiden valmistelut ja käytön poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi”⁸⁷. Sisällölliset muutokset koskevat sotilaspolitiikan toimijoiden piiriä on laajennettu ja sen ydintoimintoja on demilitarisoitu käsittämään näkemykset, suhteet ja toiminnan. Näiden ohella uutena ominaisuutena on se, että edellä mainitut elementit muodostavat ilmeisen prosessin ja kokonaisuutena järjestelmän. Täten sotilaspolitiikan lähtökohdaksi on kehittynyt järjestelmäteoreettinen lähestymistapa, mikä oleellisesti eroaa siitä mitä aikanaan kommunistisen puolueen keskuskomitea yksiselitteisesti määritteli. Yhteistä määritelmässä on kuitenkin se, että niissä kuvastuu sotilaallisen toiminnan alisteisuus politiikalle.

Määritelmässä ilmenee myös se, että sotilaspolitiikka on moniulotteista ja sillä on suhde useisiin eri valtion ja sen politiikan aloihin. Tämä sillä perusteella, että esimerkiksi sotilaallinen voima muodostuu ihmisten muodostamasta organisaatiosta, sille tuotetusta aseistuksesta ja varustuksesta sekä muista tarvittavista toiminnan perusteista. Jotta voitaisiin puhua sotilaallisesta voimasta (ei siis potentiaalista tai sen elementeistä) mainitut välttämättömät peruselementit on saatettava kiinteisiin keskinäisiin suhteisiin yhtenäiseksi järjestelmäksi. Tämän lisäksi luonnollinen vaatimus on, että järjestelmälle on aikaansaattava tietty kestävyys.

Edelleen määritelmästä ilmenee, että sotilaspolitiikka käsitetään teoreettisen ja käytännön osuolottuvuuden muodostamaksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Teoreettinen ulottuvuus käsittää ”sotilaallisen toiminnan lainalaisuuksien ja periaatteiden selvittämisen, soti-

---

⁸⁶ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 556. Edellisessä vuonna 1998 julkaistussa sotilasensyklopedisessä sanakirjassa ei ollut sotilaspolitiikan määritelmää. Järjestelmällä tarkoitetaan vähintään kahdesta rakenteellisesta elementistä ja näiden välisistä, välttämättömistä ja kiinteistä suhteista muodostuvaa toiminnallista kokonaisuutta. Esimerkiksi asejärjestelmä käsittää siten vähintään subjektin (aseen käyttäjän), välineen (aseen) ja vaikutuselementin (luoti tms). Kts myös Даниленко И.С.; Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина краснознаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва, 1993, s. 45. Kts myös: Лутовинов В.И.; Никипель И.А. (2001): Военная политика Российской Федерации. Евразийский вестник № 14, 5/2001.

⁸⁷ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 1986, s. 136-137. Sotilaspolitiikan määrittelyä vuonna 1999 väitöskirjassaan käytti määrittelyä, joka lähenee ”suurstrategian, grand strategyn käsitettä”, mikä on siten oleellisesti poikkeava mainitusta lähtökohdasta. Itse asiassa Marteliuksen määrittely ja työn sisältö kuvastaa osin sotilaspoliittista yhteistyötä ja suhteita muihin kansainvälisiin toimijoihin. Ilmeisesti Venäjän tutkimuksen kehitysvaiheesta johtuen Marteliuksen käyttämä terminologia on epätasallinen rinnastaessaan Venäjän sotilaspolitiikan lähelle läntistä käsitettä suurstrategiasta. Toisena syynä oli mahdollisesti se, että Neuvostoliiton politiikka yleisesti oli varsin sotilaallisesti painottunutta. Kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 2–3.

laspoliittisen tilanteen analysoinnin, sotilaallisen alan ennustamisen ja ennakoinnin, sotilasstrategisten perusteiden määrittämisen, sotilaallisen kehittämistyön periaatteiden määrittämisen jne". Virallisten näkemysten järjestelmä aseellisen väkivallan välineiden käyttöön poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi on esitetty ja määrätty mm. Venäjän sotilasdoktriinissa ja muissa asiakirjoissa.⁸⁸ Teoreettinen ulottuvuus viittaa selkeästi kytkentään ainakin sotatieteisiin, sotilastiedusteluun sekä sotilaalliseen ja sen osana sotatekniseen suunnitteluun. Luonnollista on se, että näitä sotilaspolitiikan perusteita kirjoittavia instituutioita on jonkin instanssin johdettava ja ohjattava.

Käytännön ulottuvuus käsittää *"valtion välttämättömän sotilaallisen voiman luomisen ja ylläpitämisen, asevoimien kehittämisen, asevoimien taistelu- ja liikekannallepanopotentialisen valmiuden takaamisen, aseistuksen ja sotilaskaluston tuotannon järjestämisen, sotilaallisen infrastruktuurin luomisen ja kehittämisen, kansan moraalipsykologisen tilan muokkaamisen maanpuolustusta varten, liikekannallepanoresurssien muodostamisen ja lisäämisen, kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön jne.*". Käytännön ulottuvuus viittaa selkeästi ainakin toiminnan organisoitumiseen ja ryhmittämiseen, varustamiseen, henkilötäydennykseen, koulutukseen ja valmiuden säätelyyn, sotavarustetuotannon (so. puolustusteollisuuden) ohjaamiseen, sotilasinfrastruktuurin rakentamiseen, ihmisten kasvatukselliseen toimintaan sekä liikekannallepanovalmisteluihin. Näiden ohella yhden selkeän toimintasuunnan muodostaa kansainvälinen sotilasyhteistyö⁸⁹.

Sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sotilaspolitiikan yhteen liittyneinä elementteinä katsotaan olevan sotilaspoliittinen tietoisuus, instituutiot ja laitokset, suhteet ja toiminta.⁹⁰ Merkittävää on se, että ihmisen tietoisuus varsin abstraktina elementtinä on mukana. Tämä johtunee siitä, että venäläisessä kulttuurissa perinteillä on varsin vahva asema. Toisaalta tietoisuus viittaa tiettyyn ideologisen perustan tarpeeseen, joka syntyi Neuvostoliiton hajottua ja neuvostoideologian menettäessä merkityksensä.

Sotilaspoliittisella tietoisuudella tarkoitetaan yhteiskunnan muokkaamaa käsitystä sotilaallisen tekijän historiallisesta roolista, tietoisuutta Isänmaan puolustamisesta ja sotilaallisesta velvollisuudesta, käsityksiä sodista ja sotilaspoliittisista ilmiöistä.⁹¹ Sosiaalisen tuen saamiseksi ja legitimoimiseksi valtio kehittää ja muokkaa kansassa sotilaallista ajattelutapaa (tietoisuutta, ideologiaa). Tätä Venäjällä harjoitetaan mm. esisotilaallisen koulutuksen muodossa.

---

⁸⁸ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 556.

⁸⁹ Kansainvälinen sotilaallinen yhteistyö jakautuu karkeasti ottaen sotilaspoliittiseen, sotilaalliseen (operatiiviseen) ja sotatekniseen yhteistyöhön. Esimerkkeinä yhteistyön muodoista ovat mm. sotilaspoliittiset liitot, yhteensovitetut (harmonisoidut) sotilasdoktriinit, keskinäiset ase- ja materiaalitukset, tieteellinen tutkimus ja kehittäminen, erityyppiset sotilaalliset harjoitukset. Военная энциклопедия в восьми томах. II том, Военное издательство, Москва, 1994, s. 160.

⁹⁰ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 556.

⁹¹ Sama.

Sotilaspolitiikan instituutioihin ja laitoksiin luetaan: valtaelimet, jotka välittömästi osallistuvat sotilaspolitiikan suunnitteluun ja toteuttamiseen (ns. voimaministeriöt), valtiolliset ja ei-valtiolliset sotilaalliset organisaatiot (asevoimat ja muut joukot, sisäisen turvallisuuden sotilaalliset rakenteet jne.), laitokset ja palvelut, jotka muodostavat sotilaallista organisaatiota ylläpitävän tukijärjestelmän (sotateollinen kompleks, sotilas-syyttäjän virasto jne.).⁹² Käytännössä kyse on valtion sotilaallisesta organisaatiosta. Tässä tutkimuksessa sotilaspolitiikan subjekteilla tarkoitetaan kuitenkin Venäjän ylintä sotilaallista johtoa ja asevoimia. Ylimmällä sotilaallisella johdolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa instituutioita, jotka ovat suoranaisesti vastuussa sotilaallisen turvallisuuden takaamisesta ja sotilaallisen voiman johtamisesta. Nämä ovat Venäjän presidentti, puolustusministeri ja asevoimien yleisesikunnan päällikkö⁹³.

Sotilaspolitiikan suhteet käsittävät monimuotoiset suhteet ihmisten, yhteisöjen ja valtioiden sekä niiden muodostamien liittoutumien välillä sotilaspolitiikan alalla. Ne voivat olla luonteeltaan sopimukseen perustuvia liittosuhteita, tiivistä yhteistyötä ja keskinäistä apua, varauksellista vastakkainasettelua tai vihollisuutta, avointa aseellista konfliktia jne. Sotilaspoliittisten suhteiden todellinen tila katsotaan tekijäksi, joka määrittelee sotilaspolitiikan sisällön ja tehtävät.⁹⁴ Sotilaspolitiikka on osa Venäjän sisä- ja ulkopoliittikkaa ja niiden tavoitteet ovat mitä ilmeisimmin tarkoitettu toisiaan täydentäviksi. Turvallisuuden näkökulmasta sotilaspolitiikka on Venäjän politiikassa ”täydentävä” elementti poliittisille ja muille, esimerkiksi diplomatian keinoille.

Sotilaspolitiikan suhteiden monimutkainen kokonaisuus käsittää tätä nykyä monia kyseisen luonteisia suhteita niin Venäjän yhteiskunnassa kuin kanssakäymisessä kansainvälisessä kentässä. Esimerkkeinä voidaan mainita esimerkiksi asevelvollisten kutsunnat ja niihin liittyvät ongelmat, valtioliitto Valko-Venäjän kanssa, Syyrian operaatio Lähi-idässä, kiristyneet suhteet Euroopan unioniin, Krimin valtaus ja Itä-Ukrainan konflikti.

Venäjän puolustusministeriön internet-sivuillaan esitettämän sotilaspolitiikan määritelmän perusteella sotilaspolitiikan määrittelemisen lähtökohta on pitkälti painetussa ensyklopediassa esitetyn mukainen, joskin sitä lähestytään tavoitteiden ja tehtävien kautta. Puolustusministeriön internet-sivujen määritelmän mukaan sotilaspolitiikka on valtion valtaelinten, instituutioiden ja rakenteiden toiminnan ja toimenpiteiden kokonaisuus sodan, sotilaspoliittisten kriisien ja aseellisten konfliktien ennaltaehkäisemiseksi, aggression ehkäisemiseksi (ven. сдерживание), aseellisen hyökkäyksen torju-

---

⁹² Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 556.

⁹³ Presidentin ja puolustusministerin tehtäväkentässä painottuvat luonnollisesti poliittinen ulottuvuus ja strateginen johtaminen. Yleisesikunnan päällikön roolissa korostuu sitä vastoin asevoimien käytännön – operatiivinen – johtaminen politiikan jäädessä vähemmälle.

⁹⁴ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 556.

miseksi (ven. отражение) sekä hyökkääjän murskaamiseksi (ven. разгром), sotilaallisen kehittämistyön järjestämiseksi sekä asevoimien, väestön ja valtion talouden valmistelujen toteuttamiseksi Venäjän kansallisen intressien suojaamisessa⁹⁵.

Määritelmä ilmentää varsin selkeästi Venäjän sotilaallisen voiman perustehtäviä – pidäkettä ja sodankäyntiä. Tämän lisäksi siitä ilmenevät lisäksi sotilaspolitiikan tehtäväkentät sotilaallisesta kehittämistyöstä (ven. военное строительство) ja maan puolustusvalmisteluista (ven. подготовка страны к обороне). Samalla määrittely merkitsee, että sotilaspolitiikalla on kiinteä suhde valtion alueeseen (aluehallintoon), väestöön ja talouteen (so. maan puolustusvalmisteluihin). On sen johdosta ilmeistä, että ylimmän sotilaallisen johdon toimivalta on varsin laaja.

Kyseisessä määrittelyssä sotilaspolitiikka katsotaan teorian ja käytännön osatekijän organiseksi yhtenäisyydeksi. Teoreettinen osatekijä käsittää ”*sotilaallisen toiminnan lainalaisuuksien ja periaatteiden selvittämistä, sotilaspoliittisen tilanteen arviointia, sotilasalalla tapahtuvaa ennakointia ja ennustamista, sotilasstrategisten määräysten kehittämistä, sotilaallisen kehittämistyön periaatteiden määrittämistä jne. Sotilaspolitiikka edellyttää arviota sotilaallisen vaaran luonteesta ja lähteestä, sotilaallisen voiman roolista kansainvälisissä suhteissa; asevoimien funktionien ja niiden täyttämisen keinojen määrittämistä; prioriteettien määrittämistä aseistuksen ja kaluston kehittämiseksi; sotilasbudjetin valmistelua ja toimeenpanoa.*” Teoreettinen osan tarkoitus on siten luoda perusteet käytännön sotilaalliselle toiminnalle.

Käytännön osatekijä puolestaan käsittää ”*välttämättömän sotilaallisen voiman luomisen ja ylläpidon, asevoimien kehittämisen, niiden taistelu- ja liikekannallepanovalmiuden ylläpitämisen, aseiden ja taistelukaluston tuotannon järjestämisen, puolustuksellisen infrastruktuurin luomisen ja kehittämisen, kansalaisten moraalisen-psykologisen maanpuolustusvalmiuden muokkaamisen, liikekannallepanoresurssien keräämisen ja lisäämisen, kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön jne.*”⁹⁶ Esimerkkien luetteleminen tältä osin ei liene tarkoituksenmukaista.

Puolustusministeriön internet-sivuilla sotilaspolitiikan kohdalla esitettiin lisäksi, että sotilaspolitiikan tärkeimpänä kohteena on sotilasala (ven. военное дело) - ihmisten

---

⁹⁵ Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetjulkaisu: hakusana «Политика военная» <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14609@morfDictionary>, (15.11.2013). Ongelmallista tässä on se, että sivuilla esitettyjen määritelmien laatimis- tai sijoittamisajankohtaa ei ole merkitty. Venäjän asevoimien yleisesikunnan strategisen tutkimuskeskuksen mukaan sotilaspolitiikka on olennainen osa yleistä poliittista toimintaa, joka lisäksi määrittelee sotilaallisen voiman käytön keinot poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, sotilaallisen kehittämistyön sisällön ja keinot sekä kehittää uusia konseptuaalisia säädöksiä asevoimien kehittämiseksi ja käytölle valtiollisten intressien suojaamiseksi. Kts. Основы военной политики и обеспечения военной безопасности Российской Федерации. Центр военно-стратегических исследований Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации. Москва 2005, s. 3.

⁹⁶ Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetjulkaisu, hakusana: «Политика военная», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14609@morfDictionary>, (15.11.2013).

toiminnan erityinen ala, joka liittyy ”välittömästi sotaan ja rauhaan liittyvien kysymysten ratkaisuun; sosiaalsiin rakenteisiin ja subteisiin, jotka määrittelevät sotilaallisen voiman (puolustuskyvyn); sota (puolustus)teolliseen kompleksiin; valtion strategiaan resursseihin ja varantoihin; henkilöresursseihin asepalvelusta varten; asevelvollisten sosiaaliseen asemaan; väestön sotilaallis-isänmaallinen tietoisuuteen; asevoimiin jne.”⁹⁷ Huomattavaa on, että edellä tarkastelluissa määriteltyissä varsin vähäsanaisesti käsitellään sotilaspolitiikan ulkoista ulottuvuutta, ts. Venäjän sotilaallisia suhteita kansainväliseen yhteisöön tai sen toimijoihin. Määrittelyt heijastavat siten Venäjän sotilaspolitiikan sisäisiä kehittämistarpeita. Samalla pyritään välttämään sotilaspolitiikan sisällyttämistä ulkopoliittikan toimialueelle⁹⁸.

1990-luvun alussa sotilaspolitiikkaan vaikuttavia tekijöitä tarkasteltiin kolmessa ryhmässä. Ensimmäinen ryhmä käsitti eri sosiaalisten ryhmien (kansakunta, valtio, koalitiio) poliittiset ja taloudelliset intressit. Tuolloin suurin merkitys katsottiin olevan valtiollisilla intresseillä, joskin yhä enemmän oli otettava huomioon alueen, liittolaisten ja yleensäkin inhimilliset intressit. Toisena ryhmänä olivat potentiaaliset ja todelliset mahdollisuudet (so. resurssit: taloudelliset, väestölliset, tieteellis-tekniset, varsinaisesti sotilaalliset jne.). Intressit ja mahdollisuudet oli sovittava yhteen, koska muutoin katsottiin välttämättömäksi luopua intresseistä tai lisätä niiden edistämiseen tarkoitettuja resursseja. Kolmannen ryhmä käsittivät sisäiset ja ulkoiset olosuhteet (maailmanlaajuisesti ja alueellisesti, valtion sisäinen kehitys, sotilaspoliittinen tilanne, sotilaallinen uhka jne.) Olennaisen muutoksen näissä olosuhteissa katsottiin aiheuttavan tarpeen tarkastella uudelleen intressit sekä myös niiden edistämismahdollisuudet, sotilaspolitiikan tavoitteet ja välineet sekä toimintamenetelmät.⁹⁹ Edellä mainitun voidaan katsoa olevan varsin yleispätevä myös Venäjän nykyisessä tilanteessa.

Venäjän puolustusministeriön internet-sivulla olevan määritelmän mukaan sotilaspolitiikan luonteeseen vaikuttaviksi tärkeimmiksi tekijöiksi nimetään valtion (valtioliiton) taloudelliset ja poliittiset intressit, jotka on ilmaistu asianmukaisissa konseptioissa, doktriineissa ja sotilaspolitiikan subjektin potentiaalisia ja olemassa olevia mahdollisuuksia koskevissa määräyksissä. Näiden lisäksi luonteeseen vaikuttavat valtion olemassaolon sisäiset ja ulkoiset olosuhteet sekä sotilasalan kehittymisen tulokset ja tendenssit. Täten vaikuttavien tekijöiden luettelo ei olennaisesti ole muuttunut. Sotilaspolitiikan luonteen perusteella Venäjä on nyttemmin määritellyt erilaisia malleja, jotka

---

⁹⁷ Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internet-julkaisu, hakusana: «Политика военная», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?pid=14609@morfDictionary>, (15.11.2013).

⁹⁸ Yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen mukaan valtioiden välisten sotilaspoliittisten suhteiden luonnetta kategorioidaan seuraavasti: liittolaissuhde – ystävyysuhde – kumppanuus – neutraalisuus – jännittyneet suhteet – konfliktoituneet suhteet – vihollisuus. Näihin mm. armeijankenraali Kvašnin viittasi aiemmin. Samalla kategoriointi on eskalaatioasteikko ja määrittelee sotilaspolitiikan toimia kyseisessä tilanteessa ja sen kehityksessä. Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

⁹⁹ Даниленко И.С., Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина Краснознаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва, s. 47.

kuvastavat sotilaspolitiikan ydinsisältöä.¹⁰⁰

Määritelmä käsittää myös selkeästi poliittisesti värittyneitä kannanottoja, joskaan niiden perusteita ei eksplisiittisesti mainita. Kannanottojen mukaan sotilaspolitiikka voi tehtävien näkökulmasta palvella joko sodan ennaltaehkäisyä luottamusta lisäävillä toimilla tai valmistautumista sotilaalliseen ekspansioon. Tämän ohella todettiin, että valtion toiminnan on oltava sotilaallisen hyökkäyksen ennakkovaroitukseksi, tyhjäksi tekemiseksi tai torjumiseksi, oman turvallisuuden takaamiseksi sotilaallisen keinoin kansainvälisen oikeuden normien mukaista. Venäjän ydinasepolitiikka mainittiin lisäksi erikseen yhtenä sotilaspolitiikan erityispiirteenä.¹⁰¹ Ydinaseproblematiikkaa käsitellään myöhemmin sodan ja sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisyyn yhteydessä.

Asevoimien Yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen mukaan sotilaspolitiikka on oleellinen osa valtion, puolueiden ja muiden sosiaalipoliittisten instituutioiden yleistä politiikkaa, joka tehtävillään kytkeytyy välittömästi valtion sotilaallisen organisaation luomiseen sekä sotilaallisen voiman (aseellisen väkivallan) välineiden valmisteluun ja käyttöön poliittisten päämäärien saavuttamiseksi valtion sisällä ja sen ulkopuolella. Valtion ulkopuoliseen toimintaan liittyy olennaisesti sotilaspoliittisten suhteiden säätely. Sotilaspolitiikan ytimeksi katsottiin yhteiskunnan poliittisten instituutioiden toiminta maanpuolustuksen ja sotilaallisen turvallisuuden lujittamiseksi.¹⁰² Tässä yhteydessä puhutaan siis sotilaspolitiikan ulkoisista suhteista, jotka ilmeisen selvästi ovat yksi sotilaspolitiikan olennainen tehtäväkenttä.

Yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen mukaan sotilaspolitiikan sisältö voidaan jakaa rakenteellisesti kolmeen tärkeimpään lohkoon: 1) pitkäaikaisten perusajatusten, näkemysten ja periaatteiden kokonaisuus, 2) voimassa olevat päätökset ja suunnitelmat, joilla mainittuja ajatuksia ja periaatteita konkretisoidaan sekä 3) käytännön toimet, joilla päätökset ja suunnitelmat toteutetaan käytännössä.¹⁰³ Ensimmäinen lohko tarkoittaa lähinnä sotilaallisen toiminnan perusteiden laatimista, mistä yhtenä julkisena ilmentymänä on sotilasdoktriini. Nämä perusteet sanelevat yleisen suunnan, toiminnan perusajatuksen sotilasalalle. Toisen lohkon käytännön ilmentymänä voidaan pitää mm. Venäjän puolustus suunnitelmaa, josta mainittiin ensimmäisen kerran vuoden 2014 sotilasdoktriinissa. Kolmannen lohkon esimerkkinä voivat olla asevoimien viime

---

¹⁰⁰ Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetjulkaisu, hakusana. «Политика военная» <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14609@morfDictionary>, (15.11.2013). Määritelmässä esitettyjä malleja ovat: hyökkäyksellinen, aggressiivis-ekspanstiivinen, puolustuksellisesti vapauttamiseen pyrkivä, vastakkainasettelu, sotilaalliseen suojautumiseen perustuva ja puolustuksellinen malli. Nämä lienevät sotilaspoliittisen ja sotilasstrategisen tilanteen mallintamiseen käytettäviä lähtökohtia ja arviointityökaluja.

¹⁰¹ Sama.

¹⁰² Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa. Kts. myös Прохожев А.А. (ред.): Основы военной политики и обеспечения военной безопасности Российской Федерации. 2-ое издание. Издательство РАГС, Москва 2008, s. 5.

¹⁰³ Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

vuosina toimeenpannut sotilaalliset harjoitukset ja niiden johtaminen.

Yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen mukaan sotilaspolitiikka on osa valtion politiikkaa, joka tehtäviltään liittyy sotilaallisen kehittämistyön järjestelyihin sekä valtion asevoimien, väestön, maa- ja merialueiden ja talouden valmisteluihin sotilaallisen turvallisuuden ylläpitämiseksi, sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisemiseksi, aggression ehkäisemiseksi (pidättelemiseksi) ja aseellisen hyökkäyksen torjumiseksi. Sotilaspolitiikan sisäinen osakokonaisuus keskittyy valtion sotilaallisen organisaation luomiseen, ylläpitämiseen ja valmisteluun sekä sotilaallisen kehittämistyön toteuttamiseen ja aseellisen väkivallan välineiden käyttöön. Ulkoinen osakokonaisuus puolestaan kohdistuu valtion puolustuksen mahdollistamiseen, sen suvereniteetin, alueellisen koskemattomuuden ja itsenäisyyden suojaamiseen mahdollisen hyökkäyksen ennakkovaroituksen, tyhjäksi tekemisen ja torjumisen avulla. Sotilaspolitiikkaa voidaan jaotella myös rauhan ja sodan aikana harjoitettavaksi. Rauhanaikaista sotilaspolitiikkaa harjoitetaan sotilaallisen ja kansainvälisen turvallisuuden takaamiseksi, valtion sotilaspoliittisen ja -strategisen aseman lujittamiseksi sekä valtion ja asevoimien kehittämiseksi mahdollisten sotilaallisten provokaatioiden ja potentiaalisten aggressioiden varalta.¹⁰⁴

Järjestelmänalyttisesti tarkasteltuna Venäjän sotilaspolitiikka on järjestelmä, joka käsittelee subjektin, kohteet ja välineet, joita subjekti käyttää tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseen.¹⁰⁵ Sotilaspolitiikalla on useita kohteita, joita voidaan lähestyä mainitun sisäisen ja ulkoisen ulottuvuuden kautta ja joiden rajalinjana toimivat Venäjän valtion rajat. Sotilaspolitiikan ulottuvuudet yhtyvät siten sisäiseen (kansalliseen) ja ulkoiseen (kansainväliseen) toiminta-alueeseen, joissa vastaavasti sotilaspolitiikan voi lähtökohtaisesti olettaa yhtyvän sisä- ja ulkopolitiikkaan sekä niiden tavoitteisiin.

Kärjistetyksi ilmaistuna sotilaspolitiikan sisäisessä ulottuvuudessa kyse on Venäjän ylimmän sotilaallisen johdon näkemyksistä, päätöksistä ja käytännön toimista sotilaallisen potentiaalin ja voiman aikaansaamiseksi tietyssä toimintaympäristössä tietyinä aikana. Ulkoisen ulottuvuuden osalta kyse on Venäjän sotilaspoliittisen alan suhteista ja niiden säätelystä kansainvälisen yhteisön eri toimijoiden kanssa. Sotilaspolitiikan tuloksena syntyvä ja kehittyvä sotilaallinen potentiaali ja erityisesti voima on kuitenkin itsessään useasta erikseen muodostettavasta elementistä muodostuva järjestelmä. Vasta näiden sijoittaminen samaan kokonaisuuteen muodostaa sotilaallisen voiman.

---

¹⁰⁴ Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa. 1990-luvun alussa sotilaspolitiikan tehtäväkenttä määriteltiin huomattavasti selkeämmin. Danilenkon ja Pozdnjakovin mukaan sotilaspolitiikan konkreettisena tehtävänä on määritellä 1) sotilaallisen voiman käytön mahdollisuus, välttämättömyys ja rajoitukset poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, 2) välttämättömän ja riittävän sotilaallisen voiman määrälliset ja laadulliset ominaisuudet (sotilaallinen kehittämistyön ohjaus), 3) sotilaallisen voiman käyttömenetelmät, sotilaallisen turvallisuuden takaamisen keinot ja tarvittaessa sotilaalliset vaikutuskeinot vastustajaa kohtaa (s.o. sotilaallisen toiminnan ja toimien johtaminen, ohjaus). Kts. Даниленко И.С.; Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина краснознаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва, 1993, s. 45

¹⁰⁵ Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

Täten sotilaspolitiikka on nähtävä myös järjestelmiä luovana järjestelmänä, joten sotilaspolitiikka on eräänlainen metajärjestelmä.

1990-luvun alussa sotilaspolitiikan tehtäviksi nähtiin sotilaallisen kehittämistyön ja erityisesti asevoimien kehittämisen johtaminen. Kehittämiskohteita olivat: yhteiskunnan sotataloudellinen, maantieteellinen, väestöllinen, sosiaalipoliittinen, tieteellistekninen ja henkinen potentiaali sekä niiden perusteella nimenomaan sotilaallisen potentiaalin kehittäminen, so. asevoimien kehittämistyö ja uudistaminen (reformointi). Toisena tehtävänä oli sotilaspoliittisten suhteiden säätely ulkovaltojen (poliittisten voimien) ja asevoimien kanssa. Kolmantena tehtävänä oli sotilaallisen voiman käyttöön liittyvien toimien johtaminen (sotilaspoliittinen akti) maan sisällä tai kansainvälisellä kentällä. Tällöin politiikan oli mahdollistettava liittoon kuuluvien voimien yhteen sovitettut toimet, kolmannen osapuolen neutralisointi tai välillinen (epäsuora) käyttö, vastustajan aktiivinen vastustaminen sekä sen sotilaallisen voiman murskaamisen takaaminen.¹⁰⁶

1990-luvun lopulla Mahmut Garejev tarkasteli sotilaspolitiikkaa kokonaisvaltaisesta näkökulmasta ja päätyi seuraaviin tehtäviin: edullisten ulkopoliittisten olosuhteiden luominen maan puolustamiselle, ensisijaisten kansallisten puolustusturvallisuuden intressien määrittäminen, tiedustelu- ja vastatiedustelutoiminta sekä uhkien luonteen määrittäminen, valtion puolustaminen, asevoimien ja muiden joukkojen sotilaspoliittisen ja strategisen johdon järjestäminen, lainsäädännöllisten asiakirjojen hyväksyminen puolustuksesta, tarvittavan taloudellisen ja tieteellis-teknisen perustan luominen luotettavalle puolustukselle, kansalaisten ja yhteiskunnan puolustustietoisuuden lisääminen ja puolustusturvallisuuden moraalisen-henkisen potentiaalin luominen, maan valmistelu puolustukseen, asevoimien taistelukäytön strateginen suunnittelu sekä asevoimien ja muiden, puolustukseen käytettävien joukkojen pitäminen korkeassa taistelu- ja liikekannallepanovalmiudessa maan puolustamista varten, sotatieteen ja sotataidon kehittäminen sekä sotateollisuuden säilyttäminen ja kehittäminen.¹⁰⁷

Kuten edellä mainittiin, sotilaspolitiikka voidaan rakenteellisesti jakaa kolmeen lohkoon, jotka ovat näkemykset, päätökset ja toimet¹⁰⁸. Yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen mukaan näiden perusteella voidaan määrittää sotilaspolitiikan tehtäväkenttiä (ven. направления). Näiksi mainittiin teoreettinen toiminta, oikeudellinen säädöstoiminta, informaatiollis-ideologinen tuki, järjestely- ja johtamistoiminta sekä materiaaltekninen tuki.

---

¹⁰⁶ Даниленко И.С., Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина Краснознаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва, s. 48.

¹⁰⁷ Гареев М.А. (1999): Оборонная безопасность и новая военная доктрина России. Духовное наследие, 30.9.1999. Saatavissa: <http://www.nasled.ru/analit/war/oboronka.htm> (12.2.2003).

¹⁰⁸ Näkemyksillä tässä tarkoitetaan pitkäaikaisvaikutteisia peruslähtökohtia, näkemyksiä, konseptuaalisia säädöksiä ja periaatteita. Päätöksillä tässä tarkoitetaan päätöksiä ja suunnitelmia, joiden avulla näkemykset konkretisoidaan käytäntöön. Toimilla ja niiden toimeenpanolla tässä tarkoitetaan käytännön toimia, joilla em. päätökset käytännössä toteutetaan. Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

Nämä tehtäväkentät jalostuvat sotilaspolitiikan käytännön tehtäviksi, joista yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen mukaan tärkeimpiä ovat mm.:

- sotilaallista turvallisuutta koskevien konseptuaalisten säädösten laatiminen yhtenäisen konseptin puitteissa, jonka muodostavat kansallisen turvallisuuden konseptio, sotilasdoktriini ja asevoimien kehittämisen teoria
- lainsäädännöllisten asiakirjojen laatiminen, jotka normittavat kansallisen turvallisuuden konseption ja sotilasdoktriinin säädökset
- käytännön päätösten tekeminen sotilaallisen kehittämistyön ja valtion sotilaallisen organisaation toiminnan osalta
- suunnitelmien ja ohjelmien laatiminen koskien sotilaallista kehittämistyötä sekä asevoimien, muiden joukkojen, sotilaallisten muodostelmien ja elinten käyttöä
- informaatiollis-ideologisen ja psykologisen tuen järjestelyt koskien puolustukseen ja sotilaalliseen turvallisuuteen liittyvien päätösten ja suunnitelmien toteuttamista
- sotilaspoliittisten suhteiden sääntely valtion sisällä ja kansainvälisellä areenalla
- sotilaallisen kehittämistyön johtaminen rauhan ja sodan aikana sekä
- sotatoimien ja joukkojen toiminnan johtaminen.¹⁰⁹

Edellä mainitut näkemykset sotilaspolitiikan tehtävistä ovat jossain määrin ristiriitaisia. Ristiriitaisuus kulminoituu nimenomaan siihen, missä sotilaspolitiikka päättyy ja milloin sotilasstrategia alkaa. Tämä ongelmakohta tuli esille jo vuonna 2008 Yleisesikunta-akatemiassa annetussa opetuksessa.

2.3.3. Sotilaallinen turvallisuus

Turvallisuus on ihmisen tietoisien toiminnan luonnollinen tavoite - itse asiassa elämän jatkumisen perusedellytys ja yksilön tasolla ihmisen yhden perustarpeen tyydyttämistä. Venäjän valtiotasolle tuotuna puhutaan elintärkeistä intresseistä. Tämä kuvastaa venäläistä lähtökohtaa siitä, että valtionkaan olemassaolo ei ole itsestäänselvyys. Venäläisen tuoreessa muistissahan on vielä Neuvostoliiton hajoaminen¹¹⁰. Turvallisuuteen liittyä ihmisen tietoisuudessa subjektiivisia käsityksiä ja olettamuksia, mutta myös objektiivista tietoa ja oppimista. Ihmisen käsitys turvallisuudesta ja siihen kohdistuvasta vaarasta tai uhasta on loppujen lopuksi subjektiivinen ja myös tunneperäinen asia, mihin luonnollisesti vaikuttaa oleellisesti tietoisuus omista kyvyistä hallita uhkia. ”Turvallisuusvaje” on pohjimmiltaan potentiaalinen tai reaalin häiriötekijä perustarpeiden tyydyttämisessä niin yksilö- kuin valtiotasolla.

---

¹⁰⁹ Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

¹¹⁰ Toisena perusesimerkkinä valtion kuolevaisuudesta on Jugoslavia ja sen hajoaminen sotien seurauksena.

Turvallisuuskäsitteeseen kiinteästi liittyvät termit ”tavoite ja välineet” ilmentävät ihmisen suhdetta ympäröivään maailmaan. Ihminen asettaa tietoisesti itselleen ja toiminnalleen tavoitteita sekä myös arvioi niiden saavuttamiseen tarvittavia välineitä ja resursseja. Teoreettisesti tavoite käsitetään yhdeksi ihmisen käyttäytymisen ja tietoisien toiminnan tilaksi, jota luonnehtii ajatuksellinen ennakkonäkemyks - mielikuva tai arvio - toiminnan tuloksesta (muutoksesta) ja siihen pääsemisestä tarpeellisten välineiden avulla.

Tavoite on siis tulevaisuudessa oleva ihmisen tietoisien toiminnan tietty lopputulos. Tavoitesuuntautunut toiminta puolestaan edellyttää, että nykyhetken tilan ja tavoitteen välinen epäsuhta (eroavaisuus) on olemassa ja se tiedostetaan, mikä kyseenomaisessa toiminnassa merkitsee kehitystarpeen tiedostamista ja muutoksen määrittämistä. Tavoitteen saavuttaminen puolestaan on prosessi tämän eroavaisuuden – kehitystarpeen – korjaamiseksi valittujen välineiden ja niiden kehittämisen avulla.¹¹¹ On myös huomattava, että prosessiin tavoitteen saavuttamiseksi vaikuttavat tekijät muuttuvat ajan kuluessa, mikä merkitsee tutkimuksellisen haasteen ohella sitä, että turvallisuus ja sen saavuttamiseen pyrkivä prosessi ovat jatkuvasti muuttuvia - dynaamisia. On ilmeistä, ettei jatkuvien muutosten huomioonottaminen ole käytännössä mahdollista, minkä johdosta venäläinen sotilaallinen ajattelu ja suunnittelu pyrkii löytämään jossakin ilmiössä esiintyviä kehityssuuntia.

Ihmisen perustarpeet ja niiden tyydyttäminen määrittävät prosessin ja tavoitetasen, jota voidaan luonnehtia perusturvallisuudella. Täten turvallisuus on perustarpeiden tyydyttämistä ja toimii tarvehierarkian mukaisesti edellytyksenä ihmisen seuraavalle tavoiteasettelulle sekä vastaavasti sen edellyttämälle toiminnan kehittämiselle. Tätä tavoiteasettelua voi luonnehtia ihmisen odotuksilla hyvinvoinnista. Hyvinvointi voi esimerkiksi sisältää odotuksia toimeentulosta sekä sosiaalisesta ja henkilökohtaisesta suojautuneisuudesta. Kun ihminen on saavuttanut nämä odotukset, hän katsoo olevansa tietyllä hyvinvointitasolla. Vastaavasti ihminen voi sen jälkeen alkaa tavoitella seuraavaa tasoa elämässään, intressiensä toteuttamista.

Samalla tavalla asiaa voidaan tarkastella valtion puitteissa. Valtiolle ja sen olemassaololle oleellisen tärkeitä ja merkitseviä tekijöitä ovat alue, väestö ja sen elämänlaatu, valtainsituutiot (vallankäytön järjestelmä) sekä toiminnan säätelyksi tarkoitettu normiperusta¹¹². Nämä tekijät ovat välttämättömiä elementtejä valtiolle järjestelmänä sekä sen olemassaololle ja toiminnalle. Puhuttaessa turvallisuudesta ja sen takaamisesta tarkoitetaan itse asiassa valtion ja sitä asuttavan kansakunnan perustarpeiden tyydyttämistä tietyllä alueella tietyllä tavalla. Usein Venäjän valtiollisissa asiakirjoissa puhutaan

---

¹¹¹ Лисовой В.М.: Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат «ВИНИТИ», Москва 2006, s. 47-48.

¹¹² Luento YE-akatemian kurssilla 2008. Aineisto tekijän hallussa.

alueellisen eheyden turvaamisesta, kansallisesta suvereniteetista ja riippumattomuudesta, jolloin suoraan viitataan niihin valtion peruspilareihin, joiden varassa venäläinen sosiaalinen rakennelma lepää. Näin ilmaistuna tietysti yksilö ja sen perustarpeet jäävät varjoon¹¹³. Sotilasensyklopedian mukaan valtion politiikan yhtenä päämääränä on kansallinen turvallisuus, jolla tarkoitetaan yksilön, yhteiskunnan ja valtion elintärkeiden intressien suojautuneisuutta ulkoisilta ja sisäisiltä vaaroilta sekä uhilta¹¹⁴.

Venäjällä turvallisuus käsitetään siis tavoitetilaksi, johon pyritään politiikan keinoin. Turvallisuuden tavoittelemisen peruslähtökohtana on siten valtiollinen toiminta, resurssit ja uhkiin liittyvä problematiikka. Tavoittelemiseen sisältyy myös periaate, jonka mukaan se edellyttää toimijoilta aktiivista ja tuloksellista toimintaa. Venäjän laki turvallisuudesta noudattelee tätä lähestymistapaa. Mahmut Garejev analysoi vuonna 1999 puolestaan sotilaallista turvallisuutta päätyen kahteen toisiinsa kytkeytyvään keinovalkoimaan seuraavalla tavalla: ”...*pyrkimys turvallisuuden takaamiseen eli ristiriitojen ratkaisuun, konfliktien ennaltaehkäisyyn ja maan puolustamiseen diplomatian, so. poliittisin, taloudellisin, informaation käyttöön liittyvin keinoin. Mikäli nämä käytetään loppuun, on oltava valmius aseellisen voiman käyttöön*”¹¹⁵. Peruslähtökohtana mainittu on edelleen voimassa.

Turvallisuus käsitetään myös kokonaisuudeksi, jossa kansallinen turvallisuus on yhtenä osatekijänä alueellisen ja globaalin turvallisuuden ohella. Nämä turvallisuuden alueelliset ulottuvuudet ovat keskinäisessä riippuvuussuhteessa¹¹⁶ ja täten on loogista, että Venäjällä on tavoitteita niin kansallisella, alueellisella kuin globaalillakin tasolla. Logiikan mukaisesti on mahdollista, että jonkin turvallisuuden alueen muutos vaikuttaa kokonaisuuteen: negatiivinen muutos yhdessä osatekijässä voi heijastua toisille alueille. Ainakin teoriassa muutos edellyttää reaktiota ja siten turvallisuustilanteen hallintaa. Huomattava on, että jonkin alueellisen tason turvallisuustilanteen muutosta voi pyrkiä hallitsemaan vaikuttamalla turvallisuustilanteeseen jollakin toisella alueella.

---

¹¹³ 1990-luvun alkuvuosina sotilaallisen ajattelun lähtökohta oli, että valtio on ensisijainen turvallisuuden kohde, sillä ”ilman valtiota ei voida ajatella yhteiskunnan tai yksilön sotilaallista turvallisuutta”. Kts. Соловьев. В.В. et al. (1995): Военная безопасность страны и вооруженные силы: проблемы и пути их решения. Военная Академия Генерального Штаба Вооруженных сил Российской Федерации (ВАГШ ВС РФ), s. 38. Tämä lähtökohta oli kuitenkin yksipuolisesti ajateltu ja perustui neuvostoajan sosiaalisiin lähtökohtiin. Järjestelmäanalyttisesti ja yksinkertaistettuna tarkasteltuna valtio on yksilöiden muodostama organisaatio ja jos ei ole yksilöitä, ei voi olla valtiota. Sotilaat ovat myöhemmin varsin konkreettisesti joutuneet myöntämään tämän logiikan esim. vajaavahvuksina yksikköinä sotatoimissa Tšetšeniassa.

¹¹⁴ Военная энциклопедия, I том, Военное издательство, Москва 1997, s. 398.

¹¹⁵ Гареев М.А. (1999): Оборонная безопасность и новая военная доктрина России. Духовное наследие, 30.9.1999. Löydettävissä: <http://www.nasled.ru/analit/war/oboronka.htm> (12.2.2003).

¹¹⁶ Золотарев В.И. (1998): Военная безопасность отечества, Канон-Пресс Кучково поле, Москва, s. 27 - 28.

Venäjällä turvallisuuden katsotaan koostuvan eri turvallisuuden lajien muodostamasta kokonaisuudesta¹¹⁷. Osatekijöiden on oltava keskenään tasapainossa eikä mikään tekijä saa olla täysin toimintakyvytön. Esimerkiksi taloudellista turvallisuutta ja hyvinvointia ei voida kompensoida sotilaallista kapasiteettia lisäämällä tai päinvastoin. Sotilaallinen turvallisuus on siten osa kokonaisuutta ja muodostaa samalla yhden sektorin kansallisessa, alueellisessa ja kansainvälisessä turvallisuusulottuvuudessa.

Sotilaallinen turvallisuus on sotilaspolitiikan perimmäinen päämäärä. Sotilaallisella turvallisuudella käsitetään sisäisten ja kansainvälisten olosuhteiden tilaa, jossa vahingon aiheuttaminen aseellisella voimankäytöllä yksilöä, yhteiskuntaa, valtioita, valtioiden koalitiota tai koko ihmiskuntaa vastaan on poissuljettu. Sotilaallisen turvallisuuden takaamista luonnehtii se teoreettinen lähtökohta, jonka mukaan yhtäältä uhkaa ei koeta olevan tai toisaalta mikäli se on koettu, valtiolla on oltava riittävästi kykyä vastustaa sotilaallista painostusta ja aseellista aggressiota.¹¹⁸

Tarkasteltaessa sotilaallinen turvallisuuden käsitettä on pidettävä lähtökohtana sitä, että toimijaa A ympäröivässä maailmassa, jollakin sen alueella tai osassa tai jopa omassa valtiossa on sotilaallista potentiaalia ja siitä toimeenpantua sotilaallista voimaa. Toisena lähtökohtana on käsitys sotilaallisen toiminnan dualismista, jonka mukaisesti sotilaallisen toiminnan tavoitteena on sen järjestelmän elementtien suojaaminen vaaratekijöiltä ja niiden mahdollisen aiheuttajan toiminnan vaikutusmahdollisuuksien minimointi. Toimijan B sotilaallinen potentiaali ja siitä toimeenpantu sotilaallinen kyky muodostavat siis mahdollisen (potentiaalisen) vaaran toimijan A sotilaalliselle turvallisuudelle.

Kyseinen logiikka oli lähtökohtana jo 1990-luvun alussa, jolloin sotilaallinen turvallisuus määriteltiin *”kansainvälisten ja valtion sisäisten suhteiden sekä puolustuskyvyn tilaksi, jossa sodan ja aseellisen konfliktin syttymistodennäköisyys on mahdollisimman pieni ja jossa sen luotettava suojausomaisuus sotilaalliselta hyökkäykseltä on taattu”*¹¹⁹. Vaikuttaa tänäkin päivänä siltä, että erityinen paino kansallisen turvallisuuden takaamisessa asetetaan sotilaallisille toimille, mikä neuvostoaikana oli kiistattomassa ja priorisoidussa asemassa¹²⁰.

Venäläisissä sanakirjoissa turvallisuus määritellään tavoitetilaksi, jossa mikään tai kukaan ei uhkaa mitään tai ketään¹²¹. Sotilaallinen turvallisuus voi teoreettisesti olla siis

---

¹¹⁷ Kts. Указ президента РФ от 10 января 2000 № 24: Об утверждении концепции национальной безопасности РФ ja esimerkiksi Прохожев Алексей (2000): Россия и национальная безопасность, Военные знания, № 1, 2000, s. 35.

¹¹⁸ Военная энциклопедия в восьми томах. II том, Военное издательство, Москва, 1994, s. 397.

¹¹⁹ Соловьев. В.В. et al. (1995): Военная безопасность страны и вооруженные силы: проблемы и пути их решения. Военная Академия Генерального Штаба Вооруженных сил Российской Федерации (ВАГШ ВС РФ), s. 37.

¹²⁰ Печуров С.Л. (1993): Нужно ли России национальная безопасность? Военная мысль 3/1993, s. 16.

¹²¹ Esim. Ожегов С.И.: Словарь русского языка. Русский язык, Москва 1989. Kts myös Возжеников А.В., Прохожев А.А.: Безопасность России: современное понимание, обеспечение. Росэкономфонд «Созидание», Москва 1998.

vaaran olemassa olemattomuutta tai taattua kykyä vastustaa sotilaallista painostusta ja aseellista aggressiota. Tämä pohjautuu perusolettamukseen, jonka mukaan sotilaallinen voima muodostaa vaaraa ja uhkaa vastaan pidäkkeen. Täten sen ensisijainen funktio on nykyään sodan tai aseellisen konfliktin ennaltaehkäisy. Sotilaallisen turvallisuuden takaamisen lähtökohta on se, että sotilaallisen uhan realisoiduttua se pyritään poistamaan.¹²²

Sotilasensyklopediassa sotilaallinen turvallisuus määritellään osaksi turvallisuuden kokonaisuutta ja yhdeksi sektoriksi kansallisessa, alueellisessa ja kansainvälisessä turvallisuusulottuvuuden ”ympyrässä”. Perusajatus on muuttumaton, joskin määrittelyssä tarkastelutasoa on nostettu, jolloin sotilaallisella turvallisuudella tarkoitetaan sisäisten ja kansainvälisten olosuhteiden tilaa, jossa vahingon aiheuttaminen aseellisella voimankäytöllä yksilöä, yhteiskuntaa, valtioita, valtioiden koalitiota tai koko ihmiskuntaa vastaan on poissuljettu.¹²³ Tässäkin logiikka perustuu järjestelmänalyttiseen lähtökohtaan.

Sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sotilaallinen turvallisuus on yhteiskunnan, valtion ja sen kansalaisten suojautuneisuuden tila ulkoisilta ja sisäisiltä uhilta, jotka liittyvät sotilaallisen voiman käyttöön tai sillä uhkaamiseen. Samalla se on osa ja yksi kansallisen sekä kansainvälisen turvallisuuden perusteista. Sotilaallista turvallisuutta luonnehtii joko se, ettei sen kohteisiin kohdistu uhkia tai että niillä on kyky vastustaa aggressiota.¹²⁴ Venäjän puolustusministeriön internet-sivulla esitetyn sähköisen sotilassanakirjan mukaan sotilaallinen turvallisuus on sisäisen ja kansainvälisen elämän tila ja luonne, jotka ”neutralisoivat” tai poissulkevat mahdollisuuden tehdä vahinkoa yksilöä, yhteiskuntaa, valtiota tai kansainvälistä yhteisöä kohtaan¹²⁵. Voidaan todeta, että virallinen määrittely sotilaalliselle turvallisuudelle on logiikaltaan jokseenkin muuttumaton aina Neuvostoliiton hajoamisesta alkaen.

Turvallisuuskäsitteen yhtenä piirteenä on se, että se käsitetään moniulotteiseksi niin turvallisuuden lajien kuin ulottuvuuksien suhteen. Näin ollen sotilaallinen turvallisuus on osa kansallista turvallisuutta ja vastaavasti osa suurempaa kokonaisuutta – alueellista ja edelleen kansainvälistä turvallisuutta. Alueellisen turvallisuuden kokonaisuuksia Venäjän kyseessä ollessa on useita, jotka usein määritellään maantieteellisinä, poliittisina ja talouspoliittisina kokonaisuuksina.

---

¹²² Клокотов Н.П., Касенков М.М. (1993): Военная безопасность России, декларации и реалии. Военная мысль, № 8, 1993, с. 20 - 21. Kenraaliluutnantti (evp.) Klokotov N.P. toimi vuosina 2008–2009 Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian strategian professorina ja luennollaan sotilaallisesta turvallisuudesta toi esille samansisältöisen määritelmän. Muistiinpanot tekijän hallussa.

¹²³ Военная энциклопедия, I том, Военное издательство, Москва 1997, с. 397.

¹²⁴ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, с. 71.

¹²⁵ Военный энциклопедический словарь. Löydettävissä: hakusana БЕЗОПАСНОСТЬ ВОЕННАЯ, <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=3264@morfDictionary> Ko. sähköinen versio ei ole tarkka kopio painetusta vastaavasta kirjasta.

Ongelma Venäjällä on mainittu kohteiden – yksilö, yhteiskunta ja valtio – turvallisuuden keskinäinen tasapaino ja se, että nähtävästi valtion merkitys niin turvallisuuden subjektina ja objektina on edelleen tietoisesti tai tiedostamatta ensisijaisessa asemassa. Kärjistetysti voi todeta, että mikäli yksilö ei tiedosta tai koe olevansa uhattuna, ei hän myöskään koe valtion harjoittamaa turvallisuuden ylläpitämistä tarpeellisenä. On ehkä ajateltavissa, että yksilöllä turvallisuuden subjektina on pikemminkin enemmän velvoitteita kuin tyydyttämättömiä tarpeita toiminnan tuloksista turvallisuuden alalla.

Toinen mahdollisuus on luonnollisesti se, että ihmisen henkilökohtaiset edut ja perustarpeet – ruoka, asunto, elämä ja suvunjatkaminen sekä jonkinlainen elintaso – edellyttävät yksilöltä ensisijaista panostusta niihin, ennen kuin tämä katsoo voivansa osallistua valtion prosesseihin kansallisen ja sitä laajemman ulottuvuuden turvallisuuden tavoittelussa. Siis yksilön perusturvallisuus ajaa edelle ja on toisaalta edellytys valtion eduille. Tässä lienee yksi syy pitkään Venäjää vaivanneelle ongelmalle siitä, miksi niin moni venäläisnuorukainen välttää kutsuntoja ja varusmiespalvelusta. Järjestelmän yksi elementti ei siis ole tavoiteasettelun mukainen, vaan siitä osittain puuttuu olennainen tekijä. Tätä rakenteellista ongelmaa on viime vuosina pyritty ratkaisemaan sopimusso-tilasjärjestelmän kehittämisellä.

2.3.4. Sotilaallisen toiminnan turvallisuus

Sotilaallisen toiminnan järjestelmää koskien turvallisuus tarkoittaa sitä, että järjestelmän elementit – subjekti ja välineet – ovat yleensäkin olemassa ja jollain tasolla toimintakykyisiä huolimatta niihin kohdistuvista toimintaa haittaavista vaikutuksista. Toiminnan tavoitteiden kannalta tämä edellyttää, että järjestelmä pystyy edelleen kehittämään toimintaolosuhteitaan ja -edellytyksiään dynaamisessa, nopeastikin muuttuvassa toimintaympäristössä. Sotilaallisen toiminnan elementit, toimintaympäristö ja näiden väliset suhteet muuttuvat ajan kuluessa, mikä edellyttää ennakoitua ja ennustamista sekä toiminnan kehittämistä tietyissä ajanjaksoissa. Sotilaallisen toiminnan subjektin on pystyttävä ottamaan huomioon toimintaan prosessina muutoksia aiheuttavat tekijät eri ajanhetkinä sekä ohjaamaan ja kehittämään sotilaallisen toiminnan välineitä tavoitteiden saavuttamisen edellyttämällä tavalla.

Järjestelmäänalyttisesti tarkasteltuna sotilaallisen toiminnan järjestelmän turvallisuudella on kaksi ulottuvuutta: sisäinen ja ulkoinen. Sisäinen turvallisuus on järjestelmän suojautuneisuutta sisäisiltä häiriöiltä (negatiivisilta vaikutuksilta) ja ulkoinen puolestaan suojautuneisuutta ulkoisilta häiriötekijöiltä. Sisäinen turvallisuus edellyttää myös järjestelmässä ja sen elementeissä olevien haittatekijöiden poistamista (neutralisointia). Järjestelmän katsotaan olevan turvallisessa tilassa silloin, kun siihen kohdistuvat vaikutukset aiheuttavat järjestelmän toiminnan muutosta vain siinä määrin, että sen kyky

toimia järjestelmäkokonaisuutena tai sen osien kyky toimia tarkoituksensa edellyttämällä tavalla häiriytyy vain tietyissä rajoissa.¹²⁶ Haasteen muodostaa mitä ilmeisimmin se, miten mainitut raja-arvot määritetään. Ongelmallista on myös, mikäli ulkoinen häiriötekijä muuttuu sisäiseksi tai vaikuttaa sisäiseen ulottuvuuteen ja sen elementtien toimintaan.

Sotilaallisen toiminnan ja sotilaspolitiikan järjestelmäteoreettisen mallin mukaisesti tavoitetilana olevan turvallisuuden (kestävyyden) lisääminen on mahdollista joko järjestelmän elementtien määrää lisäämällä, järjestelmän suojautuneisuuden kokonaistasoa lisäämällä tai toiminnan kohteen (toimija B ja sen välineet) saattamisella vähemmän vaaraa aiheuttavaksi tai uhkaavaksi.

Järjestelmän toiminnan suojautuneisuus edellyttää sekä sen elementtien tasapainoista että järjestelmän kokonaistoimintakykyä (suojautuneisuutta) suhteessa käyttötarkoitukseensa ja arvioituihin vaaratekijöihin. Tässä yhteydessä on mainittava, että on äärimmäisen monimutkaista määrittää turvallisuuden ja suojautuneisuuden riittävää tasoa. Elementin suojautuneisuus edellyttää sen toimintakykyä yhtäältä käyttötarkoituksensa vaatimalla tasolla ja toisaalta suhteessa vaara- ja uhkatekijöihin. Sotilaallisen turvallisuuden dynaamisuus edellyttää kokonaisuudessaan jatkuvaa ja aktiivista toimintaa suojautuneisuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Elementtien keskinäisestä tasapainosta aiheutuu se, että jonkin sotilaallisen toiminnan elementin suojautuneisuuden muutos vaikuttaa sen itsensä lisäksi kokonaisuuteen: negatiivinen muutos yhdessä osatekijässä edellyttäisi lisätoimia ja suojautuneisuuden kompensatiota toisissa osatekijöissä ja vastaavasti positiivinen muutos antaa mahdollisuuden aktiivisten toimien vähentämiseen muissa osakokonaisuuksissa tai järjestelmässä kokonaisuudessaan. Luonnollisesti muutos vaaran aiheuttajassa toimii vaikuttimena sen kohteen elementin tai koko järjestelmän turvallisuustason muuttamiselle.

2.3.5. Sotilaallinen vaara

Venäläisissä sanakirjoissa ”vaaralla” ymmärretään mahdollisuutta pahan tuottamiseen tai ennakkotuntemusta siitä. Kun termin ”paha” sijaan asetetaan sota, niin sodan vaaralla ymmärretään sodan syttymisen mahdollisuutta ottamatta kuitenkaan kantaa sen aiheuttajaan. Vaaran lähtökohtana on se, että vaaran aiheuttaminen on tuottamuksellista, ts. on olemassa vaaran aiheuttaja ja tällä on olemassa kykyä ja välineitä, jotka

---

¹²⁶ Чернявский Г.С., Кобелев О.А., Исайчев Г.А.: К вопросу исследования проблем безопасности России. Военная мысль 9/1994, s. 3.

voivat tuottaa vaaraa. Vaaran aiheuttaminen puolestaan voi olla tietoista (provokatiivista) tai tiedostamatonta¹²⁷. Ongelmana ja toisaalta haasteena on se, mitä kukin määrittää tai tulkitsee vaaraa aiheuttavaksi ja kuinka vaarallisenä sen kokee¹²⁸.

1990-luvun alussa Venäjällä sotilaallisella vaaralla käsitettiin tietyn alueen sotilaspoliittisessa tilanteessa toimijoiden välisten suhteiden tilaa, jossa on mahdollisuus sotilaalliseen painostukseen tai sotilaallisen väkivallan käyttöön. Tällöin kyse on nimenomaan kyvystä mainittujen toimien tekemiseen. Sotilaallista uhkaa tarkasteltiin sotilaspoliittisen tilanteen arvioituna kehitystasona, jossa todennäköisyys sodan tai aseellisen konfliktin syttymiseen on suhteellisesti yhtä suuri kuin on mahdollisuus sen ennaltaehkäisemiseen.¹²⁹

Sotilaallisen vaaran olemassaolo arvioitiin riippuvaiseksi toimijoiden (valtioiden) välillä esiintyvistä ristiriidoista, osapuolten voimasuhteista materiaalisessa sodankäyntipotentialissa ja toimijoiden näkemyksistä siitä, onko sotilaallisen väkivallan välineiden käyttö oikeutettua ristiriitojen ratkaisemiseksi. Sotilaallisen vaaran elementtien nähtiin ilmentävän objektiivista todellisuutta, mikä merkitsi, että sotilaallisen vaaran olemassaolo ja sen tason arviointi antaisi valaistusta mahdollisen sodan strategiseen luonteeseen. Objektiiviseen todellisuuteen katsottiin liittyvän myös subjektiivisia vaikuttimia, jotka voivat johtaa siihen, että vaara muuttuu laadullisesti uudelle tasolle – sotilaalliseksi uhaksi, välittömäksi sotilaalliseksi uhaksi tai aina sodaksi (sotilaalliseksi konfliktiksi) asti.¹³⁰

Näiden toisistaan riippuvaisten elementtien katsottiin noudattavan säännönmukaisuutta ja aiheuttavan tietyssä tilanteessa sotilaallista uhkaa, mikäli yhtä aikaa esiintyisi tunnusmerkkejä kolmesta tekijästä. Ensimmäinen tekijä oli, että jollakin toimijalla (hyökkääjällä) oli olemassa toiminnan (politiikan) kohteen suhteen intressejä ja tavoitteita, joiden saavuttaminen voi edellyttää sotilaallisen voiman käyttöä. Toinen tekijä oli, että kyseisellä toimijalla oli hyökkäyksellisen kyvyn omaavat asevoimat ja materiaallinen perusta niiden käytölle. Kolmas tekijä oli, että kyseisen toimijan sotilaspoliitti-

---

¹²⁷ Kts. esim. Ожегов С.И.: Словарь русского языка. Русский язык, Москва 1989.

¹²⁸ Suomessa Venäjän uhkasta käytyyn julkiseen keskusteluun on liittynyt tulkintaongelmia. Kts. Lulu Petteri (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3, s. 353. Venäjän sotilaallinen ajattelu ja asevoimien valmiusjärjestelmä perustuvat sotilasstrategisen tilanteen arviointiin, missä mm. vaara ja uhka ovat johtopäätöksiä tarkentavine määritteineen. Näiden edellyttämät toimet eroavat oleellisesti toisistaan.

¹²⁹ Клоков Н.П. (1992): Военная опасность для России: характер ее проявления в перспективе. Военная мысль, июль 1992, s. 35. Kenraaliluutnantti Klokotov oli tuolloin Asevoimien yleisesikunta-akatemiastrategian tiedekunnan johtaja. Klokotov opetti osana strategian opetusta sotilaallista turvallisuutta YE-akatemiassa myös ollessaan eläkkeellä 2008–2009. Opetuksen sisältö oli jokseenkin sama kuin runsas 20 vuotta sitten. Muistiinpanot tekijän hallussa.

¹³⁰ Sama, s. 36. Muistiinpanot YE-akatemiastrategian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

nen johto oli vakuuttunut aseellisen väkivallan välineiden käytön tarkoituksenmukaisuudesta ja oikeutuksesta poliittisten tavoitteidensa saavuttamiseen.¹³¹ Sotilaalliseen vaaraan liittyväksi säännönmukaisuudeksi arvioitiin myös se, että sotilaallinen vaara kasvaa, mikäli osapuolten väliset ristiriidat kiristyvät ja jännitys niiden välisissä suhteissa lisääntyy. Sotilaallinen vaara kasvaisi myös silloin, jos epäsuhta osapuolten taistelu- ja sotilaallisessa potentiaalissa kasvaisi toisen osapuolen eduksi.¹³²

Toukokuussa 1992 asevoimien yleisesikunta-akatemiassa järjestettiin sotilasdoktriinin perusteita koskeva seminaari, jonka aineistoa on löydettävissä julkisuudesta. Seminaaria ennen Venäjän puolustusministeriö julkaisi *Vojennaja mysl-sotilasaikakauslehd*en erikoisnumerossa sotilasdoktriinin perusteiden luonnoksen. On ilmeistä, että aineistoa julkistettiin julkista keskustelua varten, mutta myös puolustusministeriössä vallitsevan käsityksen testaamiseksi ja tiedottamiseksi laajalle lukijakunnalle niin Venäjällä kuin sen ulkopuolella.

Julkaisun mukaan sotilaallisella vaaralla ymmärrettiin valtioiden välisten suhteiden tilaa, jossa on olemassa sodan syttymisen potentiaalinen mahdollisuus. Se on seurausta yhtäältä ”aggressiivista aikomuksista jonkin valtion tai sosiaalisen ryhmän politiikassa, jolla pyritään saavuttamaan tavoitteet sotilaallisilla keinoin”. Tämän lisäksi katsottiin, että ”sotilaallisen vaaran edellytyksenä ovat jonkin valtion voimakkaat asevoimat ja kehittynyt sotilaallinen infrastruktuuri (sotilaalliset kyvyt)”. Jos tällaisen valtion politiikkaa ei kuitenkaan ole suunnattu vastakkainasettelun aiheuttamiseksi toisten valtioiden kanssa tai sillä ei ole välttämättömiä sotilaallisia kykyjä, niin tällaisessa tapauksessa sotilaallinen vaara on potentiaalinen.¹³³

Edellä mainitun perusteella voidaan todeta, että sotilaallinen vaaran todennäköisyys pienenee nollaan, mikäli jonkin toisen toimijan sotilaallinen potentiaali on määrällisesti ja laadullisesti minimaalinen verrattuna arvioijan omaan potentiaaliin. Vastaavasti sotilaallinen vaara lisääntyy, mikäli toinen toimija lisää sotilaallista potentiaaliaan siten, että voimasuhde muuttuu arvioijan kannalta epäedulliseksi. Toisena edellytyksenä sotilaalliselle turvallisuudelle on se, ettei kansainvälisten toimijoiden välisissä suhteissa ole ristiriitoja, joiden ratkaisu voisi edellyttää sotilaallisen voiman käyttöä. Kolmas mahdollisuus sotilaallisen vaaran poistumiseen on se, että eri toimijat luopuvat sotilaallisesta voimastaan, hävittävät aseensa ja infrastruktuurinsa sekä tuhoavat sotateollisuutensa ja tietotaitonsa niiden uudelleen luomiseen. Edellytyksenä on tietysti se, että toimijat antavat vakuutuksen sotilaallisen voiman käytön moraalittomuudesta konfliktin ratkaisukeinona ja siten pidättyvät sen käytöstä myös jatkossa.

---

¹³¹ Клоков Н.П. (1992): Военная опасность для России: характер ее проявления в перспективе. Военная мысль, июль 1992, с. 36.

¹³² Sama, s. 36. Muistiinpanot YE-akatemian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

¹³³ Военная мысль, специальный выпуск, май 1992. Julkaisun sisältö käsitti Venäjän sotilasdoktriinin perusteita, joidenkin em perusteissa käytettyjen termien määritelmää ja sotilasdoktriinin perusteiden luonnoksen selityksiä.

On kuitenkin tosiasia, että koko ihmiskunnan historian aikana näin ei ole syystä tai toisesta pysyvästi menetelty. Tosiasiana voidaan pitää myös sitä, että asevoiman ja sotilaallisen potentiaalin totaalinen hävittäminen ei liene jatkossakaan eri kansainvälisen yhteisön toimijoiden tavoitteena – päinvastoin. On pikemminkin todettavissa, että ns. kylmän sodan päättymisen jälkeen sotilaallisen vaaran todennäköisyyden arvo on usein kasvanut yhteen (~1,0 asteikolla 0-1) ja sen luonne on siten muuttunut sotilaalliseksi uhaksi ja tilanne on eskaloitunut aina sotilaalliseksi konfliktiksi asti.

2.3.6. Sotilaallinen uhka

Sotilaallinen uhka määriteltiin 1990-luvun alussa sotilaspoliittisen tilanteen ja kansainvälisten suhteiden tilaksi, jossa sotilaallisista vaaraa kuvaava tasapainotila on järkkynyt ja jossa tiettyjen tekijöiden vaikutuksesta rauhan säilymisen edellytykset ovat oleellisesti vähentyneet. Tällöin sodan (sotilaallisen konfliktin) todennäköisyys oleellisesti kasvaa ja sen todennäköisyys kasvaa kohti yhtä (1).¹³⁴

Mainitun Vojennaja mysl-erikoisnumeron mukaan sotilaallinen uhka on valtioiden välisten suhteiden tila, jossa esiintyy sodan syttymisen välikön vaara. Sen edellytyksenä on jonkin valtion (koalition) aikomukset saada yksipuolista hyötyä toisen valtion (koalition) vahingoksi. Se ilmenee tilanteessa, jossa vihamieliset (aggressiiviset) aikomukset nivotaan yhteen tarvittavien sotilaallisten kykyjen kanssa tai tavoitteeseen niiden hankkimiseksi.¹³⁵ Sotilaallinen uhka on siten sotilaallisen vaaran kohteeseen tietoisesti suunnattu ja tavoitteellinen muoto.

Sotilaallisen vaaran sisällöstä voidaan suoraan johtaa sotilaallisen uhan tärkeimmät tunnusmerkit. Toimijalla A on toimijan B suhteen intressejä tai asetettu poliittisia tavoitteita, joiden saavuttaminen voi edellyttää sotilaallisen voiman käyttöä. Toiseksi toimijalla A on oltava sotilaallista potentiaalia ja hyökkäyskykyistä sotilaallista voimaa ennen mainittujen intressien tai määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseen tarvittaessa. Kolmas tekijä, ja ehkä myös ratkaisevin, on se, että toimijan A poliittisella johdolla on aikomus (ml. poliittinen valmius) sotilaallisen voimansa käyttöön tavoitteidensa saavuttamiseksi toimijan B suhteen. Sotilaallinen uhka on siis sotilaallisen vaaran suuntavektori, missä toimijalla A on kyky ja todennäköinen aikomus toimijaan B liittyvien tavoitteiden saavuttamiseen sotilaallista voimaansa käyttämällä.

Kuvattu sotilaallisen vaaran ja uhan problematiikka ja logiikka sai ensimmäisen kerran virallisen luonteen, kun Venäjän turvallisuusneuvosto 2.11.1993 hyväksyi asiakirjan ”Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäännökset”.¹³⁶ Sotilaalliseen vaaraan ja

---

¹³⁴ Клокотов Н.П. (1992): Военная опасность для России: характер ее проявления в перспективе. Военная мысль, июль 1992, с. 36.

¹³⁵ Военная мысль, специальный выпуск, май 1992.

¹³⁶ Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäännökset. МРКК, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 1, Helsinki 1994.

uhkaan liittyvä logiikka ei ole kokenut sotilaallisessa ajattelussa oleellisia muutoksia tähän päivään mennessä. Sotilaallisella vaaralla ymmärretään valtioiden välisten suhteiden tilaa, jossa esiintyy potentiaalinen uhka ja sotilaallisella uhalla puolestaan sotilaallisen konfliktin todellista mahdollisuutta syttyä. Sotilaallisen vaaran edellytyksenä ovat osapuolten väliset oleelliset ristiriidat ja koulutettu sotilaallinen voima. Sotilaallinen uhka on määritettävissä siitä, että todellisuudessa esiintyy antagonistisia ristiriitoja, riittävästi sotilaallista voimaa, poliittista aikomusta ja vaikkapa vain yhdellä kiistan osapuolista tahtoa käyttää tätä sotilaallista voimaa.¹³⁷

2.3.7. Kansallinen turvallisuus

1990-luvun alkuvuosina kansallisella turvallisuudella tarkoitettiin yleisesti yhteiskunnan olemassaoloa, sen toimintakyvyn, suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden säilyttämistä uhkatilanteessa ja silloin, jos kansainvälisen yhteisön jokin toinen toimija(t) käyttää(vät) sitä vastaan sotilaallista voimaa.¹³⁸ Ongelmallista tässä määrittelyssä on se, että siinä tarkastellaan yhteiskuntaa ja sen olemassaoloa, vaikka tosiasiaassa tarkoitetaan yhteiskunnassa syntynyttä organisaatiota – valtiota.¹³⁹ Yhteiskunta siis samaistettiin käsitteellisesti valtioon. Lisäksi kyseisessä määrittelyssä valtiojärjestelmän yhden elementin sotilaallinen turvallisuus näyttäytyi edellytyksenä muiden elementtien turvallisuudelle.

Sotilassanakirjojen mukaan valtion politiikan päämääränä on kansallinen turvallisuus, jolla tarkoitetaan yhteiskunnallisten suhteiden tilaa ja valtion elintärkeiden intressien taattua suojautuneisuutta ulkoisilta ja sisäisiltä uhilta.¹⁴⁰ Kansallisen turvallisuuden tärkeimmät kohteet (tavoitteet) ovat 1) yksilö, sen oikeudet ja vapaudet, 2) sosiaaliset ja kansalliset ryhmät sekä niiden sisäinen eheys ja itsehallinto, 3) yhteiskunta sekä sen materiaaliset ja henkiset arvot ja 4) valtio ja sen perustuslaillinen järjestys, suvereniteetti ja alueellinen koskemattomuus.

Kansallinen turvallisuus voidaan siis nyky-Venäjällä nähdä kokonaisvaltaisena ilmiönä ja jakaa osatekijöihin. Yleisesti ottaen politiikasta puhutaan usein tavoitelähtöisesti turvallisuuspolitiikasta, mikä terminä ei ole vakiintunut venäläiseen poliittiseen diskurs-

---

¹³⁷ Останков В.И.: Военная безопасность России в начале XXI столетия. Вече, Москва 2007, s. 23.

¹³⁸ Чернявский Г.С., Кобелев О.А., Исайчев Г.А.: К вопросу исследования проблем безопасности России. Военная мысль 9/1994, s. 3.

¹³⁹ Kansallinen turvallisuus käsitteenä on Venäjällä varsin poleeminen, sillä Venäjää asuttaa yli 30 eri kansallisuutta edustavaa yhteisöä (kansanryhmää), puhumattakaan kymmenistä eri kansallisuuksista ja etnisistä ryhmistä. Käsitteen käytön yleisyyttä hankaloittaa myös sen samaistuminen asiasta aiemmin vastanneeseen virastoon – Kansallisen turvallisuuden komiteaan (КГБ - Комитет государственной безопасности), joka suoraan käännettynä on kuitenkin Valtiollisen turvallisuuden komitea. Печуров С.А. (1993): Нужна ли России национальная безопасность? Военная мысль 3/1993, s. 17. Käsitteen määrittelyssä ilmenee tietty perinteinen neuvostoaikainen mielikuva siitä, että turvallisuuden kohteena on valtio ja sen olemassaolo uhkaavat lähinnä sotilaalliset tekijät.

¹⁴⁰ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 72. Kts myös Военная энциклопедия, I Том, Военное издательство, Москва 1997, s. 398.

siin. Venäjällä tätä kuitenkin tarkoitetaan, kun puhutaan kokonaisvaltaiseen turvallisuuteen tähtäävästä kansallisen turvallisuuden politiikasta (ven. политика национальной безопасности).

2.3.8. Kansainvälinen turvallisuus ja strateginen tilannearvio

Sotilassanakirjan mukaan kansainvälisellä turvallisuudella ymmärretään kansainvälisten suhteiden tilaa, jossa kansainvälisen yhteisön normaali elämä, kansojen, valtioiden ja kansainvälisten yhteenliittymien tasapainoinen kehittäminen sekä niiden kaikkien toimijoiden elintärkeiden intressien luotettava suojautuneisuus on turvattu.¹⁴¹ Kansainvälinen turvallisuus muodostuu kansallisen ja alueellisen turvallisuuden kokonaisuutena, missä turvallisuutta tarkastellaan jälleen tekijöiden, välineiden ja tavoitteiden avulla. Tärkeimpinä osatekijöinä tarkastelussa ovat taloudellinen, poliittinen, ekologinen ja muut turvallisuuden lajit.

Kansainvälisen ja alueellisen turvallisuuden ytimenä ja johtopäätösten perustana turvallisuuden takaamiselle ovat tilanteesta ja sen kehittymisestä tehdyt arviot, jotka laaditaan valtioittain, valtioryhmittäin maantieteellisesti rajatuille alueille¹⁴². Alueiden määrittämisessä otetaan huomioon maantieteelliset, poliittis-taloudelliset, sosiaaliset, etnisuskonnolliset ja historiallis-kulttuuriset tekijät sekä muut erityispiirteet.¹⁴³ Alueiden määrittäminen on yksi peruste päätöksille Venäjän sotilashallinnollisesta aluejajosta ja luonnollisesti myös asevoimien strategiselle ja operatiiviselle suunnittelulle.

Määriteltyjen alueiden osalta laaditaan turvallisuuden lajeittain arvioita, joista sotilaallisen turvallisuuden kannalta oleellisimpia ovat strategiset tilannearviot. Niillä tarkoitetaan määritetyn alueen tekijöiden ja olosuhteiden tutkimista ja analysointia, jotka vaikuttavat strategisten sotatekimien suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä sodankäyntiin yleensä. Strategisessa tilannearviossa tarkasteltavia elementtejä ovat mm. alueen maantieteelliset tekijät, sotilaspoliittinen tilanne, valtioiden taloudelliset ja sotilaalliset resurssit, alueen sotilaalliset valmistelut sekä alueen strateginen merkitys. Sotilaspoliittisella tilanteella strategisen tilannearvion elementtinä tarkoitetaan poliittisten subjektien ja niiden muodostamien sotilaallisten organisaatioiden välisten sotilaspoliittisten suhteiden kokonaisuutta.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 72.

¹⁴² Joissain yhteyksissä puhutaan geostrategisesta alueesta, jolloin painotetaan sotilaallisia tekijöitä tietyllä alueella. Yksinkertaistettuna strateginen tilannearvio on metodikokonaisuus uhka- ja mahdollisuuspotentiaalien arvioinnissa politiikan perusteiksi. Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008-2009. Muistiinpanot tekijän hallussa. Kts. myös Центр военно-стратегических исследований Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации (ЦВСИ ГШ ВС РФ) (2005): Основы военной политики и обеспечения военной безопасности Российской Федерации. Москва, s. 5.

¹⁴³ Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemiassa sotilasstrategian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

¹⁴⁴ Muistiinpanot Asevoimien yleisesikunta-akatemiassa sotilasstrategian opetuksesta 2008 – 2009. Aineisto tekijän hallussa.

Venäjä siis tarkastelee turvallisuustilannetta globaalilla (kansainvälisellä), alueellisella ja valtiollisella tasolla. Strategisessa tilannearviossa kyse on sodankäyntipotentiaalin ja -kykyjen kartoittamisesta sotilaspoliittisten ja sotilaallisten johtopäätösten perustaksi. Tämä puolestaan on lähtökohtana sotilaallisille toimille, jotka suunnitellaan osana poliittista kokonaisuutta. Kokonaissuunnitelman sotilaallisesta osasta puhuttaessa tarkoitetaan Venäjän puolustussuunnitelmaa (ven. план обороны страны)¹⁴⁵, jossa loogisina osakokonaisuuksina lienevät alueelliset sotilaalliset suunnitelmat tiettyä sotatoiminäyttämöä (ven. театр военных действий) tai strategista suuntaa (ven. стратегическое направление) varten. On selvää, että tätä sinällään loogista rakennelmaa häiritsevät mm. globalisaatio ja rajat ylittävät uhat.

Tämän logiikan mukaisesti Venäjän politiikassa on tavoitteita eri turvallisuusulottuvuuksissa, jotka ovat kansallinen, alueellinen ja kansainvälinen. Kansainvälisen tason suhteen on usein tuotu esille Venäjän pyrkimykset aikaansaada kansainväliseen järjestykseen asetelma, jossa sen vaikutusmahdollisuudet ovat jokseenkin tasavertaisia muihin toimijoihin verrattuna. Esimerkiksi yhden hegemonin olemassaolon koetaan vaikuttavan negatiivisesti Venäjän turvallisuuteen (vakauden häiriö). On siten selvää, että Venäjän politiikka kokonaisuudessaan tähtää mainitun asetelman muuttamiseen Venäjälle edullisemmaksi ja turvallisuuden kansainvälisen ulottuvuuden voimistamiseen.

Venäjän alueellinen tarkastelulähtökohta voi johtaa siihen, että politiikka ja sen toimet eroavat toisistaan niin tavoitteiltaan, keinoiltaan, voimakkuudeltaan kuin ajallisesti eri geostrategisten alueiden osalta. Täten on ilmeistä, että politiikan keinot sopeutetaan tavoitteisiin nähden. Tämän lisäksi politiikan eri keinot voivat painottua eri tavoin alueen eri toimijoiden suhteen. Päämääränä on kuitenkin se, että politiikan keinoin pyritään alueen tilanteen muuttamiseen Venäjän turvallisuuden kannalta edulliseksi tai sen säilyttämiseen sille suotuisana.

Toisaalta on ilmeistä, että Venäjä pyrkii lisäämään kykyään turvallisuuden takaamiseen kansallisessa ulottuvuudessaan, millä voidaan arvioida olevan vaikutusta myös muihin turvallisuusulottuvuuksiin. Sama logiikka pätee myös politiikan eri lajien keinoihin. Voi olettaa, että sotilaallinen keinovalikoima on viimekädessä otettava käyttöön, mikäli arvioidaan tilanteen kehittymisen johtavan sotilaspoliittisesti Venäjälle epäedulliseen suuntaan ja muiden politiikan keinojen olevan riittämättömiä.

Vastaavasti Venäjän sotilaspolitiikka ja sen myötä sotilasstrategian perusteet voivat erota tarkasteltaessa eri maantieteellisiä alueita. Tällöin on ilmeistä, että sotilasstrategialla on monta vektoria, jotka voivat erota toisistaan sisällöltään.

---

¹⁴⁵ Venäjän puolustussuunnitelmasta puhuttiin ensimmäisen kerran vuonna 2014 julkaistussa sotilasdoktriinissa.

2.3.9. Sotilaallinen potentiaali ja voima sotilasstrategian perustana

Venäjällä käsitteet potentiaali ja voima liittyvät kiinteästi sotilaalliseen vaikutusjärjestelmään. Potentiaalilla tarkoitetaan subjektin maksimaalisia mahdollisuuksia (resursseja) tietyssä ajanhetkenä. Tällöin niissä on kyse sekä jo toimeenpannuista, käytettävissä olevista voimista ja välineistä, että tietyissä olosuhteissa, tietyssä ajanhetkenä vielä toimeenpantavista mahdollisuuksista ja kyvyistä (resursseista). Tarkasteltaessa sotilaallista toimintaa, kyse on nimenomaisesti **sotilaallisesta potentiaalista** (ven. военный потенциал), jolla tarkoitetaan valtion resursseja, joita voidaan toimeenpanna¹⁴⁶ ja käyttää sotilaallisen voiman luomiseen, kehittämiseen ja lisäämiseen, sotilaallisen organisaation ylläpitoon ja kehittämiseen sekä sodan varsinaiseen käymiseen. Sotilaallinen potentiaali on se raja-arvo, johon valtio äärimmäisissä olosuhteissa voi ylittää kaikki mahdolliset mahdollisuudet (so. resurssit) käytettyään¹⁴⁷.

Sotilaallinen potentiaali koostuu lähinnä niistä sosiaalisista, taloudellisista, poliittisista, tieteellisistä, demografisista, henkisistä ja sotilaallisista resursseista, joita voidaan käyttää sotilaallisiin tarkoituksiin.¹⁴⁸ Tämän johdosta sotilaallinen potentiaali on pitkälti kokoava tekijä valtion potentiaalihin suhteen toisin kuin taloudelliset, sosiaaliset tai henkiset tekijät. Tämä merkitsee myös, että sotilaallinen potentiaali ja myös voima ovat riippuvaisia osatekijöinä olevista potentiaaleista. Johdonmukaisesti voidaan päätellä, että sotilaallista voimaa ei voi kasvattaa sotilaallista potentiaalia suuremmaksi ilman, että muut yhteiskunnan alat eivät kärsisi.

Sotilaallisen potentiaalihin ja sotilaallisen voiman käsitteellisen sisällön tarkastelu ei juuri ole muuttunut ajan ja Venäjän kehityksen saatossa. Kommodori, VTT V.V. Kirillov toi esille vuonna 2005 *Vojennaja mysl*-lehden artikkelissaan¹⁴⁹, että eri määritelmien sisällössä ei neuvostoyhteiskunnan muuttumista venäläiseksi oteta huomioon. Kyse on hänen mukaansa siitä, että nykyinen yhteiskunta ei voi ottaa sotilaallista turvallisuutta harteilleen Neuvostoliiton tavoin. Kirillovin mukaan lukuisissa eri määritelmässä tarkasteltaessa sotilaallista voimaa puhuttiin asevoimista, mutta tarkoitettiin kuitenkin koko yhteiskuntaa ja sen roolia. Tämän ohella lähtökohtana määritelmässä on

---

¹⁴⁶ Venäjällä tästä käytetään termiä ”mobilisaatio”, joka tarkoittaa perinteisen sotilaallisten kutsuntojen, liikkennallepanon ohella asevoimien saattamista rauhan ajan tilasta täyteen taisteluvälmiuteen, mutta myös ”jkn saattamista aktiiviseen tilaan jnk tehtävän suorittamiseksi”.

¹⁴⁷ Tässä yhteydessä on muistettava, että vastaavalla tavalla valtio on järjestelmä, joka ei voi lähtökohtaisesti käyttää kaikkia resurssejaan esim. sotilaallisen voiman lisäämiseen järjestelmän muiden osien (elementtien) toimintaa vaarantamatta.

¹⁴⁸ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 565-566. Varsinaisesti potentiaalilla tarkoitetaan yksittäisen ihmisen, kollektiivin tai valtion maksimaalisia mahdollisuuksia yhdellä tai toisella alueella yhteiskunnallisessa elämässä. Edelleen Danilenkon ja Pozdnajakovin mukaan potentiaali laajassa mielessä tarkoittaa välineitä, varantoja ja lähteitä, jotka ovat olemassa, mutta myös välineitä ja resursseja, jotka voidaan panna toimintaan tai joita voidaan käyttää jonkin tarkoitukseen. Ктс. Даниленко И.С.; Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина краснознаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва, s. 81.

¹⁴⁹ Кириллов В. В. (2005): Военная мощь государства. Военная мысль № 9, 2005, s. 2-12. Kirillov on varsinaisesti ”poliittisten tieteiden tohtori”.

edelleen sotilaallisen voiman käyttö, vaikka yleisesti sotilaallisen voiman ensisijaisena tehtävänä pidetään konfliktin ennaltaehkäisemistä.

Kirillov suhtautui kriittisesti myös siihen mekanistiseen tapaan, jolla sotilaallinen voima yksinkertaisesti pannaan eri osatekijöistä kokoon. Kirillovin kritiikin perusta on jokseenkin siinä, että monet asiaa tarkastelevat henkilöt ovat neuvostomenneisyytensä vankeja. Toiseksi epäjohtomukaisuus on siinä, että sotilaallinen voima samaistetaan asevoimiin, vaikka Venäjän sotilaallinen organisaatio kattaa monia muitakin sotilaalliseen turvallisuuden ylläpitoon osallistuvia organisaatioita. Kirillov peräänkuulutti siten pikaista ryhtymistä eri sotilaalliseen voimaan liittyvien käsitteiden uudelleen määrittelyyn.

Loppujen lopuksi Kirillov kuitenkin toi esille sen, että perusajatukseltaan sotilaallisen potentiaalin ja sotilaallisen voiman sisältö ei teoriassa eikä käytännössä ole oleellisesti muuttunut. Hänen mukaansa ongelmassa oli lähinnä kyse asiaan liittyvän terminologian epätasällisesta käytöstä, sotilaallisen voiman funktioiden huomioon ottamatta jättämisestä ja liiallisesta yksinkertaistamisesta.

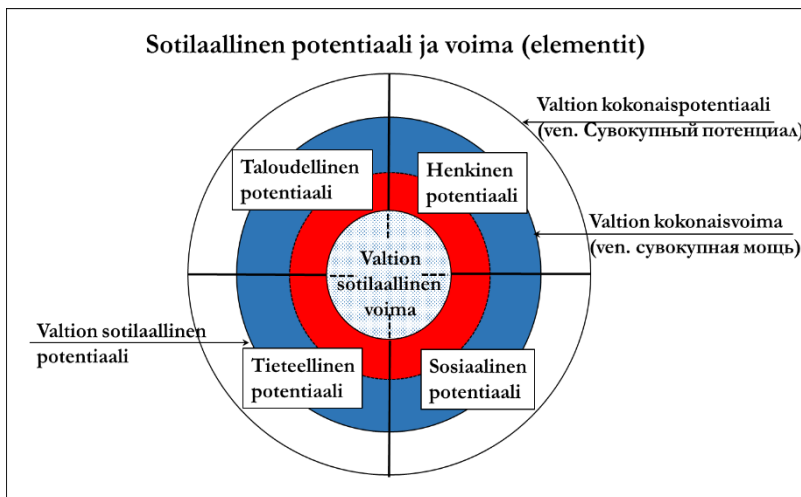
Kirillovin mainitsemaa määrittelytyötä ei kenraalievosti Vladimir Tširkinin mukaan vuoteen 2012 mennessä ole tehty. Tširkin tuo esille myös, ettei puolustusvoima (ven. оборонная мощь) ole sama kuin sotilaallinen voima. Tämä sillä perusteella, että valtion puolustaminen on käsitteenä laajempi sekä siihen käytännössä osallistuu monia valtion virastoja ja käytetään mitä moninaisimpia keinoja (so. poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia, oikeudellisia jne.). Tširkin lähtee siitä, että sotilaallisen voiman määrittelymiseksi olisi verrattava sen parametreja mahdollisen kilpailijan vastaaviin. Rakenteellisesti Tširkin tarkastelee valtion sotilaallista voimaa toisiinsa liittyneillä elementeillä, joista tärkeimmät ovat sotataloudellinen, tieteellis-tekninen ja sotilaallinen potentiaali. Täten Keskisen sotilaspiirin joukkojen komentaja vuonna 2012 käytännössä pitäytyi sotilaallisen voiman sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaisessa määritelmässä, joka esitettiin aiemmin.¹⁵⁰

Tširkinin artikkeli pohjautuu sekä sotilasensyklopedian mukaiseen käsitteeseen että Asevoimien Yleisesikunta-akatemiassa annettuun opetukseen. Opetuksen mukainen sotilaallisen voiman periaatteellinen muodostuminen on esitetty seuraavassa kuvassa. On kuitenkin huomattava, että kuvassa esitetyt elementit kuvaavat yleistettyjä kategorioita, jotka sisältävät lukuisia eri yhteiskunnan aloja tai resursseja, joiden määrä muuttuu yhteiskunnan kehittyessä. Tämän johdosta sotilaallisen voiman muodostumisen rakenne on vastaavasti muuttumassa monimutkaisemmaksi.

---

¹⁵⁰ Kts. Владимир Чиркин (2012): Сущность и структура военной мощи государства. Новый оборонный заказ стратегии # 2, 2012. Löydettävissä: <http://www.dfnc.ru/c128-2012-2-19/sushchnost-i-struktura-vojennoj-moshchi-gosudarstva> (1.9.2016). Kirjoitushetkellä Tširkin toimi Keskisen sotilaspiirin joukkojen komentajana.

Kuva 5: Valtion sotilaallinen voima ja sen elementit

Eri potentiaalien toimeenpanoa ja muuttamista sotilaalliseksi voimaksi (tekijäksi) kutsutaan Venäjällä sotilaalliseksi kehittämistyöksi (ven. военное строитель-

ство)¹⁵¹, joka puolestaan on yksi sotilaspolitiikan tehtäväkentistä. On huomattava, että sotilaallinen kehittämistyö kohdistuu venäläisen valtiokäsitteen sisältöön: alueeseen, väestöön, yhteiskuntaan ja lainsäädäntöön sekä eri toimialueisiin. Toimeenpannusta, käytäntöön realisoidusta sotilaallisesta potentiaalista käytetään termiä sotilaallinen voima (ven. военная мощь). Sotilaallisella voimalla tarkoitetaan valtion yhteenlasketua summaa sotataloudellisen, sotatieteellisen, moraalis-poliittisen (henkisen) ja sosiaalisen potentiaalien realisoiduista osista.¹⁵² Sotilaallisen voiman ilmentymänä on valtion sotilaallinen organisaatio.

Venäjän sotilaallinen organisaatio käsittää mm. asevoimat, sotatalouden, turvallisuuspalvelun (ven. Федеральная служба безопасности), sisäministeriön, ulkoisen tiedustelupalvelun (ven. Служба внешней разведки), hätätilanneministeriön (ven. МЧС¹⁵³) sekä niiden alaiset joukot.¹⁵⁴ Tässä yhteydessä on mainittava, että Venäjän sotilaallisella voimalla on kahtalainen funktio. Ensisijaisena päämääränä on sotilaallisen turvallisuuden ylläpito ennaltaehkäisevin (pidäkkeellisin) toimin. Mikäli tätä tavoitetta ei jostain syystä tavoiteta, sotilaallista voimaa käytetään sitä mahdollisesti heikentävän (vaaran) tai heikentäneen (uhan) tekijän poistamiseksi tavoitteena sotilaallisen turvallisuus-

¹⁵¹ Sotilaallinen kehittämistyö puolestaan on osa valtion puolustusvalmisteluja (ven. подготовка страны к обороне). Sotilaallisen kehittämistyön tavoitteena on valtion sotilaallisen organisaation saattaminen sellaiseen tilaan, jossa se osana valtion puolustusvalmisteluja tyydyttää valtion kansallisten intressien tyydyttämisen tarpeet ja vastaa valtion taloudellisia ja liikekannallepanoresursseja. Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

¹⁵² Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa. Danilenko ja Pozdnajakov määrittelivät sotilaallisen voiman samalla tavalla vuonna 1993. Kts. Даниленко И.С.; Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина красносзнаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва, s. 85. Kyse on nimenomaan kvantitatiivisista tekijöistä. On kuitenkin pidettävä jokseenkin itsestään selvyytenä, että laadullisten tekijöiden huomioon vaikeuttaa kokonaisuuden arviointia oleellisesti.

¹⁵³ Министерство Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий.

¹⁵⁴ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa. Kts. myös Шаваев А.Х. (2010): Военная мощь государства и ее взаимосвязь с политикой. Военная мысль № 3, 2010, s. 67.

den tilan palauttaminen. Lähtökohtaisesti Venäjä pyrkii mitoittamaan sotilaallisen potentiaalin ja erityisesti sotilaallisen voiman uhkakuviensa mukaisesti, missä kuitenkin periaatteellisenä pyrkimyksenä on vähintään määrällinen ja laadullinen pariteetti mahdollisen vastustajan kanssa. Tässä peruslähtökohdassa on nykyään otettava huomioon lukuisia reunaehtoja.

Valtion sotilaallisesta organisaatiosta asevoimat ovat yksi, joskin varsin merkittävä elementti. Niihin kohdistuva kehittäminen on myös yksi osa kokonaisuudessa. Perinpohjaisesta ja oleellisilta osin järjestelmän rakenteeseen suunnatusta kehittämisestä käytetään nimitystä esimerkiksi asevoimien reformi. Tähän palataan tutkimuksen luvussa 4.

Sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sotilaallisella voimalla tarkoitetaan yhteenlaskettua vaikutusvoimaa, jolla se voi vaikuttaa muihin politiikan subjekteihin ja kansainväliseen järjestelmään joko suoraan tai välillisesti. Suoraan vaikuttaminen tarkoittaa aseellisen väkivallan välineiden käyttöä ja siis aseellisen taistelun käymistä, kun taas jälkimmäinen aseellisen taistelun käymisen mahdollisuuksien ja resurssien olemassaoloa.¹⁵⁵ Nykyään jälkimmäisenä mainitun roolia tarkastellaan monesti sotilaallisen voiman sotaa tai sotilaallista konfliktia ennaltaehkäisevässä ja välillisessä tarkoituksessa.

Valtio voi kehittää sotilaallista voimaansa kolmella eri tavalla. Ensimmäinen näistä on se, että realisoidun voiman määrää muutetaan kyseisen alan potentiaalin pysyessä muuttumattomana. Toinen keino on se, että muutetaan kyseisen alan potentiaalia realisoidun voiman pysyessä suhteellisesti samana. Kolmantena keinona on se, että yhtäaikaaisesti muutetaan sekä potentiaalia että voiman realisoinnin astetta.¹⁵⁶ Esimerkkinä ensimmäisestä keinosta ovat puolustusbudjetin kasvattaminen, asevoimien kertausharjoitukset, liikekannallepano, asevoimien henkilöstömäärän muutokset tai sotilaallinen liittosopimus. Toisessa keinossa esimerkiksi puolustusmenojen suhteellinen osuus valtion budjetin menoista pysyy samana kansantalouden kasvaessa. Tällöin voiman määrä kuitenkin absoluuttisesti lisääntyy. Kolmas keino on kyseessä, kun esimerkiksi asevoimien vahvuutta tai puolustusbudjetin suhteellista osuutta muutetaan kansantalouden muuttuessa. Toinen esimerkki voisi olla se, että asevoimien henkilöstömäärää lisätään sopimussotilaiden palkkaamisella väestön henkilöstöpotentiaalin pysyessä samana tai kasvaessa.

Tällä perusteella on selvää, että sotilaallisen potentiaalin muuttaminen on varsin hidasta ja riippuvainen monista myös ulkoisista tekijöistä. Sen sijaan sotilaallisen voiman muuttaminen on ainakin teoriassa nopeampaa, minkä johdosta on ilmeistä, että ase-

---

¹⁵⁵ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 134. Tässä ei puututa siihen, kuinka reaalisia nämä mahdollisuudet ovat.

¹⁵⁶ Даниленко И.С.; Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина краснознаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва, s. 83. Kts myös: Шаваев А.Х. (2010): Военная мощь государства и ее взаимосвязь с политикой. Военная мысль № 3, 2010, s. 62.

voimien kehittämisessä keskitytään erityisesti sotilaallisen voiman tarvittaviin muutoksiin.

Sotilaallisessa potentiaalissa ja voimassa vaikuttaa olevan kyse ensisijassa määrällisistä tekijöistä. Tämä johtunee siitä yksinkertaisesta syystä, että kvantitatiiviset suureet ovat jollain tavoin mitattavia ja mahdollisia verrata jonkin muun toimijan vastaavien kanssa. Näin esimerkiksi mm. kansantalouden, väestön, sen rakenteen ja koulutustason, tieteellisten innovaatioiden tai patenttien osalta. Sen sijaan, jos tarkastellaan potentiaalın laadullisia tekijöitä tai esimerkiksi väestön henkisiä ominaisuuksia ja sotilaan koulutuksellista tasoa, aseiden taisteluteknisiä ominaisuuksia osana jotain organisatorista kokonaisuutta, todellisen voiman ja siten myös vaikutuksen määrittäminen on oleellisesti vaikeampaa.

Venäläinen lähtökohta on se, että sotilaallinen vaara ja uhka merkitsevät ”objektiivista välttämättömyyttä” maan puolustuskyvyn ylläpitoon¹⁵⁷. Valtion puolustuskyvyllä (ven. обороноспособность) tarkoitetaan valtion talouden, väestön ja asevoimien valmistautuneisuutta ulkoisen hyökkäyksen (aggression) torjumiseksi sekä valtion alueellinen koskemattomuuden ja suvereniteetin suojaamiseksi.¹⁵⁸ Puolustuskyvyssä on itse asiassa kysymys valtion sotilaallisesta voimasta, jolle on annettu poliittisesti tarkoitukseenmukainen luonne ja tavoite sekä samalla sotataidollinen lähtökohta.

Puolustuskyvyn katsotaan riippuvan potentiaalisten ja reaalisten sotilaallisten uhkien luonteesta ja mittakaavasta, valtion osallisuudesta kansainväliseen yhteistyöhön kollektiivisen turvallisuuden ja yhteisen puolustuksen tarkoituksessa; valtion sotilaallisesta potentiaalista, materiaalisista ja henkisistä mahdollisuuksista, sen taloudellisesta ja tieteellis-teknisestä kehityksestä sekä henkilöresursseista; yhteiskunnan sosiaalisesta ja kansainvälisestä yhtenäisyydestä ja väestön moraalipsykologisesta valmiudesta isänmaan puolustamiseen; poliittisen ja sotilaallisen johdon kyvystä käyttää tehokkaasti olemassa olevia mahdollisuuksia. Puolustuskykyä ylläpidetään sotilaallisen kehittämistyön monilla eri toimilla valtion sotilaallisen voiman luomiseksi ja kehittämiseksi, väestön, asevoimien, alueen ja yhteyksien valmistelemiseksi toimiin, joita aggression torjumisen katsotaan edellyttävän. Puolustuskyvyn perustana on asevoimien taisteluvoima.¹⁵⁹

Sotilaallisen voiman ilmentymänä ovat valtion sotilaallinen organisaatio ja erityisesti asevoimien taisteluvoima (ven. боевая мощь). Taisteluvoimalla, joka on sotilaallisen

---

¹⁵⁷ Григорьев Ю.П. et al. (2009): Экономика, 2.изд. Воениздат, Москва, s. 230.

¹⁵⁸ Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön internetversio osoitteessa. hakusana «ОБОРОНОСПОСОБНОСТЬ ГОСУДАРСТВА», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=7323@morfDictionary> (26.2.2014)

¹⁵⁹ Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön internetversio osoitteessa <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=12671@morfDictionary> (26.2.2014). Tässä versiossa on pitkälti viitattu edellä mainittuun Kirillovin artikkeliin.

voiman yksi osatekijöistä, tarkoitetaan ”asevoimien materiaaalisten ja taistelumoraalisten (henkisten) tekijöiden kokonaisuutta, joka määrittää asevoimien tilan ja niiden operatiivisen kyvyn täyttää niille asetetut tehtävät”. Taisteluvoima määrittyy mm. asevoimien vahvuuden ja sen laadun, niiden täydennysasteen, koulutustason, aseistuksen, kaluston ja materiaalin määrän ja laadun, joukkojen taisteluvalmiuden ja -kyvyn, johtajien kykyjen, johtamisjärjestelmän tehokkuuden sekä sotataidon kehityksen perusteella. Taisteluvoima riippuu suoraan tai välillisesti maan taloudellisista mahdollisuuksista, politiikasta ja sotilasdoktriinista.¹⁶⁰ Täten asevoimien taisteluvoima määrittyy sotilaallisen voiman pohjalta ja on pitkälti riippuvainen sotilaspolitiikasta. Lopunperin kuitenkin asevoimien taisteluvoiman tason määrittää niiden käyttö tarkoituksensa mukaisissa tehtävissä. Tämän johdosta taisteluvoimaan laadullisiin ominaisuuksiin liittyvät arviot ovat enemmän tai vähemmän subjektiivisia.

Edellä mainittuun taisteluvoimaan sisältyvällä taisteluvalmiudella (ven. боевая готовность) tarkoitetaan ”joukkojen tilaa, joka mahdollistaa johdetusti, käsketyssä määräajassa aloittamaan taistelutoimet, joiden aikana suoritetaan menestyksekkäästi käsketyt tehtävät”. Taisteluvalmiuden määrittää joukkojen taistelukyky (ven. боевая способность, myös бое-способность) ja niiden oikea-aikaisesti tehdyt valmistelut tuleviin tehtäviin. Venäjän asevoimien taisteluvalmius voi olla neljää eri astetta¹⁶¹. Asevoimien tai sen osien valmiusasteet ovat siten merkki valtion sotilaallisen johdon arvioista sotilasstrategisesta tilanteesta ja siitä tehdyistä johtopäätöksistä.

Taistelukyvyllä puolestaan tarkoitetaan joukkojen tilaa, joka luonnehtii niiden ”mahdollisuutta suorittaa menestyksekkäitä taistelutoimia käyttötarkoituksensa mukaisesti missä tahansa tilanteessa ja realisoida taistelukykyinsä”. Taistelukykyä maavoimissa kuvataan neljällä tasolla. Taistelukykyisiksi arvioidaan joukot, kun vähintään 75 % kyseisen joukon yksiköistä on taistelukykyisiä. Joukko on rajoitetusti taistelukykyinen, mikäli 50–75 % sen yksiköistä on taistelukykyisiä, osittain taistelukykyinen, mikäli 30–50 % sen yksiköistä on taistelukykyisiä ja taistelukyvytön, mikäli korkeintaan 30 % sen yksiköistä on taistelukykyisiä.¹⁶²

Sotilaallisen kehittämistyön mukaiset toimet kohdistuvat valtion eri elementteihin järjestelmänä. Näitä ovat siis alue, väestö, yhteiskunta (organisaatio) ja kaikenlainen normiperusta. Tästä johdettuina tehtäväkenttinä sotilaallisessa kehittämistyössä ovat mm.:

---

¹⁶⁰ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 87.

¹⁶¹ Sama, s. 86. Taisteluvalmiuden tasot ovat: ”jatkuva, kohotettu, sotilaallisen vaaran edellyttämä, täysi” Kts. esim. http://voenservice.ru/boevaya_podgotovka/ingenernaya_podgotovka/boevaya-gotovnost-opredele-nie-soderjanie-postoyannaya-povyishennaya-polnaya-boevaya-gotovnost-voennaya-opasnost/ (7.9.2016). Jatkuvassa valmiudessa kyse on joukon kyvystä aloittaa siirtyminen käskettyyn valmiusasteeseen pysyvässä sijoituspaikassaan. Sotilaallisen vaaran edellyttämässä asteessa joukot siirretään väistöasemiin. Täydessä taisteluvalmiudessa joukko on valmis aloittamaan taistelutoimet, jolloin yleensä kyse on joukon ensimmäisestä taistelutehtävästä jollain alueella.

¹⁶² Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 86, 88.

- valtion sotilaallisen organisaation rakenteen, kokoonpanon ja vahvuuden saattaminen sotilaallisen turvallisuuden takaamisen edellyttämien tehtävien tasalle ottaen huomioon valtion taloudelliset resurssit
- valtion sotilasorganisaation sotataloudellisen tuen kehittäminen materiaalistien ja taloudellisten resurssien järkevän käytön periaatteen mukaisesti
- tehokkuuden lisääminen henkilöstön koulutusjärjestelmissä, sotilaskoulutuksessa, operatiivisessa ja taistelukoulutuksessa, asevelvollisten kasvatuksessa ja huollossa
- aktiivisen valtiollisen politiikan harjoittaminen asepalveluksen arvostuksen luojittamiseksi sekä
- kansainvälisen sotilaallisen (sotilaspoliittisen) ja sotateknisen yhteistyön kehittäminen.¹⁶³

Sotilaallisen kehittämistyön tärkeimpinä toimenpiteinä ovat asevoimien, muiden joukkojen ja sotilaallisten muodostelmien kehittäminen, koulutus ja ylläpito, aseistuksen ja sotilaskaluston kehittäminen, tuotanto ja nykyaikaistaminen, valtion alueen infrastruktuurin kehittäminen, materiaalivarastojen ja -reservien muodostaminen sekä väestön moraalispoliittinen kasvatus mahdollista sotaa varten.¹⁶⁴

Tässä tutkimuksessa sotilaallisen kehittämistyön osalta keskitytään asevoimiin ja niiden toimintaedellytysten kehittämiseen, mistä käytetään termiä asevoimien kehittäminen (ven. строительство Вооруженных сил). Asevoimien kehittämisellä tarkoitetaan ”toisiinsa sidoksissa olevien toimien kokonaisuutta (prosessia), jolla asevoimia kehitetään ja valmistellaan niille käskettyjen tehtävien täyttämiseen”¹⁶⁵. Nämä toimet kohdistuvat mm. asevoimien kehittämisen suunnitteluun, asevoimien sodan ja rauhan ajan kokoonpanon ja vahvuuden, rationaalisen rakenteen sekä suhteiden puolustushaarojen, aselajien ja erityisten joukkojen osalta keskinäisten määrällisten ja laadullisten suhteiden määrittämiseen, henkilöstötäydennykseen, asepalveluksen järjestelyihin, koulutusjärjestelmään, joukkojen sijoittamiseen ja tukeutumiseen, materiaalivarastojen ja -reservien muodostamiseen, asevoimien varustamiseen aseistuksella ja sotilaskalustolla sekä taisteluvälmiuden ylläpitoon.¹⁶⁶ Asevoimien kehittäminen keskittyy siten organisaation ja ryhmittymisen kehittämiseen, henkilöstö-, aseistus- ja varustuskysymyksiin, reserviin (voiman lisäykseen), koulutukseen ja johtamiseen. Näitä tekijöitä voidaan tarkastella sekä määrällisesti että laadullisesti. Kyseinen tarkastelu johtaa suoraan kysymykseen asevoimien taisteluvoiman ja myös taisteluvälmiuden perusteista.

Asevoimien kehittämiseen liittyvien näkemysten periaatteellinen muutos, jonka Neuvostoliiton hajoaminen aiheutti, tapahtui vuosituhanen vaihteen aikoihin. Tuolloin

---

¹⁶³ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

¹⁶⁴ Sama. Nykyään väestön kouluttamisen osalta puhutaan lähinnä isänmaallisesta kasvatuksesta ja asepalveluksen arvostuksen lisäämisestä.

¹⁶⁵ Sama.

¹⁶⁶ Sama.

yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Kvašnin toi esille asevoimien kehittämisen yleisen lähestymistavan muutostarpeen. Kvašninin mukaan Neuvostoasevoimien kehittäminen tapahtui pääsääntöisesti ”ekstensiivisellä periaatteella”¹⁶⁷ puolustushaara-kohtaisesti ja niiden sisällä aselajilähtöisesti ilman riittävää keskitettyä koordinoitua tai johtamista, siis asevoimien huomioon ottamista kokonaisuutena. Kvašninin mukaan kehittämisen olisi pitänyt tapahtua operatiivisstrategisten joukkoryhmien näkökulmasta. Toisena periaatteellisena epätarkoituksenmukaisuutena oli se, että aseistuksen ja kaluston kehittäminen tapahtui tavoiteohjelmälähtöisesti¹⁶⁸, kun taas organisaatioita kehitettiin hallinnollisilla määräyksillä. Nämä kaksi eivät välttämättä aina kohdanneet toisiaan.¹⁶⁹ Asevoimien kehittäminen ei tämän perusteella tapahtunut puhtaasti asevoimien tarve-, tehtävä- tai uhkalähtökohtiin perustuvana.

Ironisesti ja voimakkaasti kärjistettynä edellä mainittua voisi kuvailla seuraavasti: Sotateollisuus toimittaa aseiden, jota ei ole tilattu ja jolla pyritään ylläpitämään tiettyä tasoa Yhdysvaltojen kanssa. Asevoimat ottaa sen vastaan ja ”ympää” sen johonkin organisaatioonsa, jota muutetaan hallinnollisella määräyksellä ja jolle puolestaan poliittinen johto nimittää johtajan ja määrittää hänen arvonsa. Vaikka kuvaus on jossain määrin fiktiivinen, se pitää sisällään myös todellisuutta. Järjestelmänalyttisesti tarkasteltuna tarkoituksenmukaisesti johdetusta ja kehittyvästä, saati varsinkaan tehokkaasti toimivasta sotilaallisesta järjestelmästä ei juuri voida puhua. Kyseinen lähestymistapa vahvisti vain sen periaatteen olemassaoloa, jonka mukaan ”mitä enemmän sitä parempi”. Tällöin sotilaallinen voima oli mitä suurimmassa määrin kvantitatiivinen suure.

Kvašnin peräänkuulutti sitä, että asevoimien kehittämisen pitäisi perustua yhtenäisiin suunnittelun lähtökohtiin sekä erityisesti tehtäviin ja asetettuihin tavoitteisiin. Kvašninin lähtökohta oli siten asevoimien kehittäminen järjestelmällisenä kokonaisuutena ja yhtenäiseen konseptiin perustuvana. Tällöin strateginen suunnittelu, organisaatioiden, niiden keskinäisten suhteiden sekä aseistuksen ja varustuksen kehittäminen kulkisivat ns. käsi kädessä. Tämän ohella resurssien jako olisi ”rationaalisempaa” puolustushaaroille, aselajeille ja strategisille joukkoryhmille¹⁷⁰. Kokonaisuudessaan asevoimien ra-

---

¹⁶⁷ Tarkoittaa tässä lähinnä sotilaallisen voiman kasvattamista aseistuksen määrää lisäämällä. Tähän viittasi myös 1999 kenraalievosti Barynkin V.M., joka toimi vuosina 1992–1996 yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikkönä. Kts. Барынкин В.М. (1999): Военные угрозы России и проблемы развития ее Вооруженных сил. Военная мысль № 1, 1999, s. 4.

¹⁶⁸ Tavoite ei tässä viittaa sotilaalliseen tehtävään, vaan lähinnä kilpajuoksuun Yhdysvaltojen kanssa sotilaallisen voiman kehittämisessä.

¹⁶⁹ Квашнин, А. В. (2001): Перспективная система планирования строительства Вооруженных сил. Военная мысль № 6, 2001. Tähän perustuu siis se ajatus, että ”asevoimat ottivat vastaan sitä, mitä teollisuus tuotti, eikä sitä, mikä olisi ollut tarpeen”.

¹⁷⁰ Yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikkönä toiminut kenraalievosti Barynkin V.M. kirjoitti vuonna 1999, että ”yksi tärkeimmistä periaatteista pitäisi olla puolustushaarojen ja aselajien tasapainoinen kehittäminen”. Kts. Барынкин В.М. (1999): Военные угрозы России и проблемы развития ее Вооруженных сил. Военная мысль № 1, 1999, s. 4.

kenne, kokoonpano ja vahvuus saataisiin paremmin vastaamaan niille käskettyjä tehtäviä ja myös valtion taloudelliset mahdollisuudet pystyttäisiin ottamaan huomioon.¹⁷¹ Kvašninin mukaan asevoimien vuosien 2001–2005 kehittämissuunnitelman suunnittelu oli esitetyn mukaisesti alettu toteuttaa.

2.4. Sotilasstrategia tutkimuskohteena

Neuvostoliitossa vuonna 1986 julkaistun sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan ”sotilasstrategialla (ven. военная стратегия) tarkoitetaan sotataidon rakenteellista osakokonaisuutta ja sen korkeinta aluetta, joka käsittää valtion ja asevoimien valmistautumisen sotaan, strategisten operaatioiden ja kokonaisuudessaan sodan suunnittelun ja käymisen. Sotilasstrategian teoria tutkii sodan luonnetta ja lainalaisuuksia, keinoja sen käymiseksi, kehittelee teoreettisia perusteita sodan ja strategisten operaatioiden suunnittelulle, koulutukselle ja toteutukselle. Käytännön toimintana sotilasstrategia käsittää 1) asevoimien strategisten tehtävien ja niiden täyttämisen edellyttämien voimien ja välineiden määrittämisen, 2) toimet, joilla kehitetään ja toteutetaan asevoimien, sotatoimintayhteyksien, talouden ja maan väestön valmistautuminen sotaan, 3) strategisten operaatioiden suunnittelun, 4) järjestelyt asevoimien ryhmittämiseksi ja johtamiseksi sodan aikana sekä 5) tutkimuksen todennäköisen vihollisen mahdollisuuksista sodan käyntiin ja strategiaan operaatioihin.” Edelleen mainitun lähteen mukaan ”sotilasstrategiaa johdetaan politiikasta, jota se palvelee. Sotilasstrategia puolestaan vaikuttaa takaisin politiikkaan.”¹⁷²

Sotataidollisesti edellä mainitussa määrittelyssä lähtökohtana on osapuolten välinen sotatila, jossa aggressio on tapahtunut ja jossa käydään aseellista taistelua. Tällöin oli perinteistä jaotella sotatoimet hyökkäykseen, puolustukseen ja eräänlaisena hyökkäyksen alalajina vastahyökkäykseen. Sotahistoria kuitenkin tuntee yhtenä taistelulajina myös viivytyksen, joskaan neuvostoajan sotilaalliseen ajatteluun se ei lähtökohtaisesti ja ideologisista syistä kuulunut.¹⁷³ Määritelmän mukaisesti rajanveto rauhan ja sodan välillä oli varsin selkeä - ikään kuin kyse on ”off-on”-tilanteesta. Olisi kuitenkin varsin yksipuolista ja myös harhaanjohtavaa puhua sotilasstrategian luonteesta pelkästään hyökkäyksellisenä tai puolustuksellisenä, sillä se voi olla lähtökohtaisesti molempia tilanteesta riippuen¹⁷⁴. Kysehän on viime kädessä sotataidollisista keinoista tavoitteen

---

¹⁷¹ Квашнин, А. В. (2001): Перспективная система планирования строительства Вооруженных сил. Военная мысль № 6, 2001.

¹⁷² Военный энциклопедический словарь, Издание второе, Военное издательство, Москва, 1986, s. 711. Vielä vuonna 2000 painetussa, Venäjän puolustusministeriön sotahistorian instituutin toimittamassa kirjassa viitataan sanasta sanaan kyseiseen määrittelyyn. Kts. Золотарев В.А. (под ред.) (2000b): История военной стратегии России. Кучково поле, Полиграфресурсы. Москва, s. 6-7.

¹⁷³ Vastahyökkäys on reaktiivinen hyökkäys vihollista vastaan, joka aloitti hyökkäyksen. Tämä oli siis neuvostoajattelussa tarkoituksenmukaista ja poliittisesti hyväksyttävää. Viivytyksen välttäminen sotatieteessä perustuneen Stalinin vuonna 1942 antamaan ns. ”Ei askeltakaan taaksepäin” (ven. Ни шагу назад)-käskyyn.

¹⁷⁴ Sotilasstrategian historiallisessa tarkastelussa on tuotu esille sen ominaisuuksina hyökkäyksen ja puolustuksen ”joustava yhdistäminen” sekä lajina myös asemasota. Kts. Золотарев В.А. (под ред.) (2000b): История военной стратегии России. Кучково поле, Полиграфресурсы. Москва, s. 6. Viivytys, jota ainakin jossain määrin neuvostojoukot pakon edessä harrastivat kesällä 1941, ei ko. kirjassa saanut juurikaan palstatilaa. Sanakirjoissa sen sijaan ”viivytys” tosin esiintyy käskettynä tai pakotettuna taistelulajina, joskin se on sallittua ainoastaan

saavuttamiseksi.

Varsovan liiton lakkauttaminen ja Neuvostoliiton hajoaminen merkitsivät sotataidon sisällön käännettä, minkä johdosta Venäjällä katsotaan sotilasstrategian nykyisen kehitysvaiheen alkaneen Venäjän asevoimien perustamisesta keväällä 1992. Tätä edeltäneen aikakauden sotilasstrategian perustana olleet asevoimathan olivat ripoteltuina juuri itsenäistyneissä valtioissa, minkä johdosta Venäjä osaltaan katsoi, että laajamittakaavaisen, Venäjää vastaan tehtävän aggression todennäköisyys oli pieni.¹⁷⁵ Tämä antaa viitteen siitä, että Venäjän asevoimat vuoden 1992 alussa olivat operatiivisesti siinä tilassa, ettei niillä ollut kykyä laajamittakaavaisen hyökkäyksen vastatoimiin tai liioin sen suorittamiseen. Tämän voi tulkita myös siten, että sotilaallisen potentiaalin ja asevoimien taistelukyvyyn pieneneminen oli johtanut uhan todennäköisyyden pienenemiseen. Itse asiassa näin ei kuitenkaan asia ollut – aiemmin vastustajaksi nimetty uhkapotentiaali oli edelleen olemassa, mikä venäläistä tietysti harmitti. Neuvostoideologisten päämäärien poistuminen aiheutti uudistuspaineita sotataidon perusteisiin. Sotilasstrategian ja politiikan väliseen suhteeseen palataan hieman jäljempänä.

Vuonna 2007 julkaistun sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sotilasstrategialla tarkoitetaan sotataidon rakenteellista osakokonaisuutta ja sen korkeinta aluetta, joka käsittää valtion sotilaallisen toiminnan teorian ja käytännön, ml. sodan ennaltaehkäisemisen, valtion varautumisen sotaan ja asevoimien valmistautumisen aggression torjuntaan, strategisten operaatioiden ja kokonaisuudessaan sodan suunnittelun ja toteuttamisen.¹⁷⁶ Täten sotilasstrategian sisältö oli oleellisesti muuttunut ja laajentunut käsittämään selkeästi rauhan ajan toiminnan. Rauhan ajan sotilasstrategian ydintehtävät olivat lisääntyneet yhdellä, nimittäin sodan ennaltaehkäisemisellä.

Venäläisen sotilasstrategian sisällöllinen määrittely oli edellä mainitusta neuvostomäärittelystä siirtynyt yhtäältä rauhan ajan toiminnan suuntaan ja lisäksi siinä tapahtui yleistämistä, ts. abstraktiotason nousua. Neuvostostrategia piti lähtökohtanaan valmistautumista sotaan, jonka syttyminen oli vain ajan kysymys. Venäläinen määrittely on tuonut esille sotilaallisten valmistelujen lisäksi tehtävän sodan ennaltaehkäisystä.

---

ylemmän esimiehen käskyllä. Kts <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=7876@morfDictionary> (30.10.2015).

¹⁷⁵ Todennäköisyyden pieneneminen perustui siis siihen, että Neuvostoliiton poliittiset tavoitteet ja mahdolliset aikomukset menettivät merkityksensä valtion hajottua. Tavoitteen edellyttämää sotilaallista kykyäkään ei enää samassa mitassa ollut. Kuten kenraalileversti Danilevitš A.A. kirjoitti Venäjän sotilasstrategian historiaa käsittelevän kirjan 6. luvussa ”*sotilasstrategian on tavalla tai toisella reagoitava muuttuneisiin olosuhteisiin..... Venäjä ei kykyne suuntautumaan globaaliin sotilasstrategiaan neuvostoaikojen tapaan eikä tehokkaasti vastustamaan strategisesti tarkasteltuna Yhdysvaltoja tai muita suurvaltoja.*” Kirjassa: Золотарев В.А. (под ред.) (2000b): История военной стратегии России. Кучково поле, Полиграфресурсы. Москва, s. 498, 500.

¹⁷⁶ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 699. Määrittelyn sisältö on täysin sama kuin Asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuonna 2005 painetussa oppikirjassa: Черныш А.Я., Лисовой В.М., Попов В.В.: Основы военной науки и военной стратегии. Военная академия Генерального штаба ВС РФ, кафедра стратегии. Москва 2005, s. 101. Kirja tekijän hallussa.

Tämä viittaa siihen, ettei sota ole väistämätön ja välttämätön vaihe politiikan tavoitteiden saavuttamiseksi niin kuin sen neuvostoideologian aikakautena katsottiin olevan.

Kyse on siten perustavaa laatua olevasta muutoksesta, jonka ydin on siinä, että on olemassa mahdollisuus rauhan säilymiseen ja sodan välttämiseen. Toisaalta tämä merkitsee sitä, että rauhan aikaisessa sodan ennaltaehkäisemisessä on korostuttava myös muut kuin sotilaalliseen toimintaan liittyvät toimet. Muutos merkitsi kuitenkin sotilaspolitiikan sisälle kirjoitetun ristiriidan syntymistä. Sotilaalliselta toiminnalta ja erityisesti sotilaspolitiikalta, jonka peruspäämäärä on sotilaallisen turvallisuuden takaaminen sotilaallisen voiman avulla, edellytetään yhtäältä sotilaallisen voiman kehittämistä ja sen vaikutuskyvyn (tehokkuuden) lisäämistä mutta toisaalta sen käyttöä sodan ennaltaehkäisyyn. Sotilaallista voimaa pitäisi siis pyrkiä kehittämään ottaen huomioon myös se, että sitä käytetään perinteisen, lähtökohtaisen alkuperäisen käyttötarkoituksensa vastaisesti¹⁷⁷. Täten on tulkittavissa, että sotilaallisen voiman funktiot ovat lisääntyneet ja sen käyttötarkoitus laajentunut. Tämän johdosta on otettu käyttöön termi sotilaallinen toiminta.

Määritelmien kehittymisen osalta on tuotava esille joitakin näkökohtia. Pysyvyyttä määritelmässä ilmentää se, että mittakaavallisesti sotilasstrategiassa kyse on valtion toiminnasta sotaan valmistautumisessa ja sen käymisessä sekä näihin liittyvistä sotilaallisten taitojen ylimmästä tasosta. Sotataito jakautuu hierarkkisesti sotilasstrategiaan, operaatiotaitoon (ven. оперативное искусство) ja taktiikkaan (ven. тактика). Tämä merkitsee, että vallalla olevana ajatuksena edelleen on se, että sotataidon osa-alueilla on määritellyt ulottuvuudet – syvyys – leveys – korkeus.

Kyseinä järjestelmänalyttinen lähtökohta merkitsee myös, että on olemassa ajallisia määritteitä ja suoritevaatimuksia sotataidon eri osa-alueilla tapahtuville toimille. On selvää, että sotataidon tasojen ulottuvuudet muuttuivat absoluuttisesti pienemmiksi 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa, joskin sotilasstrategian lähtökohtaisena ulottuvuutena on Venäjän valtio. Edelleen sotilasstrategiaan kuuluu sodan käynnin ohella strategisten operaatioiden toteuttaminen. Niiden sisältö on mainitun murroskauden tapahtumien johdosta joutunut ”pienennysleikkaukseen”.

Muutoksista huolimatta Venäjän sotilasstrategian määritelmällinen peruslähtökohta on pitkälti pysynyt samansisältöisenä edeltäjänsä verrattuna¹⁷⁸. Toisena pysyvyyttä ilmentävänä tekijänä on sotilasstrategian kahtiajako teoreettiseen ja käytännön ulottuvuuteen säilynyt venäläisessä sotatieteessä ja sotilaallisessa ajattelussa. Teoriapuolella kyse on sodan ja rauhan kysymyksistä, uhkiin liittyvästä problematiikasta, asevoimien

---

¹⁷⁷ Siis sotilaallisella voimalla olisi luotava pidäke, joka ennaltaehkäisee vastustajan sotilaallisen voiman käytön.

¹⁷⁸ Kuten sotahistorioitsija Vladimir Zolotarjov on asian ilmaissut: ”Venäjän sotilasstrategia on liikkeessä muuttuvan maailman mukaisesti. Monet neuvostoajalta olevat perusmääräykset ovat täsmennettyinä olemassa, vaikuttavat ja säilyttivät elinkelpoisuutensa”. Kts. Золотарев В.А. (под ред.): История военной стратегии России. Кучково поле, Полиграфресурсы. Москва 2000. s.15.

rakenteesta ja kehittämisestä, aseteknologian kehityksestä, operaatioiden suunnittelusta jne. Toisaalta katsotaan, että näitä tietoja realisoidaan vasta ihmisen tietoisien toiminnan tuloksena. Sotilaspoliittisen ja sotilaallisen johdon käytännön toimien tuloksena teoreettisen osan aikaansaannoksia viedään käytäntöön ja tehdään niistä riippuvia tai riippumattomia päätöksiä ja toimia.

Neuvostoajan sotilasstrategian määritelmässä kuvastuu sotilasstrategian teorian tutkimuksellinen luonne, johon venäläisessä määritelmässä ei erityisesti puututa. Tällöin sotataidon teoria ja käytäntö ovat tutkimuksellisen toiminnan kohteita, millä haluttaneen korostaa sotatieteen autonomiaa politiikasta. Neuvostoajan sotatieteellehän politiikka asetti tietyt peruslähtökohdat – ”totuudet”, joita ei sen enempää ollut tutkittu, saati kiistäminen.

Pysyvyyttä edustaa myös se, että sotilasstrategia määritellään sisällöllisten tehtävien avulla. Sen sijaan tehtäväsissä on ehkä selvimminkin havaittavissa sotilasstrategian poliittisten perusteiden muutos. Tämän johdosta on ilmeistä, että sotilasstrategia heijastelee yhteiskunnan kehityksen vaihetta. Neuvostoajana sotilasstrategian tehtäväkenttä oli yksiselitteisen selkeä – sota ja sen käymiseen liittyvät valmistelut ja varautuminen koko valtion, sen talouden, väestön ja asevoimien osalta. Diplomatian ja kansainvälisen oikeuden lähtökohdista johtuen neuvostosotataidon teoriassa keskityttiin, ainakin julistuksellisesti strategiseen puolustukseen sekä varsinaisten sotoimien osalta puolustukseen ja vastahyökkäykseen.¹⁷⁹ Tämä tietysti pohjautui neuvostoideologiaan, jonka mukaan sosialistista maailmankatsomusta ja vallankumousta edistävän valtion periaatteisiin ei voinut sisältyä aloitteellista hyökkäystä, siis YK:n peruskirjan ja sen erään päätöslauselman periaatteiden vastaista aggressiota toista valtiota kohtaan.¹⁸⁰ Neuvostoliiton sotatieteen tutkimuskohteena kuitenkin oli nimenomaan laajamittainen sota¹⁸¹.

Venäläinen sotilasstrategian määritelmä sotilaallisen toiminnan muodossa on sen sijaan yleisluonteisempi ja abstraktimpi, vaikka sisällöllisesti tehtävät ovat aiemman kaltaisia. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että sotilasstrategian määritelmällinen sisältö on muuttunut yleistetyimmäksi ja monimuotoisemmaksi mutta samalla epämääräisemmäksi. Sotilasstrategian määrittelyissä muutos on erityisesti siinä toiminnallisessa lisäyksessä, jonka mukaan tavoitteena on nimenomaan sodan välttäminen ja sen

---

¹⁷⁹ Venäjän puolustusministeriön internet sivuilla oleva sotilasensyklopedinen sanakirja: hakusana «стратегия военная». <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14383@morfdictionary> (27.4.2015).

¹⁸⁰ YK:n peruskirja 1§, esim. <http://www.unric.org/fi/perustietoa-yksta/13>. Aggressiolla tarkoitetaan YK:n yleiskokouksen päätöslauselman 3314, 12.4.1974 mukaista valtion tekemää aseellista hyökkäystä toisen valtion suvereniteettia, alueellista koskemattomuutta tai poliittista itsenäisyyttä vastaan.

¹⁸¹ Asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Juri Balujevski Yleisesikunta-akatemian lipun luovutustilaisuuden puheessa. Красная звезда 11.12.2007.

ennaltaehkäisy, eikä sota ja sen käyminen väistämättömänä todellisuutena kuten aiemmin.

Edellä mainittu muutos kuvastaa yhtäältä ideologisten perusteiden kehitystä ja itse asiassa sitä, että Venäjän politiikka ei rakennu Neuvostoliiton tavoin jonkin ideologian varaan. Se merkitsee myös muutosta poliittisissa tavoitteissa, joiden saavuttaminen ei ole mahdollista yksistään sotilaallisilla valmisteluilla ja keinovalikoimalla. Tässä suhteessa Venäjän sotilaallinen toiminta, oli sisältö sitten mitä hyvänsä, on abstraktiota sooltaan yleisempi ja suhteellisesti pienemmässä osassa politiikan kentällä neuvostoaikaan verrattuna.

Neuvostoliiton loppuvaiheissa sotataidon ytimenä oli, että todennäköisessä sodassa käytettäisiin kaikkia olemassa olevia aseellisen taistelun lajeja, keinoja ja muotoja. Ydinaseen osalta tuhovoiman kasvu johti lopulta kuitenkin siihen näkemykseen, ettei ydinasein käytävässä sodassa voi olla voittajia. Oli luotu ase, jonka käyttö aiheuttaisi vastustajassa todennäköisesti samanlaatuisen reaktion – vastaiskun. Hyötynäkökulmasta tarkasteltuna huomiota alettiin kiinnittää ydinaseen pelotevaikutukseen, ts. pidäkkeeseen (ven. сдерживание)¹⁸². Tämä periaate on edelleen voimassa. Venäjän sotilasdoktriinit sisältävät julistuksen siitä, että Venäjän turvallisuuden takaamiseen käytetään kaikkia voimia ja välineitä.

Sotilaallisen toiminnan käsite kattaa siten ajallisesti aiempaa laajemman ulottuvuuden, mikä on selitettävissä mainitun toiminnallisen muutoksen ts. ennaltaehkäisyn lisäksi perusteella. Venäläinen määrittely on laajentunut puhtaasti asevoimiin kohdistuvasta teoreettisesta ja käytännön ohjauksesta kattamaan valtion sotilaallista toimintaa yleensä ja koskee siten muitakin ns. voimavirastoja kuin puolustusministeriötä.¹⁸³ Kyseinen toiminnallinen siirros rauhan ajan tehtävien suuntaan ja sotaan valmistautumisesta sen ennaltaehkäisemiseen on laajentanut sotilaallisen organisaation tavoiteasettelua ja siten myös tehtäviä.

---

¹⁸² Terminologisesti ”сдерживание” viittaa toimijan tavoitteelliseen toimintaan ts. jonkin tai jonkun vastustamiseen, pidättelyyn, rajoittamiseen, pysäyttämiseen. Kts. esim. Толковый словарь Ефремовой. Т. Ф. Ефремова. 2000, Москва. Käsitteellisesti sillä tarkoitetaan esim. sotilaallisen voiman ja sen olemassaolon aikaansaamaa, toivottua tulosta mahdollisen vastustajan tietoisuudessa – pelkotilaa tai pelon tunnetta, ”kynnystä”, joka estäisi tätä toimimasta esim. sotilaallisesti pelon aiheuttajaa vastaan. Tavoitteeseen sisältyvällä hyötynäkökohdalla tarkoitetaan sitä, että kehitetyllä aseella on oltava jollain tavalla järkevä sotilaallinen käyttötarkoitus – mahdollisen konfliktin osapuolten keskinäinen tuho ei kuitenkaan ole sitä.

¹⁸³ Venäjän puolustusministeriön sähköisen sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sotilaallisella toiminnalla tarkoitetaan ”aseellisen taistelun välineiden ja muiden sotilaallisen mahdin (voiman) elementtien luomista ja tarvittaessa niiden käyttöä kansallisten tai sosiaalisen ryhmän tavoitteiden saavuttamiseksi.” .....”sotilaallista toimintaa harjoittavat henkilöt, jotka toiminnallisesti tai organisatorisesti kuuluvat valtion sotilaalliseen organisaatioon: asevoimien ja muiden joukkojen sotilaat, valtiovallan elinten edustajat, jotka välittömästi työskentelevät valtion puolustus- ja turvallisuuskysymysten parissa, niiden yritysten ja laitosten henkilöstö, joka kokonaan tai osittain osallistuu aseiden, sotilaskaluston tuotantoon ja niiden ylläpitoon”. Löydettävissä <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=4325@morfdictionary> (28.4.2015). Kyse on siten varsin laajasti yhteiskunnassa vaikuttavasta toiminnasta. Tässä tutkimuksessa keskitytään sotilaalliseen toimintaan puolustusministeriön osalta.

Sotilaallisesti tarkasteltuna kahtiajako teoriaan ja käytäntöön ilmentää kuitenkin yhtä perustavaa laatua olevaa periaatetta varautumisesta turvallisuuden näkökulmasta pahimpaan, ts. sotaan. Sotilasstrategian sisältö on siten ns. ”aikansa lapsi” – riippuvainen yhteiskunnan historiallisesta kehityksestä, poliittisesta tavoiteasettelusta, kulloisenkin sotilaspoliittisen johdon päätöksistä, hankitusta kokemuksesta, arvioista ja opeista sotilaallisesta toiminnasta, sotatieteen tuloksista sekä aseellisen taistelun välineiden ja keinojen kehittamisestä jne.

Nykyisen sotilasstrategian teoreettinen osakokonaisuus on määritelty järjestelmäksi tieteellisiä tietoja, joista tärkeimmät tutkivat ja määrittelevät sotien lainalaisuuksia ja todennäköistä luonnetta sekä niiden ennaltaehkäisemistä sotilaallisin keinoin ja välinein; asevoimien käytön perusteita sodassa ja strategisissa sotatoimissa; asevoimien (voimat ja välineet) tavoitteita ja tehtäviä; sodan käyntiä, siihen varautumisen ja erilaisten strategisten toimien muotoja, keinoja ja olosuhteita. Sotilasstrategian määrittelyyn sisältyvän mainitun lisäksi valtion ja ylimmän sotilasjohdon käytännön toiminnan ennen kaikkea sodan ennaltaehkäisemiseksi; talouden, väestön ja valtion alueen kehittämiseksi sodan varalta sekä asevoimien johtamiseksi rauhan, sodan ja strategisten sotatoimien aikana.¹⁸⁴

Valtion politiikka ja talous määrittelevät sotilasstrategian tärkeimmät tehtävät ja sen kehittämisen toimintasuunnat sekä reunaehdot. Yleisessä muodossa ne esitetään juridisissa asiakirjoissa ja sotilasdoktriinissa. Poliitiikka määrittelee siis sodan päämäärät ja muodot sen käymiseksi, mobilisoi henkilö- ja materiaaliset resurssit sodan voittamiseksi sekä luo hyvät ulko- ja sisäpoliittiset olosuhteet strategialle. Strategia puolestaan vaikuttaa takaisin politiikkaan ja talouteen. Strategialla on johtava rooli sotataidon kokonaisuudessa ja samalla se nojautuu operaatiotaitoon ja taktiikkaan ottamalla huomioon niiden mahdollisuudet ja kokemukset.¹⁸⁵

Kun tarkastellaan sotilasstrategiaa oppi- ja tutkimusalana Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa, niin historiallisesti sotatieteen tutkimuskohteena (ven. объект) on sota, joka kuitenkin monimutkaisena ilmiönä ei nykyään voi olla yhden oppiaineen (ven. дисциплина) tai tieteenhaaran tarkastelun kohteena. Sen vuoksi sitä tutkitaan monen tieteenhaaran ja -alan piirissä. Tutkimusalana sotilasstrategian aiheena (ven. предмет) on sodan erityinen ulottuvuus – aseellinen taistelu ja sen ylin, strategi-

---

¹⁸⁴ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 699. Määrittelyn sisältö on sama kuin Asevoimien yleisesikunta-akatemiassa painettu oppikirja: Черныш А.Я., Лисовой В.М., Попов В.В.: Основы военной науки и военной стратегии. Военная академия Генерального штаба ВС РФ, кафедры стратегии. Москва 2005, s. 101. Valtion alueen, talouden, väestön sotavalmisteluista voidaan käyttää nimitystä valtion varautuminen.

¹⁸⁵ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 699.

nen taso, joka puolestaan käsittää monia näkökohtia siihen valmistautumiseksi, käymiseksi ja sen ennaltaehkäisemiseksi.¹⁸⁶

On kuitenkin huomattava, että kyseisessä kenraalimajuri Aleksandr Malyševin esittämässä asetelmassa on tietty epäjohton mukaisuus. Epäjohton mukaisuus johtuu siitä, että jos sotilasstrategian tutkimusaiheena on aseellinen taistelu, niin ennaltaehkäisyn sisällyttäminen rauhanaikaisena toimintana on sodan käyntiin jossain määrin epätasällista. Tämä heijastelee venäläisen sotatieteen ongelmakohtia ja erityisesti sitä, että sotilaallisen toiminnan käytäntö ja poliittiset ohjausasiakirjat kulkevat sotatieteen teorian edellä. Toisaalta se voi johtua siitä, että sotatieteiden perustana pitkään vallinneita peruskäsityksiä sodasta ja aseellisesta taistelusta ei toistaiseksi ole otettu uudelleen tarkasteltavaksi. Tarkoituksenmukaista voisi olla se, että kyseistä tarkastelulähtökohtaa nimitettäisiin suppeaksi käsitykseksi sotilasstrategiasta.

Sotilasstrategian tutkimusongelman, jonka suppean käsityksen ydin on siis aseellisen taistelun olemukseen (ven. сущность) liittyvien kysymysten ratkaisemisessa, määrittely tapahtuu sisällön avulla. Tämä merkitsee, että on olemassa kysymyksiä, jotka kuvaavat sotilasstrategian teoreettisen ja käytännön toiminnan aloja. Mainitut kysymykset, joita rakenteelliset tai toiminnalliset ominaisuudet yhdistävät, muodostavat sotilasstrategian sisällön tutkimus- ja tieteenalana. Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian strategian oppituolin johtajan, kenraalimajuri Aleksandr Malyševin mukaan sisältö käsittää seuraavia tehtäväkokonaisuuksia:

- todennäköisen, nykyaikaisen sodan luonteen selvittäminen sekä sodan ja aseellisen konfliktin sotilaallisiin välineisiin perustuvien ennaltaehkäisykeinojen etsiminen
- asevoimien tehtävien määrittäminen sota ja strategisia operaatioita varten sekä myös välttämättömien välineiden määrittäminen mainittujen käymiseksi
- sodan käynnin ja strategisen mittakaavan sotatoimien keinojen, muotojen ja mahdollisten ehtojen argumentointi
- asevoimien ja puolustushaarojen käytön strateginen suunnittelu todennäköisessä sodassa ja strategisissa operaatioissa
- asevoimien johtaminen rauhan ja sodan aikana
- sotilasstrategisten vaatimusten määrittely asevoimien kehittämistyölle ja valtion varautumiselle puolustukseen sekä
- maailman johtavien valtioiden ja liittokuntien näkemysten selvittäminen ja niiden arviointi koskien sotaan ja strategisen tason sotatoimiin valmistautumista, aloittamista ja toteuttamista.¹⁸⁷

---

¹⁸⁶ Малышев А.И.: Военная стратегия Российской Федерации в начале XXI века. Военная мысль № 11, 2007, s. 18. Malyšev työskenteli artikkelin kirjoitushetkellä yleisesikunta-akatemian strategian oppituolin (so-laitoksen) johtajana.

¹⁸⁷ Sama.

Kenraali Malyševin mukaan sotilasstrategialla tarkoitetaan perinteisellä tavalla valtion teoreettisen ja käytännön toiminnan yhdistelmää sotilaallisen turvallisuuden takaamisen alalla.¹⁸⁸ Teoreettinen osa on tieteellisten tietojen järjestelmä ennen kaikkea nykyaikaisen sodan luonteesta ja niiden ennaltaehkäisemisestä sotilaallisilla välineillä, valtion varautumisesta puolustukseen, kokonaisuudessaan sodan käynnin keinoista (ven. способ¹⁸⁹) ja muodoista (ven. форма¹⁹⁰) ja strategisen mittakaavan sotateoista. Käytännön osa puolestaan on valtion ja ylimmän sotilaallisen johdon toimintaa sodan ennaltaehkäisemiseksi, valtion varautumiseksi puolustukseen sekä asevoimien johtamiseksi sotateoissa.¹⁹¹ Tämä määritelmä on siis muuttunut nimenomaan ennaltaehkäisyn osalta siitä, millaiseksi se nähtiin vielä vuosituhannen vaihteessa.

Puolustusministeriön sotahistorian instituutin vuonna 2000 toimittaman kirjan ”Venäjän sotilasstrategian historia” mukaan sotilasstrategian määritelmässä ei mainita ennaltaehkäisevää toimintaa millään muotoa. Sen sijaan siinä lähtökohtana on nimenomaan ”perinteinen” sotilasstrategian määrittely osaksi sotataitoa, sen teoriaa ja käytäntöä. Tämän perusteella sotilasstrategian sisällön muutos tapahtui viime vuosituhannen vaihteen jälkeen. Tosin käytännön realiteetit olivat muuttuneet jo kymmenisen vuotta aiemmin.¹⁹²

Malyševin mukaan arvio mahdollisten sotien ja aseellisten konfliktien luonteesta, mihin Venäjä voi olla osallisena nähtävillä olevassa tulevaisuudessa, määrittää osaltaan sotilasdoktriinin sisällön. Sodan käsite laajenee sisällöltään ja sitä terminä käytetään enenevässä määrin myös muilla aloilla. Tapahtuvat muutokset eivät kuitenkaan kosketa sotilasstrategian olemusta, joka määrittyy klassisella kaavalla – poliittisten tavoitteiden saavuttaminen aseellisen taistelun välineillä. Tämän perusteella sotatila tosiasiallisesti syntyy vasta silloin, kun osapuolet aloittavat aseellisen taistelun, koska muutoin rauhan käsite menettäisi merkityksensä ja lainsäädännön perusteet sodalle ja rauhalle devalvoituisivat.

Malyševin mukaan sodan sisällön määrittää kaikkien sodassa käytettävien taistelumuotojen yhdistelmä, niiden ominaisuudet ja keskinäiset yhteydet: talous, politiikka, ideologia, informaatio jne. Nimenomaan aseellinen taistelu määrittää sodan strategisen luonteen - sen tunnusmerkit (rakenteelliset elementit), kuten aloittamiskeinot ja sodan strategiset tavoitteet, strategiset tehtävät, mittakaavan, käytettävän aseistuksen sekä sotateoimien muodot ja erityispiirteet.

---

¹⁸⁸ Малышев А.И.: Военная стратегия Российской Федерации в начале XXI века. Военная мысль № 11, 2007, s. 16-25.

¹⁸⁹ Ven. ”способ” tarkoittaa keinoa, menetelmää, toimia tai niiden järjestystä jonkin työn suorittamiseksi.

¹⁹⁰ Ven. ”форма” tarkoittaa ulkoista olemusta, muotoa.

¹⁹¹ Малышев А.И.: Военная стратегия Российской Федерации в начале XXI века. Военная мысль № 11, 2007, s. 17.

¹⁹² Золотарев В.А. et al. (2000): Военная безопасность отечества, Полиграфресурсы, Кучково поле, Москва, s. 6-7, 497-498. Zolotarjovin mukaan nimenomaan sotateidon yleiset lainalaisuudet, historialliset ja kulttuurilliset perinteet olivat tuolloisia poliittisia ambitiesiä vahvempia.

Yleisesikunta-akatemian opetuksen mukaan sotilasstrategian olemus käsittää valtion sotilaallisen toiminnan. Sen eri sisällöllisinä kokonaisuuksina ja samalla sotilasstrategian tutkimuksen osa-alueina ovat:

- muiden valtioiden strategiset näkemykset ja mahdollisuudet sodan käyntiin,
- sodan, aseellisten konfliktien todennäköinen luonne ja keinot niiden ennaltaehkäisemiseksi sotilaallisilla keinoin
- vaatimusten määrittely asevoimien kehittämiseksi ja kokonaisuudessaan valtion varautumiselle puolustukseen
- sodankäynnin ja strategisen tason sotatoimien keinot, muodot ja olosuhteet
- asevoimien käytön strateginen suunnittelu
- asevoimien tehtävät sodassa, strategisissa operaatioissa sekä välineet niiden toteuttamiseksi
- asevoimien johtaminen rauhan ja sodan aikana sekä
- strateginen, moraalipsykologinen, tekninen ja huollollinen tuki asevoimien toimille.¹⁹³

Mainitun johdosta voidaan pitää ilmeisenä, että Venäjän asevoimissa tapahtuva sotatieteellinen tutkimus, sen tulokset ja ainakin ulkomaalaisille upseereille annettava yleisesikuntatason opetus kulkivat pitkälti käsi kädessä ainakin lukuvuoden 2009 loppuun asti.

Aiemmin mainittua sotataidon sisällöllistä käännettä ilmentää siis se, että sotatieteissä painotusta siirrettiin sotaa ennaltaehkäisevien toimien tarkasteluun. Venäläisessä sotatieteessä sodan ennaltaehkäisyllä tarkoitetaan *”poliittisten, oikeudellisten, taloudellisten, sotilaallisten ja muiden toimien järjestelmää objektiivisten ristiriitojen ratkaisua ja subjektiivisten tekijöiden neutralisointia oikea-aikaisesti, ennen kuin nämä voivat kehitettyä sodan tai aseellisen konfliktin syiksi”*¹⁹⁴. Sodan ennaltaehkäisyn käsittehierarkiassa ylimpänä on strateginen pidäke, jolle sotilaspoliittinen pidäke ja muilla poliittisilla toimilla aikaansaavat pidäkkeet alistuvat.¹⁹⁵ Edellä mainitun perusteella voidaan todeta, että Venäjän sotilasstrategia oli nimenomaisesti käännepisteessään myös siinä mielessä, että neuvostoaikana sotilasstrategian sisällöstä puhuttiin yksiselitteisemmin kuin Venäjän aikana.

Yleisesikunta-akatemian opetuksen mukaan nykyisellään on vallalla se, että sotilasstrategialla tarkoitetaan teoreettista tietojen järjestelmää ja valtion käytännön toimintaa sotilasalalla. Näitä toiminnan aloja käsitellään pitkälti Venäjän sotilasdoktriinissa,

---

¹⁹³ Kirjoittajan muistiinpanot strategian opetuksesta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot kirjoittajan hallussa. Mainitun johdosta voi vetää ainakin yhden johtopäätöksen – suomalaiselle upseerille olisi ensiarvoisen tärkeää opiskella Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa – se on ns. kansallinen intressi.

¹⁹⁴ Военная энциклопедия, Том 6, Воениздат, Москва 2002, s. 577. Artikkelissa Серебряников В.В. (2008): Предотвращение войн: теория и практика. Военная мысль № 12/2008, s.3.

¹⁹⁵ Tässä tutkimuksessa pidäke-termi liitetään valtion lähinnä kokonaisturvallisuuden takaamiseen tarkoitettuihin keinoihin, kun taas pelote-termi viittaa konkreettisemmin sotilaallisen toiminnan tavoitteisiin.

minkä johdosta karkea johtopäätös on se, että sotilasstrategian olemus on sitä sotilaalista toimintaa, jota toteutetaan doktrinaalisten säädösten realisoimiseksi.¹⁹⁶

Yleisesikunta-akatemiassa opetuksen mukaan sotilasstrategian teoreettinen osuus käsittää tieteellisten tietojen järjestelmän ennen kaikkea nykyaikaisten sotien luonteesta ja keinoista niiden ennaltaehkäisemiseksi, valtion varautumisesta puolustukseen, sodan käynnin ja strategisen mittakaavan sotatoimien keinoista ja muodoista. Käytännön osatekijä puolestaan käsittää valtion ja ylimmän sotilaallisen johdon käytännön toiminnan, joka on suunnattu sodan ennaltaehkäisyyn, valtion varautumiseen puolustukseen ja asevoimien johtamiseen sotatoimissa.¹⁹⁷ Tässä tutkimuksessa keskitytään tämän sisällön mukaisesti sotilasstrategian muutoksiin.

Joissain yhteyksissä on tullut esille sotilasstrategian suhde sotilaspolitiikkaan ja -doktriiniin. Tätä asetelmaa voidaan tarkastella perinteisellä clausewitzläisellä sodan käsityksellä, jonka mukaan sota on politiikan jatkamista sotilaallisin tai väkivallan keinoin. Tähän suhteeseen perustuu myös venäläinen lähestymistapa. Poliitiikka sanelee sotilaallisen toiminnan tehtävät ja tavoitteet, jotka yleisellä tasolla on esitetty Venäjän konseptuaalisissa asiakirjoissa, kuten puolustusta ja turvallisuutta koskevassa lainsäädännössä, kansallisen turvallisuuden strategiassa ja sotilasdoktriinissa. Valtion politiikka sääntelee myös valtiollista varautumista sotaan, siihen käytettävissä olevia materiaalisia ja henkilöresursseja sekä pyrkii luomaan sisäpoliittisesti ja ulkopoliittisesti suotuisia olosuhteita sotilaalliselle toiminnalle ja sen osana sotilasstrategialle.¹⁹⁸

Erityisen selvästi politiikan ja sotilasstrategian suhde tulee esille Venäjän sotilasdoktriinissa, jossa esitetään näkemykset ydinaseen käyttöön liittyvissä kysymyksissä. Sotilasdoktriini määrittää ydinaseen käytön edellytykset, jotka lähtökohtaisesti liittyvät sotilaalliseen aggressioon Venäjää vastaan.¹⁹⁹ Toisaalta politiikan ja sotilasstrategien välinen suhde on kaksisuuntainen: politiikka asettaa tavoitteet ja tehtävät, joita sotilaallisella voimalla on pyrittävä toteuttamaan. Sotilaallinen voima puolestaan asettaa tiettyjä rajat ja vaatimukset, jotka politiikassa on otettava huomioon²⁰⁰. Sotilasstrategia vai-

---

¹⁹⁶ Kirjoittajan muistiinpanot strategian opetuksesta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot kirjoittajan hallussa. Venäjän sotilasdoktriinin kehityksen osalta kts. Forsström Pentti (2016): Venäjän sotilasdoktriinin kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. MPKK:n SOTATL:n julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki.

¹⁹⁷ Kirjoittajan muistiinpanot strategian opetuksesta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot kirjoittajan hallussa.

¹⁹⁸ Sama. Kts. myös Лутовинов В.И. (2008): Военная политика Российской Федерации в современных условиях. Военная мысль № 11, 2008, s. 9.

¹⁹⁹ Forsström Pentti (2016): Venäjän sotilasdoktriinin kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. MPKK:n SOTATL:n julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki. Kts. luku: Asevoimien käytön perusteista sotilaallisissa konflikteissa.

²⁰⁰ Andrei Kokošinin mukaan ulkopolitiikan harjoittamisen on mitä suurimmassa määrin nojattava sotilaalliseen voimaan ja sen käyttömahdollisuuksiin konfliktitilanteen ratkaisemisessa. Kts. Кокошин А.А. (2014): Взаимодействие политики и военной стратегии: теоретические и прикладные вопросы. «Вопросы философии

kuttaa politiikkaan ja sen tehtävänasetteluun nimenomaan sotilaallisten suorituskykyjen ja niiden mahdollisen käytön kautta. Sotilasstrategian vaikutus politiikkaan muuttuu monimutkaisemmaksi, mikäli kyse on koalitioperusteisesta sotilaallisen voiman käytöstä²⁰¹.

Sotilasstrategian suhde valtion talouteen on ytimeltään siinä, että valtion talous ja erityisesti sotatalous, sen tuotanto, liikenne- ja muut yhteydet sanelevat asevoimien aseistuksen, varustuksen ja kaluston sekä toiminnan taloudelliset ja sosiaaliset edellytykset. Yleisellä tasolla voidaan sanoa, että valtion talous sanelee perustan sotilaalliselle kehittämistyölle ja asevoimien kehittämiselle. Sotilasstrategia puolestaan määrittää (esittää) vaatimuksia talouden kehittämisestä ja sen liikekannallapanovalmiudesta, tuotanto-kohteiden sijoittamisesta, asevoimien materiaalisista ja henkilöresurssitarpeista sekä suunnittelee valtion alueen operatiivista varustamista ja varantojen mitoitusta ja sijoittamista.²⁰²

Edellä mainitun perusteella voidaan todeta, että Venäjän sotilasstrategiaa voidaan tarkastella sotataitona, tutkimusalana ja oppiaineena. Tässä tutkimuksessa erityinen huomio kiinnitetään sotataidollisiin kysymyksiin. Venäjän sotilasstrategia on ilmentymä yhteiskunnan kulloisestakin kehitysvaiheesta ja siinä suhteessa se on dynaamisesti muuttuva tekijä. Tutkimuksessa pyritään löytämään tekijöitä, jotka vaikuttavat pysyviltä tai ovat muutoksessa. Näiden muutosten selvittämisen avulla pyritään löytämään tendenssejä ja kehitysnäkymiä, jotka liittyvät sotilasstrategian ytimeen – sodan ennaltaehkäisemiseen ja asevoimien strategiaan sotatoimiin.

Venäläinen sotilaallinen toiminta sisältää kaikkinaisen sotilaallisen valmistautumisen (ven. подготовка)²⁰³ yleismaailmallisen sotilasstrategian periaatteen, jonka mukaisesti sotilaalliset valmistelut on tehtävä niin sanotusti ennen kuin on myöhäistä, siis ennen sodan syttymistä. Venäjällä tähän periaatteeseen viitataan, kun puhutaan valtion valmistautumisesta ja myös varautumisesta sotaan (ven. подготовка государства к войне). Venäläinen sotataito käsittää kaksi ulottuvuutta – teorian ja käytännön, mikä jaottelu on tarkoituksenmukainen nimenomaan siitä syystä, että se mahdollistaa sotataidon kysymysten rauhan aikaisen ja teoreettisen tarkastelun. Käytännön sotataidossa kyse on puolestaan sotilaallisen voiman käytöstä käyttötarkoituksensa mukaisesti eri

---

№ 10, 2014», Российская академия наук, Москва. Löydettävissä: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1030&Itemid=52 (22.9.2016).

²⁰¹ Tämä viittaa selkeästi Kollektiivisen turvallisuussopimusjärjestöön (lyh. KTSJ, ven. ОДКБ, Организация договора о коллективной безопасности).

²⁰² Kirjoittajan muistiinpanot strategian opetuksesta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot kirjoittajan hallussa.

²⁰³ ”Подготовка” kontekstista riippuen on suomennettavissa mm. koulutukseksi, varautumiseksi, valmistautumiseksi, valmisteluksi. Sen ydin on joka tapauksessa siinä, että tavalla tai toisella valmistaudutaan johonkin toimintaan. Valmistautuminen voi olla sotilaallisten tietojen ja taitojen oppimista, aseistautumista, varustautumista, infrastruktuurin rakentamista, henkistä kasvatusta tms. toimia, jotka liittyvät sotilaallisen voiman kehittämiseen tai sen toimintaedellytysten parantamiseen.

tasoilla osana sotilaallista toimintaa. Kahtiajaottelu sisältää kiistatta kuitenkin diskrepanssin, joka aiheutuu sotataidon teoreettisen perustan ja sen mahdollisen toteuttamisen välillä²⁰⁴.

Venäläinen sotatiede – kuten neuvostoaikainenkin – pitää lähtökohtanaan sitä, että sotilasstrategia on olemassa niin rauhan kuin sodan aikana edellä mainitun jaottelun mukaisesti. Tällöin kuitenkin rauhan ajan olosuhteissa tarkasteltaessa sotilasstrategiaa, tutkimuskohteena on varsinaisesti sen teoreettinen ulottuvuus ja perusteet, sillä vasta aseellisen taistelun, so. sodan syttyminen merkitsee sotilasstrategian teoreettisen sisällön muuttumista todellisuudessa esiintyväksi ilmiöksi. Tällöin em. diskrepanssin suuruus muuttuu todennettavaksi.

Termi ”sota” luo sinällään usein itsestään selvän mielikuvan tietynlaisesta sotilaallisesta yhteenotosta aseellisine taisteluineen. Lähtökohtana kuitenkin on, että kahta samanlaista sotaa ei ole. Tämän johdosta voidaan pitää lähtökohtana, että myös sodan käymiseen, sen välineisiin, muotoihin ja keinoihin kohdistuu tai ainakin pitäisi kohdistua muutoksia²⁰⁵. Laajemmin tarkasteltuna kyse on sotilaallisen toiminnan sisällöllisistä muutoksista. Muutos on niin ikään usein sellainen, että perusasiat pysyvät, mutta niitä kehitetään ja täydennetään uusilla välineillä tai kyvyillä. Sotilasstrategia on käsitteisällöltään muuttunut monimutkaisemmaksi ja laaja-alaisemmaksi neuvostoaikaan verrattuna, joskin sen olemus, erityisesti sotataidon näkökulmasta on säilynyt ennallaan.

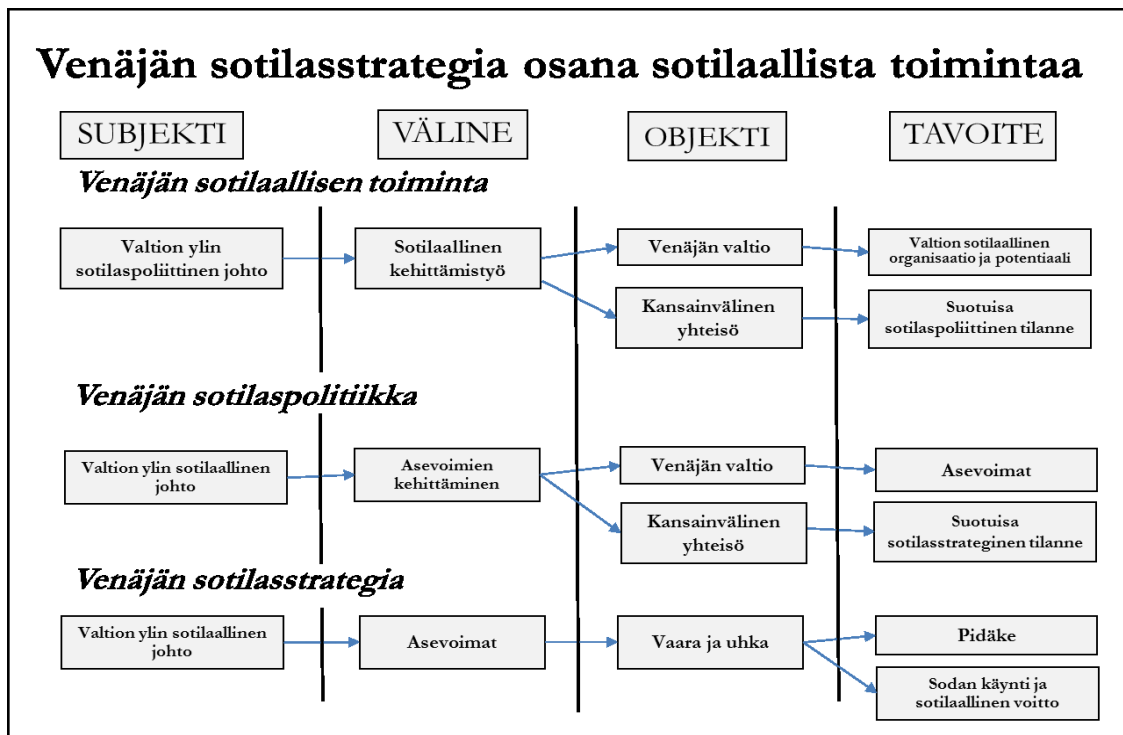
Luonnollisesti voidaan pitää selviönä sitä, että sota- tai yleensäkin konfliktitilanteessa asiat eivät etene välttämättä niin kuin rauhan aikana on pohdittu, suunniteltu, valmisteltu ja harjoiteltu. Asia on ollut tiedossa jo von Clausewitzin ajoista. Lisäksi voi olla niin, että sodan ajan toimet eroavat joltain osin rauhanaikaisista toimista, mikä voi olla myös tietoista yllätykseen pyrkimistä ja toisen osapuolen edes osittaisen tietämättömyyden hyväksikäyttöä. Edellä mainittu pitää sisällään sotilasstrategian yllätyksellisyyden periaatteen. Tässä tutkimuksessa pitäydytään venäläisen sotatieteen ja sen osana sotilasstrategian teoreettisiin perusteisiin.

Edellä olevan tarkastelun perusteella tulkitsen sotilasstrategian aseman ja ydinsisällön osana sotilaallista toimintaa seuraavassa kuvassa esitetyllä tavalla.

---

²⁰⁴ Tieteellisistä ja teoreettisista perusteistaan huolimatta sotataidon käytäntö on poliittinen valinta. Venäjän osalta sotilasdoktriinin sisältö perustuu viimekädessä poliittishallinnolliseen päätöksentekoon, mikä voi lisätä em. diskrepanssin suuruutta. Toisaalta – teoriassa – poliittinen päätöksenteko voi johtaa diskrepanssin häviämiseen. Sotilasstrategiasta poliittishallinnollisena toimena kts. Kerttunen Mika (2010): Kuinka sota voitteaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimusselesteita n:o 45, s. 5-8.

²⁰⁵ Useinhan sotilaita kritisoidaan siitä, että he valmistautuvat jo käytyyn sotaan. Kyse on kuitenkin siitä, missä määrin uusia elementtejä (vaikutusvälineitä) tai kykyjä on pystytty lisäyksenä tuomaan sotilaallisen toiminnan käytäntöön. Toinen kysymys on se, missä määrin mainitut uudet elementit muuttavat aiempaa käytäntöä.

Kuva 6: Tulkinta Venäjän sotilasstrategiasta osana sotilaallista toimintaa

Tulkinnan perusteella Venäjän sotilaallisen toiminnan ytimessä on valtion ylimmän sotilaspoliittisen johdon toiminta, jonka tavoitteena on valtion sotilaallisen organisaation ja potentiaalin kehittäminen. Toiminta kohdistuu yhtäältä Venäjään valtiona ja sen elementteihin ja toisaalta Venäjän toimintaympäristöön, missä pyritään suotuisaan sotilaspoliittisen tilanteen luomiseen.

Tässä tutkimuksessa sotilaspolitiikka käsitetään valtion ylimmän sotilaallisen johdon toiminnaksi, joka kohdistuu osin Venäjään valtiona ja sen elementteihin sotilaallisen voiman ja sen osana asevoimien kehittämiseksi sekä suotuisan sotilasstrategisen ja osin sotilaspoliittisen tilanteen aikaansaamiseksi.

Sotilasstrategia on vastaavasti Venäjän ylimmän sotilaallisen johdon toimintaa sotilaallisen voiman avulla tapahtuvaksi vaikuttamiseksi, mikä kohdistuu Venäjän sotilaallisiin vaaroihin ja uhkiin. Vaikuttaminen voi tapahtua pidäkkeellisesti, jolloin kyse on sotilaallisten vaarojen ja uhkien ennaltaehkäisystä. Toinen vaikuttamiskeino on sotilaallisen voiman käyttö, jolloin kyse on realisoituneen uhan neutralisoinnista ja olosuhteiden palauttamisesta tilaan, jossa Venäjän sotilaallinen turvallisuus ei ole uhattuna.

3

SOTILASSTRATEGIAN OSATEKIJÖIDEN MUUTOKSET

Neuvostoliiton sotilasdoktriini muutettiin 1987 puolustukselliseksi, jolloin asevoimia oli määrä käyttää ainoastaan reaktiona ulkoiseen hyökkäykseen. Sotaa ei ollut tarkoitus aloittaa ensimmäisenä. Sotilaallisesti ei enää lähtökohtana ollut sotilasstrategisen pariteetin saavuttaminen ja aseiden määrän lisääminen, vaan niiden vähentäminen ”järkeväen riittävyden” tasolle.²⁰⁶ On vahvasti oletettavaa, että tällöin Neuvostoliitto pyrki aikaansaamaan välttämättömyydestä hyveen. Venäjän sotilaallinen toiminta 1990-luvun alussa alkoi pikemminkin vallankumouksellisten tapahtumien jälkeisessä tilanteessa kuin evoluutionomaisen valtiollisen ja sotilaallisen kehityksen tuloksena.

Tässä luvussa tarkastellaan tekijöitä (elementtejä), jotka ovat Venäjän sotilasstrategian kehittymisen perusteita. Sotilasstrategian näkökulmasta merkittäviä tekijöitä olivat maantieteellisten perusteiden muutosten ohella poliittiset ja sotilaalliset muutokset, jotka 1990-luvun alussa tapahtuivat. Yhdessä ne vaikuttivat asevoimien johtamiseen, tehtäviin ja niihin olosuhteisiin, jotka määrittivät asevoimien käyttöä. Tilannetta tarkastellaan lyhyesti luvussa 3.1.

Luvussa 3.2. tarkastellaan venäläisiä käsityksiä sodasta ja sen luonteesta. Tätä sodan paradigmat kutsuttavaa käsitettä lähestytään kolmesta suunnasta – tiedeyhteisön ja sotilasjohdon näkemysten sekä sotilasdoktriinien kirjaimen avulla. Luvussa 3.3. tarkastellaan sodan ja sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisyä sekä kehitetään tulkinta strategisesta pidäkkeestä ja sen rakenteesta. Luvussa 3.4. tarkastellaan Venäjän asevoiman käytön perusteita, muotoja ja niiden muutoksia strategisella tasolla. Luvuissa tarkastelu keskittyy elementtien muutoksiin ja niissä esiintyviin kehitystendensseihin. Tulokset ja arviot on esitetty kunkin alaluvun lopussa.

3.1. Venäjän sotilasstrategian lähtökohtia

3.1.1. Poliittisia lähtökohtia

Neuvostoliiton hajottua syksyllä 1991 Venäjä julistautui sen perilliseksi, mistä seurasi poliittisten ja oikeudellisten vastuuden ja velvoitteiden siirtymistä pääasiallisesti Venäjän federaation osalle. Sotilasstrategian lähtökohtaiseksi ja ongelmalliseksi ytimeksi

---

²⁰⁶ Абатуров В.В. (et al) (2006): История военного искусства. Учебник для высших военно-учебных заведений МО РФ. Воениздат, Москва, s. 260.

muodostuivat Varsovan liitto lakkautus helmikuussa 1991²⁰⁷ ja Neuvostoliiton hajoaminen 15 itsenäiseksi valtioksi²⁰⁸. Merkittävää oli se, että Venäjä jäi ilman ydinaseliittolaisia ja asevoimien yksiköitä olivat itsenäistyneiden valtioiden alueella. Itsestään selvää on, että kyseisessä tilanteessa itsenäistyneen valtion identiteetti, politiikka ja asema kansainvälisessä yhteisössä joutuivat perinpohjaisen uudelleenmäärittelyn kohteeksi. Ilmeistä on myös se, että Venäjä - muiden ohella - koki ulkosyntyistä turvallisuusvajetta. Muutokset sotataidon ja siten sotilasstrategian lähtökohdissa olivat tosiasioita.

Aiemmin vakiintuneita olleet itsenäistyneiden valtioiden keskinäiset suhteet osana Neuvostoliiton poliittista ja valtiollista kokonaisu-järjestelmää joutuivat uudelleenrakentamisen kohteeksi²⁰⁹. Venäjän kannalta oleellista oli se, että sen ja entisen vihollisen väliin jäi joukko entisiä Varsovan liiton maita ja Neuvostoliitosta itsenäistyneitä valtiota. Neuvostoliiton hajoaminen sinällään ei tuonut maantieteellisiä muutoksia entisten neuvostotasavaltojen rajoihin. Sotilasstrategisesti tarkasteluna Venäjän kansallistamisia asevoimien joukkoja oli aina Itä-Saksassa asti, ja niitä odotti noin 1000 kilometrin siirto itään Venäjän alueelle.

Itsenäistyneiden neuvostotasavaltojen keskinäisten suhteiden rakentaminen aloitettiin pitkälti ns. puhtaalta pöydältä. Tässä olikin nähtävissä huomattavia periaatteellisia eroja suhteessa Venäjän federaatioon. Yhtenä ääripäänä tässä kehityksessä olivat Baltian maat – Viro, Latvia ja Liettua sekä Kaukasian maista Azerbaidžan ja Georgia, jotka jo vuonna 1991 itsenäisyysjulistuksillaan tekivät selkeästi kokonaisvaltaisen valtiollisen irtautumisen Neuvostoliitosta. Tähän kategoriaan voidaan lisätä Keski-Aasian maista Turkmenistan, joka virallisesti on puolueeton valtio, joskin IVY:n liittännäisjäsen vuodesta 2005.

Toisessa ääripäässä on Valko-Venäjä, joka muodosti valtioliiton Venäjän kanssa vuonna 1997. Muiden itsenäistyneiden valtioiden suhteet Venäjään perustuvat yhä kahden- ja monenkeskisiin sotilaspoliittisiin sopimuksiin Venäjän kanssa IVY:n puitteissa. Ne eivät kuitenkaan merkitse sellaisenaan valtiollista liittoumista Venäjän kanssa.²¹⁰ Voidaan siten todeta, että erot valtiollisten poliittisten Venäjä-suhteiden

---

²⁰⁷ Varsinaisesti jäsenmaiden sopimus ystävydestä, yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta, joka allekirjoitettiin Varsovassa 14.5.1955. Varsovan liiton lakkautuspäivänä pidetään 1.7.1991, jolloin Prahassa allekirjoitettiin pöytäkirja liiton lakkauttamisesta. Sotilaallisia rakenteita tosin alettiin purkaa jo keväällä 1991.

²⁰⁸ Venäjän, Valko-Venäjän ja Ukrainan johtajien allekirjoittaman Belovežskin sopimuksen (Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) perustamissopimus) esipuheessa todettiin Neuvostoliiton lakaneen olemasta kansainvälisen oikeuden subjektina ja geopolittisena realiteettina.

²⁰⁹ Marteliuksen johtopäätösten mukaan kyse laajemmin oli 1980-luvulla alkaneesta imperiaalisen ja ideologisen paradigman murtumisesta. Paradigman muutosta ilmensi se, että sotilaalliset ja geopolittiset tekijät olivat enää etusijalle taloudellisiin tekijöihin nähden, eikä sotilaallinen voima muunnettavissa poliittiseksi vaikutusvallaksi. Kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 204.

²¹⁰ IVY:n perustamisen osalta kts. tarkemmin Forsström, Pentti (1998). Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, MPKK:n strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki, s. 18–22.

orientaatiossa merkitsivät, että Neuvostoliiton sotilaspolitiikan ja sotilaallisen järjestelmän strateginen johtaminen oli pirstoutunut, eikä yhtenäisestä, tavoitteellisesta sotilaallisesta toiminnasta voida puhua.²¹¹ Neuvostotasavaltojen itsenäisyysjulistuksista ja niiden valtiollisen identiteetin kehittämisestä tosiasiallisesti muodostuneen sotilaspoliittisen tyhjiön täyttämiseen pyrittiin perustamalla IVY. Venäjän, Valko-Venäjän ja Ukrainan presidenttien 8.12.1991 allekirjoittama sopimus IVY:n perustamisesta merkitsi kuitenkin Neuvostoliiton katoamista geopolitiittisena realiteettina ja juridisena toimijana kansainvälisestä yhteisöstä.

Turvallisuusvaje oli ilmeistä myös valtiollisella tasolla, mikä johtui valtiollisesta järjestäytymättömyydestä. Tilanne kulminoitui Venäjällä sisäiseksi valtataisteluksi Neuvostoliiton poliittisten rakenteiden ja itsenäistyneen Venäjän välillä. Syys-lokakuussa 1993 presidentti Jeltsinin ja varapresidentti Rutskoin johtamien ryhmittymien välinen kiista kärjistyi Moskovassa aseelliseksi yhteenotoksi, jonka seurauksena varapresidentin virka ja silloinen kansanedustuslaitos lakkautettiin sekä presidentin valtaoikeuksia oleellisesti laajennettiin.

Pääosin aina näihin päiviin asti muuttumattomina säilyneet Venäjän presidentin valtaoikeudet vahvistettiin 12.12.1993 pidetyssä Venäjän perustuslakia koskevassa kansanäänestyksessä. Sotilasstrategian näkökulmasta oleellista oli se, että armeija pysyi yhtenäisenä 1991 syksyn vallankaappausyrityksessä²¹² ja se, että kriittisenä hetkenä syksyn 1993 tapahtumissa asevoimat asettuivat puolustusministeri Gratsšovin johdolla presidentti Jeltsinin tueksi.

3.1.2. Sotilaallisia lähtökohtia

Neuvostoliiton hajoaminen merkitsi siis yhtenäisen valtiollisen alueen ja järjestelmän murentumista, huolimatta siitä, että varsinainen sotilaallisen toiminnan väline – neuvostoasevoimat - oli reaalisesti olemassa, mutta vuoden 1991 syksystä alkaen 15 eri valtion alueella.²¹³ Ennen Neuvostoliiton hajoamista asevoimien vahvuus oli noin 4,2

---

²¹¹ Aleksei Arbatovin mukaan siihen, että neuvostoasevoimien asevoimien johdossa vallitsi konservatiivinen asenne uudistuksia kohtaan (mm. perestroika, sotilasdoktriinin ja asevoimien uudistaminen, joukkojen kotiuttaminen ulkomailta), mikä selkeästi viittaa siihen, että vastarintaa esiintyi niin sisäisen sotilaallisen toiminnan kuin sotilaspoliittisten suhteiden muutokseen. Арбатов, А.Г. (1992): Изменения военной политики после «холодной войны». Kirjassa: На водоразделе распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений РАН, Москва, s. 79.

Lisäksi Arbatovin mukaan asevoimien kansallistaminen aiheutui poliittisista, taloudellisista ja kansallisuuksista johtuvista ristiriidoista ja niiden vaikutuksesta sisäiseen vakauteen. Neuvostoliiton asevoimien johto oli sillä kannalla, että eksterritoriaalisuuden periaate piti säilyttää. Sama, s. 87.

²¹² Арбатов, А.Г. (1992): Изменения военной политики после «холодной войны». Kirjassa: На водоразделе распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений РАН, Москва, s. 79.

²¹³ Vrt. Захаров В.М. (2011) s. 7. Zaharov viittaa siihen, että itsenäistyneiden valtioiden asevoimat ja sotilaalliset muodostelmat säilyttivät ”syvät ja kiinteät, joskin usein näkymättömät suhteet Venäjän rakenteisiin”. Tämä tarkoittanee sitä, että asevoimat rakenteellisesti, toiminnallisesti ja kalustollisesti olivat samankaltaisia, mutta kun kyse on asevoimien ja yleensä sotilaallisen voiman johtamisesta, niin yhtenäisestä sotilaallisesta järjestelmästä ja sotilasstrategisesta alueesta ei voida puhua.

miljoonaa sotilasta ja käsitti mm. 16 sotilaspiiriä, 4 strategista suuntaa (voimaryhmää), 38 armeijaa ja armeijakuntaa, 208 maavoimien divisioonaa, 5 maahanlaskudivisioonaa ja 10 erillistä maahanlaskuprikaatia.

Ilmavoimat puolestaan käsittivät 16 ilma-armeijaa ja 41 lentodivisioonaa. Ilmapuolustus puolustushaarana käsitti mm. Moskovan ilmapuolustuspiirin, erillisen ohjushyökkyksen ennakkovaroitusarmeijan, 9 erillistä ilmapuolustusarmeijaa, 34 ilmapuolustusarmeijakuntaa ja -divisioonaa sekä 67 hävittäjälentorykmenttiä.

Sotalaivaston kokoonpanossa oli 4 laivastoa, 9 lippuetta, 8 eskaaderia, 5 laivastotuki-kohtaa ja niissä yhteensä pinta-alusten ja sukellusveneiden 39 divisioonaa ja 71 prikaatia sekä 8 lentodivisioonaa.²¹⁴ Näiden hajaantumista eivät juuri perustettu IVY ja sen johtoelimet pystyneet korjaamaan huolimatta itsenäistyneiden toimijoiden välisistä sopimuksista ja puolustusministeri marsalkka Jevgeni Šapošnikovin pyrkimyksistä asevoimien uudistamiseksi²¹⁵.

IVY pystyi jossain määrin ylläpitämään strategisten ydinaseiden yhtenäisyyden ja johdettavuuden. IVY:n perustamissopimuksen 6. artiklan mukaan ”jäsenmaat säilyttävät yhdistetyn johdon alaisena yhteisen sotilasstrategisen alueen, ml. ydinaseiden valvonta, jonka järjestelyt säädetään erillisellä sopimuksella. Jäsenvaltiot takaavat yhdessä strategisten asevoimien tarvitsemat sijoitus- ja toimintaolosuhteet sekä aineellisen ja sosiaalisen huollon”.²¹⁶

Entisten neuvostoasevoimien hallinnollinen ja operatiivinen johtaminen sotilasstrategisena yksikkönä oli todennäköisesti perin kyseenalaista, sillä esim. Ukrainan presidentti oli loppuvuonna 1991 julistautunut maassa olevien asevoimien ylipäälliköksi. IVY-maat päättivät 21.12.1991, että lakkautetun Neuvostoliiton asevoimien komentajuus määrätään NL:n puolustusministeri Šapošnikoville, mikä merkitsi, että johtora-

---

²¹⁴ Aseteknologiaa oli vastaavasti kohtuullisesti: 1100 ballististen ohjusten laukaisulaitetta, 53 000 panssariväen, 900 operatiivistaktista ohjusta, 65 000 tykkiä, kranaatinheitintä ja raketinheitintä, yli 5 300 ilmapuolustusohjusta, noin 6 000 lentokonetta ja 2 000 helikopterit sekä 720 pinta-alusta ja 200 sukellusvenettä. Вожакин, М.Г. (et al) (2006): История военного искусства. Воениздат, Москва, s. 259.

²¹⁵ Šapošnikovin suunnitelman perusasiat olivat: 1) asevoimien depolitisointi ja puoluekytkennästä irroittaminen, 2) suvereenisuusaallon huomioonottaminen siten, että tasavaltoihin perustetaan kansalliset joukot – kansalliskaarti, 3) komento- ja valvontajärjestelmän uudistaminen sekä presidentille alistetun siviilipuolustusministerin valinta, kansallisten puolustuskomiteoiden (tai ministeriöiden) perustaminen, 4) asevoimien osittainen ammatillistaminen, joka suoritetaan loppuun vuoteen 2000 mennessä sekä 5) asevoimien täydennysjärjestelmää kehitetään yleisestä asevelvollisuudesta sopimusjärjestelmän suuntaan ja vahvuutta vähennetään 3 miljoonaa sotilaaseen vuonna 1992. Арбагов, А.Г. (1992): Изменения военной политики после «холодной войны». Kirjassa На водоразделе распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений РАН, Москва, s. 88.

²¹⁶ Forsström, Pentti (1998). Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, МРКК:n strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki, s. 18 ja liite 5. Kts. myös Федоров, Ю.Е. (1993): Ядерное оружие и проблемы безопасности СНГ. Политика России, Украины, Беларуси и Казахстана в отношении ядерных вооружений. Центр политических и международных исследований, Москва, s. 19.

kenteina olivat entinen Neuvostoliiton puolustusministeriö ja yleisesikunta. Asevoimien osalta allekirjoitettiin 31.12.1991 sopimus, jonka mukaan jäsenmaiden oikeus kansallisten asevoimien muodostamiseen vahvistettiin ja tavanomaisten asevoimien johtamiseen liittyvät kysymykset ratkaistaan yhdessä IVY:n yhdistettyjen asevoimien komentajan kanssa alkuvuonna 1992.²¹⁷

Kokonaisuudessaan syksyn 1991 - kevään 1992 muutokset merkitsivät, ettei paluuta Neuvostoliiton ajan kaltaisiin yhteisiin asevoimiin enää ollut. Presidentti Jeltsin antoi maaliskuussa 1992 määräyksen Venäjän puolustusministeriön perustamisesta Neuvostoliiton puolustusministeriön pohjalta, mikä entisestään oli omiaan sekoittamaan asevoimien johtamista niin hallinnollisesti kuin operatiivisesti. Jeltsinin määräys itse asiassa johti siihen, että toukokuussa 1992 myös Venäjä ryhtyi perustamaan kansallisia asevoimia.²¹⁸

Perusteiltaan asevoimien johtaminen oli niin ikään vähintäänkin ongelmallista. ”*Käytännössä pitkälti yhtenäiset asevoimat olivat olemassa valtiossa, jota ei enää ollut olemassa*” – lauseeseen kiteytyi sotilaallinen todellisuus alkuvuonna 1992.²¹⁹ Tämän ohella sotilaallisen toiminnan ja voiman käytön perusasiakirja - Neuvostoliiton vuonna 1987 vahvistettu sotilasdoktriini menetti merkityksensä 31.12.1991 ja monet sen säädökset olivat ristiriidassa Venäjän poliittisen rakenteen, geopolittisen aseman, taloudellisten mahdollisuuksien ja yleensäkin turvallisuustarpeiden kanssa²²⁰. Uuden Venäjän sotilasdoktriinin perusteet määriteltiin vasta vuonna 1993²²¹. Sitä ennen asevoimien toiminnan poliittisia, sotilaallisia tai taloudellisteknisiä perusteita ei siis ollut määritelty – asevoimat olivat tässä suhteessa ”doktrinaalisessa tyhjiössä”.

Mainitusta, varsin yleisluontoisesta toteamuksesta asevoimien yhtenäisyydestä voidaan olla kuitenkin kovasti eri mieltä. Arvioidaan, että kokonaisuudessaan Venäjä peri noin 85 % Neuvostoliiton aikaisesta asevoimasta. Tämä ei koskenut ilmavoimia, jonka osalta Venäjä peri noin 60 % lentävästä kalustosta (lentokoneet ja helikopterit), eikä

---

²¹⁷ Kts. tarkemmin: Forsström, Pentti (1998). Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, MPKK:N strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki, ss. 83-84. Yhtenä synä sotilaallisten kysymysten ratkaisun lykkääntymiseen ja yleisemminkin siihen, että Šapošnikovin ajaman kollektiivisuuteen perustuvan puolustusliiton kehittäminen epäonnistui, voidaan pitää itsenäistyneiden maiden pelkoa paluusta Venäjän ylivaltaan. Kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 115.

²¹⁸ Kts. tarkemmin: Forsström, Pentti (1998). Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, MPKK:N strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki, ss. 83-84. Neuvostoasevoimien kansallistaminen alkoi samaan aikaan kuin yleensäkin itsenäisyyspyrkimykset. Kts. Арбатов, А.Г. (1992): Изменения военной политики после «холодной войны». Кіrjassa На водоразделе распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений РАН, Москва, s. 87.

²¹⁹ Ольшанский, Д. (1992): Будущее вооруженных сил: от единства до атомизации. Artikkelі julkaisussa: Обозреватель, № 1, 1992.

²²⁰ Балуевский Юрий: Новые смыслы военной доктрины. ВПК № 42 (560), 12.11.2014. Luettavissa <http://vpk-news.ru/articles/22618>. (30.3.2015).

²²¹ Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäännökset. MPKK, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 1, Helsinki 1994.

merivoimia, josta Venäjälle jyvittyi noin puolet aluskalustosta²²². Venäjän ulkopuolelle jäi Neuvostoliiton hajotessa neljä voimaryhmää (VR): Lounainen (ent. Baltian sotilaspiiri), Pohjoinen, Läntinen ja Eteläinen sekä 8 sotilaspiiriä 16:stä²²³.

Venäjän ulkopuolelle jääneiden voimaryhmien joukot käsittivät mm. 4 panssariarmeijaa, 13 (moottoroitua jalkaväki-) armeijaa ja armeijakuntaa, 5 ilma- ja 3 ilmapuolustusarmeijaa, 2 strategisten ohjusjoukkojen armeijaa sekä Mustanmeren laivaston ja Kaspian lippueen. Sotilasstrategian kannalta merkittävää oli se, että mainitut voimaryhmät ja osa entisten neuvostotasavaltojen alueella olevista joukoista muodostivat ns. 1. strategisen portaan ja niissä olevat voimaryhmät itsenäiseen sodankäyntiin tarkoitettun yksikön. Venäjän alueelle puolestaan jäivät huomommin varustettuja ja koulutettuja 3. strategisen portaan joukot. Sekin porras murtui Neuvostoliiton hajotessa.²²⁴

Voimaryhmien ja sotilaspiirien johtamiseksi Neuvostoliiton läntisellä sotänäyttämöllä²²⁵ muodostetut Strategisten suuntien pääesikunnat (SSPE, ven. Главное командование стратегического направления) sijaitsivat Legnitsassa Puolassa (Läntisen SSPE, vuodesta 1991 Smolenskissa), Kišinjovissa Moldovassa (Lounaisen SSPE) ja Bakussa Azerbaidžanissa (Eteläisen SSPE). Vuonna 1989 alkanut poliittisen ”demilitarisoinnin” suuntaus johti mm. siihen, että näiden strategisten suuntien joukkoryhmien johtamiseen tarkoitettut pääesikunnat lakkautettiin kesällä 1991²²⁶.

Kokonaisuudessaan voimaryhmät käsittivät Läntisessä voimaryhmässä runsaat 545 000, Eteläisessä noin 120 000 ja Pohjoisessa noin 55 000²²⁷, yhteensä noin

---

²²² Западников А.Б.; Колесников Н.П.; Бондарев В.В. (1997): Национальная безопасность страны и военно-стратегическое равновесие. Военная мысль 3/1997, s. 3.

²²³ Lounainen voimaryhmä (Северная группа войск) oli perustettu 15.11.1991 Baltian sotilaspiiriin pohjalta. Pohjoinen voimaryhmä (Северная группа войск) oli ryhmitetty Puolaan, Läntinen voimaryhmä (Западная группа войск) Saksaan ja Eteläinen voimaryhmä (Южная группа войск) Unkariin. Keskinen voimaryhmä (Центральная группа войск) oli vedetty pois Tšekkoslovakiasta kesällä 1991. Venäjän ulkopuolelle jäivät Baltian (Lounainen VR), Valko-Venäjän, Karpaattien, Kiovan, Odessan, Taka-Kaukasian, Keski-Aasian ja Turkestanin sotilaspiirit. Kts. Neuvostoliiton ja Venäjän LTL-ilmoitukset (AEMI) Wienin sopimuksen mukaan vuosilta 1991-1992. Vuoden 1992 ilmoitus oli otsikoitu NL:n mukaisesti, vaikka SNTL oli hajonnut 1991. Ilmoitusbyrokratia ei siis ollut aivan ajan tasalla johtosuhteiden muutoksista keväällä 1992. Kts. myös Западников А.Б.; Колесников Н.П.; Бондарев В.В. (1997): Национальная безопасность страны и военно-стратегическое равновесие. Военная мысль 3/1997, s. 3. Kts. myös Феськов В.И. (et al.) (2013): Вооруженные силы СССР после Второй мировой войны: от Красной армии к Советской (часть 1: Сухопутные войска). Издательство НТА, Томск, s. 444.

²²⁴ Вожакин, М.Г. (et al), (2006): История военного искусства. Воениздат, Москва, s. 260. Kts. myös kenraaliversti Matvei Burlakovin haastattelu ”ЗАПАД – ВОСТОК: ПЯТНАДЦАТЬ ЛЕТ СПУСТЯ” lehdessä ”Коммерсантъ-ВЛАСТЬ” 28.3.2005. ” 2. strateginen porras käsitti 6 sotilaspiiriä, joista neljä (Valko-Venäjä, Karpaatit, Odessa ja Kiova) muodostivat uusien itsenäistyneiden valtioiden asevoimien perustan. Venäjän alueella oli siten reservejä tai 3. portaan joukkoja.

²²⁵ Neuvostoliiton lopulla Euroasia oli jaettu (5) mantereiseen sotänäyttämöön: Luoteinen, Läntinen, Lounainen, Eteläinen ja Itäinen.

²²⁶ Neuvostoliiton ja Venäjän LTL- ilmoitus (AEMI) Wienin sopimuksen mukaan vuodelta 1991 - 1992. Läntinen SSPE johti Läntistä, Keskistä ja Pohjoista voimaryhmää, Valko-Venäjän ja Karpaattien sotilaspiirejä sekä Itämeren laivastoa. Lounainen SSPE johti Eteläistä voimaryhmää, Kiovan ja Odessan sotilaspiirejä sekä Mustanmeren laivastoa. Eteläinen SSPE puolestaan johti Pohjois-Kaukasian, Taka-Kaukasian ja Turkmenistanin sotilaspiirejä sekä Kaspian lippuetta.

²²⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Northern_Group_of_Forces#cite_note-globsecorg-13 (30.2.2015)

700 000 sotilasta. Pelkästään Itä-Saksassa varuskuntia oli lähes 800 ja 2,5 miljoonaa tonnia materiaalia, josta 700 000 tonnia ampumatarvikkeita.²²⁸ TAE-sopimuksen perusteella Venäjän oli vedettävä pois läntisestä Euroopasta noin 7 000 panssarivaunua, 10 000 ps-ajoneuvoa ja 7 000 tykkiä²²⁹. Lakonisesti voi todeta, että Neuvostoliiton ulkopuolella 1991–1992 oli miesmäärällisesti jokseenkin samansuuruinen voima, joka Venäjällä on rivissä 2010-luvun lopulla. Vaikka asevoimia koskeviin numerotietoihin on aina, lähteestä riippumatta, suhtauduttava varauksella, luvut osoittavat kuitenkin mittakaavan, josta on kysymys.²³⁰

Neuvostoliiton silloinen johtaja Mihail Gorbatšov antoi YK:n yleiskokouksessa 7.12.1988 ilmoituksen yksipuolisesta neuvostoasevoimien vähentämisestä. Gorbatšovin mukaan seuraavien kahden vuoden aikana asevoimien vahvuutta vähennetään 500 000 sotilaalla riippumatta käynnissä olleiden TAE-sopimusneuvottelujen tuloksesta. Varsovan liiton (Itä-Saksasta, Tšekkoslovakiasta ja Unkarista) maista vedetään pois mm. 6 panssaridivisioonaa, ja maahanlaskujoukkoja, mikä merkitsi vahvuuden vähentämistä 50 000 sotilaalla ja 5 000 panssarivaunulla. Yhdistettynä vähennyksiin Neuvostoliiton Euroopan puoleisista osista kokonaisvähennykset ovat 10 000 panssarivaunua, 8 500 tykkiä ja 800 lentokonetta.²³¹

Sotilasstrategian näkökulmasta merkittävä tapahtuma oli ”Saksan kysymyksen lopullinen ratkaisu” ts. II maailmansodan voittajavaltioiden ja Saksojen johtajien Moskovassa 12.9.1990 allekirjoittama sopimus, jonka perusteella neuvostojoukkojen vuodesta 1957 alkanut ”väliaikainen” sijoittuminen Itä-Saksaan sopimuksellisesti päättyi. Sopimuksen mukaan neuvostojoukkojen poisvetäminen toteutetaan vuoden 1994 loppuun mennessä.

3.1.3. Asesääntelysopimukset lähtökohtana

Neuvostoliiton solmimat kansainväliset sopimukset siirtyivät Venäjän vastuulle 1992 lukien. Sopimukset allekirjoitettiin aikana, jota ilmensi yleinen kansainvälispoliittisen

---

²²⁸ Kenraalieversti Matvei Burlakovin haastattelu ”ЗАПАД – ВОСТОК: ПЯТНАДЦАТЬ ЛЕТ СПУСТЯ” lehdessä ”Коммерсантъ-ВЛАСТЬ” 28.3.2005. Neuvostoliiton hajotessa Eteläisessä voimaryhmässä oli käytännössä ainoastaan 93. МТJVD, joten sen silloinen vahvuus oli oleellisesti pienempi.

²²⁹ Амиров О.А., Ознобищев С.К. (1992): Договор о обычных вооруженных сил в Европе. Kirjassa: Арбатов, А.Г. et al. (1992): На водоразделе распада СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений (ИММО) РАН, Москва, s. 123.

²³⁰ SNTL toi esille TAE-sopimusneuvotteluissa ehdotuksen, jonka mukaan henkilöstön ulkomailla oleva määrällinen katto olisi Neuvostoliiton osalle 1,35 miljoonaa miestä ja sopimuksen mukaisella Keskisen Euroopan alueella 570 000. Tämän lisäksi Neuvostoliitto ehdotti, että yhden valtion joukkoja ulkomailla olisi enintään 920 000. Kenraalimajuri (evp) V. I. Makarevskin mukaan Venäjä veti ulkomailta Venäjän alueelle noin 800 000 sotilasta, 400 000 armeijan siviilihenkilöä ja runsaat 500 000 perheenjäsentä vuoden 1988 ja kesän 1994 välisenä aikana. Kaikkiaan poisvedettiin noin 1,5 miljoonaa henkilöä. Kirjassa Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s. 49.

²³¹ Тюшкевич, С. А. (1989): Разумная достаточность для обороны параметры и критерии. Военная мысль № 5/1989, ss. 53-61. Luettavissa esim. <http://militaryarticle.ru/voennaya-mysl/1989-vm/8262-razumnaja-dostatochnost-dlja-oborony-parametry-i>.

ilmapiirin lämpeneminen ja jolloin Neuvostoliitossa tietoisuus lisääntyi siitä, että sen kyky jatkaa turvallisuutensa kehittämistä aseistusta lisäämällä oli kansantalouden keskeytyksen äärrajoilla. Nämä olivat seikkoja, jotka osaltaan aiheuttivat politiikan muutoksen kohti ”perestroikaa”, ”avoimuutta” ja jännityksen lieventämistä suhteissaan länteen. Venäjä Neuvostoliiton seuraajavaltiona jossain määrin laski sen varaan, että jos se muuttaisi suhtautumistaan erityisesti Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välisiin kiistakysymyksiin, Yhdysvallat vastavuoroisesti tulisi Venäjää vastaan.²³²

Venäjän sotilasstrategian kannalta asesääntelysopimuksista sotilasstrategian kannalta oleellisimpia olivat keski- ja lyhyenmatkan ohjuksia koskeva INF-sopimus, tavanomaisia aseita Euroopassa koskeva TAE-sopimus ja strategisia ydinaseita koskeva START- 1 -sopimus sekä ohjuspuolustusta koskeva ABM-sopimus²³³. Merkittävää sopimusproblematiikassa oli se, että niistä oli sopinut toimija, joka sittemmin lakkasi olemasta. Velvoitteet ja toteutus jäivät perintönä voimaan ja sanelivat sotilaspoliittisia reunaehtoja ja sääntelyvelvoitteita²³⁴ Venäjälle ja muille entisille neuvostotasavalloille. Sopimusvelvoitteet perintöongelman ohella lisäsivät itsenäistyneiden neuvostotasavaltioiden välille jännitteitä, jotka ilmenivät kitkana mm. sopimusten ratifioinnissa ja viivästyksinä niiden toteuttamisessa sekä yleensä IVY:n kollektiivisen turvallisuuden pirstaleisuutena.

Keski- ja lyhyenmatkan ydinohjuksia koskevan 1.6.1988 voimaan astuneen INF-sopimuksen mukaan Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton oli hävitettävä kesäkuuhun 1991 mennessä kaikki käytössään olevan maasijoitteiset keskimatkan (kantama 1000 – 5500 km) ja lyhyen matkan (kantama 500 – 1000 km) ballistiset ja risteilyohjukset sekä näiden laukaisulaitteistot. Tämän lisäksi osapuolet sitoutuivat olemaan niitä jatkossa valmistamatta ja kokeilematta.²³⁵

Neuvostoliiton osalta sopimuskohteina olivat RSD-10 (SS-20), R-12 (SS-4), R-14 (SS-5) ja RK-55 keskimatkan ohjukset. Neuvostoliitolla oli lukumääräisesti kaksinkertainen ylivoima Yhdysvaltojen ohjuksiin verrattuna ja laukaisualustoja lähes kolme kertaa

---

²³² Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s. 6.

²³³ Näiden ohella oli solmittu sopimuksia ydinvaaran vähentämisestä, ydinkoekiellosta sekä luottamusta ja turvallisuutta lisäävistä toimista sekä tehty yksipuolisia asesääntelytoimia. Sopimusten ja toimien täytäntöönpanon osalta niitä tarkastellaan asianomaisessa asiayhteydessä.

²³⁴ Neuvostoliiton ja vielä Venäjän aikaisessa kirjallisuudessa asesääntelystä puhuttaessa tarkoitetaan aseistuksen rajoittamista, vähentämistä ja aseriisuntaa. Kts. esim. Антонов А.И. (2012). Контроль над вооружениями: история, состояние, перспективы. ПИР-Центр, Москва, s. 8-9.

²³⁵ Venäjänkielinen nimitys sopimukselle: Договор о РСДМ, Договор о ликвидации ракет средней и меньшей дальности. Englanninkielinen nimitys on INF-sopimus (Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty). Sopimusteksti löytyy YK:n sivulta: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/treaty.pdf (25.5.2015). Kts. myös Ларионов, В.В. (et al.)(1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s. 14. Laukaisulaitteistolla tarkoitetaan ohjusten valmistajia, tukikohtia, varastoja, korjaus-, kokeilu- ja koulutuskohteita.

enemmän kuin Yhdysvalloilla. Lyhyen matkan ohjusten osalta sopimus kattoi OTR-22 (SS-12) ja OTR-23 (SS-23) ohjukset ja niiden laukaisulaitteistot.²³⁶

Venäjän sotilasstrategian kannalta INF-sopimuksessa merkittävää oli se, että Neuvostoliitto joutui sisällyttämään sopimukseen siihen kantamansa puolesta kuulumattomat operatiivistaktiset ohjukset ”OKA ja OKA-U” (OTR-23, NATO-lyhenne SS-23, Spider). Vuoden 1991 heinäkuun loppuun mennessä sopimusosapuolet olivat hävittäneet arsenaalistaan ballistiset ja risteilyohjukset kantamaltaan 500 – 5 000 kilometriä.²³⁷

Käytännössä Venäjän asevoimien maasijoitteisten operatiivistaktisten ydinohjusten arsenaaliin jäivät OTR-21 ”Totška-U” sarjan (NATO-lyhenne SS-21 Scarab) ja R-11-sarjan (NATO-lyhenne SS-1 Scud C) ohjukset²³⁸. Sittenmin vuodesta 2005 alkaen näiden ohjuksien korvaajana Venäjän asevoimia varustetaan Iskander M–sarjan ohjuksilla (NATO-lyhenne SS-26 Stone). Venäjän sotilaspoliittisen johdon mukaan kyseisen yksipuolisen, sotilaalliseen voimaan vaikuttavan toimenpiteen seuraukset vaikuttavat vielä nykyäänkin negatiivisesti Venäjän asevoimien potentiaaliin.²³⁹

Tavanomaisen asevoiman osalta ”tavanomaisen asevoiman turvallisen ja vakaan tasapainon” tarkoituksessa 19.11.1990 solmitun TAE-sopimuksen neuvottelut kestivät vajaat kaksi vuotta, mikä aikana lienee varsin lyhyt. Tämä siksi, kun otetaan huomioon, että sopimuksen piiriin kuului noin 150 000 erilaista ase- tai kalustoyksikköä²⁴⁰ viidessä eri kategoriassa ja ne käsittivät runsaat 250 eri nimikettä. Sopimus kosketti Neuvostoliiton hajottua 30 maata, joita käsiteltiin edelleen kahtena maaryhmänä ja jotka oli jaettu neljään sopimustekniseen alueeseen.

Sopimusalue Atlantilta Uralille käsitti neljä alialuetta: Keski-Euroopan, laajennetun Keski-Euroopan, laajennetun Keski-Euroopan ja selustan sekä sivusta-alueet. Sopimusneuvottelujen kiistakysymyksiä olivat sopimuksen kohteeksi tarkoitettujen kaluston määrittely niin maavoimien kuin ilmavoimien kaluston osalta, kunhan ensin päästiin

---

²³⁶ Борисенко А.С. (ред.кол.) et al (2001): Контроль над вооружениями и военной деятельностью. ПИР-центр, Москва, s. 47. РК-55 ristelyohjuksen kokeilut oli suoritettu, mutta niitä ei sopimuksen allekirjoitushetkellä ollut ryhmitetty joukoille.

²³⁷ Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s.14.

²³⁸ Joidenkin lähteiden mukaan SCUD "Aerofon"-ohjuksia olisi ollut varastoituna vielä vuonna 2008 yhdessä ohjusrikaatissa. SCUD-ohjuksen kehityksestä kts. <http://militaryrussia.ru/blog/topic-200.html> (25.5.2015).

²³⁹ Антонов А.И. (2012). Контроль над вооружениями: история, состояние, перспективы. ПИР-Центр, Москва, s. 28. Anatoli Antonov palveli kirjan kirjoitushetkellä Venäjän puolustusministerin sijaisena. Yhtenä Venäjän sotilasstrategian kannalta haitallisena tekijänä oli se, että SS-23 –ohjuksia oli Itä-Saksan lisäksi myös Bulgariassa, Romaniassa, Tšekin tasavallassa ja Slovakiassa. Saksassa ja Tšekissä olleet ohjukset hävitettiin sopimuksen mukaisesti vuonna 1990, kun taas Slovakiasta vuonna 2000, Romaniasta ja Bulgariasta vuonna 2002. Kts. esimerkiksi <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/russia/ss-23.htm> (30.3.2015) ja <http://military.tomsk.ru/blog/topic-183.html> (30.3.2015)

²⁴⁰ Ase- ja kalustoyksiköllä tarkoitetaan tässä yksittäistä panssarivaunua, panssaroitua ajoneuvoa, tykkiä, lentokonetta tms. materiaalinimikettä, joka on itsessään toiminnallinen kokonaisuus. Kalustonimikkeet ja –tyypit on esitetty sopimuksessa.

yhteisymmärrykseen siitä, mihin Eurooppa loppuu.²⁴¹

Varsinaiset ongelmat Venäjän osalta syntyivät kuitenkin sopimuksen allekirjoittamisesta 19.11.1990, sillä Venäjä, monen muun neuvostotasavallan ohella, oli antanut valtiollisen suvereenisuusjulistuksen jo kesällä 1990 ja sopimuksen yksityiskohtaista hioamista tehtiin Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen ulkoministereiden välillä syyskuussa 1990. Tämän perusteella voi todeta, että TAE-sopimus oli pitkälti Neuvostoliiton johdon ajama sopimus, joka sinällään voisi toimia neuvostovaltiota yhdistävänä tekijänä nimenomaan kansantaloudellisista syistä²⁴².

Jo allekirjoitetun sopimuksen ratifiointi edellytti sopimuksen mukaisen kalustokiintiön jakamista Varsovan liiton maiden kesken, mistä päästiin sopimukseen Budapestissa 3.11.1991 allekirjoitetulla sopimuksella. Sopimuksen mukaiset kalustokiintiöt on esitetty seuraavassa taulukossa.

VARSOVAN LIITTO	PSV	PSAJON	TYKKI	TST-LEKO	TST-HEKO
Bulgaria	1 475	2 000	1 750	235	67
Unkari	835	1 700	840	180	108
Puola	1 730	2 150	1 610	460	130
Romania	1 375	2 100	1 475	430	120
Neuvostoliitto	13 150	20 000	13 175	5 150	1 500
Tshekkoslovakia	1 435	2 050	1 150	345	75
Yhteensä	20 000	30 000	20 000	6 800	2 000

Taulukko 1: TAE-sopimuksen mukaiset kalustokiintiöt Varsovan liiton maille²⁴³

Sopimuksen mukainen valtiollinen rajoituskatto oli nimenomaan tarkoitettu Neuvostoliiton asevoimien kaluston määrän rajoittamiseen, sillä sopimuksen allekirjoitushetkellä sillä oli Euroopassa noin 22 000 panssarivaunua, 31 500 panssaroitua taisteluaajoneuvoa, 15 000 tykkiä, 6 600 taistelulentokonetta ja 1 500 taisteluhelikopteria.²⁴⁴

Neljä kuukautta sopimuksen allekirjoittamisesta, 1.4.1991, Varsovan liiton sotilaskenteet purettiin ja 1.7.1991 Prahan kokouksessa sopimus Yhteistyöstä, ystävyydestä

²⁴¹ Kts. esim. Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s. 48. Sopimusneuvottelijien osalta kts. ИНДЕКС БЕЗОПАСНОСТИ No 1 (96), Том 17. Löydettävissä: <http://www.pircenter.org/media/content/files/0/13406918190.pdf>, s.65.

²⁴² Venäjän poliittisen ja sotilaallisen johdon suhtautumisesta TAE-sopimukseen kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 110–113.

²⁴³ <http://www.osce.org/ru/library/14091>. Kts myös Захаров В.М: Военное строительство в государствах постсоветского пространства, РИСИ, 2011 Москва, s. 14

²⁴⁴ Журкин В.В. (ред. кол.) (2011): Безопасность Европы. Институт Европы РАН, s. 263. Kirja löydettävissä <http://www.ieras.ru/pub/monografii/bezop.pdf> (1.6.2015)

ja avunannosta – siis Varsovan liitto – kokonaisuudessaan lakkasi olemasta voimassa. Tämä TAE-sopimuksen lähtökohdan muutos ei vaikuttanut sopimustekstiin tai voimaantumiseen.

Kesällä 1991 oli nähtävissä, että myös Neuvostoliitto kävi kuolinkamppailuaan. Elokuun 1991 vallankaappausyritys Moskovassa pyrki nimenomaan Neuvostoliiton säilyttämiseen. Tämän johdosta on ensinnäkin oletettavaa, että sopimuksen allekirjoittamista ajoi nimenomaan Neuvostoliiton poliittinen johto ja toiseksi, että odotettavissa olevat asevoimien supistukset ja muutokset olivat Neuvostoliiton ”juntan” motiivina sille, että vallitseva järjestelmä pyritään säilyttämään²⁴⁵.

Vallankaappausyritys ei kuitenkaan tuottanut ”juntan” haluamaa tulosta ”Neuvostoliitto-2:n” synnyttämisestä, vaan käytännössä tilanne johti Neuvostoliiton hajoamiseen. TAE-sopimuksen täytäntöönpano edellytti siten 1) tavanomaisen asevoiman jakamista entisten neuvostotasavaltojen välillä, 2) jakamista ja siirtämistä pois entisen Varsovan liiton maista ja 3) siirtämistä pois Baltiasta. Baltian maathan eivät liittyneet sopimukseen eivätkä myöskään halunneet olla osallisena Neuvostoliiton sotilaallisen perinnön jaossa.

Elokuun 1991 vallankaappausyritys osoitti, ettei neuvostoarmeija ollut yhtenäinen järjestelmä. Konkreettisesti Neuvostoliiton puolustusministeri Dmitri Jazov istui ”juntassa” ja toisaalta Venäjän neuvostotasavallan presidentti Boris Jeltsin seisoi Mosko-vaan keskitetyn Tamanin divisioonan panssarivaunun päällä. Tämä oli vain ”jäävuoren huippu” siinä myllerryksessä, joka ilmeni yhtäältä tarpeissa poliittisten ja taloudellisten perusteiden määrittelemiseksi asevoimien identiteetille ja toisaalta asevoimien ”pestroikan” konseptin aikaansaamiseksi. Tässä tilanteessa Neuvostoliiton ja myös Venäjän johdon sopimuspolitiikka sekä muutostoimet asevoimien suhteen asettuvat kyseenalaiseksi. Loppujen lopuksi kyse oli epätavanomaisesta logiikasta, mitä sotilaallinen johto ei ollut tottunut näkemään tai kokemaan.²⁴⁶

---

²⁴⁵ Valtiollinen poikkeustilakomitea, varapresidentti Gennadi Janajevin johtamana. Puolustusministeri Dmitri Jazov oli komitean jäsenenä. Junta pyrki käyttämään asevoimien keskuudessa vallitsevaa tyytymättömyyttä hyväkseen. Козлова А.С., Макаревский В.И., Стрельцов Ю.Г.: От СССР к СНГ: эволюция подходов к проблеме военной реформы. Kirjassa Арбатов А.Г. (red.) (1992a): На водоразделе безопасности: Распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. ИММО РАН, Москва, s. 79 ja 87.

²⁴⁶ Sotilaiden näkökulma ja logiikka oli perinteinen: määritetään uhka, jonka perusteella määritetään tehtävät ja rakennetaan uhan edellyttämä organisaatio ja sotilaallinen voima. Kyse tuohon aikaan oli kuitenkin siitä, että toimintaympäristö sekä sotilaallisen toiminnan subjekti ja välineet olivat kaikki yhtä aikaa muutoksessa. Ongelmavyyhdien osalta kts. Козлова А.С., Макаревский В.И., Стрельцов Ю.Г.: От СССР к СНГ: эволюция подходов к проблеме военной реформы. Kirjassa Арбатов А.Г. (red.) (1992a): На водоразделе безопасности: Распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. ИММО РАН, Москва, s. 79.

Elokuun tapahtumien jälkeen syksyllä 1991 puolustusministeri Šapošnikovin johdolla esitetty asevoimien reformisuunnitelma, joka arvioiden mukaan olisi ollut toteuttamiskelpoinen myös itsenäistyvien valtioiden näkökulmasta²⁴⁷, jäi kuitenkin paperin asenteelle. Ukrainan, Valko-Venäjän ja Venäjän presidentit allekirjoittivat 8.12.1991 IVY:n perustamissopimuksen, joka viime kädessä hautasi Neuvostoliiton ja siten myös laaditut uudistussuunnitelmat. Täten oli nähtävissä, että kyse oli pitkälti siitä, että Neuvostoliiton poliittinen valta saatiin murrettua ja vasta sen jälkeen katsottiin, miten esimerkiksi turvallisuuskysymyksissä edetään. Paluu yhtenäisiin vaikkakin uudistettuihin asevoimiin oli siis jo vuonna 1991 käytännössä mahdotonta.

Vaikka osapuolet pääsivätkin sopimukseen, TAE-sopimuksen täytäntöönpano kohensi ongelmia jo ennen sopimuksen ratifiointia.²⁴⁸ Sopimuksessa Neuvostoliittoa käsiteltiin sotilaspiireittäin, joiden alueet eivät sen hajoamisen jälkeen yhtyneet valtiollisiin rajoihin kaikkien itsenäistyneiden valtioiden osalta. TAE-sopimuksen alueelliset rajoitukset, jotka oli alun perin tarkoitettu Neuvostoliitolle, edellyttivät, että niistä ja niiden muutoksista oli sovittava Venäjän, Valko-Venäjän, Ukrainan, Moldovan, Armenian, Azerbaidžanin, Georgian ja Kazakstanin välillä.

Ainoastaan Valko-Venäjän sotilaspiiri yhtyi Valko-Venäjän rajoihin. Sen sijaan Taka-Kaukasian sotilaspiiri (T-KSP) käsitti Armenian, Azerbaidžanin ja Georgian. Odessan sotilaspiiri (OdSP) käsitti puolestaan osan Ukrainaa ja Moldovan, jossa oli ryhmitettynä sotilaspiirin 14. Armeija. Leningradin sotilaspiiri (LenSP) oli TAE-sopimuksen mukaan sivusta-alueita, mutta Neuvostoliiton hajottua se muodosti operatiivisesti Venäjän ns. 1. linjan sotilaspiirin Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin tavoin. Moskovan sotilaspiiri (MosSP) oli alkuperäisessä sopimuksessa selusta-alueita, mutta Neuvostoliiton hajottua LenSP:n tavoin rajasotilaspiiri.

Venäjän kannalta ongelman jatkossa aiheutti se, että Baltian maat eivät liittyneet sopimukseen, mikä loppujen lopuksi johti siihen, että Baltian maat voivat kehittää asevoimiaan sopimuksen sitä rajoittamatta. Neuvostojohto oli lähtenyt siitä oletuksesta, että Baltia muodostaa demilitarisoidun alueen sen jälkeen, kun Baltian sotilaspiirin lakkautuksessa perustettu Luoteinen voimaryhmä on vedetty pois²⁴⁹.

---

²⁴⁷ Козлова А.С., Макаревский В.И., Стрельцов Ю.Г.: От СССР к СНГ: эволюция подходов к проблеме военной реформы. Kirjassa Арбатова А.Г. (red.) (1992a): На водоразделе безопасности: Распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. ИММО РАН, Москва, s. 88.

²⁴⁸ Sopimus astui voimaan 9.11.1992, joskin Venäjä ratifioi sopimuksen 8.7.1992. <http://www.un.org/disarmament/publications/yearbook/en/EN-YB-VOL-17-1992.pdf>, s. 315.

²⁴⁹ Журкин В.В. (red. kol.) (2011): Безопасность Европы. Институт Европы РАН, s. 266. Kirja löydettävissä <http://www.ieras.ru/pub/monografi/bezop.pdf> (1.6.2015). Žirkinin lausunnossa on kyse nimenomaan neuvostojohdon oletuksesta, mikä Venäjän johdossa ei enää vallinnut. Huolimatta presidentti Jeltsinin pyrkimyksestä hyviin suhteisiin lännen kanssa, Marteliuksen mukaan Venäjälle olisi tärkeää säilyttää sotilaallinen läsnäolo Baltiassa, jotta Venäjän kilpailijat eivät täyttäisi sotilaallista tyhjiötä Venäjän joukkojen poistuttua. Kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 110–111.

Toinen ongelma syntyi tulkintaerimielisyyksistä siitä, kattaako sopimus merivoimien rannikkojoukkojen ja merijalkaväen kaluston sekä Strategisten ohjusjoukkojen suojana olevat panssaroidut taisteluajoneuvot. Neuvostoliitto oli sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen alistanut kolme moottoroitua jalkaväkidivisioonaa Itämeren ja Mustanmeren laivastoille ja siten sopimuksen ulkopuolelle. Näiden osalta kompromissiin päästiin 14.7.1991 sen jälkeen, kun Neuvostoliitto oli sitoutunut vähentämään kalustoaan siltä osin kun niitä oli rannikkojoukkojen ja merijalkaväen kalustona ja olemaan lisäämättä strategisten ohjusjoukkojen ps-kalustoa (1 700 BTR:a)²⁵⁰.

Kolmannen ongelman aiheutti se, että jo ennen sopimuksen allekirjoitusta Neuvostoliitto siirsi Uralin taakse kalustoa huomattavia määriä. Joidenkin arvioiden mukaan kyse oli ainakin lähes 16 400 panssarivaunusta, 15 900 ps-ajoneuvosta ja 2 500 tykistä. Panssarivaunuista 8 000 käytettiin Neuvostoliiton Aasian puoleisen osan joukkojen uudelleenvarustamiseen ja 8 400 sijoitettiin varastoihin Läntiseen Siperiaan ja Keski-Aasiaan.²⁵¹ Näiden ”vähennysten” jälkeen Neuvostoliiton TAE-sopimuksen edellyttämäksi vähentämisvelvoitteeksi jäi 7 544 panssarivaunua, 9 348 ps-ajoneuvoa, 653 tykkiä ja 1 295 taistelulentokonetta, mitä määrää kasvatettiin mainituilla rannikkojoukkojen ja merijalkaväen kalustomäärillä²⁵². Uralin taakse siirretty kalusto, vaikka sinällään sopimuksen kirjainta ei rikottu, aiheutti ongelmia erityisesti asevoimien operatiiviselle suunnittelulle ja puolustusteollisuuden konversiolle.

Kiistoista huolimatta entisten neuvostotasavaltojen ja Neuvostoliiton välillä TAE-sopimuksen kalustokiintiöiden jakamiseksi tarkoitetut neuvottelut päättyivät 15.5.1992 Taškentissa solmittuun ”sopimukseen TAE-sopimuksen täytäntöönpanojärjestelyistä ja periaatteista”. Sopimustekstin mukaan TAE-sopimuksen katsottiin olevan Euroopan uuden turvallisuusjärjestelmän peruselementti, jonka velvoitteiden täytäntöönpanoon kaikki allekirjoittajamaat sitoutuivat. Venäjä puolestaan sitoutui lisäksi täyttämään velvoitteet, jotka liittyivät Latviassa, Liettuassa, Puolassa, Saksan liittotasavallassa ja Virossa olevien joukkojen ja niiden kaluston poisvetämiseen Venäjän alueille.²⁵³ Sopimuksen mukaiset kalustokiintiöt on esitetty seuraavassa taulukossa.

---

²⁵⁰ Rannikkojoukoilla ja merijalkaväellä oli yhteensä 933 taisteluvaunua, 1725 ps-taisteluajoneuvoa ja 1080 tykkiä. Amirov O.A., Oznoбищев С.К. (1992): Договор о обычных вооруженных сил в Европе. Kirjassa: Арбатов, А.Г. et al. (1992): На водоразделе распада СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений (ИМЭМО) РАН, Москва, s. 122.

²⁵¹ Amirov O.A., Oznoбищев С.К. (1992): Договор о обычных вооруженных сил в Европе. Kirjassa: Арбатов, А.Г. et al. (1992): На водоразделе распада СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений (ИМЭМО) РАН, Москва, s. 121-122. Washington Times -lehden mukaan Neuvostoliitto siirsi ennen TAE-sopimuksen allekirjoittamista ”as much as 60,000 treaty-limited items, including tanks, armored personnel carriers, and artillery pieces east of the Ural mountains outside the Treaty's limits”. The Washington Times, 1/11/91.

²⁵² Amirov O.A., Oznoбищев С.К. (1992): Договор о обычных вооруженных сил в Европе. Kirjassa: Арбатов, А.Г. et al. (1992): На водоразделе распада СССР и проблемы оборонной и внешней политики. Институт мировой экономики и международных отношений (ИМЭМО) РАН, Москва, s. 121.

²⁵³ СОГЛАШЕНИЕ О ПРИНЦИПАХ И ПОРЯДКЕ ВЫПОЛНЕНИЯ ДОГОВОРА ОБ ОБЫЧНЫХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ В ЕВРОПЕ (Ташкент, 15 мая 1992 года). Sopimus löydetävissä <http://www.lawmix.ru/abrolaw/13612/> (25.5.2015). Jo tuolloin oli nähtävissä Venäjän pyrkimys vaikutusvallan lisäämiseen entisissä neuvostotasavalloissa. Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и

VALTIO	PSV	PSAJON	TYKKI	TSTLEKO	TST-HEKO	SILTA-PSV
Azerbaidžan	220	220	285	100	50	8
Armenia	220	220	285	100	50	8
Georgia	220	220	285	100	50	8
Valko-Venäjä	1 800	2 600	1 615	260	80	64
Kazakstan	0	0	0	0	0	0
Moldova	210	210	250	50	50	7
Venäjä	6 400	11 480	6 415	3 450	890	223
Ukraina	4 080	5 050	4 040	1 090	330	144
Yhteensä	13 150	20 000	13 175	5 150	1 500	462

Taulukko 2: Taškentissa 15.5.1992 allekirjoitetun sopimuksen mukaiset täsmennetyt entisten neuvostotasavaltojen kalustokiintiöt²⁵⁴

On huomattava, että kyseinen sopimus allekirjoitettiin tilanteessa, jolloin monessa entisistä neuvostotasavalloista - Moldovassa, Kaukasiassa ja Keski-Aasian valtioissa - oli käynnissä aseellinen konflikti.²⁵⁵ Täten on oletettavaa, että yhtäältä entisille neuvostotasavalloille luovutettavaa (tai niissä konfiskoitua) kalustoa jompikumpi tai molemmat konfliktiosapuolet käyttivät omiin tarkoituksiinsa. Kalustoluovutukset olivat siten omiaan lisäämään konfliktialttiutta, mikä oli toisaalta hintana siitä, että TAE-sopimus ratifioitaisiin. Erään internet-lähteen mukaan entisille neuvostotasavalloille luovutettiin kalustoa seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla.

VALTIO	PSV	PSAJON	TYKKI	TST-LEKO	TST-HEKO
Azerbaidžan	217	185	260	62	15
Armenia	110	140	229	16	8
Valko-Venäjä	1 525	2 341	1 442	176	22
Georgia	129	204	152	9	7
Kazakstan	3 000	5 000	7 000	200	–
Kirgisia	215	450	246	52	–
Moldavia	0	178	148	6	0

сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s.7.

²⁵⁴ СОГЛАШЕНИЕ О ПРИНЦИПАХ И ПОРЯДКЕ ВЫПОЛНЕНИЯ ДОГОВОРА ОБ ОБЫЧНЫХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ В ЕВРОПЕ (Ташкент, 15 мая 1992 года). Sopimus löydettävissä <http://www.lawmix.ru/abrolaw/13612/> (25.5.2015).

²⁵⁵ 1980-luvun lopulta alkaen entisen NL:n alueella on laskettu olevan ainakin 6 aseellista konfliktia, joissa käytetään raskasta aseistusta: Nagorno-Karabah 1988-1994, Georgia-Etelä-Ossetia 1991-1992, Georgia-Abhasia 1992-1994, Pridnestrovje (Moldova) 1992 sekä Tsetsenia 1994-1996 ja 1999-2001, Tadžikistan 1992 sekä noin 20 lyhyempää aseellista yhteenottoa. Kts. esim. С. Ланцов (2008). Политическая конфликтология: Учебное пособие, §1. Питер, Санкт Петербург. Löydettävissä: <http://elib.me/politicheskaya-konfliktologiya-knigi/konfliktiy-postsovetetskogo-prostranstva.html> (2.6.2015).

Tadžkistan	44	63	31	–	–
Turkmenistan	702	1 941	488	92	–
Uzbekistan	300	700	800	100	–
Ukraina	3 138	4 290	3 437	578	182
Yhteensä	9380	15492	14233	1291	234

Taulukko 3: Entisille neuvostotasavalloille Neuvostoliiton arsenaalista luovutetut kalustomäärät²⁵⁶

Ongelmallisin kysymys Venäjän kannalta oli sopimuksen määräykset sivusta-alueista, mikä varsinaisesti ei muodostanut ongelmaa Neuvostoliitolle, jolloin sotilaspiirien rajat olivat valtion sisälle muodostettuja ja niiden muuttaminen olisi teoriassa mahdollista TAE-sopimuksen rajoitusaluejakoa noudattaen. Pohjoisella sivustalla sivusta-alueen muodosti LenSP ja vastaavasti eteläisen sivusta-alueen Taka-Kaukasian, Pohjois-Kaukasian (P-KSP) ja Odessan sotilaspiirit. Sivusta-alueille voitiin sijoittaa yhteensä 4700 panssarivaunua, 5 900 ps-ajoneuvoa ja 6 000 tykkiä.

Venäjän asevoimien kehittäminen ja turvallisuuden takaaminen erityisesti TAE-sopimuksen sivusta-alueilla arvioitiin varsin hankalaksi, sillä Taškentissa oli toukokuussa 1992 sovittu kansalliset katot myös sivusta-alueiden osalta²⁵⁷. Venäjän osalta sivustarajoitukset käsittivät: 1 300 panssarivaunua (joista korkeintaan 600 varastoituna), 1 380 ps-ajoneuvoa (korkeintaan 800 varastoituna) ja 1 280 tykkiä (korkeintaan 400 varastoituna). Täten puolitettuna luvut merkitsisivät, että yhdellä sivusta-alueella voisi olla korkeintaan 750 panssarivaunua, joista lähes puolet varastoituna. Venäjän sotilaallisen johdon mukaan tästä aiheutui ongelmia turvallisuuden takaamisessa nimenomaan Pohjois-Kaukasian sotilaspiirissä²⁵⁸.

Vaikka TAE-sopimuksen katsottiin muodostavan ”kulmakiven Euroopan turvallisuudessa ja sotilaallisessa tasapainossa” entisten vihollisryhmittymien välillä, se oli jo syntyessään vanhentunut siinä mielessä, ettei se ottanut huomioon vallitsevaa geopolittista tilannetta. Täten se oli omiaan luomaan jännitteitä niin entisten ”blokkimaiden”

²⁵⁶ Neuvostoliiton Bakussa sijainneen Maavoimien kadettikoulun internet-sivut. Löydettävissä: http://kombat-bvoku.com/publ/voennaja_tematika/vooruzhenija_i_voennaja_tekhnika_dostavshiesja_postsovetkim_gosudarstvam/4-1-0-101 (2.6.2015).

²⁵⁷ ПРОТОКОЛ О МАКСИМАЛЬНЫХ УРОВНЯХ ДЛЯ НАЛИЧИЯ ОБЫЧНЫХ ВООРУЖЕНИЙ И ТЕХНИКИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ, РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ, РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ, РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА, РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ, УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ ГРУЗИЯ В СВЯЗИ С ДОГОВОРОМ ОБ ОБЫЧНЫХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ В ЕВРОПЕ (Ташкент, 15 мая 1992 года). Pöytäkirja löydettävissä <http://www.lawmix.ru/abrolaw/13612/> (25.5.2015).

²⁵⁸ Kysymys oli nimenomaan Venäjän sisäisestä turvallisuudesta. Александр Каффка (2001): Некоторые проблемы взаимодействия России и европейских организаций в области контроля над обычными вооружениями. Глава 8. Kirjassa: Россия и основные институты безопасности в Европе, Московский Центр Карнеги, 1999-2001. Löydettävissä http://old.nasledie.ru/politvne/18_19/kniga/article.php?art=8 (3.6.2015) Kts. myös Анатолий Антонов, Родион Аюмов (2012): Контроль над обычными вооружениями в Европе - конец режима или история с продолжением? Научные записки ПИР-центра № 1 (27), 2012, s.20.

kuin entisten neuvostotasavaltojen välillä. Toisaalta oli nähtävissä, että TAE-sopimus oli nimenomaan NL:n/Venäjän poliittisen johdon ajama projekti suhteiden kehittämisessä lännen kanssa, missä kansallisia sotilasstrategisia näkökohtia ei otettu huomioon. Sopimukseen ja sen noudattamiseen liittyvät yksityiskohdat paljastivat sen, että NL:n/Venäjän poliittinen johto ei ottanut asevoimien näkökohtia ainakaan sotilaita tyydyttävällä tavalla huomioon²⁵⁹. Sotilasstrategian näkökulmasta sopimus asetti selkeitä rajoituksia ja reunaehjoja Venäjän asevoimien jatkokehittämiselle.

INF-sopimuksen siivittämänä allekirjoitettiin vuonna 1991 Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen välinen sopimus strategisten ydinaseiden vähentämisestä - START-1, joka noudatteli TAE-sopimuksen neuvottelujen logiikkaa²⁶⁰. Lähtökohtaisesti Neuvostoliitto oli 1990-luvun alussa saavuttanut määrällisen tasapainon strategisten ydinkärkien osalta suhteessa Yhdysvaltoihin. Ydinkärkien osalta NL oli kuitenkin panostanut maalta laukaistavien ydinohjusten ja -kärkien määrään, jossa sillä oli noin kolminkertainen ylivoima Yhdysvaltoihin nähden. Sen sijaan sukellusveneistä ja strategisista pommikoneista laukaistavien ohjusten osalta se oli vastaavasti kolminkertaisesti alivoimainen.²⁶¹ Seuraavassa taulukossa on esitetty Neuvostoliiton strategisten ydinaseiden määrä START-1 -sopimuksen mukaan.

---

²⁵⁹ Jälkikäteen on esitetty useita sopimusteknisiä ”virheitä”, jotka syydetään NL:n/Venäjän presidentin tai ulkoministerin niskaan. Kts. esim. Подберезкин А.И. et al. (1995): Российская федерация: Безопасность и военное сотрудничество. РАУ-Корпорация, Москва, s. 316–319.

²⁶⁰ 31.6.1991 Moskovassa allekirjoitettu START-1 sopimus, jonka Venäjä ratifioi 4.11.1992 ja joka astui voimaan 5.12.1994.

²⁶¹ 1.9.1990 tietojen vaihtojen aikainen tilanne, kts. Борисенко А.С. (ред.кол.) (2001): Контроль над вооружениями и военной деятельностью. ПИР-центр, Москва, s. 16 – 17.

TYYPPI	NATO-lyhenne	Tst-kärki	Kantolaite	Tst-kärki yhteensä
MAASIJOITTEISET				
RS-10	SS-11	1	326	326
RS-12	SS-13	1	40	40
RS-16	SS-17	4	47	188
RS-20	SS-18	10	308	3080
RS-18	SS-19	6	300	1800
RS-22 (siilo)	SS-24	10	56	560
RS-22 (Rt)	SS-24	10	33	330
RS-12M Topol (ajon)	SS-25	1	288	288
Jakautuva tst-kärki			744	5958
Liikkuva			321	618
Yhteensä			1398	6612
MERISJOITTEISET				
RSM-25	SS-N-6	1	192	192
RSM-40	SS-N-8	1	280	280
RSM-45	SS-N-17	1	12	12
RSM-50	SS-N-18	3	224	672
RSM-52	SS-N-20	10	120	1200
RSM-54	SS-N-23	4	112	448
Jakautuva tst-kärki			456	2320
Merisijoitteiset yhteensä			940	2804
Maa- ja merisijoitteiset yhteensä			2338	9416
ILMASIJOITTEISET				
TU-95MS	Bear-H	8	84	672
TU-160	BlackJack	8	15	120
TU-95M	Bear-A	1	1	1
TU-95K	Bear-B	1	16	16
TU-95K22	Bear-G	1	46	46
Jakautuva tst-kärki			99	792
Ilmasijoitteiset yhteensä			162	855
Jakautuva tst-kärki yhteensä			1299	9070
Kaikki yhteensä			2500	10271

Taulukko 4: Neuvostoliiton/Venäjän START-1 -sopimuksen mukaiset strategiset ydinaseet²⁶²

Sopimuksen mukaan ydinaseiden ja niiden kantolaitteiden vähennyksiä tehdään kolmessa vaiheessa (3, 5 ja 7 vuotta sopimuksen voimaan astumisesta). 1. vaiheen kuluessa maalta ja mereltä laukaistavien strategisten ydinaseiden kantolaitteita vähennetään 2 100:aan, 2. vaiheen aikana 1 900:aan ja 3. vaiheessa 1 600:aan. Kolmannen vaiheen

²⁶² Lähde: Борисенко А.С. (ред.кол.) (2001): Контроль над вооружениями и военной деятельностью. ПИР-центр, Москва, s. 16 ja Фёдоров, Ю.Е. (1993): Ядерное оружие и проблемы безопасности СНГ. Политика России, Украины, Беларуси и Казахстана в отношении ядерных вооружений. Центр политических и международных исследований, Москва, s.10-14.

lopussa Venäjällä olisi sallittua olla ryhmitettyinä 154 raskasta ydinasetta (SS-18). Vastaavasti kyseisissä vaiheissa ydinkärkien määrää vähennetään 9 150:een, 7 950:een ja 6 000:een.²⁶³

Sopimuksesta huolimatta Venäjän ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden lämpenemistä ei edesauttanut se, että vielä 1990-luvun puolivälissä strategisia ohjuksia oli valmiudessa vasta- tai kostoiskuun toisen osapuolen kohteita vastaan. Maaliin suuntaamisen poistaminen ei tätä asetelmaa sinällään muuttanut. Tämä siitäkkin huolimatta, että heinäkuussa 1992 maiden presidentit totesivat ”*etteivät pidä toinen toisiaan vastustajina ja kehittävät kumppanuus ja ystävyysuhteita*”.²⁶⁴

Ongelman sopimuksen voimaansaattamisessa ja yleensäkin ydinaseturvallisuudelle aiheutti se, että entisen Neuvostoliiton strategiset ydinaset oli ryhmitetty Venäjälle, Valko-Venäjälle, Ukrainaan ja Kazakstaniin. Tämä sai joulukuussa 1991 Yhdysvallat käynnistämään ”Nunn-Lugar” -ohjelman, jolla käytännössä taloudellisesti tuettiin vuodesta 1992 alkaen Venäjää ja muita ydinasetneuvostotasavaltoja ydinasetien hävittämisessä, siirtämisessä ja niiden leviämisen estämisessä.²⁶⁵ Strategisten ydinasetien ja niiden kantolaitteiden sijoittuminen entisissä neuvostotasavaltoissa vuonna 1992 on esitetty seuraavassa taulukossa.

---

²⁶³ Борисенко А.С. (ред.кол.) (2001): Контроль над вооружениями и военной деятельностью. ПИР-центр, Москва, s. 18.

²⁶⁴ Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s. 7, 15. Lariionovin mukaan maalittamattomuudessa kyse on lähinnä poliittisesta julistuksesta, sillä aseiden maalittaminen kestää joitakin minutteja. Proseduurin verifioiminen on järjestelmän ulkopuoliselle mahdotonta.

²⁶⁵ Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s. 15-16.

YDINASE	NATO-lyhenne	Venäjä		Ukraina		Kazakstan		Valko-Venäjä	
		Kantolaite	Tst-kärkiä yht	Kantolaite	Tst-kärkiä yht	Kantolaite	Tst-kärkiä yht	Kantolaite	Tst-kärkiä yht
MAASIOITTEISET									
RS-10	SS-11	326	326						
RS-12	SS-13	40	40						
RS-16	SS-17	47	188						
RS-20	SS-18	204	2040			104	1040		
RS-18	SS-19	170	1020	130	780				
RS-22 (siilo)	SS-24	10	100	46	460				
RS-22 (rautatie)	SS-24	33	330						
RS-12M Topol (ajon)	SS-25	234	234					54	54
Yhteensä		1064	4278	176	1240	104	1040	54	54
ILMASIOITTEISET									
TU-95MS	Bear-H	23	184	21	168	40	320		
TU-160	BlackJack	15	180						
TU-95M	Bear-A	1	1						
TU-95K	Bear-B	16	16						
TU-95K22	Bear-G	46	46						
Yhteensä		101	427	21	168	40	320		

Taulukko 5: Strategiset ydinaseet entisissä neuvostotasavalloissa vuonna 1992²⁶⁶

Toinen merkittävä START-1 -sopimukseen liittyvä aspekti oli NL:n ja Yhdysvaltojen välisen toukokuussa 1972 allekirjoitetun ohjuspuolustussopimuksen (ABM) noudattaminen. Yhdysvaltojen kesäkuussa 1991 antaman ilmoituksen mukaan tämä oli edellytys START-1 -sopimuksen solmimiselle. Venäjä puolestaan aikanaan katsoi, että sopimuksen irtisanominen tai sen oleellinen rikkominen jommankumman sopimusosapuolen toimesta on poikkeuksellinen tilanne, joka uhkaa toisen osapuolen intressejä ja antaa oikeuden irtautua START-1 -sopimuksesta.²⁶⁷

ABM-sopimus antoi osapuolille mahdollisuuden rakentaa maasijoitteinen ohjustorjuntajärjestelmä, joka käsittää 100 laukaisualustaa ja korkeintaan 100 torjuntaohjusta

²⁶⁶ Lähde: Борисенко А.С. (ред.кол.) (2001): Контроль над вооружениями и военной деятельностью. ПИР-центр, Москва, s. 16 ja Фёдоров, Ю.Е. (1993): Ядерное оружие и проблемы безопасности СНГ. Политика России, Украины, Беларуси и Казахстана в отношении ядерных вооружений. Центр политических и международных исследований, Москва, s. 10-14. Merisijoitteiset ydinaseet olivat Venäjän hallussa, kts. taulukko 4.

²⁶⁷ Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s. 16. Vuoden 1992 alussa Vojennaja mysl -lehdessä esitettiin, että ABM-sopimuksen vallitessa, strategisten ydinkärkien määräksi riittää jopa puolet START-1:n tasosta. Военная мысль № 2, 1992, s. 49.

sekä rajoitetun määrän tutkia, jotka sijoitettiin yhdelle halkaisijaltaan 150 kilometrin alueelle. Neuvostoliiton osalta alueen keskipisteenä oli Moskova. Sopimuksella kiellettiin samalla merelle, ilmaan tai avaruuteen sijoitettavien ohjustorjuntajärjestelmien tai -elementtien luominen, kokeilu ja ryhmittäminen sekä muita järjestelmän tehokkuuteen vaikuttavia tekijöitä (esim. monikärkiset torjuntaohjukset, muiden järjestelmään kuulumattomien asejärjestelmien kyky osallistua strategisten ohjusten torjuntaan jne.). Sopimus salli ohjustorjuntajärjestelmän kehittämisen ja modernisoinnin, mutta ei sen sijoittamista tai elementtien luovuttamista kansallisten rajojen ulkopuolelle.²⁶⁸

Neuvostoliiton hajottua Venäjän kansallisten rajojen ulkopuolella sijaisi ydinaseiden ohella myös yli puolet ohjuspuolustuksen ennakkovaroitustutkista²⁶⁹. Näitä oli Latvian Skrundassa (Darjal, toimintavuodet 1970–1998), Kazakstanin Balhaš-9:ssa (Dnepr 1974-), Ukrainan Mukatševossa (Dnepr, 1979) ja Sevastopolissa (Dnepr, 1979) sekä Azerbaidžanin Gabalassa (Darjal, 1985–2013). Mainittujen ennakkovaroitustutkajärjestelmien omistuksesta ja toiminnan ylläpitojärjestelyistä sovittiin ao maiden kesken 6.7.1991. Sopimuksen mukaan tutka-aseman omistaa se valtio, jonka alueella se sijaitsee. Järjestelmän kuitenkin sovittiin toimivan yhtenäisenä ennakkovaroitustutkajärjestelmänä.²⁷⁰ Ongelmana ydinaseen mahdollisessa käytössä oli kuitenkin se, että toimeenpano edellytti sopimista kaikkien neljän valtion johdon kesken, mikä käytännössä vesitti mahdollisuuden ensi- tai vastaiskuun.

Entisissä neuvostotasavalloissa ymmärrettiin ydinaseiden poliittinen merkitys, minkä johdosta se muodosti kiistanalaisen asian maiden suhteissa. Niiden haltija asettuisi ydinasevaltioiden kastiin kansainvälisessä yhteisössä, mikä edellyttäisi liittymistä uutena jäsenenä ydinaseiden leviämisen estämistä koskevaan NPT- sopimukseen vuodelta 1968. Erityisen selvästi asia tuli esille taktisten ydinaseiden kohdalla, jotka kiistoista huolimatta siirrettiin Venäjälle toukokuuhun 1992 mennessä.²⁷¹

Yhtenä perusteena taktisten ydinaseiden siirrolle Venäjälle oli, että niiden säilyttäminen olisi edellyttänyt tiivistä sotateknistä yhteistyötä Venäjän kanssa. Yhteistyö olisi

---

²⁶⁸ Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва, s.20-21.

²⁶⁹ АВМ-сopimuksen mukaan tutkien sijoittaminen oli sallittua ”periferiaan” ja siten, että niiden keilaussuunnat osoittivat valtiosta ulospäin. Suluissa olevat tiedot ilmentävät ko. tutkan sijaintia ja toimintavuosia.

²⁷⁰ Соглашение о средствах систем предупреждения о ракетном нападении и контроля космического пространства от 6 июля 1992 г. Löydettävissä: <http://docs.cntd.ru/document/1902076> (5.6.2015).

²⁷¹ Tämä oli haasteellista Ukrainan johdolle. Фёдоров, Ю.Е. (1993): Ядерное оружие и проблемы безопасности СНГ. Политика России, Украины, Беларуси и Казахстана в отношении ядерных вооружений. Центр политических и международных исследований, Москва, s. 4-9. Neuvostoliiton hajotessa sillä oli taktisia ydinaseita noin 15 000 kappaletta. Фёдоров, Ю.Е. (1993): Ядерное оружие и проблемы безопасности СНГ. Политика России, Украины, Беларуси и Казахстана в отношении ядерных вооружений. Центр политических и международных исследований, Москва, s. 8.

koskenut korjausta, huoltoa ja varaosia, joihin Valko-Venäjällä, Ukrainalla ja Kazakistanilla ei ollut teknisiäkään mahdollisuuksia. Tämä olisi aiheuttanut jatkuvan riippuvuuden Venäjästä ja se olisi ollut ristiriidassa NL:n hajotessa julistetun valtiollisen suvereenisuuden kanssa. Käytännössä vain Venäjällä on tekniset mahdollisuudet ylläpitää ydinaseiden ja niiden taistelukärkien koko elinkaari.

3.2. Sodan paradigman muutos

”Maailma muuttuu, ristiriidat säilyvät. XXI vuosisadan uhkien ja sotien luonne riippuu paljolti siitä, millaiseksi maailma ja voimien jako kansainvälisellä areenalla muodostuu sekä Venäjän asemasta ja roolista uudessa geopoliittisten koordinaattien järjestelmässä...”

Mahmut Garajev, 2007²⁷²

Sotaa ja sen luonnettaon pidettävä kaiken sotilaallisen toiminnan lähtökohtaisena perustekijänä, jonka arviointi ja josta edelleen tehtävät johtopäätökset muodostavat sotilaallisen suunnittelujärjestelmän syötteen²⁷³. Suunnittelujärjestelmän toiminnan tuloksena muodostuvat perusteet asevoimien ja yleensä sotilaallisen toiminnan kehittämiseksi tietyinä ajanjaksona. Teoreettisesti tarkasteltuna kyse on syy-seuraus-suhteesta, jossa laaditaan suunnitelmat asevoimien tilan muuttamiselle (perusteet tavoitetilan ja todellisuuden välisen eroavaisuuden havaitsemiseksi) ja toimille tavoitetilan saavuttamiseksi²⁷⁴. On kuitenkin huomattava, että suunnittelutyö perustuu arvioihin edellytyksistä ja resursseista tietyinä ajanjaksona, jonka kuluessa mainitut perusteet voivat oleellisestikin muuttua²⁷⁵. Tämä luonnollisesti aiheuttaa päivitystarpeita laadituille suunnitelmille ainakin ajallisten tekijöiden osalta.

Tässä luvussa keskitytään niiden kehityssuuntien selvittämiseen, jotka ilmenevät käsityksistä siitä, millaista sotaa varten Venäjän asevoimia on kulloinkin kehitetty ja suunnitellaan kehitettävän. Näitä käsityksiä sodasta ja sen luonteesta kutsutaan venäläiseksi sodan paradigmaksi²⁷⁶. Luvussa on siis kyse venäläisen sodan paradigman muutok-

---

²⁷² Artikkelissa Киселев В. А. (2008): О войнах будущего, Военная мысль № 2/2008, s. 73.

²⁷³ Tässä kyse on yleistyksistä, jolla tarkoitetaan niitä konfliktitilanteita, joissa asevoimia voidaan joutua käyttämään. On itsestään selvää, että kahta täysin samanlaista sotaa ei ole. Täten kukin konflikti ja sota ovat ainutlaatuisia.

²⁷⁴ Kts. esim. Jacob W. Kipp (2004): War Scare in the Caucasus. Redefining the Threat and the War on Terrorism. Kirjassa: Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain, s. 237.

²⁷⁵ Tästä esimerkkinä voidaan mainita valtiollinen asevarusteluohjelma 2011-2020, jonka hyväksymisen ajoista Venäjän valtion tulot ovat muutamassa vuodessa oleellisesti pienentyneet öljyn hinnan laskun seurauksena.

²⁷⁶ Vrt. Jyri Raitasalo ja Joonas Sipilä (2004): Sodan määrittelystä – käsitykset sodasta sodankäynnin taustalla. MPKK Strategian laitos, julkaisusarja 4, n:o 18, Helsinki, s. 13-16. Raitasalon ja Sipilän lähestymistapa sodan paradigmaan on tässä kohdin laaja-alaisempi, missä paradigman osatekijöinä ovat näkemykset uhkakuvista ja

sesta. Tulkinnat venäläisistä käsityksistä sodan luonteesta muodostavat perustan arvioida niitä sotilaallisen toiminnan välineitä ja tekoja, joiden avulla kyseisenluonteista sotaa tai sotilaallista konfliktia voidaan arvioida hallittavan tai tarpeen vaatiessa käytävän. Tämä ohella tulkinnat näkemyksistä sodan luonteeseen liittyvistä kysymyksistä antavat perustan arvioida sotilaallisten kehittämistoimien koherenssia, ts. sitä, vastaavatko suunnitellut ja toteutetut toimet asevoimien kehittämisestä näkemystä sodan luonteesta ajallisesti, rakenteellisesti, toiminnallisesti tai suuntautumisen osalta. Sotaa ja siihen liittyviä käsitteitä tarkastellaan myöhemmin.

Venäjällä on sotilasalan tutkimuksessa koskien sodan luonnetta ainakin kolme ”koulukuntaa”. Näitä ovat virallinen vallassa ja virassa oleva suuntaus, konservatiivisesti ilmiöihin ja niiden muutoksiin lähestyvä sekä jossain määrin ”futurologinen” koulukunta²⁷⁷. Selvää on, että virallinen koulukunta, jonka kirjallisena tuotoksena syntyy mm. sotilasdoktriini, on toimintaa ohjaava. Sinällään mainitut virallisen tahon näkemykset ovat sotilaallisen toiminnan johtamisen näkökulmasta tarkoituksenmukaisia, sillä kuten akateemikko Andrei Kokošin viittaa Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian professorin, kenraalimajuri I.S. Danilenkon sanoihin: ”sota – on mitä monimutkaisin yhteiskunnallinen ilmiö...., jonka luonteen syvien salaisuuksien paljastamiseen on valjastettu parhaita älyjä ihmiskunnan varhaisista ajoista nykypäivään....ja aina tähän päivään mennessä vakuuttavia, yleisesti hyväksytyjä vastauksia moniin fundamentaalsiin kysymyksiin ei ole saatu”²⁷⁸. Siis jonkinlainen lähtökohta sotilaalliselle toiminnalle ja sen suunnittelulle on oltava. Venäläisen perinteen ja käytännön mukaisesti sitä ohjaa ylin sotilaspoliittinen johto.

Käsitteen ”sota” tarkastelu yhteiskunnallisena ilmiönä rakentuu tässä tutkimuksessa mainittujen ”koulukuntien” mukaiseen aineistoon ja siinä erityinen huomio kohdistetaan niihin tekijöihin, jotka ilmentävät sodan ulottuvuuksien, rakenteellisuuden, suuntautuneisuuden ja luonteen muotoutumista. Lähtökohtaisesti pyritään siis tarkastelemaan muutoksia ja kehitystendenssejä, joita eri näkemyksissä sodasta ja sen luonteesta on esitetty. Akateemikko Kokošinin mukaan venäläisen sotatieteellisen yhteisön piirissä esiintyy jopa epämääräisyyttä siitä, mitä nykypäivänä sotatieteen tutkimuksen ”tutkimuskohteella” (ven. объект) ja ”aiheella” (ven. предмет) ymmärretään²⁷⁹. Perinteisesti venäläisen sotatieteen tutkimuskohteena on ollut sota ja aiheena aseellinen taistelu. Epämääräisyyden ongelmahan jo sinällään kuvastaa sitä, että sodan sisältö on

---

sodankäynnin luonteesta, käsitykset asevoimasta, käytettävissä oleva teknologia ja sen sotilaalliset sovellukset sekä resurssit. Tässä tutkimuksessa pyritään kuitenkin erottamaan venäläiset sotaa ja sen luonnetta koskevat näkemykset teknologiasta ja resursseista. Tämä ei tarkoita sitä, että kahden viimeiseksi mainitun osatekijän suhdetta ja vaikutusta paradigmaan pyrittäisiin kiistämään.

²⁷⁷ Kyse ei ole organisaatioista tai instituutioista, jotka edustaisivat jotain tiettyä teoriasuuntausta tai lähestymistapaa, vaan lähinnä siitä, että joitakin asioita ja näkemyksiä painotetaan toisia enemmän. Täten mainitut näkemyskokonaisuudet jossain määrin täydentävät toisiaan.

²⁷⁸ Kirjassa Косошин А.А., Веселов В.А., Лисс А.В., Фисенко И.С. (2015): Современные войны и военное искусство. Некоторые социологические и политологические аспекты. ЛЕЛАНД, Москва, s. 29.

²⁷⁹ Sama, s. 11.

muuttumassa.

Kärjistetyksi voidaan todeta, että venäläinen lähtökohta on se, ettei sinällään kiistetä sodan olemassaoloa²⁸⁰ ja olemusta yhtenä politiikan keinoista. Kyseisten koulukuntien näkemykset valaisevat sodan luonteen olemusta ja siinä tapahtuvaa kehitystä, joskin on nähtävissä myös eroavaisuuksia tarkastelukohteissa ja -tasoissa. Kyse on kuitenkin sodan arvioidusta sisällöstä. Toinen perusehto sodan olemukselle on se, että siinä on esiinnyttävä aseellista taistelua, jotta sodasta yleensäkin voidaan puhua. Tämän tutkimuksen teoreettisen lähtökohdan perusteella tarkastelu keskittyy tilanteeseen, jossa kahden vastakkain olevan osapuolen välillä käydään sotaa ja siis järjestäytyntä aseellista taistelua. Lähtökohtaisesti osapuolilla viitataan valtioihin sodan osapuolina ja niiden hallussa oleviin järjestäytyneisiin organisaatioihin – asevoimiin – toiminnan välineenä.

3.2.1. Sodan käsite

Neuvostoajan viimeisen sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sota määriteltiin yhteiskunnallispoliittiseksi ilmiöksi ja politiikan jatkamiseksi väkivaltaisain keinoin. Koskien nykyaikaista sotaa katsottiin tuolloin, että sitä kävi koko valtio ja se kosketti kaikkia yhteiskunnallisen elämän ja toiminnan aloja. Sodankäynnin päämuotona ja sen erityisenä sisältönä oli aseellinen taistelu. Sen käymisen tärkeimpänä ja ratkaisevana välineenä olivat asevoimat ja myös muut sotilaallisesti järjestetyt (ven. военизированные) organisaatiot. Aseellisen taistelun ohella asetettujen sodan päämäärien saavuttamiseen käytettiin myös taloudellisia, diplomaattisia, ideologisia ja muita välineitä sekä niille ominaisia käyttömuotoja.²⁸¹

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 2007 uudistetun sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sodalla tarkoitetaan sosiaalipoliittista ilmiötä, yhteiskunnan erityistä tilaa, joka liittyy jyrkkään muutokseen valtioiden, kansojen ja sosiaalisten ryhmien välisissä suhteissa sekä aseellisen väkivallan välineiden järjestäytyneen käytön aloittamiseen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sodan pääsisältönä on aseellinen taistelu, jonka ohella sodalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi käytetään diplomaattisia, taloudellisia, informaatiollisia ja muita kamppailun muotoja ja niille ominaisia välineitä ja keinoja.²⁸² Tuohon sanakirjaan jossain määrin päätyi asevoimien yleisesikunnan päällikön (1996–1997), armeijankenraali Viktor Samsonovin sodan käsitteen

---

²⁸⁰ Tämä perustuu varsin raadollisiin laskelmiin siitä, että ihmiskunnan koko tunnetun historian, noin 5 500 vuoden ajan on käyty noin 15 000 sotaa ja aseellista konfliktia, joissa on kuollut yli 3,5 miljardia ihmistä. Viimeisten 50 vuoden aikana on syttynyt lähes 260 paikallista sotaa tai aseellista konfliktia. Вахрушев В.А. (1999): Локальные войны и вооруженные конфликты: характер и влияние на военное искусство. Военная мысль № 4, 1999, s. 20. Tarina ei kuitenkaan kerro, millä kriteereillä ko. konfliktit määriteltiin.

²⁸¹ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 1986, s. 151.

²⁸² Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 154. Määritelmässä on käytetty sota-termiä myös muiden muotojen (toimialojen) osalta, vaikka lähinnä kyse niissä on lähinnä kilpai-

tulkinta, jonka mukaan ”sota on keino poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi ratkaisemalla valtioiden välisiä ristiriitoja käyttäen poliittisia, taloudellisia, rahoituksellisia, diplomaattisia, informaatiollisia, teknologisia ja muita keinoja yhdistettynä (ven. в сочетании) asevoimien käytöllä uhkaamiseen tai niiden suoraan käyttöön”²⁸³. Asiasisältö on siten sama, mutta virallinen versio tekee hienoisen eron rauhan ajan politiikan ja sodan ajan toiminnan välillä.

Venäjän puolustusministeriön verkkosivuilla on esitetty sodan määritelmä, joka joltistekin eroaa edellämäisestä painetusta tekstistä. Määritelmän mukaan sota on sellainen ristiriitojen ratkaisemisen äärimmäinen muoto, jota luonnehtii valtioiden, kansakuntien ja muiden politiikan subjektien välisten suhteiden jyrkkä muutos (huonompaan suuntaan, lisäys PF) sekä aseellisen ja muiden väkivallan²⁸⁴ muotojen käytön aloittaminen. Sodan tarkoituksena on sosiaalipoliittisten, taloudellisten, ideologisten, alueellisten, kansallisten, etnisten, uskonnollisten tms. tavoitteiden saavuttaminen ja pääsisältönä on aseellinen taistelu.²⁸⁵ Tämä määritelmä puolestaan painottaa sotilaallisen ja muun voiman avulla aikaansaatavaa väkivaltaa.

Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa annetun opetuksen perusteella sodalla tarkoitetaan sosiaalipoliittista ilmiötä, joka on yksi sosiaalipoliittisten, taloudellisten, ideologisten sekä kansallisten, uskonnollisten, alueellisten, ja muiden valtioiden (koalitioiden), kansojen, kansallisuuksien ja sosiaalisten ryhmien välisten ristiriitojen ratkaisumuodoista aseellisen väkivallan välinein²⁸⁶. Aseellinen väkivalta on pakkoon tähtäävää (ven. принудительный, siis vastustajan tahdon vastaista/lisäys PF) vaikuttamista todelliseen tai potentiaaliseen vastustajaan sotilaallisen voiman avulla. Oleellista määrittelyssä on se, että sota edellyttää ja johtaa valtion kaikkien toimintojen tilan laadulliseen muutokseen mm. sosiaalisella, poliittisella, taloudellisella, henkisellä alalla tai sitten tapahtuu niiden perustavaa laatua oleva järjestäytyminen sotilaallista toimintaa paremmin palvelemaan toimintatapaan (ven. над). Virallisiin, painettuihin määritelmiin verrattuna yleisesikuntaopetuksessa tuotiin esille se, että sota on eri suhteissa esiintyvien ristiriitojen ratkaisukeino. Tämä vahvistaa tulkintaa siitä, että muiden kuin sotilaallisten keinojen käyttö ja toiminta niitä koskevilla aloilla voi johtaa ristiriitoihin, joiden ratkaisemiseen voidaan harkita sotilaallisten keinojen käyttöä.

---

lusta, kamppailusta, vastatoimista jne. Oleellista on kuitenkin se, että ko aloilla kyse on niille ominaisesta toiminnasta, jossa tavoiteasettelu ja keinot sekä välineet tähtäävät aseellisesti käytävän sodan päämäärien saavuttamiseen jonkun toisen osapuolen tappioksi tai vahingoksi.

²⁸³ Самсонов В. Н. (1996): Иная трактовка понятия войны. Независимая газета № 243 от 26.12.1996 (электронная версия, ЭВНГ). Löydettävissä <http://www.uni-potsdam.de/u/slavistik/zarchiv/1296m/kv243-22.htm> (20.1.2016).

²⁸⁴ Välivallalla tarkoitetaan toiseen ihmiseen (ryhmään) kohdistuvan fyysisen väkivallan ohella myös toisen osapuolen pakottamista, vallan käyttöä toisen tahdon vastaisesti, vallan väärinkäyttöä tai sen laitonta käyttöä. Kts. esim. Ушаков Д.Н. (под ред.) (2006): Толковый словарь русского языка. «АСТ, Астрель, Хранитель», Москва, s. 393.

²⁸⁵ <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=12849@morfDictionary> (13.1.2016)

²⁸⁶ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Yleisesikunta-akatemiassa esitettiin myös edellisestä hieman poikkeavia näkemyksiä. Strategian oppituolin dosentin, kenraalimajuri (evp) Ju. V. Jaryginin mukaan sota on luonteeltaan valtioiden toiminnan tulosta, joka liittyy aseellisten ja muiden (poliittisten, taloudellisten, informatiivispsykologisten, ideologisten jne.) väkivallan välineiden käyttöön tiettyjen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.²⁸⁷ Jarygin kehittää edelleen sodan olemuksen määrittelyä päätyen siihen, että sota on valtioiden välisen taistelun (ven. борьба) erityinen muoto, joka määrittyy poliittisdiplomaattisten, sotilaallisten, taloudellisten, informaatiollisten, ideologisten, oikeudellisten ja muiden välineiden käytöllä niille ominaisissa taistelun muodoissa, joita harjoitetaan taistelevien valtioiden päämiesten johdolla määriteltyjen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi²⁸⁸. Järjestelmänalyttisestä seikkaperäisyydestään huolimatta teos jättää kuitenkin mahdollisuuden siihen tulkintaan, että kansainvälinen kanssakäyminen on jatkuvaa ”sotaa” politiikan ja kansainvälisen kanssakäymisen eri aloilla ilman sotilaallisen voiman käyttöä. Tämä on varsin militantti lähtökohta valtioiden välisille suhteille.

Sodan määritelmän sisältöön Neuvostoliiton hajoaminen ei siis aiheuttanut syvällisiä muutoksia. Peruslähtökohtana on säilynyt clausewitzläinen näkemys sodasta politiikan jatkamisena toisin keinoin. Poliittisilla tavoitteilla viitataan vastassa olevaan osapuoleen jokseenkin tasavertaisena kohteena ja sen johto-organisaatioon. Peruslähtökohtana on siten tietty symmetria. Sodan peruselementtinä on väkivalta ja sen harjoittaminen nimenomaan sotilaallisen voiman avulla aseellisessa taistelussa. Venäläinen lähtökohta on, että sota aiheuttaa vaikutuksia koko yhteiskunnalle. Tämä ei merkitse sitä, että kaikkien yhteiskunnan jäsenten täytyisi olla ase kädessä esimerkiksi edistämässä sosialismin saavutuksia, kuten neuvostoajana oli tapana sanoa. Nykyisin motiivit lienevät maallisempia.

Venäläisessä määritelmässä esiintyvä käsite ”sosiaaliset ryhmät” viittaa siihen, ettei sota koske vain asianomaisia välineitä ja niiden johto-organisaatiota, vaan myös näiden ulkopuolista yhteiskuntaa ja muita valtiollisia instituutioita. Tämä voidaan ymmärtää siten yhtäältä velvoitteena omien resurssien kannalta sekä toisaalta varoituksena ja varautumisen lähtökohtana uhan näkökulmasta. Yhteistä määrittelyille on se, että sotaa käydään muillakin ”rintamilla” kuin pelkästään sotilaallisella, jossa päätoimijana on järjestäytynyt aseellinen voima ja keinona lähinnä fyysinen väkivalta. Taloudellisten, poliittisten ja diplomaattisten keinojen käyttö on ominaista molempien ajanjaksojen määritelmille. Neuvostoajan ideologinen kamppailu on sen sijaan vaihtunut informaation käytöksi omien tarkoituksien edistämiseen.

---

²⁸⁷ Ярыгин Ю.В. (2006): Характер современных войн. Военная Академия Генерального Штаба Вооруженных сил Российской Федерации (ВАГШ ВС РФ), Москва, s. 6. Kyseinen teos on kirjoitettu nimenomaan yleisesikunta-akatemian erikoistiedekunnassa opiskelleille ulkomaalaisille upseereille. Teos kirjoittajan hallussa.

²⁸⁸ Sama, s. 8-9.

Kokonaisuudesta voi hieman kärjistäen sanoa, että neuvostoyhteiskunta valmistautui ja oli sodassa rauhankin aikana, kun taas venäläinen yhteiskunta voi tarvittaessa²⁸⁹ joutua sopeutumaan mahdolliseen sotaan, sen oloihin ja seurauksiin. Tämä muutos johdetaan siitä, että sota ilmentää toimijoiden välisten sosiaalisten suhteiden muutosta ja sitä, että on tehty päätös aseellisen toiminnan aloittamisesta. Voidaan todeta, että Neuvostoliiton hajoaminen johti käsitykseen ja käytäntöön sodan sisällön tietystä demilitarisoitumisesta yhteiskunnan suhteen ja siihen, että sota on mahdollinen erityisluonteinen vaihe eri toimijoiden suhteiden historiassa ja aseellinen taistelu ristiriitatilanteessa tarvittaessa käytettävä keino niiden ratkaisemiseksi.

Muiden kuin aseellisen taistelun keinojen osalta syntyy vaikutelma, että poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia ja informaatiollisia aloja voidaan hyödyntää siinä tarkoituksessa, että aseellisen taistelun välineiden käyttöä pyritään välttämään. Kyse olisi siis sotaa ennaltaehkäisevästä toiminnasta. Toisaalta, kun kerran niiden käyttö on sisällytetty jo määritelmällisesti sodan olemukseen, niin niiden perimmäisenä tarkoituksena vaikuttaisi olevan otollisten olosuhteiden ja edellytysten luominen sodan menestykselliselle käymiselle, mikäli eri aloilla eri toimijoiden väliset suhteet ja intressit ajautuisivat ristiriitatilanteeseen. Muiden alojen kuin sotilaallisen toiminnan intressit ja tavoitteet voisivat siten ikään kuin olla sotilaallisen voiman käytön syinä ja sen aiheuttajina, mikäli niissä käytettävien keinojen avulla ei haluttuun tavoitteeseen päästä.

Sodassa kyse on johdetusta sotilaallisesta toiminnasta, jossa valtiosubjekti käyttää sen toimivallassa olevia aseellisen väkivallan välineitä tietyn vaikutuksen aikaansaamiseksi vastapuolella eli kohteessa tarkoituksena määritellyn ja asetetun tavoitteen saavuttaminen. Aiemmin mainittu järjestäytyneisyys viittaa myös tavoiteasetteluun, jolloin poliittinen valtiojohto asettaa toiminnan tavoitteet ja päättää sotilaallisten välineiden käytön aloittamisesta. Tämä puolestaan edellyttää välineiden johdettavuutta ja alistaisuutta sekä toimintakykyä. Sodan sisältöä tarkastellaan seuraavaksi sodan luonne, aseellinen taistelu ja sotateimet käsitteiden avulla.

Sodan luonteella tarkoitetaan sodan luonteenomaisten piirteiden, ominaisuuksien ja erityispiirteiden kokonaisuutta, joka ilmentää sodan sosiaalipoliittista ja strategista ulottuvuutta tiettyinä historiallisen ajanjakson ilmiönä. Poliittisen ulottuvuuden peruspiirteisiin kuuluvat: sodan päämäärä, sosiaalipoliittinen sisältö, taistelevien osapuolten voimien rakenne jne. Sotilaallisen ulottuvuuden piiriin kuuluvat strategiset tavoitteet, käytettävät voimat ja välineet eri sotilaallisten toimien lajeissa ja muodoissa, mitataavat, dimensiot, jatkuvuus (kesto-aika) sekä sodan seuraukset.²⁹⁰

---

²⁸⁹ Asevoimilta ja turvallisuusorganisaatioilta luonnollisesti voidaan edellyttää kohtuullisesti nopeampaa valmiutta. Neuvostoliiton osalta kts. Владимир Слипченко, Махмут Гареев (2005): Будущая война, «ОГИ», Москва, s. 120.

²⁹⁰ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008-2009. Muistiinpanot tekijän hallussa. Tässä määrittelyssä termit ”strateginen” ja ”sotilaallinen” käytetään synonyymeinä. Vuonna 1997 kenraalimajuri Klimenko A.F. toi esille, että sodan poliittinen ulottuvuus käsittää vastustajan (-t), ristiriidat,

Mainitussa sodan luonteen sisällössä on nähtävissä tietty järjestelmäanalyttinen lähtökohta, jonka mukaisesti korostetaan kahden eri toimijan välistä suhdetta ja erityisesti asianomaisen subjektin sisäistä järjestystä. Sen mukaisesti politiikka on osatekijä, joka on hierarkkisesti sotilaallisen ulottuvuuden yläpuolella²⁹¹. Tämä hierarkkisuus on selitettävissä myös sitä kautta, että sodan käsitteen poliittisen ulottuvuuden vaikutus on ratkaiseva sotilaallisen ulottuvuuden suhteen. Poliittikkahan pitkälti määrittelee sotilaallisen ulottuvuuden tekijät ja sitä kautta myös perusteet sodan edellyttämälle toiminnalle ja osin sodan luonteelle.

Aseellisella taistelulla tarkoitetaan sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan kaikkein ratkaisevinta kamppailun muotoa sotilaallisessa konfliktissa. Aseellinen taistelu käsittää erilaisia sotilaallisen voiman käytön muotoja ja keinoja poliittisten sekä sotilasstrategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Aseellista taistelua voidaan käydä perättäisesti tai yhtäaikaaisesti kaikissa fyysisissä ulottuvuuksissa (maalla, merellä, ilmassa, vedessä, veden alla, avaruudessa ja informaatioulottuvuudessa).²⁹² On huomattava, että tässä määritelmässä informaatioulottuvuus katsotaan yhdeksi toimintakentäksi muiden ns. perinteisten tilojen ohella.

Aseellisen taistelun ratkaisuus viittaa nimenomaan siihen, että kyse on ”elämästä tai kuolemasta”. Toisin sanoen aseellinen taistelu ja sen väkivallan välineiden käyttö viittaa vastustajaan kokonaisuudessaan tai sen eri osatekijöiden olemassaoloon, sen jatkumiseen tai päättymiseen. Sen sijaan esimerkiksi diplomaattiset tai taloudelliset toimet voivat aiheuttaa haittaa vastustajan hyvinvoinnille tai toimintaedellytyksille, mutta ne eivät välttämättä johda haluttuun poliittiseen lopputulokseen. Kun edellä mainittua symmetriaa pidetään lähtökohtana, niin aseellisen voiman käyttö voidaan kohdistaa vastustajana olevan valtion rakenteellisiin elementteihin, joita ovat alue, väestö, organisaatiot ja normijärjestelmä sekä niiden välisiin suhteisiin. Tämä johtaa siihen, että sotaa ja sen osana aseellista taistelua käydään päämääränä vastustajan valtiollisen suvereenisuuden ja sen edellytysten kiistäminen.

Suvereenisuuden kiistäminen päämääränä merkitsee sitä, että vastaosapuolen elementteistä sotilaallisen voiman käytön kohteiksi valikoituvat alue, organisaatiot ja väestö tai niiden väliset suhteet. Normijärjestelmää vastaan sotilaallisen voiman käyttö ei liene tarkoituksenmukaista. Sen sijaan vastustajan poliittinen tai sotilaallinen organisaatio (ja sen toimintakyky), alueen ja väestön hallinta (suhde poliittiseen johtoon) sekä poliittisen päätöksentekokyvyn säilyttäminen ovat edellytyksiä suvereeniuudelle. Tähän perustuukin venäläisen sodankäynnin ja aseellisen taistelun tavoiteasettelu.

---

joiden seurauksena tilanne konfliktoituu, poliittiset tavoitteet sekä sodan oikeutuksen. Kts. Клименко А. Ф. (1997): *Международная безопасность и характер военных конфликтов будущего*. Военная мысль № 1/1997, s. 3.

²⁹¹ Tämäkin on jokseenkin clausewitzläistä ajattelua: välinettä ei voi ajatella ilman tavoitetta ja väline ei voi itse asettaa tavoitteita.

²⁹² Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 99-100.

Toisin sanoen sodassa on vastustajan poliittiselta johdolta kiistettävä toimintakyvyn tai vallankäytön edellytykset tai molemmat. Mikäli vastustajan alue tai sen tietty osa on menetetty, mikäli väestö ei halua tai pysty oikeuttamaan tai poliittinen johto ei pysty toteuttamaan vallankäyttöään, sen suvereenius on kyseenalainen ja siten alttiimpi taipumaan toisen osapuolen tahtoon. Toinen kysymys kokonaan on, mikä on se sietokykyyn, menetysten, vahinkojen ja tappioiden raja-arvo, jossa alttius hyväksyä vastaosapuolen vaatimukset ylittää vastustamisen tarkoituksenmukaisuuden. Kaiken kaikkiaan sodan ja aseellisen taistelun päämääränä on siten vastustajan alistaminen voittajan tahtoon. Symmetrian mukaisesti sodankäynnin ja yleensäkin sotilaallisen toiminnan päämääränä on luonnollisesti Venäjän oman suvereeniuden säilyttäminen, minkä Venäjän poliittinen johto on tuonut monesti esille.

Sotatoimilla (ven. военные действия) tarkoitetaan aseellista taistelua osapuolten kesken sodassa tai asevoimien, sotilaallisten yksiköiden johdettuja (ven. организованные) toimia sodan aikana täytettäessä strategisen tason tehtäviä. Sotatoimia toimeenpannaan maalla, merellä ja ilmassa eri muodoissa. Perusluonteeltaan sotatoimet voivat olla hyökkäyksellisiä ja puolustuksellisia.²⁹³ Sotatoimet on siis ylätasoinen käsite, jota käytetään puhuttaessa yleisesti sodankäynnistä. Tällöin kyse on valtion toimista, asevoimien kokonaiskäytöstä ja sodan ajan olosuhteista määritellyssä tarkoituksessa²⁹⁴.

3.2.2. Sota ja aseellinen taistelu tiedeyhteisön mukaan

1990-luvun lopulla kenraalimajuri Anatoli Klimenko tarkasteli Vojennaja mysl-lehdessä mahdollisen sodan sosiaalipoliittista ulottuvuutta. Klimenkon mukaan tulevaisuuden sotilaallisen konfliktin luonteeseen vaikuttaa vähintään kaksi keskenään ristiriidassa olevaa kehityssuuntaa. Ensimmäinen tendenssi on se, että pääosa maailman maista pyrkii muodostamaan koko maailmankattavan turvallisuusjärjestelmän YK:n alaisuuteen. Sen tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden edistäminen, jolloin tarkoituksena on niin valtioiden sisäisten kuin niiden välisten sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisemisen edesauttaminen tai ainakin niiden negatiivisten seurausten vähentäminen. Kansainvälinen turvallisuusjärjestelmä nojautuu alueellisiin turvallisuusrakenteisiin ja siten sillä on selkeä ylikansallisuuden luonne. Tähän perustuen on kehittynyt rauhanpakottamisen toimintamalli, johon perustuvat operatiot ovat Klimenkon mukaan yksi tulevaisuuden sotilaallisten konfliktien ratkaisumuodoista. Sotataidollisesti tarkasteluna rauhanpakottamisoperaatio on vastaavasti tulevaisuuden sodankäynnin muoto²⁹⁵.

---

²⁹³ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

²⁹⁴ Joskus sotatoimet samaistetaan virheellisesti taistelutoimiin (ven. боевые действия).

²⁹⁵ Клименко А. Ф. (1997): Международная безопасность и характер военных конфликтов будущего. Военная мысль № 1/1997 s. 2-9. Tämän kehityksen mukaisesti myös Venäjällä toukokuussa 1996 presidentin ukaasilla muodostettiin n. 22 000 sotilasta käsittävä erityinen joukkokontingentti rauhanturvatoimintaa varten. Se käsitti 17 mtjv- ja mhlpataljoonaa, joiden toimintaa valmistauduttiin rahoittamaan vuoden 1997 budjetista alkaen.

Klimenkon mukaan toinen Euroopan turvallisuustilannetta muokkaava tendenssi liittyy Naton laajentumisprosessiin. Hän viittasi joidenkin valtiotieteilijöiden kirjoituksiin, joiden mukaan lännen ja Venäjän suhteissa on havaittavissa hidas eteneminen ”*kylmän sodan kaltaiseen vastakkainasetteluun*”²⁹⁶. Klimenko itse argumentoi mainittua kehityssuuntaa kolmella tekijällä. Ensimmäinen oli se, etteivät Venäjän ja Yhdysvaltojen kansainväliset resurssit ole yhteismitallisia. Toinen tekijä oli se, että on Venäjän intressien vastaista pyrkiä estämään Venäjän ja entisten neuvostotasavaltojen integraatiokehitystä ja kolmantena tekijänä se, että Venäjän ja Naton suhteet vaikeutuvat, mikäli Nato ottaa uusia jäseniä ja siten jättää huomioon ottamatta Venäjän turvallisuushuolet. Klimenko siten puolusti Venäjän sotilasdoktriinin näkemystä siitä, että edellä mainittu on kokonaisuudessaan sotilaallista uhkaa lisäävä tekijä, mikä velvoittaa Venäjää asianmukaiseen reagointiin²⁹⁷. Klimenko toi lisäksi esille sen, että mainittujen tendenssien jatkokehitys pitkälti määrittyy Venäjän reformoinnin lopputuloksilla ja sen ulkopoliitikalla.²⁹⁸ Klimenkon näkemykset löytyvät osin kolmen vuoden päästä uudistetusta Venäjän sotilasdoktriinista 2000.

Sotatieteiden akatemian presidentti, armeijankenraali Mahmut Garejevin käsitys sodan luonteen erityispiirteistä 1990-luvun lopulla oli se, että sodissa ja aseellisissa konflikteissa sosiaalispoliittiset, taloudelliset, informaatiolliset ja sotilaalliset tekijät kietoutuvat tiiviisti toisiinsa. Lopputulemana hän piti sitä, että vaikka em. tekijät ovat siirtämässä aseellista taistelua sivuun ja toissijaiseksi, niin sodan perustavaa laatua oleva tunnusmerkki on sotilaallisen voiman ja aseellisen väkivallan käyttö politiikan keinona. Toisena perusteesinä Garejev toi esille sen, että seuraava sota tapahtuu monilta osin toisin tavoin edelliseen verrattuna.²⁹⁹ Täten sodan perusolemus muutoksista huolimatta sisältää sotatoimia muiden mainittujen tekijöiden ja vaikutuskeinojen ohella.

Garejevin viittaus siihen, että sodassa käytettävien välineiden keskinäisessä suhteessa on kylmän sodan jälkeen tapahtunut muutos ei-sotilaallisten toimien painottumisen suuntaan, luonnollisesti muuttaa myös sodan luonnetta. Garejevin mukaan ei sodasta erityistä tee väkivallan käyttö sinällään, vaan se, että sitä käytetään tiettyä ajanjaksona tapahtuvassa aseellisessa taistelussa. Tällöin ei esiinny pyrkimystä kompromissiin, vaan voittoon ja vastustajan tappioon. Tunnusmerkkinä on myös se, että loppujen

---

²⁹⁶ Klimenko palveli tuolloin Asevoimien yleisesikunnan sotilasstrategisessä tutkimuskeskuksessa ja vältti ottamasta kantaa virassa olevana sotilaana mahdolliseen poliittiseen kehitykseen. Klimenko viittasi D. Treninin artikkeliin ”Venäjä ja Länsi. Miten välttää vaikeutuminen?” lehdessä *Международная жизнь* № 1/1996.

²⁹⁷ Samassa yhteydessä Klimenko toi esille myös sen, että TAE-sopimuksen ajanmukaisuus ko. tilanteessa on kyseenalainen.

²⁹⁸ Клименко А. Ф. (1997): *Международная безопасность и характер военных конфликтов будущего*. Военная мысль № 1/1997 s. 2-9.

²⁹⁹ Гареев М.А. (1999): *Характер войн будущего. Стратегическая стабильность* № 1/1999. Löydettävissä: <http://sipria.ru/pdf/ss1911.txt> (20.4.2004). Kyse on siis materialistisesta näkökulmasta, jossa sodan ydin on kuitenkin se, että pyritään jatkamaan elämää ja toisen osapuolen olemassaolon jatkaminen kyseenalaistetaan.

lopuksi osapuolten voimasuhteet muuttuvat toisenlaisiksi alkutilanteeseen verrattuna.³⁰⁰

Sotien luokittelun osalta Garejev pitäytyy pitkälti virallisessa linjassa. Tämä koskee sotien ja konfliktien mittakaavaa, käytettävien aseiden laatua ja oikeutusta. Huolimatta siitä, että hänkin tunnustaa Venäjän osalta todennäköisimmiksi uhiksi aseelliset konfliktit sekä paikalliset ja alueelliset sodat Kaakkois-Euroopassa, Kaukasiassa, Lähi-idässä ja Keski-Aasian alueella, hän on myös vankkumaton suursodan mahdollisuuden, ydinaseen säilyttämisen ja liikekannallepanon puolestapuhuja.³⁰¹

Garejevin näkemykset ydinaseiden osalta koskevat niiden merkityksen ja luonteen muuttumista vähentämisen seurauksena taistelukentän aseesta poliittiseksi ja pidäkkeen muodostamisen välineeksi. Tämän muutoksen hän nivelsi siihen, että strategisella tasolla myös suorien ja epäsuorien toimien suhde muuttuu. Ydinase toimii globaalina pidäkkeenä, jolloin epäsuorien menetelmien merkitys korostuu lisäen samalla sotataidollisen joustavuuden vaatimusta. Eskalaation osalta Garejev katsoi, että suursota todennäköisimmin syttyy vähittäisen valtioiden sotaan vetämisen seurauksena. Hänen näkemyksensä mukaan tällöin sotilaalliset toimet konfliktien ennaltaehkäisemiseksi ja lokalisoimiseksi voivat olla ratkaisevia sodan ennaltaehkäisemiseksi. Toisaalla hän samassa artikkelissa totesi ydinaseen käytön olevan mahdollista rajoitetusti paikallisissa sodissa ja aseellisissa konflikteissa.³⁰²

Garejev pitkälti toisti em. näkemyksensä vuonna 2003, jolloin hän julkitsi näkemyksiään Sotatieteiden akatemian vuosipäivänä. Garejevin mukaan ensimmäisen uhkakonaisuuden muodostaa tiettyjen kansainvälisten suurvaltojen pitkänlinjan politiikka, joka on suunnattu Venäjän itsemääräämisoikeuden kiistämiseen, sen sisäisiin asioihin puuttumiseen sekä sen taloudellisten ja muiden kansallisten intressien vähentämiseen. Toisen uhkaryhmän muodostavat ydinase ja sen mahdollinen käyttö Venäjää vastaan sekä joukkotuhoaseiden leviäminen. Kolmannen uhkaryhmän muodostavat johtavien suurvaltojen pyrkimys aikaansaada sotatekninen ylivoima, suurten, voimatasapainoa rikkovien sotilaallisten ryhmittymien läsnäolo, aseellisten konfliktien pesäkkeet Venäjän rajojen läheisyydessä ja niiden lähentyminen Venäjän rajoja kohti sekä terroristiryhmien ja muiden Venäjälle vihamielisten ryhmien muodostaminen muissa maissa ja

---

³⁰⁰ Гареев М.А. (1999): Характер войн будущего. Стратегическая стабильность № 1/1999. Löydettävissä: <http://sipria.ru/pdf/ss1911.txt> (20.4.2004).

³⁰¹ Tämä lähtökohta on edelleen sotilaallisen suunnittelun perustana. Garejev toi esille kuitenkin näkemyksensä, jonka mukaan lainsäädännön ei soisi rajoittavan sotilaallisen voiman käyttöä. Tällä hän viittasi Tšetšenian sotaan 1994-1995, jonka alkuvaiheessa asevoimat operoivat rauhan ajan toimivaltuuksilla ilman poikkeus- tai sotatilan julistamista alueelle.

³⁰² Гареев М.А. (1999): Характер войн будущего. Стратегическая стабильность № 1/1999. Löydettävissä: <http://sipria.ru/pdf/ss1911.txt> (20.4.2004). Tässä Garejev todennäköisesti viittaa taktiseen ydinaseeseen. Yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Viktor Samsonov viittasi jo vuonna 1996 sotilaallisten ja muiden, ei-sotilaallisten välineiden välisen rajan häilymiseen.

niiden tunkeutuminen sen alueelle. Näiden ohella on myös sisäisiä uhkia, joiden syntyjuuret ovat maan rajojen ulkopuolella.³⁰³

Aseellisen taistelun luonteen osalta Garejev toi esille, että näkyvissä olevassa tulevaisuudessa maailmansodan tai laajamittaisen hyökkäyksen todennäköisyys Venäjää kohtaan on pieni. Tämä johtuu mm. pelosta ydinaseen käytön katastrofaalisia seurauksia kohtaan, globalisaatiosta ja erityisesti siitä, että taloudelliset riippuvuudet ovat vähentäneet objektiivista tarvetta suurien sotien järjestämiseen. On myös olemassa uusia keinoja saavuttaa poliittisia ja strategisia tavoitteita. Tavoitteisiin voidaan pyrkiä aikaansaamalla paikallisia sotia ja konflikteja, poliittisella, taloudellisella ja informaatiollisella painostamisella sekä peitetyillä toimilla vastustajan sisällä. Näiden perusteella Garejev esittää, että Venäjän on valmistauduttava paikallisten sotien hallintaan ja terrorisminvastaiseen toimintaan. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että pitäisi luopua mobilisaatiosta alueellisen sodan varalta.³⁰⁴

Garejevin mukaan suorien ja epäsuorien toimien välinen suhde on strategiassa muuttumassa. Epäsuorat toimet, jotka perustuvat poliittiseen, taloudelliseen ja psykologiseen vaikuttamiseen, keinoihin vastustajan disinformoimiseksi ja sisäiseksi rapauttamiseksi sekä erikoisjoukkojen käyttöön, ovat aina näytelleet merkittävää roolia. Tämä edellyttää sotataidollista joustavuutta ja yhä enemmän kaikkien voimien ja välineiden käyttöä niin perinteisellä kuin myös ei-sotilaallisella ja ei-perinteisellä tavalla.³⁰⁵

Sodan luonteen osalta Garejev toi esille, että erityisesti sodan alkuvaiheen sisältö on muuttunut. Alkuvaiheesta voi jopa muodostua ratkaiseva sodan lopputuloksen kannalta. Tällöin erityisen merkityksen saavat taistelu ilman ja avaruuden herruudesta ja informaatioulottuvuudesta sekä taistelu enenevässä määrin käytettäviä täsmäaseita vastaan. Kokonaisuudessaan tilanteessa on otettava huomioon jatkuva ydinaseen käytön uhka. Garejevin mukaan ydinase on Venäjälle kaikissa strategisissa suunnissa tärkein väline strategisen pidäkkeen aikaansaamiselle johtuen epäedullisista voimasuhteista.³⁰⁶

Garejevin mukaan aseellisen taistelun ulottuvuudet, erityisesti ilma-avaruuden osalta, ovat kasvamassa. Niin ikään tavanomaisen strategisen aseiden merkitys kasvaa, jolloin vihollinen pyritään tuhoamaan kaukaa ammutulla tulella. Tällöin sodan käynnin vaikutukset ulottuvat sotaa käyvien osapuolten koko syvyyteen, jossa kohteita voidaan

---

³⁰³ Гареев Махмут (2003): Угрозы и войны XXI века. Красная звезда 14.2.2003.

³⁰⁴ Sama.

³⁰⁵ Sama.

³⁰⁶ Sama.

tuhota niin samanaikaisesti kuin perättäin³⁰⁷. Tässä tarkoituksessa ilma-avaruusoperaation tyhjäksi tekeminen on äärimmäisen tärkeää puolustajan kannalta.³⁰⁸

Vuonna 2014 Garejevin mukaan sotilasalan vallitsevina piirteinä ovat ne, että poliittisia tavoitteita pyritään saavuttamaan ei-sotilaallisin keinoin, vakinaiset asevoimat vaihdetaan yksityisiin muodostelmiin ja käytetään terroristeja kaaoksen aikaansaamiseksi sekä vedetään laajoja ihmisjoukkoja mukaan konflikteihin. Uhat voidaan luokitella kolmeen ryhmään, joista ensimmäinen käsittää informaatiolliset, psykologiset ja muut kavalat (ven. подрывной) keinot hallitun kaaoksen aikaansaamiseksi. Mainittujen epäsuorien keinojen käytön asema sodankäynnissä on painottumassa. Niiden tarkoituksena on provosoida vastustajamaassa erilaisia liikehdintöjä, vallankaappauksia ja sisäisen vakauden häiriöitä. Ei-sotilaallisiin uhkiin vastaaminen on Garejevin mukaan vaikeaa, joskin välttämätöntä. Toisen uhkaryhmän muodostaa se, että ydinasevaltojen ydinaseet on pääosin suunnattu Venäjälle. Kolmannen uhkaryhmän muodostaa tärkeimpien asetyyppien laadullinen kehittyminen. Tämä koskee mm. informaatiovälineitä, miehittämättömiä aluksia ja robottitekniikkaa. Ne muodostavat kokonaisen aseiden käyttö- ja johtamisjärjestelmän.³⁰⁹

Nykyaikaisen sodan luonteessa Garejevin mukaan toiminnan painopiste ja oleellinen osa suorituskyvyistä on siirtymässä ilma-avaruusulottuvuuteen. Sen hallinta konfliktin alkuvaiheissa mahdollistaa massiiviset operaatiot tärkeisiin strategisiin ja elintärkeisiin kohteisiin vastustajan alueen koko syvyydessä. Vastustajan lyöminen tapahtuu tulivaiikutukseen perustuvilla iskuilla, jotka suoritetaan kaukaa kohteesta ns. kontaktittomassa ilmaoperaatiossa, jossa laukaisulaitteet toimivat vastustajan ilmapuolustuksen ulottumattomissa. Taistelut saavat laajalle alueelle hajautetun ja nopeasti liikkuvan luonteen, jossa ei ole selviä rintamalinjoja ja ne voivat vakiintua ainoastaan tilapäisesti. Täsmä- ja muita uusia aseita ei Garejevin mukaan kuitenkaan saa absolutisoida.³¹⁰

Edellä olevista arvioista huolimatta Garejev pitäytyy siihen, että Venäjän asevoimilta voi perustellusti edellyttää valmiutta paikallisten sotien hallintaan sekä liikekannallepanovalmiutta alueellisiin ja muihin laajamittakaavaisiin sotiin. Samalla Garejev viittaa Venäjän Kaukoitään, jossa hänen mukaansa tarvitaan liikkuvien prikaatien ohella myös vahvempia divisioonia ja yhtymiä. Kokonaisuudessaan sodan sisältö on muuttumassa, mutta käsitys sodan olemuksesta on vahvasti se, ettei mitä tahansa taloudel-

---

³⁰⁷ Laivastonamiraali Kapitanetsin mukaan kyse on johtamisen, ilmapuolustuksen, energiakohteiden ja teollisuuden avainkohteiden tuhoamisesta ilmasta ja mereltä suoritettavassa operaatiossa. Kts. Капитанец И. М. (2001): К чему быть готовым? Морской сборник № 1/2001.

³⁰⁸ Sama. Гареев Махмут (2003): Угрозы и войны XXI века. Красная звезда 14.2.2003. Tässä Garejev otti myönteisen kannan 1998 tapahtuneeseen Venäjän ilmapuolustusjoukkojen liittämiseen Ilmavoimiin.

³⁰⁹ Махмут Гареев (2014): Последовательно отстаивать национальные интересы. Военно-промышленный курьер, № 2 (250), 22 января 2014 г. Garejev tiedostaa sodan luonteen kehityssuunnat, mutta siten, että ne eivät ainakaan toistaiseksi korvaa, vaan täydentävät ns. perinteistä kuvaa sodasta ja sen luonteesta.

³¹⁰ Sama.

lista, informaatiollista tai muuta tointa pidä käsittää sodan olemukseen kuuluvana. Sodan tärkein tunnusmerkki on väkivallan välineiden käyttö. Siksi sotien luokittelu perinteisiin ja ei-klassisiin ei ole hedelmällistä, koska niissä kuitenkin käytetään kaikkia keinoja, joskin toisella tavalla ja intensiteetillä.

Venäjän sotatieteiden akatemiassa on laadittu myös pitkälle tulevaisuuteen luotaavia esityksiä sodan ja sen luonteen kehittymisestä. Näihin kuuluvat vuodesta 1995 sotatieteiden akatemian professorina toimineen kenraalimajuri Vladimir Sliptšenkon näkemykset tulevaisuuden sodan luonteesta. Sliptšenko ja Garejev julkaisivat vuonna 2005 kirjan ”Tuleva sota”³¹¹, jossa Sliptšenko käsitteli tulevaisuuden sotaa ja Garejev puolestaan 1900-luvulla käytyjä sotia. Sliptšenko argumentoi näkemyksiään pelkästään Yhdysvaltojen sotatoimilla eri puolilla maailmaa. Niitä ovat olleet Persian lahden sota 1991, Jugoslavian sota 1999 ja Irakin sota 2003. Hänen käsityksensä vihollisesta ja vaarasta on siten poliittisesti korrekti, mutta samalla varsin tarkoitushakuinen. Tämä tulee esille hänen kommentistaan Kiinan osalta, jossa Sliptšenko toteaa yksiselitteisesti, että ”*Kiinaa ei voida pitää vastustajana vaan liittolaisena*”³¹².

Sliptšenkon mukaan sodat ovat aina olleet osa ihmiskunnan historiaa ja sotien sukupolvet liittyvät sen kehitykseen. Sodat ovat siis aikakautensa sotilaallisen kehityksen ilmentymiä. Venäjän osalta Sliptšenko toteaa varsin yksikantaan, ettei Venäjälle kukaan maitse hyökkää, vaan hyökkäys tapahtuu ilma-avaruudesta täsmäsein tehtynä iskuna. Venäjän vanhentuneella kalustolla varustetut asevoimat eivät ole ainoana kohteena, vaan vaikuttamisen pääkohde on valtion talous.³¹³

Sotien sukupolven muutos liittyy Sliptšenkon mukaan lähinnä sotatekniseen kehitykseen. Hänen mukaansa sotien sukupolvet ovat seuraavat:

- I sukupolvi: sodissa käytettiin ns. kylmiä aseita ja joka kesti noin 4000 vuotta.
- II sukupolvi: ruuti keksittiin 1100-luvulla Kiinassa ja sen jälkeen sodissa alettiin käyttää rihlaamattomia tuliaseita - kivääreitä ja tykkejä.
- III sukupolvi: muutos tapahtui 1700–1800-luvuilla, kun kehitettiin rihlattu kivääri, tähän myöhemmin konstruointiin myös uudelleenlatausominaisuus, ominaisuudet mahdollistivat ampumaetäisyyden ja tarkkuuden lisääntymisen, aika-kauteen liittyi myös se, että sodissa sotilaiden määrää lisättiin, jolloin mitta-kaava ja ulottuvuudet kasvoivat.
- IV sukupolvi: kehitettiin automaattiasheet, joita käytettiin panssarivaunuissa,

---

³¹¹ Владимир Слипченко, Махмут Гареев (2005): Будущая война, ОГИ, Москва 2005. Kirja käsitti Sliptšenkon 11.11.2004 ja Garejevin 25.3.20105 pitämät luennot sekä luentoihin liittyvät keskustelut.

³¹² Sama, s. 56. Kuitenkin toisaalla kirjoituksessaan hän toteaa, että koko hänen tulevaisuuden sodan ajattelunsa perustuu potentiaaliseen vaaraan ja uhkaan (s. 58), sillä Yhdysvalloilla on kyseisiä tavanomaisia täsmäaseita. Täten siis hänen näkemyksensä Kiinan osalta pohjautuu joko maalien määrän lisäämiseen tai/ja perinteisen sotilaallisen voiman lisäämiseen.

³¹³ Sama, s. 13-14. Kirjoittajan näkemys perustuu nähtävästi siihen, että Yhdysvaltojen aiemmin tekemät operaatiot heijastetaan tehtäväksi Venäjää vastaan, tosin sillä poikkeuksella, että maavoimat, kuten Irakia vastaan 1991, eivät siihen kuitenkaan osallistuisi.

lentokoneissa, aluksissa jne. Aikakauteen liittyy myös se, että sotilasoperaatiot laajenivat sekä esiintyi strategisia rintamia ja niissä puolustus- ja hyökkäys operaatioita. Sliptšenkon mukaan aikakausi on edelleen vallalla ja myös Venäjän asevoimat ovat osin tässä ajassa.

- V sukupolvi: alkoi vuodesta 1945, jolloin kehitettiin ydinase (fissioon perustuva) ja sen jälkeen vetypommi (fuusioon perustuva), jotka olivat sodankäynnin mahdollisuuksia mullistavia keksintöjä, mutta joita ei kuitenkaan ole käytetty ihmistä vastaan kuin kahdesti toisen maailmansodan aikana.³¹⁴
- VI sukupolven Sliptšenko katsoo alkaneen vuonna 1991, minkä perustana on näkemys tavanomaisella taistelulatauksella varustettujen täsmäaseiden laajamittaisesta käytöstä. Täsmäaseet laukaistaan kaukaa, satojen kilometrien päästä vastustajan kohteesta, minkä johdosta jossain yhteyksissä käytetään nimitystä ”ilman kosketusta” (ven. бесконтактный) tapahtuvasta vaikuttamisesta³¹⁵. Sodan päämäärän Sliptšenko kuitenkin katsoo pysyneen ennallaan. Voiton sodassa hän määrittelee nimenomaan tavoitteiden avulla. Sodassa on saavutettava kolme tavoitetta: 1) vastustajan asevoimien murskaaminen pääosin sen omalla alueella, 2) vastustajan taloudellisen potentiaalin tuhoaminen ja 3) vastustajan poliittisen hallinnon (”regiimin”) suistaminen vallasta tai vaihtaminen. Jos nämä kolme tavoitetta saavutetaan, voitto on täydellinen. Mikäli näitä ei ollut tarkoituskaan saavuttaa, sodan päämäärät olivat Sliptšenkon mukaan jotain muita.³¹⁶

Sliptšenko katsoo täsmäaseiden käytön alkaneen Falklandin sodasta 4.5.1982, minkä jälkeen niiden kehittämistä on jatkettu niin määrällisesti kuin laadullisesti. Täsmäaseella Sliptšenko tarkoittaa mannertenvälistä asetta, jolla on häirinnästä ja muista häiriötekijöistä huolimatta lähes sataprosenttisen kohteen tuhoamistodennäköisyys. Tätä ominaisuutta hyödynnetään kehittämällä täsmäaseiden kantolaitteita siten, että niitä pystytään ampumaan niin maalta, mereltä kuin ilmasta. Lisäksi yhtenä kehityssuuntana on miehittämättömien lennokkien hyödyntäminen täsmäaseen alustana, jolloin konseptin perusajatuksena on tiedustelun, sen tietojen ja tulivaikutuksen yhdistäminen. Sliptšenkon mukaan Venäjän asevoimat ovat IV sukupolvessa, kun taas Yhdysvallat ovat käyneet vuoteen 2004 mennessä jo toistakymmentä vuotta kaukovaikutukseen

---

³¹⁴ Владимир Слипченко, Махмут Гареев (2005): Будущая война, ОГИ, Москва 2005, s. 15-19.

³¹⁵ В.Круглов, М.Сосновский, В.Сиволоб (2003): О войнах будущего и ядерном сдерживании. Обзор-ваитель № 3/2003. Löydettävissä http://old.nasledie.ru/oboz/03_03/3_07.htm (8.4.2004, 8.3.2016). Aiemmat sukupolvet ovat siis olleet kosketuksellisia, mikä määrittänyt lähinnä siksi, että taistelun osapuolet olivat erilaisten tähtäinlaitteiden avulla näköyhteydessä toisiinsa. Yksi skenaario tulevaisuuden sotatoimista on nimenomaan ”kaksintaisteluoperaatio” täsmäaseiden ja niiltä suojautumisen välillä. Kts. Лутвинов В.Н.; Мотин Ю.Н. (2009): Военная политика Российской Федерации в условиях глобализации. Издательство «РАГС», Москва, s. 95.

³¹⁶ Владимир Слипченко, Махмут Гареев (2005): Будущая война, ОГИ, Москва 2005, s. 17. Kts. myös Jacob W. Kipp (2010): Operational Art and the Curious Narrative on the Russian Contribution: Presence and Absence Over the Last 2 Decades. Kirjassa Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 236–237.

perustuvia kosketuksen ulkopuolisia sotia.³¹⁷

Sodan käynnin välineiden tekninen kehitys on vaikuttanut sodan ulottuvuuksiin. Sota on Sliptsenkon mukaan siirtymässä maapallon fyysisistä tiloista ilma-avaruuteen. Vastaavasti rintamat, selustat, etulinjat, kosketus ovat perinteisessä mielessä siirtymässä historiaan. Tilalle on tulossa käsitteet ”tuhottava ja ei-tuhottava” kohde. Kohteen tuhoaminen tehdään täsmäaseilla kaukovaikutteisessa iskussa. Tämä muutos on Sliptsenkon mukaan perustavaa laatua oleva, mikä edellyttää kokonaisuudessaan puolustuskäsitteen sisällön uudelleenmäärittelyä ja toteuttamistapaa.³¹⁸

Sliptsenko haluaisi hylätä ydinaseen ja sillä aikaansaatavan pidäkkeen kehittämällä tilalle ydinaseetonta, täsmäaseisiin perustuvaa pidäkettä. Tämä ajatus perustuu siihen, että ydinaseella voidaan pelotella, mutta sen käyttö kostotarkoituksessaakaan ei ole tarkoituksenmukaista tai rationaalista. Sen sijaan strategisella ydinaseettomalla täsmäaseella voi sekä pelotella että rangaista.³¹⁹ Ajatus on sinällään tarkoituksenmukainen ja looginen sodan sukupolvien kehityksen näkökulmasta, mutta jossain määrin Venäjällä poleeminen. Ilmeisesti Sliptsenko katsoo, että ydinase ei ole riittävän kustannustehokas ja ydinaseen hylkääminen mahdollistaisi taloudellisesti Venäjän sotateollisuuden tuotannon painottumisen konventionaalisen strategisen aseiden kehittämiseen. Poliittisesti ajatus on tällä hetkellä jokseenkin epärealistinen siitä syystä, että tänäkin päivänä käytävissä aseellisissa konflikteissa on käytössä ydinaseita lukuun ottamatta sitä ase-tekniologiaa, jota esiintyi kaikissa edellisissä sotien sukupolvissa³²⁰. Jos Venäjä luopuu ydinaseestaan, se tapahtuu viimeisenä valtiona maailmassa ja hävittämisjärjestyksessä viimeisenä on taktinen tai mahdollinen operatiivistaktinen ydinase.

Siirrettäessä tarkastelutaso sodan olemuksesta sen peruspiirteiden – aseellisen taistelun kehitykseen, voi todeta, että kovin yleisellä tasolla sotilasdoktriinit käsittelevät kirjallisuudessa esitetyjä asioita. Vuonna 1998 Vojennaja mysl-aikakauslehden numerossa 2 esitettiin varsin kattava artikkeli aseellisen taistelun kehittymisestä ja siihen liittyvistä tendensseistä. Artikkelin ydinsisältö kiteytyy kuuteen kehityssuuntaan.³²¹

Artikkelin kirjoittajien mukaan taistelutilan laajenemisen ohella informaatioulottuvuuden merkityksen kasvu on yksi tärkeimmistä kehityssuunnista. Se liittyy siirtymiseen

---

³¹⁷ Владимир Слипченко, Махмут Гареев (2005): Будущая война, ОГИ, Москва 2005, s. 15-19.

³¹⁸ Sliptsenko on kritiikissään varsin yksioikoinen. Hänen mukaansa Venäjä on jäänyt jälkeen sotien sukupolvien kehityksestä, massiivinen isku voi kohdistua Venäjään mistä hyvänsä, puolustusteollisuus valmistaa IV sukupolven materiaalia, ilmapuolustuksen tukikohdat eivät mahdollista ilma-alusten käyttöä kaukotorjuntaan. Kokonaisuudessaan Sliptsenko toteaa, että ”Venäjä tarvitsee aivan toisenlaiset asevoimat, koska sitä odottaa sota, johon se ei ole valmistautunut”.

³¹⁹ Владимир Слипченко, Махмут Гареев (2005): Будущая война, ОГИ, Москва 2005, s. 54.

³²⁰ Kärjistäen voi todeta, että sodan I sukupolvi on historiaa silloin, kun aseeseen kiinnitettävää pistintä ei enää luokitella sotavarustukseksi.

³²¹ Крутов В.В., Сосновский М.Е. (1998): О тенденциях развития вооруженной борьбы. Военная мысль № 2/1998, s. 39-43.

sellaisten automatisoitujen tiedustelu-tulivaikutusjärjestelmien sekä keinoälyllä varustettujen taisteluvälineiden kehittämiseen, joilla pystytään vaikuttamaan aina globaaleilla etäisyyksillä tarkasti jopa yksittäiseen maaliin tai kohteeseen sen sijainnista riippumatta. Älykkäiden aseiden kehittäminen otollisten olosuhteiden luomisen ohella johtaa siihen, että aseiden ja asejärjestelmien johtamisesta siirrytään aseellisen taistelun ja aina sodan hallittuun johtamiseen.

Mainitut kaksi tendenssiä muuttavat myös aseellisen taistelun vaiheistusta. Kirjoittajien mukaan ensimmäinen vaihe määrittyy aloitteen tempaamisella ja informaatioylivoiman hankkimisella joukkojen ja aseiden johtamisessa. Toinen vaihe käsittää ylivoiman hankkimisen ilma-avaruusulottuvuudessa. Tämä luo edellytykset voimasuhteiden muuttamiselle omaksi eduksi maalla ja merellä sekä kokonaisuudessaan. Näiden vaiheiden onnistumisen kirjoittajat katsovat takaavan voiton.

Neljäntenä tendenssinä kirjoittavat esittävät aseellisen taistelun deduktiivisten suhteiden vahvistumisen. Tällä tendenssillä tarkoitetaan sitä, että taktisia kohteita lamauteetaan operatiivisen tai strategisen tason vaikutusvälineillä. Näillä kohteilla ei yleensä ole mahdollisuutta suojautua ko asevaikutukselta.³²² Ajatus pohjautuu Persian lahden sotaan, jossa osa tavoitteista saavutettiin ilman perinteistä maavoimien joukkojen käyttöä.

Viidentenä tendenssinä on aseellisen taistelun ajallisten suhteiden muuttuminen kahdella tavalla. Ensimmäinen liittyy siihen, että valmistelu aika aseelliseen taisteluun pitee³²³ ja varsinaisen aktiivisen sotatoimivaiheen, erityisesti tulella vaikuttamisen ajallinen pituus lyhenee. Toinen ajallisten piirteiden muutos on siinä, että aseellinen taistelu tapahtuu reaaliajassa, jolloin aikaväli maalin havaitsemisesta siihen vaikuttamiseen lyhenee. Tämä johtaa siten joukkojen johtamisesta aseellisen taistelun johtamiseen.

Kuudentena tendenssinä kirjoittajat esittävät sen, että epäsuhta tuhovälineiden vaikutuksen ja siltä suojautumismahdollisuuksien välillä kasvaa. Asevaikutuksen tehokkuuden kasvu on johtanut siihen, että siltä suojautumiseen tarkoitettujen välineiden tai rakenteiden hankkiminen ei ole tarkoituksenmukaista. Tämä johtaa siihen, että suojautuminen olisi tehtävä vastaavia tuhovälineitä hankkimalla. Ajatus perustuu osapuolten väliseen pariteettiin, kuten esimerkiksi ydinaseiden osalta on ollut nähtävissä. Tämän ohella kirjoittajat tekevät johtopäätöksen, että on kehitettävä asymmetristä suojaa. Se perustuu siihen, että on pystyttävä vaikuttamaan lamauttavasti niihin hyökkäykSELLISIIN aseisiin, jotka ovat tehokkaimpia ja vaarallisimpia. Esitetyt tendenssit on esitetty seuraavassa taulukossa.

---

³²² Kirjoittajien mukaan ns. klassisissa sodissa strateginen voitto perustui sekä taktisella että operatiivisella tasolla saavutettuun menestykseen. Luonnollisesti tämä edellyttää, että edellä mainitut ylivoimat on hankittu tai vastustaja yllätetään.

³²³ Tässä kirjoittaja tarkoittaa erityisesti aseellisen taistelun välineiden kehittämistä ja valmistamista.

ASEELLISEN TAISTELUN KEHITTÄMISEN TENDENSSEJÄ		
Tendenssi	Sisältö	Peruste
Sotatoimien tilan ulottuvuuksien laajeneminen	Kaikkien ulottuvuuksien hallinta, siirtymä pääasiassa ilma-avaruusulottuvuuteen	Asevaikutuksen etäisyyden ja korkeuden lisääntyminen. Ilma-avaruuden edut tiedustelulle ja vaikuttamiselle
Informaatioulottuvuuden lisääntyvä käyttö	Informaation systemaattinen ja tavoitesuuntautunut käyttö taistelutoimien tehokkuuden lisäämiseksi; uuden aseellisen taistelun osatekijän ilmaantuminen (informaatio-osota, -vaikuttaminen ja refleksiivinen johtaminen)	Siirtymä jälkiteollisesta siviilisaatiosta informaatioaikaan; ”älyllisten” aseiden kehittäminen (automaattisten taistelutukijärjestelmien ja automaattisten taistelutukijärjestelmien kehittäminen); tarve taistelutoimien sitomiselle informaatioulottuvuuteen; reaaliaikaisen aseellisen taistelun käynnistämisen edut
Aseellisen taistelun vaiheistuksen muutos	Valmisteluvaiheen piteneminen ja aktiivivaiheen lyheneminen; aseellisen taistelun uusi vaiheistus	Taistelun prosessien informatiivisuus; ilma-avaruusulottuvuuden edut; voiton sisällön muutos
Aseellisen taistelun deduktiivisten yhteyksien vahvistuminen ja induktiivisten yhteyksien heikkeneminen	Strategian, operaatiotaidon ja taktiikan keskinäisen suhteen muutos	Strategisten ja operatiivisten välineiden käyttö taktisten välineiden tuhoamiseen
Aseellisen taistelun aikatekijöiden muuttuminen	Siirtymä joukkojen johtamisesta aseellisen taistelun johtamiseen	Tiedustelu-, tilannearvio-, päätöksenteko-, maalittamis- ja kontrolliprosessien automatisointi
Tuho- ja suojavälineiden mahdollisuuksien epäsuhtaan lisääntyminen	Tuhovälineiden ja -keinojen nopeampi kehitys verrattuna suojavälineisiin	Aseiden tuho vaikutuksen ja tarkkuuden lisääntyminen, uudet asejärjestelmät

Taulukko 6: Aseellisen taistelun kehittämistendenssejä³²⁴

Samankaltaisia näkemyksiä esittivät vuonna 2009 Venäjän asevoimien yleisesikunnan sotilasstrategisen tutkimuskeskuksen eversti Viktor Nikolaevitš Gorbunov ja kenraaliluutnantti Sergei Aleksejevitsš Bogdanov. He katsoivat, että informaatio-alan ja yleensä teknologian kehitys on ollut vallankumouksellista, mikä on luonut perustan

³²⁴ Крутов В.В., Сосновский М.Е. (1998): О тенденциях развития вооруженной борьбы. Военная мысль № 2/1998, s. 44.

aseellisen taistelun välineiden uuden sukupolven välineiden kehittämiseksi. Toisekseen kirjoittajat katsoivat sodan ja sotilaallisten konfliktien olemusta sekä niiden mittakaavaa ja luonnetta määrittävinä tekijöinä olevan osapuolten taloudelliset ja sotilaalliset mahdollisuudet (so. potentiaalit), harjoitettavan ulko- ja sisäpolitiikan tehokkuus sekä toimet näiden tuomiseksi käytäntöön. Kolmantena perusteesinä kirjoittajat katsovat olevan sen, ettei kahta samanlaista sotaa ole, vaan sota on ainutkertainen tapahtuma, jonka sisällössä on kuitenkin jotain aiemmista yhteenotoista.³²⁵

Oleellista on kirjoittajien mukaan se, että sodissa ja sotilaallisissa konfliktissa aseellisella taistelulla katsotaan olevan ratkaiseva rooli. Sen ominaispiirteinä ovat raju kamppailu strategisen aloitteen saavuttamisesta ja sen pitämisestä hallussa, jyrkät tilanteen vaihtelut ja erilaisten sotatoimien muotojen käyttö. Ominaispiirteet kuvastuvat Gorbunovin ja Bogdanovin mukaan 21. vuosisadan aseellisen taistelun muutostendensseissä. Ensimmäinen muutos on siinä, että sotilaallisissa konflikteissa käytetään yhä enemmän aseita, jotka perustuvat keinoälyn, nano- ja robottiteknologian sekä fysiikan lakien uudentyypiseen käyttöön. Mainittujen aseiden ohella informaatiolliset ja psykotroniset, biologiset ja geneettiset, kliimaattiset³²⁶ sekä muut sotilaalliseen voimaan perustumattomat kamppailun välineet (uudet teknologiat) kehittyvät, ja niiden lisääntyvä käyttö johtaa myös uusien vaikutusmuotojen syntymiseen. Niiden laajamittainen käyttö on mahdollista lähimpinä vuosikymmeninä (2020- ja 2030-luvuilla). Toisena muutostendenssinä on, että ilma-avaruudessa toimivien joukkojen ja välineiden rooli ja merkitys lisääntyvät oleellisesti. Täten aseellisen taistelun ulottuvuudet kasvavat. Kolmantena kehitystendenssinä on, että informaatioulottuvuuden suorituskyvyillä sodassa on kasvava merkitys. Tämä liittyy informaatioteknologioiden hyödyntämiseen asejärjestelmissä ja eri tukijärjestelmien toiminnan nopeuden lisääntymiseen. Kehitys on etenemässä suuntaan, jossa mainitut järjestelmät toimivat itsenäisesti³²⁷. Muutos heijastaa sitä, että informaatioyivoiman saavuttaminen vastustajasta on menestyksenkäiden sotatoimien perusedellytys. Neljäntenä kehityspiirteinä on, että aseellisen taistelun ajalliset parametrit muuttuvat. Tämä näkyy operaatioiden valmisteluajan lyhentymisenä ja sotatoimien käymisen nopeutumisenä. Viidentenä muutoksena on, että liikkuvien sotatoimien käyminen edellyttää siirtymistä vertikaalisesta johtamisjärjestelmästä globaaliin ja automatisoituihin joukkojen ja asejärjestelmien johtamisverkkoihin. Kuudentena kehitystendenssinä on erikoisoperaatiojoukkojen lisääntyvä

---

³²⁵ Горбунов В.Н., Богданов С.А. (1999): О характере вооруженной борьбы в XXI веке. Военная мысль № 3/2009, s. 2-15.

³²⁶ Klimaattisilla aseilla tarkoitetaan välineitä, joita tulevaisuudessa voidaan käyttää aiheuttamaan vastustajan alueella lumivyöryjä, tulvia ja nousuvesiä vastustajan toiminnan vaikeuttamiseksi. Toisaalta niitä voidaan käyttää omien suorituskykyjen tehostamiseksi, esimerkiksi pilvien poistaminen pommituksen mahdollistamiseksi. Tätä keinoa on harjoiteltu käytännössä toistuvasti esimerkiksi järjestettäessä Voiton päivän paraattia Venäjällä. Mainitut keinot ovat kuitenkin ilmeisen ongelmallisia hallittavuudeltaan ja vaikuttavuudeltaan.

³²⁷ Горбунов В., Богданов С. (2009): Вооруженная борьба будущего. Некоторые характерные черты ее содержания. Российское военное обозрение № 1 (60) 2009. Löydettävissä: <http://www.coldwar.ru/rvo/012009/voorujennaja-borba-buduscheho.php> (20.10.2015).

käyttö.³²⁸

Gorbunovin ja Bogdanovin mukaan aseellisen taistelun sisältö on siis oleellisesti muuttumassa. Tämä kuitenkin sillä varauksella, että vaikka jokainen konflikti on ainutlaatuinen ja sisältää uusia tekijöitä, se käydään joka tapauksessa niillä perusteilla, joita pisimmälle edistynyt teknologia mahdollistaa. Täten aseellisen taistelun sisällön muutos johtuu pitkälti aseteknologian ja sotavarustuksen kehittämisestä. Kirjoittajat esittivät näkemyksensä myös sen, ettei väkivalta sinällään ole sodassa erityistä, vaan se, että kyse on vaihtoehdottomasta väkivaltaisesta taistelusta tietyn ajan kuluessa, mistä yleensä seuraa yhden osapuolen voitto ja toisen häviö. Kirjoittajat pitivät sodan päämääränä niiden etujen hankkimista, joita saavutetaan vastustajasta ja sen resursseista ilman niiden tuhoamista. Uutena näkemyksenä kirjoittajat esittivät, että perinteisten sotien ja sotilaallisten konfliktien ohella on uusia vastakkainasettelun muotoja, ns. ei-perinteisiä sotia ja aseellisen taistelun ei-sotilaallisia muotoja, joissa voimaan perustuvaa vaikuttamista ei ole tai sillä ei ole ratkaisevaa merkitystä.³²⁹

Gorbunov ja Bogdanov määrittivät tulevaisuuden sotien sisältöä uusilla sodankäynnin muodoilla. He tarkensivat samalla sodan päämäärää, siis vastustajan taipumista omaan tahtoon siten, että sen ydin on vastustajan poliittisessa lamauttamisessa ja vastarintamahdollisuuksien kiistämisessä. Kyseisen päämäärän saavuttaminen on edullisinta aseellisin keinoin, mutta ainoastaan silloin, kun vastustaja on poliittisesti lamautettu tai etukäteen heikennetty siihen pisteeseen, jossa se ei kykene tekemään oleellista vastarintaa. Kyseinen heikentäminen voidaan tehdä sisäisesti tai ulkoisesti. Sisäisesti vastustajan heikentämiseen voidaan pyrkiä informaatiollisin, psykologisin, moraalisiin, klimaattisten tai organisatoristen keinojen avulla, luomalla ja stimuloimalla oppositiota, synnyttämällä salaisesti kansallista vihaa (ven. рознь) ja kansan sisäisiä konflikteja. Ulkoisesti vastustajan heikentämiseen pyritään sen ulkoista asemaa tai suhteita häiritsemällä poliittisten, taloudellisten, oikeudellisten, informaatiollisten ja muiden suhteiden osalta sekä sotilaallisella ja taloudellisella vakoilulla ja tiedustelu- ja tuholais-toiminnalla.³³⁰

Gorbunov ja Bogdanov totesivat, että vaikka ei-sotilaalliset taistelun muodot vaikuttavat jatkossa aseellisen taistelun luonteeseen, sodan perusilmentymänä on jatkossakin aseellisen voiman ja sen myötä väkivallan käyttö. Kirjoittajat kuitenkin lisäsivät, että diplomaattispoliittiset, taloudelliset ja muut vaikutuskeinot ovat sodan ja sotilaallisten

---

³²⁸ Горбунов В.Н., Богданов С.А. (1999): О характере вооруженной борьбы в XXI веке. Военная мысль № 3/2009, s. 2-15.

³²⁹ Tämän näkemyksen voi katsoa sisällytetyn Venäjän vuoden 2010 sotilasdoktriiniin. Voimalla vaikuttaminen on tässä ymmärrettävä väkivallalla vaikuttamiseksi. Горбунов В., Богданов С. (2009): Вооруженная борьба будущего. Некоторые характерные черты ее содержания. Российское военное обозрение № 1 (60) 2009. Löydettävissä: <http://www.coldwar.ru/rvo/012009/voorujennaja-borba-buduschego.php> (20.10.2015). Kts. myös Горбунов В.Н., Богданов С.А. (2009): О характере вооруженной борьбы в XXI веке. Военная мысль № 3/2009, s. 2-15.

³³⁰ Samat.

konfliktien ennaltaehkäisyssä merkittäviä³³¹.

Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian laitoksen johtajan sijaisen Aleksandr Vladimirovitš Seržantovin mukaan tulevaisuuden sotien luonne eroaa radikaalisti viime vuosisadalla käydyistä tai jopa aivan viime aikoina käydyistä, mikä johtuu erityisesti uusien taisteluvälineiden mukaan tuomisesta ja käyttöönnotosta. Tämän ohella aseellisen taistelun rinnalla käydään kamppailua informaatiollisella, poliittisella, taloudellisella ja muilla aloilla. Näiden toimien tarkoitus on voimistaa aseellisessa taistelussa aikaansaataavaa vaikutusta tai luoda otollisia edellytyksiä aseellisen taistelun välineiden käytölle. Kaikesta huolimatta sodassa aseellisen taistelun osuus on dominoiva. Voi olla, että aseellisen taistelun välineiden käyttö korvautuu sillä uhkaamisella, mikä teknisesti ylivoimaisen vastustajan käyttäessä näitä muiden alojen toimia voi johtaa sodan päämäärien saavuttamiseen.³³²

Seržantovin mukaan seuraavat tekijät eroavat sodan ja ”normaaliajan” valtioiden välisessä kamppailussa pyrittäessä saavuttamaan asetettuja tavoitteita:

- diplomaattisuhteiden katkeaminen valtio-osapuolten välillä
- talouden ja valtion saattaminen toimintaan sodan ajan toimintatavoilla
- yleisen liikekannallepanon julistaminen
- osapuolten käyttämä vakinaisten asevoimien ja tilapäisten voimien käyttö, erityisesti aseellisen taistelun väkivallan välineiden käyttö sekä
- tiettyjen aikaraamien olemassaolo em. toimille, jolloin kyse on tietystä organisoitumisesta käytettävissä olevien voimien keskittämiseksi. Intressien edistäminen alistetaan sotilaalliselle voimalle. Tällöin muut keinot voimistavat sotilaallisen voiman käytön vaikutusta.³³³

Seržantovin mukaan sodassa voidaan käyttää perinteisiä ja uusia keinoja – asymmetrisiä, epäsuoria keinoja, joiden osuus on kasvussa ja jotka täydentävät aseellista taistelua sekä siten mahdollisten keinojen kirjoa. Sodan välttämättömänä ilmentymänä on edelleen asevoimien käyttö, joka erottaa sodan erityisenä vaiheena valtioiden välisissä suhteissa. Tämä samalla vahvistaa muuttumattomuutta lähestymistavassa sodan olemukseen. Sodalla Seržantov tarkoittaa järjestäytyntä aseellista taistelua, jota käyvät erityiset instituutiot (asevoimat). Siihen liittyy samalla taloudellisten, poliittisten, ideologisten, diplomaattisten ja muiden keinojen käyttöä. Jos kohta sodan olemus sinällään on muuttumaton, niin sen sisällössä on tapahtunut suuria muutoksia, jotka aiheutuvat uusien välineiden kehittämisestä. Niiden tarkoituksena on tappioiden tuottaminen

---

³³¹ Tällä kannanotolla pyrittäneen tekemään eroa neuvostoideologisesta, jatkuvaan sotatilaan perustuvasta taistelusta länttä vastaan.

³³² Сержантов А.В. (2013): Современное понимание сущности и содержания войны. Вестник академии военных наук № 2 (43) 2013, s. 20-23.

³³³ Sama. Liikekannallepanoajatus perustuu Venäjän lainsäädäntöön, yleinen liikekannallepano ja aikaraamit perustuvat Venäjän lainsäädäntöön, jossa on esitetty toimivaltakysymykset ja niiden muutokset valtiolisissa päätöksenteossa.

vastakkaiselle osapuolelle ja jossain tilanteessa niiden käyttö ja vaikutus on verrattavissa aseellisen voiman käytöllä aikaansaataviin vaikutuksiin.³³⁴ Toisaalta informaatiolliset ja taloudelliset toimet palvelevat varsin pitkälle tärkeinä edellytyksinä sodan syyntymiselle sen varsinaisessa merkityksessä ja aseellisen taistelun välineiden käytön tehokkuuden lisäämisessä sitä käytäessä.

Seržantovin mukaan käsitteiden ”kova voima” ja ”pehmeä voima” ilmestyminen on kuitenkin muotivirtaus, joista jälkimmäisen yhteydessä ei voida puhua sodasta, vaan konfliktista tai kilpailusta. ”Kovaa voimaa” edustavien asevoimien käyttö aseellisessa taistelussa on välttämätöntä ja ne ovat myös edelleen ensisijaisena kohteena. Niiden käytön tavoitteena on nykyisissä sodissa vastustajan asevoimien saattaminen tilaan, jossa ne eivät enää pysty jatkamaan taistelua, mikä perustuu informaatiollisten, taloudellisten ja moraalipsykologisten ja muiden vaikutuskeinojen käyttöön.³³⁵

Seržantovin mukaan vaikutusvälineiden määrä on lisääntynyt, mikä vastaavasti on vaikuttanut sodan käsitteellisen laajenemiseen. Kyse ei ole kuitenkaan ainoastaan materiaalien kykyjen tuhoamisesta, vaan myös vaikuttamisesta moraalisiin – henkisiin tekijöihin. Hänen mukaansa uusimmassa historiassa ei ole esimerkkiä yhdestäkään sodasta tai sotilaallisesta konfliktista, jonka tavoitteet olisi saavutettu ilman asevoimien käyttöä.³³⁶

Sotatieteen näkökulmasta asiassa ei Seržantovin mukaan sinällään ole mitään uutta, mutta pelkkä sodan ja aseellisen taistelun käsittäminen tutkimuskohteeksi on suppeaa, minkä johdosta tarkoituksenmukaisempaa olisi laajentaa tutkimuskohdetta sotilaalliseen turvallisuuteen. Siinä yhtenä tutkimushaaranäkökulmana olisi sota ja sen tutkimus. Tätä laajempaa näkemystä edustaa koulukunta, jonka puitteissa muiden kuin aseellisen taistelun vaikutuskeinojen tutkimus järjestelmäanalyttisellä perinteellä kohdistuisi siihen, miten näillä keinoilla pyritään sellaisten olosuhteiden luomiseen, jotka takaavat edulliset ja tehokkaat olosuhteet aseellisen taistelun ja sotilaallisen turvallisuuden alalla, mutta eivät vaikuttaisi muilla turvallisuuden aloilla.³³⁷

3.2.3. Sota Asevoimien yleisesikunnan päälliköiden mukaan

Tarkasteltaessa viimeisten 20 vuoden ajalta Venäjän asevoimien yleisesikunnan päälliköiden (kts. Liite 1: Venäjän ylin sotilaspoliittinen ja sotilaallinen johto) kannanottoja

---

³³⁴ Tästä juontuvat termit biosota, huumesota, informaatiotosota, kauppasota, kybersota jne. Näitä käytäessä harvoin sentään diplomaattisuhteita katkaistaan, vaan kyse on kilpailusta, kamppailusta, haitanteosta, yleensä vaikuttamisesta, millä tarkoitusta lienee saavuttaa suhteellista etua vastaosapuolen sotilaalliseen voimaan verrattuna. Sota-termin käyttö johtunee siitä, että asian tilaa kuvaavampaa termiä ei vielä tuotu esille. Täten vuorovaikutuksen käytäntö on terminologista kehitystä edellä.

³³⁵ Сержантов А.В. (2013): Современное понимание сущности и содержания войны. Вестник академии военных наук № 2 (43) 2013, s. 20-23.

³³⁶ Sama.

³³⁷ Sama.

sotaan ja sen luonteeseen voidaan todeta, että armeijankenraali Viktor Samsonovin³³⁸ loppuvuodesta 1996 esittämä näkemys sodan olemuksesta politiikan jatkamisen yhtenä keinona ja ristiriitojen ratkaisijana on säilynyt aina näihin päiviin asti. Tämä kuitenkin sillä huomautuksella, että hänen seuraajansa armeijankenraalit Anatoli Kvašnin, Juri Balujevski, Nikolai Makarov ja Valeri Gerasimov eivät ole sotaa politiikan keinona kovin voimaperäisesti esille tuoneetkaan.³³⁹

Tähän lienee ainakin kolme syytä. Venäjä oli käytännössä ”sisäisessä sodassa” Pohjois-Kaukasiassa 1990-luvun puolivälistä aina lähes vuoteen 2010 asti, jolloin sota eri muodoissaan oli läsnä realisoituna keinona. Toisena vaikuttimena erityisesti 1990-luvulla oli nähtävästi poliittinen ilmapiiri, jolloin vannottiin ainakin Euroopassa kumppanuiden ja lisääntyvän liennytyksen nimeen. Kolmantena tekijänä oli todennäköisesti tietoisuus siitä, ettei Venäjän asevoimien suorituskyky ollut sillä tasolla, joka olisi toiminut riittävänä ”selkänोजना” kovinkaan voimakkaille kannanotoille. Viimeiseksi mainittuun näyttäisi tulleen muutos armeijankenraali Gerasimovin toimikauden alussa (2013). Toinen yleinen piirre mainittujen sotilaiden kannanotoissa on se, että jokainen vuorollaan esitti joitakin uusia näkemyksiä, jotka täydensivät edeltäjien esittämiä asioita.

Viktor Samsonov toi esille joulukuussa 1996, että sodan perussyinä ovat erilaiset ristiriidat, joiden ratkaisemiseen viimekädessä käytetään sotilaallista voimaa ja aseellista väkivaltaa yhdistettynä poliittisiin, diplomaattisiin, taloudellisiin, finanssipoliittisiin, informaatiollisiin, teknologisiin ja muihin keinoihin. Sotilaallisella voimalla tällöin katsottiin olevan muita toimia voimistava rooli, jossa joko sen käytöllä uhattiin tai sitä käytettiin suoraan. Samsonovin mukaan eri keinojen priorisointi ei sinällään vaikuta sodan olemukseen, jonka luonteen muutoksen yhtenä vaikuttavana tekijänä oli sotatekninen kehitys. Sotateknisen kehityksen tavoitteena on pyrkiä hankkimaan nykyaikaisemmat aseellisen taistelun välineet kuin vastustajalla. Sotavarustuksen kehittyneisyyden katsottiin pitkälti määrittävän sodan lopputuloksen, jonka perimmäisenä päämääränä oli vastustaja-valtion resurssien hyödyntäminen. Samsonovin mukaan tässä tarkoituksessa oli nähtävissä sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen ja välineiden välisen rajapinnan hälveneminen.³⁴⁰ Samsonov oli lyhyeksi jääneestä toimikaudestaan

---

³³⁸ Armeijankenraali Viktor Nikolajevitš Samsonov toimi Venäjän asevoimien yleisesikunnan päällikkönä 8.10.1996–22.5.1997.

³³⁹ Tarkastelun lähdeaineistona käytetty yleisesikunnan päällikön perinteistä puhetta Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa: Выступление начальника Генерального штаба ВС РФ генерала армии А.В. Квашнина на собрании Академии военных наук. Вестник Академии военных наук № 2 (3)/2003; Доклад начальника Генерального штаба ВС РФ генерала армии Ю.Н. Балувеского. Вестник Академии военных наук № 1 (22)/2008; Макаров Н.Е. (2011): Важнейшая задача военной науки - разработка концепции нетрадиционных войн и вооруженных конфликтов. Вестник академии военных наук №2 (35)/2011, s. 15 – 18; Герасимов В.В. (2013): Основные тенденции развития форм и способов применения вооруженных сил, актуальные задачи военной науки по их совершенствованию. Вестник Академии военных наук № 1 (42)/2013 s. 24-29.

³⁴⁰ Самсонов В.Н. (1996): Иная трактовка войны. Независимое военное обозрение, Электронная версия "НИ" (ЭВНИ) № 243 от 26 декабря 1996 года.

huolimatta edelläkävijä näkemyksissään sodan paradigman muutoksen osalta.

Sodan luonteen osalta Samsonov oli niin ikään aikaansa edellä. Hänen näkemyksensä mukaan sodankäynnissä on tapahtumassa muutos, jossa poliittisiin tavoitteisiin voidaan päästä nykyaikaisilla ei-sotilaallisilla toimilla. Samsonov sanoi jopa, että kehitys voi johtaa siihen, että sotilaallisen voiman käyttö ei olisi enää sodan tärkeimpänä sisältönä. Tähän perusteluna Samsonov toi esille, että informaatiolliset, taloudelliset, finanssipoliittiset, ekologiset ja muut vaikutuskeinot yleistyvät. Informaation käytön Samsonov rinnasti lähes joukkotuhoaseeksi. Tästä huolimatta Samsonovin näkemykset sisälsivät periaatteen siitä, että paikallisetkin sodat sisältävät uhan laajentumisesta suuremmaksi konfliktiksi. Samsonovin mukaan keinojen yleistyminen ilmenee myöskin, että mahdollisessa sodassa käytetään uusia taisteluvälineitä, joita ovat geofyysiset, otsoni-, neutroni-, plasma-, laser- ja psykotrooppiset aseet.³⁴¹

Samsonovin seuraajaksi keväällä 1997 nimitetty armeijankenraali Anatoli Kvašnin esitti toimikautenaan, että turvallisuus on kolmitasoinen järjestelmä, jonka mukaisesti myös sotilaallisen voiman käyttöä suunnitellaan. Rakenteellinen jaottelu taktiseen, operatiiviseen ja strategiseen tasoon on säilynyt näihin päiviin asti. Kvašnin oli perinteisen sodan käynnin kannattaja, eikä sinällään komprometoinut edeltäjänsä näkemystä sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen keskinäisestä suhteesta. Toisena sodan perusteiden arvioinnin lähtökohtana Kvašnin toi esille kansainvälisen yhteisön toimijoiden kategorioinnin liittolaisiin, kumppaneihin, neutraaleihin, kilpailijoihin ja vastustajiin. Kvašninin näkemyksen mukaan ei-sotilaalliset keinot ovat tehokkaita, mikäli ne nojaavat riittävään sotilaalliseen voimaan. Tämän lisäksi Kvašnin katsoi, ettei valtion *"heikkoudella saa pelottaa ketään"*. Hän oli edistyksellinen siinä mielessä, että hän katsoi olevan välttämätöntä suhteuttaa sotilaallinen voima kansantalouden voimavaroihin.³⁴²

Kvašnin oli edeltäjänsä verrattuna sodan luonteen osalta varsin konservatiivinen. Hän korosti edeltäjänsä tavoin sotien ja konfliktien eskalaatiomahdollisuutta, mikä soveltui hyvin hänen lanseeraamaansa kolmiportaiseen turvallisuusjärjestelmämalliin. Kyse oli siis joko paikallisesta, alueellisesta tai laajamittaisesta sodasta, joskin hän poliittisesti korrektilla tavalla korosti paikallisten ja alueellisten sotien merkitystä. Kansantalouden voimavarat ja niiden riittävyys hän kuitenkin ymmärsi siten, että ydinräjähtämien määrää olisi supistettava noin 700:aan strategisten hyökkäysaseiden osalta. Mainittu konservatiivisuus johti mahdollisesti hänen erottamiseensa vuonna 2004, jol-

---

³⁴¹ Самсонов В.Н. (1996): Иная трактовка войны. Независимое военное обозрение, Электронная версия "НГ" (ЭВНГ) № 243 от 26 декабря 1996 года.

³⁴² Квашнин А. В. (2003): Роль военной науки в практике строительства вооруженных сил Российской Федерации 18.1.2003. Вестник Академии военных наук № 2 (3)/2003, с. 5-8. Kyse oli myös siitä, että Kvašninin strategiset ydinaseet nielivät leijonanosan asevoimien määrärahoista.

loin presidentti Putin ukaasillaan uudelleenjärjesteli yleisesikunnan asemaa puolustus-hallinnon osana³⁴³.

Kvašninin seuraajaksi kesällä 2004 nimitetty armeijankenraali Juri Balujevski oli edeltäjänsä linjoilla turvallisuuden rakenteen, sotilaallisen voiman tukevan roolin ja kansantalouden merkityksen suhteen. Balujevskin uudet näkemykset koskivat käytännössä kolmea asiaa. Ensimmäinen oli se, että puolustuskäsite laajennettiin suojaamiseksi, jolla tarkoitettiin uhkien neutralisointia, mahdollisen aggression pidäkettä ja tarvittaessa kansallisten intressien aseellista suojaamista ja puolustamista. Laajentunut käsite turvallisuuden takaamisesta edellyttäisi näin ollen kaikkien viranomaisten toimintaa, missä asevoimat ovat yhtenä toimijana.

Sotilaallisen voiman roolin osalta Balujevski oli hillitystä esiintymistavastaan huolimatta sillä kannalla, että mahdollisella vastustajalla ei saa olla epäilystä asevoimien käyttövalmiudesta. Tätä hän tarkensi sillä, että asevoimia voidaan käyttää rajoitetusti voimannäyttöluonteisesti tai tarvittaessa massiivisesti, mikäli muut ristiriitojen ratkaisukeinot on käytetty. Balujevski toi ensimmäisenä esille sen, että sotilaallista voimaa, ml. ydinaseet, voidaan käyttää ennakoivasti. Ydinaseiden osalta Balujevski kuitenkin pitäytyi sotilasdoktriinin 2000 säännöksissä.³⁴⁴ Esimerkkinä siitä, että asevoimien ylin johto tiedosti ei-sotilaallisten keinojen merkityksen, on Balujevskin mukaan se, että ”*valtio voi kärsiä tappion ilman aseellista taistelua*”³⁴⁵. Viimeksimainittu olikin yksi harvoista Balujevskin kannanotoista sodan luonteeseen.

Asevoimien yleisesikunnan päälliköksi 3.6.2008 nimitetyn armeijankenraali Nikolai Makarovin mukaan perinteisen suursodan mahdollisuutta ei voida poissulkea. Tästä kannanotostaan huolimatta Makarov kritisoi voimakkaasti sotilaallista tiedeyhteisöä siitä, että 20 vuoden ajan on pitäydytty entisissä käsityksissä sodan luonteesta ja periaatteessa myös voimasuhdelaskelmista. Makarovin mukaan informaatioalan teknologista kehitystä ei ole otettu huomioon sotilaallisen voiman tehokkuutta arvioitaessa. Tällä Makarov viittasi ns. verkostokeskeiseen sodankäyntiin ja erityisesti johtamisjärjestelmien kehitykseen. Makarovin mukaan sodan käynnin muodot ja keinot ovat muuttuneet aiempiin verrattuna. Uusilla keinoilla Makarov tarkoitti siis asymmetrisiä vaikutuskeinoja, joita käytetään laajasti.³⁴⁶ Asymmetrian osalta Makarov palasi niihin näkemyksiin, joita Samsonov esitti aikanaan.

---

³⁴³ Lehtitietojen mukaan kyse oli yleisesikunnan roolin ”alentamisesta” osaksi Sergei Ivanovin johtamaa puolustusministeriötä. Tällöin yleisesikunnan päällikkö lakkasi olemasta ”toinen keulakuvista”. Kts. <http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2004/04/30/genshtab-ponizili> (30.3.2016). Samassa artikkelissa tosin tuodaan esille se, että Kvašnin mahdollisesti olisi ollut kriittinen kaavailtua sotilasreformia kohtaan.

³⁴⁴ Доклад начальника Генерального штаба ВС РФ генерала армии Ю.Н. Балуевского. Вестник Академии военных наук № 1 (22)/2008, s.6-7.

³⁴⁵ Балуевский Юрий (2007): Трансформация угроз безопасности. Военно-промышленный курьер № 4 (170) от 31.1.2007.

³⁴⁶ Макаров Н.Е. (2011а): Важнейшая задача военной науки - разработка концепции нетрадиционных войн и вооруженных конфликтов. Вестник академии военных наук №2 (35)/2011, s. 15 – 18.

Sodan luonteen osalta Makarov oli edeltäjänsä verrattuna kirjallisesti tuotteliaampi. Makarovin toimikautta voi hyvällä syyllä luonnehtia muutoksen ajaksi, jolloin Venäjän asevoimia uudistettiin käytännössä ensimmäistä kertaa sitten Neuvostoliiton hajoamisen kokonaisuudessaan ja perinpohjaisesti. Tämä koskee myös käsityksiä sodan luonteesta, jossa Makarovin mukaan on nähtävissä asymmetristen vaikutuskeinojen laajamittaisen käytön ohella ulottuvuuksien laajentuminen koskemaan niin avaruutta kuin informaatioulottuvuutta. Informaatioulottuvuuden osalta Makarov korosti erityisesti ns. kybermaailmaa, jossa keinoälyyn perustuva johtamisverkkoihin vaikuttaminen luo mahdollisuudet asymmetrisille toimille ja toisaalta perustan omasuojatoimille.³⁴⁷

Rakenteellisesti Makarov katsoi sodan käsittävän alkuvaiheen, aktiivisen ja ajallisesti rajallisen sotatoimivaiheen ja tämän jälkeisen operaation vaiheen (ns. konfliktin jälkivaihe). Makarov katsoi, että mainitut muutokset johtavat myös puolustushaarojen keskinäisen suhteen muuttumiseen sekä ilma- ja merivoimien, erikoisjoukkojen, avaruusjärjestelmien ja kybertoiminnan välineiden merkityksen kasvamiseen. Välineiden osalta Makarov toi esille robottiteknologian ja miehittämättömien lennokkien lisääntymisen käytön.³⁴⁸

Nikolai Makarovin seuraajaksi 9.11.2012 nimitetty Valeri Gerasimov on esittänyt julkisuudessa artikkeleita varsin ahkerasti. Jos kohta Makarovin monet artikkelit heijastivat jokseenkin yhtä asiakokonaisuutta – hänen toimikautenaan aloitettua asevoimien reformia sekä siihen liittyviä ongelmia ja päätöksiä perusteluineen, niin Gerasimovin artikkelit puolestaan kuvastavat varsin loogisesti sotilaallista suunnittelujärjestelmän prosessia ja sen etenemistä. Gerasimov on käsitellyt kirjoituksissaan mm. seuraavia asioita: 1) näkemystä sodasta ja sen luonteesta sekä tehtävän asettelua sotatieteelliselle yhteisölle helmikuussa 2013, 2) asevoimien tilaa joulukuussa 2014, 3) sodan operatiivisen johdon – yleisesikunnan – uudistettuja tehtäviä helmikuussa 2015 sekä 4) sodan kuvaava Syyrian operaation aikoihin maaliskuussa 2016. Näiden ohella Gerasimovin ”artikkelisarjassa” on käsitelty kahta tärkeää Venäjän sotilaallisen voiman elementtiä. Toinen käsitteli syyskuussa 2014 Venäjän ydinaseen merkitystä kansalliselle turvallisuudelle ja toinen toukokuussa 2015 Suuren isänmaallisen sodan kokemusten merkitystä nykypäivän sotilaalliselle toiminnalle.³⁴⁹ On ilmeistä, että kyseisten artikkelien julkaiseminen yhdessä varsin arvostetussa ja laajalti luetussa lehdessä (Военно-

---

³⁴⁷ Макаров Н.Е. (2011а): Важнейшая задача военной науки - разработка концепции нетрадиционных войн и вооруженных конфликтов. Вестник академии военных наук №2 (35)/2011, s. 15–18. Kts. myös Макаров Н.Е. (2012): Выступление НГШ ВС РФ - первого заместителя министра обороны РФ, генерала армии Н.Е. Макарова. Вестник академии военных наук № 2 (39)/2012, s. 20 - 26.

³⁴⁸ Sama.

³⁴⁹ Kts. Герасимов В.В. (2013): Ценность науки в предвидении. Военно-промышленный курьер № 8 (476), 27.2.2013. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/14632> (20.7.2015); Герасимов В.В. (2014а): Мы получили объективную картину состояния армии и флота. Военно-промышленный курьер № 47 (565), 17.12.2014. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/23142> (20.7.2015); Герасимов В.В. (2015а): Генеральный штаб и оборона страны. Военно-промышленный курьер № 4 (522), 17.12.2014. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/18998> (20.7.2015); Герасимов В.В. (2015b): Сила Великой победы. Военно-промышленный курьер № 17 (583), 13.5.2015. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/25167>

промышленный курьер, verkkoversio vpk-news.ru) ei ole sattumaa, vaan tietoista vaikuttamista informaatiolla niin kotimaiseen kuin ulkomaiseen yleisöön³⁵⁰.

Gerasimovin ei voi sanoa ainakaan toistaiseksi tuoneen esille sinällään mitään ennen mainitsematonta sodan käsitteen ja sen luonteen sisällön suhteen. Hänen esittämänsä asiat ovat esiintyneet hänen edeltäjiensä kannanotoissa. Huomiota herättänyt asia on kuitenkin, että hän on käsitellyt sodan ja sen luonteen muutosta selkeänä ja yhtenäisenä kokonaisuutena³⁵¹. Hänen mukaansa sotia ei käydä totutun ”sablunan” mukaisesti, sillä niissä on perinteisten keinojen ohella myös epätavanomaisia toimia. Sotilaallisten toimien osuus on vähentymässä ja ei-sotilaallisten toimien rooli on voimistumassa siten, että niiden välinen suhde konfliktin kokonaisuudessa on 1:4:ään. Poliittisten, taloudellisten, informaatiollisten, humanitaaristen ja muiden ei-sotilaallisten toimien käyttö on laajentumassa, jolloin yhtenä tavoitteena on vastustajan protestimielialan hyödyntäminen. Gerasimov toistaa siis sitä näkemystä, jonka mukaan rajapinta sodan ja rauhan välillä on häipymässä, johon 20 vuotta aiemmin Samsonov viittasi. Tämä johtaa Gerasimovin mukaan siihen, että reaktioaika poliittisdiplomaattisten keinojen ja sotilaallisen voiman käytön aloittamisen välillä on lyhenemässä.³⁵²

Sodan luonteen osalta Gerasimov katsoi ensinnäkin, että asymmetriset toimet lisääntyvät sekä että niiden ohella erikoisoperaatiojoukot ja sisäisen oppositio muodostavat jatkuvan rintaman vastustajan koko alueen syvyydessä. Sotatoimet ovat Gerasimovin mukaan entistä dynaamisempia ja aktiivisempia, mikä osaltaan on mahdollista kehittyneen informaatioteknologian johdosta. Toiseksi hän totesi, että sotatoimia käyvät liikkuvat, monipuolustushaaraiset joukkoryhmät, jotka toimivat yhtenäisessä tiedustelu- ja informaatioulottuvuudessa. Tavoitteiden saavuttamiseen ja kohteiden lamauttamiseen vastustajan alueen koko syvyydessä pyritään informaatiovaikuttamisella ja kaukaa toteutetulla, ns. kosketuksen ulkopuolisella tulivaikuttamisella, missä merkittävä rooli on täsmäaseiden massamaisella käytöllä, robotisoiduilla asejärjestelmillä sekä keinoälyyn ja fysiikan lakeihin perustuvilla uusilla vaikutusvälinesovelluksilla. Gerasimovin mukaan omia perinteitä ei saa unohtaa, vaikka strategisten, operatiivisten ja taktisten tasojen häviäminen on tapahtumassa sen ohella, että taistelulajien jaottelua puolustukseen ja hyökkäykseen on yhä vaikeampi määritellä.³⁵³

(20.7.2015); Герасимов В.В. (2016): По опыту Сирии. Военно-промышленный курьер № 9 (9.3.2016), 9.3.2016. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/29579> (13.3.2016).

³⁵⁰ Peruseriaatteena vaikuttaa olevan se, että monet ko artikkeleiden sisällöstä on alun perin esitetty Sotatieteiden akatemian vuosipäivän tilaisuudessa ja sen jälkeen vasta laajemman lukijakunnan saavutettavissa olevissa lehdissä. Tässä vaikuttavuuden ohella taustalla lienee pyrkimys artikkelien sisällön ”neutraloimiseen” ja objektiivisuuden lisäämiseen, sillä kyseisiä esitelmiä ei ole kokonaisina julkaistu esimerkiksi Puolustusministeriön Krasnaja Zvezda tai muussa ns. virallisessa sanomalehdessä. Lisäksi menettelyyn vaikuttaa se, että joukkotiedotusvälineet ovat julkaisuprosessinsa osalta jostain syystä virallisia lehtiä nopeampia.

³⁵¹ Jossain yhteyksissä on puhuttu jopa ”sodasta Gerasimovin tapaan”.

³⁵² Герасимов В.В: (2013): Основные тенденции развития форм и способов применения вооруженных сил, актуальные задачи военной науки по их совершенствованию. Вестник Академии военных наук № 1 (42)/2013 s. 24-29.

³⁵³ Герасимов В.В: (2013): Основные тенденции развития форм и способов применения вооруженных сил, актуальные задачи военной науки по их совершенствованию. Вестник Академии военных наук №

3.2.4. Sota sotilasdoktriinien mukaan

Venäjän sotilaallisen käytännön mukaisesti sotilaalliseen turvallisuuteen vaikuttavien tekijöiden osalta laaditaan sotilasdoktriini. Sillä tarkoitetaan ”virallisten näkemysten kokonaisuutta, joka määrittelee sotilaspoliittiset, sotilasstrategiset ja sotataloudelliset perusteet valtion sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi”.³⁵⁴ Armeijankenraali Juri Balujevski kiteytti marraskuussa 2014 sotilasdoktriinin olemuksen seuraavasti: ”sotilasdoktriini – ei ole laki, ei ohjelma eikä suunnitelma. Se on järjestelmä näkemyksistä, jotka vastaavat valtion elämän ja toiminnan olosuhteita”³⁵⁵.

Sotilasdoktriini on siten julkistettu ylimmän sotilasjohdon näkemysten kokonaisuus, jossa strategisella tasolla esitetään perusteita sotilaalliseen konfliktiin varautumiselle ja sen hallinnalle. Tutkimuksellisesti ne ovat valtiojohdon tahtoa ja strategista viestintää käsittäviä lähteitä, mutta eivät Petteri Lalun mukaan julkista todellisia toimintamalleja päätöksenteon suvereniteetin ja ennalta-arvaamattomuuden säilyttämiseksi³⁵⁶.

Sotilasdoktriinissa esitetään yleisellä tasolla näkemyksiä niin sotilaallisen voiman merkityksestä ja sodan luonteesta kuin sodan hallintaan tarkoitettujen välineiden ja keinojen käytöstä sekä kehittämisestä. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä on julkistanut neljä sotilasdoktriinia vuosina 1993, 2000, 2010 ja 2014. Sodan ja sen luonteen tarkastelun näkökulmasta kyseisten sotilasdoktriinien väliset ajanjaksot eivät ole päätepeisteiltään ja varsinkaan sotilaallisen toiminnan käytännön osalta yksiselitteisiä, mutta muutoksia tarkasteltaessa kuitenkin oleellisia³⁵⁷.

---

1 (42)/2013 s. 24-29. Esitelmä julkaistu myös nimellä: Ценность науки в предвидении. Военно-промышленный курьер № 8 (476) от 27.2.2013. Kts. myös Герасимов В.В (2015): Генеральный штаб и оборона страны. Военно-промышленный курьер № 4 (522) от 5.2.2015.

³⁵⁴ Сердюков А.Э (председатель главной редакционной комиссии) (2007): Военный энциклопедический словарь. Военное издательство, Москва, s. 243.

³⁵⁵ Балудевский Юрий (2014): Новые мысли военной доктрины. Военно-промышленный курьер № 42 (560), 12.11.2014. Löydettävissä: <http://vprk-news.ru/articles/22618> (20.7.2015).

³⁵⁶ Sotilasdoktriinin funktioon liittyvästä keskustelusta kts. Lalu Petteri (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3, s. 331–333. Julkisen sotilasdoktriinin säädökset eivät kuitenkaan ole välttämättä ristiriidassa operatiivisten perusteiden kanssa. Kts. Forsström, Pentti (2016): Venäjän sotilasdoktriinin kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. MPKK:n SOTATL:n julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki.

³⁵⁷ Kts. julkaistut sotilasdoktriinit: Основные положения военной доктрины РФ (изложение), Красная звезда 19 ноября 1993, Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г., Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г., Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976. Sotilasdoktriinin ”päivitetty” versio on hyväksytty kullakin yhtäjaksoisella presidenttikaudella. Tämän ohella kyseisiin ajanjaksoihin liittyy myös usein henkilöstöjärjestelyjä puolustusministerin ja yleisesikunnan päällikön osalta. Näiden järjestelyjen syihin ei tässä tutkimuksessa erikseen keskitytä.

Aina vuoteen 2000 asti sotilasdoktriineissa ei sodan käsitettä varsinaisesti määritelty. Vuoden 1993 sotilasdoktriinin perussäädöksissä esiintyy koko joukko erilaisia ”sotia”, kuten ydinsota, aseellinen konflikti, maailmansota, paikallinen sota, suuren mittakaavan sota, sisäinen aseellinen konflikti. Kokonaisuudessaan voi todeta, että tuohon aikaan näkemykset sodasta ja sen olemuksesta olivat ns. kehitysvaiheessaan. Sotilaalliselle toiminnalle ja sen perusteille ominainen jäsentyneisyys osittain puuttui. Sodan ja sen olemusta määrittäviä elementtejä oli olemassa, mutta niiden vakiintuneisuus ja erityisesti sisältö hakivat vielä muotojaan.³⁵⁸

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa oli edelliseen verrattuna selkeästi nähtävissä sotilaallisen suunnittelun jäsentyminen ja sodan käsitteellinen määrittely. Siinä tuotiin esille sotien luokittelu tavoitteiden, käytettävien välineiden ja mittakaavan perusteella. Edelleen sodat luokiteltiin oikeutettuihin ja oikeuttamattomiin sotiin YK:n peruskirjan perusteella (so. puolustus vs. aggressio), sotiin, joissa käytettäisiin ydin- ja joukkotuhoaseita tai tavanomaisia aseita sekä laajuutensa perusteella paikallisiin, alueellisiin ja laajamittaisiin. Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitetyt erityyppisten sotien määritelmät saivat sisällöltään jokseenkin vakiintuneet muotonsa.³⁵⁹ Sotilaallisen toiminnan rakenteellisen kehittymisen näkökulmasta mukaan oli tuotu yksi uusi elementti sodan käsitteelliseen sisältöön – alueellinen sota³⁶⁰. Tämä johtunee siitä, että sotataidollisesta näkökulmasta sodan eskaloituminen olisi hankala sijoittaa organisatorisiin puitteisiin, mikäli sodan käsitesisältönä olisi pelkästään paikallinen ja laajamittainen sota. Siis on pyritty aikaansaamaan tietty sotien mittakaavan järjestelmänalyttinen rakennelma, johon sotilasorganisaatioiden sijoittaminen ja kehittäminen olisi perusteltua.

Vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen asiakirjassa sodan käsite määriteltiin luettelomaisesti ennen varsinaista tekstiä. Tällöin sodan käsitettä lähestyttiin lähinnä mittakaavaisen luokittelun kautta. Sotilaallista konfliktiä pidettiin yläkäsitteenä, joka määriteltiin sotilaallisella voimalla tehtäväksi valtioiden väliseksi tai sisäiseksi ristiriitojen ratkaisumuodoksi. Määritelmän mukaan sotilaallinen konflikti käsittää kaikki aseellisen taistelun (ven. *противоборство*) tyypit, kuten suurimittakaavaiset, alueelliset ja paikalliset sodat sekä aseelliset konfliktit. Aseellinen konflikti puolestaan määriteltiin rajoitetuksi aseelliseksi yhteenotoksi (ven. *столкновение*) valtioiden (kansainvälinen

---

³⁵⁸ Kts. Основные положения военной доктрины РФ (изложение), Красная звезда 19 ноября 1993 ja Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäännökset. МРКК, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 1, Helsinki 1994.

³⁵⁹ Kts. Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г. ja Venäjän federaation sotilasdoktriini. МРКК, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki 2000.

³⁶⁰ Jaottelua paikalliseen, alueelliseen ja laajamittaiseen sotaan piti asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Kvašnin A.V. lähtökohtana arvioitaessa ja ennustettaessa maailmanyhteisössä esiintyviä kehitystendenssejä. Kvašnin toi siten esille strategisen arvioinnin tarkastelutasot: valtiollinen, valtioryhmittäinen ja globaali. Вестник Академии военных наук № 2 (3)/2003, s. 6. Hänen näkemyksensä oli sama, joka esitettiin vuoden 2000 sotilasdoktriinissa.

aseellinen konflikti) tai vastakkain olevien osapuolten välillä yhden valtion alueen sisällä (sisäinen aseellinen konflikti).³⁶¹

Sotien luokittelu valtio-osapuolten määrän perusteella on yksi mahdollisuus, joka pohjautuu sotilaalliseen ajatteluun ja Venäjän geostrategiseen asemaan. Luokittelu on yksinkertaisuudessaan selitettävissä sotilaallisen toiminnan järjestelmänalyttisen tarkastelun perusteella. Sota on kahden subjektin välisten suhteiden tila, jossa vaikuttavien intressien ristiriitojen ratkaisussa keinona on päätetty käyttää aseellista voimaa. Lähtökohtana on sotilaallisen toiminnan rakenteellinen tarkastelu, jossa edetään yksinkertaisesta, yhden vastustajan tilanteesta vaarallisempaan eli useita vastustajia tai koalition käsittävään malliin. Kyseinen rakenteellinen mallintaminen ei sulje pois niitä mahdollisuuksia, joissa Venäjä subjektina voi olla yksin, liittoutunut toisen subjektin kanssa tai Venäjän kanssa liitossa oleva valtio voi olla sodan subjektina ilman Venäjän välitöntä osallistumista. Luokittelu eri mittakaavaisiin (paikallinen, alueellinen, suurimittakaavainen) sotiin voidaan perustella myös strategisen tilannearvion logiikalla. On ilmeistä, että mainittu luokittelu on lähtökohta Venäjän asevoimien operatiivisille suorevaatimuksille ja myös sotilaspolitiikalle.

Luokittelu eri mittakaavaisiin sotiin on loogista seurausta näkemyksestä aseellisen konfliktin eskaloitumismahdollisuudesta, joka on esitetty kaikissa sotilasdoktriineissa. Vaikka konflikti voi eskaloitua suurimittakaavaiseksi, Venäjä on välttänyt termin ”maailmansota” käyttöä. Se esiintyy ainoastaan vuoden 1993 sotilasdoktriinin perussäädöksissä, jossa sen todennäköisyys on *”huomattavasti vähentynyt (sekä ydin- että tavanomaisen) vaikkakaan ei kokonaan poistunut.”*³⁶² Kaikissa sotilasdoktriineissa suursodan todennäköisyys on julistettu minimaaliseksi. 1993 jälkeisissä sotilasdoktriineissa on käytetty käsitettä laajamittainen tai suurimittakaavainen sota, joka sisällöltään on määriteltä sodaksi valtiokoalitioiden tai maailman yhteisön suurimpien valtioiden välillä. Tällä Venäjä tuo esille, että suursotaan se ei välttämättä osallistuisi yksin.

Eskalaatio voi olla siten sotilaallisen toiminnan rakenteellista muuttumista, jossa subjektien määrä lisääntyy. Toinen eskaloitumismahdollisuus on sodan tai konfliktin muuttuminen luonteeltaan tavanomaisesta joukkotuhoasein käytäväksi konfliktiksi.

---

³⁶¹ Paikallinen sota määriteltiin sellaiseksi kahden tai useamman valtion väliseksi sodaksi, jossa pyritään rajoitettuihin sotilaspoliittisiin tavoitteisiin ja jossa sotatoimia käydään osapuolivaltioiden alueiden rajojen sisällä ja joka koskettaa pääasiassa vain näiden valtioiden intressejä (alueellisia, taloudellisia, poliittisia ja muita). Alueellinen sota määriteltiin sodaksi, johon osallistuu kaksi tai useampia yhden alueen valtiota ja jossa käytetään kansallisia tai koalition asevoimia sekä niin tavanomaisia kuin myös ydintuhovälineitä alueen ja siihen rajoittuvien merialueiden alueella ja ilmatilassa (avaruudessa) ja jossa osapuolet pyrkivät saavuttamaan tärkeitä sotilaspoliittisia tavoitteita. Suurimittakaavainen sota on sellainen sota valtiokoalitioiden tai maailmanyhteisön suurten valtojen välillä, jossa osapuolet pyrkivät radikaaleihin sotilaspoliittisiin tavoitteisiin. Kts. Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г., Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976.

³⁶² Lähinnä retorisisena kurioositeettina on pidettävä sitä, että jokaisessa sotilasdoktriinissa mainitun suursodan todennäköisyys on joka kerta pienentynyt. Pienentyminen olemattomaksi ei kuitenkaan ole arvioitavissa nähtävissä olevassa tulevaisuudessa.

Tällöin eskalaatio koskee konfliktissa käytettävien välineiden tai niiden vaikutuksen lisääntymistä. Kyse on siten kohteeseen kohdistetun vaikutusjärjestelmän muutoksesta. Vaikkakin ydinasein käytävää sotaa yleisesti pidetään epätodennäköisenä, venäläinen näkemys on kuitenkin se, että niiden käyttö on tietyissä tilanteissa mahdollinen, erityisesti alueellisessa ja laajamittaisessa sodassa vaikka sotaa käytäisiin tavanomaisin asein.

Näkemys sotilaallisen konfliktin eskalaatiomahdollisuudesta on edustanut sotilasdoktriineissa pysyvyyttä. Sen sijaan eskalaatioon vaikutusjärjestelmän muutoksena liittyneet näkemykset ovat Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen oleellisesti muuttuneet. Muutosta voidaan kutsua vaikutusjärjestelmän käytön omaehtoisten rajoitusten poistamiseksi – siis vaikutusjärjestelmän suvereniteetin lisäämiseksi. Tätä tarkastellaan myöhemmin luvussa 3.3.

Sotien luonteen ja piirteiden osalta sotilasdoktriinit ovat olleet niin lähestymistavaltaan kuin sisällöltään muutosten kohteena. Niissä kaikissa on kuitenkin jollain tavoin käsitelty sodan luonteen määrittäviä tekijöitä, joita ovat tavoitteet, käytettävät voimat ja välineet muotoineen ja keinoineen sekä mittasuhteet. Näiden ohella on esitetty joitakin yleisiä ominaispiirteitä. Kokonaisuudessaan sodan luonteen käsittely on painottunut sotilaallinen ulottuvuuden tarkasteluun ja siten näkemyksiin lähinnä aseellisen taistelun sisällöstä.

1993 sotilasdoktriinissa ainoaksi tavoitteeksi mahdollisen hyökkääjän osalta esitettiin pyrkimys vaikuttaa strategisten ydinasevoimien ja ohjushyökkäyksen ennakkovarointusjärjestelmän toimintaan, ydinenergia- tai –teollisuuden kohteisiin ja kemian teollisuuden, minkä katsottiin lisäävän vaaraa tavanomaisin asein käytävän sodan muuttumisesta ydinsodaksi. Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa sodan luonnetta tarkasteltiin sen legitimitetin (oikeutettu - oikeuttamaton), tyypin (tavanomainen – ydin- ja joukkotuhoesota) sekä laajuuden (paikallinen, alueellinen tai laajamittainen) kautta. Eri laajuisten sotien tavoitteiden osalta esitettiin niiden olevan sotilaspoliittisesti rajoitettuja, tärkeitä tai radikaaleja. Vastustajan tavoitteiksi esitettiin edellisessä sotilasdoktriinissa esitetyt ns. vaaralliset kohteet. Näiden ohella uutena näkemyksenä esitettiin, että sota-toimet voivat kohdistua selustan kohteisiin, talouteen ja liikenneyhteyksiin sodan subjektin alueella. Toisena uutena tavoitteena esitettiin pyrkimys sekasorron aikaansaamiseen valtion- ja sotilasjohtamisjärjestelmässä.

Huolimatta siitä, että sotilasdoktriinissa 2010 sodan luonnetta määrittävien tekijöiden määrää lisättiin tuomalla esille aikatekijät, niiden käsittely tavoitteiden osalta rajoittui yhteen mainintaan. Sen mukaan sodassa katsottiin esiintyvän ”laaja kirjo” sotilaspoliittisia, taloudellisia, strategisia ja muita tavoitteita. Sodan osapuolten tavoitteiden käsittely julkisessa asiakirjassa on ymmärrettävästi varsin arkaluontoista, sillä niiden tarkempi käsittely osoittaisi selkeästi, mistä toisesta osapuolesta olisi kysymys. Tavoitteet esitettiin kuitenkin monialaisina, millä ilmeisesti haluttiin luoda vaikutelma, että sota

koskee vaikutuksiltaan koko yhteiskuntaa ja sen eri toimijoita. Mainitun arkaluontoisuusongelman Venäjä ratkaisi kokonaan vuoden 2014 sotilasdoktriinissa, jossa tavoitteista ei mainittu enää sanallakaan.

Venäjän sotilasdoktriinin näkemykset sodassa ja konfliktissa käytettävistä joukoista seuraavat pitkälti yleismaailmallista käsitystä sotilaallisesta ja aseteknologisesta kehityksestä. 1990-luvun alun sotilasdoktriinissa katsottiin, että sodassa osapuolet voivat käyttää ei-vakinaisia muodostelmia (esim. partisaaneja), rajallisia joukkoja sekä operatiivisstrategisia voimaryhmiä. Aseellisessa konfliktissa ja paikallisessa sodassa voimaryhmät voivat olla rauhan ajan joukkoja ja niitä voitiin vahventaa liikekannallepanossa tai keskittämällä lisäjoukkoja muualta.

2000-luvun sotilasdoktriinissa tuotiin edellisessä sotilasdoktriinissa mainittujen joukkojen lisäksi esille mahdollisuus runsaiden ilmakuljetteisten joukkojen, maahanlaskujen (maihinnousujen) ja erikoisjoukkojen käyttöön liikkuvissa sotatoimissa erillisessä suunnassa³⁶³. Näkemykset käytettävistä joukoista muuttuivat 2014 sotilasdoktriinissa, jossa korostettiin ei-vakinaisten muodostelmien ja yksityisten sotilasyritysten osallistumista sotatoimiin³⁶⁴. Toinen esitetty muutos oli, että konflikteissa käytetään ulkopuolelta rahoitettavia poliittisia voimia ja yhteiskunnallisia liikkeitä.

Käytettävien aseiden osalta 1990-luvulla nähtiin mahdolliseksi kaikkien aseiden käyttö – aina pistoolista täsmäasejärjestelmiin. Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa uutena tekijänä mainittiin uusien suurtehoisten asejärjestelmien käyttö, joita seuraavassa sotilasdoktriinissa katsottiin käytettävän massamaisesti. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tuotiin esille teknologian kehityksen mukanaan tuomia mahdollisuuksia: teholtaan ydinaseeseen verrattavat uudet järjestelmät, miehittämättömät ilma- ja merialukset, robotisoidut ohjattavat aseet ja niiden massamainen käyttö.

Ydinaseen käytön osalta tuotiin vuoden 1993 sotilasdoktriinissa esille, että sen pienimuotoinenkin käyttö voi provosoida laajamittaisen ydinaseen käytön ”katastrofaalisine seurauksineen”. Tästä lähtien jokaisessa sotilasdoktriinissa on mainintoja ydinaseen roolista sekä sotia ennaltaehkäisevänä tekijänä että sen käytöstä sotaa tai aseellista konfliktia eskaloivana tekijänä.

Konfliktien luonteeseen liittyy myös niissä käytettävien voimien ja välineiden käytön keinot, mikä ilmentää erityisesti sotilasdoktriinin todellista olemusta ja luonnetta. Mitä lähemmäs kansallisia operatiivisia asioita liikutaan, sitä vähemmän ja sitä yleisemmin

---

³⁶³ Tässä viitataan lähinnä koalitioperusteisiin joukkoihin. Kts. Клименко А. Ф. (2000): Особенности новой Военной доктрины. Военная мысль № 3/2000, s. 31.

³⁶⁴ Tähän viittasi asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Valeri Gerasimov vuoden 2014 alussa puhuessaan Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa. Kts. Военно-промышленный курьер № 4 (522) за 5 февраля 2014 года. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/18998> (29.1.2016).

niitä sotilasdoktriineissa käsitellään. 1993 esitettiin näkemyksiä venäläisten joukkojen nopeasta uudelleenryhmittymisestä, aktiivisista puolustus- ja hyökkäystoimista, eri joukkojen ja eri viranomaisten joukkojen yhteistoiminnasta sekä tulen ja liikkeen yhdistämisestä hyökkääjän eristämiseksi. Vuoden 2000 sotilasdoktriini esitti sodan luonteen eräänä piirteinä epäsuorien, kaukokäyttöisten (ts. kosketuksen ulkopuolisten) muotojen ja menetelmien käyttö sekä kaukaa toteutettu vastustajan lamauttaminen tulella ja elektronisin välinein. Tämän ohella nähtiin mahdollisena maailmalla toteutettujen operaatioiden mukaisesti ilmakampanjoiden ja -operaatioiden toteuttaminen sekä avaruuden käytön lisääntyminen. Edelleen nähtiin aina 2000 sotilasdoktriinin asti sodan vaiheistuksen kehittyminen jokseenkin ”perinteisellä” tavalla - siis rauhan ajasta, sodan uhka ajan kautta varsinaisten sotatoimien alkamiseen.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa keinovalikoima on esitetty varsin suppeasti: sotilaallisen ja ei-sotilaallisen voiman ja välineiden kokonaisvaltainen (ven. комплексный) käyttö. Tätä laajennettiin 2014 sotilasdoktriinissa käsittämään myös sellaiset poliittiset, taloudelliset, tiedotukselliset ja ei-sotilaalliset toimet, joita toteutetaan käyttämällä hyväksi väestön protestipotentiaalia ja erikoisoperaatiovoimia. Näitä yhdessä nimitettiin epäsuorien ja asymmetristen toimintamenetelmien käytöksi. Venäjän asevoimien yleisesikunnan päällikkö, kenraalievveri Valeri Gerasimov viittasi näihin kehitysnäkömiin jo vuoden 2013 alussa³⁶⁵.

Sotilasdoktriineissa sotien ja konfliktien mittakaavasta on tuotu esille käytännössä kolme asiaa: konfliktien eskalaatiomahdollisuus, sotatoimien ulottuvuuksien kasvu ja niissä käytettävien välineiden lisääntyminen sekä sotatoimiin valmistautumiseen käytettävän ajan väheneminen. Näiden lisäksi vuoden 2000 sotilasdoktriinissa tuotiin esille näkemys siitä, että aseteknologisen kehittymisen myötä aseellisen taistelun eri ulottuvuuksien keskinäiset roolit ovat uudelleenjaon edessä. Aikatekijät sotien luonnetta määrittävänä tekijänä ilmestyivät vuoden 2010 sotilasdoktriiniin.

Sotilasdoktriineissa on käsitelty erikseen sodille ja konflikteille ominaisia piirteitä. 1993 sotilasdoktriini oli tässä suhteessa selkeä kaikessa lyhykäisyydessään: ”*erilaiset taktiset ja operatiivisen tason sotatoimien keinot ja muodot*”. Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa mukaan vedettiin siviiliväestö ja selusta, vaikuttaminen ihmiskunnan kaikkiin elintoimintoihin sekä aktiivinen tiedotuksellinen taistelu ja yleisen mielipiteen harhauttaminen erillisissä valtioissa ja maailmanyhteisössä. Tällöin siis voi katsoa informaatiovaikuttamisen saavuttaneen doktrinaalisen aseman sodankäynnin keinovalikoimassa.

Tästä kymmenen vuoden päästä, 2010-luvulla nähtiin, että sotilaalliset konfliktit olivat ennustamattomia ja ne eroavat toisistaan tempoltaan, kohteiden selektiivisyydellä ja

---

³⁶⁵ Gerasimov piti esityksen Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa tammikuussa 2013. Tuolloin hän käytännössä esitti useita vuoden 2014 sotilasdoktriiniin sisällytettyjä näkemyksiä. http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11632195@egNews (29.1.2016).

korkealla tuhoutumisasteella sekä tulen ja liikkeen nopeudella ja erilaisten liikkuvien voimaryhmien käytöllä. Sen ohella korostettiin informaatiokamppailun roolin voimistumista ja sen merkitystä tavoitteiden saavuttamiseksi ilman sotilaallisen voiman käyttöä, mikä jatkossa laajennetaan pyrkimykseksi koko maailmanyhteisön suotuisan reaktion aikaansaamiseen sotilaallisen voiman käyttöön. Tämän ohella nähtiin olennaisena joukkojen johtamisen nopeutuminen siirryttäessä globaaliin, automaattiseen verkkojohtamiseen vertikaalisen järjestelmän sijaan, mikä tendenssi johtaa joukkojen ja asejärjestelmien johtamisen keskittämiseen ja automatisoinnin lisääntymiseen.

Tästä viiden vuoden päästä, vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tuotiin esille näkemys siitä, että konfliktille ominaista on pyrkiä vaikuttamaan viholliseen sen alueen koko syvyydessä sekä yhtäaikaaisesti globaalissa informaatioavaruudessa sekä maalla, merellä että ilma-avaruudessa.

Erityisesti on mainittava 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa esitetty ominaispiirre, että konflikteissa muodostuu pysyviä sotatoimivyöhykkeitä toisiaan vastaan taistelevien osapuolten alueella. Näkemys on hieman asiayhteydestään irrallinen, mikä viittaa siihen, että sodilla on taipumus pitkittyä ja mutkistua sekä siihen, että niiden ratkaisu ei perustu sotilaallisen voimaan, sen käyttöön ja sillä perinteisesti saavutettavaan ”voittoon”. Mutta kun tähän lisätään vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esitetty näkemys strategisen aloitteen haltuunotosta, päästään selkeästi siihen tilanteeseen, mikä on faktisesti nähtävissä vuoden 2014 keväällä alkaneessa ns. Ukrainan konfliktissa³⁶⁶. Tässä valossa sotilasdoktriinia voi pitää proaktiivisena välineenä ja myös ennakoilmoitukseksi tulevaisuuden konfliktista, joskin aika, suunta ja käytettävät keinot jätettiin tuolloin mainitsematta.

Venäläisen näkemyksen muutos on lisäksi siinä, että sotilaallisessa konfliktissa käytettäviä joukkoja vahvistetaan ostamalla lisävoimaa ja palveluita markkinoilta yksityisiltä ”palveluntuottajilta”. Kyseinen ”turvallisuuden ulkoistaminen” ei kuitenkaan merkitse sitä, että entisistä rakenteista ja joukoista pyrittäisiin kokonaan eroon tai että se olisi tendenssi venäläisessä sotilaskulttuurissa. Tämä lienee yleismaailmallinen kehitysuunta joidenkin suurvaltojen osalta, mikä liittyy osin ”humaaniin” pyrkimykseen vähentää omia sotilaallisia resursseja ja niihin mahdollisesti kohdistuvia tappioita. Sodan näkökulmasta se kuitenkin toisaalta edesauttaa sitä, että rajapinta rauhan ja sodan välillä on häipymässä.

---

³⁶⁶ Keväällä 2016 Ukrainan konflikti oli vaihtelevalla intensiteetillä jatkunut käytännössä kaksi vuotta. Tilanteen rauhoittumista on pyritty edistämään kansainvälisen yhteisön toimin, joskin toistaiseksi eri toimijoiden välisten suhteiden normalisoitumista ei ole nähtävissä. Puhutaan uudesta ns. ”jäätäneestä konfliktista”.

3.2.5. Tulkinnat ja johtopäätökset

Edellä käsiteltiin näkemyksiä sodan ja sen luonteen muutoksesta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Sotilasorganisaatio perustuu hierarkiaan ja siinä harjoitettavaan valankäyttöön. Mikäli sotilasyhteisössä kriittisiä näkemyksiä esiintyy, ne yleensä hiljentyvät viimeistään silloin, kun kulloinenkin asia on virallisesti vahvistettu. Ulkoinen kritiikki voidaan jättää tiedotusvälineiden arkistoon. On siis ilmeistä, että Venäjän asevoimien yleisesikunnan päälliköt puhuvat niillä sanoilla, joita virallisiin asiakirjoihin on kirjoitettu tai kirjoitetaan.

Yleisesikunnan päälliköt eivät kuitenkaan ole virallisia äänikanavia, vaan myös on esiintynyt kriittistä ja edistyksellisiä kannanottoja, kuten armeijankenraali Samsonovin 1990-luvun puolivälissä esittämät näkemykset osoittavat. Hänen tuolloin esittämänsä näkemykset löytyivät lopulta virallisesti hyväksytyinä vuoden 2008 aikoihin ja varsinaisesti 2010 hyväksytyssä sotilasdoktriinissa. Tähän on varmasti monia syitä, mutta nähdäkseni perustekijänä oli sotilaallisen ja myös poliittisen organisaation dogmaattinen asennoituminen perinteiseen ja epäilevä suhtautuminen muutoksiin, joista ei vielä ole ollut reaalisia todisteita. Vallalla olleet näkemyksethän olivat ns. ajan testaamia, olkoonkin, että testauksesta oli kulunut yli puoli vuosisataa.

Toisena tekijänä oli oletettavasti se, että tukeutuminen entiseen näkemykseen ja toimiminen sen mukaisessa organisaatiossa on helpompaa kuin kehittää ja muuttaa koko sotilaallista organisaatiota vastaamaan nähtävissä oleviin haasteisiin³⁶⁷. Kolmantena perusteena lienee ”raadollisempi” tekijä, jonka ydin on siinä, että omasta asemasta ja tehtävästä sekä välineistä on pidettävä kiinni viimeiseen asti. Nämä siis yhdessä vaikuttivat siihen, että Samsonovin edistykselliset näkemykset sodan käynnin muutoksesta eivät saaneet tuolloin asiaankuuluvaa hyväksyntää, saati että ne olisivat aiheuttaneet asiaankuuluvia sotilaallisen toiminnan muutoksia muuten kuin huomattavalla viipeellä.

Näyttää lisäksi vahvasti siltä, että venäläinen sotilasyhteisö pystyy tekemään asiaankuuluvia ja ajankohtaisia arvioita ja johtopäätöksiä. Niitä tehdään siis varsin reaaliaikaisessa aikataulussa. Menetelmällisiin perinteisiin kuuluu, että historian tapahtumat on otettava huomioon, mikä ilmenee selkeästi siitä näkemyksestä, että tulevaisuuden sota on jotain uutta, mutta osin jotain vanhaa. Tämä johtaa siis siihen evoluutionomaiseen aksioomaan siitä, että kahta samanlaista sotaa ei ole, vaikka sotien olemus olisikin kehittymässä ns. sotien sukupolvi-ajattelun mukaisesti. Perinteiden huomioonottamiseen on luonnollisesti olemassa myös sosiaalisia syitä, joista sotia kokeneen sukupolven kunnioittaminen ei jää pelkästään juhlapuheisiin. Koettu sota voi jossain suhteissa toistua, joskaan peittyneitä juoksuhautoja ei välttämättä kaiveta uudelleen esille. Ne

---

³⁶⁷ Tässä vaikuttimena oli myös se, että Venäjän sotilasorganisaatiohan oli ”voittaja” käydyissä sodissa – siis sen muuttamiseen ei ole tarvetta, sillä Natokin oli vielä olemassa.

vain valmistaudutaan kaivamaan, mikäli tilanteen katsotaan niin edellyttävän.

Käsittelyn aineiston pohjalta vaikuttaa siltä, että asevoimien yleisesikunta on sotilaallista tiedeyhteisöä ohjaava taho. Tämä näkyy kahdella tavalla. Ensiksi siten, että Sotatieteiden akatemia saanee tehtävänsä yleisesikunnalta ja vaikuttimensa sotilaspoliittisen johdon kannanotoista. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että siellä tehtäisiin tutkimusta pelkästään tilaustyönä, vaan usein esitetyt näkemykset ovat keskustelua avaavia ja päätöksiin vaikuttavia. Tämä kuvastui esimerkiksi 1990-luvun näkemyksessä suorien ja epäsuorien vaikutuskeinojen suhteen muutoksesta. Ja toiseksi siinä, että sotilaallisessa tiedeyhteisössä laadittuja artikkeleita esitetään sotilasaikakauslehdissä³⁶⁸. Näin esimerkiksi sodan ja sen luonteen kehittymistendenssejä käsiteltiin jo 1990-luvun lopulla. Tämä merkinnee, että laadittuja tutkimuksia julkaistaan, mikä merkitsee, että ne on hyväksytty painettavaksi niin menetelmällisesti kuin sisällöllisesti³⁶⁹.

Käsittelystä aineistosta ilmenee selkeästi, että Venäjän sotilaallinen organisaatio on hyvinkin tietoinen maailmassa esiintyvistä sotilaallisesta toiminnasta, sen tilasta ja kehityssuunnista. Pitkälti Venäjällä esitetyt näkemykset tosin pohjautuvat niihin sotilaallisiin konflikteihin, joissa osallisena tavalla tai toisella on ollut Yhdysvallat. Tähän on varmasti monia syitä. Sotilaspoliittisesti ja sotilaallisesti Yhdysvallat on Venäjälle ambivalentti toimija. Yhtäältä Yhdysvallat ja sen sotilaallinen toiminta eri puolilla maailmaa on selkeästi peruste Venäjälle sodan ja sen luonteen arvioinnissa. Toisaalta Yhdysvaltoja ja sen sotilaallisia suorituskykyjä pidetään Venäjän sotilaallisen kehittämistyön tavoitteina ja suunnannäyttäjinä, missä aiemmin esitetty symmetria on voimakkaasti vaikuttamassa. Tämä on lisäksi yhdensuuntaista sen Venäjän suurvaltapolitiittisen tavoitteen kanssa, jonka mukaan Venäjä pyrkii olemaan tasavertainen vaikuttaja maailmanpolitiikan vaikuttajien joukossa.

Yhdysvaltojen pitäminen kirjoittamattomana ensimmäisenä prioriteettina Venäjällä on sinällään ymmärrettävää, kun otetaan huomioon niitä amerikkalaisia strategisia suorituskykyjä, jotka pystyvät vaikuttamaan Venäjään ja sen sotilaalliseen turvallisuuteen. Näitä ovat esimerkiksi kyvyt avaruuden käyttöön, tiedusteluun ja johtamiseen, sotilaallisen voiman ja tulivaikutuksen projisointiin, ulottuvuuteen ja tehokkuuteen jne. Toisaalta tähän asetelmaan liittyy myös sotilaallinen peruslähtökohta – Yhdysvaltojen sotilaallinen voima on kieltämättä monin eri tavoin mitattuna maailman suurin, minkä johdosta Venäjä pitää sitä myös sotilaallisesti vaarallisimpana potentiaalisena vastustajana.

---

³⁶⁸ Erityisesti Военная мысль (engl. Military Thought) -lehdessä.

³⁶⁹ Käytännössä kaikissa sotilasjulkaisuissa on käytössä proseduuri, jossa usein varsin nimekäs ja kokenut toimitusneuvosto käsittelee ja hyväksyy julkaistavaksi esitettävät työt. On siten oletettavaa, että jostain syystä vallalla olevaan ”ilmapiiriin” soveltumaton teksti ei välttämättä paineta. Julkaistut työt on siten tarkoitettu vaikuttamaan lukijakuntaansa.

Venäjän käsitys sodan olemuksesta on säilynyt pitkälti muuttumattomana. Sen muodostaa kolme tekijää: 1) sota on äärimmäinen keino ratkaista osapuolten välisiä ristiriitoja, jotka juontuvat intressien eroavaisuudesta ja johtavat osapuolten välisten suhteiden oleelliseen muutokseen 2) sota on asioiden tila, joka vaikuttaa koko yhteiskunnan toimintaan ja 3) sodan peruspiirteenä on aseellisen väkivallan käyttö. Tämän johdosta sodan päämäärä on pysynyt muuttumattomana – pyrkimys alistaa vastustaja omaan tahtoon. Aiemmin lähtökohtana oli se, että kysymys on ”elämästä tai kuolemasta”, missä siis voittaja jää henkiin ja häviöjä kuolee. Tähän liittyy niin vastustajan asevoimien saattaminen tilaan, jossa sen kyky vastarintaan sen omalla alueella on kiistetty, mikä johtaa kansallisen suvereniteetin menetykseen ja sen myötä seuraa alistuminen voittajan tahtoon.

Rakenteellisena kehityssuuntana sodan päämäärän osalta vaikuttaa kuitenkin olevan se, että mahdollisessa sodassa tai sotilaallisessa konfliktissa voittaja pyrkii lisäämään toimintakykyään ja hankkimaan etuja vastustajan kustannuksella tai kiistämään vastustajalta niiden saavuttamisen, jolloin entiseen tapaan valtiollinen suvereniteetti asetetaan kyseenalaiseksi. Tässä asetelmassa edullisempaa kuitenkin on, jos vastustajan toimintakyky on kiistetty vain siinä määrin, että se alistuu noudattamaan voittajan tahtoa. Tällöin konfliktin jälkeinen operaatiovaihe on kustannustehokkaampaa, kun vastustaja ei enää muodosta sotilaallista uhkaa voittajavaltiolle, vaan sen resursseja voi voittaja käyttää jossain määrin hyväkseen.

Esitettyjen näkemysten perusteella sodan olemus on siis järjestelmäänalyttisesti tarkasteltuna kehittymässä siihen suuntaan, että pyritään vastustajaosapuolen toiminnan suhteelliseen muuttamiseen siten, että se haittaa vähemmän voittajan kehittymistä ja sen edellytyksiä. Sotilaallisen voiman käyttö on tosin siinä mielessä hankalaa, että sen vaikutukset ovat usein peruuttamattomia, eivätkä siksi täysin sovellu käytettäväksi mainitun tavoitteen hyväksi.

Näyttää siltä, että tämän perusajatuksen ja päämäärän mukaisesti on tarkoituksenmukaisempaa kehittää ns. asymmetrisiä³⁷⁰ keinoja. Vaikka asymmetriset toimet eivät kuitenkaan ole tämän tutkimuksen kohteena, lienee kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaista mainita niistä muutama seikka. Epäsuorien toimien tarkoituksena ei ole suoranaisesti tehdä vastustajaa toimintakyvyttömäksi, vaan kiistää sen toimintakykyä suvereenina kansainvälisen yhteisön toimijana ja samalla muuttaa osapuolten välistä voimasuhdetta itselle edullisemmaksi. Kyse on pitkälti kilpailusta, jossa pyritään luomaan itselle edullisia olosuhteita mahdollista vastustajaa ja sen toimintakykyä suhteellisesti heikentämällä.

---

³⁷⁰ Tässä kyse on yleiskäsitteestä, josta voidaan käyttää termejä ei-sotilaallinen, ei-perinteinen, epäsuorat keinot jne. Kyse on vielä sisällöltään vakiintumattomasta käsitteestä.

Mainittu kilpailu ilmenee erityisesti muilla kun sotilaallisella alalla. Tähän viittaa se näkemys, jonka mukaan sodan ja rauhan ajan välinen rajapinta on häipymässä. Kärjistetysti voidaan sanoa, että sodan ajan olosuhteet pyritään luomaan rauhan aikana. Kyseinen päämäärä sisältyy armeijankenraali Kvašninin esittämään kategoriointiin eri toimijoiden osalta suhteessa Venäjään. Tämän lähtökohdan mukaisesti Venäjä eri toimijoiden osalta asettaa poliittiset ja sotilaspoliittiset tavoitteensa sekä suunnittelee toimensa. Eräänlainen asymmetriaan liittyvä kokonaisuus on pyrkimys sodan ennaltaehkäisemiseen, jota tarkastellaan tarkemmin myöhemmin.

Tarkasteltaessa venäläisen sodan paradigman sotilasstrategisen ulottuvuuden rakenteellisia kehitystendenssejä voidaan kärjistäen todeta, että 1990-luku oli pitkälti ”perinteisen” sodan vuosikymmen, mikä johtunee siitä, että sotilaallinen organisaatio (ml. tiedeyhteisö) oli tointumassa kylmän sodan mullistuksista, joiden vaikutusta sodan paradigman muutoksiin ei monista eri syistä pystytty ottamaan huomioon. Tämä ei kuitenkaan merkitse, ettei kehityksen mahdollisia suuntia olisi sotilasyhteisössä tiedostettu. Tässä yhteydessä on mainittava, että pysyvyyttä sodan paradigmassa edustaa aseellinen taistelu ja siinä esiintyvän väkivallan käyttö eri välineillä. Toisena pysyvänä piirteenä käsitys suursodasta ja sen mahdollisuudesta elää venäläisessä sodan paradigmassa vahvasti edelleen. Tähän liittyy kolmas pysyväisluonteinen käsitys sotilaalliseen konfliktiin sisältyvästä eskalaatiomahdollisuudesta.

2000-luvun alku puolestaan oli sodan paradigman rakenteellisten muutosten aikakautta. Sodan mittakaavat mallinnettiin käsittämään paikallisen, alueellisen ja globaalitason. Maantieteellisen muutoksen ohella nähtiin muutos sodan fyysisissä ulottuvuuksissa, jolloin perinteisten maa-, meri- ja ilma- ulottuvuuden ohella korostettiin ilma-avaruuden roolia tulevaisuuden sodan toiminta- ja taistelutilana. Tämä lisäksi sodan ulottuvuuksien katsottiin laajenevan myös informaatioon niin toiminnallisena ulottuvuutena kuin konkreettisina vaikutuskeinoina ns. kyberturvallisuuden osalta.

2000-luvulla sodan paradigma laajeni perinteisestä puolustus-käsitteestä suojaamiseen. Tämä merkitsi, että mahdollinen sota koskee koko yhteiskuntaa ja toisaalta edellyttää eri viranomaisen yhteistyötä turvallisuuden alalla. Tietyissä määrin mainittu asymmetria otettiin huomioon sodan sotilaallisten vaikutuskeinojen lisäksi. 2000-luku merkitsi myös muutoksia käsityksissä sodan vaihteellisuudesta. Tuolloin korostettiin mahdollisen sodan alkuvaiheen ajallisista rajallisuutta ja rajuutta, mikä edellytti toimeenpanijalta pitkälle vietyä suunnitelmallisuutta. Tätä seuraa ns. aktiivisten sotatoimien vaihe, joka niin ikään on ajallisesti rajallinen ja jota seuraa operaation jälkivaihe. Muuttuneet käsitykset ilmentävät myös sodan muuttuneita ajallisia määritteitä, mistä esimerkkinä on armeijankenraali Makarovin maininta siitä, että entinen käsitys noin vuoden kestävästä sodan uhka-ajasta on vanhentunut.

2010-luvun alkuvuosia voidaan luonnehtia venäläisen sodan paradigman vakiintumisella. Tällöin yleispiirteenä on ollut se, ettei merkittäviä uusia sisällöllisiä tekijöitä ole

tuotu esille, vaan aiemmin esitetyt näkemykset eri faktoreista on koottu selkeästi hahmotettavaksi kokonaisuudeksi sodan paradigmasta. Uutena piirteenä on se, että sotilasorganisaatio on yksi asymmetristen toimien toteuttajista. Sodan paradigman muutos on siinä, että sotilaallisten ja ei-sotilaallisten toimien suhde on painottunut jälkimmäisten osalle ja niiden välinen rajapinta on häilyvä. Sotilaallisesti tämä ilmenee nopeana siirtymänä poliittisista (ts. ei-sotilaallisista) toimista sotilaallisen voiman käyttöön³⁷¹.

Sodan paradigmassa esiintyy kehitystendenssi, jonka mukaan sotilaalliseen toimintaan lisätään uusia välineitä, jotka perustuvat sotateknologian laadulliseen kehitykseen. Laadullinen kehittyminen ilmenee tehokkaampina aseina ja mm. keinoälyn ja muiden uusien mahdollisuuksien käytön lisääntymisenä eri vaikutusjärjestelmissä, joilla pyritään vastustajan toimintakyvyn kiistämiseen joko kokonaan tai osittain. Laadulliseen kehittymiseen liittyy tendenssi, jossa pyritään yksittäisellä vaikuttimella strategiseen vaikutukseen. Tämän mahdollistaa esimerkiksi ns. täsmäaseen käyttö, jolla pystytään vaikuttamaan kaukaa ilman kosketusta vastustajaan. Tämä heijastaa myös näkemystä siitä, että mahdollisuudet ennakkovaroituksen saamiseen ovat vähenemässä. Laadullinen kehittäminen on johtamassa siihen, että erilaiset asejärjestelmät perustuvat informaatioteknologiaan ja automaatioon. Tämän ohella informaatiosta on muodostumassa sekä vaikutin että kohde. Jälkimmäisessä tapauksessa vaikutuksen tavoitteena on kohteen käyttötarkoituksen muuttaminen.

On nähtävissä myös kehityssuunta, jonka mukaan sotilaallisen toiminnan suorittajien määrä vähenee. Tämä johtunee taloudellisista ja sosiaalisista syistä, mutta myös sotilaallisesta tarkoituksenmukaisuudesta, jossa maalien määrää vähennetään. Tämän lisäksi vähennystendenssi aiheutunee siitä syystä, että taloudellinen epätarkoituksenmukaisuus fyysisten suojajärjestelmien ja kehittyvän asevaikutuksen välillä on lisääntymässä. Kokonaisuudessaan sotilaallinen paradigma sisältää ominaispiirteen pyrkimyksestä ennakoivaan vaikuttamiseen ja vastustajan tappioon ilman asevaikutusta. Tämä korostaa asymmetristen toimien ja informaatiovaikuttamisen merkitystä.

Tarkasteltaessa venäläisen sodan paradigman sotilasstrategisia suuntautumiseen liittyviä kehitystendenssejä voidaan todeta, että rakenteellinen kehitys muuttaa sodan vaikutusvektoreita. Tämä muutos ilmenee siten, että vaikutuskohteena ei ole pelkästään vastustajan sotilaallinen organisaatio ja sen osat, vaan myös niiden toimintaympäristö. Täten sodan ja siinä käytettävien välineiden vaikutuskohde on muuttumassa sotilaallisen toiminnan yhdestä elementistä sen toimintaedellytyksiin. Samalla tämä merkitsee kysymyksen ”elämästä ja kuolemasta” muuttumista suuntaan, jossa siihen on liitettävä

---

³⁷¹ Tätä armeijankenraali Kvašninkin tarkoitti sanoessaan, että ”*rakkauden ja vihan välillä on vain yksi askel*”. Kts. Квапнин А. В. (2003): Роль военной науки в практике строительства вооруженных сил Российской Федерации 18.1.2003. Вестник Академии военных наук № 2 (3)/2003, s. 7.

kysymys ”hyvinvoinnin tai toiminnan tasosta”. Tämä ei kuitenkaan kokonaan poisulje perinteistä sotilaallisella voimalla vaikuttamista vastustajan sotilaalliseen voimaan, missä kysymys toiminnan jatkamisen mahdollisuuksista on jatkossakin ajankohtainen.

Täten sodan paradigmaan kuuluu siis vaikutuksellinen joustavuus. Tämä merkitsee, että sotilaallisen organisaation on pystyttävä sekä vaikuttamiseen ilman välitöntä kosketusta ja taistelua että myös suoraan, välittömään aseelliseen vaikuttamiseen. Käytännössä tämä vaihteluväli tarkoittaa kykyä pidäkkeen ja sen myötä halutun pelkotilan aikaansaamiseen vastustajassa kuin loppukädessä kykyä ihmiskunnan tai erityisesti sen jonkin osan tuhoamiseen lopullisesti. Tämä edellyttää nopeaa toiminnan lajin muutosta, mitä Venäjän asevoimat ovat harjoitelleet jo monen vuoden ajan.

Tämän lisäksi sodan paradigmassa on nähtävissä tendenssi sotilaaseen kohdistuvan vaikutusvektorin muuttumisesta suuntautumiseksi ihmiseen ja sotilaallisen toiminnan toimintaympäristöön. Erityisesti tämä tulee esille informaatiovaikuttamisen osalta. Siinä erityispiirteenä näyttäisi olevan, että yhtäältä pyritään vaikuttamaan vastustajan kognitioon ja tietoisuuteen sekä toisaalta niihin teknologioihin, jotka informaation käyttöön ja erityisesti sotilaallisen toiminnan tai sen osatekijöiden johtamiseen liittyvät. Sotilaallisen toiminnan vaikutuksen suuntautuminen on siten siirtymässä fyysisesti sotilaaseen vaikuttamisesta vaikuttamiseen ihmiseen tai sen hallitsemisiin välineisiin. Symmetrian periaatteen mukaisesti tämä muutostendenssi edellyttää muutoksia myös sotilaallisen toiminnan välineiden luonteen kehittämiseen.

Tarkasteltaessa sodan paradigman kehitystä sodan välineiden ja niiden luonteen osalta, on havaittavissa sekä pysyvyyttä että muutoksia. Pysyvyyttä edustaa se, että sodan ja siinä esiintyvän toiminnan piirteenä on pyrkimys vastustajan tahtotilan muuttamiseen. Tämä kuvastuu perinteisessä päämäärässä vastustajan alistamisesta voittajan tahtoon. Loppukädessä tämä voidaan aikaansaada lamauttamalla poliittinen johto, tuhoamalla tarvittavissa määrin sotilaallista voimaa ja kiistämällä vallankäytön edellytykset esim. valtaamalla alue. Tässä perusasiassa on kuitenkin nähtävissä kehityssuunta, jonka mukaan voittona sodassa ei ole välttämättä vastustajan sodankäynnin materiaallisen perustan tuhoaminen, vaan vaikuttaminen siihen heikentävästi siten, että vastustajan uhkapotentiaali minimoidaan siedettävälle tasolle. Tämä vaikuttaminen voi kohdistua suoraan vastustajan päätöksentekijöihin, mutta myös vallankäytön edellytyksiin muilla kuin sotilaallisen voiman avulla. Tähän pyritään erityisesti ns. ei-sotilaallisten toimien avulla. Sotilaallisesti kyseinen prosessi ilmentää kuitenkin pyrkimystä voima-suhteiden muutokseen tai niiden hallintaan.

Kokonaisuudessaan venäläisen sodan paradigman osalta voidaan todeta, että sota on dynaaminen ilmiö, jossa esiintyy perinteisiä välineitä ja keinoja ja johon lisätään kehitettäviä vaikutusvälineitä ja keinoja. Se on kehittymässä suuntaan, jossa lisääntyvät ei-

sotilaalliset keinot ovat kilpailuvälineitä, joilla pyritään oman suhteellisen aseman parantamiseen suhteessa potentiaaliseen vastustajaan. Ei-sotilaallisten keinojen käyttö on voimistumassa sotilaallisten toimien kustannuksella ja niiden välinen raja-aita myös ajallisesti on madaltumassa. Sotilaallisia välineitä kuitenkin kehitetään sekä määrällisesti että laadullisesti. Sodan paradigman muutoksen ydin on siinä, että on yhä vaikeampi tehdä eroa rauhan ja sodan ajan välillä. Luonnollisesti tämä asettaa suuria vaatimuksia sotilaallisen toiminnan ennakoinnille ja arvioinnille, mutta myös toimintavalmiudelle ja eri suorituskyvyille. Tässä suhteessa Venäjän pyrkimys vaikuttaa vastustajan vahvuuksiin, heikkouksiin ja suorituskykyihin ”ilman liipaisimen painamista” on ilmeisen selvästi erityisen kiinnostuksen ja kehittämisen kohteena.

3.3. Sodan ennaltaehkäisyn muutokset

”Venäjä lähtee siitä, että sotilaspoliittisen tilanteen kehitysnäkymät määrittyvät viimekädessä aseellisen taistelun välineiden, muotojen ja keinojen laadullisella kehittymisellä sekä sen laajenemisella uusiin ulottuvuuksiin ja sen seurausten vaarallisuuden vahvistumisella kansoja ja valtioita, kansainvälistä vakautta ja rauhaa kohtaan.”

Vladimir Zolotarjev, 2001³⁷²

Tässä luvussa tarkastellaan sodan ja sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisyn problematiikkaa Venäjällä ja sen kehitystä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Tarkastelussa erityinen paino asetetaan tutkimuksen viitekehyksen mukaisesti sodan ennaltaehkäisyn, pidäkkeen sotilaalliseen aspektiin³⁷³. Muut sodan ennaltaehkäisyyn tähtäävät ”ei-sotilaalliset” toimet jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Kyseisten sotilaallisen voiman tai sen käyttöön perustuvien, ei-sotilaallisten ja Venäjän puolustusministeriön suoranaiseen ydinalaan kuulumattomien toimien merkitystä kokonaisuuden kannalta ja vaikuttavuudeltaan ei kuitenkaan sovi vähätellä. Niiden tavoitteiksi on esitetty 1) lisävoimien tai ystävällismielisten kumppaneiden (valtioiden) hankkiminen, 2) sotilaallisten vaarojen ja potentiaalisten uhkien vähentäminen esimerkiksi valtiosopimusten ja yhteistyön avulla, 3) mahdollisen hyökkääjän mahdollisuuksien vähentäminen sanktiopolitiikalla, tiedotuksellisin ym. keinoin ja 4) asesääntelysopimuksien aikaansaaminen³⁷⁴. Ilmeistä kuitenkin on, että näiden toimien suhteellinen

---

³⁷² Золотарев В.А. (2001); Военная безопасность государства Российской Федерации, Москва, с. 277.

³⁷³ Sodan ja aseellisen konfliktin ennaltaehkäisyn konseptia yhtenäisenä doktrinaalisena asiakirjana tai kokonaisuunnitelmana ei välttämättä ole Venäjän valtion hallinnossa kehitetty. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei Venäjä harjoittaisi ennaltaehkäisevää politiikkaa eri aloilla.

³⁷⁴ Kts. tarkemmin: Лутовинов В.И. (2009): Развитие и использование невоенных мер для укрепления военной безопасности Российской Федерации. Военная мысль № 5, 2009, с. 2-12. Lutovinov kategorioi ei-sotilaallisia keinoja sillä perusteella, että niissä ei käytetä puolustusministeriön johdossa olevaa sotilaallista ja aseellista voimaa. Tosin hän reservin upseerina sisällytti esimerkiksi Yleisesikunnan tiedustelupäähallinnon

vaikuttavuus riippuu niiden onnistumisesta erityisesti rauhan ja kriisiytymässä olevan tilanteen aikana. Nämä tavoitteet ilmaisevat selkeästi sotilaspolitiikan päämäärää suolisten olosuhteiden luomisesta.

Sodan ja sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisy sotilaallisin keinoin on Venäjällä ollut varsin vilkkaan keskustelun aiheena vasta viimeisten runsaan 10 vuoden aikana. Neuvostoliiton hajoamisesta alkaen aina 2000-luvun vaihteeseen Venäjä piti pitkälti lähtökohtanaan sitä, että strateginen ydinasepotentiaali katsottiin riittäväksi sotien ja sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisyyn. Se arvioitiin kiistämättömäksi perusteeksi, sillä eihän ns. kylmän sodan aikana sotilaallista yhteenottoa Neuvostoliiton (Varsovan liiton) ja Yhdysvaltojen (Naton) välillä syttynyt³⁷⁵. Arvioitiin, että mahdollinen sotilaallinen konflikti olisi voinut johtaa ydinasein käytävään sotaan, jossa ei olisi voittajia, vaan ainoastaan häviäjiä.

Puolustusministeri Gratsšov³⁷⁶ mukaan vuonna 1992 maailma eli historiallisten muutosten aikaa, millä hän tarkoitti kahden toisilleen vastakkaisen ideologisen ja yhteen sovittamattoman yhteiskuntajärjestyksen välisen vastakkainasettelun päättymistä. Gratsšov³⁷⁶ mukaan kansainvälinen tilanne ei kuitenkaan muuttunut vakaammaksi. Tämä johtui mittaamattomista ja tarpeettomaksi jääneistä asearsenaaleista, poliittisista ja taloudellisista ristiriidoista sekä valtioiden pyrkimyksistä suojata kansallisia intressejään. Gratsšov vakuutti Venäjän lähtökohdan olevan ristiriitojen ratkaisu ilman sotilaallista voimaa.³⁷⁷

Tuolloin Venäjä oli luopunut sotilaallisesta pariteetin periaatteesta Yhdysvaltojen kanssa, mikä sisällöltään merkitsi hyökkäyksellisten ydinaseiden määrällistä tasapainoa³⁷⁸. Ydinaseiden sopimusperusteinen vähentäminen oli Gratsšov³⁷⁶ mukaan mahdollista. Lopputulos voisi olla 3000 – 3500 ydinlatausta edellyttäen, että vuodelta 1972 olevaa sopimusta ohjuspuolustuksesta noudatetaan. Ydinkärkien vähentäminen edelleen olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa monenkeskisessä prosessissa Britannian, Ranskan ja Kiinan kanssa. Muussa tapauksessa strategisten ydinaseiden vähentäminen johtaisi strategisen vakauden järkkymiseen ja epävakauten koko maailmassa.³⁷⁹

(GRU) suorituskyvyt informaatioteknisiin ei-sotilaallisiin keinoihin. Lutovinov pitää lähtökohtanaan myös sitä, että ei-sotilaalliset keinot eivät ole tuloksellisia, mikäli niiden tukena ei ole sotilaallista voimaa.

³⁷⁵ Kts. esim. Буренок В.М., Ачасов О.Б. (2007): Неядерное сдерживание. Военная мысль № 12, 2007, s. 12.

³⁷⁶ Armeijakenraali Pavel Sergejevitš Gratsšov toimi Venäjän puolustusministerinä 18.5.1992 – 18.6.1996.

³⁷⁷ Otteita Gratsšov³⁷⁶in puheesta «Новая военная политика России» Royal United Services Institute –think tankissä heinäkuussa 1992. Вестник военной информации, 1.8.1992.

³⁷⁸ Tässä Gratsšov³⁷⁶ käytti tosiasiaa hieman epätasällistä termiä, sillä sotilasstrategisella pariteetilla ymmärretään perinteisesti suurpiirteistä vastakkaisten osapuolten taistelupotentiaalin yhtäsuuruutta (ven. равенство). Kts. esimerkiksi: Западский А.Б.; Колесников Н.П.; Бондарев В.В. (1997): Национальная безопасность страны и военно-стратегическое равновесие. Военная мысль 3, 1997, s. 3. Tosiasiaa Neuvostoliiton hajoaminen ei merkinnyt ydinaseiden määrällistä muutosta, vaan käytännössä niiden johtamiseen tarkoitettujen järjestelmän jonkin asteista romuttumista.

³⁷⁹ Otteita Gratsšov³⁷⁶in puheesta «Новая военная политика России» Royal United Services Institute –think tankissä heinäkuussa 1992. Вестник военной информации, 1.8.1992.

Puolustusministeri Gratsšov esitti tuolloin Venäjän doktrinaalisena näkemyksenä, ettei mitään valtioita pidetä vihollisena, vaan liittolaisina, mikäli niiden politiikka tähtää sodan ennaltaehkäisemiseen. Venäjän lähtökohtana oli sotien ja aseellisten konfliktien ennaltaehkäisy. Gratsšov toi kuitenkin esille sen, että sotilaallisen vaaran lähteitä oli olemassa, mikä merkitsi, että Venäjällä on kaksi toisiinsa kytkeytynyttä tehtävää ratkaistavanaan: sodan ennaltaehkäisy ja valmius hyökkääjän torjumiseen. Strategiset ydinaseet olivat Gratsšovin mukaan tärkein ydinasein ja laajamittakaavaista, tavanomaisin asein käytävää sotaa ennaltaehkäisevä tekijä sekä siten strategisen vakauden taakaja.³⁸⁰

Toisena syynä ydinasepidäkekeskustelun vähäisyydelle oli se, että Neuvostoliiton hajoaminen johdi Venäjän tavanomaisen asevoiman suorituskykyjen oleelliseen heikentymiseen, minkä kompensoimiseksi erityinen painotus Venäjän sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi oli jokseenkin välttämätöntä asettaa ydinasepidäkkeeseen³⁸¹. Ydinasepidäkkeen toimivuuteen ja myös tehokkuuteen siis luotettiin, sillä tavanomaisen asevoiman toimintakyky oli ratkaisevasti alentunut.

Kolmantena syynä on pidettävä Yhdysvaltojen irtautumista ABM-sopimuksesta vuonna 2002, mikä muutti oleellisesti vallinnutta sotilasstrategista asetelmaa³⁸² ja edellytti siten pidäkekysymyksen perinpohjaista uudelleentarkastelua. Sotilasstrateginen asymmetria, sopimusjärjestelmän vakauden muutos ja sotatekninen kehitys toimivat siten herätteenä ydinaseen funktioon liittyvien käsitysten uudelleenarvioinnille.

Keskustelun syntyminen juontuu 2000-luvun alun tapahtumiin niin Venäjän sisällä kuin Euroopassa, mikä merkitsi Venäjällä myös tutkimuksellista ”heräämistä”³⁸³. Venäjän ydinasepotentiaali ei estänyt esimerkiksi Venäjän sisäisen sodan syttymistä Pohjois-Kaukasiassa 1990-luvun loppupuolella, saati läntisen liittouman Venäjään verrattuna kehittyneemmän ja kaukovaikutteisen tavanomaisen sotilaallisen voiman käyttöä

---

³⁸⁰ Otteita Gratsšovin puheesta «Новая военная политика России» Royal United Services Institute –think tankissa heinäkuussa 1992. Вестник военной информации, 1.8.1992. Gratsšov käytti epämääräistä käsitettä ”strategiset voimat”, jonka sisältö oli ajankohta huomioon ottaen todennäköisesti tarkemmin määrittelemätön. Kyse oli ainakin strategisista ydinaseista, jotka olisi toimineet omana puolustushaaranaan.

³⁸¹ Рукшин А.С. (2000): Ядерное сдерживание: совершенствование системы управления ядерными силами. Военная мысль № 6, 2000, s. 6. Kirjoittaja palveli yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikönä 1. sijaisena ja vuodesta 2001 sen päällikkönä. Крейдин С.В. (2000): Проблемы ядерного сдерживания: боевая устойчивость ядерного потенциала. Военная мысль № 4, 2000, s. 72. Artikkelin kirjoitushetkellä Kreidin oli teknisten tieteiden kandidaatti, myöhemmin tekniikan tohtori ja Sotatieteiden akatemian varsinainen jäsen.

³⁸² Tässä tarkoitetaan lähinnä sotilasstrategista vakautta, joka perustuu osapuolten sotilasstrategiseen tasapainoon (ven. военно-стратегическое равновесие). Yleisestä tasapainon määrittelystä johdettuna sotilasstrategisella tasapainolla ymmärretään sellaista valtioiden sotilaallisen mahdin tilaa, jossa yksikään osapuolista ei voi saavuttaa sotilaspoliittisia tavoitteitaan aggression avulla. Западинский А.Б.; Колесников Н.П.; Бондарев В.В. (1997): Национальная безопасность страны и военно-стратегическое равновесие. Военная мысль 3, 1997, s. 2-3.

³⁸³ Vielä vuonna 2003 Sotatieteiden akatemian presidentti puhui uhkien ennaltaehkäisystä, rajoittamisesta ja neutralisoinnista, eikä suoranaisesti käyttänyt pidäke tai strateginen pidäke termejä. Kts. Махмут Гареев (2003): Угрозы и войны XXI века. Красная звезда 14.2.2003.

Lähi-idässä tai Balkanilla ydinaseetonta vastustajaa vastaan³⁸⁴. Eräänlaisena nopeana, joskin teknisenä vastauksena turvallisuuden takaamiseksi muuttuneessa tilanteessa esitettiin esimerkiksi se, että Venäjä sisällyttäisi ydinaseen käyttösuunnitelmiin mahdollisuuden ydinaseen ensi-iskuun sodan alkuvaiheen operaatioissa ja rajoitetun ydinaseen käyttöön sotatoiminäyttämön puitteissa³⁸⁵.

Myös valtiollisen kokonaisvaltaisen sodan ennaltaehkäisykonseptin puute on ihmetyttänyt Venäjän tiedeyhteisöä pitkään. Tähän syiksi on usein mainittu samat, joita käsiteltiin edellä keskustelun vähäisyyden yhteydessä³⁸⁶. On ilmeistä, että valtion ja asevoimien johdossa kuitenkin kiinnitettiin huomiota mainitun konseptin puuttumiseen. Tämä siksi, että Venäjän ydinasekonsepti ei muuttanut tai pystynyt vaikuttamaan historian kulkuun 1990-luvulla ja 2000-luvun alkuvuosina, jolloin Venäjä kävi sisäistä sotaansa Pohjois-Kaukasiassa, Naton jäsenkunta laajeni kahdesti entisestään ja Yhdysvallat irtisanoutui vuonna 1972 solmitusta ohjuspuolustus sopimuksesta.

Vuonna 2003 esimerkiksi armeijankenraali Valeri Manilovin mukaan oli mahdollista varustautua laajamittakaavaiseen sotaan, jossa kyky perustuu määrälliseen pariteettiin. Toisena vaihtoehtona oli keskittyä sodan ennaltaehkäisemiseen ja ylläpitää minimisään välttämätön ja riittävä pelotepotentiaali sekä nojautua laadulliseen pariteettiin. Jälkimmäinen vaihtoehto edellytti Manilovin mukaan ydinasearsenaalin uudistamista, mitä täydennettäisiin tavanomaisten joukkojen torjuntafunktiolla.³⁸⁷

Manilovin mukaan ydinasevoimat oli kokonaisuudessaan välttämätöntä modernisoida laajamittakaavaisen Venäjää ja sen liittolaisia vastaan kohdistuvan aggression poliittisena ennaltaehkäisevänä tekijänä. Samanaikaisesti tavanomaisten voimien potentiaali olisi pidettävä tasolla, joka mahdollistaisi taistelutehtävien täyttämisen pysyvän valmiuden yhtymillä ja joukoilla ilman liikekannallepanotoimia. Liikekannallepano mahdollistaisi tarvittavien joukkoryhmittymien toimeenpanon ja yhteistoiminnan muiden

---

³⁸⁴ Andrei Kokošinin mukaan ”ydinasepidäke ei ole ihmelääke kansallisen turvallisuuden takaamiseen, sen avulla ei voi hallita, neutralisoida Venäjän sotilaspoliittisten uhkien koko kirjoa. Ydinasepotentiaalilla ei voi kompensoida taloudellista ja poliittista heikkoutta. Kts. Косошин А.А. (1999): Ядерное сдерживание и национальная безопасность России. Мировая экономика и международные отношения № 7, 1999, s. 10.

³⁸⁵ Крейдин С.В. (2000): Проблемы ядерного сдерживания: боевая устойчивость ядерного потенциала. Военная мысль № 4, 2000, s. 73.

³⁸⁶ Останков В.И. (2005): Геополитические проблемы и возможности их решения в контексте обеспечения безопасности России. Военная мысль № 1/2005, s. 7. Kirjoittaja oli Venäjän asevoimien yleisesikunnan sotilasstrategisen tutkimuskeskuksen (ven. ЦВСИ ГШ ВС РФ) päällikkö. Kts myös Белозёров В.К. (2005): Превентивная политика и военная сила. Военно-промышленный курьер № 49 (116) за 28 декабря 2005 года. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/2885> (29.7.20116). Tästä vielä noin 4 vuoden päästä peräänkuulutettiin konseptuaalisia perusteita. Kts. Тагиров, Р.Г., Печатнов Ю.А., Буренок В.М. (2009): К вопросу об определении уровней последствий при решении задачи силового стратегического сдерживания. Вестник Академии военных наук № 1/2009. Тагировin et al. mukaan pidäketeteorian kehittäminen tapahtui myöhemmin kuin varsinaisten välineiden – ydinaseiden. Sama pätee uusiin tavanomaisella latauksella varustettuihin täsmäaseisiin ja asejärjestelmiin, joilla pidäketehäviä pystytään suorittamaan, mutta niiden käytön teoreettiset perusteet kaipaavat huomattavaa täsmentämistä.

³⁸⁷ Манилов В.А. (2003) Вектор военной политики. Красная звезда 27.6.2003.

armeijoiden kanssa yhteisten uhkien torjunnassa, kuten esimerkiksi rauhanturvatoiminnassa.³⁸⁸

Tutkimuksellisten tulosten ja myös virallisten päätösten puuttumisen seurauksena myös käsitteen käytössä ilmeni vakiintumattomuutta³⁸⁹. Sodan ja aseellisen konfliktin ennaltaehkäisy samaistettiin monesti strategisella ydinaseella aikaansaatavaan pidäkkeeseen (ven. сдерживание) tekemättä juurikaan eroa niiden välillä. Vakiintumattomuus ilmeni myös käsitteiden ”strateginen pidäke” ja ”ydinasepidäke” käytössä, jotka monesti käsitettiin yhdeksi ja samaksi³⁹⁰. Tämä vakiintumattomuus on 2010-luvulla selkeästi poistumassa³⁹¹.

Termin ”pidäke” suomennoksissa esiintyy joskus horjuvuutta. Jossain yhteyksissä termi on käännetty pidäkkeeksi ja joskus pelotteeksi. Semanttisesti tarkasteltuna pelote, pelkotila voidaan käsittää tavoitteeksi ja siitä johtuvana seurauksena, siis päämääränä objektin mahdollisesta toiminnasta luopumista, ts. pidättäytymistä sotilaallisen voiman käytöstä ja sillä uhkaamisesta sekä edelleen sodan tai konfliktin ennaltaehkäisyä. Tässä tutkimuksessa venäläinen termi «сдерживание»³⁹² suomennetaan pidäkkeeksi. Tämä siksi, että halutaan painottaa käsitteen mukaista toimintaa ja siihen tarkoitettuja sotilaallisen toiminnan välineitä – pidäkkeen muodostamista mahdolliselle hyökkäykselle tai turvallisuusuhalle. Tarkastelu käsittelee siten Venäjän ulkoista sotilaallista turvallisuutta³⁹³.

Pidäkkeen avulla subjekti pyrkii aiheuttamaan kohteena olevassa toimijassa pelkotilan niistä negatiivisista seurauksista, jotka Venäjän mahdolliset vastatoimet aiheuttavat. Tämä puolestaan johtaisi subjektin tavoitteleman päämäärään – pidäkkeen kohteena

---

³⁸⁸ Манилов В.А. (2003) Вектор военной политики. Красная звезда 27.6.2003. Modernisoinnin osalta kts. myös Лумпов В.И., Багмет Н.П. (2002): К вопросу о ядерном сдерживании. Военная мысль № 6, 2002, s. 25.

³⁸⁹ Esimerkiksi vielä vuonna 2000 katsottiin, että ydinasepidäke on pitkälti ”konseptuaalisessa tyhjiössä”, mikä osaltaan vaikutti heikentävästi ydinasepidäkkeen taistelukestävyuteen. Kts. Крейдлин С.В. (2000): Проблемы ядерного сдерживания: боевая устойчивость ядерного потенциала. Военная мысль № 4, 2000, s. 71.

³⁹⁰ Sotilasteksteissä termi ”strateginen” samaistettiin puhtaasti ”sotilaalliseksi tai sotilasstrategiseksi” ja samalla ainakin ajatuksellisesti viitataan strategiaan ydinaseisiin.

³⁹¹ Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa ensimmäisen kerran virallisesti määriteltiin ydinaseeton (ven. неядерное сдерживание) pidäke. Kts. Военная доктрина РФ. Julkaistu Российская газета - Федеральный выпуск № 6570 (298). Löydettävissä <http://rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html> (31.5.2016). Vakiintumattomuuden poistumista kuitenkin häiritsee se, että Venäjän puolustusministeriön internet-sivuilla olevaa ensyklopedista sanakirjaa päivitetään tiheämmin kuin painettua versiota, missä oleellisena puutteena on se, että mainittujen käsitteiden määrittelyn (päivityksen) ajankohtaa ei ole mainittu. Puolustusministeriön julkaisussa «Военная мысль» numerossa 7, 2015 esitettiin artikkeli, jonka mukaan todettiin varsin suoraan, että kyseistä ”ydinaseeton pidäke” käsitettä ja sen kehittämistä kohtaan ”kiinnitetään selkeästi riittämättömästi huomiota”. Kts. Палераев В.И., Алферов В.В. (2015): О неядерном сдерживании, его роли и месте в системе стратегического сдерживания. Военная мысль № 7, 2015.

³⁹² Kirjoittajan suomennos verbistä ”сдерживать» Ožegovin selityssanakirjan mukaan: 1. vastustaa painetta, liikettä, 2. hidastaa (liikettä, kulkua, toimintaa), 3. pidätellä, estää jtkn toimintaa, 4. pidättää, evätä jtkn ilmentymästä täydellä voimalla, kokonaan.

³⁹³ Tässä tutkimuksessa ei käsitellä ydinaseen roolia valtion statukselle kansainvälisessä yhteisössä.

olevan toimijan luopumiseen aggressiosta tai sen uhasta (aikomuksista) pidäkkeen aikaansaanutta subjektia kohtaan.

Asevoimien yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön 1. sijainen, kenraaliluutnantti A.S. Rukšin kirjoitti vuonna 2000 Voennaja Mysl-aikakauslehteen pidäkkeen tavoitteen osalta seuraavasti: ”vihollisen on oltava vakuuttunut ei vain siitä, että Venäjällä on riittävä ydinasepotentiaali ja päättäväisyys sen käyttöön, mikäli kansalliset intressit ovat uhattuina, mutta myös siitä, että sen käyttö on tehokasta”. Samassa artikkelissa Rukšin viittasi siihen, että ydinaseen rooli ja asema kansallisen turvallisuuden takaamisessa kuin myös niiden taistelukäytön muodot ja keinot olivat muuttumassa. Näiden muutosten perusteeksi ydinaseen käyttöstrategian osalta Rukšin mainitsi mm. sen, että on tapahtumassa siirtymä kohti ydinaseen ”rajoitettua käyttöä ja ei-strategisen ydinaseen roolin subteelliseen vahvistumiseen tilanteessa, jossa strategisia ydinaseita vähennetään”.³⁹⁴

3.3.1. Sodan ennaltaehkäisy

Vuonna 2007 painetun Venäjän sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan ”**sodan ennaltaehkäisy** (ven. *предотвращение войны*) tarkoittaa poliittisten, taloudellisten, sotilaallisten ja muiden keinojen järjestelmää sellaisten objektiivisten ristiriitojen oikea-aikaiseksi ratkaisemiseksi ja subjektiivisten tekijöiden neutralisoinniseksi, jotka voivat muodostua sodan tai aseellisen konfliktin syiksi.” Edelleen määritelmän mukaan ”sodan ennaltaehkäisy poliittisin keinoin käsittää kollektiivisten turvallisuusrakenteiden toiminnan ja kansainvälisten riitojen rauhanomaisen ratkaisun, sotilasalan luottamusta lisäävät toimet, julkisen diplomatian jne. Oikeudelliset toimet käsittävät kansainväliset eri aseistusta rajoittavat, vähentävät ja kieltävät sopimukset sekä sopimukset, joilla säädellään jotain sotilaallisen toiminnan lajia ja joilla määritetään vastuita kansainvälisistä rikoksista jne. Taloudelliset toimet sodan ennaltaehkäisemiseksi on suunnattu molemminpuolisen hyödyttävän kansainvälisen yhteistyön kehittämiseksi työvoiman, rahoituksen, yhteyksien jne. jakamiseksi. Sotaa ennaltaehkäisevissä sotilaallisissa toimissa oleellista roolia näyttelevät valtioiden välisen sotilaallisen vastakkainasettelun tason ja niiden sotilaallisen voiman alentaminen, sotilaallisen läsnäolon vähentäminen toisten valtioiden alueella, asekaupan vähentäminen, rauhanrakentamis- ja ylläpitämisoperaatiot jne. Asevoimat toimivat kansallisella tasolla sotaa ennaltaehkäisevänä tekijänä muodostamalla pidäkkeen mahdollisen vihollisen laajentumispyrkimyksille”.³⁹⁵

Määritelmästä käy ilmi, että sodan ennaltaehkäisy on sisällöltään moniulotteinen ja yläkäsite hierarkiassa, jonka osana ovat mm. sotilaalliset toimet monien muiden kansainvälisten vuorovaikutusmuotojen ohella. Siitä ilmenee myös, että ennaltaehkäisy toimintana sisältää niin voimaan perustuvia sotilaallisia kuin ei- sotilaallisia (poliittisia)

---

³⁹⁴ Рукшин А.С. (2000): Ядерное сдерживание: совершенствование системы управления ядерными силами. Военная мысль № 6, 2000, s. 6.

³⁹⁵ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 571. Sisältö on jokseenkin sama kuin internetissä olevassa sähköisessä sotilasensyklopedisessä sanakirjassa. Kts. <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=9311@morfdictionary> (30.5.2016).

toimia. Venäjä pitää tavoitteenaan kansallista turvallisuutta eri aspekteissaan, mikä kuvastuu myös määritelmästä kokonaisvaltaisena lähestymistapana. Tämä ilmentää Venäjän järjestelmäteoreettista käsitystä kansallisesta turvallisuudesta, joka edellyttää eri aloilla tapahtuvaa aktiivista toimintaa.

Tämän lisäksi käsitteistöön mukaan eri alojen poliittisten toimien yksi tavoitteista on turvallisuuden edistäminen, mikä kuitenkin jossain määrin kulminoituu sotilaalliseen toimintaan ja erityisesti sotilaalliseen voimaan. Kokonaisuudessaan määritelmän mukaiset toimet kuvastavat perinteistä lähestymistapaa kansalliseen turvallisuuteen ja suvereniteettiin. Sotilaallisen voiman osalta määritelmässä korostuu perinteinen käsitys sodasta ja sen luonteesta alueen hallinnan osalta toista toimijaa kohtaan. Samalla määritelmä painottaa Venäjän yhtä elintärkeää intressiä valtion alueesta ja sen rikkomattomuudesta.

3.3.2. Sotilaspoliittinen pidäke

Mainitussa sotilasensyklopedisessä sanakirjassa käsite sotilaspoliittinen pidäke (ven. военно-политическое сдерживание) puolestaan määritellään ”*sotilaspoliittisten toimien kokonaisuudeksi, joita valtio (koalitio) toimeenpanee ennaltaehkäistäkseen aggression ja uhan rauhanomaiselle kehitykselle tai elintärkeille intresseille. Näiden toimien perustana on sotilaallisen voiman epäsuora, välillinen käyttö potentiaalista vastustajaa kohtaan poliittisena pakotevälineenä, jonka tarkoituksena on saada valtio-hyökkääjä luopumaan aseellisesta hyökkäyksestä sellaisten vastatoimien uhalla, joiden seurauksena valtio-hyökkääjä menettää mahdollisuutensa tai poliittisen motivaationsa sodan jatkamiseen.*”³⁹⁶

Sotilaspoliittisen pidäkkeen katsotaan nimenomaan keskittyvän sotilaalliseen potentiaaliin ja voimaan sekä sen merkitykseen sotilaallisen turvallisuuden takaajana. Määritelmä korostaa, että sotilaallista voimaa käytetään epäsuorasti (ven. косвенно) ja välillisesti (ven. опосредованно), niitä kuitenkin tarkemmin määrittelemättä. Tämän ohella todetaan, että ydinasepidäke näyttää erityistä roolia sotilaspoliittisessa pidäkkeessä. Osoitus asiaan liittyvän tutkimuksellisen työn kehittymisestä on se, että ”strateginen pidäke” -käsitettä ei kyseisessä vuoden 2007 ensyklopedisessä sanakirjassa ole määritelty.

Puolustusministeriön internet-sivuilla (mil.ru) sen sijaan, todennäköisesti edellä mainitun sanakirjan julkaisemisen jälkeen, on julkaistu käsitteiden ”sotilaspoliittinen pidäke”³⁹⁷ ja ”strateginen pidäke” (ven. стратегическое сдерживание)³⁹⁸ määritelmät, joiden sisältö on oleellisesti painettuja versioita laajempi. Tämä osoittaa, että kyseisiä

---

³⁹⁶ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 650.

³⁹⁷ Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14205@morfDictionary> (30.5.2016).

³⁹⁸ Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14206@morfDictionary> (30.5.2016).

käsitteitä ja niiden mukaista toimintaa tutkitaan ja tuloksia niistä julkaistaan ajan myötä³⁹⁹. Toisaalta tämä merkitsee, että pidäke ja sen toteuttamismekanismit ovat muutostilassa ja vailla eksplisiittistä selvyttä, mikä pidäkkeen tavoitteen näkökulmasta on tietysti tarkoituksenmukaista. Seuraavassa käsitellään sotilaspoliittisen pidäkkeen verkkoversiossa ja painetussa ensyklopedisessä sanakirjassa esitetyn määritelmän sisällöllisiä eroja. Muutoksia käsitellään lähinnä toiminnan, toiminnan ja subjektien tavoitteiden osalta.

Sotilaspoliittisen pidäkkeen osalta ensimmäinen ero on siinä, että verkkoversiossa se määritellään järjestelmäksi. Tämä merkitsee, että Venäjällä on määritelty ennaltaehkäisevän toiminnan subjekti, välineet, kohde (objekti) ja tavoite. Toisena erona on se, että hyökkäyksen ennaltaehkäiseminen on tarkentunut käsittämään hyökkäysuhan tai sen eskalaation ennaltaehkäisemistä. Tämä muutos lienee poliittisesti korrekimpi, mutta myös sotilaallisesti tarkoituksenmukaista⁴⁰⁰.

Muutokset toiminnan subjektien osalta ilmentävät sitä, että Venäjä korostaa sotilaspoliittisen pidäkkeen tärkeimpänä välineenä valtion sotilaallista kokonaisvoimaa (eli sotilaallista mahtia, potentiaalia, ven. военная мощь) ja sen välillistä käyttöä eikä pelkästään sotilaallisen voiman välillistä käyttöä kuten sanakirjan tekstissä. Tämä muutos tarkoittanee sitä, että internet-versio on laadittu myöhemmin kuin sanakirja. Tämä sillä perusteella, että esimerkiksi sotilaalliseen kokonaisvoimaan viitataan vasta kansallisen turvallisuuden strategiassa vuodelta 2015. Sisällöissä on myös eroavaisuuksia toiminnan luonteen osalta siten, että uudemmissa asiaa käsittelevissä teksteissä pyritään tuomaan selkeämmin esille jaottelu aktuaalisen sotilaallisen toiminnan ja sotilaallisen voimapotentialin välillä.

Sotilaspoliittisen pidäkkeen verkkoversion mukaan poliittisluontoiset pidäketoimet tukeutuvat materiaalisesti sotilaalliseen voimaan, jolla puolestaan on poliittinen suuntautuneisuus. Sotilaallinen voima määrittyy asevoimien kykynä tuottaa vastustajalle sietämätöntä vahinkoa missä tahansa olosuhteissa, kun taas valtion poliittiselta johdolta edellytetään *”lujaa ja päättäväistä suhtautumista valittaessa asiaankuuluvia sotilaallisia kostotoimia hyökkäyksen tapahtuessa”*. Tällä haluttaneen korostaa politiikan ja sotilaallisen voiman yhtenäisyyttä sekä sitä, että sotilaallisella voimalla on selkeä funktio, jota toteutetaan jo rauhan aikana. Toisaalta muotoiluilla halutaan välittää selkeä Venäjän toimien reagoiva luonne.

---

³⁹⁹ Ongelmallista on tosin se, että verkkosivuilla ei ole mainittu laatimis- tai julkaisupäivää. Huomionarvoista on myös se, että yhdessäkään tässä luvussa käytetyissä tai käyttämättömistä asiaan liittyvissä lähteissä ei ole viitattu ko sivujen määritelmiin. Tämä asettaa verkkosivujen informaation tarkoituksen kysymyksenalaiseksi. Toisaalta venäläinen uskoo mieluummin painettuun sanaan.

⁴⁰⁰ Perusteena on se, että ennaltaehkäisyn logiikan mukaisesti pyritään vaikuttamaan uhan kehittymiseen, sillä hyökkäyksen tapahtuttua ennaltaehkäisy on historiaa.

Tämän ohella Venäjä halunee korostaa valtion presidenttijohtoisuutta sekä poliittisen johdon ratkaisevaa roolia ja vastuuta myös sotilaallisen turvallisuuden ja siihen tähtäävien toimien osalta⁴⁰¹. Voidaan todeta, että kyseisen sotilaallisen voiman rauhan ajan funktion edellyttämät toimet – siis välillinen ja demonstratiivinen käyttö – ovat muodostuneet jokseenkin rutiininomaisiksi vuoden 2012 alusta lähtien, jolloin puolustusministeri Sergei Šoigu toteutti asevoimien ylipäällikön käskemiä asevoimien ns. yllätyksellisiä harjoituksia eri puolilla Venäjää. Tällä Venäjä haluaa korostaa presidentin roolia asevoimien ylipäällikkönä, käytännössä siis operatiivisena komentajana. Pidäkkeen näkökulmasta tarkasteltuna kyse on informatiivisesta vaikuttamisesta ja päätäväisyyden osoittamisesta.

Tavoitteen osalta erona on se, että hyökkääjän mahdollisuuksien tai motivaation menettäminen sodan jatkamiseksi on muutettu siten, että se käsittää hyökkääjän suunnitelmien sotilaspoliittisten tavoitteiden tyhjäksi tekemisen (ven. срыв). Tällä muotoilulla pyritään pääsemään eroon neuvostoaikaisesta lähtökohdasta hyökkäyksen ja sodan väistämättömyydestä. Muutos merkitsee, että Venäjä on muuttanut tavoiteaseteluaan vaikuttamisesta suoraan mahdollisen vastustajan sotilaalliseen voimaan ja tahtotilaan kohti vaikuttamista lähinnä sotilaspoliittisten toimijoiden tarkoituksiperiin. Samalla pidäkkeen toimeenpanoa on aikaistettu. Kyseisestä vaikuttamisen tavoitteen ”demilitarisoinnista” huolimatta vaikuttamisen kohteena säilyvät mahdollisen vastustajan sotilaspoliittinen johto⁴⁰² ja sen aikomukset Venäjän suhteen. Määrittelyn sisällön muutos korostaa informaation merkitystä ja painottaa siis vaikuttamista potentiaalisen vastustajan tietoisuuteen.

3.3.3. Ydinasepidäke

Edellä käsitellyn sotilaspoliittisen pidäkkeen verkkoversion määrittelyn yhteydessä tuotiin korostuneesti esille ydinasepidäke, jonka julistaminen sotilaspolitiikan perustaksi ydinaseiden alalla katsottiin tapahtuneeksi marraskuussa 1995.⁴⁰³ Ydinasepidäke määritellään sotilaspoliittisen pidäkkeen muodoksi, jonka keinona on uhkaaminen ydinaseiden käytöllä. Määritelmässä on, joskin suluissa, erikseen täsmennetty ydinaseen käytön uhkaa kostonä (ven. возмездие)⁴⁰⁴. Ydinasepidäkkeellä tarkoitetaan ”*sellaisien toimien järjestelmää, jotka on suunnattu hyökkäysuhan realisoinnin ja sen eskaloitumisen*

---

⁴⁰¹ Tämän voidaan katsoa olevan oleellinen muutos presidentti Jeltsinin toimiin erityisesti Tšetšenian ensimmäisessä sodassa, jonka tulosta yleisesti pidetään Venäjällä poliittisena tappiona. 31.8.1996 solmitun Hasavjurtin rauhansopimuksen perusteella asevoimien joukot vedetään pois alueelta ja Tšetšenian suhteet Venäjään määritellään vuoden 2001 loppuun mennessä. Tunnetusti näin ei tapahtunut, vaan suhteiden määrittelyä edelsi vielä toinen sota.

⁴⁰² Tämä on venäläinen käsite, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan sotilaallisen voiman käyttöä ohjaavia ja johtavia instituutioita.

⁴⁰³ Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14205@morfDictionary> (30.5.2016).

⁴⁰⁴ Ydinasein tehtävä Venäjän kostoisku voi olla neljää eri tyyppiä riippuen siitä, missä lentoradan vaiheessa mahdollisen aggressorin laukaisemat ydinkärjet ovat. Kts. Кокорин А.А. (1999): Ядерное сдерживание и национальная безопасность России. Мировая экономика и международные отношения № 7, 1999, s. 4.

ennaltaehkäisemiseen vakuuttamalla vastustaja (hyökkääjä) siitä, että sen aggressiiviset toimet aiheuttavat ydinaseella tehtäviä vastatoimia, jotka johtavat sille sietämättömiin seurauksiin”. Huomattavaa on se, että määritelmässä ydinase määritellään kollektiivisen käsitteen avulla. Täten eroa ei tehdä strategisen ja ns. taktisen ydinaseen osalta.

Ydinasetta pidetään Venäjällä lähtökohtaisesti kostoaseena ja siten reaktiona jonkin toisen toimijan tekemään iskuun. Sotatieteiden akatemiassa on kuitenkin katsottu, että suoritevaatimus sietämättömistä seurauksista on ongelmallinen nimenomaan vastaiskun toteuttamisessa. Ongelman ja samalla suoritevaatimuksen ydin on siinä, että ensinnäkin osan ydinasepotentiaalista olisi säilyttävä toimintakykyisenä hyökkääjän ensi-iskusta. Toiseksi ensi-iskusta jäljelle jääneen ydinasepotentiaalın osan olisi läpäistävä vastustajan ohjuspuolustusjärjestelmä ja kolmanneksi sen olisi aiheutettava mainitut vastustajalle sietämättömät tappiot. Tämän lisäksi kirjoittajat toivat esille, että ensisijainen huomio olisi kiinnitettävä ydinaseen taistelukestävyyden parantamiseen, jos Venäjä joutuu ensi-iskun kohteeksi. Kirjoittajat pitäytyivät siis kostoiskun periaatteessa eivätkä siksi muuttaisi ydinaseen käytön muotoja vastaiskuksi kohtaamistilanteessa, saati varoitukselliseksi iskuksi kuten edellinen puolustusministeri Ivanov muutamaa vuotta aiemmin oli todennut.⁴⁰⁵

Kostoperiaatteen ohella lähtökohtana pidetään, että ydinaseella pystyttäisiin säätelemään uhan eskaloitumisprosessia. Tällöin puhutaan de-eskalaatiosta, jonka tarkoituksena on rajoittaa uhan tai konfliktin toiminnallista tai alueellista laajenemista. Tarkoituksellista lienee se, ettei kyseisessä määrittelyssä puututa siihen, millaisella sotilaallisella voimalla mahdollinen uhka on syntymässä tai millaisella aseella mahdollinen hyökkääjä aggression suorittaa. Käyttöperiaatteiden täsmentäminen on siten jätetty asevoimien sotilaallisen johdon vastuulle. Kyseisellä määrittelyllä Venäjä ei siis rajoita sotilaallisen voimansa käytön operatiivista suunnittelua ja toimintavapautta. Toisaalta muotoilulla annetaan ymmärtää, että Venäjä voi käyttää ydinasetta aggressiotilanteessa, tapahtuipa aggressio sitten tavanomaisia tai ydinaseita käyttäen. Tässä suhteessa periaatteet ydinaseen käytöstä kostoaseena ja tavanomaisin voimin tapahtuvan aggression de-eskalaatioon ovat keskenään ristiriitaiset. Pidäkkeen funktio huomioon ottaen ristiriita on kuitenkin tarkoituksenmukainen.

---

⁴⁰⁵ Удальцов В.С., Гришин В. (2008): Ядерное сдерживание – важный фактор в системе обеспечения национальной безопасности. Основные аспекты его прошлого, настоящего и будущего. Вестник академии военных наук № 1 (22), 2008, s. 116. Kirjoittajat palvelivat ko. hetkellä Sotatieteiden akatemiassa. Täten kirjoittajien lausunnot eivät olleet yhtäläisiä puolustusministeri Ivanovin lokakuussa 2005 esitetyn lausunnon kanssa. Kirjoittajat pitäytyivät siten varsin perinteisessä lähestymistavassa ydinaseen käyttöön. Kirjoittajien mielestä vastaiskussa kohtaamistilanteessa (ven. ответно-встречный удар) on oleellinen teknisen virheen tai väärän tulkinnan mahdollisuus. Ko. periaate edellyttäisi myös päätöksentekoa äärimmäisessä aikapaineessa. Ivanovin osalta kts. Выступление министра обороны РФ С. Иванова на совещании руководящего состава ВС РФ 9 октября 2005 года. Löydetävissä esim. <http://www.chekist.ru/article/893> (29.7.2016).

Venäjän puolustusministeriön internet-sivuilla ydinasepidäke esiintyy myös erillisenä määritelmänä.⁴⁰⁶ Siinä esiintyvien sanamuotojen perusteella voidaan todeta, että määritelmää on muokattu samalla kuin jäljempänä käsiteltävää strategisen pidäkkeen puolustusministeriön internet-sivuilla esitettyä määritelmää. Sen mukaan ”*ydinasepidäke on yksi strategisen pidäkkeen voimaan perustuvista (ven. мера силового характера) keinoista ja ydinasevoimien yhteen sovitettujen toimien järjestelmä, joka on suunnattu hyökkäyksen estämiseen (ven. недонячение) tai, mikäli se tapahtuu, sotilaallisen konfliktin tai sodan eskaloitumisen estämiseen*”. Määritelmän mukaan ydinasepidäkettä, joka edellyttää ydinasevoimien taisteluvalmiutta kaikissa tilanteissa, toimeenpannaan rauhan ja sodan aikana sotatoimien valmistelun ja käymisen kaikissa vaiheissa aina ydinaseiden ja muiden joukkotuhousoseiden ”massiiviseen käyttöön asti” laajamittaisessa sodassa⁴⁰⁷. Ydinasepidäke perustuu periaatteisiin joko ”voiton epäamisestä” tai ”voiton tekemisestä arvottomaksi (koston peruuttamattomuus)”. Tärkeimpinä ydinasevoimien käytön keinoina ovat demonstratiiviset toimet, demonstratiiviset toimet, joihin liittyvät iskut sekä iskut, joilla on demonstratiivinen luonne.

Ydinaseen osalta tuodaan varsin selkeästi esille se, että ydinase on yksi äärimmäisistä välineistä sodan käynnissä. Samalla pyritään voimistamaan sen pelotetavoitetta informatiivisilla keinoilla. Keinojen monimuotoistamisella puolestaan halutaan antaa vaikutelma, ettei vastaosapuoli voi olla varma, onko esimerkiksi strategisen pommikoneen partioinnista jollain alueella kyse voiman näyttämisestä vai onko kyseinen lentokone varustettu laukaisuvalmiilla ydinaseella ja lentoon liittyy voimankäyttötehtävä. Samankaltainen esimerkki voitaisiin esittää myös Venäjän sotalaivaston ydin- tai risteilyohjuksen laukaisuun kykenevän aluksen osalta. Keinojen teoretisoinnilla pyritään siis sinällään pidäkefunktion pelotetavoitteen saavuttamiseen. Teoretisointi viittaa myös siihen, että pidäkekonseptia ainakin ydinaseiden osalta on suunniteltu⁴⁰⁸.

Ydinasepidäkkeen käsitisesältö ilmentää pidäketoiminnan jatkuvuutta riippumatta maailmanpoliittisesta tilanteesta. Tämän ohella käsitisesältö ilmentää sitä, että Venäjä pitää lähtökohtaisesti mahdollisena, että sotilaallinen konflikti voi eskaloitua aina laajamittaiseksi, ydinasein käytäväksi sodaksi. Käsitisesältö pyrkii osoittamaan myös sitä, että Venäjä valmistautuu turvallisuutensa takaamiseen kaikilla keinoilla ja välineillä. Tämä siitäkkin huolimatta, että yleisesti tunnustettu, strategisen ydinaseen tuhoivoimaan perustuva tosiasia on, että laajamittaisessa ydinsodassa ei voi olla voittajia. Vai-

---

⁴⁰⁶ Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?pid=14207@morfDictionary> (30.5.2016).

⁴⁰⁷ Teoreettisesti pidäke lakkaa vaikuttamasta, mikäli siihen käytettäviä kykyjä realisoidaan. Pidäkeproblematiikkaan kuuluu siis näkemys sen mahdollisesta epäonnistumisesta, mikä tavallaan on myös nähtävä osana informatiivista vaikuttamista ja erityisesti eskalaation periaatteen toteuttamista. Epäonnistumisen varalta on varainnetelmä olemassa – asevoimien käyttö aseelliseen taisteluun ja pyrkimys vastustajan ”murskaamiseen”.

⁴⁰⁸ Vuonna 2000 yleisesikunnan operatiivinen päähallinto peräänkuulutti ydinaseen käyttökonseptin määrittämisestä ydinasein tapahtuvaan aggressioon. Kts. Рукшин А.С. (2000): Ядерное сдерживание: совершенствование системы управления ядерными силами. Военная мысль № 6, 2000, s.7.

kuttaa siksi ristiriitaiselta tuoda esille se, että ydinaseilla pystyttäisiin estämään sotilaallisen konfliktin eskaloituminen, jos kerran eskalaatio on kuitenkin tapahtumassa. Nähtävästi Venäjän tarkoitus onkin indikoida, että de-eskalaatio on mahdollinen taktisten ja operatiivistaktisten ydinaseiden käytöllä⁴⁰⁹. Joissain yhteyksissä puhutaan myös ei-strategisista ydinaseista ja niillä aikaansaataavasta pidäkkeestä alueellisella ja paikallisella tasolla.

Venäjä on myös mannervaltio ja siinä suhteessa ratkaisevaa Yhdysvaltoihin verrattuna on alueellisen tason pidäke. INF-sopimuksen toimeenpano merkitsi kuitenkin, että sillä hävitettiin juuri alueellisen tason ohjusjärjestelmät ”OTR-22” (”TEMP-S”, Nato-lyhenne SS-12, SS-22) ja OTR-23 (”OKA”, Nato-lyhenne SS-23). Näiden ohjusjärjestelmien hävittämisen jälkeen Venäjälle jäi käytännössä yksi operatiivistaktinen ohjusjärjestelmä 9K79 «Totška ja Totška-U», joita nykytiedon mukaan on noin 200 palveluskäytössä. Totška-ohjuksen lisäksi on otettu käyttöön vuoden 2005 jälkeen uusi operatiivistaktisen tason ohjusjärjestelmä (Iskander-M). Sen taisteluteknisistä tiedoista on kuitenkin ristiriitaisia tietoja⁴¹⁰. Lähtökohtaisesti on kuitenkin enemmän kuin ilmeistä, että nimenomaan Iskander M-ohjukset täyttävät syntyneen alueellisen ”aukon” pidäkejärjestelmän kokonaisuudessa niin tavanomaisen kuin ydinasepidäkkeen osalta.

Pidäkettä tarkasteltaessa kyse on pääasiassa rauhan ja ns. harmaan vaiheen tilanteesta. Tämä ei kuitenkaan ole kategorinen raja, sillä viime vuosina ydinaseen funktion osalta on tuotu esille, että nimenomaan sillä pystyttäisiin vaikuttamaan jo syntyneen sodan hallitsemiseen. Esimerkiksi akateemikko Andrei Kokošin näki vuonna 2012 mahdollisuuden pidäkkeen harjoittamiseen selektiivisellä pienitehoisten ydinaseiden käytöllä tavanomaisen aseiden ohella (ven. неядерное сдерживание)⁴¹¹. Ydinaseen käyttömahdollisuuksia tarkasteltiin siten laajemmin kuin pelkästään ydinsodan tai perinteisen ydinpidäkkeen välineinä.

Kokošin käytti tavanomaisilla aseilla harjoitettavasta pidäkkeestä termiä ”ydinasetta edeltävä pidäke” (ven. предъядерное сдерживание). Volodin Kokošinin kirjaa

---

⁴⁰⁹ Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä ”taktinen ydinase”, joka sisältää molemmat mainitut ydinasekategoriat. Tämän ohella taktinen ydinase on yleensä ns. kaksoiskäyttöase, joka voidaan varustaa tavanomaisella taistelulatauksella tai ydinlatauksella. Rose Goettemueller viittasi nimenomaan siihen, että taktisen ydinaseen käyttö voi tulla kyseeseen tavanomaisin aseiden tapahtuvan aggression torjunnassa ilman eskalaatiota. Rose Goettemueller (2004): Nuclear Weapons in Current Russian Policy. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): The Russian Military: Power and Policy. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 194–195.

⁴¹⁰ Iskander-M on ensi kertaa esitelty asenäyttelyssä 1999 ja se on hyväksytty sotavarusteeksi vuonna 2006. Tämän jälkeen aloitettiin asevoimien varustaminen Iskandereilla. Ne voidaan varustaa ainakin kasetitaistelukärjellä ja risteilyohjuksella. Kts. <http://militaryrussia.ru/blog/topic-832.html> (2.8.2016)

⁴¹¹ Валерий Володин (2013): Неядерное сдерживание в оборонной политике России. Международные процессы, том 11, № 1(32) Январь – Апрель, 2013. Löydettävissä <http://www.intertrends.ru/thirty-second/Volodin.pdf> (27.7.2016). Artikkelin on Andrei Kokošinin kirjan esittely. Taktisen ydinaseen käyttömahdollisuus pidäkkeen harjoittamisessa on tosin tuotu esille jo vuonna 2005 Yleisesikunnan sotilasstrategisen tutkimuskeskuksen artikkelissa. Kts. Хряпин А.А., Афанасьев В.А. (2005): Концептуальные основы стратегического сдерживания. Военная мысль № 1, 2005.

koskevan esittelyn mukaan Kokošin katsoo mahdolliseksi esimerkiksi nykyaikaisten kauaskantavien täsmäaseiden käytön ”viimeiseksi varoitukseksi” ennen kuin mainittua valikoivaa ydinaseiskua tehtäisiin. Pidäkkeen käsitteistöön oltiin sisällyttämässä siis myös tavanomaiset aseet⁴¹². Seitsemän vuotta tätä ennen asiaa oli asevoimien yleisesikunnassa kuitenkin jo tarkasteltu.

Taktisten ydinaseiden on katsottu kompensoivan tavanomaisen asevoiman heikkouden tilan ohella Venäjälle epäedullista voimasuhdetta 1990-luvulla ja mahdollisen vastustajan ylivoimaa jossain strategisessa suunnassa ilman, että ylitettäisiin strategisen ydinaseen käyttökyvnys. Tämän ohella on arvioitu, että taktinen ydinase voisi toimia ydinpidäkkeenä operatiivisella ja jopa operatiivis-strategisella tasolla.⁴¹³ Täten Venäjän ydinasepelote on kaksitasoinen käsittäen strategiset ydinaseet globaalilla ja alueellisella tasolla sekä taktiset ydinaseet alueellisella ja paikallisella tasolla. Käytännössä taktisten ydinaseiden pidäketehävä toteutetaan sotilaspiirin tasolla, joskin ydinaseen käyttöpäättös on viime kädessä Venäjän asevoimien ylipäälliköllä ja asevoimien johdolla.

Yleiseksi lähtökohdaksi on muodostumassa se, että pidäkettä voidaan toimeenpanna myös tavanomaisin asein varustetuilla alueellisilla joukkoryhmillä. Niiden puutteeksi kuitenkin on nähty se, että niillä ei ole pidäkevaikutusta sellaista vastustajaa kohtaan, jolla on kyky kaukovaikuttamiseen. Sen sijaan kasvavana tendenssinä on arvioitu olevan se, että tavanomaisin asein varustettujen nopean toiminnan joukkojen merkitys pidäkkeen näkökulmasta lisääntyy erityisesti paikallisella tasolla. Kyseinen Vojennaja mysl-lehden artikkeli on mielenkiintoinen, sillä sen kirjoittajat ilmaisevat huolestuneisuutensa siitä, että Venäjän pidäke on muuttumassa ydinasepidäkkeestä tavanomaisen aseiden pidäkkeeksi, vaikka Venäjällä ei toistaiseksi ole kykyä kaukovaikuttamiseen.⁴¹⁴

3.3.4. Strateginen pidäke

Alkuvuodesta 2005 Venäjän asevoimien yleisesikunnan sotilasstrategisen tutkimuskeskuksen (ven. lyhenne ЦВСИ ГИИ ВС РФ) edustajat julkaisivat Vojennaja mysl-sotilasaikakauslehdessä varsin laajan ja konseptuaalisen artikkelin. Artikkelin mukaan strategisella pidäkkeellä (ven. стратегическое сдерживание) tarkoitettiin ”*sellaisten poliittisten, taloudellisten, sotilaallisten ja muiden toimenpiteiden kokonaisuutta, joita valtio tekee yksipuolisessa järjestyksessä tai koalitiopohjalta ja jotka on suunnattu vastakkaisen osapuolen suggestioon mahdollisuudesta saavuttaa sotilaspoliittisia toimia väkivaltaisilla keinoilla vastatoimien sietämättömien seurausten takia*”. Artikkelin mukaan strateginen pidäke on ”*suunnattu suotuisten*

---

⁴¹² Tutkimuksessa käytetään termiä tavanomainen ase erotuksena ydinräjähdyskseen perustuvasta vaikuttamisesta ja aseista.

⁴¹³ Круглов В.В., Сосновский М.Е. (1997): О роли нестратегических ядерных сил в ядерном сдерживании. Военная мысль № 6, 1997 s. 12.

⁴¹⁴ Полетаев В.И., Алферов В.В. (2015): О неядерном сдерживании, его роли и месте в системе стратегического сдерживания. Военная мысль № 7, 2015, s. 3.

olosubteiden luomiseksi Venäjän kehitykselle, sosiaalistaloudellisen ja sotilaallisen reformin toteuttamiselle, kansallisten intressien realisoimiselle ja suojaamiselle sekä Venäjän geopoliittisen aseman ja statuksen säilyttämiselle suurvaltana".⁴¹⁵

Artikkelin mukaan ”strategisen pidäkepolitiikan tärkeimpänä päämääränä on Venäjään ja sen liittolaisiin kohdistuvan aggression estäminen. Tilanteessa, jossa aggressio tapahtuu, tavoitteena pidetään Venäjän ja sen liittolaisten suvereniteetin, alueellisen eheyden ja muiden tärkeiden kansallisten intressien taattua suojaamista”. Tässä yhteydessä asevoimaa pidetään pidäkkeen poliittisena välineenä ja samalla aggressorin asevoimien ”päättäväisen murskaamisen” välineenä.⁴¹⁶

Samassa artikkelissa todettiin, että ”rauhan aikana strategisen pidäkkeen tavoitteena on voimatoimin tapahtuvan painostuksen ja aggression estäminen ja sodan aikana hyökkäyksen de-eskalaatio ja sotatoimien lopettaminen Venäjälle edullisin ehdoin”. Pidäkkeen keinoina pidettiin pelottamista, rajoittamista ja pakottamista, joita on ”tarkoitus toimeenpanna yhtenäisen mekanismin puitteissa, mikä mahdollistaa keinojen joustavan ja tilanteen mukaisen käytön”.⁴¹⁷

Artikkeli oli nimenomaan konseptuaalinen, missä esille tuotiin edellä mainittujen lisäksi muita perusteita, kuten edellytyksiä ja periaatteita. Asevoimien taisteluvalmiit tavanomaiset joukot ja ydinaseasevoimat katsottiin välttämättömiksi edellytyksiksi. Riittävyys näiden voimien osalta määriteltiin ”taistelukykyjen potentiaaliksi tuottaa käsketty tappio (ven. заданный ущерб) aggressorin sotilaalliselle ja sotilaspoliittiselle potentiaalille missä tahansa tilanteessa”.⁴¹⁸ Riittävyuden osalta muutos oli merkittävä, sillä aiemmin lähtökohtana oli ollut ”sietämättömien tappioiden” tuottaminen vastustajalle. Todennäköisesti yleisesikunnassa oli hyväksytty ajatus siitä, että ”sietämättömien tappioiden” kvantitatiivisen sisällön määrittäminen oli mahdotonta⁴¹⁹. Niiden sijaan käytettävä käsite ”käskettyjen tappioiden” tuottamisesta sisältänee kuitenkin jonkinlaisen normin aiheutettavien tappioiden määrästä.

---

⁴¹⁵ Хряпин А.Л., Афанасьев В.А. (2005): Концептуальные основы стратегического сдерживания. Военная мысль № 1, 2005, s. 8.

⁴¹⁶ Sama.

⁴¹⁷ Sama.

⁴¹⁸ Sama.

⁴¹⁹ Ахмеров Е.Н., Кравченко Н.Ф., Собченко И.И. (2000): О направленности регионального задержного сдерживания. Военная мысль № 4, 2000, s. 76. Viktor Jesinin mukaan ”käsketty vahinko” on aggressorin kohteiden kokonaisuudelle aiheutettu vahinko, jonka määrittää strategisten ydinpidäkevoimien käyttösuunnitelma ja joka saavutetaan kaikissa olosuhteissa. Kts. Есин Виктор (2006): Ответим ли на угрозы? Красная звезда, 12.4.2006. Jesin toimi sotilasurallaan strategisissa ohjusjoukoissa edeten aina strategisten ohjusjoukkojen pääesikunnan päälliköksi ja strategisten ohjusjoukkojen komentajan 1. sijaiseksi. Vuosina 1997-2002 Jesin palveli presidentin hallinnossa ja turvallisuusneuvostossa.

Artikkelissa pidäke ja sen harjoittaminen nähtiin kokonaisvaltaisena sotilaspoliittisen johdon työkaluvarastona, jossa on sekä poliittisia (ei-voima) että sotilaalliseen voimaan perustuvia toimia niin rauhan, sodan uhan kuin sodankin aikana aina siihen asti, kunnes käytetään ydinaseita massamaisesti (kts. kuva 7: Strategisten pidäkevoimien tehtävät). Samalla pidäke jaoteltiin globaaliksi ja alueelliseksi. Globaalilla tasolla pidäkkeen katsottiin perustuvan strategisen tavanomaisen (täsmäseen) ja ydinaseen massiivisen käytön uhalle. Alueellisen pidäkkeen katsottiin puolestaan perustuvan tavanomaisen asevoiman ja tarvittaessa taktisen ydinaseen käytön uhalle.⁴²⁰ Yleisesikunnan tutkimuslaitos oli siis kallistumassa sille kannalle, että Venäjä voisi tarkastella mahdollisuutta ydinaseen ensikäyttöön⁴²¹.

Artikkelissa esitettiin seuraavia periaatteita pidäkkeen toimeenpanossa:

- asevoimien taistelukykyjen ylläpitäminen riittävällä minimitasolla, joka takaa pidäkkeen ja samalla mahdollisen hyökkääjän murskaamisen
- valtiojohdon valmiuden ja päättäväisyyden takaaminen asevoimien käyttöön
- kriittisten uhkien hyvissä ajoin tapahtuva havaitseminen
- joustavuuden mahdollistaminen pidäkkeen harjoittamisessa
- tavanomaisten ja ydinasevoimien käytön keskitetty suunnittelu
- asevoimien yhtenäisen taistelukäytön tiukasti ohjeistetun järjestyksen toteuttaminen
- asevoimien laadullinen jatkokehittäminen (ml. tiedustelujärjestelmä)
- hyökkääjän epätietoisuuden säilyttäminen asevoimien käytön mittakaavan, ajan, paikan ja muiden erityispiirteiden suhteen
- strategisen aseiden osalta maksimaalisen ekologian tason säilyttäminen sekä
- kansainvälisten velvoitteiden noudattaminen.⁴²²

Yhtenä ”virallisena” sysäyksenä kehittämiselle palveli puolustusministeri Sergei Ivanovin puhe vuoden 2005 lopulla puolustusministeriön kollegion kokouksessa, jossa hän totesi seuraavalla tavalla: *”viime aikoina on havaittavissa vakaa sotilaallisen voiman käytön laajenemisen tendenssi, mm. kansainväliseen ja kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien uhkien monimuotoisuuden lisääntymisen seurauksena. Korostan, että nämä uhat eivät menetä ajankohtaisuuttaan huolimatta suhteellisen vakaasta sotilaspoliittisesta tilanteesta, joka on vallinnut viimeisen vuosikymmenen aikana. Tämän takia puolustusministeriö puhuu ennaltaehkäisemisen periaatteen (ven. *npunayun npebenmubhocmu*⁴²³) toteuttamisen puolesta maan puolustamisen ja turvallisuuden takaamiseksi. Ehkäisemisellä ei ymmärretä pelkästään iskujen suorittamista bandiit-*

---

⁴²⁰ Ахмеров Е.Н., Кравченко Н.Ф., Собченко И.И. (2000): О направленности регионального задерного сдерживания. Военная мысль № 4, 2000, s. 76. Хряпин А.А., Афанасьев В.А. (2005): Концептуальные основы стратегического сдерживания. Военная мысль № 1, 2005, s. 8.

⁴²¹ Tässä suhteessa artikkeli on nähtävä myös informaatiollisena, joskin reagoivana vaikutusyrityksenä Euroopassa tapahtuvaan sotilaspoliittiseen kehitykseen.

⁴²² Хряпин А.А., Афанасьев В.А. (2005): Концептуальные основы стратегического сдерживания. Военная мысль № 1, 2005, s. 9-10.

⁴²³ Ožegovin selityssanakirjan mukaan sanalla on varoittava, edeltävä luonne.

*tijoukkioita ja terroristiryhmittymiä vastaan, vaan myös muita varoitusluonteisia toimia, joiden tavoitteena on estää ennalta erilaisten uhkien kebittyminen siihen pisteeseen, jolloin on välttämätöntä ryhtyä äärimmäisiin toimiin niiden neutralisoinniseksi”.*⁴²⁴

Ivanovin puhe ja varsinkin edellä oleva lainaus koskien ennaltaehkäisevää toimintaa aiheutti keskustelua julkisuudessa, mitä tätä ennen ei joidenkin arvioiden mukaan ollut yleensääkään käyty. Ivanovin lausuntoa on pidettävä myös informaatiollisena vaikuttimena pidäkkeen ja valtio johdon päättäväisyyden suhteen yhtäältä alaisilleen, mutta myös ulkomaailmalle. Tätä aiemmin keskustelu oli keskittynyt lähinnä asian sotatekniseen puoleen, siis Venäjän asevoimien asetekniseen suorituskykyyn ja lähinnä sen puutteisiin. Yhtenä syynä keskustelun luonteeseen vaikutti nimenomaan se, että vällettiin kritisoimasta valtio johdon ensisijaista roolia ennaltaehkäisevissä toimissa⁴²⁵. Tätä ennen sotilasjohto ei asiaa ollut julkisuudessa käsitellyt. Vaikuttaa siltä, että vasta Ivanovin kannanotto ennaltaehkäisevästä toiminnasta avasi mahdollisuuden julkiselle keskustelulle.

Edellä käsitellyssä sotilaspoliittisen pidäkkeen verkkoversion määritelmässä esiintyi lyhyesti myös käsite strateginen pidäke, joka tuotiin epämääräisesti esille uhan laajuuden perusteella. Tämä viittaa siihen, että uusi käsite ja sen sisältöä tuodaan julkisuuteen varsin varhaisessa vaiheessa, millä pyrittäneen vaikuttamaan kohteisiin ja kenties mittaamaan mahdollisia reaktioita sekä ainakin aikaansaamaan asiasta julkista debattia. Toisaalta kyse oli myös siitä, että hiljalleen Venäjän pidäkeproblematiikka oli muotoutumassa käsitteellisesti ja myös toiminnallisesti kokonaisuudeksi. Oleellisinta oli se, että strateginen pidäke ja erityisesti sen sisältö oli saamassa ainakin konseptuaaliset puitteet.

Lyhyen määritelmän mukaan strategisen pidäkkeen tavoitteena on Venäjään tai sen liittolaisiin kohdistuvan voimatoimin tapahtuvan painostuksen ja hyökkäyksen estäminen rauhan aikana sekä hyökkäyksen de-eskaloituminen sekä sodan aikana sotatoimien lopettaminen Venäjälle sopivin ehdoin. Määritelmän mukaan strategisen pidäkkeen perustan muodostaa ”*strategisten pidäkevoimien kyky vastatoimilla aiheutettavaan vahinkoon, jonka määrä asettaisi kyseenalaisiksi mahdollisen hyökkäyksen tavoitteet (sietämätön tai pidäkkeellinen vahinko, so. vahinko, jolla on pidäkevaikutus)*”.

Määritelmän merkitystä vähentää oleellisesti se, ettei sen julkaisuajankohtaa ole mainittu. Tämä lienee osin tarkoituksellista, sillä pelon aikaansaaminen edellyttää yleensä

---

⁴²⁴ Выступление министра обороны РФ С.Б. Иванова на совещании руководящего состава Вооруженных Сил Российской Федерации 9 ноября 2005 года. Красная звезда, 11.11.2005. Löydettävissä http://old.redstar.ru/2005/11/11_11_1_04.html (29.7.2016).

⁴²⁵ Белозёров В.К. (2005): Превентивная политика и военная сила. Военно-промышленный курьер № 49 (116) за 28 декабря 2005 года. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/2885> (29.7.20116). Belosjorov viittaa tässä varovaisesti ylimpään valtiojohtoon.

informaatiota tai sen puutetta sekä tietoisuutta sen aiheuttajasta. Tässä lienee ollut kyseessä pyrkimys pelon aiheuttamiseen epätietoisuuden avulla. Pidäke hyökkäykselle saavutetaan nimenomaan osoittamalla todellisia suorituskykyjä ja siihen liittyvällä päättäväisyydellä aiheuttaa vastustajalle sietämätön vahinko, jolloin se ei saisi mitään etua hyökkäykseen ja tai sen jatkamiseen.⁴²⁶ Oli miten oli, puutteellisuuksistaan huolimatta määritelmän sijoittaminen julkisille internet-sivuille on osoitus siitä, että kysymyksen ratkaisua etsitään ja asiaan liittyviä kirjoituksia saatetaan julkisuuteen informaatiovaikuttamisen takia.

Määritelmän epämääräisyyttä lisää mm. se, että kyseisiä strategisia pidäkevoimia sinällään ei ollut, eikä toistaiseksi ole organisatorisesti olemassa. Erään, vuodelle 1997 ajoittuvan ehdotuksen mukaan kyseessä olisi puolustushaara, johon keskitettäisiin Venäjän ydinaseilla varustetut joukot⁴²⁷. Yleisesikunta-akatemian edustajat viittasivat samaisiin strategisiin pidäkevoimiin vuonna 2002.⁴²⁸ On ilmeistä, että kyse on lähinnä strategisen ydinasetriadin joukoista ja niiden toimintaan kiinteästi liittyvistä rakenteista⁴²⁹. Kyse oli lähinnä ydinasevoimista toiminnallisena kokonaisuutena. Samoin yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Kvašnin mainitsi toukokuussa 2005, että asetettujen sotilaallisen kehittämistyön tavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2016 mennessä edellyttää ”asevoimien toiminnallisten komponenttien, kuten strategisten pidäkevoimien ja liikekannallepanoreservin kokonaisvaltaista ja huolellista kehittämistä”⁴³⁰.

Sen sijaan ns. taktisten ydinaseiden asema on jossain määrin häilyvä. Niiden käytöstä aivan kuin strategistakin ydinaseista päättää ylin sotilaspoliittinen johto (Venäjän presidentti), kun taas niiden operatiivinen käyttö tapahtuu sotilaspöytäkirjan (operatiivis-strategisen johtoportaana, OSK) tasolla. Niiden mahdollinen käyttö voi kuitenkin vaikutukseltaan olla paikallista, alueellista ja jopa laajamittaista, strategista. Kokonaisuudessaan mainittu määritelmä vaikuttaa muotoilultaan ”vihreän veran” ääressä tehdyiltä. On oletettavaa, että kyseessä oli yksi yrityksistä systematisoida ja käsitteellistää pidäkeproblematiikkaa. Oleellista asiassa kuitenkin vaikuttaisi olevan se, että pidäkeproblematiikan sisältö oli laajenemassa muille alueille kuin pelkästään perinteisen strategisen ydinasepidäkkeen piiriin.

---

⁴²⁶ Круглов В., Сосновский М., Сиволоб В. (2003): О войнах будущего и ядерном сдерживании. *Обозреватель* №3, 2003. Löydettävissä: http://old.nasledie.ru/oboz/03_03/3_07.htm (8.4.2004).

⁴²⁷ Kts. Независимое Военное Обозрение 8.2.1997. Löydettävissä: <http://www.uni-potsdam.de/u/slavitik/zarchiv/0297wc/kv005-13.htm>. (31.5.2016). Lehtiartikkelin kirjoittaja oli Igor Korotšenko, joka julkaisi artikkelinsa uudelleen 13.8.2009 blogissaan. Kts. <http://i-korotchenko.livejournal.com/6942.html> (31.5.2016). Tämä ei merkitse sitä, että Venäjän esim. strategisilla ydinaseilla varustetut joukot eivät olisi yhtenäinen toiminnallinen järjestelmä.

⁴²⁸ Лумпов В.И., Багмет Н.П. (2002): К вопросу о ядерном сдерживании. *Военная мысль* № 6, 2002. Lumpov V.I. palveli vuodesta 1999 vuoteen 2009 Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian tieteellisen ydinaseiden käytön tutkimuslaboratorion johtajana.

⁴²⁹ Strategisen ydinasetriadiin kuuluvia joukkoja on pidettävä lähinnä yhtenäisenä toiminnallisena ja johdettuna kokonaisuutena eikä niinkään hallinnollisena sotilasorganisaationa.

⁴³⁰ Квашнин А. В. (2005): Современная система военного управления и пути ее совершенствования. *Военная мысль* № 5, 2005, s. 62.

Mielenkiintoista on se, ettei edellä mainittuun asevoimien yleisesikunta-akatemiaan edustajien (Lumpov, Bagmet) konseptuaaliseen kirjoitukseen ydinasepidäkkeestä vuodelta 2002 ainakaan julkisuudessa ole juurikaan viitattu. Yksi selitys tälle voi olla, että tuohon aikaan pidäkekysymykseen liittyi henkilökohtaisia ambitiesiä, jotka vaikuttivat puolustusministeri, Venäjän marsalkka Igor Sergejevin (ent. strategisten ohjusjoukkojen komentaja) ja yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Anatoli Kvašninin välillä⁴³¹. Toinen selitys voi olla se, että kyseinen artikkeli julkaistiin aikana, jolloin Venäjän sotilaspolitiikan ja yleensä kansallisen turvallisuuden takaamisen koseptiot olivat valmisteilla.

Kyseisen ongelman ytimen voidaan katsoa olleen siinä, että Sergejevin kannattaman ydinasepidäkkeen suhteellista merkitystä oltaisiin asevoimien puitteissa voimistamassa⁴³², kun taas Kvašnin puhui lähinnä tavanomaisen aseiden ja asevoimien kehittämisestä, minkä seurauksena kyseinen kirjoitus ignoroidiin. Maaliskuussa 2001 Sergejev sai väistyä Sergei Ivanovin tieltä, mikä puolestaan merkitsi sitä, että pidäkeasiat jäi syystä tai toisesta ”jonkin muun työn alle”.

Edellä mainittujen yleisesikunta-akatemiaan edustajien artikkelin mukaan strateginen pidäke on sisällöltään sama kuin edellä esitetyssä yleisesikunnan strategisen tutkimuskeskuksen edustajien vuonna 2005 julkaistussa artikkelissa⁴³³. YE-akatemiaan edustajat tarkastelivat pidäkettä erityisesti sotilaallisesta näkökulmasta ja olivat mallintaneet siihen liittyviä kysymyksiä. Artikkelin mukaan ei-voimatoimet ovat muita kuin sotilaalliseen voimaan perustuvia, kun taas voimatoimet määriteltiin laajemmin kuin yleensä. Voimatoimien osalta lähtökohtana pidettiin valtion kaikkien käytettävissä olevien resurssien päättäväistä käyttöä sotilaspoliittisen tilanteen vakauttamiseksi, aseellisen konfliktin estämiseksi (rajoittamiseksi) ja mahdollisen aggression ennaltaehkäisemiseksi. Huomattavaa oli se, että kirjoittajat sisällyttivät joitakin taloudellisia (esim. kauppasaarto) ja poliittisia toimia (esim. liittopolitiikka) sotilaallisiin (voima) pidäketoi-
miin⁴³⁴.

Yleisesikunta-akatemiaan edustajat määrittivät myös eri toimijoiden (komponenttien) tehtävät strategisen pidäkkeen toteuttamiseksi sotilasstrategisen tilanteen eri vaihtoehtoisissa. Tehtävät on esitetty seuraavassa kuvassa.

---

⁴³¹ Armeijankenraali Igor Sergejev toimi puolustusministerinä 22.5.1997 – 28.3.2001 ja armeijankenraali Anatoli Kvašnin yleisesikunnan päällikkönä 22.5.1997 - 19.7.2004.

⁴³² Kyse oli nimenomaan taktisten ydinaseiden integroimisesta komponenttina strategiseen ydinasepidäkkeeseen, mikä olisi vähentänyt tavanomaisen aseiden suhteellista voimapotentiaalia (ja samalla yleisesikunnan päällikön asemaa) sotilaallisessa toiminnassa.

⁴³³ Kts. Хряпин А.А., Афанасьев В.А. (2005): Концептуальные основы стратегического сдерживания. Военная мысль № 1, 2005, s. 8.

⁴³⁴ Лумпов В.И., Багмет Н.П. (2002): К вопросу о ядерном сдерживании. Военная мысль № 6, 2002, s. 20.

STRATEGISTEN PIDÄKEVOIMIEN KOMPONENTTIEN TÄRKEIMMÄT TEHTÄVÄT ERI TILANTEISSA								
Sotilaspoliittinen tilanne	Sotilaallinen vaara	Välitön sotilaallinen uhka	Aseellinen konflikti ja paikallinen sota	Alueellinen sota tavanomaisin asein	Laajamittainen tavanomainen sota	Alueellinen ydinsota	Laajamittainen ydinsota	
Pidäkevoimat	Poliittisdiplomaattinen ja taloudellinen kiistakysymysten hallinta, pidättäytyminen sotilaspoliittiseen tilanteeseen (mahtiin), kiristämisestä, strategisen vakauden ja sotilasstrategisen pariteetin rikkomisesta <i>tukeutuen valtion sotilaalliseen voimaan</i>							
Venäjän tavanomaiset asevoimat	Pidäke vastustajan sotilaallisen voiman käytölle	Pidäke yllättävälle tavanomaisin asein tapahtuvalle aggressiolle	Pidäke aseellisen konfliktin eskalaatiolle alueelliseksi sodaksi	Pidäke alueellisen sodan eskalaatiolle laajamittaiseksi sodaksi	Tavanomaisen asevoiman käyttö			
Taktiset ydinaseet	Pidäke vastustajan sotilaallisen voiman käytölle	Pidäke yllättävälle tavanomaisin asein tapahtuvalle aggressiolle	Pidäke aseellisen konfliktin ja paikallisen sodan eskalaatiolle alueelliseksi sodaksi	Pidäke alueellisen sodan eskalaatiolle laajamittaiseksi sodaksi	Pidäkkeellisten (deeskaloivien ja demonstratiivisten) iskujen toteuttaminen	Taktisten ydinasejärjestelmien käyttö ydinasevarustuksella		
		Pidäke yllättävälle tavanomaisin asein tapahtuvalle alueelliselle aggressiolle	Pidäke sotanäyttämön ydinaseiden käytön aloittamiselle	Pidäke sotanäyttämön ydinaseiden käytön aloittamiselle				Pidäke sotanäyttämön ydinaseiden käytön aloittamiselle
Venäjän ydinasevoimat	Pidäke vastustajan sotilaallisen voiman käytölle	Pidäke yllättävälle tavanomaisin asein tapahtuvalle aggressiolle	Pidäke aseellisen konfliktin ja paikallisen sodan eskalaatiolle alueelliseksi sodaksi	Pidäke alueellisen sodan eskalaatiolle laajamittaiseksi sodaksi	Strategisten ydinasejärjestelmien käyttö tavanomaisella karrilla varustettuna			
		Pidäke yllättävälle tavanomaisin asein tapahtuvalle alueelliselle aggressiolle	Pidäke sotanäyttämön ydinaseiden käytön aloittamiselle	Pidäke sotanäyttämön ydinaseiden käytön aloittamiselle	Pidäke sotanäyttämön ydinaseiden käytön aloittamiselle	Pidäke yllättävälle massiiviselle ydinaseiskulle	Strategisen ydinaseen käyttö ydinasevoimien strategisena operaationa	
		Pidäke yllättävälle tavanomaisin asein tapahtuvalle laajamittaiselle aggressiolle	Pidäke yllättävälle massiiviselle ydinaseiskulle	Pidäke yllättävälle massiiviselle ydinaseiskulle	Pidäke yllättävälle massiiviselle ydinaseiskulle			
					Pidäkkeellisten (deeskaloivien ja demonstratiivisten) iskujen suorittaminen			

Kuva 7: Strategisten pidäkevoimien tehtävät eri tilanteissa⁴³⁵

⁴³⁵ Lähde: Лумпов В.И., Багмет Н.П. (2002): К вопросу о ядерном сдерживании. Военная мысль № 6, 2002, s. 21.

Eri komponenttien osalta voidaan kuvan perusteella todeta seuraavaa:

Poliittisdiplomaattiset toimet:

- Poliittisdiplomaattisia toimia harjoitetaan myös rauhan aikana⁴³⁶ ja ne ovat jatkuvia; lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että neuvotteluyhteys vastustajan kanssa säilytetään.

Tavanomaiset asevoimat:

- Tavanomaisia asevoimia voidaan käyttää välittömästi aseellisen konfliktin tilanteessa. Tästä viimeaikaisena esimerkkinä voidaan pitää ns. Georgian sotaa elokuussa 2008. Toisaalta silloisen Pohjois-Kaukasian sotilaalpiirin sotilaallinen kyky ei ollut riittävä pidäke Georgian sotilaallisen voiman käytön aloittamiselle.
- Iskander-M ohjus on nimennomaan tarkoitettu tavanomaisen asevoiman pidäkkeen voimistamiseen taktisella ja operatiivisella tasolla.

Taktinen ydinase:

- Pidäkkeellisten iskujen toteuttaminen taktisella ydinaseella on mainittu vain laajamittaisen, tavanomaisin asein käytävän sodan tilanteessa, joskin rajaviiva alueelliseen sotaan on ”häilyvä”, ts. niiden toteuttaminen ei todennäköisesti ole täysin poissuljettu alueellisessa sodassa.
- Ilmeisen ongelman sodan hierarkkisessa eskalaatorakennelmassa alueellisen tason pidäkkeen hallintaan muodostavat INF-sopimuksen rajoitteet; ilmeistä on, että Iskander-sarjan ohjukset ratkaisevat osan tästä ongelmasta aina 500 kilometriin asti; todennäköistä on, että Iskander-ohjus voidaan varustaa myös ydinkärjellä.
- Alueellisen tason pidäkkeen harjoittamista on käytännössä kokeiltu 7.10.2015 Syyriassa, jolloin Venäjä ampui Kaspianmereltä merisijoitteisia Kalibr-NK (3M14T) -risteilyohjuksia Syyriaan. Venäjä harjoitti siten taktisen ydinasejärjestelmän käyttöä täsmäasevarustuksella; Kalibr-sarjan ohjus voidaan luokitella taktiseksi tai operatiiviseksi; siitä on mahdollisesti strateginen versio kehitteillä.
- Kehitteillä olevan Brahmos-ohjuksen voidaan katsoa tarkoitetun paikallisen ja alueellisen pidäkkeen toteuttamiseen.

Strateginen ydinase:

- Strategisten ydinaseiden luokkaan kuuluvia uusia⁴³⁷ ilmasijoitteisia risteilyohjusversioita (H-101) on laukaistu useita ja toistuvasti Syyrian operaatiossa TU-95 MS ja TU-160 -pommikoneista. Täten Venäjä on harjoittanut sekä strategisten ydinasejärjestelmien käyttöä tavanomaisella kärjellä varustettuna että

---

⁴³⁶ Tämä ei kuitenkaan poissulje normaalia esim. taloudellista yhteistyötä, joskin antaa viitteen siitä, että kilpailuasetelma on vallitseva.

⁴³⁷ H-101 -risteilyohjus on otettu Venäjän sotavarustukseen vuonna 2012. <http://www.arms-expo.ru/armament/samples/1357/72318/> (2.8.2016).

myös demonstratiivisten iskujen suorittamista.

Yleisesti voidaan kuvan perusteella todeta, että konfliktitilanteen kehitys on redusoitu vaiheisiin, joita ilmentää sekä alueellinen että tuhovoiman mahdollinen eskalaatio. Tämän pohjalta on suunniteltu portaattaiset ja myös keskenään limittyvät pidäkekeinot niin poliittisdiplomaattisten keinojen kuin myös sotilaallisen asearsenaalin (suorituskykyjen) osalta.

Sotilaallisilla komponenteilla on kahtalainen perustehtävä: pidäke ja tarvittaessa sodan käynti. Pidäketehdävän hallinta ja siihen käytettävien keinojen (suorituskykyjen) käytön ajoittaminen tapahtuu ennakoivasti. Ydinaseen osalta vaikuttaa olevan pyrkimys kaksoiskäyttökäytön⁴³⁸ hyödyntämiseen, mikä mahdollistaa myös joustavan tuhovoiman käytön lisäämisen. Yleisesti voidaan todeta myös, että ydinaseen käyttöä pyritään lähtökohtaisesti sijoittamaan ”takapainotteiseksi”. Sen käyttöä siis pyritään mahdollisimman pitkään välttämään, mutta myös tarvittaessa lisäämään ”annostellen” eri vaiheissa.

Mahmut Garejev tarkasteli asevoimien strategisten toimien järjestelmää *Vojennaja mysl*-lehdessä julkaistussa artikkelissa vuonna 2005. Tuolloin hän esitti, että järjestelmä käsittäisi strategisen pidäkkeen, asevoimien strategisen ryhmittämisen (osittaisen tai täydellisen) sekä asevoimien taistelukäytön eri sodissa ja sotilaallisissa konflikteissa. Strateginen pidäke käsittäisi Garejevin mukaan sisällöllisesti asevoimien taistelukykyyn ja lkp-valmiuden; rauhanturvaoperaatiot; tiedustelu- ja informaatiollisen toiminnan; sotilaallisen yhteistyön; poliittisdiplomaattiset, taloudelliset ja muut toimet; sotilaallisen läsnäolon ja voiman demonstraatiot; virka-apun muille voimaministeriöille sisäisissä tehtävissä sekä ilmapuolustuksen ja valtion rajojen suojaamisen ja puolustamisen. Ydinaseen käyttö sisältyisi vasta asevoimien taistelukäyttöön paikallisessa sodassa tai aseellisessa konfliktissa rajoitetusti tai selektiivisesti.⁴³⁹

Tämän artikkelin ilmestymisestä 10 vuoden päästä Mahmut Garejev kirjoitti artikkelin, jonka mukaan asevoimien ja muiden joukkojen strategisten toimien järjestelmä on muuttumassa. Sodan luonteesta johtuen strategisten toimien päämuodot ovat *strateginen pidäke*, jota ylläpidetään rauhan aikana sekä tavanomaisilla että ydinaseilla. Se edellyttää tarvittavaa valmiusastetta, taistelu- ja liikekannallepanovalmiutta, tiedustelua ja vastatiedustelua, virka-apua muille turvallisuusviranomaisille (esim. hätätila- ja sisäministeriöille sekä rajavartiopalvelulle) sisäisten konfliktien ratkaisussa, onnettomuustilanteissa sekä valtion rajojen suojaamisessa ja puolustamisessa. Toisena asevoimien käyttömuotona olisi *strateginen ryhmittäminen* joko osittaisesti paikallista sotaa tai täysi-

---

⁴³⁸ Tässä tarkoitetaan asejärjestelmän varustamista tavanomaisella tai ydintaistelulatauksella.

⁴³⁹ Махмут Гареев (2005): Современная система военного управления и пути ее совершенствования. Военная мысль № 5, 2005, s. 66-67.

määräisesti laajamittaista sotaa varten. Kolmantena muotona on *asevoimien käyttö aseellisissa konflikteissa*.⁴⁴⁰ Garejevin näkemysten perusrakenne on siten säilynyt samana, mutta sisältö on erityisesti ydinaseiden osalta olennaisesti muuttunut. Ydinaseet Garejev on sijoittanut jo rauhan aikaan käytettäviin keinoihin verrattuna 10 vuoden takaiseen näkemykseensä.

Venäjän puolustusministeriö on julkaissut internet-sivuillaan myös kattavamman strategisen pidäkkeen määritelmän. Sen mukaan strateginen pidäke koostuu ”*sellaisten voimatoimiin (ven. меры силового характера) ja ei-voimatoimiin (ven. меры несилового характера) perustuvien, yhteensovitettujen toimien järjestelmästä, joita subjekti toimeenpanee yhtäaikaisesti tai konsekutiivisesti (peräkkäin, ven. последовательно) suhteessa toiseen osapuoleen (objektiin, osapuolten koalitioon) tarkoituksena, että objekti pidättyy voimatoimista, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa subjektille strategisen mittakaavan vahinkoa*”. Määritelmän mukaan strateginen pidäke perustuu periaatteisiin ”voiton epäamisestä” tai jossain tilanteissa ”voiton tekemiseen arvottomaksi”.⁴⁴¹ Periaatteet viittaavat siten sotilaallisen konfliktin de-eskalaatioon tai kostoiskuun ydinaseella joko tavanomaisella asekuormalla tai ydinlatauksella varustettuna.

Kyseisen strategisen pidäkkeen määrittely muistuttaa oleellisilta osin edellä mainittua ensyklopediassa esitettyä sotilaspoliittista pidäkettä, joka on tarkoitettu nimenomaan aggression ennaltaehkäisemiseen. Määritelmässä esitetään kuitenkin eroavaisuus sotilaspoliittiseen pidäkkeeseen, jonka tavoite on nimenomaan aggression ja rauhanomaiselle kehitykselle tai elintärkeille intresseille aiheutuvan uhan ennaltaehkäiseminen, kun taas strategista pidäkettä toimeenpannaan jatkuvasti objektin rajoittamiseksi ja lisäksi sotilaallisen konfliktin de-eskaloimiseksi. Eroavaisuus viittaa lähinnä toimivaltaan esimerkiksi kansainvälisissä suhteissa, diplomatiassa ja strategisten aseiden käytöpäätöksen osalta.

Verkkoversion mukaan strategisen pidäkkeen toimia harjoitetaan jatkuvasti, niin rauhan kuin sodankin aikana, voimatoimien ennaltaehkäisemiseksi ja vastustajan pitämiseksi ”tietyissä puitteissa” sekä sotilaallisen konfliktin de-eskaloimiseksi.⁴⁴² Täten strateginen pidäke viittaa Venäjän valtiojohtoiseen toimintaan, joka ei kuulu puolustusministeriön toimivaltaan. Voimatoimet voidaan rinnastaa sotilaalliseen toimintaan ja sotilaalliseen voimaan perustuviin toimiin. Ei-voimatoimilla puolestaan tarkoitetaan sen sijaan mm. poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia, oikeudellisia jne. toimia.

---

⁴⁴⁰ Махмут Гареев (2014): Последовательно отстаивать национальные интересы. Военно-промышленный курьер, № 2 (250), 22 января 2014 г. Garejev tiedostaa sodan luonteen kehityssuunnat, mutta siten, että ne eivät ainakaan toistaiseksi korvaa, vaan täydentävät ns. perinteistä kuvaa sodasta ja sen luonteesta.

⁴⁴¹ Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14206@morfDictionary> (30.5.2016).

⁴⁴² Sama.

Asian tekee merkitykselliseksi edellä mainitussa määritelmässä esitetty luettelo, jossa esitetään strategisen pidäkkeen ns. voimaan perustuvia toimia (ven. меры силового характера). Näitä ovat:

- tiedustelu- ja informaatiolliset toimet
- sotilaallisen läsnäolon ja sotilaallisen voiman demonstraatiot
- sotilaallinen läsnäolo
- toimet valtion taloudellisen toimeliaisuuden turvallisuuden takaamiseksi
- rauhanturvatoiminta
- ilmapuolustustoimet
- valtion rajan vartiointi ja suojaaminen ilmassa, maalla ja merellä
- demonstratiiviset joukkojen valmiustilan muutokset ja niiden saattaminen täyteen taisteluvalmiuteen
- joukkoryhmittymien huomattava vahvistaminen
- demonstratiivinen joukkojen koulutus iskujen suorittamiseksi (ml. ydinaseilla varustetut) sekä
- uhkaaminen yksittäisten iskujen (ml. ydinaseiskujen) suorittamisella tai niiden suorittaminen.

Esitetyt toimet ovat pitkälti asevoimien toteuttamisvastuulla, mutta näiden osalta itsestä päätösvaltaa ei ole puolustusministeriölle tai yleisesikunnalle delegoitu, ainakaan normaalioloissa⁴⁴³. Tällä halutaan korostaa siten asevoimien ylipäällikön johtavaa ja myös koordinoivaa roolia⁴⁴⁴. Huolimatta tämän lähteen ajallisten koordinaattien puutteesta, on ilmeistä, että määritelmän perusteena on käytetty edellä käsiteltyä yleisesikunta-akatemia näkemystä strategisesta pidäkkeestä. Tämä sillä perusteella, että määritelmän voimatoimien luettelo on käytännössä sama kuin yleisesikunta-akatemia artikkelissa esitetty.

Määritelmä liittyy yhteen järjestelmäanalyttisesti redusoidut politiikan alat ja suuntaa ne yhteen tavoitteeseen. Sellaisenaan yksiselitteinen määritelmä jättää kuitenkin lukijalleen paljon tulkinnanvaraa, mikä on ilmeinen tarkoitus. Toinen piirre on se, että määritelmä antaa Venäjälle mahdollisuuden subjektiiviseen arviointiin, mihin liittyviä kriteereitä on ulkopuolisen turha etsiä. Subjektiivisuus liittyy olennaisesti Venäjän monesti korostamaan kansalliseen suvereniteettiin ja sen lisäämiseen. Esiintyvät epämääräisyydet tai ristiriitaisuudet voidaan katsoa siis ”itsestäänselvyyksiksi” pidäkkeen tavoitteen valossa. Pidäkkeen tarkoitushan on vaikuttaa toisen osapuolen kognitioon, aiheuttaa epätietoisuutta ja viimekädessä pelkoa. Tässä suhteessa täysi avoimuus ei

---

⁴⁴³ On kuitenkin ilmeistä, että alueellisella komentajalla (sotilaspiiri, OSK) on tietty velvoite itsenäisten päätösten tekemiseen voimatoimien suhteen yllättävissä tilanteissa.

⁴⁴⁴ Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14206@morfDictionary> (30.5.2016). Tähänkin pätee jo edellä todettu, että aineiston laatimis- tai julkaisuajankohtaa ei ole mainittu. Venäjän presidentin avustava elin on turvallisuusneuvosto.

kuulu pidäkkeen konseptin johtavaksi periaatteeksi⁴⁴⁵. Pikemminkin pidäketoimintaan liittyvä avoimuus on tarkoituksenmukaista ainoastaan silloin, kun on esimerkiksi kyse sotilaallisen voiman demonstraatiosta ja siihen liittyvästä päätöksenteosta ja yllätyksellisyydestä.

Määritelmä on kuitenkin selkeä kehitysvaihe pidäkkeen käsitteistöön muutoksen tendenssissä, jota ilmentää laajeneva muutos puhtaasti sotilaalliseen voimaan ja erityisesti ydinaseeseen perustuvasta mahdollisesta vaikuttamisesta kohti monialaista vaikuttamista toiseen osapuoleen, jossa objektina voi olla sotilaspoliittista johtoa laajempi kohderyhmä ja sen tietoisuus.

3.3.5. Pidäkkeen konseptuaalinen kehittyminen

Kansallista turvallisuutta koskevat kokonaiskäsitteet on julkaistu konseptiona vuosina 1997⁴⁴⁶ ja 2000⁴⁴⁷ sekä kansallisen turvallisuuden strategiana vuosina 2009⁴⁴⁸ ja 2015⁴⁴⁹. Venäjän lainsäädännön mukaan presidentti vahvistaa kansallista turvallisuutta koskevat asiakirjat, jolloin asiakirjat saavat velvoittavan luonteen. Kansallisen turvallisuuden konseptiota tai strategiaa on pidettävä hierarkkisesti ylimpänä valtiollisena asiakirjana, johon muut, eri alojen toiminnan linjaukset, kuten esimerkiksi sotilasdoktriini, pohjautuvat. Täten lähtökohtaisesti ne ovat yhdensuuntaisia ja toisiaan täydentäviä asiakirjoja⁴⁵⁰.

Kansallisen turvallisuuden konseptiossa 1997 todetaan, että Venäjän ydinasepidäkepotentiaalin säilyttämisen mahdollistaa omalta osaltaan valtion resurssien kohdentamisen ensisijaisiin ja ”kipeisiin” sisäisiin ongelmiin. Tälle katsottiin olevan edellytyksinä Venäjän ja maailman johtavien maiden suhteiden laadullinen kehittyminen sekä se, että Venäjään ei kohdistu laajamittakaavaisen aggression uhkaa. Sanamuodot ilmentävät siis sitä, että ydinase muodostaa ikään kuin suojan, jonka turvassa valtion sisäisiä ongelmia pyritään ratkaisemaan.

Edelleen konseption mukaan Venäjä ei pyri ylläpitämään aseistuksellista ja sotilaallista pariteettia johtavien maailman maiden kanssa, vaan suuntautuu ”realistisen pidäkkeen” periaatteen toteuttamiseen, minkä perustana on päättäväisyys olemassa olevan sotilaallisen voiman tarkoituksenmukaisesta (ven. адекватное) käytöstä aggression en-

---

⁴⁴⁵ Tämä koskee erityisesti asejärjestelmiin liittyviä määrällisiä tekijöitä ja laadullisia ominaisuuksia.

⁴⁴⁶ Указ президента РФ от 17 декабря 1997 № 1300: Об утверждении концепции национальной безопасности РФ.

⁴⁴⁷ Указ президента РФ от 10 января 2000 № 24: Об утверждении концепции национальной безопасности РФ.

⁴⁴⁸ Указ президента РФ от 12 мая 2009 № 537: О Стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года.

⁴⁴⁹ Указ президента РФ от 31 декабря 2015 № 683: О Стратегии национальной безопасности РФ.

⁴⁵⁰ Sotilasdoktriinin olemuksesta tarkemmin katso: Forsström Pentti (2016): Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. МРКК, Sotataidon laitos, julkaisusarja 3: Туöпареита n:o 3, s. 1-6.

naltaehkäisemiseen. Sodan ennaltaehkäisyssä prioriteettina katsottiin olevan poliittiset, taloudelliset ja muut ei-sotilaalliset keinot. Realistinen pidäke viittaa mm. siihen, että valtion taloudelliset reunaehdot sanelevat sotilaallisen voiman kehittämistä ja kokonaisuudessaan sotilaallisen turvallisuuden takaamista.

Konseption mukaan asevoimien tärkeimpinä tehtävinä on ydinpidäkkeen ylläpitäminen niin ydinsodan kuin laajamittaisen tai alueellisen sodan ennaltaehkäisemiseksi liittolaisvelvoitteiden täyttämisen ohella. Ydinasevoimien potentiaalin tasosta todettiin, että niiden on pystyttävä ”taatusti tuottamaan määrätty vahinko mille tahansa hyökkääjävaltiolle tai valtioliitolle”. Tämän ohella asevoimien suoritevaatimuksiksi määriteltiin se, että niiden oli pystyttävä suojaamaan maata ilma-avaruushyökkäykseltä, täyttämään tehtäviä hyökkäyksen torjumiseksi paikallisessa sodassa sekä ryhmittämään joukkomuodostelmia alueellisen sodan edellyttämiin tehtäviin. Näiden lisäksi kolmantena tehtäväkokonaisuutena oli rauhanturvatoiminta itsenäisesti tai kansainvälisen organisaation puitteissa.

Konseption mukaan Venäjä pidätti itsellään oikeuden käyttää ”*kaikkia käytössään olevia voimia ja välineitä, ml. ydinaseet*”, mikäli syntyi uhka Venäjän olemassaololle suvereenina ja itsenäisenä valtiona. Asevoimia Venäjä voi käyttää päättäväisesti ja suunnitelmien mukaisesti edullisten olosuhteiden luomiseksi rauhan solmimiselle. Sotilaallisen voiman käyttöä edeltäisi poliittisia ja muita toimia.

Vuonna 1993 laadittu sotilasdoktriini ja siitä julkaistut tärkeimmät säännökset⁴⁵¹ olivat varsin yleisiä sekä suuntautuneet lähinnä kansainvälisen oikeuden ja sopimusjärjestelmän kehittämiseen. Ydinasepolitiikan tavoitteeksi asetettiin ydinsodan vaaran poistaminen ennaltaehkäisyllä. Tähän tavoitteeseen pyrittiin osin ydinaseiden vähentämisellä ”minimaaliselle tasolle”. Ennaltaehkäisyä tai sen sisältöä ei sen enempää sotilasdoktriinissa 1993 käsitelty. Sen sijaan huomiota kiinnitettiin ydinaseuuvottelujen osallistujamäärän lisäämiseen, ydin- ja muiden joukkotuhoaseisiin liittyvien sääntelytoimien kattavuuden ja toimeenpanon tehostamiseen. Edellä mainitun perusteella voi todeta, että kansallisen turvallisuuden konseptio säätelä pidäke-toimintaa yksityiskohtaisemmin kuin sotilasdoktriini.

Asevoimien käytön tavoitteet muotoiltiin sotilasdoktriinissa 1993 vakauden säilyttämiseksi niin paikallisella, alueellisella kuin globaalilla tasolla. Tässä siis lähtökohtana oli voimasuhteiden pariteetti. Asevoimien tehtävät ennaltaehkäisyn valossa käsittivät suvereniteetin, alueellisen eheyden ja muiden elintärkeiden intressien puolustamisen, mikäli Venäjä vastaan hyökkäittäisiin. Strategisten ydinasevoimien osalta lähtökohtana

---

⁴⁵¹ Основные положения военной доктрины РФ (изложение), Красная звезда 19 ноября 1993. Tästä käytetään nimitystä sotilasdoktriini 1993.

oli niiden kokoonpanon ja tilan säilyttäminen tasolla, jossa ne pystyvät ”varmasti” aiheuttamaan viholliselle käsketyin tuhon kaikissa olosuhteissa.

Tavanomaisten asevoimien osalle sotilasdoktriini 1993 ei suoranaista pidäke- tai ennaltaehkäisytehtävää määrittänyt. Lähtökohtana oli se, että niiden taistelupotentiaali olisi tasolla, joka takaisi paikallisen ja alueellisen mittakaavan hyökkäyksen torjunnan. Toisena perustehtävänä oli se, että asevoimien voimaa pystyttäisiin lisäämään strategisella ryhmittämisellä siirryttäessä rauhan ajasta sodan ajan olosuhteisiin. Asevoimien tehtävät olivat täten varsin perinteisiä hyökkäyksen torjuntaan liittyviä, joista laajamittaisen sodan mahdollisuutta ei ollut suljettu pois. Näiden lisäksi sotilasdoktriinissa määriteltiin sisäministeriön vastuulle ja tavoitteeksi sisäisten aseellisten konfliktien ehkäiseminen, rajoittaminen ja ratkaiseminen. Tämän ohella sisäministeriön vastuulla oli konfliktialueen lähiympäristön yhteiskunnallisen järjestyksen ja turvallisuuden vahvistaminen. Tämän perusteella Tšetšenian ensimmäisen sodan syttyminen ei Venäjän sisäministeriölle, saati asevoimille ole niiden toiminnan menestystarina.

Kansallisen turvallisuuden konseption 2000 mukaan sotien ja aseellisten konfliktien ennaltaehkäisyssä priorisoitiin poliittiset, diplomaattiset, taloudelliset ja muut ei-sotilaalliset keinot. Tämän ohella katsottiin, että puolustus edellytti riittävää sotilaallista voimaa. Asevoimien tärkeimmäksi tehtäväksi määriteltiin pidäkkeen toteuttaminen Venäjää ja sen liittolaisiin kohdistuvan ”minkä tahansa mittakaavan aggression ennaltaehkäisemiseksi, ml. ydinaseiden käytöllä.”. Konseptiossa toistettiin edellisessä konseptiossa mainittu ydinasevoimien suoritevaatimus, jota oli laajennettu käsittämään ”kaikki tilanteet”. Konseptiota voidaan pitää kuitenkin käänneasteena siinä mielessä, että ei-sotilaalliset ennaltaehkäisevät toimet tuotiin priorisoidusti esille sotilaalliseen, lähinnä ydinaseisiin perustuvaan pidäkkeeseen verrattuna.

Suoritevaatimuksena määriteltiin konseptiossa asevoimille lisäksi se, että niiden rauhan ajan taistelukokoonpanon on pystyttävä suojaamaan maata luotettavasti ”ilmasta tehtävän hyökkäyksen varalta” sekä ”yhdessä muiden joukkojen kanssa torjumaan aggressio paikallisessa sodassa (aseellisessa konfliktissa)”. Tämän lisäksi asevoimien on pystyttävä ”suorittamaan strateginen ryhmittäminen laajamittaisen sodan edellyttämien tehtävien täyttämiseksi” sekä rauhanturvatoimintaan. Täten asevoimien suoritevaatimukset olivat kasvaneet oleellisesti yhteistoiminnan ja laajamittaisen sodan osalta. Yhteistyötä edellytettiin lisättävän myös IVY-maiden puitteissa. Konseptiossa toistettiin vuonna 1997 esitetty periaate kaikkien voimien ja välineiden käytöstä, mikäli poliittiset yms. ei-sotilaalliset toimet osoittautuisivat tehottomiksi tai loppuun käytetyiksi.

Kolmisen kuukautta kansallisen turvallisuuden konseptin hyväksymisen jälkeen, huhtikuussa 2000 vahvistettiin myös päivitetty versio sotilasdoktriinista⁴⁵². Siinä ydinasepolitiikan lähtökohtana oli Venäjän ydinasevaltion statuksen säilyttäminen pidäkkeenä Venäjää ja/tai sen liittolaisia vastaan kohdistuvassa hyökkäyksessä. Kuluneen vuosikymmenen aikana ydinasepariteetti oli muuttunut ydinaseisiin perustuvan aseman säilyttämiseksi. Ydinaseiden merkitys oli siten muuttunut aiempaa poliittisemmaksi, joskin pariteettiperiaatetta ei kokonaan jätetty syrjään. Muutoin erityisesti ydin- ja muiden joukkotuhoaseiden leviämisen estämisen ja osallistujamäärän lisäämisen osalta edellisessä sotilasdoktriinissa esitetyt tavoitteet olivat ennallaan.

Uutena piirteenä sotilasdoktriinissa 2000 oli se, että asevoimien tehtäviä oli täsmennetty käsittämään uhkien ennaltaehkäisy, hyökkäyksen torjunta, rajoittaminen (lokalisointi, ven. локализация) ja neutralisointi. Tämän ohella paikallisten sotien ja kansainvälisten aseellisten konfliktien osalta tehtäviksi eriteltiin jännityspesäkkeen rajoittaminen ja vastustajan pakottaminen konfliktin keskeyttämiseen ”mahdollisimman aikaisessa vaiheessa”. Voidaan todeta, että nämä muotoilut eivät vielä juurikaan täsmenneet pidäketoimintaa, joskin tietty konfliktin de-eskalaatiotehtävä niihin oli sisällytetty.

De-eskalaation keinoja ei kuitenkaan sen enempää käsitelty. Konfliktin jälkitilaa silmällä pitäen sotilasdoktriinissa esitetyssä tehtävässä rauhanturvatoiminnasta viitattiin tilanteeseen, jossa Venäjä tavoittelee vastakkain olevien osapuolten erottamista toisistaan ja tilanteen vakauttamista, mutta ei esimerkiksi rauhaanpakottamista sellaisenaan. Toisaalla doktriinissa tuotiin kuitenkin esille se, että Venäjän yksi lähtökohta on reagoida ulkoiseen uhkaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tässä tarkoituksessa sotilasdoktriinissa 2000 esitettiin mahdollisuus rajoitettujen joukkojen sijoittamisesta ”strategisesti tärkeille alueille” valtion rajojen ulkopuolelle kansallisen tai yhdistetyn ryhmittymän kokoonpanoon sopimusperusteisesti.

Asevoimien tehtävissä oli uutena elementtinä hyökkäyksen torjunnan, lokalisoinnin ja neutralisoinnin ohella Venäjään kohdistuvien uhkien ennaltaehkäisy. Toisena uutena säädöksenä oli se, että sotilaallisilla toimenpiteillä ja merisotilaallisella läsnäololla voitiin tarvittaessa tukea poliittisia toimia. Strategisten ydinasevoimien tehtävät olivat säilyneet ennallaan käsketyt tuhon takaamiseksi kaikissa tilanteissa. Vastaavasti tavanomaisten asevoimien osalta tehtävät olivat pienentyneet siten, että niiden taistelupotentiaali mahdollistaisi ainoastaan paikallista mittakaavaa olevan hyökkäyksen torjunnan. Täten alueellinen aspekti oli jätetty sotilasdoktriinista pois, joskin strategisen ryhmittämisen velvoite jäi ennalleen.

---

⁴⁵² Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г.

Vuonna 2009 kansallisen turvallisuuden konseptio nimettiin strategiaksi, joka terminologisesti ilmentää toimintalinjaa sekä muutoksena kuvastaa toiminnan järjestäytymisen ja suunnitelmallisuuden lisääntymistä kansallisten strategisten prioriteettien edistämisessä⁴⁵³. On tarpeen mainita, että näiksi strategisiksi prioriteeteiksi todettiin kansallinen puolustus sekä valtiollinen ja yhteiskunnallinen turvallisuus. Ilmeisen selvää on, että kansallisessa puolustuksessa olennainen osuus on sotilaallisella turvallisuudella. Valtiollinen turvallisuus puolestaan viittaa maan perustuslain mukaiseen poliittiseen järjestelmään, kun taas yhteiskunnallinen turvallisuus maan sisäiseen vakauteen ja eheyteen. Prioriteettien katsotaan olevan perusedellytyksiä ja tarpeita kansallisen turvallisuuden, niin ulkoisen kuin sisäisen, säilyttämiselle.

Kansallisen turvallisuuden strategian 2009⁴⁵⁴ mukaan kansallisen puolustuksen strategiset kehittämistehtävät olivat ”*globaalisten ja alueellisten sotien ja konfliktien ennaltaehkäisyminen sekä strategisen pidäkkeen toimeenpano tarkoituksena maan sotilaallisen turvallisuuden takaaminen*”. Strategian 2009 mukaan strateginen pidäke, jota terminä käytettiin ensimmäistä kertaa virallisissa asiakirjoissa, edellytti ”*toisiinsa kytkeytyneiden ja systemaattisten poliittisten, diplomaattisten, sotilaallisten, taloudellisten, informaatiollisten ja muiden toimien kokonaisuuden toimeenpanoa, joka on suunnattu hyökkääjävaltion (valtiokoalition) vahingollisen toiminnan uhkasta varoittamiseen (ven. предупреждение) tai sen vähentämiseen*”. Näillä sanoilla käytännössä luotiin perusta konsolidoidun strategisen pidäkejärjestelmän kehittämiseksi⁴⁵⁵. Vaikka strategista pidäkettä ei asiakirjassa määritellä, asiakirjan sanamuodot ilmentävät kuitenkin selkeästi sitä, että se viittaa nimenomaan sotilaallisen turvallisuuden ylläpitämiseen. Otsikkonsa mukaisesti strategia asetti määräajan vuoteen 2020.

Asiakirjassa tuotiin esille taloudellisten resurssien merkitys strategisen pidäkkeen toteuttamiselle sekä erityisesti valtion sotilaallisen organisaation ja puolustuspotentiaalnin kehittämiseksi. Erityisesti korostettiin sotilaallisen infrastruktuurin ja valtion sotilaallisen organisaation johtamisjärjestelmän kehittämistä. Asiakirjassa mainittiin myös kansallisen puolustuksen periaatteet ”*järkevistä riittävydestä ja tehokkuudesta, ei-sotilaalli-*

---

⁴⁵³ Turvallisuusneuvoston sihteeri Nikolai Patrušev esitteli uutta kansallisen turvallisuuden strategiaa ja strategisen suunnittelun perusteita turvallisuusneuvoston istunnossa 25.3.2009. Patruševin mukaan termien muutoksessa kyse on siitä, että konseptio aikanaan määritteli valtion toimintasuuntia, kun taas strategia määrittelee kansalliset strategiset prioriteetit tehtäväkokonaisuuksina ja samalla toteutus- ja arviointimekanismin valtion ja yhteiskunnan eri toimien ja tuloksellisuuden osalta. Kts. <http://www.scrf.gov.ru/news/420.html> (13.6.2016).

⁴⁵⁴ Указ президента РФ от 12 мая 2009 г. № 537 О стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года.

⁴⁵⁵ Stephen J. Blank viittasi tältä osin siihen, että kyse on aiemmin mainittujen poliittisen prosessiin liittyvien sisäisten ristiriitojen – valtataistelun – ratkaisemisesta ja kysymysten turvallistamisesta (”securitization”). Stephen J. Blank (2010): ”No need to frighten us, we are frightened of ourselves,” Russia’s blueprint for a policy state, the new security strategy. Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 65–74, 115, 125. Blank viittaa Aleksandr Goltsin päätelmään valtataistelusta, jonka mukaan ”*Siloviki won most of the debate*”. Kyse on kuitenkin ehkä periaatteellisesta kamppailusta turvallisuuspalvelujen (siis FSB, ent. KGB) kasvattien ja sotilaiden välillä, missä voittaja asettui hierarkisesti asevoimien ja puolustusministeriön yläpuolelle.

sesta reagoinnista, julkisesta diplomatiasta, rauhanturvatoiminnasta sekä kansainvälisestä sotilaallisesta yhteistyöstä”.

Asiakirjan perusteella ei siis voida puhua vielä kokonaisuudeksi rakennetusta ja johdettusta pidäkejärjestelmästä, vaan lähinnä sen kehittämisen alkuvaiheesta, jossa ytimen muodostaa ”perinteinen” sotilaallinen pidäke. Tähän viittaa eksplisiittisesti maininta sotilaallisen turvallisuuden takaamisesta valtion sotilaallisella organisaatiolla ja ”puolustuspotentiaalilla”. Voitaneen kuitenkin todeta, että strategisen pidäkkeen määrittämisen sisällyttäminen asiakirjaan legitimoit kysymyksen jatkokehittämisen. Yhtenä yksityiskohtana mainittakoon myös se, että myös asevoimien ”uusi olemus” (ven. *новый облик*)⁴⁵⁶ esitettiin asiakirjassa kansallisen puolustuksen ”lujittamisen päätehtävänä”.

Vajaa vuosi kansallisen turvallisuuden strategian hyväksymisen jälkeen vahvistettiin helmikuussa 2010 uusi sotilasdoktriini⁴⁵⁷. Sen mukaan Venäjän tärkeimpänä tehtävänä oli ”ydinasein käytävän ja minkä tahansa muun sotilaallisen konfliktin estäminen”. Tämän katsottiin edellyttävän strategisen vakauden ja ydinasepotentiaalin ylläpitämistä riittävällä tasolla. Tavoitteena oli kahden- ja monenkeskisten yhteistyömekanismien luomista ohjuspuolustuksen alalla sekä kansainvälisen sopimuksen aikaansaaminen, jolla kielletäisiin aseiden sijoittaminen avaruuteen.

Asevoimien käytön tavoitteet olivat muuttuneet oikeudenmukaiseksi hyökkäyksen torjunnaksi, rauhan ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi kollektiivisten turvallisuusraken-
kenteiden päätösten mukaisesti. Uutena tavoitteena oli myös valtion rajojen ulkopuo-
lella olevien kansalaisten suojeleminen, missä tarkoituksessa asevoimia voitiin käyttää nopeasti (ven. *оперативно*). Asevoimien käytön tavoitteet olivat muuttuneet aiempaa yleisluonteisemmiksi ja samalla ne kytkeytyivät selkeämmin kansainväliseen oikeuteen. Uutena säädöksenä oli myös se, että asevoimien käytöstä rauhan aikana päättää presidentti.

Asevoimien tehtäviksi sotilasdoktriinissa 2010 oli määritetty strateginen pidäke, joka sisälsi sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisemisen. Strategisten ydinasevoimien tehtäväksi määritettiin käsketyin vahingon aiheuttaminen missä tahansa tilanteessa. Tavanomaisten asevoimien velvoitteena oli säilyttää kyky joukkoryhmien oikea-aikaiseen ryhmittämiseen potentiaalisesti vaarallisiin strategisiin suuntiin. Tehtävien muutos koski lähinnä tavanomaisten asevoimien valmiutta.

---

⁴⁵⁶ ”Uudella olemuksella” viitattiin vuonna 2008 aloitettuun asevoimien reformiin ja sen tavoitteeseen asevoimien osalta. Täten voidaan todeta, että käytännön kehittämistoimet alkoivat jossain määrin ennen kuin vahvistettua konseptuaalista ja julkista perustaa niille oli. Sotilasdoktriini päivitettiin vuonna 2010. Tämä on sotilaallis-informaatiolisesti sinällään tarkoituksenmukaista.

⁴⁵⁷ Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г.

Mielenkiintoista on se, että sotilasdoktriinin päivitetty versio vahvistettiin jo loppuvuodesta 2014⁴⁵⁸, vaikka siinä oli faktisesti kolme muutosta edeltäjäänsä verrattuna ja että uudistettu kansallisen turvallisuuden strategia vahvistettiin vasta seuraavana vuonna. Sotilasdoktriinissa ensimmäinen muutos koski turvallisuuden takaamisen tavoitteita, joiden osalta sodan estämisen, vakauden ja pidäkkeen ylläpitämisen, avaruuden aseistamiskieltopimukseen aikaansaamisen sekä ohjuspuolustuksen yhteistyömekanismien kehittämisen käsittävään luetteloon oli sisällytetty ”*vastatoimet joidenkin valtioiden (valtioryhmien) yrityksille saavuttaa sotilaallinen ylivoima ryhmittämällä strategisia ohjuspuolustusjärjestelmiä, sijoittamalla aseita avaruuteen ja ryhmittämällä strategisia tavanomaisia täsmäasejärjestelmiä*”.

Toisena uutena säädöksenä edelliseen verrattuna olivat asevoimien käytön periaatteet ”päättäväisyydestä, päämääräsuuntautuneisuudesta ja kokonaisvaltaisuudesta” oikea-aikaisen strategisen tilanteen arvioinnin pohjalta. Kolmantena uutena seikkana oli se, että asevoimien tehtävät täytetään Venäjän puolustus suunnitelman mukaisesti. Aiemmin perusteina olivat olleet asevoimien käyttö- ja liikekannallepanosuunnitelmat.

Perusteltua on siis kysyä, miksi sotilasdoktriini päivitettiin ennen kansallisen turvallisuuden strategiaa? Tähän on löydettävissä ainakin kolme tulkintaa, jotka kaikki liittyvät pyrkimykseen informatiovaikuttamiseen. Yhtäältä Venäjä todennäköisesti halusi yllätyksellisesti testata ulkomaailman reaktioita varsin tulehtuneessa kansainvälisessä tilanteessa, jossa Venäjä oli ottanut haltuunsa Krimin niemimaan ja Itäinen Ukraina oli liekeissä. Toisaalta yllätyksellisyys perustui nimenomaan siihen, että sotilasdoktriinin päivityksestä alkoi ”tihkua” tietoja vasta sen jälkeen, kun Minskissä oli päästy sopimukseen Itäisen Ukrainan osalta. Tässä tilanteessa otollista oli kääntää huomiota Venäjän sotilaspolitiikkaan.

Toinen selitystulkinta on se, että Venäjä halusi ilmaista päättäväisyyttään mahdollisista vastatoimista kansainvälisen ja erityisesti Euroopan tilanteen muutoksen johdosta. Kyse oli siis pidäkkeen vaikutusvälineiden lisäyksestä ja pyrkimyksestä orastavan konfliktin de-eskalaatioon.

Kolmantena tulkintana on se, että vuoden 2014 tilanteessa Venäjä halusi antaa vaikutelman, että sotilaallinen toiminta olisi perusta ja ”eduskäypä” muulle poliittiselle toiminnalle. Tämän ohella haluttiin ilmaista, että Venäjän politiikka olisi jatkossa yhtenäistä, toimiltaan koordinoitua ja keskitetysti johdettua toimintaa. Tässä suhteessa voi tulkita, että Krimin valtaus oli ikään kuin Venäjän sisäisen poliittisen järjestelmän koheesion testauksena. Täten voisi todeta, että Venäjä löysi Krimistä ”ongelmallisen ikku-

---

⁴⁵⁸ Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976.

nan”, jonka sulkemisella pystyttiin edistämään laajempia kansallisia intressejä, nimenomaan suurvaltastatuksen ja vaikuttavuuden osalta.

Tästä operaatiosta noin vuoden päästä, 31.12.2015, vuoden 2009 kansallisen turvallisuuden strategia ”menetti lainvoimansa” presidentti Putinin vahvistaessa uuden kansallisen turvallisuuden strategian.⁴⁵⁹ Asiakirja vahvisti eksplisiittisesti jo edellä pitkälti todetun, minkä mukaan kansallisen turvallisuuden strategia on strategisen suunnittelun perusasiakirja, joka määrittelee ”kansalliset intressit ja kansalliset strategiset prioriteetit”. Nämä on asiakirjassa jalostettu sisä- ja ulkopolitiikan tavoitteiksi, tehtäviksi ja toimiksi, jotka on suunnattu kansallisen turvallisuuden lujittamiseen ja maan kestävään kehitykseen pitkällä aikataululla. Huomattavaa tässä oli se, että strategian ajalliset määrääajat on korvattu väljemmällä muotoilulla. Asiakirja on edeltäjiinsä verrattuna huomattavan selkeytynyt ja järjestelmällisesti rakennettu sekä monilta osiltaan sisällöllisesti kattavampi.

Edellä mainittu vahvistaa sen tulkinnan, että Venäjä tarkastelee kansallista turvallisuutta järjestelmäkokonaisuutena, jonka ylläpitoon ja kehittämiseen kukin valtiollinen, aluehallinnollinen tai yhteiskunnallinen toimija osaltansa osallistuu, siis Krimin valtauksen jälkeisessä tilanteessa oli osallistuttava. Kyse oli siis yhtenäisestä, joskin toiminnallisesta kokonaisjärjestelmästä, joka kattaisi kaikki toimijat ja organisaatiot Venäjän yhteiskunnasta presidenttiin asti. Luonnollisesti tämä edellyttää kokonaisuuden johtamista ja toiminnan valvontaa. Strategia 2015 on sotilaallisin termein ilmaistuna Venäjän toiminnan strateginen perusajatus.

Kokonaisuus edellyttää kultakin toimijalta toiminnan tiettyä tasoa ja tavoitteiden saavuttamista. Venäjän lähestymistapa turvallisuuteen merkitsee myös, että politiikassa kyse on turvallisuuskilpailusta ja omien intressien edistämisestä, missä on pyrittävä saavuttamaan etulyöntiasema tavalla tai toisella vastakkaisen osapuolen suhteen. Tasapuolisuuden vuoksi on kuitenkin todettava, että teoriassa ns. ”win-win”-tilanne ei ole poissuljettu.

Kansallisen turvallisuuden strategian 2015 mukaan Venäjän kansalliset intressit kohdistuvat ”*maan puolustuksen lujittamiseen, valtion perustuslaillisen järjestyksen, suvereniteetin, itsenäisyyden, valtiollisen ja alueellisen eheyden (ven. целостность) säilyttämiseen*”. Toisena intressiryhmänä ovat kansallinen yksimielisyys, poliittinen ja sosiaalinen vakaus, demokraattisten instituutioiden kehittäminen sekä valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisten vuorovaikutusmekanismien nykyaikaistaminen. Kolmannen intressiryhmän muodostavat väestön elämän laadun ja terveyden parantaminen sekä vakaan väestöllisen kehittymisen takaaminen. Neljäntenä intressiryhmänä on kulttuurin sekä perinteisten venäläis-

---

⁴⁵⁹ Указ президента РФ от 31 декабря 2015 № 683: О Стратегии национальной безопасности РФ.

ten moraalisten arvojen säilyttäminen ja kehittäminen. Viidentenä intressinä on kansantalouden kilpailukyvyyn parantaminen. Kuudentena intressinä, jonka voi katsoa olevan seurausta edellä mainittujen toteutumisesta, on *”Venäjän statuksen lujittaminen yhtenä maailman johtavista suurvalloista, jonka toiminta on suunnattu strategisen vakauden ja molemminpuolisten kumppanuussuhteiden ylläpitämiseen moninaisessa maailmassa”*.

Edellä mainittujen intressien edistämisen Venäjä katsoo tapahtuvan strategisten kansallisten prioriteettien toteuttamisella. Näiden prioriteettien luettelo on vastaavalla tavalla laajentunut. Strategian 2015 mukaan prioriteetit ovat: ”maan puolustus, valtiollinen ja yhteiskunnallinen turvallisuus, kansalaisten elämän laadun parantaminen, talouskasvu, tiede, teknologiat ja koulutus, terveydenhuolto, kulttuuri, ekologia ja järkevä luonnon hyödyntäminen sekä strateginen vakaus ja yhtäläinen strateginen kumppanuus”. On siten selvää, että ainakin näistä kolme koski sotilaallista ja turvallisuusaspekteja loppujen kohdistuessa yhteiskunnalliseen kehitykseen ja hyvinvointiin.

Kansallisen turvallisuuden strategian 2015 puolustusta koskevassa luvussa todetaan, että sen strategiset tavoitteet – *”olosuhteiden luominen Venäjän rauhanomaiselle ja dynaamiselle sosiaalistaloudelliselle kehitykselle sekä sen sotilaallisen turvallisuuden takaaminen – saavutetaan sotilaallisten konfliktien strategisella pidäkkeellä ja ennaltaehkäisyllä”*. Näiden ohella tavoitteen saavuttamista edistetään valtion sotilaallisen organisaation, asevoimien, muiden joukkojen ja sotilaallisten muodostelmien ja elinten käytön keinojen ja muotojen kehittämällä sekä Venäjän liikekannallepanovalmiuden ja siviilipuolustuksen kykyjen lisäämisellä.

Edellä mainittu on osin varsin selkeä lähtökohta turvallisuustavoitteiden saavuttamiselle kansainvälisessä yhteisössä. Venäjän pidäkkeen tarkoitus on pyrkiä aiheuttamaan pelkoa toimintaympäristössään, millä taattaisiin rauhanomaiset olosuhteet ja samalla ennaltaehkäistäisiin sotilaallisten konfliktien syntyminen. Tässä suhteessa Krimin valtaus ja Syyrian operaatio 2015 alkaen olivat selkeitä preventiivisiä toimia. Lähtökohdaisesti voi kuitenkin todeta, että kyseinen tavoite ”olosuhteiden luomisesta kehitykselle” voi olla jokseenkin häiritsevä lähtökohta normaalille kansainväliselle kanssakäymiselle esimerkiksi talouden alalla. Epäily Venäjän tarkoitusperistä ainakin herää ja vielä perustellusti.

3.3.6. Tulkinnat ja johtopäätökset

Tarkasteltaessa ajallisesti sodan ennaltaehkäisemisen kehitystä Venäjällä voidaan todeta, että 1990-lukua leimasi pitäytyminen perinteisessä sotilaalliseen voimaan perustuvassa pidäkkeessä ja sen merkityksessä sotaa ennaltaehkäisevänä tekijänä. Tässä pääroolia näyttelivät strategiset ydinaseet, joiden merkitystä korostettiin sotia ja konflikteja ennaltaehkäisevänä tekijänä.

Sotilaalliseen voimaan ja sen historialliseen rooliin perustuvan pidäkekäsityksen katsottiin olevan joltisestikin riittävä ennaltaehkäisemään ne uhat ja haasteet, joiden edessä Venäjä katsoi olevansa. Kapasiteetin ja siten ennaltaehkäisyn peruslähtökohdana oli ydinaseiden pariteetti Yhdysvaltojen kanssa, joka oli vallinnut aiemmin vuosien ajan⁴⁶⁰. Käytännössä voitiin puhua vain strategisesta ydinasepidäkkeestä. Toisena leimaa antavana piirteenä oli se, että käsitykset perustuivat selkeään kahtiajakoon joko rauhan tai sodan ajan toimista. Pidäke muutoin oli erillisten toimien toteuttamista kullakin politiikan saralla, jonka kokonaisuuden koordinointi ja johtaminen oli kaukana verrattuna tilanteeseen nykyisen presidentti Putinin aikana.

1990-luvun loppu merkitsi voimakasta pettymystä vallinneeseen käsitykseen sotilaallisesta voimasta, erityisesti ydinaseiden kapasiteetista sotaa ennaltaehkäisevänä tai strategista vakautta ylläpitävänä tekijänä niin paikallisella, alueellisella kuin globaalilla tasolla. Tuon ajan sisäiset konfliktit, Venäjän rajojen ulkopuolella käydyt sodat (vast.) ja sotilaspoliittiseen tilanteeseen oleellisesti vaikuttavien tekijöiden muutos olivat omiaan aiheuttamaan Venäjän ”herätyksen” niin konseptuaalisesti kuin käytännössä. Kehitystarpeita nähtiin olevan kaikilla turvallisuuden tasoilla.

2000-luvun ensimmäisiä vuosia leimaa se, että muutostarpeet sodan ja sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisyn osalta tiedostettiin. Toiminnallisesti aikaansaatiin nopea ja ainut mahdollinen reaktio muuttuneeseen tilanteeseen, jonka keskiössä oli ydinaseiden ja niiden muodostaman pidäkkeen korostaminen konseptuaalisissa asiakirjoissa. Eistrategisten ydinaseiden esille tuominen ei merkinnyt sinällään sotilaallisen voiman lisäämistä, vaan sen roolin korostamista informaatiovaikuttamisen keinona. Se oli väline, joka oli faktisesti ollut olemassa jo aiemminkin. Tapahtui siis kehitystä potentiaalilin muuttamiseksi todelliseksi pidäkkeelliseksi tekijäksi.

Pidäkkeen konseptuaalinen kehityksen alku ajoittuu noin vuoteen 2005, minkä jälkeen sen käsitteellinen tarkastelu on selkeästi jäsentynyt ja sisältö on samalla laajentunut. Tähän liittyy sotilaallisen voiman vaikutusfunktioiden muutos, jossa entistä selkeämmin tuotiin esille jaottelu rauhanaikaiseen pidäkkeeseen ja mahdollisen konfliktin aikaiseen sodankäyntiin.

Toisaalta tähän aikaan liittyy myös se, että tavanomaiselle asevoimalle ei vielä annettu samanlaista pidäkefunktiota kuin ydinaseelle. Sen katsottiin olevan selkeästi reagoiva elementti mahdollisessa Venäjään kohdistuvassa aggressiotilanteessa. Tämä on ymmärrettävä nimenomaan siinä valossa, että Venäjän resurssitkaan eivät mahdollistaneet tavanomaisen sotilaallisen voiman ylläpitämistä sotaa ennaltaehkäisevänä tekijänä samalla tavoin kuin ydinasetta.

---

⁴⁶⁰ Kvantitatiivisesti Neuvostoliiton hajoaminen ei ydinasepariteettia juurikaan muuttanut.

On siis ilmeistä, että tavanomainen sotilaallinen voima ei ollut rakenteellisesti ja toiminnallisesti kykenevä vastaamaan muuttuneen sotilasstrategisen tilanteen haasteisiin. Tämän johdosta ydinasepidäkkeeseen panostettiin, sillä se oli olemassa oleva ja parhaiten toimiva järjestelmä, jonka ”suojassa” ajateltiin tehtävän tavanomaisen sotilaallisen voiman kehittämistä. Samalla ydinase toimii vaikutuskeinona globaalilla tasolla myös Venäjän statuksen näkökulmasta. Täten strategisesti tarkasteltuna kyse oli kehittämistoimien priorisoinnista lähinnä ydinaseeseen ja sen jälkeen tavanomaiseen asevoimaan.

2010-lukua voidaan ajallisesti pitää Venäjän strategisen pidäkejärjestelmän kehittämisen ja erityisesti testaamisen vuosikymmenenä. Tästä on esimerkkejä niin paikallisella (esim. Pohjois-Kaukasialla, ilmatilan loukkaukset), alueellisella (Ukraina, Syyria) kuin globaalilla (strategisten asejärjestelmien läsnäolo) tasolla. Tämän ohella pidäkejärjestelmään on kytketty tavanomainen sotilaallinen voima, jonka pidäkefunktion toteutusta on harjoitettu jokseenkin vuodesta 2012 alkaen ennen näkemättömän suurten ja yllätyksellisten sotilaallisten harjoitusten muodossa. Yllätyksellisyydellä osin mitataan asevoimien taisteluvalmiutta ja tuotetaan pidäkkeen ylläpitoon tarvittavaa informaatiota. Vaikutusfunktiot lisääntyivät siten myös tavanomaisten asevoimien osalta.

Voidaan todeta, että strategisen pidäkekäsitteen ja sodan ennaltaehkäisyn käsitteen kehittäminen on runsaan 10 vuoden työn tulosta. Oleellista roolia siinä on näytellyt Venäjän sotilaspoliittisen johdon päättäväisyys. Lopputuloksena vaikuttaa olevan sotilaspoliittisen ja -strategisen tilanteen ja sen eskaloitumisen hallintaan tarkoitetun toimenpide- ja välinekokonaisuuden muodostaminen. Sen olennaisena toimintaperiaatteena on tilanteen kehittymisen portaittainen hallinta ja siihen käytettävien keinojen vaikuttavuuden johdettu säätely.

Pidäke terminä on hieman harhaanjohtava siinä mielessä, että se viittaa jonkin toiminnan ehkäisemiseen ja siten reagoivaan toimintatapaan. Tästä ei kuitenkaan ole kyse. Pidäke on käsitettävä luonteeltaan nimenomaan ennaltaehkäisevänä toimintana. Tämä merkitsee, että sen tavoitteena on Venäjän kannalta suotuisten olosuhteiden aikaansaaminen. Keinojen osalta kyse on kokonaisvaltaisesta vaikuttamisesta kohteeseen tai sen osatekijöihin tilanteen edellyttämällä intensiteetillä.

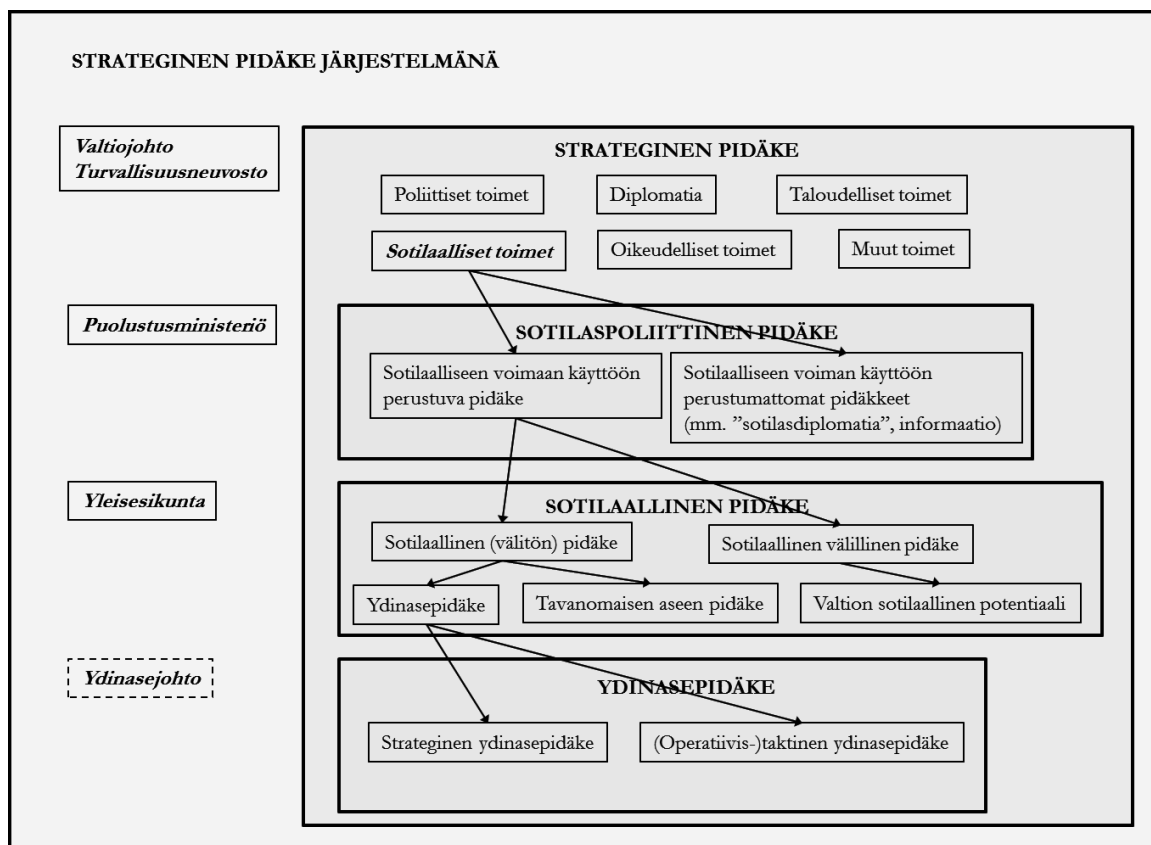
Strategisesta pidäkkeestä on keinojen ja välineiden osalta muodostumassa toiminnallinen järjestelmä, jonka käyttöä harjoitellaan jatkuvasti. Toiminnallisesti strateginen pidäkejärjestelmä on kehittynyt hierarkkiseksi rakennelmaksi, jonka johtamisessa ja ohjauksessa on sotilaallisia piirteitä. Niihin periaatteena kuuluu luja päättäväisyys.

Toimintamallina pidäke pohjautuu eskaloitumisperiaatteeseen, jota yleisellä tasolla Venäjän toimintaperiaatetta kuvastaa vaikuttamiskeinojen portaittainen kokonaisuus: ”sanat – sopimus – käytännön toimet” niin positiivisessa kuin negatiivisessa mielessä.

Toimet eivät ole välttämättä toisiaan selkeästi seuraavia, vaan niiden järjestys voi varioida niin yhden politiikan alan sisällä kuin varsinkin valtion kansallisen turvallisuuden politiikan kokonaisuudessa. Tähän vaikuttavat sotilaspoliittisesta ja -strategisesta tilanteesta päivitettävät arviot, joissa tehtävät johtopäätökset sanelevat strategisen pidäkkeen toimien järjestystä ja erityisesti vaikuttavuutta.

Voidaan tulkita, että järjestelmänä Venäjän strateginen pidäke ja konfliktien ennaltaehkäisy kokonaisuus on kehittynyt seuraavassa kuvassa esitetyn kaltaiseksi.

Kuva 8: Tulkinta Venäjän strategisesta pidäkkeestä järjestelmänä

Järjestelmän kuva on tulkinta sen nykytilasta. Siihen johtanut kehitys on alkanut nimittäin sotilaallisesta voimasta ja erityisesti ydinaseista. Tämä ei merkitse sitä, ettei esimerkiksi poliittisia, taloudellisia ym. toimia olisi aiemmin ollut. Niitä ei vain ole käsitetty tai toteutettu yhtenäisenä päämääräsuuntautuneena ja valtiojohdon ohjaamien toimien konseptuaalisena kokonaisuutena. Sotilaallisen toiminnan osalta pidäkerakenteissa on nähtävissä myös kahtiajako ei-sotilaallisiin ja sotilaallisiin toimiin, mikä on yhteneväinen mainitun vaikuttamiskeinojen kokonaisuuden kanssa. Tähän perustuu monesti Venäjän esiintuoma ajatus siitä, että poliittisten toimien on nojattava sotilaalliseen voimaan.

Strategisessa pidäkkeessä oleellista on poliittisdiplomaattisten ja muiden ei-sotilaallisten toimien nivoutuminen sotilaalliseen toimintaan ja edelleen kokonaisuudeksi. Pidäketoimia toimeenpannaan järjestyksessä, jossa sotilaalliset toimet eivät ole ensimmäisten joukossa. Tämä periaate ei ole muuttunut. Oleellista on se, että Venäjä pystyy perustamaan päätöksensä toimista ja niiden järjestyksestä subjektiivisiin arvioihin, mikä selittyy pyrkimyksellä kansalliseen suvereniteettiin. Täten Venäjä on luonut ase-telman, jossa on mahdotonta arvioida sitä, mitä ei-sotilaallisia keinoja on käytetty ja milloin mahdollisesti olisi voimatoimien vuoro. Tämä on pidäkkeen perimmäinen tarkoitus – sinällään selkeä periaate, mutta käytäntöä on hyvin vaikea arvioida ja ennakoita. Venäjä on siis luonut edellytyksiä strategiselle yllätykselle.

Toiminnallisesti tarkasteltuna pidäkkeen kehittymistä leimaa se, että sotilaallisen toiminnan vaikutuksen ennaltaehkäisevän ja toteutusfunktion välinen raja on hälventymässä sekä siirtymässä rauhan ajan olosuhteisiin kuuluvaksi. Samalla pidäkkeen harjoittamiseen käytettävien keinojen ja välineiden luettelo on laajentumassa ja monimuotoistumassa, mikä ei koske pelkästään sotilaallista toimintaa. Vastaavasti sotilaallisen pidäkkeen, erityisesti ydinaseen osalta on nähtävissä tendenssi siitä, että se on siirtymässä puhtaasti sodan ajan välineestä rauhanajan pidäkkekeinoiksi. Tämä on ilmeistä myös siksi, että taktiseen ydinaseeseen niin toiminnallisuuden kuin alueellisen sijoittumisen osalta liittyy oleellisesti tietty epävarmuustekijä, mitä Venäjä käyttää luonnollisesti hyväkseen.

Ydinaseen osalta tämä merkitsee sitä, että sitä ja sen käytön uhkaa voidaan pitää yhtenä sotilaallisena ennakoivana vaikuttamiskeinona ennen tilanteenkiristymistä. Ydinaseen perinteinen tehtävä mahdollisen konfliktin eskalaatiohallinnan välineenä on jokseenkin itsestäänselvyys venäläisessä ajattelussa. Eskalaation hallinta perustuu voiman ennakoivan lisäämisen periaatteeseen. Sotilasdoktriinin säädökset mahdollistavat, että ydinaseen käyttö tai sillä uhkaaminen perustuvat Venäjän subjektiiviseen harkintaan.

Toiminnallinen kehityspiiri ja myös tavoite on siinä, että pidäkkeen on vastattava arvioituihin uhkiin osana turvallisuuden rakennetta. Tämä tulee esille erityisesti alueellisen sotilaallisen pidäkkeen osalta. Keski- ja lyhyenmatkan ohjukset kieltävän sopimuksen aikanaan synnyttämä ”aukko” sotilaallisessa keinovalikoimassa on pyrittävä täyttämään. Aukon täyttäminen on yhtäältä nähtävä myös vastatoimena sille ohjuspuolustusjärjestelmän kehittymiselle Euroopassa, jonka Venäjä kokee strategista vaikutusta järkyttävänä tekijänä. Ilmeistä siten on, että Iskander-M -ohjusjärjestelmän on suunniteltu täyttävän kyseisen aukon ja toimivan pidäkevälineenä sekä alueellisella että paikallisella tasolla.

Puuttumatta ohjuspuolustuskiistan sotilasteknisiin perusteluihin voidaan todeta, että Venäjän kannalta kyse on nimenomaan ydinasepidäkkeen uskottavuudesta. Oli Venäjän ydinaseiden käyttökonsepti mikä hyvänsä, ohjuspuolustusjärjestelmä vaikuttaa hei-

kentävästi Venäjän strategisen ydinaseen käyttömahdollisuuksiin, pariteettiin Yhdysvaltojen kanssa ja suurvaltastatukseen. Suhteellisesti enemmän heikennys kohdistuu Venäjän mahdollisen ensi-iskun kuin kostoiskun arvioituun vaikuttavuuteen. Tämä siksi, että konseptuaalinen lähtökohta Venäjällä on, että ydinasetta käytetään annostellen, ts. mahdolliseen ydinase-ensi-iskuun on suunniteltu käytettäväksi tiettyä osaa ydinasepotentiaalista.

Toisena lähtökohtana lienee se, että ydinasetriadin maasijoitteisten (kiinteästi ryhmitettyjen) ydinaseiden avulla yllätykseen pääseminen on haasteellisempaa kuin ilma- tai merikomponentin osalta. Tämän johdosta on oletettavaa, että ohjuspuolustuksen vaikutus kohdistuu nimenomaan maasijoitteisiin ydinaseisiin. On siis tarkoituksenmukaista, että Venäjä pitää kaikkia ydinasetriadin komponentteja jatkuvasti toimintavalmiina ja osin myös toiminta-alueella. Toisaalta on ymmärrettävää, että Venäjä on kehittämässä myös maasijoitteista liikuteltavaa strategista ydinasejärjestelmää asejärjestelmän kestävyuden lisäämiseksi.

Teoreettisesti tarkasteltuna strategisessa pidäkkeen kehittämisessä kyse rakenteellisesti on sotilaallisen toiminnan tarkoitushakuisesta muuttamisesta kohti monimuotoisempaa ja kompleksisempaa ennalta vaikuttamisen järjestelmää, jota Venäjän valtiojohto keskitetysti ja päämääräsuuntautuneesti johtaa osana valtion kansallisen turvallisuuden takaamisen kokonaisuutta. Tämä merkitsee sitä, että pidäkkeen kehitystä leimaa siihen käytettävien elementtien ja toimien lisääntyminen. Samalla tapahtuu sotilaallisen pidäkkeen suhteellisen osuuden pienentyminen, vaikka se tämänhetkisessä tilanteessa näyttääkin olevan hallitsevassa asemassa.

Toisena tendenssinä strategisen pidäkkeen kehittämisessä on se, että sen suuntautuneisuus muuttuu tarkoitushakuisesti siten, että vastakkaisten osapuolten keskinäisessä vaikutussuhteessa tapahtuu siirtymä vaikuttamisesta pääasiassa sotilaaseen vaikuttamiseen pääasiassa vastustajan toiminnan välineeseen tai edellytyksiin. Tämän voidaan ymmärtää myös sotilaallista toimintaa laajemmin kohdistuvan sotilaallisen toiminnan perusteisiin (talous, infrastruktuuri, väestö).

Kolmantena kehitystendenssinä vaikuttaa olevan se, että strategisen pidäkkeen luonteessa tapahtuu muutos, jota ilmentää johdonmukainen siirtymä vaikutuskohteiden sotilaallisesta tuhoamisesta niiden häirintään. Myöhemmässä vaiheessa kehitystä voi tapahtua siirtymä, jolla pyritään muuttamaan vaikutuskohteiden käyttötarkoituksen mukaista toimintaa. Tämän osalta kehityksessä suhteellisesti voimistuu informaatioulottuvuudessa tapahtuva vaikuttaminen. Tämä siirtymän päätoteuttajana voi olla muukin organisaatio kuin asevoimat.

3.4. Muutokset asevoimien käytön perusteissa

Tässä luvussa tarkastellaan Venäjän asevoiman käytön perusteita, muotoja ja niiden muutoksia strategisella tasolla. Eri toimijoiden väliset eri syistä johtuvat ristiriidat ja niiden mahdollisuudet kansainvälisen yhteisön eri toimijoiden välillä eivät ole täysin poistuneet, vaan muodostavat konfliktiin johtavan kehityksen perimmäisen potentiaalín. Asevoimien ja yleensäkin aseellisen väkivallan käyttö ei ole ensimmäinen vaihtoehto ristiriitoja ratkottaessa. Kyseinen periaate ei tutkimuksen tarkasteluajanjaksona ole muuttunut.

Tämä tarkoittaa, että myös Venäjä valmistautuu käyttämään aseellista voimaansa. Sodankäynti ja aseellinen taistelu on Venäjän asevoimien perimmäinen käyttötarkoitus. Dialektiikan logiikan mukaisesti Venäjän sotilaalliselle voimalle on olemassa kohde, joka voi järkyttää sotilaallisen turvallisuuden tilaa ja jota vastaan asevoimien käyttöä valmistellaan⁴⁶¹.

Tässä luvussa on tarkoitus tarkastella niitä tekijöitä ja perusteita, jotka liittyvät Venäjän asevoimien käytön aloittamiseen ja käyttöön sekä niiden muutoksia. Yleisesti Venäjä lähestyy tätä kysymystä ”sodasta ja rauhasta” kansallisten intressien, sotilaallisen turvallisuuden ja sen takaamisen kautta. Luvussa ei ole tarkastella Venäjän sotilaallisen vaikutuksen kohteita.

Lähtökohta Venäjällä on se, että maailmansodan tai laajamittaisen sodan todennäköisyys on pieni. Kukaan ei voi tai halua kuitenkaan antaa täsmällistä lukuarvoa sen todennäköisyydelle. Lukuarvo ei ole kuitenkaan nolla, sillä suursodan mahdollisuus on eri näkemysten mukaan olemassa. Uusimman, vuoden 2014 sotilasdoktriinin mukaan Venäjän lähtökohta on, että asevoimien käyttö voi tulla kyseeseen aseellisessa konfliktissa, paikallisessa, alueellisessa ja laajamittaisessa sodassa. Nämä kaikki on kategorioitu käsitteen sotilaallinen konflikti alle.

Sodan luonne ja sen sisältö on muuttumassa, kuten luvussa 3.2. esitettiin. Siitä seuraa vastaavasti sotilaallisen voiman käytön muotojen ja menetelmien muutoksia. Yksi oleellisimmista on se, että sotilaallisen voiman käyttö tapahtuu nykyisin usein ilman

---

⁴⁶¹ Venäjän puolustusministeri, Venäjän marsalkka Igor Sergejev totesi tämän sanomalla, että asevoimat eivät ole itseänsä varten. Kts. Сергеев И. Д. (1999a): Основы военно-технической политики России в XXI веке. Красная звезда, 9 декабря 1999 года.

varsinaisia sotatoimia⁴⁶² ja erityisiä sotatilan olosuhteita⁴⁶³. Osaltaan kyseinen muutos liittyy siihen tendenssiin, jonka mukaan rauhan ja sodan ajan välinen raja on hälvennymässä⁴⁶⁴. Edellä mainitun johdosta ei ole perusteita väittää, että Venäjän sotataito pysyisi muuttumattomana ja kaavoihin kangistuneena. Kieltämättä kaavamaisuutta aina on olemassa, mutta usein sen voi katsoa liittyvän sotataitoon taktisella tasolla⁴⁶⁵ tai tiettyssä määrin operatiivisen valmiuden edellytyksiin.

Rauhan ajan olosuhteissa ”luonnollinen” syy sotilaallisen voiman käyttöön on löydettävissä myös ennakoinnin ja yllätyksellisyyden periaatteista, jotka olennaisesti ja perinteisesti kuuluvat myös Venäjän sotataidon hyveisiin. Tässä suhteessa sotilaspoliittisen ja -strategisen tilanteen muutos on yksi kokonaisuus, joka Venäjän asevoimien toiminnassa ilmeisen selvästi otetaan huomioon.⁴⁶⁶ Usein kyse on arvioiduista tilanteen kehityksen vaihtoehdoista ja niiden mukaisesta ennakoivasta toiminnasta. Sotilaallisesti on loogista, että valmistaudutaan pahimman skenaarion varalle. Tässä suhteessa Venäjä pitää Yhdysvaltojen asevoimia ja sotilaallista toimintaa potentiaalisena uhkana, mutta samalla myös kehittämisen suuntaviittana⁴⁶⁷.

Yksi periaatteellinen tekijä, joka muodostaa Venäjän sotilaallisen voiman käytön perustan on, että se käyttää tarvittaessa kaikkia voimia ja välineitä sotilaallisen turvallisuutensa takaamiseen. Tämä on tehty eksplisiittisesti tiedettäväksi sotilasdoktriineissa. Yksi konkreettinen ilmentymä on se, että Venäjä toistuvasti harjoittelee ydinaseensa ja viime vuosina myös tavanomaisten asevoimiensa käyttöä. Luonnollisesti kyse on samalla pidäkkeeseen olennaisena liittyvän informaatiovaikuttamisesta osalta. Venäläiset lähtevät siitä, että pitkälti ydinaseen ansiosta varsinaista suursotaa ei ns. kylmän sodan aikana syttynyt. Pidäke, joskin muuttuneena, on edelleen sotilasstrategian lähtökohta.

---

⁴⁶² Кокосин А.А. (2014): Взаимодействие политики и военной стратегии: теоретические и прикладные вопросы. «Вопросы философии № 10, 2014», Российская академия наук, Москва. Löydettävissä: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1030&Itemid=52. Esimerkiksi Venäjän Pohjois-Kaukasiassa 1990- ja 2000-luvuilla käydyt sodat (ns. Tšetšenian sodat) tapahtuivat rauhanajan lainsäädännön vallitessa. Kokošin kuitenkin viitanee Yhdysvaltojen sotatoimiin viime vuosikymmeninä ja siihen, ettei maavoimia ainakaan Balkanilla käytetty 1990-luvun lopulla. Täten näkemys ei ole aivan universaali. Toisaalta Yhdysvaltojen sotatoimien **kohteessa** vallitsivat tosin faktisesti sodan olosuhteet, joskaan varsinaista sotatilaa ei julistettu.

⁴⁶³ Лутовинов В.Н.; Мотин Ю.Н. (2009): Военная политика Российской Федерации в условиях глобализации. Издательство «РАГС», Москва, s. 131.

⁴⁶⁴ Yksi skenaario tulevaisuuden sotatoimista on ”kaksintaisteluoperaatio” täsmäaseiden ja niiltä suojautumisen välillä. Sama, s. 95.

⁴⁶⁵ Perustaistelumenetelmä toimii taktisella, mutta tuskin strategisella tasolla.

⁴⁶⁶ Viimeaikaisista sotilasstrategisista muutoksista Venäjän Ukrainan vastaisella rajalla kts. esim. Руслан Пухов: Россия – НАТО: Наша карта Африки, Ведомости, 15.7.2016. Löydettävissä <http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2016/07/15/649326-nasha-karta-afriki> (22.9.2016).

⁴⁶⁷ Esimerkiksi Лутовинов В.Н.; Мотин Ю.Н. (2009): Военная политика Российской Федерации в условиях глобализации. Издательство «РАГС», Москва, s. 92-93. Lutovinov ja Motin vertaillaessaan maailman johtavien maiden asevoimia totesivat idealistisesti, että Yhdysvaltojen asevoimat pystyvät ”täyttämään minkä tahansa tehtävän”. Tosiasia on se, ettei kaikkien suoritettujen tehtävien lopputulos ole välttämättä ihan täydellinen.

Mainittu kaikkien voimien käytön periaate ei kuitenkaan merkitse sitä, että Venäjä käyttäisi kaikkia sotilaallisia voimavarojaan samanaikaisesti ja täysimääräisesti jossakin tilanteessa. Voiman määrää ja vaikutuksen intensiteettiä pyritään säätelemään tilanteen (ml. resurssien) ja tarpeen mukaan. Tämä perustuu mahdollisuuteen sotilaallisen vaaran ja uhan eskaloitumisesta aina suursotaan asti.

Venäjän sotilaallisen voiman käytön julistuksellinen peruslähtökohta on siinä, että se on lainsäädännön mukaisesti tarkoitettu Venäjän, sen eheyden ja alueellisen koskemattomuuden aseelliseen suojaamiseen ja suojaamisen valmisteluun.⁴⁶⁸ Tämä mielletään yleisesti puolustamiseksi. Se on osoitus siitä, että sotilaallista voimaa käytetään lähtökohtaisesti poliittisen päätöksen perusteella Venäjän perustuslain määrittelemien toimivaltojen mukaisesti. Edellä mainittu kuuluu sotilaallisen voiman käytön poliittisiin perusteisiin, jotka konkretisoituvat asevoimille määritettyinä tehtävinä.

Venäjän sotilaallisessa toiminnassa vallitsevan käytännön mukaisesti asevoimien käytön sotilaspoliittisia ja sotilasstrategisia perusteita esitetään sotilasdoktriinissa. Kokonaisuudessaan sotilasstrategian käytäntöön periaatteiden tasolla katsotaan oleellisesti vaikuttavan aseellisen taistelun kehittymistä ohjaavat lainalaisuudet, sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvät kysymykset ja sotilasdoktriinissa esitetyt säädökset.⁴⁶⁹ Näiden kautta sotilasstrategian periaatteissa näyttäytyvät myös kansalliset intressit ja niiden huomioonottaminen.

Sotilasstrategian periaatteet eivät ole muuttumattomia. Ne voivat muuttua perustuen sotatekniseen kehitykseen, sotilaallisen voiman käytön olosuhteiden tai muiden aseelliseen taisteluun vaikuttavien tekijöiden muutoksiin. Tällä hetkellä sotilasstrategian tärkeimpiä periaatteita, jotka säätelevät rauhan aikaista sotaan valmistautumista, ovat:

- sotilaspoliittisen ja sotilasstrategisen tilanteen ennakointi
- sotilaallisten vaaratekijöiden oikea-aikainen havaitseminen
- sotilaallisten uhkien kaikenpuolinen ja perusteellinen arviointi
- strategisten tavoitteiden ja tehtävien vastaavuus sodan poliittisten päämäärien kanssa
- valtion hyvissä ajoin tehtävät puolustusvalmistelut
- jatkuva korkea taistelu- ja liikekannallepanovalmius
- hyvissä ajoin muodostetut strategiset reservit ja varannot sekä
- joukkoryhmittymien (voimien) taistelukyvyyn ylläpitäminen.⁴⁷⁰

---

⁴⁶⁸ Kts. Федеральный закон от 31 мая 1996 г. N 61-ФЗ "Об обороне", § 1. Основы обороны. Danilevitš A.A:n mukaan maantieteelliset tekijät vaikuttavat oleellisesti sotilasstrategian muodostumiseen. Hänen mukaansa Neuvostoliiton hajoaminen johti "ulottuvuuksellisten käytävien" kaventumiseen luoteessa Itämerelle ja lounaassa Mustallemerelle. Lisäksi eri puskurialueiden muodostuminen eri puolille Venäjältä etelään ja länteen merkitsivät myös uusien valtiorajojen syntymistä. Täten Danilevitš viittaa tiettyyn tiedustelun ja valvonnan uudelleenjärjestelyjen tarpeeseen.

⁴⁶⁹ Черныш А.Я., Лисовой В.М., Попов В.В. (2005): Основы военной науки и военной стратегии. «Военная академия Генерального штаба ВС РФ, кафедра стратегии». Москва, s. 106-109.

⁴⁷⁰ Sama, s. 112-113.

Käytännön tehtäviksi muotoiltuna edellä mainitut periaatteet edellyttävät ainakin informaation hankintaa ja analysointia, sotilaallista suunnittelua asevoimien kehittämiseksi, poliittista päätöksentekoa, valtion varautumista sotaan väestön, alueen, johtamisjärjestelmän ja lainsäädännön osalta, sotilaallista materiaalista varautumista, asevoimien varustamista sekä asevoimien koulutusta ja harjoittelua. Pidäkkeelliseen toimintaan liittyviä periaatteita ei erikseen kyseisessä luettelossa ole esitetty.

Sotilasstrategian tärkeimmät periaatteet, joita noudatetaan sotatoimia käytäessä, ovat:

- yllättävyys, päättäväisyys ja strategisten toimien keskeytymättömyys
- asevoimien puolustushaarojen, aselajien ja voimien koordinoitu käyttö
- asevoimien kestävä ja keskeytymätön johtaminen
- asevoimien strategisten toimien kaikinpuolinen tukeminen
- strategisen aloitteen tempaaminen ja hallussa pitäminen sekä
- joukkojen, voimien ja iskujen siirrot (ven. маневр).⁴⁷¹

On tulkittavissa, että mainitut periaatteet voidaan suoraan rinnastaa pidäkkeen toteutamisperiaatteisiin. Tämä korostaa sitä, että sodan ajan toiminnan periaatteita pyritään soveltamaan mahdollisimman pitkälle jo rauhan ajan sotilaallisessa toiminnassa. Mainittujen periaatteiden kirjaimellinen noudattaminen ei välttämättä takaa voittoa sodassa. Toisaalta niiden noudattamisen laiminlyönti voi kuitenkin olla kohtalokasta.

3.4.1. Asevoimien käytön sotilasstrategiset perusteet

Edellä mainittujen strategisten perusteiden ja sotataidollisten periaatteiden ohella 1990-luvulla asevoimien käytön perusteiksi todettiin sotatoimien lajit ja muodot, sotatoimien järjestelyt sotatoiminäyttämöllä sekä erilaiset yhteistoiminnan järjestelyt. Lähtökohtaisesti asevoimia käytettäisiin kuitenkin sodalle tai konfliktille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Sotilaallista tutkimusyhteisöä ainakin vielä vuonna 2008 alussa häiritsi se, että varsinaista ”doktrinaalista konseptiota” tai ”aseellisen taistelun käymisen konseptiota” ei muodollisesti ollut olemassa⁴⁷².

Puolustusministeri Pavel Gratsšov viittasi kesällä 1992 siihen, että suursodan välitön uhka on poistunut ja valmistautuminen suursotaan imperialismin tuhoamiseksi vaihtunut todennäköisempiin paikallisiin tai alueellisiin sotiin ja konflikteihin. Tuolloin Venäjän lähtökohtana oli näkemys siitä, että strategiset ydinaseet tekivät laajamittakaavaisen tavanomaisin aseoin tapahtuvan sodan todennäköisyyden pieneksi. Sen sijaan ensisijaisena vaarana oli paikallisten sotien ja sotilaallisten konfliktien syttyminen,

---

⁴⁷¹ Черныш А.Я., Лисовой В.М., Попов В.В. (2005): Основы военной науки и военной стратегии. «Военная академия Генерального штаба ВС РФ, кафедра стратегии». Москва, s. 112-113.

⁴⁷² Калистратов А.И. (2008): К вопросу о концепциях внутренних вооруженных конфликтов путем применения военной силы. Военная мысль № 1, 2008, s. 2. Oletettavaa on, että kyse oli nimenomaisesti vuoden 2008 jälkeisen ”uuden ilmeen” mukaisten asevoimien käyttöparametreista. Esimerkiksi IVY:n puitteissa on laadittu yhteinen ilmatilan suojaamisen konsepti. Kts. Лутовинов В.Н.; Мотин Ю.Н. (2009): Военная политика Российской Федерации в условиях глобализации. Издательство «РАГС», Москва, s. 97.

mikä edellytti Venäjältä valmistautumista hyökkäyksen torjuntaan yhdessä Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) maiden kanssa kaikissa tilanteissa ja kaiken tyyppisten sota-toimien, niin puolustuksellisten kuin hyökkäyksellisten, toteuttamiseen.⁴⁷³

Sittemmin katsottiin, että toimijoiden keskinäinen kamppailu ei kansainvälisellä areenalla kuitenkaan kokonaan hävinnyt, vaan ainoastaan se on saanut uusia poliittisten ja taloudellisten intressien edistämisen muotoja⁴⁷⁴. Kyseisessä mittakaavamuutoksessa myös sodalle asetettavat tavoitteet vaihtuivat ”*pragmaattisemmiksi ja rajoitetummiksi*”⁴⁷⁵. Suunnittelun lähtökohdan muututtua paikalliselle tasolle ongelma aiheutui siitä, että tavanomaisten voimien epäiltiin olevan jossain määrin puolustuskyvyttömiä tai ainakin riittämättömiä hallitsemaan ko. mittakaavan konflikteja. Tämän johdosta huomio oli kiinnitettävä ydinaseen mahdolliseen käyttöön ja erityisesti sen ensikäyttöön⁴⁷⁶. Tämä merkitsee sitä, että suunnittelun ja sotilaallisen kehittämisen lähtökohtana on edelleen voimasuhdearviot ja pariteettiin perustuva suorituskykyjen kehittäminen. Ydinaseella katsottiin lisäksi kompensoitavan puutteita tavanomaisen asevoiman suorituskyvyissä.

Vastaavanlainen mittakaavamuutos tapahtui myös sotatalouden alalla, jolla entisten Neuvostoliiton tasavaltojen väliset sotataloudelliset perusteet ja suhteet asettuivat uudelle kehitysuralle. Tämä heijastui kiistämättä myös Venäjän sotataloudelliseen potentiaaliin. Erään venäläisen tutkijan mukaan Venäjällä ei yksinkertaisesti ollut kyseisessä tilanteessa mahdollisuuksia harjoittaa globaalia sotilasstrategiaa, saati ryhtyä vastakainasetteluun Yhdysvaltojen tai muiden mahtimaiden kanssa. Tämän johdosta ”*olisi realistista keskittyä paikallisiin tehtäviin johtuen rajoitetuista voimista ja taloudellisista resursseista*”.⁴⁷⁷ Toisena tekijänä mittakaavan muutokseen on se, että jo 1990-luvun lopulla esitettiin, että sotilaallisen konfliktin ratkaisu varoituksellisella ja pidäkkeellisellä toiminnalla on kustannustehokkaampaa verrattuna sen ratkaisuun varsinaisin sotilaallisin keinoin⁴⁷⁸.

---

⁴⁷³ Грачев П.С. (1992): «Новая военная политика России», Artikkel, jossa otteita Royal United Services Institute -thinktankissä pidetystä puheesta heinäkuussa 1992. Вестник военной информации, 1.8.1992.

⁴⁷⁴ Золотарев В.А. (под ред.) (2000b): История военной стратегии России. «Полиграфресурсь», Кучково поле, Москва, s. 499.

⁴⁷⁵ Витковский А.И. (1992): Основы применения Вооруженных сил России. Военная мысль, Специальный выпуск, июль 1992, s. 99-100. Kenraaliversti (evp.) A.A.Danilevitšin mukaan Venäjän, kuten muidenkin valtioiden, strategista asemaa arvioitaessa on tärkeää arvioida sitä, ”kuka on liittolainen ja kuka vastustaja (ven. противник)”, kirjassa Золотарев В.А. (под ред.) (2000b): История военной стратегии России. «Полиграфресурсь», Кучково поле, Москва, s. 508. Virallisesti kyse on vaara- ja uhkapotentiaalista. Vrt. vuoden 1993 sotilasdoktriinin poliittisissa perusteissa mainittiin: ”*Venäjän federaatio ei pidä mitään valtiota vibollisenaan*”.

⁴⁷⁶ Рябошапко В.А. (1996): Условия перехода к возможному применению ядерного оружия. Военная мысль № 4, 1996, s. 10.

⁴⁷⁷ Золотарев В.А. (под ред.) (2000b): История военной стратегии России. «Полиграфресурсь», Кучково поле, Москва, s. 500, 503. Kyseisen luvun kirjoittaja on kenraaliversti (evp.) Danilevitš, A.A., joka toimi Venäjän luonnontieteiden akatemiassa ja Sotatieteiden akatemian professorina. Siirtyi ajasta ikuisuuteen vuonna 2003.

⁴⁷⁸ Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 37.

Asevoimien käytön yhtenä perusteena olivat siten valtion sotilaallinen potentiaali ja suorituskyky, jotka viimekädessä sanelevat reunaehdot sotilaalliselle riittävyydelle. Kyseisessä tapauksessa Venäjä ilmeisesti katsoi sotilasstrategisen pariteetin olevan sille epäedullinen, minkä johdosta oli syytä tarkistaa strategista tavoiteasettelua. Toinen peruste oli se, että geopolittisten muutosten seurauksena Neuvostoliiton puolustusjärjestelmä ja asevoimien strateginen ryhmitys romuttuivat⁴⁷⁹. Se oli perustunut portaitaisiin, Venäjän rajojen ulkopuolellakin oleviin vyöhykkeisiin (ven. эшелон), mistä 1990-luvun murrosten jälkeen jäljelle jäivät ainoastaan ”muodolliset” sotilaalliset voimat Moldovaan, Taka-Kaukasiaan ja Tadžikistaniin⁴⁸⁰.

3.4.2. Asevoimien käytön perusteet sotilasdoktriinien mukaan

Sotilasdoktriinien sisällön perusteella asevoimien käytön perusteina on esitetty näkemyksiä niiden käytön olosuhteista, päämääristä ja tavoitteista, käyttöperiaatteista sekä tehtävistä ja keinoista. Näiden tekijöiden muutoksia tarkastellaan seuraavaksi sotilasdoktriinien perusteella.

*Vuoden 1993 sotilasdoktriini*⁴⁸¹

Vuoden 1993 sotilasdoktriinin poliittisten perusteiden mukaan Venäjä käyttää asevoimiaan ”yksilölliseen tai kollektiiviseen itsepuolustukseen” aseellisen hyökkäyksen tilanteessa Venäjää, sen aluetta, asevoimia tai liittolaisia vastaan. Poliittisista perusteista poistettiin neuvostoajalta periytynyt ydinaseen ensikäytön kielto ja sen käyttö nähtiin mahdolliseksi tiettyjen ehtojen täytyessä⁴⁸².

Edelleen vuoden 1993 sotilasdoktriinissa asevoimien käytön tavoitteiksi nähtiin suvereniteetin, alueellisen eheyden ja muiden elintärkeiden intressien puolustaminen, mikäli Venäjää vastaan hyökätään. Tämän ohella sotilaspolitiikan tavoitteena oli vakauden ylläpitäminen lähialueella, liittolaismaissa ja maailmassa yleensä. Tällä viitattiin pit-

---

⁴⁷⁹ Asevoimien strateginen ryhmitys (ven. стратегическое построение) tarkoittaa joukko- (voima-) ryhmittymien ja välineiden sijoittamista strategisen perusajatuksen mukaiseen ryhmitykseen, niiden porrastamista ja jakamista ottaen huomioon käyttöjärjestys (ven. последовательность) ja täytettävien tehtävien luonne strategisissa operaatioissa. Strateginen ryhmitys voi koostua yhdestä tai kahdesta portaasta (ven. эшелон), jotka käsittävät maavoimien yhtymiä (ven. объединение) tai sotatoimiyhtymiä (ven. соединение), koalition joukko-ryhmittymiä, yhtymiä, sotatoimiyhtymiä sekä aselajien ja puolustushaarojen joukko-osastoja, ilmavoimien ryhmittymiä, merivoimien joukkoryhmittymiä sekä yhtymiä ja joukko-osastoja, jotka eivät kuulu asevoimien aselajeihin tai puolustushaaroihin. Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

⁴⁸⁰ Золотарев В.А. (под ред.) (2000b): История военной стратегии России. «Полиграфресурсы», Кучково поле, Москва, s. 507. Mielenkiintoista tässä oli se, että kyseisessä kirjassa puhutaan nimenomaan Venäjän puolustusjärjestelmästä ja sen romahtamisesta.

⁴⁸¹ Основные положения военной доктрины РФ (изложение), Красная звезда 19 ноября 1993.

⁴⁸² Tällä viitattiin YK:N peruskirjan säädöksiin valtion oikeudesta puolustautumiseen. Vuoden 1993 sotilasdoktriinin mukaan Venäjä ei käytä ydinasettaan mitään ydinsulkusopimuksen allekirjoittajavaltiota, jolla ei ole ydinaseita, vastaan paitsi seuraavissa tilanteissa 1) valtio, jolla on liittolaissopimus ydinaseita omistavan valtion kanssa, suorittaa hyökkäyksen Venäjää, sen aluetta, asevoimia tai sen liittolaisia vastaan, 2) valtio yhteistoiminnassa ydinaseita omistavan valtion kanssa toteuttaa tai tukee tunkeutumista tai aseellista hyökkäystä Venäjää, sen aluetta, asevoimia tai sen liittolaisia vastaan.

kähti sotilasstrategiseen pariteettiin. Mainittujen jokseenkin selkeiden sotilaallisten tehtävien lisäksi esitettiin osallistuminen YK:n ja muihin rauhanturvaoperaatioihin, joskin varauksellisesti. Varaumat liittyivät joukkojen huoltoon, koulutukseen, valmisteluihin ja operatiiviseen johtamiseen, joiden olisi oltava Venäjän päätäntävällässä.

Sotilasdoktriinin yleisluontoisuus aiheutti kuitenkin sen, että kaikkia valtioita oli tarkasteltava potentiaalisina vastustajina ja valmistauduttava sodan käyntiin kaikissa suunnissa⁴⁸³. Sotilasdoktriinin mukaan asevoimien käytön alueena kuitenkin oli Venäjän tai sen liittolaisten rajojen sisäpuoli. Asevoimien kehittämistehtävissä katsottiin kuitenkin, että *”Venäjän joukot voivat olla maan rajojen ulkopuolella muiden valtioiden joukkojen kanssa yhteisissä kokoonpanoissa tai muodostaa venäläisiä ryhmittymiä ja erillisiä tukikohia”*.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinin mukaan asevoimien käytön päätavoitteeksi aseellisissa konflikteissa ja paikallisissa sodissa mainittiin *”jännityspesäkkeen rajoittaminen paikalliseksi ja sotatoimien lopettaminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa konfliktin ratkaisemiseksi rauhanomaisin keinoin Venäjän etujen mukaisilla ehdoilla”*. Tässä viitataan sotatoimien operatiivisiin tehtäviin ja perustavoitteeseen - voittoon - vastustajasta. Huomattavaa oli se, ettei asevoimien käytöstä alueellisessa tai suursodassa mainittu, mikä vuoden 2000 sotilasdoktriinissa tuli selkeästi esille.

Tavoiteltava loppuasetelma on säilynyt ennallaan – sotilaallisen voiman käyttö edellyttää päättäväisyyttä missä tilanteessa hyvänsä ja sen tavoitteena on voitto ja vastustajan tappio. Joidenkin näkemysten mukaan voitto voidaan viimekädessä saavuttaa ydinaseella missä tahansa olosuhteissa ja tilanteessa, jolloin sotatoimien arvioidaan päättyvän Venäjälle edullisilla ehdoilla⁴⁸⁴.

Vuoden 2000 sotilasdoktriini⁴⁸⁵

Huhtikuussa vuonna 2000 vahvistetussa sotilasdoktriinissa oli nähtävissä selkeä toiminnan kuvauksen looginen jäsentyminen (tilanne – uhka – toimet) sotilaallisen turvallisuuden osalta. Huolimatta siitä, että sotilasdoktriini ilmoitettiin luonteeltaan puolustukselliseksi, ei sen määritelmällinen sisältö puolustuksellisuutta suoranaisesti tue. Venäjä katsoi puolustuksellisuuden olevan *”sitoutumista rauhaan ja lujaa päättäväisyyttä”*

---

⁴⁸³ Золотарев В.А. (под ред.) (2000): История военной стратегии России. «Полиграфресурсы», Кучково поле, Москва, s. 509.

⁴⁸⁴ Tämä tuotiin esille jo vuonna 1992. Kts. Витковский А.И. (1992): Основы применения Вооруженных сил России. Военная мысль, Специальный выпуск, июль 1992, s. 100. Kysymys on kuitenkin siitä, mikä on voitto. Mainittu lähde viittaa lähinnä vastustajan toimintakyvyttömäksi tekemiseen. Mikäli ydinasetta käytetään, vastustajan alueen hallinta joukkojen fyysisellä läsnäololla ei liene kovinkaan tarkoituksenmukaista. Puolustusministeri Ivanov viittasi vuonna 2004 aseellisen taistelun osalta siihen, että ”lopputulokset määrittyvät pääasiassa taistelussa ilma-avaruudessa ja merellä, kun taas maavoimien ryhmittymät varmistavat saavutetun menestyksen ja takaavat poliittisten tavoitteiden saavuttamisen”. Kts. Иванов С.Б. (2004): Вооруженные силы России и ее геополитические приоритеты. Россия в глобальной политике, 2 февраля 2004 г. Löydettävissä: http://www.globalaffairs.ru/number/n_2471. Ivanovin lausunto oli siten selkeä viite muutoksesta.

⁴⁸⁵ Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г.

etujen puolustamiseen sekä Venäjän ja sen liittolaisten sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen. Sotilaallisen turvallisuuden takaamisen päätavoitteita olivat sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisy, hyökkäyksen torjunta, rajoittaminen ja neutralisointi⁴⁸⁶.

Vuoden 2000 sotilasdoktriini oli siinäkin mielessä edeltäjänsä kehittyneempi, että siinä sodan luonnetta käsiteltiin tarkemmin ja asevoimien käyttöä eri tilanteissa oleellisesti yksityiskohtaisemmin. Sotien luonteen määrittäviksi tekijöiksi sotilasdoktriinissa mainitaan sotilaspoliittiset tavoitteet (oikeutettu – oikeuttamaton YK:n peruskirjan mukaisesti), niiden saavuttamiseksi tarkoitetut välineet (ydin- ja muut joukkotuhoaseet, tavanomaiset tuhoaseet) ja sotatoimien laajuus (paikallinen, alueellinen ja laajamittainen).

Sodan mittakaavaisen kategorioinnin ohella esille tuotiin aseellinen konflikti, joka kattaisi em. sodat ja myös raja-alueella tapahtuvan konfliktin. Turvallisuusjaottelun mukaisesti konflikti voi olla kansainvälinen tai sisäinen. Erityisesti esille tuotiin konfliktin eskalaatiomahdollisuus alueellisesti ja myös käytettävien tuhovälineiden osalta.

Asevoimien käyttöä eri tilanteissa määriteltiin seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla⁴⁸⁷:

Tilanne	Tavoite	Väline	Muoto	Huom
Venäjää vastaan tapahtuva hyökkäys	Hyökkäyksen torjunta	Asevoimat ja muut joukot	Aseellinen taistelu ja väkivalta	
Perustuslainvastaisten toimien ja valtion suvereniteettia, alueellista eheyttä ja valtiollista yhtenäisyyttä uhkaava lainvastainen aseellinen väkivalta	Em. väkivallan estäminen	Asevoimat ja muut joukot		
Laajamittainen sota	Itsenäisyyden, suvereniteetin, Venäjän ja sen liittolaisten alueellisen eheyden puolustaminen, hyökkäyksen torjunta, tappioiden tuottaminen, hyökkääjän pakottaminen lopettamaan sotatoimet	Asevoimat tavanomaisten ja ydinaseiden avulla	Strategiset operaatiot, operaatiot ja taistelutoimet	Voi edeltää sodanuhkavaihe, alku-, väli- ja päätös vaihe, radikaalit sotilaspoliittiset tavoitteet
Alueellinen sota	Itsenäisyyden, suvereniteetin, Venäjän ja sen liittolaisten alueellisen eheyden puolustaminen, hyökkäyksen torjunta, tappioiden	Asevoimat tavanomaisten ja ydinaseiden avulla	Strategiset operaatiot, operaatiot ja taistelutoimet	Tärkeät sotilaspoliittiset tavoitteet

⁴⁸⁶ Faktisesti nämä ovat kuitenkin lähinnä tehtäviä. Tavoite on tietyn toiminnan lopputulos. Kenraalieversti (evp) Danilevitšin mukaan sotatoimet voidaan tarvittaessa siirtää vihollisen alueelle. Kirjassa: Золотарев В.А. (под ред.) (2000): История военной стратегии России. «Полиграфресурсь», Кучково поле, Москва, s. 519.

⁴⁸⁷ Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г, osa II, kohdat 1 – 15.

	tuottaminen, hyökkääjän pakottaminen lopettamaan sotatoimet			
Paikallinen sota ja kansainvälinen aseellinen konflikti	Konfliktin leviämisen estäminen, edellytysten luominen konfliktin keskeyttämiseksi, hyökkääjän pakottaminen lopettamaan sotatoimet, sen neutralisointi	Joukko- (voima-)ryhmä, tarvittavat vahvennukset	Operaatiot ja taistelutoimet	Rajoitetut sotilaspoliittiset tavoitteet
Sisäinen aseellinen konflikti	Laittomien aseellisten muodostelmien lyöminen ja hävittäminen, edellytysten luominen konfliktin hallinnalle	Yhdistetty joukko- (voima-)ryhmä	Yhdistetyt erikoisoperaatiot, terrorismin vastaiset operaatiot	
Rauhanylläpitämis- ja palauttamisoperaatiot	Osapuolten erottaminen, tilanteen vakauttaminen, olosuhteiden luominen sovittelulle		Rauhanturvaoperaatiot	

Taulukko 7: Asevoimien käytön säädoksiä vuoden 2000 sotilasdoktriinin mukaan

Aseellisen hyökkäyksen torjuminen tapahtuisi asevoimien käyttösuunnitelman ja liikekannallepanosuunnitelman mukaisesti. Asevoimien päätehtävät määriteltiin johdettuina em. tavoitteista. Merkittävää niissä oli se, että strateginen ryhmittäminen ja varsinainen asevoimien käyttö aloitettaisiin vasta Venäjää vastaan suunnatun hyökkäyksen tapahduttua. Tällöin lähtökohtana oli siten puolustuksellinen sotilasstrategia.

Konfliktien kategoriointi merkitsee myös sitä, että asevoimien resurssit ovat rajallisia ja siksi on määritettävä mitoitusterusteet sotilaalliselle suunnittelulle ja asevoimien kehittämiseksi. Kokonaisuudessaan tämä heijastelee ns. puolustuksellisen riittävyden osittamista asevoimien eri joukoille tehtävittäin, ajallisesti ja alueellisesti. Kyse on siten asevoimien sodan ajan voimaryhmien kokoonpanon, vahvuuden, aseistuksen ja kaluston kvantitatiivisten perusteiden määrittämisestä koko asevoimien osalta⁴⁸⁸.

Sotilasdoktriinissa 2000 konkretisoitiin ensimmäistä kertaa uhkien ennaltaehkäisyä ydinaseella muodostettavalla pidäkkeellä, jonka ilmoitettiin voivan ”*tuottaa käsketty tubo mille tabansa hyökkääjälle kaikissa olosuhteissa*”. Ydinaseella katsottiin olevan siis hyökkäystä ennaltaehkäisevä sekä samalla Venäjän ja sen liittolaisten sotilaallista turvallisuutta edistävä merkitys. Lisäksi sillä olisi kansainvälistä vakautta ja rauhaa ylläpitävä vaikutus. Joidenkin arvioiden mukaan ydinase oli vuoteen 2005 asti käytännössä ainoa pidäkkeen muodostava sotilaallinen tekijä⁴⁸⁹.

⁴⁸⁸ Toteutusta tarkastellaan luvussa 5: Sotilaallisen voiman kvantitatiivinen analyysi.

⁴⁸⁹ Рябошапко В.А. (1996): Условия перехода к возможному применению ядерного оружия. Военная мысль № 4, 1996, s. 13.

Ydinaseen käyttömahdollisuuksia aiempaan sotilasdoktriiniin verrattuna täsmennettiin siten, että niitä voidaan käyttää vastauksena Venäjää tai sen liittolaisia vastaan tapahtuvaan ydin- tai muiden joukkotuhoaseiden käyttöön. Ydinaseen tehtäviä lisäävänä muutoksena oli, että sitä voitiin käyttää vastauksena *”laajamittaiseen tavanomaisin asein suoritettuun hyökkäykseen”* Venäjän tai sen liittolaisten kansallisen turvallisuuden kannalta *”kriittisissä tilanteissa”*. Ydinaseen käyttösäädökset olivat siten yhdenmukaiset edellä mainitun asevoimien käytön lähtökohdan kanssa. Muotoilu oli kuitenkin ulkopuolisin silmin nähtynä tulkinnanvarainen siltä osin, miten laajamittainen hyökkäys ja kriittinen tilanne määriteltäisiin.

Oleellista ydinaseen käytön osalta oli myös se, että sotilasdoktriinissa lueteltiin tilanteet, joissa Venäjä ei käytä ydinasetta⁴⁹⁰. Tällä säädöksellä Venäjä rajoitti omaehtoisesti oman sotilaallisen voiman käyttöä, olkoonkin, että NPT-sopimuksen ulkopuolella ovat ainoastaan Intia, Pakistan ja Pohjois-Korea⁴⁹¹.

Eri mittakaavaisissa konflikteissa asevoimia käytettäisiin siten, että hyökkääjä pakotetaan lopettamaan sotatoimet Venäjän ja sen liittolaisten etujen mukaisilla ehdoilla. Em. tehtävien suorittamiseksi aloitettiin joukkoryhmittymien muodostaminen Venäjän alueelle. Täten on ilmeistä, että oli määritetty myös asevoimien käytön muodot ja niiden suorittamiseksi tarkoitetut organisaatiot (joukkoryhmät), jotka on *”räätälöity”* strategisen tilannearvion pohjalta⁴⁹².

Asevoimien tärkeimpien tehtävien osalta katsottiin, että strategisten ydinasevoimien kokoonpanot sekä taistelu- ja liikekannallepanovalmius pidettiin tasolla, joka takaisi käsketyt tuhon tuottamisen hyökkääjälle kaikissa oloissa. Tavanomaisten asevoimien joukkoryhmittymien vastaavat tekijät rauhan aikana pidettäisiin tasolla, joka takaisi paikallisen mittakaavan hyökkäyksen torjunnan.

Joukkojen sijoittaminen ulkomaille strategisesti tärkeille alueille nähtiin yhtenä keinona vakauden ylläpitämiseksi ja tilanteen mukaisen reagoinnin mahdollistamiseksi. Edellisessä sotilasdoktriinissa tämä nähtiin lähinnä potentiaalina, joten tällä säädöksellä luotiin edellytyksiä ennakkoinnille ainakin asevoimien valmiuden säätelyn ja siten

---

⁴⁹⁰ Sotilasdoktriinin mukaan Venäjä ei käytä ydinasetta sellaista valtiota vastaan, joka on allekirjoittanut ydinsulkusopimuksen eikä omaa ydinaseita. Poikkeuksena tähän pääsäädökseen on se, että mikäli Venäjää, sen asevoimia, liittolaisia tai sellaista valtiota vastaan, jolle Venäjällä on turvallisuusvelvoitteita, hyökkää valtio yhdessä tai liittolaissuhteessa ydinaseita omavan valtion kanssa.

⁴⁹¹ Kts. <http://www.yk.fi/node/243> (6.10.2016)

⁴⁹² Arvion kohteena olivat: potentiaalisen sotilaallisen vaaran aste konkreettisissa strategisissa suunnissa; Venäjän ja naapurivaltioiden välisten suhteiden luonne; Venäjän elintärkeiden teollisuusalueiden ja strategisten resurssien alueiden sekä erityisen tärkeiden kohteiden sijainti; strategisen ryhmittämisen mahdollisuus uhanalaisissa suunnissa mahdollisimman vähäisin kuljetuksin ja alueiden välisin joukkojen siirtoin; mahdollisuus oikea-aikaiseen joukkojen (voimien) sekä materiaali- ja kalustovarastojen vetämiseen pois todennäköisten ohjus- ja ilmaiskujen alta; joukkojen majoitus- ja toimintamahdollisuuksien turvaamisen edellytykset sekä sosiaalisten ja jokapäiväisiin elintoimintoihin liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet; liikekannallepanoedellytysten (perustan) olemassaolo ja tila sekä yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne konkreettisilla alueilla.

sotilaallisen turvallisuuden takaamisen osalta.⁴⁹³

Uusina sotilasstrategian kehittämiseen vaikuttavina tekijöinä tuotiin esille Venäjän alueen operatiivinen valmistelu ja materiaalivarastojen muodostaminen liikekannallepanon, alkuvaiheen taistelutoimien sekä strategisten reservien muodostamisen varalta. Tässä yhteydessä puolustusministeriö velvoitettiin poikkeusaikojen operatiivisten materiaalivarastojen muodostamiseen myös operatiivisesti alistettavien muiden sotilaallisten joukkojen osalta. Täten sotilaspolitiikan tehtäväkenttä laajeni oleellisesti.

Vuoden 2010 sotilasdoktriini⁴⁹⁴

Vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa luovuttiin asevoimien käytön tavoitteiden kirjaamisesta. Niiden asemesta mainittiin oikeudenmukaisuus hyökkäyksen torjumiseksi ja rauhan ylläpitämiseksi YK:n ja kollektiivisten turvallisuusrakenteiden päätösten mukaisesti sekä myös valtion rajojen ulkopuolella olevien kansalaisten suojelemiseksi. Samalla korostettiin presidentin toimivaltaa asevoimien rauhan ajan käytössä. Muutoksena näytti olevan asevoimien käytön tavoitteiden yleistäminen puuttumatta pienimmästäkään määrin operatiivisiin kannanottoihin. Toisaalta ensimmäistä kertaa viitattiin valtion rajojen ulkopuolella oleviin kansallisiin intresseihin.

Sotien kategoriointi oli jokseenkin saman sisältöinen kuin edellisessä sotilasdoktriinissa. Erona aiempaan oli lähinnä se, että niiden sisältö esitettiin yleisissä määrittelyissä. Uutena käsitteenä otettiin käyttöön ”sotilaallinen konflikti” (ven. военный конфликт), joka yläkäsitteenä sisälsi kaikki aseellisen kamppailun kategoriat. Täten voi olettaa, että suunnitteluperusteet asevoimien käytölle eri tilanteissa olivat vakiintuneet ja saaneet järjestelmällisen sisällön.

Ydinaseen merkitystä korostettiin sekä ydinasekonfliktien että tavanomaisin asein käytävän alueellisen ja laajamittaiseen sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisevänä tekijänä. Uutena sisällöllisenä säädöksenä ydinaseiden käytölle tuotiin esille se, että sellainen alueellinen tai laajamittainen, tavanomaisin asein käytävä sota, joka ”uhkaa valtion olemassaoloa”, voi kehittyä ydinasekonfliktiksi. Tässä tulee konkreettisesti esille yhtäältä sotilaallisen konfliktin eskaloitumismahdollisuus sekä toisaalta ydinaseen merkitys eskalaation ja sodan hallinnan välineenä.

Asevoimien tärkeimpiä tehtäviä oli edelliseen sotilasdoktriiniin verrattuna täsmennetty siten, että niitä tarkasteltiin erikseen strategisen pidäkkeen ja sotilaallisten kon-

---

⁴⁹³ Tämä viittaa siihen tarkoitukseen, joka neuvostoaikaisilla voimaryhmillä oli - niillä oli merkittävää kykyä offensiiviseen vaikuttamiseen. Kenraalievosti Vorobjov E.A.:n teemahaastattelu 3.12.2015. Vorobjov toimi Keskisen voimaryhmän komentajana Tšhekkoslovakiassa vuosina 1987–1991. Haastattelun aiheena oli Keskinen voimaryhmä Unkarissa sekä sen toiminta ja poisveto Venäjän alueelle osana Itä-Euroopan joukkojen kotiuttamista Venäjälle. Haastattelumuistiinpanot tekijän hallussa.

⁴⁹⁴ Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г.

fliktien ennaltaehkäisemisen sekä sotilaallisen voiman käytön näkökulmista. Asevoimien käyttöä tarkasteltiin lisäksi rauhan, välittömän sotilaallisen uhan ja sodan aikana. Asevoimien funktiot olivat siten saaneet täsmentyneet puitteet, joissa oleellisena muutoksena oli lisäys asevoimien käytöstä rauhan ajan tilanteessa. Käytölle oli siten olemassa kolme tilanteen vaarallisuuden tasoa.

Edellisessä sotilasdoktriinissa esitetty ydinasepidäke laajeni strategiseksi pidäkkeeksi, jonka osalta asevoimien pidäkepotentiaali edellytettiin pidettäväksi riittävällä tasolla sekä asevoimien ja muiden joukkojen puolestaan olevan käsketyssä valmiudessa taistelukäyttöön. Edellä mainitun perusteella voidaan olettaa, että asevoimien valmiustilajärjestelmä ja sen johtaminen oli saanut vakiintuneen luokittelun, joka pohjautui vastaavasti mainittuihin tilanteen uhkaavuuden tasoihin.

Asevoimien rauhan ajan käyttöä täsmennettiin säädöksillä, joiden mukaan päätökset käytöstä tekee presidentti. Hyökkäys valtioliiton ja KTSJ:n osallistujamaata vastaan katsotaan hyökkäykseksi myös muita osallistujamaita vastaan ja aiheuttaa asianmukaisia vastatoimia. Muutoksena aiempaan todettiin, että osana voiman käyttöön perustuvaa strategista pidäkettä edellytetään täsmäaseiden käyttöä. Täten sotilasdoktriinin näkemyksiin oli lisätty sotilaallisen voiman käyttö jo rauhan aikana.

Ydinaseiden osalta katsottiin, että Venäjä pidättää itsellään oikeuden niiden käyttöön vastauksena sitä tai sen liittolaisia vastaan tehtyyn hyökkäykseen joukkotuhoasein. Tältä osin ydinaseiden käytösäädökset eivät muuttuneet. Sen sijaan muuttuneena säädöksenä tuotiin esille, että Venäjä katsoo niiden käytön oikeutetuksi myös tavanomaisin asein tapahtuvassa aggressiossa Venäjää vastaan, *”kun valtion olemassaolo on asetettu uhanalaiseksi”*. Erikseen korostettiin, että päätöksen ydinaseen käytöstä tekee presidentti. Täten voidaan todeta, että ydinaseiden käytön suvereniteetin tendenssimäinen lisääminen merkitsee, että niiden käyttöpäätös on subjektiivisesti ja viime kädessä Venäjän ylimmän sotilaspoliittisen johdon harkinnan varassa ilman asetettuja ehtoja.

Sotilasdoktriinissa esitettyjen asevoimien tehtävissä näkyi myös em. pidäketehävä. Ydinasevoimien tehtävä oli säilynyt pääosin samana kuin edellisessä sotilasdoktriinissa. Ydinasetta voitaisiin käyttää laajamittaisen hyökkäyksen tapauksen ohella myös alueellisessa sodassa. Täten ydinaseiden käyttökynnystä sotilasdoktriinissa madallettiin. Perusteena tälle ilmeisesti on, että sotilasdoktriininkin mukaisesti laajamittaisen hyökkäyksen todennäköisyys oli pieni, jolloin faktisesti ydinaseiden rooli oli toimia ainoastaan välillisenä pidäkkeenä. Tällöin niillä ei olisi ollut käytännön merkitystä todennäköisemmissä laajamittaista sotaa alempiasteisissa konflikteissa.

Asevoimien tehtävien osalta tavanomaisen asevoiman käytösäädökset edellyttävät niiltä joukkoryhmien etupainoista ryhmittämistä potentiaalisesti vaarallisiin strategisiin suuntiin ja valmiutta taistelukäyttöön. Uutena täsmennyksenä tehtävissä mainittiin Ve-

näjän tärkeimpien kohteiden ilmapuolustuksen takaaminen ja valmius ilma-avaruushyökkäyksen välineiden iskujen torjuntaan. Tähän tehtävään liittyi myös kiertoradalle tarkoitettujen avaruuslaitteiden ryhmittäminen ja ylläpito.

Uutena tavoitteena sotilasdoktriinissa esitettiin, että ”*Venäjän (ja sen kansalaisten) etujen turvaamiseksi sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi asevoimien yksiköitä voidaan käyttää operatiivisesti sen rajojen ulkopuolella kansainvälisen oikeuden periaatteiden ja normien sekä sopimusten ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti*”. Tällä säädöksellä tehdään ilmeisen tiettäväksi se, että asevoimien käyttöä ulkomailla suunnitellaan ja siihen myös valmistaudutaan.

Haasteellista on joka tapauksessa se, mitä termillä ”operatiivinen” tässä tarkoitetaan. Yhtäältä se voi tarkoittaa sitä, että asevoimia käytetään käyttötarkoituksensa mukaisesti sotatoimiin myös valtion rajojen ulkopuolella. Toisaalta se voi tarkoittaa myös sitä, että asevoimia käytetään nopeasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Joka tapauksessa säädöksen sisältö antaa viitteen siitä, että asevoimien käyttöalue on laajentumassa kansallisten rajojen ulkopuolelle. Konkreettisena ennakkotapauksena palveli todennäköisesti Georgian aloittama aseellisen voiman käyttö Etelä-Ossetiassa elokuussa 2008, mikä johti Venäjän viisi päivää kestäneeseen rauhanpakottamisoperaatioon⁴⁹⁵.

Edellä mainittua ei pidä sekoittaa ulkomailla tapahtuvaan rauhanturvatoimintaan, mikä kaikissa sotilasdoktriineissa on tuotu esille. Venäjän rauhanturvaoperaatioihin osallistumisen lähtökohtana ovat YK:n peruskirjan mukaiset operaatiolle asetettavat säädökset. Tällöin kuitenkin on korostettu sitä, että kontingentteja asetetaan Venäjän lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten säätämässä järjestyksessä⁴⁹⁶.

Välittömän hyökkäysuhan aikaiset asevoimien tehtävät edellyttävät hyökkäysuhan taason madaltamista ja samalla taistelu- ja liikekannallepanovalmiuden lisäämistä asevoimien strategisen ryhmittämisen toteuttamiseksi. Tällöin tuotiin esille uusina tehtävinä toimet aluepuolustuksen (ven. территориальная оборона)⁴⁹⁷ ja siviilipuolustuksen

---

⁴⁹⁵ Operaation valmisteluista ja toteutuksesta kts. 58. Armeijan silloisen komentajan, kenraali A.N. Hruljovin haastattelu 28.12.2012. Hruljovin mukaan sotatoimien mahdollinen alkaminen ei ollut yllätys, joskin asevoimien tiedustelu ei pystynyt ennalta paljastamaan Georgian joukkojen ryhmitystä tai konfliktin aloittaneen tulivalmistelun alkamishetkeä. Löydettävissä <http://topwar.ru/13901-voyna-080808-vpervye-o-ee-taynah-rasskazывaet-general-hrulev.html> (2.9.2015).

⁴⁹⁶ Näin tietysti hallinnollisteknisenä prosessina, mutta Venäjän reaalin osallistuminen kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitoon on hieman kärjistetyksi sanottuna rajoittunut päätöksentekoon YK:n turvallisuusneuvostossa ja joukkojen lähettämiseen siinä määrin, ettei voida sanoa Venäjän olevan täysin sivussa yhteisen hyvän rakentamisessa.

⁴⁹⁷ Aluepuolustus on elimellinen osa valtion puolustusjärjestelmää, jonka tarkoituksena on suojata väestöä, kohteita ja liikenneyhteyksiä vihollisen toimilta, tuholais toiminnalta ja terrorismilta. Kts. Большой юридический словарь. — М.: Инфра-М. А. Я. Сухарев, В. Е. Крутских, А.Я. Сухарева. 2003. Löydettävissä esimerkiksi: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/18780>.

(ven. гражданская оборона)⁴⁹⁸ toteuttamiseksi sekä maininnat kansainvälisistä velvoitteista kollektiiviseen puolustukseen, hyökkäyksen ennaltaehkäisemiseen tai torjuntaan sellaisen valtion osalta, joka on kääntynyt Venäjän puoleen asianmukaisella pyynnöllä⁴⁹⁹.

Huomattava muutos sotilasdoktriinissa oli siinä, että asevoimien käytön muotojen tarkastelu oli jätetty pois.⁵⁰⁰ Vuodesta 2010 alkaen muiden kuin sotilasviranomaisten (so. asevoimien ja muiden joukkojen) tehtäviä ei sotilasdoktriinissa käsitelty, mikä viittaa siihen, että turvallisuuden takaamisen tehtävät on määritelty erikseen.

Vuoden 2014 sotilasdoktriini⁵⁰¹

Vuoden 2014 sotilasdoktriini käsitteli sotien kategoriointia saman sisältöisesti kuin edellisessä sotilasdoktriinissa ja niiden sisältö oli esitetty yleisissä määrittelyissä. Täten voidaan olettaa, että suunnitteluperusteet asevoimien käytölle eri tilanteissa olivat säilyneet myös saman sisältöisinä.

Ydinaseen merkitystä korostettiin sekä ydinasekonfliktien että tavanomaisin asein käytävän alueellisen ja laajamittaiseen sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisevänä tekijänä kuten edellisessä sotilasdoktriinissa. Muutoksena oli kuitenkin se, että kyseinen merkitys tuotiin esille nykyajan sotilaallisten konfliktien erityispiirteenä.

Muutoksena edelliseen sotilasdoktriiniin oli, että sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisyä ja pidäkettä koskevat säädökset olivat merkittävästi laajentuneet. Lähtökohtana oli kuitenkin edelleen ydinasepotentiaalın säilyttäminen riittävällä tasolla. Tavanomaisilta asevoimilta puolestaan edellytettiin, että ne oli pidettävä käsketyssä valmiustilassa taistelukäyttöön.

Uutena tehtävänä oli se, että talouden liikekannallepanovalmius oli pidettävä tasolla, jota sodan ajan tehtävät edellyttävät. Tämän ohella tuotiin esille lukuisia konflikteja ennaltaehkäiseviä tehtäviä kumppanuuspiirin (ml. KTSJ, BRICS-maat) laajentamiseen ja syventämiseen, ohjuspuolustuksen kehittämiseen, avaruuden käytön sopimukselliseen hallintaan, rauhanturvatoimintaan, BC-aseita koskevan sopimuksen noudattamiseen, terrorismin vastaiseen taisteluun sekä sotilaspoliittisiin tarkoituksiin suunnattujen informaatiollisten teknologioiden käyttömahdollisuuksien pienentämiseen liittyen.

---

⁴⁹⁸ Venäläinen termi ”siviilipuolustus” merkitsee lähes samaa kuin väestönsuojelu Suomessa.

⁴⁹⁹ Tästä esimerkkinä on Syyrian avunpyyntö Venäjälle syksyllä 2015.

⁵⁰⁰ Vaikka sodan luonne on muutoksessa, perinteiden jaottelu rauhan aikaan, sodan uhka aikaan ja sota-aikaan on voimassa, koska lainsäädäntö (esim. laki puolustuksesta ja sen säädökset viranomaisten toimivallasta) määrittää jaottelua edellyttää. Täten korostuu se, että sotilasdoktriini on rauhan ajan ohjausasiakirja eikä suinkaan operatiivinen ohjesääntö.

⁵⁰¹ Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976.

Asevoiman käytön perusteiden osalta sotilasdoktriinissa 2014 on esitetty kolme mahdollisuutta asevoimien käytölle: 1) hyökkäyksen torjunta, 2) rauhan ylläpitäminen YK:n ja muiden kollektiivisten turvallisuusrakenteiden päätösten mukaisesti ja 3) ulkomailla olevien Venäjän kansalaisten intressien suojaaminen. Muutoin asevoimien käyttöä koskevat säädökset olivat säilyneet entisellään, kuten vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esitettiin. Näitä olivat: 1) strategisen pidäkkeen sotilaallista voimaa edellyttäviä toimenpiteitä toteutettaessa valmistaudutaan täsmäaseiden käyttöön, 2) Venäjä pidättää itsellään oikeuden ydinaseen käyttämiseen vastauksena sille, että sitä tai sen liittolaista vastaan käytetään ydin- tai muita joukkotuhoaseita, ja myös tavanomaisin asein Venäjää vastaan suoritettun hyökkäyksen tilanteessa, kun valtion olemassaolo on uhatuna ja 3) Venäjän ja sen kansalaisten etujen suojaamiseksi sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi asevoimien yksiköitä voidaan operatiivisesti käyttää Venäjän ulkopuolella kansainvälisen oikeuden yleisesti hyväksytyjen periaatteiden ja normien sekä Venäjän kansainvälisten sopimusten ja lainsäädännön mukaisesti.

Edellä mainitun perusteella voi todeta, että pidäke-käsitteen sisältö oli laajentunut erityisesti ns. ei-voimatoimien osalta, ”kovan ytimen” eli täsmäaseiden⁵⁰² käytön mahdollisuuden säilyessä ennallaan. Käsitteellisenä muutoksena voidaan mainita se, että strategisen pidäkkeen katsottiin käsittävän ydinase- ja ei-ydinasepidäkkeen sekä ennaltaehkäiseviä toimia.

3.4.3. Asevoimien käytön muodot

Asevoimien käytön muodoilla (ven. формы применения ВС)⁵⁰³ tarkoitetaan ”*asevoimien joukkoryhmittymien koordinoitujen, rauhan ja sodan aikana tehtyjen toimien kokonaisuutta, joka on suunnattu hyökkäyksen ennaltaehkäisemiseksi sekä valtion itsenäisyyden ja alueellisen eheyden suojaamiseksi. Asevoimien tärkeimmät käytön muodot rauhan aikana ovat: rauhanturvaoperaatiot ja sisäisissä aseellisissa konflikteissa joukkojen erikoisoperaatiot. Sodan aikaisiin asevoimien käytön muotoihin luetaan asevoimien strategiset toimet* (ven. стратегические действия ВС). *Asevoimien käytön erityisinä muotoina ovat sotilaallinen pidäke ja strateginen toimeenpano*” (ven. стратегическое развертывание).⁵⁰⁴

---

⁵⁰² Tässä tulkinnanvaraisuutta aiheuttaa se, miten täsmäase määritellään.

⁵⁰³ Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetversio: Löydettävissä: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14014> (29.9.2016). Omien muistiinpanojeni mukaan erotuksena tästä sotatoimien (taistelutoimien) toteutustavoilla (ven. способы военных (боевых) действий) tarkoitetaan ”*joukkojen ja voimien käytön järjestystä ja toimia operatiivisten ja taistelutehtävien täyttämiseksi tarkoituksena sotatoimille asetettujen tavoitteiden saavuttaminen*”. Kullekin sotatoimien lajille (hyökkäys, puolustus ja vastahyökkäys) sekä asevoimien puolustushaaroille ja aselajeille ovat ominaisia spesifiset sotatoimien muotojen toteutustavat. Niiden sisältö riippuu käytettävistä aseista, kaluston mahdollisuuksista, asetetun tehtävän luonteesta, omien ja vihollisen joukkojen kokoonpanosta, operatiivisista ja taistelukyvyistä, sotatoimialueen maantieteellisistä ja fyysisistä olosuhteista, sotatoimien järjestelytaidoista sekä tilanteesta ja perinteistä. Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009.

⁵⁰⁴ Rauhanturvatoiminta on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Venäjän puolustusministeriön verkkosivujen sotilasensyklopedia: hakusana ”формы применения ВС”. Löydettävissä: encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14014 (22.9.2016).

Sotatoimien muodoilla (ven. форма военных действий) tarkoitetaan sotatoimien sisältöä organisatorisesti, rakenteellisesti ja ulkoiselta olemukseltaan. Riippuen tavoitteista, tehtävistä, mittakaavasta sekä käytettävistä voimista ja välineistä sotatoimien muodot luokitellaan operaatioksi, suurtaisteluksi (ven. сражения), taistelutoimiksi (ven. боевые действия), taisteluksi (ven. бой), iskuksi (ven. удар) ja sotaliikkeeksi (ven. маневр). Tyypillisin muoto on operaatio, joka voidaan luokitella mittakaavan (strateginen, operatiivisstrateginen, operatiivistaktinen), tyyppin (yleis-, yhteis-, erillinen tai erikoisoperaatio), lajin (puolustus-, hyökkäys- tai vastahyökkäys), toteuttamisajankohdan (ensimmäinen tai sen jälkeinen, ven. последующая) tai käytettävien voimien ja välineiden perusteella (esimerkiksi puolustushaara, itsenäinen aselaji tai toimiala).⁵⁰⁵

Määritelmä ilmentää varsin yksinkertaista näkemystä sotilaallisen voiman käytöstä nimenomaan tavanomaisten voimien ja niiden tietyn kokoisen organisaation osalta. Määritelmässä muoto-käsitteen sisältö viittaaakin tietyn kokoiseen organisaatioon tai suorituskykyyn, mutta on ilmeistä, että sotilaallisen toiminnan muodot ja erityisesti niiden sisältö muuttuvat olosuhteiden mukaisesti. Siten määritelmässä esiintyvä epä-määräinen käsite ”joukkoryhmittymä” on perusteltua käsittää ”määritellyksi lähtökoh- taiseksi sotilaalliseksi suorituskyvyksi”.

Mainittu määritelmä asevoimien käytön muodoista on kirjoitettu tavoitteen näkökul- masta, millä pystytään välttämään varsinaiseen prosessiin (toimintaan) liittyvien yksi- tyiskohtien käsittelyä. Oleellista on kuitenkin se, että määritelmässä puhutaan koordi- noitujen toimien kokonaisuudesta. Niin ikään viittaus rauhan aikaan on kohdistettu erityisesti pidäkkeelliseen toimintaan.

Määritelmään vaikuttaa sisältyvän tietty epätarkkuus, sillä on vaikea ajatella tilannetta, että Venäjän jo ollessa sodassa jonkun toimijan kanssa, se käyttäisi asevoimia tätä vas- taan aggressiota ennaltaehkäisevästi. Pikemminkin kyseisessä tilanteessa eskaloitu- mista ehkäisevä toimi voi tulla kyseeseen. Asia on tulkittavassa myös siten, että Venäjä voi käyttää asevoimiaan ennaltaehkäisevästi jotain kolmatta osapuolta vastaan tarkoi- tuksena konfliktin laajentuminen estäminen tai alueellisen eheyden säilyttäminen jos- sain toisessa strategisessa suunnassa.

---

⁵⁰⁵ Operaatiolla tarkoitetaan tavoitteen, tehtävien, paikan ja ajan suhteen yhteen sovitettuja ja keskenään yhtey- dessä olevia suurtaisteluja, taistelutoimia, iskuja ja sotaliikkeitä, jotka toteutetaan yhden perusajatuksen ja suun- nitelman mukaisesti yhteistoiminnassa sellaisten naapureiden, sotatoimiyhtymien, perusyhtymien ja muiden puolustushaarojen, aselajien ja muiden joukkojen kanssa, jotka toimivat ko. sotatoimiyhtymän eduksi tarkoituk- sena tehtävien täyttäminen operatiivisessa tai strategisessa suunnassa tahi sotatoiminäyttämöllä. Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa. Mielenkiintoista on se, ettei tässä kategorioinnissa esiinny ennakoivaa operaatiota, vaikka yleisesti korostetaan periaatetta sotaa ennaltaehkäisevistä toimista.

Määritelmää ei siten ole voi katsoa aivan aukottomaksi⁵⁰⁶, koska edellä (luvussa 3.3) on tuotu esille, että Venäjän asevoimilla on tosiasiaa kaksi pääfunktiota: pidäke ja sodankäynti, joista jälkimmäiseen ryhdytään, mikäli ensimmäinen syystä tai toisesta epäonnistuu. Tämän johdosta on pyrittävä löytämään niitä muotoja ja keinoja asevoimien käytössä, joita käytetään kyseisten tehtävien täyttämiseksi.⁵⁰⁷

Toisaalta on otettava huomioon, että sotilaspolitiikan tavoitteisiin kuuluu myös suo-
tuisten olosuhteiden luominen jollakin alueella tai jonkin toimitajan osalta. Täl-
löin Venäjän tavoitteena sotilaspoliittisesti voi olla tietyn vakauden aikaansaaminen,
jossa Venäjän sotilaallisen turvallisuuden kannalta myönteiset sotilaspoliittiset muu-
tokset ovat toivottuja ja ennakoitavissa. Venäjän ja kyseessä olevan toimijan välisiä
suhteita voidaan luonnehtia neutraaliudella, kumppanuudella tai liitolla. Venäjä joka
tapauksessa pyrkii suhteen vakiinnuttamiseen sopimuksella ja siinä mielessä tietyn en-
nustettavuuden aikaansaamiseen kyseisen suhteen osalta⁵⁰⁸.

Toisaalta voi olla, että kyseinen Venäjän kannalta positiivinen suhteiden tila ei ole
syystä tai toisesta realistinen. Tällöin Venäjän sotilaspoliittisena tavoitteena on kysei-
sen suhteen vakiinnuttaminen ja negatiivisten muutosten minimointi tai poissulkemi-
nen, jotta suhteet eivät ajautuisi kilpailutilanteeseen, vastakkainasetteluun tai jopa so-
tilaalliseen konfliktiin. Mikäli kyseinen Venäjän kannalta negatiivinen kehitys arvioi-
daan kuitenkin todennäköiseksi, on loogista, että Venäjä pyrkisi varautumaan sisäisesti
tekemiensä johtopäätösten mukaisesti sekä valmistautuisi aikaansaamaan häiriöitä vas-
tapuolen turvallisuusjärjestelyissä ja erityisesti sotilaallisissa suorituskyvyissä tai niiden
perusteissa. Tällöinkin kyse on Venäjän näkökulmasta suotuisten olosuhteiden luomi-
sesta, mutta tässä tapauksessa nimenomaan sotilaallisen voiman käytölle ja siten Ve-
näjän sotilaalliselle turvallisuudelle. Molemmissa tilanteen kehitysmalleissa korostuu
yksi sotilasstrategian periaate: sotilaspoliittisen ja sotilasstrategisen tilanteen enna-
kointi.

---

⁵⁰⁶ Termin määrittely on todettu ongelmalliseksi myös Venäjällä, sillä ainakin vuonna 2008 Vojennaja Mysl-
lehdessä esiintyi artikkeli, jonka mukaan sotilasensyklopediassa ei määritelmää yleensä esitetä. Kts. Ко-
роль О.В.; Ромась Н.А. (2008): О категории «форма военных (боевых) действий», Военная мысль № 7,
2008, s. 52. Artikkelin kirjoittajien mukaan sotatoimien muodon määrittely on pysynyt samana lähes kolme-
kymmentä vuotta.

⁵⁰⁷ Yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikkönä vuosina 1992–1996 toiminut kenraalileversti Baryn-
kin toi 1997 esille varoituksellisen toiminnan (ven. предупреждение) pidäkkeen ohella. Kts. Барынькин
В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 33.

⁵⁰⁸ Yksi esimerkki tästä on presidentti Medvedevin vuonna 2008 esille tuoma aloite Euroopan turvallisuusso-
pimuksesta. Aloitteen ydin on siinä, että sotilaspolitiikan alalla toteutuisi periaate turvallisuuden jakamatto-
muudesta, jonka mukaisesti mikään toimija Euroopassa ei voisi lujittaa turvallisuuttaan toisten toimijoiden
kustannuksella. Kts. Проект Договора о европейской безопасности 5.6.2008. Löydettävissä:
<http://www.kremlin.ru/events/president/news/6152>. (23.9.2016). Kyse olisi siten tilanteesta, jossa sotilaalli-
sen turvallisuuden takaamiseen liittyviin toimiin edellytettäisiin jonkinlainen hyväksyntä muilta osapuolilta.
Täten siis myös Venäjällä voisi olla veto-oikeus asioissa, jotka koskettaisivat koko Eurooppaa ja sen turvalli-
suutta.

Kyseisessä tapauksessa rajanveto rauhan ajan aktiivisen pidäkkeellisen toiminnan ja vastapuolen toiminnan häiritsemisen välillä on enemmän kuin epämääräinen. Kyse on pitkälti tulkinnanvaraisesta asiasta. Venäjän kannalta oleellista on se, ettei aukottomasti todistettua tietoisuutta kyseisiä toimintahäiriöitä aiheuttavasta toimijasta heti synny⁵⁰⁹. Toisaalta kyse on sotilaallisen toiminnan poliittisista motiiveista, joiden selvittäminen on oleellisesti vaikeampi tehtävä kuin sotilasstrategisten mahdollisuuksien arviointi⁵¹⁰.

Oleellista on nimenomaan tietoisuus häiriön aiheuttajasta. Jossain tapauksissa Venäjän tarkoitus onkin toimia ilmeisen näyttävästi, jolloin kyse on lähinnä voimannäytöstä ja samalla vastapuolen toimintareaktioiden testaamisesta, kuten viime vuosina mm. Itämeren alueella on nähty esimerkiksi ilmatilan loukkausten muodossa tai toiminnasta ulkomaisen valtion aluksia kohtaan. Luonnollisesti tämä on osoitus mainitun sotilasstrategian ennakoinnin periaatteen käytännön ilmentymästä.

Joka tapauksessa sotilaallisesta näkökulmasta on loogista ja ilmeistä, että Venäjä valmistautuu ”suotuisten olosuhteiden aikaansaamiseen” myös suhteiden negatiivisen kehityksen vaihtoehdon varalta. Tähän viittaa Venäjän asevoimien yleisesikunnan päällikön, armeijankenraali Valeri Gerasimovin lausunto siitä, että ”nykyaikaisen ydinaseen omaaminen on mitä tärkein takuu kansallisen turvallisuuden takaamiselle, ... avaintekijä, joka määrittää nykymaailmassa Venäjän sotilaspoliittisen ja kansainvälisen erityisaseman ydinasesuurvaltana”.⁵¹¹ On lisäksi ilmeistä, että Venäjä on strategisessa tilannearviossaan tehnyt johtopäätökset sekä sotilasstrategiset valinnat ja vaihtoehdot kunkin kansainvälisen yhteisön toimijan osalta. Tämän tulkinnan osalta Venäjän asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Valeri Gerasimov on julistuksellisesti eri linjoilla vuonna 2014 julkaistussa kirjoituksessaan, jonka mukaan ”Venäjä ei pidä mitään maailman valtiota vihollisenaan, kun taas se pitää kumppaninaan kaikkia valtioita, joiden politiikka ei tuota vahinkoa Venäjän intresseille ja turvallisuudelle, eikä ole YK:n peruskirjan vastaista. Tässä yhteydessä Venäjän ydinase ei ole suunnattu (ven. направлено) mitään konkreettista valtiota tai niiden liittoa vastaan”⁵¹². Sotilasstrategian asevoimien jatkuvaa korkeaa valmiutta koskevan periaatteen näkökulmasta on kuitenkin todettava, että edellä mainittu Gerasimovin kannanotto ei merkitse sitä, ettei Venäjän ydinaseita pystyttäisi nopeasti ns. maalittamaan uudelleen, mikäli sotilaspoliittinen tilanne oleellisesti muuttuu.

Muutokseen reagoiminen edellyttää luonnollisesti jatkuvaa havainnointia ja arvioita

---

⁵⁰⁹ Tätä periaatetta sovellettiin erityisesti Itä-Ukrainan konfliktissa kevätkesällä 2014 Krimin Venäjään liittämisen jälkeen.

⁵¹⁰ Кокошин А.А. (2014): Взаимодействие политики и военной стратегии: теоретические и прикладные вопросы. «Вопросы философии № 10, 2014», Российская академия наук, Москва. Löydettävissä: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1030&Itemid=52.

⁵¹¹ Герасимов В.В. (2014c): Первое ядерное испытание. Военно-промышленный курьер № 32 (550), 3.9.2014.

⁵¹² Sama. Gerasimovin kirjoitus on tältä osin tulkittava poliittisesti korrektiksi lausunnoksi, joka on sovelias ns. normaaliin kansainväliseen tilanteeseen.

tilanteesta sekä sen kehityksestä. Proaktiivinen toiminta sen sijaan edellyttää selkeää ennakointia ja vaikuttamista tilanteen kehitykseen. Kun otetaan huomioon se, että nykyisellä, usein reaaliaikaisen tiedonvälityksen aikakaudella perinteisillä taktisiksi luokiteltavilla toimilla voidaan aiheuttaa hyvinkin laaja poliittinen ja strateginen resonanssi, proaktiivisuuden harjoittaminen on aiempaa helpompaa. Samalla on mahdollista kiinnittää toisen osapuolen huomio jossain määrin epäoleellisuuksiin ja myös kuluttamaan resurssejaan ilman, että olisi ilmeistä vaaraa tai uhkaa tilanteen konfliktoitumisesta.

Venäjän sotilasstrategialla on kahtalainen tehtävä – välillinen (epäsuora) ja välitön (suora) vaikutus kohteeseen sotilaallisen voiman avulla. Epäsuora käyttö merkitsee sotilaallisen pidäkkeen edellyttämien toimien toteuttamista ilman fyysistä vaikuttamista toiseen osapuoleen. Sotilaallisen voiman suora käyttö puolestaan on nimenomaista vaikuttamista toiseen osapuoleen, missä poliittisena päämääränä on suhteen normalisoiminen Venäjälle edullisilla ehdoilla. Kuten edellä tuli esille, epäsuoran ja suoran vaikuttamisen aiemmin varsin selkeä ero on hiljalleen häipymässä. Tämä johtuu suoraan siitä sodan luonteeseen liittyvästä johtopäätöksestä, jonka mukaan rauhan ja sodan välinen raja on hiljalleen murenemassa pois. Sotataidon tutkimuksen näkökulmasta tilanne on siten muuttumassa haasteellisemmaksi.

3.4.4. Asevoimien käytön muotojen sisältö

Sotatoimien muoto käsitteenä määritellään ”*tavoitteelliseksi, organisatoriseksi, määrälliseksi sekä ulottuvuuksiin ja aikaan liittyviksi asevoimien käytön puitteiksi*”. Edelleen lähtökohtana käsitteen määrittelylle on se, että muoto ja sisältö ovat kaksi kiinteästi toisiinsa kytkeytyntä ominaisuutta.⁵¹³ Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa opetuksen mukaan sotatoimien muotoihin liittyviä käsitteitä olivat mm. strateginen toimeenpano, operaatio, suurtaistelu (ven. сражение), taistelutoimet (ven. боевые действия), järjestelmälliset taistelutoimet (ven. систематические боевые действия), taistelu (ven. бой), isku (ven. удар), vastaterrorismi- ja erikoisoperaatiot sekä sotaliike (ven. маневр)⁵¹⁴. Dmitri Rogozinin toimittaman kirjan ”Sota ja rauha termein ja määritelmin” mukaan sotatoimien muodot määrittelevät asevoimien ja joukkojen strategisen, operatiivisen ja taktisen käytön elementtien mittakaavat, rakenteen, muodostamisen ja keskinäiset suhteet⁵¹⁵.

---

⁵¹³ Король О.В.; Ромась Н.Л. (2008): О категории «форма военных (боевых) действий», Военная мысль № 7, 2008, s. 54-55.

⁵¹⁴ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

⁵¹⁵ Rogozin D.O. (2016): Война и мир в терминах и определениях. «Вече», Москва. Kirjan internetversio on löydettävissä: <http://www.voina-i-mir.ru/contents>. Hakusana: ФОРМЫ ВОЕННЫХ (БОЕВЫХ) ДЕЙСТВИЙ (27.9.2016)

Asevoimien strategisella toimeenpanolla (ven. стратегическое развертывание ВС РФ)⁵¹⁶ tarkoitetaan toimenpiteiden ja toimien kokonaisuutta niiden saattamiseksi rauhan ajan toiminnasta sodan ajan tilaan. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat sotilaallinen liikekannallepano⁵¹⁷, joukko- (voima-) ryhmien muodostaminen ja ryhmittäminen sotatoiminäyttämöillä (strategisissa suunnissa, merellisillä strategisilla alueilla) ja maan sisäosissa⁵¹⁸ sekä strategisella avaruusvyöhykkeellä⁵¹⁹ olevien avaruuslaitteiden ryhmittymän vahvistaminen.

Asevoimien strategisen toimeenpanon tarkoituksena on saattaa niiden taisteluko-
koonpano tasolle, jota sodan aloittaminen, vihollisen aggression torjunta ja ensimmäisten operaatioiden toteuttaminen edellyttävät. Täten asevoimien strateginen ryhmittäminen on rauhan tai välittömän sotilaallisen uhan ajan toimenpide. Sen voidaan katsoa olevan strategisen ja erityisesti välillisen sotilaallisen pidäkkeen lähes äärimmäinen muoto.

Asevoimien strategiset toimet ovat asevoimien sodan ajan käytön muoto, jolla tarkoitetaan tavoitteiden, tehtävien, paikan ja ajan suhteen koordinoituja ja keskenään sidoksissa olevia strategisia operaatioita, joita toimeenpannaan peräkkäin tai samanaikaisesti asetettujen strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategiset toimet voivat olla sotatoiminäyttämön (ven. театр военных действий, ТВД) strateginen operaatio, strateginen ilma-avaruusoperaatio strategisella ilma-avaruusvyöhykkeellä (ven. стратегическое воздушно-космическое направление) ja ydinasevoimien strateginen

---

⁵¹⁶ Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetversio: Löydettävissä: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=10385@morfDictionary> (7.10.2016). Mahmut Garejevin mukaan strateginen toimeenpano voi myös olla osittainen, paikallisen sodan tarpeisiin tai asevoimia kokonaisuudessaan (ven. полное) koskeva, alueellisen tai laajamittaisen sodan varalta. Kts. Гареев М.А. (1999): Характер войн будущего. Стратегическая стабильность № 1/1999. Löydettävissä: <http://sipria.ru/pdf/ss1911.txt> (20.4.2004). Myös: Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

⁵¹⁷ Sotilaallinen liikekannallepano voi olla osittainen, ”täydellinen” (ven. полная) tai osa yleistä liikekannallepanoa. Se käsittää toimenpiteiden kokonaisuuden, jossa valtion sotilaallinen organisaatio saatetaan suunnitelmallisesti rauhan ajasta sodan ajan tilaan. Se sisältää asevoimien joukkojen saattamista sodan ajan kokoonpanoon ja vahvuuteen henkilöstön, aseistuksen, sotilaskaluston ja muun materiaalin osalta käsketyssä ajassa. Reserviläisten kutsunta ja kaluston otot tapahtuvat puolustusministerin käskyjen mukaan. Osittainen sotilaallinen liikekannallepano käsittää osan asevoimista määrättyissä strategisissa (operatiivisissa) suunnissa (alueilla), kun taas yleinen sotilaallinen liikekannallepano käsittää koko valtion sotilaallisen organisaation koko valtion alueella. Yhtymät, joukko-osastot ja laitokset laativat rauhan aikana yksityiskohtaisen lkp-suunnitelman. Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetversio. Löydettävissä: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=13570@morfDictionary> (7.10.2016).

⁵¹⁸ Tästä yleensä käytetään nimitystä operatiivinen toimeenpano (ven. оперативное развертывание), joka voi sisältää myös ”1. kiireysluokan” strategisten reservien toimeenpanon, joukkojen uudelleenryhmittämistä maan sisäosista sotatoiminäyttämölle tai strategisten suuntien välillä. Kts. Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetversio. Löydettävissä: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14014> (29.9.2016).

⁵¹⁹ Strategisella avaruusvyöhykkeellä tarkoitetaan maata lähellä olevaa ulottuvuutta, jonka sisälle ryhmitetään avaruuslaitteiden ja -järjestelmien ryhmittymä ja jossa voi syntyä potentiaalinen uhka Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle. Strateginen avaruusvyöhyke jaetaan kolmeen avaruusoperaatiovyöhykkeeseen: lähivyöhyke: 100 km – 200 km, keskivyöhyke: 200 – 2000 km ja kaukivyöhyke: 2000 – 20 000 km maan pinnasta. Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetversio. Löydettävissä: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=10376@morfDictionary> (7.10.2016).

operaatio.⁵²⁰

Sotatoimilla (ven. военные действия) tarkoitetaan joko sodan osapuolten kamppailua tai asevoimien, sotilaallisten muodostelmien järjestäytyntä toimintaa sodassa täytettäessä strategisen mittakaavan tehtäviä. Sotatoimia käydään maalla, merellä ja ilmassa eri muodoissa. Sotatoimien muodot voivat olla operaatioita, suurtaisteluita, taistelu-toimia, taisteluita tai iskuja. Muodot voivat olla puolustuksellisia tai hyökkäyksellisiä. Sodan alkuvaiheessa hyökkäyksen kohteeksi joutuneen valtion asevoimien tärkein sotatoimien laji on puolustus, jonka tarkoitus on torjua aggressio. Sotatoimet yleensä viittaavat sodan käynnin strategiseen tasoon.⁵²¹

Perinteisesti sotatoimien muodot on johdettu mm. organisatorisista perusteista, joukkojen toiminnan järjestyksestä rajoitetuissa ulottuvuuksellisissa ja ajallisissa puitteissa siinä tarkoituksessa, että joukkojen kaikki taistelukyvyt saataisiin täysimääräisesti realisoitua. Tällöin ei huomiota kiinnitetty ulkoiseen ilmentymään tai kuvaukseen. Nykyisin sotataidossa erityinen mielenkiinto asetetaan käytettäviin voimiin ja välineisiin, tavoitteisiin, täytettävien tehtävien luonteeseen, toiminnan vaiheisiin, johtamiseen sekä toiminnan ulottuvuuksellisiin ja ajallisiin määreisiin. Muotoja erottavina tekijöinä yleensä pidetään toiminnan tavoitteita, käytettävien voimien kokoonpanoa ja vahvuutta, tehtävien tasoa ja luonnetta sekä toiminnan vaiheita.⁵²²

Operaatio on sotatoimien (taistelutoimien) muoto, jolla tarkoitetaan ”*koordinoitujen*⁵²³ *sekä tavoitteiden, tehtävien, paikan ja ajan suhteen keskenään toisiinsa sidoksissa olevien suurtaisteluiden, taistelutoimien, taisteluiden, iskujen ja joukkojen sotaliikkeiden kokonaisuutta, jota toimeenpannaan yhtäaikaaisesti tai peräkkäisesti yhden perusajatuksen ja suunnitelman mukaan sota-näyttämöllä tai sota-näyttämöllä olevien tehtävien täyttämiseksi, strategisessa (operatiivisessa) suunnassa määritetyllä laajalla alueella (vyöhykkeellä) käskettynä ajanjaksona*”. Operaatiot luokitellaan mittakaavan, tyypin, sotatoimien lajin, ajan ja suoritusjärjestyksen perusteella.⁵²⁴

Dmitri Rogozinin toimittaman kirjan mukaan operaatiot jaotellaan strategisiksi, sota-toiminäyttämön strategisiksi, strategisen suunnan (suuntien) strategiseksi, rintaman tai

---

⁵²⁰ Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetversio: hakusana <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14014> (29.9.2016).

⁵²¹ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 147. Usein tulkitaan, että sisältö on kyseenomaisen kohteen tai ilmiön kaikkien osatekijöiden, kuten elementtien, ominaisuuksien, prosessien, suhteiden, ristiriitojen ja kehitystendenssien määrittämä kokonaisuus. Muoto puolestaan tulkitaan sisällön sisäiseksi järjestykseksi ja sisällön ilmentymäksi.

⁵²² Король О.В.; Ромась Н.Л. (2008): О категории «форма военных (боевых) действий», Военная мысль № 7, 2008, s. 52-53.

⁵²³ Venäjällä sotilaallisissa teksteissä käytetään termiä ”yhteensovitettu” (ven. согласованный), joka tarkoittaa jokseenkin samaa kuin ”koordinoitu”.

⁵²⁴ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 497-498. Kts. myös Rogozin D.O. (2016): Война и мир в терминах и определениях. «Вече», Москва. Kirjan internetversio on löydettävissä: <http://www.voina-i-mir.ru/contents>.

puolustushaaran yhtymien operaatioiksi yhdessä tai muutamassa operaatiosuunnassa.⁵²⁵ Kuten muissakin lähdeaineistoissa operaatioiden mittakaavojen löytäminen on jokseenkin haastavaa. Rogozinin mukaan sotatoiminäyttömällä tarkoitetaan *”laajaa manneraluetta ja siihen liittyviä vesi- ja merialueita sekä näiden ilmatilaa, johon voidaan ryhmittää asevoimien strategisia ryhmittymiä ja käydä strategisen mittakaavan sotatoimia”*⁵²⁶.

Mittakaavan perusteella operaatio voi olla strateginen, jolloin kyse on asevoimien tai sotänäyttämöllä olevan voimaryhmän operaatiosta⁵²⁷. Operatiivis-strategisen sotatoimiyhtymän operaatio viittaa rintaman (so. sotilaspiirin) tai laivaston operaatioon. Sotatoimiyhtymän operaatio viittaa armeijaan tai lippueeseen. Operatiivistaktisen yhtymän operaatio viittaa armeijakuntaan tai laivaston erityyppisistä voimista muodostettujen yksiköiden operaatioon. Tässä tutkimuksessa keskitytään tämän perusteella sotatoimiyhtymän tai sitä suuremman joukon operaatioon.

Tyypiltään operaatio voi olla maavoimien (laivaston), yhteinen tai erillinen (itsenäinen). Lajinsa perusteella operaatiot jaetaan puolustus- ja hyökkäys- (vastahyökkäys-) operaatioihin. Ajan ja suoritusjärjestyksen perusteella operaatiot jaotellaan ensimmäisiin ja seuraaviin operaatioihin. Operaatioita voidaan suorittaa tärkeimmässä tai sivusuunnassa. Sisäisissä aseellisissa konflikteissa asevoimien käyttö tapahtuu vastaterrorismioperaatioissa tai erikoisoperaatioissa (taistelutoimissa).⁵²⁸

Erikoisoperaatiolla tarkoitetaan *”joukkojen (voimien) erityisten tavoitteiden, tehtävien, paikan ja ajan subteen koordinoitujen toimien kokonaisuutta, joka suoritetaan yhden ja saman perusajatuksen ja suunnitelman mukaan määritettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi”*. Joukkojen (voimien) erityisiä toimia toimeenpanevat spesifisesti määrätyt, järjestetyt, koulutetut ja varustetut voimat, jotka käyttävät taistelutoimien keinoja ja menetelmiä, jotka eivät ole tyypillisiä tavallisille joukoille. Nämä toimet ovat luonteeltaan mm. tiedustelutuholaistoimintaa, peitettyjä kaappaustoimia (ven. подрывные действия), vastaterrorismitoimintaa, vastatuholais- ja vastatiedustelutoimintaa, partisaani- ja vastapartisaanitoimintaa.⁵²⁹

---

⁵²⁵ РОГОЗИН Д.О. (2016): Война и мир в терминах и определениях. «Вече», Москва. Kirjan internetversio on löydettävissä: <http://www.voina-i-mir.ru/contents>. Hakusana: ОПЕРАЦИЯ (27.9.2016).

⁵²⁶ Sama. Hakusana: ТЕАТР ВОЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ. ПРО ТВД (27.9.2016). Rogozinin mukaan Venäjällä on kaksi sotänäyttömöä: Euroopan ja Aasian.

⁵²⁷ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa. Strategisen operaation johtaa ylin sodanjohto ja voi käsittää myös muita kuin asevoimien joukkoja. Tällöin kyse on vähintään sotilaspiirin operaatiosta.

⁵²⁸ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

⁵²⁹ Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetjulkaisu: hakusana: «Формы применения Вооруженных Сил Российской Федерации», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14014> (29.9.2016).

Suurtaistelulla tarkoitetaan tärkeimpien iskujen ja taisteluiden kokonaisuutta, joka on suunnattu operaation tavoitteiden saavuttamiseen. Operaatioissa voi olla joitakin suurtaisteluita, jotka toimeenpannaan yhtäaikaaisesti tai peräkkäin koko rintamalla tai erillisessä suunnassa. Suurtaistelu voi olla maavoimien, ilmavoimien, ilmapuolustuksen tai laivaston toteuttama. Se voi olla lajiltaan hyökkäys (ml. vastahyökkäys) tai puolustus ja siihen voi osallistua muiden puolustushaarojen joukkoja.⁵³⁰

Taistelutoimet ovat asevoimien puolustushaarojen sotatoimiyhtymien ja yhtymien operatiivisen käytön muoto operaation puitteissa (operaatioiden välillä) peräkkäin ilmaantuvien operatiivisten, operatiivistaktisten ja taktisten tehtävien täyttämiseksi. Toisaalta taistelutoimet on yleisnimitys asevoimien joukkojen taisteluista tehtävien täyttämiseksi. Strategisella ja operatiivisstrategisella tasolla kyse tällöin on sotatoimista.⁵³¹

Taistelu on joukkojen ja voimien taktisten toimien tärkein muoto, jolla tarkoitetaan *”yhtymien, joukko-osastojen ja yksiköiden tavoitteen, paikan ja ajan suhteen koordinoitusti järjestettyjä iskuja, tulta ja liikettä vihollisen tuboamiseksi rajoitetulla alueella lyhyen ajan kuluessa tietyssä taisteluryhmityksessä”*.⁵³²

Isku on ohjusjoukkojen tai puolustushaarojen operatiivisen taistelukäytön muoto. Sen ytimenä on vihollisen lamauttaminen ydin- tai tavanomaisten aseiden vaikutuksella tai joukkojen hyökkäyksellä. Isku voi olla mittakaavaltaan strateginen, operatiivinen tai taktinen. Ohjus- tai ilmavoimien isku voi olla yksittäinen, ryhmittäinen (keskitetty) tai massiivinen. Maavoimien tekemissä operaatioissa on yleensä muutama isku, joista yksi on pääisku.⁵³³

Sotaliikkeen muotoja ovat voimien ja välineiden käytön valittu järjestys ja suoritukset tarkoituksenaan edullisen aseman saavuttaminen suhteessa viholliseen, joukko-(voima-)ryhmän muodostamiseksi (vahvistaminen), joukkojen siirto pois vihollisen iskun alta ja joukkojen käytön tehostamiseksi asetettujen tehtävien tai uusien tehtävien suorittamiseksi. Tärkeimmät piirteet, jotka luonnehtivat sotaliikkeen muotoa ovat mittakaava – strateginen, operatiivinen ja taktinen sekä käytettävät joukot – esimerkiksi joukkojen, sotalaivaston voimien sotaliike, tykistön tulen siirto, ohjusjoukkojen ohjusiskujen, elektronisen sodankäynnin vaikutuksen, materiaalivarastojen siirto jne.⁵³⁴

---

⁵³⁰ Suurtaistelulla on vahvat historialliset perinteet ja sen johdosta se on edelleen sotatoimien luokittelussa mukana. Historiallisesti usein viitataan esimerkiksi Pultavan suurtaisteluun 1709, Austerlitzin suurtaisteluun 1805 tai Smolenskin suurtaisteluun 1941. Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 687. Tällöin kyse on ollut jälkikäteen tehdystä kategorioinnista.

⁵³¹ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 93.

⁵³² Sama, s. 94.

⁵³³ Sama, s. 743.

⁵³⁴ Sama, s. 93. 766. Sotaliike voidaan tehdä myös ilmassa.

Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa opetuksen mukaan sotatoimien muodot ovat niiden organisatorinen perusta, järjestetty rakenne tai sisällön avulla ilmaistu ulkoinen ilmentymä. Tavoitteista, tehtävistä, sotatoimien mittakaavasta sekä käytettävistä voimista ja välineistä riippuen sotatoimien muodot kategorioitiin samalla tavalla kuin edellä on esitelty. Esitettyjen muotojen lisäksi tuotiin esille se, että operaatio on tyypillisin muoto, joka voi olla mittakaavaltaan strateginen, operatiivisstrateginen, operatiivinen tai operatiivistaktinen, ajallisesti määriteltynä ensimmäinen tai seuraava. Operaatio voidaan määritellä myös käytettävien voimien ja välineiden mukaisesti sekä toiminnan lajin suhteen. Edellä esitetystä luettelosta poiketen taistelua ei erikseen määritellyt sotatoimien muodoksi.⁵³⁵

Joidenkin arvioiden mukaan kylmän sodan aikana paikallisten sotien ja konfliktien tutkimus jäi suursotaan keskittymisen varjoon. Paikallisten sotien ja konfliktien tutkimus on osoittautunut ajankohtaiseksi. Paikallisissa sodissa ja sotilaallisissa konflikteissa useimmiten asevoimaa käytettiin operaatioiden, systemaattisten taistelutoimien ja iskujen muodossa. Operaatiot olivat itsenäisiä ja joissain tapauksissa yhteisoperaatioita, hyökkäys-, puolustus-, ilma-, maahanlasku- tai erikoisoperaatioita. Pääasiassa operaatiot olivat korkeintaan operatiivistaktisia tai operatiivisia mittakaavaltaan (armeija, armeijakunta).⁵³⁶

Armeijankenraali Mahmut Garejevin mukaan asevoimien rauhan aikaisen käytön muotoja voivat olla osittainen tai täysimääräinen asevoimien strateginen toimeenpano. Paikallisessa sodassa tai aseellisessa konfliktissa asevoimien käytön muodot voivat olla seuraavia:

- yhtymän taistelutoimia ja operaatioita yhteistoiminnassa ilmavoimien, ilmapuolustusjoukkojen ja merivoimien yksiköiden kanssa mantereisella strategisella alueella tai suunnassa tarkoituksena välitön reagointi ja joukkojen suojaus
- taistelutoimiet ja operaatioita ilmapuhollisen hyökkäyksen torjumiseksi
- ilmavoimien ilmaoperaatioita
- merivoimien taistelutoimia ja operaatioita
- osallistumista sisäisten konfliktien lopettamiseen sekä

---

⁵³⁵ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa. Joissain yhteyksissä vaikuttaa siltä, että ”taistelu” sotatoimien muotona käsitetään toiminnan yleisnimikkeeksi, jolla ei ole erityistä organisatorista tms. määrittävää perustaa. Ensimmäinen operaatio liittyy joukoille määrättyyn ensimmäiseen taistelutehtävään.

⁵³⁶ Маганов В.Н. (1996): формы и способы применения группировок войск (сил) в вооруженных конфликтах и локальных войнах. Военная мысль # 2, 1996, s. 20-21. Systemaattisilla taistelutoimilla tarkoitetaan lähinnä ilmavoimien, ilmapuolustusjoukkojen tai laivaston järjestelmällisen ja jatkuvan vaikuttamisen muoto operaatioiden välillä, jota toimeenpannaan rajoitetuilla joukoilla rajoitetuilla tavoitteilla: jatkuva häirintä, toiminnan vaikeuttaminen, tappioiden tuottaminen, edellytysten luominen ennen päävoimien toimeenpanoa. Kts. Рогозин Д.О. (2016): Война и мир в терминах и определениях. «Вече», Москва. Kirjan internetversio on löydettävissä: <http://www.voina-i-mir.ru/contents>. Hakusana: СИСТЕМАТИЧЕСКИЕ БОЕВЫЕ ДЕЙСТВИЯ (27.9.2016)

- rauhanturvaoperaatioita. Paikallisessa sodassa Garejevin mukaan on mahdollista ydinaseiden rajoitettu käyttö.⁵³⁷

Alueellisessa sodassa Garejevin mukaan asevoimien käyttö voidaan jaotella seuraavasti:

- strategisen pidäkkeen luominen strategisilla ydinasevoimilla
- ilma- ja ilmapuolustusoperaatioiden toteuttaminen vihollisen ilma-avaruusvälineiden tuhoamiseksi ja niiden hyökkäysten estämiseksi asevoimien kaikkien puolustushaarojen voimin
- maavoimien sotatoimiyhtymien operaatiot mantereisella sotatoiminäyttämöllä sekä
- operaatiot ja taistelutoimet merellisillä ja valtamerellisillä sotatoiminäyttämöllä.⁵³⁸

Garejevin mukaan suorien ja epäsuorien toimien välinen suhde on muuttumassa, jolloin tilannekehitys edellyttää sotilaallisilta toimilta enemmän sotataidollista joustavuutta ja moninaisia toiminnan keinoja. Garejev painotti erityisesti konfliktin mahdollisuutta eskaloitua suursodaksi, jolloin varoittavilla ja rajoittavilla poliittisilla ja sotilaallisilla toimilla on ratkaiseva merkitys. Hänen mukaansa näiden toimien jäädessä tuloksettomiksi, on äärimmäisen tärkeää *”taata toiminnan yllättävyys omien toimien tärkeimmän keinon naamioinnilla ja vihollisen disinformoinnilla”*.⁵³⁹

Itäisen sotilaspiirin komentajan, kenraaliversti Surovikinin mukaan asevoimien käytön tavoitteet voivat olla informaatioylioivoiman hankkiminen vihollisen asevoimista ja sen ylläpitäminen, sosiaalipoliittisen tilanteen järkyttäminen ja olosuhteiden luominen vihollisen aggression lopettamiseksi, vihollisen valtiollisen ja sotilaallisen johtamisjärjestelmän lamauttaminen (ven. деорганизация), alueen valvonta, väestön, kohteiden ja yhteyksien suojaaminen erikoisoperaatiojoukoilta, tappioiden tuottaminen ilma-avaruushyökkäysvälineille ja -voimille ilmassa, avaruudessa, maalla ja merellä, asevoimien ja valtion johtamispaikkojen, talouden tärkeiden kohteiden, infrastruktuurin ja joukkojen suojaaminen sotatoiminäyttämöillä, ilmaherruuden hankkiminen ilmassa ja strategisessa avaruusalueessa, vihollisen maavoimien hyökkäyksen torjunta ja tärkeiden alueiden ja tasojen hallussa pitäminen sekä vastassa olevan vihollisen ryhmittymän murskaaminen ja määriteltujen alueiden valtaaminen.⁵⁴⁰

---

⁵³⁷ Гареев М.А. (1999): Характер войн будущего. Стратегическая стабильность № 1/1999. Löydettävissä: <http://sipria.ru/pdf/ss1911.txt> (20.4.2004).

⁵³⁸ Sama.

⁵³⁹ Sama.

⁵⁴⁰ Суровикин С.В. (2014): Формы применения и организация управления межвидовой группировкой войск (сил) на театре военных действий. Вестник АВН №1, 2014, s.41. Löydettävissä myös Venäjän sotatieteiden akatemian internet-sivulta: <http://www.avnrf.ru/index.php/vse-novosti-sajta/624-formy-primeneniya-i-organizatsiya-upravleniya-mezhvi> (23.9.2016).

Kirjoituksessaan Surovikin korosti erityisesti sitä, että puolustushaarojen ja aselajien erilliset itsenäiset operatiot ovat nykyisissä oloissa mahdottomia. Sodan luonne edellyttää voimien yhdistämistä sellaisen yhdistetyn voimaryhmän puitteissa, johon on sijoitettu maavoimien yhtymät, laivaston voimat sekä ilmavoimien ja ilmapuolustuksen joukot. Surovikin laajensi edelleen yhdistämistä korostaen, että sotatoiminäyttämön puitteissa on muodostettava voimaryhmä, johon liitetään asevoimien yksiköt sekä muut sotilaalliset muodostelmat⁵⁴¹, jotta se pystyy takaamaan sotilaallisen turvallisuuden strategisessa suunnassa sotilaallisten ja ei-sotilaallisten toimien kokonaisuudella sotatoiminäyttämön strategisen operaation muodossa.

3.4.5. Ydinaseen käyttö

”Emme yleensäkään aio luopua mistään, mitä tarvitsemme. Luovumme siitä, mikä rasittaa meitä, eikä tuo mitään hyötyä, siinä kaikki. Mutta siitä, mikä ei meitä rasita, vaan päinvastoin luo tiettyjä takuita, emme missään nimessä aio luopua.”

Presidentti Vladimir Putin 24.2.2012⁵⁴²

Venäläisen sotilaallisen ajattelun ja suunnittelun lähtökohta on se, että jos jokin tuhoväline on olemassa, niin sen käyttö on mahdollista ja sille on olemassa jokin tietyistä ehdoista ja tilanteesta riippuva todennäköisyys.⁵⁴³ Dialektisen logiikan mukaisesti kyseisen tekijän vaikutuksen arvioinnin johtopäätöksissä pohditaan sitä, miten se vaikuttaa Venäjän sotilaalliseen turvallisuuteen. Johdonmukaisesti tästä seuraa se, että kyseistä vaikutusta on yritettävä hallita sanoilla, sopimuksilla ja vastavaikutuksella. Logista on myös, että mikäli Venäjä luo jonkin kyvyn, jolla se vaikuttaa sotilaallisen turvallisuutensa takaamiseen, se pyrkii ”ulosmittaamaan” siitä saatavan vaikutushyödyn maksimaalisesti asevoimien tehtävien näkökulmasta ja samalla noudattamaan sotatodollisia periaatteita, joista salaaminen ja yllätyksellisyys eivät liene merkityksettömiä⁵⁴⁴.

Ydinaseen mahdollisen käytön osalta katsottiin 1990-luvun loppupuolella, että sen on perustuttava ennalta määritettyihin ehtoihin ja olosuhteisiin. Venäjän sotatieteiden akatemian professorin kenraalimajuri (res.) V.A. Rjabošapkon mukaan tällaisia olosuhdetekijöitä ovat mm. välttämättömyys nopeaan päätöksentekoon, vastustajan mahdollinen joukkotuhoaseiden käyttö, diplomaattisen neuvotteluasetelman aikaansaaminen, asevoimien kehittämistyön tehtäväkenttien valinta, sotatekninen kehitys

---

⁵⁴¹ Tässä Surovikin viittaa ainakin alueelliseen puolustukseen ja väestönsuojeluun.

⁵⁴² Venäjän presidentti Vladimir Putinin kommentti PIR-keskuksen asiantuntijan, Jevgeni Petrovitš Bužinskin kysymykseen ei-strategisista ydinaseista. Kts. artikkeli: Будущее нестратегического ядерного оружия в Европе: возможны варианты. Индекс безопасности № 102-103, 2012, s. 180.

⁵⁴³ Рябошапко В.А. (1996): Условия перехода к возможному применению ядерного оружия. Военная мысль № 4, 1996, s. 10.

⁵⁴⁴ Tähän perustuu strateginen aloite.

sekä joukkoryhmittymien ja reservin kokoonpanon ja rakenteen määrittäminen. Näihin toimiin oleellisena tekijänä katsottiin olevan myös näistä olosuhdetekijöistä informoiminen.⁵⁴⁵

Kyseisiä tekijöitä tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin rauhan ajan ja sodan ajan tilanteissa. Mielenkiintoista on se, että kovin yksityiskohtaisia näkemyksiä ydinaseen käytön olosuhdetekijöistä ei ole juuri 1990-luvun jälkeen julkisuudessa käsitelty. Tämän johdosta on tarkoituksenmukaista tuoda esille kenraalimajuri Rjabošapkon vuonna 1996 esittämät olosuhdetekijät. Hänen mukaansa rauhan aikana ydinaseen käytön mahdollisuus määrittyy seuraavien tekijöiden perusteella:

- sellaisten sotilaspoliittisten, Venäjää kohtaan ”aggressiivisten” liittojen muodostaminen, jotka voivat muodostaa reaalisen sotilaallisen uhan enemmän kuin yhdessä strategisessa suunnassa (lännessä ja idässä, lännessä ja etelässä)
- joukkoryhmien voiman lisääminen Venäjään rajoittuvilla alueilla siinä määrin, että se oleellisesti rikkoo olemassa olevaa voimatasapainoa
- strategisten reservien valmistelu ja niiden taistelukoulutus
- Naton johtavien jäsenmaiden voimien ja välineiden sijoittaminen maihin, jotka aikanaan kuuluivat Neuvostoliittoon tai Varsovan liittoon sekä
- strategisia ydinaseita sisältävien ryhmittymien saattaminen tilaan, joka mahdollistaa ydinaseen massiivisen käytön.⁵⁴⁶

Kyseiset olosuhteet viittaavat ainakin kolmeen asiaan, joiden voidaan yleisemmin tulkita olevan ydinaseen mahdollisen käyttöä ja myös niiden kehittämistä määritteleviä tekijöitä. Ensimmäinen liittyy mahdollisen uhan fyysiseen etäisyyteen Venäjästä. Tässä suhteessa kyse on periaatteesta, jonka mukaan Venäjän puolustusta kehitetään portaittain/vyöhykkeittäin⁵⁴⁷. Toiseksi kyse on voimasuhteista tilanteesta, jossa Venäjä joutuisi ”jakamaan sotilaallista puutetta” koko valtion mittakaavassa. Tämä tekijä viittaa selkeästi tavanomaisten voimien kompensointiin, mahdolliseen tarpeeseen niiden keskittämisestä ja erityisesti niitä rajoittaviin logistisiin ja ajallisiin tekijöihin. Kolmanneksi kyse on selkeästi laajamittaiseen suursotaan viittaavista valmisteluista.

Ydinaseen käyttömahdollisuutta sodan aikana määrittelevät kenraalimajuri Rjabošapkon mukaan seuraavat tekijät:

- suurten, hyökkäykseen kykenevien ryhmittymien siirto Venäjään rajoittuvien valtioiden alueelle
- arviot Venäjää vastaan tapahtuvan aggression kehittymisestä sen alueella

---

⁵⁴⁵ Рябошапко В.А. (1996): Условия перехода к возможному применению ядерного оружия. Военная мысль № 4, 1996, s. 11.

⁵⁴⁶ Sama, s. 12.

⁵⁴⁷ Tämä siitäkin huolimatta, että asetekninen kehitys on johtamassa siihen, että ase- ja kohteen välisen fyysisen etäisyyden merkitys vähenee.

- hyökkääjän vaikutustoimet strategisia ydinase- tai sen taistelukäyttöön liittymistä vastan (mm. ennakkovaroitus-, johtamis- ja tietoverkot)
- hallitsemattomat (ven. несанкционированный), provokatiiviset tai varoitukselliset-demonstratiiviset ohjuslaukaisut
- vihollisen toiminta avaruusjärjestelmiä vastaan
- valtion liikekannallepanoresurssien lamauttaminen (mm. väestö, strategiset raaka-ainevarastot, liikenneyhteydet, sotateollisuustuotanto)
- iskut valtion teollisuuspotentiaalia vastaan (mm. energiatuotanto, kemian- ja öljyteollisuus, polttoainevarastoja)
- laajamittainen elektroninen sodankäynti valtiollista ja sotilaallista johtamisjärjestelmää vastaan
- laajamittainen ydin- ja tavanomaisilla taistelukärjillä varustettujen täsmäaseiden laukaisuun kykenevän strategisen ja taktisen ilma-aseen lentoonlähtö ja lento kohti Venäjää sekä
- potentiaalisen vihollisen merivoimien sukellusveneiden ja pinta-alusten keskittäminen ja siirtäminen alueille, joista tukialuksille tukeutuva ilma-ase pystyy vaikuttamaan ja laukaisemaan risteilyohjuksia Venäjän ja sen liittolaisten kohteisiin.⁵⁴⁸

Vastaavasti kyseiset tekijät liittyvät sodan mittakaavan laajenemiseen siten, että ne vaarantavat Venäjän strategisia kykyjä sodankäyntiin ja voiman lisäämiseen. Toiseksi kyse on, kuten rauhan aikakin, voimasuhteista ja niiden muutoksesta Venäjälle selkeästi epäedulliseen suuntaan. Kolmanneksi kyse vaikuttaisi olevan tekijöistä, jotka voivat asettaa valtiollisen olemassaolon vaakalaudalle.

Luetellut tekijät ovat siis sotilaallisen tilanteenarvioinnin ja suunnittelun tehtäviä, joiden osalta lienee määritetty tarkempi kriteeristö, joka toimii perustana tilanteen arvioinnille ja siten mahdolliselle ydinaseen käyttöpäätökselle. Artikkelissaan Rjabošapko viittaa tällaisiin arviointikriteereihin, kuten esimerkiksi aiheutettuihin tai mahdollisesti aiheutuviin vahinkoihin ja tappioihin, mahdollisuuksiin niiden korvaamiseksi tai johtamisen kestävyteen⁵⁴⁹.

Edellä mainitun perusteella on nähtävissä periaate, että mitä syvemälle sotilaallisen voiman käyttöalgoritmeihin edetään, sitä yleisemmin, epätarkemmin tai vähemmän

---

⁵⁴⁸ Рябошапко В.А. (1996): Условия перехода к возможному применению ядерного оружия. Военная мысль № 4, 1996, s. 13.

⁵⁴⁹ Sama, s. 14.

niistä julkisuudessa kirjoitetaan. Tämän lisäksi syntyy vaikutelma, että ydinaseesta kirjoitetaan enemmän kuin tavanomaisista asevoimista⁵⁵⁰. Tämä tulee esille myös sotilasdoktriinin tekstissä. Tätä periaatetta sovelletaan yleisesti huolimatta siitä, että kyse on Venäjän lähtökohtaisesti puolustuksellisesta sotilaallisesta toiminnasta. Offensiiviseen lähtökohtaan viitataan yleensä vain tilanteessa, jossa Venäjä aggression seurauksena aloittaa vastahyökkäyksellisen sotilaallisen voiman käytön. Offensiivisuus lienee yksi tarkimmin varjelluista valtiosalaisuuksista. Kyynisesti, mutta silti loogisesti voi tulkita, että sillä tavalla Venäjä luo osin edellytyksiä strategiselle aloitteelle.

Edellä mainittu kriteeristön välttämättömyys tulee esille siinä, että Rjabošapkon mukaan Venäjän ydinaseen käyttömahdollisuus tietyissä tilanteissa hyökkääjää vastaan oli ”käytännössä ainoa pidäkkeellinen sotilaallinen tekijä” aina vuoteen 2005 asti⁵⁵¹. Tuolloin asevoimien toiminta tavanomaisten joukkojen osalta oli keskittynyt Pohjois-Kaukasiaan ja vastaavanlainen konflikti muualla Venäjän strategisessa suunnassa olisi voinut ”laukaista” ydinaseen käyttötarpeen harkinnan.

Merkittävää on se, että vastaavanlaisen lausunto esitettiin PIR-tutkimuskeskuksen artikkelissa vuonna 2012⁵⁵². Artikkelissa, joka perustui keskuksessa järjestettyyn pyöreään pöydän seminaariin, korostettiin, että Venäjän ”ei-strateginen ydinase on asevoimien käyttösuunnitelmissa erityisessä asemassa... nykyoloissa se on käytännössä ainoa väline, joka takaa itsenäisyyden ja alueellisen eheyden vakavan alueellisen konfliktin tilanteessa.”⁵⁵³ Kyseisen artikkelin mukaan ”Venäjä näkee ydinaseensa erityisesti sotilaallisena välineenä, jolla kompensoidaan naapureiden ylivoimaa tavanomaisessa aseistuksessa, vahvennetaan tavanomaisia voimia ja jolla kontrolloidaan aseellisen konfliktin mahdollista eskalaatiota.”⁵⁵⁴ Näiden lisäksi taktisen ydinaseen on katsottu olevan pidäke kolmannelle maille, joilla on Venäjälle yltävää ydinasepotentiaalia⁵⁵⁵.

---

⁵⁵⁰ Myös Aleksandr Kolbin (PIR-keskus) viittasi tähän toteamalla, että ”on melko vaikeaa ymmärtää, millaista roolia taktinen ydinase näyttää venäläisessä sotilaallisessa suunnittelussa”. Kts. Колбин, Александр (2014): Нестратегическое ядерное оружие: Игра за статус или за безопасность. Индекс безопасности № 2 (109), 2014, s. 66.

⁵⁵¹ Sama, s. 66.

⁵⁵² PIR-keskus on yksi Venäjän johtavista riippumattomista tutkimuslaitoksista, joka keskittyy globaalin turvallisuuden, ydinaseiden leviämisen estämisen, informaatioturvallisuuden ja internetin hallinnan sekä uusien uhkien ja haasteiden tutkimukseen. Kts. tarkemmin <http://www.pircenter.org/> (7.11.2016). Mainittu artikkeli on julkaistu keskuksen Индекс безопасности – julkaisusarjassa, jonka julkaisu on aloitettu vuonna 1994 (silloinen julkaisun nimi oli Ядерный контроль). Kts. artikkeli: Будущее нестратегического ядерного оружия в Европе: возможны варианты. Индекс безопасности №102-103, 2012, s. 170.

⁵⁵³ Artikkelin kyseisen osan on kirjoittanut Jevgeni Petrovitš Bužinski, joka kirjoitushetkellä oli PIR-keskuksen asiantuntija ja kenraaliluutnantti reservissä. Aiemmin Bužinski oli palvellut asevoimien yleisesikunnassa ja vuosina 1992–2009 Venäjän puolustusministeriön kansainvälisen sotilasyhteistyöpäähallinnon (GUMVS) kansainvälisten sopimusten hallinnon päällikkönä (ja samalla kyseisen päähallinnon päällikön sijaisena). On siis oletettavaa, että kirjoittaja tiesi mistä ja miten puhutaan.

⁵⁵⁴ Kts. artikkeli: Будущее нестратегического ядерного оружия в Европе: возможны варианты. Индекс безопасности №102-103, 2012, s. 171.

⁵⁵⁵ Колбин, Александр (2014): Нестратегическое ядерное оружие: Игра за статус или за безопасность. Индекс безопасности № 2 (109), 2014, s. 65. Kolbin luetteli sanasta sanaan tämän tekijän lisäksi myös Bužinskin aiemmin esittämät funktiot.

On tosin mainittava, että vuonna 2012 asevoimien reformi oli käynnissä ja vuoden 2012 alkukuukausina järjestettiin ensimmäiset ns. yllätykselliset sotilaalliset harjoitukset. Täten Venäjän tavanomaisten asevoimien kykyjen osoitukset eivät vielä olleet vaikuttaneet artikkelin kirjoittajan (kenraaliluutnantti Bužinski) uskoon niiden toimintakyvystä strategisen pidäkkeen osalta. Sen sijaan Bužinski mainitsi lyhyesti, että ”*Venäjän ydinaseet täyttävät kahta päätehtävää: perinteistä strategista ydinasepidäkettä ja rajoitettua käyttöä laajamittaisen, tavanomaisin asein tehtävän hyökkäyksen torjumiseksi*”⁵⁵⁶. Vaikka Bužinski toteaa kyseisten tehtävien olevan kirjattuina sotilasdoktriiniin, niin ainakaan vuoden 2010 julkistetussa sotilasdoktriinissa ei kyseistä tehtävää ydinaseen rajoitetusta käytöstä ole luettavissa.

Kyseiseen pyöreän pöydän keskusteluun osallistui myös puolustusministeriön kansainvälisen sotilasyhteistyöpäähallinnon vt. sijainen, kenraalimajuri Jevgeni Iljin. Hänen mukaansa ei-strategiset ydinaseet eivät nykyään ole epävakauttava tekijä. Niiden valmius on paljon strategisia ydinaseita matalampi ja ne kaikki on sijoitettu keskusvarastoihin, joten niiden laitton käyttö on käytännössä olematon. Iljinin mukaan mahdolliset neuvottelut ydinaseiden vähentämiseksi ovat tervetulleita, mikäli niillä voitaisiin aikaansaada konfliktin syttymisen todennäköisyyden pieneneminen, asevoimien ylläpidon kustannustehokkuuden lisääntyminen ja yleisen turvallisuusilmaston paraneminen. Puolustusministeriön näkökulmasta lähtökohtana kuitenkin on, että ”*lisään puolustuskykyä, ei vähennetä sitä, tai ei ainakaan aiheuteta vahinkoa*”⁵⁵⁷.

Venäjän asevoimien yleisesikunnan nykyisen päällikön armeijankenraali Gerasimovin mukaan Venäjä on lopettanut vastakkainasettelupolitiikan Yhdysvaltoja ja muita länsimaita vastaan eikä pyri ydinpariteetin saavuttamiseen niiden kanssa, vaan rajoittuu Venäjän kannalta ydinasepotentiaalain sopivaan tasapainoon Yhdysvaltojen kanssa ja samalla säilyttää ydinasepotentiaalain järkevän riittävyuden tasolla.⁵⁵⁸ Ydinase on erinomainen esimerkki siitä, että Venäjä pitää lähtökohtanaan varautumista pahimman varalle.

Edelleen armeijankenraali Gerasimovin mukaan ydinase takaa sen, että viholliselle pystytään minkä tahansa mittakaavan sotilaallisessa konfliktissa aiheuttamaan sietämättömät tuhot. Tämän ohella hänen mukaansa sillä pystytään tekemään arvottomiksi mitkä tahansa nykyaikaisen asejärjestelmän laadulliset ominaisuudet, minkä lisäksi se mahdollistaa ydinpelotteen toteuttamisen.⁵⁵⁹ Gerasimovin lausunto siten toistaa em.

---

⁵⁵⁶ Kts. artikkeli: Будущее нестратегического ядерного оружия в Европе: возможны варианты. Индекс безопасности №102-103, 2012, s. 170.

⁵⁵⁷ Евгений Ильин, kommentti artikkelissa: Будущее нестратегического ядерного оружия в Европе: возможны варианты. Индекс безопасности №102-103, 2012, s. 179.

⁵⁵⁸ Герасимов В.В. (2014b): Первое ядерное испытание. Военно-промышленный курьер № 32 (550), 3.9.2014. <http://vpk-news.ru/articles/21648> (20.7.2015). Yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Gerasimovin mukaan ”Venäjä määrittää maalleen sopivan ydinasepotentiaalain tasapainon (ven. баланс) suhteessa Yhdysvaltoihin.”

⁵⁵⁹ ИГШ ВС РФ, генерал армии Герасимов В.В.: Первое ядерное испытание. ВПК № 32 (550), 3.9.2014.

kompensaatioperiaatteen, joskin hieman laajennettuna uusiin asejärjestelmiin.

Armeijankenraali Gerasimovin mukaan ydinaseen käyttö on Venäjälle äärimmäinen, pakotettu keino sen turvallisuudelle kriittisten uhkien torjunnassa (ven. пресечение), kun mitkään muut tehdyt toimet eivät ole poistaneet näitä uhkia. Tässä yhteydessä Gerasimov viittasi vuoden 2010 sotilasdoktriiniin, jonka mukaan ydinasetta voidaan käyttää vastauksena sitä tai sen liittolaista vastaan tehtyyn ydinaseen tai muun joukkotuhoaseen käyttöön, sekä myös tavanomaista aseistusta käyttäen tapahtuvassa aggressiossa Venäjää vastaan, kun valtion olemassaolo on asetettu uhanalaiseksi.⁵⁶⁰

Ydinaseen käyttöpäätös on tätä nykyä yksinomaan Venäjän ylimmän sotilaspoliittisen johdon harkinnan varassa ja suoranaisesti riippumaton ulkoisista ehdoista. Tämä korostuu myös siinä, että ydinaseen käyttöproblematiikka on esitetty sotilasdoktriinin poliittisissa perusteissa. Kyseiseen ydinaseen käytön itsenäisyyteen johtaneet muutokset ovat olleet asteittaisia, mikä tulee esille seuraavassa.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinin perussäädösten poliittisissa perusteissa tuotiin esille, ettei Venäjä käytä ydinasettaan sellaista ydinsulkusopimuksen allekirjoittajamaata vastaan, jolla ei ole ydinaseita. Tästä poikkeuksena esitettiin tilanteet, joissa 1) valtio, jolla on liittolaissopimus ydinasevaltion kanssa, tekee aseellisen hyökkäyksen Venäjää, sen aluetta, asevoimia tai muita joukkoja tai sen liittolaisia vastaan sekä 2) valtio yhteistoiminnassa ydinasevaltion kanssa toteuttaa tai tukee tunkeutumista tai aseellista hyökkäystä Venäjää, sen aluetta, asevoimia tai muita joukkoja tai sen liittolaisia vastaan.⁵⁶¹ Kyse oli siis lähinnä sotilaallisen pariteetin säilyttämisestä mahdollisessa sotilaallisessa konfliktissa. Oleellista oli se, että Venäjä omaehtoisen rajoituksen nojalla sulki pois itseltään vaikutusjärjestelmän tehokkuuden muutoksen, mikäli siihen kohdistettaisiin tavanomaisin asein tehty aggressio.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa Venäjän ydinaseen käyttö nähtiin mahdollisena, mutta vastauksena, mikäli 1) siihen tai sen liittolaisia vastaan käytetään ydin- tai muita joukkotuhoaseita ja 2) Venäjään kohdistuu laajamittainen tavanomaisin asein suoritettu hyökkäys Venäjän ja sen liittolaisten kansallisen turvallisuuden kannalta kriittisissä tilanteissa.⁵⁶² Kyse oli siis ydinaseen käytöstä ns. kostoaseena. Ensimmäisen ehdon täyttymisen todentaminen olisi sinällään selvää, mutta toisen poikkeuksen mukaisen tilanteen arviointi, joka koski Venäjän viittä silloista liittolaista (Valko-Venäjä, Armenia, Kazakstan, Kirgisia ja Tadžikistan) ja näiden ”tilanteen kriittisyyttä” olisi oleel-

---

⁵⁶⁰ НГШ ВС РФ, генерал армии Герасимов В.В.: Первое ядерное испытание. ВПК № 32 (550), 3.9.2014.

⁵⁶¹ Kts. esim. Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäännökset. МРКК, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 1, Helsinki 1994, s. 8.

⁵⁶² Kts. esim. Venäjän federaation sotilasdoktriini. МРКК, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki 2000, s. 5.

lisesti hankalampaa. Oleellista tässä oli, että Venäjän ydinaseen käyttöpäätös oli riippuvainen ko. liittolaisen arvioista omasta tilanteestaan, siis ehdollinen jostain toisesta ulkoisesta toimijasta. Teoreettisesti tarkasteltuna asia tarkoittaa, että Venäjä sotilaallisen toiminnan subjektina asetti itselleen ehtoja välineidensä - asevoimiensa käytölle ja siten ehdollisti omaehtoisesti turvallisuutensa takaamisen.

Muutos tapahtui sotilasdoktriinissa 2010, jonka mukaan Venäjän ydinase on tärkeä tekijä sellaisten sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisyssä, joissa käytetään ydinasetta ja jotka ovat mittakaavaltaan alueellisia tai laajamittaisia. Ydinaseen käyttömahdollisuutta täsmennettiin sillä, että Venäjä ”pidättää itsellään oikeuden käyttää ydinasetta vastauksena sitä ja/ tai sen liittolaisia vastaan tapahtuvaan ydin- tai joukkotuhoaseen käyttöön, sekä myös sellaisessa Venäjään kohdistuvassa aggressiotilanteessa, jossa käytetään tavanomaisia aseita ja jossa valtion olemassaolo on asetettu uhanalaiseksi”. Mainittu asetelma toistettiin sanasta sanaan vuoden 2014 sotilasdoktriinissa⁵⁶³.

On ilmeistä, että Venäjä lähtökohtaisesti voi käyttää ydinasetta ns. kostoaseena, siis vastauksena ydin- tai joukkotuhoaseen käyttöön. Perustavaa laatua oleva muutos oli kuitenkin se, että edeltävissä sotilasdoktriineissa esitetyt ydinaseen käytön ehdot on poistettu ja Venäjä harkitsee omaehtoisesti, milloin valtion olemassaolo on uhanalainen. Tämä merkitsee siis paluuta mahdollisuuteen ydinaseen ensikäytöstä⁵⁶⁴. Tämän ohella säädösten muotoilu luo edellytykset ydinaseen käytölle konfliktin deeskaloinniseksi.

Tähän liittyy ainakin kolme seikkaa, jotka vaikeuttavat yksiselitteisen selvyyden aikaansaamista ydinaseen käyttöön. Ensimmäinen perustuu siihen, että aseellinen yhteenotto voi eskaloitua mittakaavaltaan suuremmaksi. Missä konfliktin tilanteessa tai arvioissa sen kehittymisestä Venäjä arvioi valtionsa olemassaolon uhanalaisuutta? Toiseksi, valtio käsitteenä on suhteellinen. Miten Venäjä määrittelee valtionsa? Käsittääkö se jokaisen rajametrin, yksittäisen kansalaisen, oikeusjärjestyksen vai suvereniteetin ja jos, niin missä määrin? Kolmanneksi, joukkotuhoase on suhteellinen käsite. Jos kehittyneimmät vaikutusjärjestelmät lähestyvät teholtaan ainakin taktista ydinasetta, niin arvioidaanko nykyaikaisen täsmäaseen käyttö joukkotuhoaseeksi, etenkin jos sitä käytetään ”massamaisesti”? Oli miten oli, tendenssi on ilmeinen. Venäjä on poistanut itse

---

⁵⁶³ Kts. Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г., § 16, 22 ja Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976, § 16, 27.

⁵⁶⁴ Pisimmälle viedyn näkemyksen esitti akateemikko Andrei Kokošin, jonka mukaan rationaalinen jatko poliitikalle sotilaallista voimaa käyttäen voi olla ydinasevaltion käymä rajoitettu ydinsota ydinasetonta valtiota vastaan. Kokošinin mukaan tällöin ydinasevaltiota ei uhkaa ydinasein tapahtuva kostoisku. Кokoшин А.А., Веселов В.А., Лисс А.В., Фисенко И.С. (2015): Современные войны и военное искусство. Некоторые социологические и политологические аспекты. «АЕЛАНД», Москва, s. 55.

asettamansa ehdot asevoimansa, erityisesti ydinaseen käytölle ja siten lisännyt valtiolista suvereniteettia⁵⁶⁵. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivät ydinaseen käytön seuraukset toimisi edelleen sen käyttöä rajoittavana tekijänä.

Kysymystä ydinaseen funktiosta konfliktin deeskalaatioissa on käsitelty erityisesti 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa, jolloin eräät venäläiset tutkijat julkaisivat artikkelisarjan taktisen ydinaseen asemasta strategisessa pidäkkeessä. Kirjoitusten ydin oli siinä, että taktisen ydinaseen käyttö olisi sisällytettävä sotilaalliseen suunnitteluun, mikä mahdollistaisi tavanomaisten asevoimien epätasapainon kompensoinnin Venäjän ja sen mahdollisten vastustajien välillä.⁵⁶⁶

Samalla kirjoituksissa esitettiin kolme mahdollisuutta taktisen ydinaseen käyttöön. Ensimmäinen oli demonstraatio, jolla varoitettaisiin vastustajaa Venäjän valmiudesta käyttää ydinasetta täysimääräisesti suorittamalla yksittäisiä ydinaseiskuja, joilla ei olisi kuolettavia seurauksia. Toinen mahdollisuus olisi pidäkkeen aikaansaaminen, missä taktista ydinasetta voitaisiin käyttää konfliktin eskalaation estämiseen suorittamalla ”mittakaavaltaan rajoitettuja” ydinaseiskuja erillisissä suunnissa. Kolmantena mahdollisuutena nähtiin kosto, joka edellyttäisi täysimittakaavaista taktisen ydinaseen käyttöä vastustajan tärkeimpien sotilaallisten kohteiden tuhoamiseen ja sietämättömien vahinkojen aiheuttamiseen. Kyseisten tutkijoiden mukaan Venäjän ydinaseella on kaksi tehtävää: perinteinen ydinasepidäke globaalilla tasolla ja rajoitettu taktisen ydinaseen ensikäyttö tarkoituksena tuottaa käsketty vahinko ja vastata tehokkaasti laajamittakaavaiseen tavanomaisin asein tapahtuvaan aggressioon alueellisella tasolla. Kolbinin mukaan kyseiset tehtävät vastaavat ”merkittävässä määrin” virallisia näkemyksiä taktisen ydinaseen roolista ja asemasta sotilaallisessa suunnittelussa.⁵⁶⁷

Kolbinin mukaan niin asiantuntijoiden keskuudessa kuin virallisissa yhteyksissä epäsuorasti mainitaan neljä tilannetta, joissa konfliktin deeskalaatio ydinaseella olisi mahdollista käytännössä. Nämä ovat:

- merivoimien taistelupotentiaalin lisääminen mahdollisessa yhteenotossa länsimaiden merivoimien kanssa
- alueellinen sota Kiinan kanssa Kauko-Idässä
- eteläisillä raja-alueilla alueellinen sota, joka koskettaa myös ainakin yhtä entistä neuvostotasavaltaa sekä
- alueellinen sota lännessä Naton kanssa.

---

⁵⁶⁵ Luonnollisesti kansainvälisen oikeuden normit ja toimintatavat asettavat rajoitteita asevoiman käytölle. Tutkimuksellinen ja tietysti päätöksentekijälle haaste on se, milloin kansalliset intressit asettuvat ko. rajoitusten edelle.

⁵⁶⁶ Колбин, Александр (2014): Нестратегическое ядерное оружие: Игра за статус или за безопасность. Индекс безопасности № 2 (109), 2014, s. 67. Kolbinin mukaan kyse on neljästä venäläisestä tutkijasta: Sospovskii M.E., Sivolob V.A., Levšin V.I. ja Nedelin A.V.

⁵⁶⁷ Sama.

Vaikka kaikkiin tapauksiin on löydettävissä argumentteja puolesta ja vastaan, Kolbinin mukaan on todennäköistä, että ainakin läntiseen strategiseen suuntaan on laadittu tak-tisen ydinaseen operatiivisia käyttösuunnitelmia.⁵⁶⁸

Varoituksellisen toiminnan käsittely julkisuudessa on mitä ilmeisimmin jäänyt kehit-teillä olleen strategisen pidäkkeen varjoon. Kun otetaan huomioon lähtökohta soti-laallisen konfliktin eskalaatiomahdollisuudesta, on mitä suurimmassa määrin oletetta-vaa, että myös sen hallintaan käytettävien keinojen vaikutusta on suunniteltu lisättävän asteittain⁵⁶⁹. Tässä suhteessa on merkillepantavaa, että vuosina 1992–1996 yleisesikun-nan operatiivisen päähallinnon päällikkönä toimineen, kenraaliversti Viktor Barynki-nin vuonna 1997 *Vojennaja Mysl*- lehdessä julkaistua artikkelia sotilaallisen konfliktin ratkaisumuodoista ei samassa sisällöllisessä laajuudessa ole juurikaan käsitelty sen jäl-keen. Mahdollisesti aika ei vielä ollut otollinen.

Kenraaliversti Barynkinin mukaan sotilaallisen konfliktin ratkaisumuodot voivat olla ”varoittava toiminta, pidäke ja likvidointi”. Varoittamisella tarkoitettiin sitä, että risti-riitojen kehittymistä konfliktiksi ehkäistään rauhanomaisella toiminnalla ja myös soti-laallisuonteisilla toimilla, joihin eivät sotilaalliset (puolisotilaalliset) muodostelmat osallistu. Pidäkkeellä puolestaan tarkoitettiin ristiriitojen lieventämistä konfliktin kär-jistymisvaiheessa varoittavien toimien johdonmukaisella lisäämisellä. Tällöin sotilaal-liset (puolisotilaalliset) muodostelmat voivat osallistua toimintaan välillisesti. Likvi-doinnilla tarkoitettiin ristiriitojen täysimääräistä ratkaisemista konfliktin ratkaisuvai-heessa, jossa voidaan lisätä varoittavia toimia johdonmukaisesti ja johon sotilaalliset (puolisotilaalliset) muodostelmat osallistuvat.⁵⁷⁰ Barynkinin ajatukset heijastelevat sitä, että poliittisluonteisilla toimilla⁵⁷¹ on merkitystä myös kehittymässä olevan sotilaalli-sen konfliktin ratkaisussa. Tämän ohella Barynkinin rakennelma perustuu konfliktin eskaalaatiomahdollisuuteen ja vastaavasti sen hallintakeinojen ja vaikuttavuuden lisää-miseen, jossa ääripäänä on sotilaallisen voiman käyttö.

---

⁵⁶⁸ Колбин, Александр (2014): Нестратегическое ядерное оружие: Игра за статус или за безопасность. Индекс безопасности № 2 (109), 2014, s. 67. Kolbinin mukaan kyse on neljästä venäläisestä tutkijasta: Sos-novski M.E., Sivolob V.A., Levšin V.I. ja Nedelin A.V., s. 68. Tässä käsitellään esimerkiksi Kiinaa varsin varo-vaisesti.

⁵⁶⁹ Akateemikko Andrei Kokošin kirjoitti vielä vuonna 2015, että ”asevoimien muun käytön kuin taistelutoiminnan (ven. небоевое применение) osalta on selkeästi työtä tekemättä.” Kokošin mukaan ”ei ole luokittelua sellaisille toi-mille, eikä asianmukaista tyyppittelyä, rakennelmaa, ”eskalaatioportaita” konfliktille, joka voi tiettyssä tilanteessa kehittyä vaa-ralliseksi poliittisotilaalliseksi kriisiksi.” Kts. Козошин А.А. (2015): «ВОЙНА И ВОЕННОЕ ИСКУССТВО: ПОЛИТОЛОГИЧЕСКОЕ И СОЦИОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЯ. «СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ № 3, 2015, s. 100-101. Löydettävissä: http://socis.isras.ru/files/File/2015/2015_3/Kokoshin.pdf (31.1.2017).

⁵⁷⁰ Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 33.

⁵⁷¹ Näitä ovat muut kuin sotilaalliseen voimaan ja sen käyttöön perustuvat toimet politiikan, talouden, juridiikan, informaation jne. alalla.

Barynkinin artikkelin tekee mielenkiintoiseksi se, että hän käsitteli myös konfliktin ratkaisuun mahdollisesti osallistuvia toimijoita. Näitä olivat asevoimien ohella turvallisuusviranomaiset (FSB, FSO), sisäministeriö ja sen sisäiset joukot (VV), ulkoinen tiedustelupalvelu (SVR), hätätilaministeriö (MtšS), siviilipuolustusorganisaatio (kuuluu nykyään edelliseen), rajajoukot (FPS, kuuluu nykyään FSB:uun), hallituksen viesti- ja informaatiopalvelu (FAPSI), tulli, terveysturvallisuusviranomaiset jne. Kansallisten toimijoiden ohella Barynkin katsoi kansainvälisten turvallisuusorganisaatioiden (ETYJ, YK ja sen TN jne) osallistumisen tarkoituksenmukaiseksi. Erityisesti Barynkin painotti joukkotiedotusvälineiden merkitystä.⁵⁷² Yleisesti voi todeta, että Barynkinin artikkeli ilmensi niitä sotilaallisen toiminnan haasteita, joita Venäjällä oli tuolloin Pohjois-Kaukasiassa.

Erityistä artikkelissa oli se, että Barynkin luetteli konkreettisesti eri ratkaisumuotojen sisältöä, mikä nykyään on varsin harvinaista. Varoitukselliseksi toimiksi Barynkin lueteli mm seuraavat: valtiojohdon (ja oppositiojohdon⁵⁷³) tapaamiset ja konsultaatiot, väestön taloudellinen ja humanitaarinen avustus, šovinististen, kansallismielisten ja muiden hajottavien mielialojen laajenemisen ennaltaehkäisy, psykologiset pidäkkeelliset toimet, konfliktihakuisten oppositioliikkeiden pyrkimysten julkistaminen, propaganda ja vastapropaganda vihollisen sisäisen järjestyksen häiritsemiseksi, väestön ja joukkojen informoiminen konfliktin todellisista tavoitteista, laaja-alaisen tiedustelutoiminnan ja ennakkovaroituksen järjestäminen, sotilaallisen läsnäolon lisääminen, sotilaallisten harjoitusten järjestäminen konfliktialueella tai sen lähellä, rajavalvonnan tiukentaminen, rajajoukkojen vahventaminen liikkuvilla yksiköillä ja niiden harjoitusten järjestäminen.⁵⁷⁴

Pidäkkeellisiä toimia olivat Barynkinin mukaan mm. uhkavaatimusten asettaminen oppositioliikkeille hallituksen vastaisen toiminnan lopettamisesta, laittomien aseellisten ryhmittymien aseistariisunta ja hajottaminen, konfliktialueen ottaminen suoraan presidentin johtoon tai poikkeustilan julistaminen sinne, psykologinen vaikuttaminen oppositioliikkeisiin ja laittomiin aseellisiin ryhmittymiin, rajavalvonnan (-järjestyksen) tiukentaminen valtionrajaan rajoittuvalla konfliktialueella, hallinnollisten ja talouselämän sekä kuljetusten kohteiden suojaaminen, ulkonaliikkumiskiellon julistaminen, radio- ja televisiolähetysten elektroninen lamauttaminen, konfliktia lietsovien joukkotiedotusvälineiden toiminnan estäminen, kansainvälisten organisaatioiden apu konfliktin ratkaisemiseksi, uhkavaatimusten esittäminen konfliktihakuiselle hallitukselle, sopimuksiin perustuvien ohjelmien keskeyttäminen, kaupallistaloudellisten sanktioiden asettaminen, propaganda ja vastapropaganda ulkoisen vihollisen horjuttamiseksi, konfliktialueen väestön ja joukkojen informoiminen konfliktin todellisista tavoitteista,

---

⁵⁷² Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 33.

⁵⁷³ Tällä Barynkin viittasi selkeästi Tšetšeniaan ja siellä käynnissä olleeseen sisäiseen konfliktiin.

⁵⁷⁴ Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 33-34.

psykologinen vaikuttaminen konfliktin käynnistäneeseen väestöön tavoitteena sen johtajilleen osoittaman tuen lopettaminen ja psykologinen operaatio konfliktin sytyttänyt valtiota vastaan.⁵⁷⁵

Konfliktin likvidoinnilla Barynkin tarkoitti mm. laittomien aseellisten ryhmittymien sijaintialueiden sulkemista, ryhmien aseistariisuntaa ja hajottamista, terroristi- ja tuhoalaisryhmien tuhoamista, liikennevälineiden ja henkilöllisyyden tarkastuksia, kiinnisattujen laittomiin aseellisiin ryhmittymiin kuuluvien, aseita kätkeneiden tai laittomuuksiin osallistuneiden henkilöiden maasta poistamista sekä laittomien aseiden hävittämistä.⁵⁷⁶ Vaikka edellä kuvatut toimet liittyvät selkeästi tuolloin käynnissä olleeseen Tšetšenian sotaan Pohjois-Kaukasiassa, ei niiden käyttö ulkoista uhkaa vastaan ole poissuljettua.

Ulkoisen uhan poistamiseen liittyvinä pidäkkeellisiksi toimiksi Barynkin katsoi olevan sotilaallisen voiman ja läsnäolon lisääminen sekä sotilaalliset harjoitukset konfliktialueella tai sen lähellä. Näiden ohella arvioitiin, että IVY-maiden rajalla mahdollisesti tapahtuvaa aseellista selkkausta voidaan ehkäistä varoittavilla tai pidäkkeellisillä toimilla. Näiksi katsottiin Venäjän taholta välittäjätoiminta, tiedustelun ja ennakkovaroituksen järjestäminen, Venäjän kansalaisten evakuointi konfliktialueelta, koulutusapu rajajoukoille ja tarvittaessa niiden vahventaminen Venäjän rajajoukkojen yksiköillä sekä ase- ja kalustotoimitukset. Turvallisuusorganisaatioiden päätösten mukaisesti voi kyseen tulla myös Venäjän asevoimien yksiköiden käyttö.⁵⁷⁷

Mikäli aseellisen selkkauksen aikaansaa toimija, joka voi muodostaa uhan Venäjän tai sen liittolaisten turvallisuudelle, Venäjä voi Barynkinin mukaan ryhtyä varoituksellisiin ja pidäkkeellisiin toimiin. Näitä hänen mukaansa ovat tiedustelun ja ennakkovaroituksen järjestelyt, Venäjän kansalaisten evakuointi konfliktialueelta ja sotilaallisten kontingenttien lähettäminen kansainvälisen mandaatin perusteella. Näiden lisäksi kyseen voi tulla taloussaarron sotilaallinen varmistaminen. Barynkin arvioi sotilaalliset toimet tarpeellisiksi rauhan palauttamiseksi, mikäli selkkauksella on eskaloitumispotentialia laajemmaksi konfliktiksi. Tällöin hän viittasi siihen, että *"tietyissä tilanteissa asevoimien käyttö on oikeutettua ja myös välttämätöntä"*.⁵⁷⁸ Täten ajatuksia asevoimien ennaltaehkäisevästä käytöstä konfliktin hallintaan on esitetty jo 1990-luvun lopulla.

Sotilaallisen konfliktin ratkaisussa asevoimien käytön edellytykset voidaan Barynkinin mukaan kategorioida kolmeen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä käsittää suunnittelun ja asevoimien valmiuden voiman näyttöön, informaatiovaikuttamiseen ja sotatoimiin.

---

⁵⁷⁵ Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 34.

⁵⁷⁶ Sama.

⁵⁷⁷ Sama, s. 35.

⁵⁷⁸ Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 36.

Toinen puolestaan liittyy operointinopeuteen (ven. оперативность) konfliktin ratkaisemisessa. Tällä Barynkin tarkoitti sotataidollista kykyä johtaa operaatioita ja taistelutoimia, käyttää yllätyksellisiä keinoja ja joukkojen sotaliikkeitä sekä riittävän reservin olemassaoloa ja lujaa johtamista. Kolmantena edellytyksenä Barynkinin mukaan on sotoimien materiaalitekniinen tuki. Edellä mainitut toimet muodostivat siis hänen mukaansa sotilaallisen konfliktin ratkaisun poliittisten ja sotilaallisten keinojen perustan.⁵⁷⁹

3.4.6. Tulkinnat ja johtopäätökset

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että 1990-lopulla Venäjän asevoimien operatiivinen johto tiedosti ne edellytykset, jotka olisi täyttyttävä, jotta voitaisiin lisätä todennäköisyyttä asevoimien onnistuneelle käytölle konfliktinhallinnassa. Toisaalta nähtiin myös se, että asevoimien olemassaolon tarkoitusta oli laajennettava antamalla niille selkeämpi rauhanajan funktio.

Nykymaailmassa yleisesti vallitseva ”dynaamisen muutoksen” - voisi ehkä sanoa ideologia, ei ole vaikuttanut Venäjän asevoimien perimmäiseen käyttötarkoitukseen. Asevoimat ja yleisemminkin sotilaallinen voima on yhä käyttötarkoitukseltaan ristiriitojen yksi ratkaisukeinoista. Se ei kuitenkaan ole ensisijainen, vaan kuten venäläiset yleensä sen ilmaisevat ”äärimmäinen” (ven. крайний)⁵⁸⁰, mikä sanamuotona on tarkoituksellisen epämääräinen.

Puolustuksellisuus on yleismaailmallisen käytännön mukaisesti asevoimien käytön ja sotilasstrategian lähtökohta. Puolustuksellisuuden käsitteellistä sisältöä on kuitenkin muutettu Neuvostoliiton hajoamisesta alkaen. Muutos on näkyvässä siinä, millä tavoitteilla asevoimia on ajateltu käytettävän. Tämä ei kuitenkaan ole muuttanut sitä perusasiaa, jonka mukaan asevoimien käytön perimmäisenä sotilasstrategisena tavoitteena on voitto ja sodan päämääränä sen jälkeiset Venäjälle edulliset poliittiset ehdot.

Sotilaallisen voiman kehittäminen on tavoitteellista. On olemassa toinen osapuoli, jonka muodostaman uhkapotentiaalin mukaisesti Venäjän asevoimia lähtökohtaisesti kehitetään. Liitettäessä edellä mainittu sotilaspoliittiseen kehukseen, jossa toimijoiden välisten suhteiden aste vaihtelee vihollisesta liittolaiseen, on ilmeistä, että Venäjän sotilaallinen voima pyrkii korreloimaan suoraan verrannollisesti vastakkaiseen osapuoleen tietyissä rajoissa.

---

⁵⁷⁹ Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997, s. 36. Luetteloita on pidettävä kyseisen strategin henkilökohtaisina näkemyksinä, joiden kirjo voi olla laajempikin. Hänen artikkelinsa on kuitenkin nähtävä ilmentymänä siitä suunnittelutyöstä, jota asevoimien yleisesikunnan operatiivisessa päähallinnossa tehtiin Tšetšenian konfliktia varten. Toisaalta artikkeli on nähtävä myös vastatoimena mahdollisille ”länsimaiden” reaktioille em. konfliktin ratkaisutoimien johdosta.

⁵⁸⁰ Sana voi tarkoittaa mm. poikkeuksellista, viimeaikaista, viimeistä, äärimmäistä. Negatiivisella ilmauksella ”ei ensimmäinen” tai ”äärimmäinen” pyritään aiheuttamaan epätietoisuutta, sillä ilmaus ei selkeästi tarkoita, että asevoimien käyttö on absoluuttisesti viimeinen keino, jonka jälkeen ei ole enää muuta keinoa.

Venäjän sotilaallisen toiminnan ja sen osana asevoimien käytön ideologisena voiman lähteenä ovat kansalliset intressit, joiden sisältöä tai kehittymistä ei tässä tutkimuksessa erikseen tarkastella. Niiden osalta voitaneen todeta, että ne ovat korvanneet kylmän sodan aikaisen neuvostoideologian. Yksi niistä on Venäjän kansallinen olemassaolo, jonka puolustamiseksi asevoimat ovat olemassa. Niiden sisällyttäminen sotilaallisen suunnitteluun ja tavoiteasetteluun on jokseenkin suoraan verrannollinen asevoimien suorituskyvyn lisääntymiseen. Käytännön ilmentymänä on se, miten ulkomailla olevat kansalliset intressit, ja myös valtion rakenteelliset elementit, on sisällytetty asevoimien käyttöä määrittelevään sotilasdoktriiniin. Loppujen lopuksi kyse on siitä, että lähtökohtaisesti voima asettaa rajoituksia tavoitteen asettamiselle. Neuvostoaikana tavoite määrittä voiman.

On kuitenkin olemassa myös objektiivisia reunaehtoja, jotka säätelevät asevoimien kehittämistä. Varmaa on, että Venäjän kansantaloudelliset perusteet sanelevat limiitit sotilaalliselle voimalle, joka puolestaan säätelee sotilaallista tavoiteasettelua. Tämä tuli esille siinä, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen varsin julistettiin, että laajamittaisen sodan tai ydinsodan todennäköisyys on pienentynyt. Tällöin Venäjään kohdistuva uhkapotentiaali ei ollut määrällisesti muuttunut, vaan ainoastaan Venäjän asema ja sotilaallinen kyky, erityisesti strateginen ryhmitys Neuvostoliiton perillisenä.

Sotataidollisesti tarkasteltuna suvereniteetin lisäys on edellytys asevoimien valmiusjärjestelmän hallinnalle. Tämä tarkoittaa, että asevoimien valmiudensääteily ja siten vaikutusjärjestelmän tehokkuuden säätely ovat yhä enemmän Venäjän omaehtoisessa harkinnassa, riippumattomia ulkoisista rajoituksista. Erityisesti tämä näkyy siinä muutoksessa, jonka mukaan ydinase on muuttumassa harkinnanvaraiseksi, taistelukentän aseeksi myös konfliktissa, jossa käytetään tavanomaisia aseita. Tässä suhteessa näkemykset viittaavat nimenomaan taktiseen ydinaseeseen eivätkä pelkästään arvioidun ”globaalin iskun” ennaltaehkäisyyn tai vastaiskuun strategisin ydinasein.

Tarkasteltaessa asevoimien tehtävien kehitystä sotilasdoktriinien perusteella, voidaan todeta, että Venäjän asevoimien rauhan ajan nykyiset tehtävät käsittävät puolustuksen, pidäkkeen, tiedustelun, asevoimien valmiuden ylläpitämisen, kohteiden suojaaminen, valtion puolustusvalmistelut sekä muiden turvallisuusviranomaisten toiminnan tukemisen.⁵⁸¹ Sotilasdoktriinin laadinnassa on siten otettu varsin pitkälle huomioon sotilasstrategian edellä mainitut rauhan ajan sotilaalliseen toimintaan liittyvät periaatteet.

Sotilasdoktriinin kehityksen valossa voidaan todeta, että pääosa muutoksista on kohdistunut rauhan ajan ennaltaehkäisevään toimintaan erityisesti diplomaattis-poliitti-

---

⁵⁸¹ Sotilasdoktriinin kehityksestä kts. tarkemmin: Forsström, Pentti (2016): Venäjän sotilasdoktriinin kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. MPKK:n SOTATL:n julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki, s. 53–54.

sella sektorilla, mutta myös asevoimien osalta. Tämän sotatekninen kehitys on osaltaan mahdollistanut. Kokonaisuudessaan sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisy vaikuttaa olevan suunnattu suotuisten sotilaspoliittisten olosuhteiden luomiseen. Tähän kehitykseen liittyy myös sotilaallisen toiminnan sellainen kehittäminen, jossa erityinen painotus on asetettu rauhan ajan tehtäviin ja mahdollisuuksiin.

Sotilasstrategian suunnitteluperusteiden osalta on nähtävissä selkeä muutos. Suursodan todennäköisyyden vähenemisen tilalle esiin on noussut paikallisten sotien todennäköisyyden kasvaminen. Puuttumatta paikallisen sodan käsitteisältään, voidaan todeta, että paikallisen tason sotilaallisia tai valtion sisäisiä konflikteja entisen Neuvostoliiton alueella on tapahtunut useita. Tämä muutti Venäjän sotilaallisen suunnittelun ja sotilasstrategian peruslähtökohtaa jokseenkin päinvastaiseksi neuvostoaikaan verrattuna erityisesti tavanomaisen asevoiman osalta.

Laajamittaisen sodan mahdollisuutta ei siis ole poistettu Venäjän sotilaallisen suunnittelun perusteista. Kyse on lähinnä siitä sotilasstrategian muutoksesta, miten kyseiseen uhkaan pyritään vastaamaan. Lähtökohtaisesti Venäjän suursodan uhan hallinta perustuu pelkästään strategiseen ydinaseeseen ja sen pidäkkeelliseen vaikutukseen informaatiolla vaikuttamisen lisäksi. Kylmän sodan aikana tavanomaiset voimat olivat merkittävä väline suursodan hallinnassa. Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien ydinaseen merkitys on säilynyt sotilasstrategiassa muuttumattomana.

Ydinaseen käyttöä suunnitellaan kustotoimena Venäjään kohdistuvasta joukkotuhoaseiden käytölle tai tilannesidonnaisena toimenä, mikäli Venäjä arvioi valtion olemassaolon olevan uhattuna. Joka tapauksessa ydinaseen käyttöä koskevat säädökset on muotoiltu siten, että ne ovat Venäjän subjektiivisessa harkinnassa, ts. valtiollinen suvereniteetti on lisääntynyt asevoimien käyttöpäätöksen osalta omachtoisesti asetettuja rajoitteita poistamalla.

1990-luvulla asevoimien käytön lähtökohtana oli itsepuolustus, johon tosin liittyi se, että neuvostoaikaista ydinaseen ensikäytön kieltoa jossain määrin lievennettiin ja määriteltiin ehtoja, joiden täytyessä sitä voitiin käyttää. Asevoimien käytön tavoitteena oli konfliktin rajoittaminen, mikä 2000-luvulla laajeni käsittämään myös ennaltaehkäisyä, hyökkäyksen torjunnan, rajoittamisen ja neutralisoinnin.

Tällöin ydinaseen rooliksi strategisen vakauden ohella määrittyi pidäke erityisesti laajamittaisen sodan varalta. Jokseenkin kuriositeettisena yksityiskohtana on mainittava se, että Venäjä on esittänyt myös säädöksiä, joiden mukaan Venäjä ei käytä ydinasetta. Negaation käyttö sivuuttaa kokonaan siten kysymyksen siitä, missä tilanteessa niitä voitaisiin käyttää.

Merkittävä muutos tapahtui 2010-luvulla, jolloin asevoimien tavoitteita ei enää konseptuaalisissa asiakirjoissa erikseen käsitelty. Tästä huolimatta ydinaseen merkitystä määriteltiin myös alueellista sotaa ennaltaehkäisevänä tekijänä laajamittaisen sodan

ohella. Merkittävää on se, että tällöin tuotiin esille myös ydinaseen mahdollinen käyttö tietyillä edellytyksillä.

2010-luvun puolivälissä ydinaseen roolia korostettiin edelleen. Kokonaisuudessaan tällä menettelyllä asevoimien käytön näkökulmasta aikaansaatiin asetelma, jossa ei voida sanoa, onko sotilasstrategia puolustuksellinen vai hyökkäyksellinen. Se voidaan yhtä lailla tulkita kummaksi tahansa.

Toisena muutoksena on nähtävissä se, että 2010-luvulle tultaessa sotilasdoktriiniin sisällytettiin myös alueellisen sodan mahdollisuus, minkä syntyperusteena voidaan pitää Kosovon sotaa ja erityisesti länsiliittouman osallistumista sen hallintaan. Tämän voidaan tulkita olevan ilmentymä periaatteesta, jonka mukaan sotilaallinen konflikti voi eskaloitua. Tätä ennenkin periaate oli olemassa, mutta oli vaikea nähdä tilannetta, jossa paikallinen sotilaallinen konflikti laajenisi suoraan laajamittaiseksi suursodaksi ilman, että konflikti ei koskettaisi jotain sotilasstrategisen tilannearvioinnin aluetta. Venäjällä todennäköisesti arvioitiin, että konfliktin laajeneminen on tietynlainen jatkumo, jolle todennäköisesti oli löydettävissä perusteluita sotilasstrategisesta arvioinnista.

Näkemyksen kehitys konfliktin ja sen uhan hallinnasta näyttää kulkevan suuntaan, jossa asevoimien käyttö on joustavaa ja sotilaallisen voiman vaikutuksen muutosta ohjataan portaittain. Portaiden vaihteluväli alkaa rauhanajan sotilaallisen voiman jatkuvasta valmiudesta käyttötarkoituksensa mukaisiin tehtäviin ja päättyy kaiken käytettävissä olevan sotilaallisen potentiaalın realisoimiseen mahdollisessa laajamittaisessa sodassa.

Sotilaalliset vastatoimet edellyttävät tiettyä valmiutta ja itsenäisyyttä, jota on vaikea kuvitella myönnettävän alemmalle sotilasjohtajalle kuin sotilashallinnollisen yksikön päällikölle eli sotilaspiirin (OSK) joukkojen komentajalle. Sotilaspiirin voidaan tulkita olevan vastuussa aluettaan koskevien paikallisten sotilaallisten konfliktien hallinnasta. Kokonaisuutena kyseistä kehitystä voidaan nimittää sotilaallisten suunnittelun perusteiden jäsentymiseksi.

Jäsentyminen tulee esille selkeästi sotilasdoktriinissa esiintyvistä säädöksistä, joiden mukaan sotilaalliset konfliktit kategorioidaan aseellisiin yhteenottoihin (selkkauksiin), paikallisiin, alueellisiin ja laajamittaisiin sotiin. Kyseinen kategoriointi toimii myös sotilaallisen voiman mitoituserusteena sekä sotilasstrategian tehtävinä ja suoritevaatimuksina. Näiden perusteiden mukaisesti määritellään asevoimien tehtävät ja arvioidaan tarpeet asevoimien voimaryhmien (ts. sotilaspiirien), puolustushaarojen, aselajien ja eri palveluiden ryhmitykselle, organisaatiolle, kokoonpanolle, vahvuudelle jne. Kyse on siis suorituskykyjen kehittämisen perustasta voimavara-analyysin perusteella.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen ajan kehitys ei ole voinut olla vaikuttamatta sotilasstrategiaan. Merkittävimpana sotilasstrategian ja samalla rakenteellistoiminnallisena

kehityssuuntana on ollut Venäjän asevoimien mahdollisuus ydinaseen ensikäyttöön. Erityisen selvästi tämä on tullut esille ydinaseen käyttöä koskevien säädösten muutoksissa. Tavanomaisen asevoiman osalta ensimmäisenä ja toistaiseksi ainoana operaationa, jossa ensikäyttöä ja samalla yllätyksellisyyden periaatetta toteutettiin, oli Krimin niemimaan miehittäminen helmi-maaliskuussa 2014.

Kyseyseen operaatioon liittyy toinenkin sotilasstrategian kehityssuunta, nimittäin ennakoinnin periaatteen noudattaminen. Pitkälti kyseyseen episodiin asti Venäjän sotilaallinen toiminta Euroopan mittakaavassa oli ollut reagoivaa, sopeutumista syntyneeseen tilanteeseen. Krimin operaatiolla estettiin ennakolta Venäjän kannalta epäsuotuisan tilanteen syntyminen, jossa Ukraina ja Krimin niemimaa sen osana olisi liittynyt läntiseen sotilaspoliittiseen liittoon. Samalla kyse oli sotilaallisen voiman käytöstä ilman sotatilaa ja varsinaista aseellista väkivaltaa.

Ennakoinnin ja ennakkovaroituksen näkökulmasta sotilasstrategian kehityssuunta on ollut pyrkimys Venäjän asevoimien elementtien sijoittamiseen mahdollisimman kauas omien rajojen ulkopuolelle. Toisaalta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen eri tarkoituksia varten muodostuneet sotilastukikohdat on nähtävä myös ilmentymänä ajattelusta, jossa Venäjän puolustus perustuu operatiivisen ryhmittymisen (ven. оперативное построение) portaittaisuuteen ja syvyyteen. *Neuvostoaikaisilla voimaryhmillä oli merkittävää kykyä offensiiviseen vaikuttamiseen*⁵⁸², johon nykyiset tukikohdat Moldovassa, Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa eivät millään tavalla samassa laajuudessa kykene⁵⁸³. Niiden sotilasstrateginen funktio liittyy mitä ilmeisimmin ensisijaisesti tiedusteluun ja ennakkovaroitukseen sekä vasta toissijaisesti offensiiviseen vaikuttamiseen lähiympäristöön.

Edellä mainitun perusteella Krimin niemimaan sotilaallinen kehittäminen osana Venäjän puolustusjärjestelmää liittyy ennakkovaroitukseen, varsinaiseen puolustukseen, mutta myös pidäkkeelliseen toimintaan. Pidäkkeellisen toiminnan suorituskykyä Venäjä voi tarvittaessa säädellä, jolloin kyseisellä alueella oleva voimaryhmä pystyy vaikuttamaan laajemminkin alueelliseen sotilaalliseen tilanteeseen ja tasapainoon. Vastavainlainen asetelma on Kaliningradissa olevan voimaryhmän osalta. Kyseiset alueelliset voimaryhmät ilmentävät siten myös periaatetta mahdollisista sotatoimista varsinaisen emämaan ulkopuolella.

Ennakkovaroituksen, portaittaisen puolustuksen, yllätyksellisyyden ja alueellisen vaikuttamisen näkökulmasta syksyllä 2015 alkanut Venäjän sotilasoperaatio Syyriassa on hyvin looginen ja ymmärrettävä. Kyse on myös voimannäytöstä niin ulkopuoliseen ympäristöön kuin asevoimien operaation logistisen tuen kestävyuden osalta. Operaatio Syyriassa jatkuu edelleen.

---

⁵⁸² Kenraalieväri E.A. Vorobjovin teemahaastattelu 3.12.2015.

⁵⁸³ Tässä suhteessa on otettava huomioon puolustusliitto Valko-Venäjän ja yleensäkin Kollektiivinen turvallisuussopimusjärjestö.

Venäjän statuksen ja sotilaspolitiikan kannalta Syyrian operaatio on äärimmäisen tärkeä ja sotilasstrategian kannalta merkityksellinen, koska sillä lisätään Venäjän sotilaallisen vaikutusjärjestelmän syvyyttä. Syyrian operaatio on myös esimerkki siitä, miten ja missä mittakaavassa tarvittaessa Venäjä pyrkii puolustamaan rajojensa ulkopuolella olevia kansallisia intressejään.

Sotilasstrategian perusteiden osalta muutokset ovat koskettaneet kahta asevoimien tehtäväkenttää ja myös ajallista ulottuvuutta. Muutokset ovat kohdistuneet sotilaalliseen toimintaan niin rauhan, sotilaallisen konfliktin uhka-aikana (”harmaassa vaiheessa”) kuin varsinaisesti sodan (sotilaallisen konfliktin) aikana.

Venäjän sotilaallinen toiminta on konseptualisoitunut ja viime vuosina myös realisoitunut käsittämään pidäkkeellisen toiminnan valtion harjoittamassa rauhan ajan kokonaisvaltaisessa politiikassa. Tähän liittyväksi tehtäväksi vaikuttaa olevan kehitysmässä sodankäyntiä palvelevien suotuisten olosuhteiden luominen jo rauhan aikana. Kolmas tehtäväkentän muutossuunta koskettaa varsinaista sodan käyntiä. Siihen liittyvien näkemysten kehityssuuntana on, että asevoimien suorituskykyjen käyttömahdollisuudet lisääntyvät sotilaallisen konfliktin deeskaloinniseksi.

Yleisesti on todettava, että edellä mainittuihin muutoksiin liittyvät toimet eivät välttämättä ole uusia ja ennennäkemättömiä, vaan kyse on niiden muuttumisesta latentista mahdollisuudesta käytännön suorituskyvyksi. Kyse on myös niiden kokonaisvaltaisesta ja johdonmukaisesta koordinoinnista Venäjän valtion mittakaavassa. Samalla kyse on tietystä tavoitteellisesta kustannustehokkuudesta, jota ainakin asevoimien osalta pyritään aikaansaamaan.

Pidäkkeellisen toiminnan kokonaisvaltainen koordinointi ei välttämättä merkitse sitä, että Venäjällä olisi olemassa kyseistä toimintaa ohjaava asiakirja. Pikemminkin kyse on lähinnä toiminnallisesta ja ajatuksellisesta kokonaisuudesta⁵⁸⁴, jossa eri valtion toimijat harjoittavat tavoitteellista ja pidäkkeellistä toimintaa kansallisen turvallisuuden edistämiseksi. Tässä yhtenäisen perusajatuksen perustan muodostavat Venäjän kansalliset intressit ja strategiset prioriteetit. Historiallisesti tarkasteltuna nämä ovat korvanneet neuvostoideologian toimintaa ohjaavina tekijöinä.

Sotilaallisen pidäkkeen muutos on siinä, että se on laajentunut perinteisestä strategisten ydinaseiden pidäkkeestä käsittämään myös tavanomaiset asevoimat pelotevaikutuksen aikaansaamiseksi. Kyseinen muutos johtuu siitä tyhjiöstä, joka syntyi tavanomaisten asevoimien puutteista paikallisen ja alueellisen sodan ennaltaehkäisyn ja hallinnan varalta. Tämä merkitsee asevoimien tavanomaisten joukkojen rauhan ajan funktion ja varsinkin vastuullisuuden lisäämistä rauhan ajan toimissa. Tämä merkitsee

---

⁵⁸⁴ Termi ”konseptio” tarkoittaa myös tätä.

myös sitä, että tavanomaisten asevoimien ”tulosvastuu” rauhan ajan toimissa lisääntyy.

Toisaalta ydinaseiden roolin kehittymiseen liittyy, että taktinen ydinase on aina vuoteen 2010 toiminut tavanomaisten asevoimien heikentyneiden kykyjen kompensatiiväläineenä. Oleellisen tärkeää tämän konseptin mahdollistamiseksi oli tehdä ydinaseen käyttösäädöksiin ratkaisevia muutoksia. Näitä muutoksia tehtiin vaiheittain. Nyt ollaan tilanteessa, jossa ydinaseenkin käyttösäädökset perustuvat Venäjän kansalliseen harkintaan. Ne ovat suvereenin ja subjektiivisen tilanneharkinnan varassa. Tällä luotiin konseptuaaliset edellytykset ydinaseen ensikäytön mahdollisuudelle ja laajemminkin strategisen aloitteen hankkimiselle.

Toinen pidäkkeeseen liittyvä kehityssuunta on siinä, että ydinaseen pidäkefunktiota on laajennettu kattamaan globaalin tason ohella myös alueellinen taso. Taktinen ydinase on tarkoitettu pidäkkeeksi erityisesti alueellisella tasolla. Samalla kyseinen muutos merkitsee myös tarkoituksellista mahdollisuutta siihen, että ydinasetta voitaisiin käyttää rauhan ja varsinkin kiristyvän tilanteen aikana.

Kokonaisuudessaan alueellisen tason pidäkkeen kehittäminen on harkittu vastatoimiksi ”tyhjiölle”, joka esiintyi sotilaallisen konfliktin eskalaatorakennelmassa. Toisaalta taktista ydinasetta on ajateltu mahdollisesti käytettävän myös sotilaallisen konfliktin eskaloitumisen estämiseen. Voidaan todeta, että taktiselle ydinaseelle on kehittynyt kolme tehtävää: pidäke, deeskalaatio ja aseellinen taistelu erityisesti alueellisen konfliktin osalta. Samalla sodan käyntiin liittyvien näkemysten osalta tendenssi on ollut suuntaan, jossa osana kansallista suvereniteettia luodaan edellytyksiä strategiseen aloitteen.

Muutokset merkitsevat myös, että asevoimien rauhan ajan toiminta on saanut perinteisen sodankäyntiin tähtäävän koulutuksen ja muiden valmistautumistehtävien rinnalle selkeän tehtäväkentän, joka liittyy sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisemiseen erityisesti paikallisella ja alueellisella tasolla. Toisaalta tavanomaisen aseiden aikaansaattavan pidäkkeen kohonnut ja kohoavan rooli merkitsee myös, että strategisen ydinaseen rooli pidäkkeellisessä toiminnassa suhteellisesti vähenee sekä kohdentuu lähinnä laajamittaisen sodan estämiseen ja strategisen vakauden ylläpitämiseen. Kokonaisuudessaan pidäkkeellinen toiminta on siten laajentunut kattamaan kaikki sotilaallisen konfliktin kategoriat paikallisesta aseellisesta selkkauksesta aina globaaliin suursotaan asti.

Rakenteen muutoksilla tarkoitetaan toiminnallisten elementtien lisäämistä, poisottamista ja niiden pysymistä ennallaan. Sotilaallisen toiminnan oleellisena muutoksena on pidäkkeen voimakas esilletuominen rauhan aikaisena toimintana. Tähän liittyy vastavasti pidäkkeellisen toiminnan teoreettinen ja sisällöllinen monimuotoistuminen. Sisällöllisen monimuotoistumisen ohella on tapahtunut pidäkkeen ja pidäkkeellisen toi-

minnan ajallinen siirtymä rauhan ajan alueelle. Tämä on selkeä seuraus johtopäätöksestä, jonka mukaan raja rauhan ja sodan ajan väliltä on hälvenemässä. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että em. muutosten seurauksena kehityssuuntana on, että rauhan aika on militarisoitumassa. Käytännön tasolla tämä merkitsee, että alttius ja valmius sotilaallisen voiman käyttöön rauhan aikana ovat lisääntymässä. Vastaavasti pidäkkeessä suoran vaikutuksen osuus on suhteellisesti lisääntymässä välillisen vaikutuksen vähentyessä.

Pidäkkeen sisällön laajeneminen käytännön toimintana sisältää epäsuoria ja suoria menetelmiä. Epäsuorat menetelmät viittaavat lähinnä ei-sotilaallisiin toimiin, joita harjoitetaan erityisesti poliittisella ja diplomaattisella alalla kansainvälisen oikeuden, talouden ja kaupankäynnin osalta, mutta myös kansallisen turvallisuuden lisäämiseen tähtäävän sotilaspolitiikan sektorilla.

Kylmän sodan aikana strateginen ydinase jossain vaiheessa vaikutti olevan ”kaiken autuaaksi tekevä väline”, kunnes ymmärrettiin, että se on käyttökelvoton, koska laajamittaisessa ydinsodassa on vain häviäjiä. On muodostunut kehityssuunta, jossa strateginen ydinase edelleen politisoituu. Tämä tarkoittaa, että sen merkitys Venäjälle on siirtymässä pois ”taistelukentän aseesta” lähemmäs kansainvälisen politiikan ja sotilaspolitiikan välinettä. Tätä kehitystä voimistaa tavanomaisten strategisten asejärjestelmien käyttöönotto.

Strategisen ydinaseen roolissa kyse on enemmälti suurvaltastatuksesta ja vakauudesta kansainvälisessä järjestelmässä kuin kyvystä sodan käyntiin. Venäjä ei kuitenkaan niistä kokonaan luovu koskaan. Venäläisessä ajattelussa strateginen ydinase kuitenkin säilyttää merkityksensä pidäkkeenä laajamittaisen sodan ja Venäjää vastaan joukkotuhoasein tapahtuvan aggression ennaltaehkäisyssä. Vaikutusvektori on suunnattu erityisesti Yhdysvaltojen ja osin muiden ydinasevaltioiden suuntaan, vaikka niitä ei eksplisiittisesti ole mainittu.

Asevoimien käytön muotojen muutosten osalta kehitys Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ei ole ollut yhtä dramaattinen. Määritelmällisten sisältöjen osalta muutos on ollut vähäistä. Muutoksen hitaus on nähtävissä erityisesti siinä, että pidäkkeen sisällyttäminen asevoimien tehtäviin ei toistaiseksi ole heijastunut käytettävien periaatteiden tutkimukselliseen tarkasteluun. Niiden osalta näyttää siltä, että Venäjä pyrkii ainakin kahden periaatteen toteuttamiseen. Nämä ovat sotilaallisen toiminnan päättäväisyys ja mahdollisen vastustajan pitäminen tietoisena Venäjän sotilaallisista kyvyistä. Päättäväisyyttä sotilaallisen toiminnan osalta Venäjä on osoittanut käytännössä vuoden 2008 syksystä alkaen. Tietoisuutta sotilaallisen tavanomaisen aseiden pidäkkeen perustana olevista suorituskyvyistä on pyritty lisäämään vuoden 2012 alusta alkaen.

Sotilaallisten suunnitteluperusteiden jännevöitymiseen liittyy se lähtökohta, jonka mukaan sotilaallisen konflikti voi eskaloitua ja vastaavasti deeskaloitua. Se edellyttää, että

myös asevoimien suorituskykyjä on pystyttävä lisäämään asteittain ja käyttämään myös konfliktin eskaloitumista estävästi. Kuten edellä todettiin, kyse voi olla myös sotilaallisen voiman säätelystä tilanteen mukaisesti. Lähtökohtana on kuitenkin edelleen se, että Venäjä käyttää tarvittaessa kaikkia sotilaallisia voimia ja välineitä tavoitteidensa saavuttamiseksi ja intressiensä turvaamiseksi. Vaikka tähän liittyyneen voimakas informaatiovaikuttamisen aspekti, on oletettavaa, että sotilaallinen suunnittelu kattaa kaikkien suorituskykyjen käytön.

On oletettavaa, että Venäjän asevoimien käytön ja sen muotojen osalta on olemassa asteikko, jonka perusteella suorituskykyjä tarvittaessa lisätään. Tämä tapahtuu, mikäli rauhan ajan jossakin strategisessa suunnassa toimivan voimaryhmän suorituskyvyt osoittautuvat riittämättömiksi. Tällöin teoreettiset arviot sotilaallisen voiman pariteettista paikallisella tai alueellisella tasolla ovat syystä tai toisesta on päivitettävä. Kyseisen tilanteen johdosta asevoimien suorituskykyjä on pystyttävä nopeasti siirtämään strategisesta suunnasta toiselle tai sen sisällä. Tämä merkitsee, että rauhan ajan lähtökohtaisena mitoitusperusteena on, että Venäjä pyrkii hallitsemaan paikallista sotilaallista konfliktia yhtäaikaaisesti kaikissa strategisessa suunnassa.

Reunaehdot rajoittavat tavoiteasettelua ja sen periaatteen toteuttamista, jonka mukaan on sotilaallisesti varauduttava pahimman varalle. Periaatetta voiman suhteesta potentiaaliseen uhkaan niin rauhan kuin sodankin aikana joudutaan jossain määrin soveltamaan. Periaate ylivoiman hankkimiseksi on vallalla ja se näyttäisi toteutuvan ydinaseisiin liittyvissä näkemyksissä. Taktiseen ydinaseeseen liittyy myös muutos sen tavanomaisia asevoimia kompensoivasta roolista niiden suorituskykyjä täydentäväksi välineeksi. Tällä mekanismilla Venäjä pystyy noudattamaan periaatetta tuliylivoiman saavuttamisesta paikallisella ja myös alueellisella tasolla. Samalla asejärjestelmien vaikutusjäisyydet ja yleensäkin asevoimien valmius ovat lisääntymässä, mikä osaltaan lisää Venäjän asevoimien mahdollisuuksia yllätyksellisyyden periaatteen noudattamiseen.

Edellä olevassa on tullut esille myös seuraavia merkittäviä ja osin myös uusia rakenteellisia elementtejä sotilasstrategian teoriaan ja käytäntöön. Ydinasepidäkkeen laajeneminen alueelliselle ja mahdollisesti paikalliselle tasolle merkitsee samalla ydinaseen käyttökynnyksen madaltumista.

Asevoimien käyttö Venäjän ulkomailla olevien intressien suojaamiseksi on muuttunut 2010-luvulla konseptiosta käytännön operatiiviseksi toiminnaksi. Sotilasoperaatio ja muu sotilaallinen apu Syyrialle on esimerkki myös siitä, miten sotilaallisia resursseja pyritään käyttämään suotuisten olosuhteiden luomiseen valtion rajojen ulkopuolella. Tähän sisältyvä periaate on mm. siinä, että ongelma on edullisempi pyrkiä ratkaisemaan sijaintipaikassaan.

Venäjä on käyttänyt sotilaallista voimaansa rauhan aikana myös ilman sotatilaa ja aseellista väkivaltaa. Täten on olemassa selkeitä viitteitä siitä, että Venäjä pyrkii käyttämään

voimaa asteittain sekä aloittamaan sen epäsuorilla ja osin ei-sotilaallisilla keinoilla. Muilla kuin sotilaallisella alalla tehdyt toimet vähentävät suoraan sotilaallisen voiman tarvetta ennaltaehkäisevässä ja pidäkkeellisessä toiminnassa sekä luovat edellytyksiä sotilaallisen voiman käytölle. Tavanomaisen asevoiman osalta on nähtävissä selkeästi sen merkityksen lisääntyminen pidäkkeellisessä toiminnassa. Sen sijaan sotilaallisen voiman käytön muotojen tai keinojen osalta ei vastaavan mittakaavan muutoksia ole löydettävissä. Sotilaallisen voiman käytön muodot ovat pysyneet pitkälti muuttumattomina. Luonnollisesti muotojen sisältö on muuttunut, mihin palataan seuraavissa luvuissa.

Valtion osalta Venäjän sisällä alueelliset puolustusvalmistelut ja materiaalivarastojen kehittäminen on ainakin konseptuaalisesti herätetty eloon, väestönsuojeluun liittyvät kysymykset on nostettu osaksi sotilaallista turvallisuutta sen ohella, että talouden liikekannallepanoa tarkastellaan uudelleen uusissa oloissa.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että sotilasstrategian teorian ja käytännön rakenteessa on elementtejä, jotka ainakin toistaiseksi näyttävät varsin pysyväisluonteisilta. Sotilaallisen voiman käytön suuntautumisen osalta ei voida sanoa, että siinä olisi merkittävässä määrin tekijöitä, joiden perusteella voisi sanoa sen olevan muuttumassa vaikuttamisesta ihmiseen kohti vaikuttamista toiminnan välineeseen. Kun otetaan huomioon strategisen pidäkkeen kokonaisuus, on sellainen kehityssuunta ilmeinen, jonka mukaan enenevässä määrin pyritään vaikuttamaan ihmisen tietoisuuteen.

Sotilasstrategian ja asevoiman käytön perusteiden osalta niiden luonteen muutoksessa on nähtävissä tietty siirtymä tuhoamisesta kohti lamauttamista ja häirintää, mikä aiheutuu pidäkkeen muutoksista. Ne ilmentävät sitä, että sotilaallisen voiman välilliset vaikutukset suhteellisesti lisääntyvät ja voimistuvat suhteessa välittömiin vaikutuksiin.

Rauhan ja sodan välisen rajapinnan hallitseminen edellyttää sotilaallisia suorituskykyjä ja niiden korkeaa valmiutta. Toimintaanpanon korkea valmius puolestaan edellyttää niin asevoimilta kuin valtion johtamiselta hierarkkista rakennetta ja keskitettyä toimintamallia, mikä näyttäisi Venäjällä onnistuneen voimassaolevan perustuslain puitteissa. Tällä mekanismilla luodaan edellytyksiä strategisen aloitteen tempaamiselle ja kokonaisvaltaiselle kansallisen turvallisuuden politiikalle.

Kokonaisuudessaan Venäjän sotilaallisessa voimassa ja sen käytön strategiassa on tapahtumassa muutos, jossa pyritään sotilaallisen voiman funktion muuttamiseen pidäkkeellisestä toiminnasta viiveettömään suoraan käyttöön ja siten välillisestä vaikuttamisesta nopeaan välittömään vaikuttamiseen. Siten asevoimien käytön perusteiden kehittämällä on pyritty vastaamaan sodan luonteen muutoksiin.

ASEVOIMIEN KEHITTÄMINEN

”Tukeutuen järjestelmäänalyysiin ja strategiseen suunnitteluun on mahdollista määrittää, millaiset asevoimat meillä on oltava vuonna 2030 ja 2050.”

Venäjän asevoimien yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Valeri Gerasimov 14.2.2013⁵⁸⁵

Asevoimat osana valtion sotilaallista organisaatiota ovat sotilaallisen toiminnan ytimessä. Venäjän asevoimien tila on seurausta siitä kehittämisestä, jonka suuntaviivat ja resurssit valtion poliittinen johto on kyseiseen tarkoitukseen ohjannut. Nyky-Venäjällä esiintyy tekijöitä, jotka aiheuttavat kitkaa määrittelyyn tavoitetilan saavuttamiselle. Asevoimien tila on kuitenkin se määrällinen ja laadullinen ominaisuus, joka ratkaisevalla tavalla muodostaa perusteet sotilasstrategialle ja sotilaallisen toiminnan välineen käytölle sekä viimekädessä säätelee poliittista liikkumatilaa.

Tämän tutkimuksen kannalta on oleellista pyrkiä selvittämään ja tehdä tulkintoja niistä kehityssuunnista, jotka ilmenevät asevoimien määrällisen ja laadullisen kehityksen muutoksia osana valtion sotilaallista voimaa. Muutoksia tarkastellaan siitä lähtökohdasta, jossa asevoimat käsitetään yhdeksi elementiksi osana sotilaallisen voiman kokonaisuutta. Tietyiltä osin tarkastelu ulottuu myös asevoimien rakenteellisiin elementteihin. Painotus on asetettu vuoden 2000 jälkeiseen aikaan.

Oleellista on pyrkiä selvittämään Venäjän asevoimien kehittymistä siitä näkökulmasta, millä tavoin siinä esiintyvät muutokset heijastelevat lainalaisuuksia sotilaallisen toiminnan kehittymisestä. Muutosten avulla pyritään löytämään perusteita sille, mihin suuntaan Venäjän asevoimien kehitys vaikutusvälineenä on johtamassa ja sen myötä viitteitä siitä, miten sotilasstrategia on muuttumassa.

---

⁵⁸⁵ Artikkelista: Олег Фаличев (2013): «Будущее закладывается сегодня. Теория строительства Вооруженных Сил должна максимально соответствовать характеру грядущих войн.» Военно-промышленный курьер № 10 (478) за 13 марта 2013 года. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/14865> (24.3.2016).

Kansallisten toimien ohella yhtenä (muutos)tekijänä Venäjän sotilasstrategiassa on kansainvälinen sotilaallinen yhteistyö (ven. международное военное сотрудничество, MBC)⁵⁸⁶, jossa on selkeästi kolme toimintasuuntaa – sotilaspoliittinen, sotilaallinen ja sotatekninen. Sotilaspoliittinen yhteistyö on johtanut mm. eräiden IVY-maiden osalta sotilaalliseen liittoutumiseen Venäjän kanssa. Liittoutumisen osalta oleellista on asevoimien integroitumisen aste, minkä perusteella voi tehdä tulkintoja sen merkityksestä Venäjän sotilasstrategiassa. Sotatekninen yhteistyö on Venäjän osalta varsin laajaa maailman mittapuussa, jolloin kyse on lähinnä asekaupasta. Sotilaallinen yhteistyö osana ulkopoliittikkaa on kuitenkin siinä määrin laaja asia, mikä edellyttäisi erillistä tutkimusta.

Varsin selkeästi on nähtävissä, että asevoimien kehittäminen on ollut riippuvaista valtiojohdosta ja myös ylimmästä sotilaallisesta johdosta. Tämän johdosta seuraavassa käsitellään asevoimien kehittämistä neljässä ajanjaksossa. Jaksoille tyypillistä on se, että kussakin ajanjaksossa on eri puolustusministeri ja osin myös asevoimien yleisesikunnan päällikkö. Toinen piirre on siinä, että lähes joka tapauksessa sotilaallisessa johdossa on presidentin ns. ”oma mies”. 2000-luvun vaihteen jälkeen on nähtävissä, että sotilasjohto on presidentin kanssa joko ns. ”saman koulun kasvatti” tai sitten hänellä ei ole kyseiseen ”koulukuntaan” suoranaista sidosta⁵⁸⁷.

Voidaan olettaa, että Venäjän asevoimien ja puolustusministeriön johdossa henkilösuhteet perustuvat ystävyYTEEN, yhteiseen kokemukseen pitkältä ajalta ja sen myötä keskinäiseen luottamukseen. Venäläinen perinne on kuitenkin sellainen, että ylhäältä annetaan oikeudet harjoittaa ”puhteita”, oli se sitten esimerkiksi politiikkaa tai kauppa, mutta yhtä lailla ne voidaan ottaa pois ilman suurempia julkisia perusteluja tai ennakkoilmoitusta. Tämä koskee myös sotilaspolitiikkaa.

4.1. Asevoimien kehittäminen 1992–1996

1990-luvun alussa tilanne oli se, että asevoimien uudistamiseen yleensäkin oli lukuisia kitkatekijöitä, joista oleellisimpia olivat asevoimien sisäinen konservatismi ja taloudellisten edellytysten puute. Asevoimien johto oli sillä kannalla, että asevoimien uudistaminen edellyttää valtion poliittisten perusteiden ja lainsäädännön uudistamista, minkä jälkeen vasta voidaan valtion sotilaallista alajärjestelmää kehittää. Tuolloin lähtökohdana oli hierarkia, jonka mukaisesti sotilaspolitiikan on ilmennettävä valtiollista poliittista tahtotilaa ja asevoimien puolestaan sotilaspolitiikan suuntaviivoja.

---

⁵⁸⁶ Sotilaallinen yhteistyö on kattokäsite, joka sisältää sotilaspoliittisen, sotilaallisen (so. sotilasstrategisen) ja sotateknisen yhteistyön. Näiden ohella yhteistyötä tapahtuu myös sotatalouden alalla, jonka muotoja ovat asekauppa, sotilasapu ja muu sotataloudellinen yhteistyö.

⁵⁸⁷ Vuoden 2000 jälkeen puolustusministerinä on ollut muulla valtionhallinnossa kuin asevoimissa uransa tehnyt, joskaan aivan puhtaasti ”siviilihenkilöstä” ei kuitenkaan ole kyse.

Erityisenä mielipiteitä jakavana tekijänä oli asevoimien rooli sisäisen turvallisuuden takaamisessa. Tämän ohella 1990-luvun alussa asevoimien ylin johto mieluusti toi esille, että sotilaallisen uhan ja vaaran olemassaolo täytyy tuoda esille, kuten armeijan-kenraali Lobov mainitsi alkuvuodesta 1990: ”28. puoluekokous... todettuaan, että sotilaallinen vaara on olemassa, ei maininnut mistä ja kenen taholta se syntyy tai voi syntyä. Kysehän on tekijöistä, jotka ovat äärimmäisen tärkeitä asevoimien kehittämiseksi ja koulutukselle”.⁵⁸⁸

Yleisesti valtion poliittisessa ja sotilaallisessa johdossa sekä erityisesti asiantuntijoiden keskuudessa oltiin 1990-luvun alussa yhtä mieltä neuvostosotilaspolitiikan muutoksen ja asevoimien uudistamisen välttämättömyydestä. Tällöin katsottiin, että poliittisessa ilmastossa vallitsevien uudistustuulten on vaikutettava myös asevoimien uudistamiseen, vaikka Varsovan liitto ja Neuvostoliitto sen osana olivat vielä olemassa.⁵⁸⁹

Venäjän asevoimien kehittämisen alkuketkenä voidaan pitää toukokuun 7. päivää vuonna 1992. Tällöin presidentti Jeltsin allekirjoitti ukaasin Venäjän kansallisten asevoimien perustamisesta. Ukaasin mukaan asevoimat käsittävät mm. entisen Neuvostoliiton asevoimien johtoelimet, yhtymät, joukot, organisaatiot ja opetuslaitokset, jotka ovat Venäjän alueella sekä sen rajojen ulkopuolella olevat voimaryhmät ja merivoimien joukot. Niiden johtaminen katsottiin tapahtuvaksi entisen Neuvostoliiton puolustusministeriön ja asevoimien yleisesikunnan kautta. Venäjän alueella olevat Strategiset voimat määrättiin kuuluviksi IVY:n yhdistettyihin asevoimiin.⁵⁹⁰

Puolustusministeriö veloitettiin laatimaan ehdotukset asevoimien reformin sisällöstä, vahvuuden ja taistelukokoonpanon vähentämisestä sekä kustannuksista ottaen huomioon vaiheittaisen siirtymisen ammattimaiseen armeijaan. Edelleen puolustusministeriön edellytettiin laativan ehdotukset toimista, jotka takaavat sotilashenkilöstön sosiaalisuojeudellisen suojan ja joilla järjestetään sotavarustuksen kehittäminen ja hankinnat. Näiden ohella edellytettiin suunniteltavan järjestelyt strategisesti tärkeiden olosuhteiden suojaamisesta.⁵⁹¹

4.1.1. Suunnittelua kahdessa suunnassa

Asevoimien uudistamista kaavailtiin kahdella suunnalla. Yhtäältä presidentin administration alaisessa valtio-oikeudellisessa hallinnossa (ven. Государственно-правовое управление (ГПУ) президента РФ), jossa omalta osaltaan laadittiin pitkälle meneviä suunnitelmia sotilaallisen voiman uudistamiseksi. Hallinnon työn tuloksia toi

---

⁵⁸⁸ Арбатов, А.Г. (1992): Изменения военной политики после «холодной войны». Kirjassa «На водоразделе распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики.» Институт мировой экономики и международных отношений РАН, Москва, s. 80.

⁵⁸⁹ Sama.

⁵⁹⁰ Указ Президента РФ от 07.05.1992 N 466 "О создании Вооруженных Сил Российской Федерации". On ilmeistä, että tällä menettelyllä pyrittiin säilyttämään yhtenäinen strategisiin ydinaseisiin liittyvä järjestelmä.

⁵⁹¹ Sama.

esille A.A. Kotenkov jo huhtikuussa 1992. Tämän ”siviilisuunnitelman” mukaan hallinnolliset ja operatiiviset funktiot tulisi erottaa toisistaan vastaavasti puolustusministeriön ja yleisesikunnan johtoon. Puolustusministeriöstä oli tarkoitus muodostaa sotilashallinnollinen johtoelin. Ydinaseiden katsottiin olevan valtion turvallisuutta takaava tekijä, jonka määrää voitiin järkevästi vähentää minimiin, joka kuitenkin takaisi sietämättömien tappioiden tuottamisen vastustajalle. Tavanomaisten voimien osalta suunnitelma edellytti pieniä liikkuvia yksiköitä, jotka keskitettäisiin Venäjän kolmelle tärkeälle alueelle. Nämä alueet muodostaisivat uudet sotilaspiirit: Läntinen, Siperia ja Itäinen. Erityinen rooli oli tarkoitus antaa kaaderireserville Yhdysvaltojen Kansalliskaartin tapaan. Varusmiesten puutteen vuoksi oli tarkoitus muodostaa erityisiä ”upseerirykmenttejä”.⁵⁹²

Asevoimien uudistamista varten oli muodostettu valtiollinen komissio, jonka johdossa oli kenraalileversti D.A. Volgogonov. Volgogonovin johtaman komission laatima ”sotilaallinen suunnitelma” ei edellyttänyt sotilasorganisaation oleellista muuttamista, vaan edellytti neljän tehtävän ratkaisemista. Tehtävät olivat: 1) Venäjän asevoimien muodostaminen, 2) ulkomailla olevien venäläisten joukkojen kotiuttaminen, 3) armeijan vahvuuden oleellinen vähentäminen ja 4) asevoimien uudistaminen. Toimet kaaavailtiin tehtävän kolmessa jaksossa: 1) vuoden 1992 aikana, 2) vuosina 1993–1994 ja 3) vuosina 1995–1999.⁵⁹³

Volgogonovin suunnitelman ensimmäisessä vaiheessa vuonna 1992 oli tarkoitus suorittaa aseistuksen ja kaluston inventaario, määrittää ulkomailla olevien joukkojen asema sekä jatkaa niiden kotiuttamista ja ryhmittämistä Venäjän alueelle, vähentää miesvahvuutta ja aseistuksen määrää, suunnitella toiminnan perusteet sekä muodostaa puolustusministeriö ja ylimmät sotilaalliset johtoelimet.⁵⁹⁴ Näin ainakin silloisen ilmavoimien komentajan, kenraalileversti Pjotr Deinekinin mukaan tapahtui⁵⁹⁵.

Edellä mainittujen toimien lisäksi komissiossa määritettiin konseptuaalisen tason tehtäviksi strategisten ydinaseiden käyttöperiaatteiden uudistaminen, sotilasdoktriinin ja sotateknisen politiikan perusteiden sekä liikkuvan puolustuksen konseptin laatimi-

---

⁵⁹² Газукин Павел (2002): Вооруженные силы России в постсоветский период. Проблемы реформирования и военного строительства (1992–2001 годы). Журнал Отечественные записки №8 за 2002 г, (s. 125-147. Löydettävissä: http://www.milrf.ru/public/rb_ru/reform/2003_gazukin.htm (23.11.2016)

⁵⁹³ Sama. Kts myös: Подберезкин А.И. (et al.) (1995): Российская федерация: Безопасность и военное сотрудничество. «РАУ-Корпорация», Москва, s. 214-216.

⁵⁹⁴ Макаревский В.И. (1994): Вооруженные силы РФ: современные тенденции. Обозреватель № 2, 1994. Löydettävissä: http://www.nasledie.ru/oboz/N02_94/005.htm (13.2.2001). Vuonna 2001 edesmennyt kenraalimajuri Makarevski oli mm. Sotatieteiden akatemian professori. Kts myös: Газукин Павел (2002): Вооруженные силы России в постсоветский период. Проблемы реформирования и военного строительства (1992–2001 годы). Журнал Отечественные записки № 8 за 2002 г, (s. 125-147. Löydettävissä: http://www.milrf.ru/public/rb_ru/reform/2003_gazukin.htm (23.11.2016)

⁵⁹⁵ Дейнекин П. С. (1993): Основные направления строительства и подготовки Военно-воздушных сил в современных условиях. Военная мысль № 7, 1993, s. 3.

nen. Liikkuvan puolustuksen konseptio edellytti valtakuntaa ympäröivästä ”siilipuolustuksesta” luopumista ja puolustuksen rakentamista kolmen elementin varaan. Tämän ajatuksen mukaisesti asevoimat olisi jaettu suojajoukkoihin, liikkuviin voimiin ja reserveihin.⁵⁹⁶

Volgogonovin suunnitelman toisessa vaiheessa vuosina 1993–1994 oli tarkoitus vähentää asevoimien vahvuutta 700 000 sotilaalla 2,1 miljoonaan, erottaa toisistaan asevoimien johtamisen hallinnolliset ja operatiiviset funktiot yleisjohdon ollessa asevoimien ylipäälliköllä. Puolustusministeriön vastuulla olisivat hallinnolliset asiat ja asevoimien operatiivista toimintaa johdettaisiin linjalla: yleisesikunta – puolustushaarojen pääesikunnat – sotatoimi- ja perusyhtymien johto. Näiden lisäksi luotaisiin olemassa olleiden sotilaspiirien pohjalta alueelliset johtoportaajat, joille alistettaisiin kaikkien puolustushaarojen ja aselajien joukot sekä tarvittaessa raja- ja sisäiset joukot. Asevoimien vahvuuden osalta kaavailtiin, että sopimuspalkatun henkilöstön osuus miehistöstä ja alipäällöstä olisi 30 % vuonna 1995 ja 50 % vuoteen 2000 mennessä.⁵⁹⁷

Volgogonovin komission suunnitelman toisessa vaiheessa oli myös tarkoitus aloittaa liikkuvien voimien kehittäminen. Ne käsittäisivät operatiivisstrategisen joukkoryhmittymän, joka koostuisi maahanlaskujoukoista, merijalkaväestä, maavoimien kevyistä yhtymistä, kuljetusilmavoimien ja maavoimien ilmavoimien yksiköistä sekä muista ilmakuljetusvälineistä, huolto- ja tukijoukoista. Niiden tarkoituksena oli suorittaa rajoitettuja tehtäviä missä tahansa Venäjän alueella.⁵⁹⁸

Volgogonovin komission suunnitelman mukaan ensisijainen huomio oli kiinnitettävä ydinaseiden toiminta- ja taisteluvalmiuteen pidäkkeen tärkeimpänä tekijänä. Tavanomaisten voimien mitoituserusteena oli kyky torjua aggressio paikallisissa ja alueellisissa sodissa sekä aseellisissa konflikteissa. Laajamittaisen sodan varalta rauhan ajan joukkojen tehtävänä olisi taata asevoimien strateginen toimintaanpano.⁵⁹⁹

Rauhan ajan joukkojen osalta suunnitelma edellytti maavoimien siirtymistä osittain armeija-divisioonarakenteesta armeijakunta-prikaati-rakenteeseen. Tällöin rauhan ajan joukkojen tehtävänä olisi siten toimia jatkuvassa valmiudessa ”suojajoukkoina”,

---

⁵⁹⁶ Подберезкин А.И. (et al.) (1995): Российская федерация: Безопасность и военное сотрудничество. «РАУ-Корпорация», Москва, s. 215. Kts. myös Кокошин А.А. (1996): Военно-политические и экономические аспекты реформы Вооруженных сил России. Военная мысль № 6, 1996, s. 3.

⁵⁹⁷ Макаревский В.И. (1994): Вооруженные силы РФ: современные тенденции. Обозреватель № 2, 1994. Löydettävissä: http://www.nasledie.ru/oboz/N02_94/005.htm (13.2.2001). Kts. myös: Подберезкин А.И. (et al.) (1995): Российская федерация: Безопасность и военное сотрудничество. «РАУ-Корпорация», Москва, s. 215.

⁵⁹⁸ Газукин Павел (2002): Вооруженные силы России в постсоветский период. Проблемы реформирования и военного строительства (1992–2001 годы). Журнал Отечественные записки №8 за 2002 г. (s. 125-147). Löydettävissä: http://www.milrf.ru/public/rb_ru/reform/2003_gazukin.htm (23.11.2016). Gazukinin mukaan liikkuvien voimien perustaminen oli käytännössä mahdollista vasta vuoden 1995 jälkeen.

⁵⁹⁹ Sama.

jotka olisivat määrävahvuisia henkilöstön ja kaluston osalta.⁶⁰⁰

Volgogonovin komission suunnitelman kolmannessa vaiheessa vuosina 1995–1999 oli tarkoitus kotiuttaa loput ulkomailla olevista joukoista sekä suorittaa loppuun asevoimien rakenteen ja kokoonpanon uudistaminen. Tällöin mm. siirryttäisiin alueellisten johtoportaiden järjestelmään ja luovutettiin sotilaspireistä, siirryttäisiin neljään tai mahdollisesti kolmeen puolustushaaraan sekä vähennettäisiin asevoimien vahvuutta 1,5 miljoonaan sotilaaseen. Samalla siirryttäisiin henkilöstön sekatäydennysjärjestelmään.⁶⁰¹

Volgogonovin komission suunnitelma edellytti vuoden 1995 jälkeen alueellisten johtoportaiden luomista. Makarevskin mukaan ne perustettiin Strategisten suuntien joukkojen pääesikunnista (ven. Главное командование войск стратегического направления). Nämä muodostettaviksi kaavaillut esikunnat johtaisivat alueellaan olevien asevoimien uudistamista ja toimisivat niiden operatiivisena johtoportaana.⁶⁰² Strategisten suuntien pääesikunnat oli tosin ilmoitettu lakkautetuiksi kesäkuussa 1992⁶⁰³.

4.1.2. Puolustusministeri Gratšovin linjaukset

Heinäkuussa 1992 puolustusministeri Pavel Gratšov toi esille Venäjän asevoimien kehittämisen päälinjauksia, jotka pitkälti olivat Volgogonovin komission suunnitelman mukaisia. Gratšovin mukaan tavoitteena oli suhteellisesti vähäinen asevoimien henkilöstövahvuus, minkä ohella asevoimien olisi oltava teknisesti hyvin varustettuja ja koulutettuja sekä valtion taloudelle ”minimaalisen rasittavia”. Asevoimien toiminnalliseksi rakenteeksi kaavailtiin strategisia, pysyvän valmiuden ja liikkuvia voimia sekä strategisia reservejä.⁶⁰⁴

Gratšov toi tuolloin esille myös sen, että Neuvostoliiton hajotessa Venäjä oli pyrkinyt säilyttämään IVY:n yhtenäiset asevoimat. Kun kuitenkin näytti siltä, että tätä tavoitetta

---

⁶⁰⁰ Макаревский В.И.(1994): Вооруженные силы РФ: современные тенденции. Обозреватель № 2, 1994. Löydettävissä: http://www.nasledie.ru/oboz/N02_94/005.htm (13.2.2001). Kts. myös: Газукин Павел (2002): Вооруженные силы России в постсоветский период. Проблемы реформирования и военного строительства (1992–2001 годы). Журнал Отечественные записки №8 за 2002 г, (s. 125-147. Löydettävissä: http://www.milrf.ru/public/rb_ru/reform/2003_gazukin.htm (23.11.2016).

⁶⁰¹ Sama. Sekatäydennysjärjestelmällä tarkoitetaan henkilöstövirkojen täyttämistä sekä sopimusperusteisesti palkatun sotilashenkilöstön että varusmiespalveluksen perusteella.

⁶⁰² Макаревский В.И. (1994): Вооруженные силы РФ: современные тенденции. Обозреватель № 2, 1994. Löydettävissä: http://www.nasledie.ru/oboz/N02_94/005.htm (13.2.2001). Läntisen strategisen suunnan pääesikunta oli vuodesta 1991 alkaen Smolenskissa (tätä ennen Legnicassa Puolassa), Lounaisen Kišinjovissa ja Eteläisen Bakussa. Tähän kategoriaan voidaan laskea myös Ulan-Udessa toiminut Kauko-Idän joukkojen pääesikunta.

⁶⁰³ Kts. esim. Иванов Г. Д. (1992): Реформа Вооруженных си: итоги первого этапа. Вестник военной информации № 12, 1992. Kenraalimajuri Ivanov G. D. toimi kirjoittaessaan Venäjän puolustusministeriön sotilaallisen kehittämistyön ja reformihallinnon päällikkönä, vuodesta 1996 hallituksen apparaatin hallinto-osaston toimistopäällikkönä. Kyse voi olla siitä, että faktisesti kyseiset johtoportaat oli ”irroitettu” asevoimien johtamisjärjestelmästä, mutta henkilöstö oli vielä olemassa odottamassa irtisanomistaan.

⁶⁰⁴ Грачев П.С. (1992): «Новая военная политика России», Artikkel, jossa otteita Royal United Services Institute -thinktankissa pidetystä puheesta heinäkuussa 1992. Вестник военной информации, 1.8.1992.

ei saavuteta, myös Venäjä päätti muodostaa kansalliset asevoimat keväällä 1992. Tuohon aikaan Venäjän rajojen läheisyydessä olevissa ”kuumissa pisteissä” Venäjän joukkojen Gratsšov katsoi olevan pikemminkin konfliktia de-eskaloiva tekijä, kuin sen osapuoli. Tämän johdosta IVY:n puitteissa olisi tarkoituksenmukaista muodostaa mekanismi Yhteisten asevoimien joukkojen käyttöön rauhanturvatoimintaan.⁶⁰⁵

Edellä mainittujen liikkuvien voimien konseptin kehittäminen oli pyrkimys uudistaa asevoimia rakenteellisesti. Kenraalimajuri V.I. Makarevskin mukaan liikkuvat voimat olivat uusi operatiivisstrateginen nopean toiminnan sotatoimiyhtymä. Niiden perustaminen aloitettiin vuonna 1993 maahanlaskujoukkojen pohjalta Volgan ja Uralin sotilaspiireissä. Samoin Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin kaavailtiin voimakasta liikkuvien voimien yhtymää. Alustavien kaavailujen mukaan mainitut joukot muodostaisivat ”välittömän reagoinnin joukot” (ven. СИЛЫ НЕМЕДЛЕННОГО РЕАГИРОВАНИЯ) ja niiden toiseksi portaaksi suunniteltiin luotavan ”nopean toiminnan joukot” (ven. СИЛЫ БЫСТРОГО РАЗВЕРТЫВАНИЯ).⁶⁰⁶

Välittömän reagoinnin joukot käsittäisivät yli 100 000 sotilasta, noin 5 maahanlaskudivisioonaa ja lisäksi noin 50 000 henkilöä ilmatuki- ja huoltoyksiköissä. Nopean toiminnan joukot puolestaan käsittäisivät aseistukseltaan raskaampia yhtymiä ja yksiköitä sekä ilmakuljetus- ja ilmavoimayksiköitä. Niiden vahvuus olisi niin ikään noin 150 000 sotilasta käsittäen n. 3 armeijakuntaa ja yhden ilma-armeijan. Ongelmana oli kuitenkin se, että liikkuvien voimien toiminta edellyttäisi ilma-kuljetusvoimaa, jota Venäjällä ei ollut. Noin 40 % ilmakuljetuskalustosta jäi Ukrainan, Valko-Venäjän ja Uzbekistanin asevoimille.⁶⁰⁷

Vielä vuonna 1999 ainakin kenraaliluutnantti (res.) Aleksandr Lebed viittasi em. konseptioon liikkuvista voimista. Konseptio ei Lebedin mukaan kuitenkaan ”saanut tuulta purjeisiinsa” ja unohdettiin melko pian kehittämisensä jälkeen. Syynä tähän katsottiin olevan valmistelujen pinnallisuus ja se, että presidentin vaalien lähestyessä vuonna 1996 puolustusministeri Gratsšov erotettiin. Lebedin mukaan ongelmia liikkuvien joukkojen luomisessa olivat ilmakuljetusvoiman vähäisyys, johtamisjärjestelmän kehittämättömyys, kaksoistukeutusjärjestelmän ja alueellisten varastojen puutteet sekä koulutusedellytysten vanhakantaisuus.⁶⁰⁸

---

⁶⁰⁵ Грачев П.С. (1992): «Новая военная политика России», Artikkel, jossa otteita Royal United Services Institute -thinktankissa pidetystä puheesta heinäkuussa 1992. Вестник военной информации, 1.8.1992.

⁶⁰⁶ Макаревский В.И. (1994): Вооруженные силы РФ: современные тенденции. Обозреватель № 2, 1994. Löydettävissä: http://www.nasledie.ru/oboz/N02_94/005.htm (13.2.2001).

⁶⁰⁷ Sama.

⁶⁰⁸ Лебед А.И. (1999): «Пожарная команда» минобороны. Независимое военное обозрение, электронная версия прил. к «НГ» (ЭВНВО) № 015 (138) от 23 апреля 1999 года. Lebed oli erotettu asevoimien palveluksesta kesällä 1995 14. Armeijan uudistuksiin liittyvien erimielisyyksien johdosta. Tästä huolimatta hän kesällä 1996 oli edennyt kuitenkin presidentin hallinnon korkeimpien upseerien nimityskomission puheenjohtajaksi, missä osaltaan vaikutti Gratsšov'n erottamiseen ja Igor Rodionovin nimittämiseen puolustusministeriksi.

Lebedin mukaan liikkuvien voimien tehtävinä olisivat mm. erillisten suuntien ja rajojen suojaaminen joukkojen operatiivisen toimeenpanon mahdollistamiseksi, vastustajan ilmakuljetteisten yksiköiden tuhoaminen operatiivisessa syvyydessä, puolustavien joukkojen vahvistaminen erillisissä suunnissa, toimiminen nopeasti liikuteltavana reservinä ja taktisina maahanlaskuyksikköinä sekä operatiivisten maahanlaskuosastojen osallistuminen rintaman ja armeijan puolustusoperaatioihin. Tärkein periaate Lebedin mukaan oli se, että liikkuvat voimat olisivat pystyneet itsenäisiin taistelutoimiin.⁶⁰⁹ Vaikuttaa siltä, että Lebedin artikkeli oli viimeisiä kannanottoja, joilla pyrittiin vaikuttamaan poliittisesti puolustusministeri Sergejevin kauden alussa laadittuun asevoimien kehittämissuunnitelmaan 1998–2000.

Puolustusministerin sijaisen kenraalievosti G.G. Kondratjevin mukaan asevoimien uudistusten 1. vaiheen tärkeimmät toimet kansallisten asevoimien perustamiseksi vuonna 1992 suoritettiin nopealla aikataululla.⁶¹⁰ Puolustusministeriön reformihallinnon päällikön kenraalimajuri G.D. Ivanovin mukaan loppuvuoteen 1992 mennessä asevoimien reformin hyväksi oli tehty seuraavaa: asevoimien ja niiden osana liikkuvien voimien kehittämiskonseptio on laadittu, jäljelle jääneen kaluston ja aseistuksen inventaario on tehty, asevoimien joukkoryhmien muodostaminen on aloitettu, vahvuuden vähentäminen on tapahtunut suunnitelmallisesti, sotateknisen politiikan suunnittelu on päätösvaiheessaan sekä on aloitettu asevoimien organisaatioiden kokoonpanojen suunnittelu ja siirtyminen sekatyöntekijäjärjestelmään.⁶¹¹

Toisessa vaiheessa 1993–1994 Kondratjevin mukaan edellytettiin, että ”*muodostetaan tärkeimmät voimaryhmät ja rakennetaan infrastruktuuri liikkuville voimille, jotka voivat nopeasti reagoida Venäjän turvallisuusuhkiin, mistä ne sitten tulivatkaan*”⁶¹². Lähtökohtana oli kuitenkin se, että toisen vaiheen aikana asevoimien viiden puolustushaaran rakennetta ei muuteta. Kenraali G.D. Ivanovin mukaan rakenteen säilyttämistä perusteltiin sillä, että muutokset johtaisivat taisteluvalmiuden ja johtamiskyvyn laskuun⁶¹³.

8.7.1994 järjestetyssä puolustusministeriön tieteellis-teknisessä seminaarissa, jossa tarkasteltiin asevoimien kehittämisen tuloksia ja niiden tärkeimpiä kehittämissuuntia vuoteen 2000 asti, tuli P.M. Lapunovin mukaan ilmi, että uudistukset tapahtuivat kui-

---

⁶⁰⁹ Лебед А.И. (1999): «Пожарная команда» минобороны. Независимое военное обозрение, электронная версия прил. к «НГ» (ЭВНВО) № 015 (138) от 23 апреля 1999 года.

⁶¹⁰ Лапунов П.М. (1996): Забытая реформа Вооруженных сил – некоторые итоги и выводы. Вестник АВН № 1(14), 2006. Lapunov viittaa Kondratjevin haastatteluun Krasnaja Zvezda -lehdessä 22.3.1994.

⁶¹¹ Иванов Г. Д. (1992): Реформа Вооруженных сил: итоги первого этапа. Вестник военной информации № 12, 1992. Ivanov kirjoitti, että ”suunnitelmallisten vähennysten” kuluessa on asevoimien kirjavahvuutta supistettu yli 200 000 sotilalla ja 1992 loppuun mennessä sitä pienennetään vielä yli 20 000 henkilöllä. Ivanov viittaa samalla siihen, että kirjavahvuutta ja todellista vahvuutta ”lähennetään toisiinsa”.

⁶¹² Лапунов П.М. (1996): Забытая реформа Вооруженных сил – некоторые итоги и выводы. Вестник АВН № 1(14), 2006.

⁶¹³ Иванов Г. Д. (1992): Реформа Вооруженных сил: итоги первого этапа. Вестник военной информации № 12, 1992.

tenkin ilman strategista ideaa, ikään kuin ”inertian mukaan”. Suunnitelmat tehtiin ilman ennakoarvioita ja ne eivät olleet puolustuksen tarpeiden eivätkä valtion resurssien mukaisia. Puolustusministeri Gratsšov ilmoitti seminaarissa, ”*kaksi vuotta sitten laaditut suunnitelmat on tarkistettava sisäpoliittisten ja ulkopoliittisten olosuhteiden muutosten sekä rahoitusilanteen takia*”.⁶¹⁴

Kolmannessa vaiheessa vuoden 1995 jälkeen Kondratjevin mukaan oli tarkoitus aloittaa asevoimien syvä uudistaminen, joka määrittää niiden ”ulkomuodon” (ven. облик) 21. vuosisadalla. Hänen mukaansa uudistusten tavoitteena oli luoda ”*subteellisen pienen, mutta voimakkaat ja liikkuvat asevoimat, jotka ovat materiaalisesti huolletut ja varustetut mitä tehokkaimmilla asejärjestelmillä ja kalustolla*”.⁶¹⁵

Nämä tavoitteet puolustusministeri Pavel Gratsšov mainitsi puheessaan Ukrainan asevoimien sotilasakatemiassa 4.–5.1.1996. Gratsšov in mukaan ulkomailla olleiden joukkojen siirto Venäjän alueelle on suoritettu, rikkoutunut johtamisjärjestelmä ennallistettu, vahvuutta oleellisesti supistettu sekä organisatorisia ja kokoonpanoihin liittyviä muutoksia tehty. Näiden lisäksi oli siirrytty sekatäydennysjärjestelmään.⁶¹⁶

4.1.3. Neuvostot johtamisen apuna

Nimittäessään puolustusministeriksi Igor Rodionovin 17.7.1996⁶¹⁷ presidentti Jeltsin mainitsi, että ”*armeijaan täytyy saada elementaarinen järjestys*” ja että sotilasreformi on valtiollinen tehtävä. Saatesanoiksi Rodionoville presidentti Jeltsin puki, että ”*sotilaallisen reformin päätavoite on luoda vuoteen 2000 mennessä ammattiarmeija*”. Samalla presidentti lupasi tälle kaikenpuolista tukea asevoimien ongelmien ratkaisussa.⁶¹⁸ Reformin hallitsemiseksi presidentti oli päättänyt perustaa Puolustusneuvoston (ven. Совет обороны) 25.7.1996⁶¹⁹, mitä ei voi tulkita kaikenpuoliseksi tueksi⁶²⁰.

---

⁶¹⁴ Лапунов П.М. (1996): Забытая реформа Вооруженных сил – некоторые итоги и выводы. Вестник АВН № 1(14), 2006. Ivanov G.D. ilmoitti loppuvuodesta 1992, että seuraavien kahden-kolmen vuoden kuluessa on osoitettava asunto runsaalle 400 000 sotilaille ja heidän perheenjäsenilleen. Tämä koski ulkomailla olevien voimaryhmien henkilöstöä.

⁶¹⁵ Sama.

⁶¹⁶ Грачов П.С. (1996): Укрепляя общую безопасность. Вестник военной информации № 1, 1996.

⁶¹⁷ Указ президента РФ от 17 июля 1996 года № 1035 «О Министре обороны Российской Федерации». Igor Rodionov toimi Venäjän puolustusministerinä aina 22.5.1997 asti.

⁶¹⁸ Короткевич В.И. (2004): История современной России. 1991-2003: Учеб. пособие. «Издательство С.-Петербургского университета», Санкт-Петербург, s. 21-22.

⁶¹⁹ Указ президента РФ от 25 июля 1996 года № 1102 «О Совете обороны Российской Федерации».

⁶²⁰ Martelius viittaa Stephen J. Blank'in aineistoon todetessaan, että ”*presidentti Jeltsinin ainakin jossain määrin epäonnistunutta hallinnon ja päätöksenteon koneiston reformia voidaan kutsua myös turvallisuuspoliittisen päätöksenteon deinstitutionalisaatioksi*”. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 91. Neuvostoaikaisten rakenteiden purkaminen merkitsi eri turvallisuusorganisaatioiden asemoitumista osana valtion hallinnon rakentumista, mutta myös valtataistelua suhteesta presidenttiin.

Alun perin neuvoston kokoonpanoon nimitettiin puolustusministerin 1. sijainen, Andrei Kokošin ja yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Mihail Kolesnikov, muttei Rodionovia, vaikka tämä oli nimitetty puolustusministerin virkaan. Tosin hänet nimitettiin jäseneksi myöhemmin, joten viive lienee aiheutunut ”virastokankeudesta”.

Puolustusneuvoston tärkeimpänä tehtävänä oli perustamisukaasin mukaan sotilaallisen kehittämistyön konseptin suunnittelu ja esitysten laadinta asevoimien kehittämis-tehtävistä sotilasdoktriinin perusteiden mukaan. Yleisesti arvioitiin, että asevoimien uudistaminen osana sotilaallista reformia oli saanut uuden ”lähtölaukauksen”⁶²¹.

Puolustusneuvostolle presidentti asetti tehtäväksi ”sotilaallisen kehittämiskonseptin vuoteen 2005 asti” laatimisen. Sen parissa työskentelivät myös puolustusministeriö ja yleisesikunta. Molemmat saivat työnsä valmiiksi vuoden 1996 loppuun mennessä ja siten presidentille esiteltiin kaksi toisilleen jokseenkin vastakkaista kehittämiskonseptiä.⁶²²

Puolustusneuvoston ehdotukset asevoimien kehittämisestä pitivät lähtökohtanaan sitä, että laajamittaisen aggression uhkaa Venäjää vastaan ei ole, minkä takia asevoimien rakenteen, kokoonpanon ja vahvuuden kehittämisperusteina olivat todellinen sotilaspoliittinen tilanne ja valtion taloudelliset voimavarat. Asevoimien kehittämisen suunta olisi kohti pienilukuista ammattiarmeijaa, joka pystyttäisiin ylläpitämään täysivahvuusena henkilöstön ja hyvin varustettuna materiaalin osalta.⁶²³

Puolustusneuvoston ehdotusten sisältö maavoimien reformoimiseksi oli seuraava:

- 10–12 täysivahvuista ja taisteluvalmista moottoroitua jalkaväki- ja panssaridivisioonaa
- 2–3 maahanlaskuprikaatia Liikkuvien voimien esikunnan alaisuuteen
- 10–15 supistetun vahvuuden (n. 30 % määrävahvuudesta) divisioonaa Reservijohdortaan alaisuuteen. Se vastaisi liikekannallepanoreservin koulutuksesta
- muut yhtymät muutettaisiin inventaarin jälkeen keskusjohdon alaisiksi ase- ja kalustovarastoiksi, joiden lisäksi olisi oltava 3–5 armeijan ja 2–3 rintaman kalustopakettia (ven. комплект⁶²⁴) sekä

---

⁶²¹ Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 24.

⁶²² Короткевич В.И. (2004): История современной России. 1991-2003: Учеб. пособие. «Издательство С.-Петербургского университета», Санкт-Петербург, s. 22.

⁶²³ Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 25.

⁶²⁴ Kalustopakettilla tarkoitetaan tietylle joukolla tai johdortoortalle määritettyä määrävahvuista ase-, kalusto- ja materiaalikokonaisuutta.

- 4–5 armeijakunnan, 3–4 armeijan ja 2–3 rintaman johtoporrasta.⁶²⁵

Merivoimien osalta puolustusneuvoston ehdotus käsitti sen, että rakenteellisesti kaikkiin neljään laivastoon jätetään yksi aktiivinen eri alusluokkia käsittävä lippue ja muu kalusto siirrettäisiin reserviin pitkäaikaiseen säilytykseen. Ilmavoimien rakenneuudistuksen osalta pyrittiin siihen, että lentävän henkilöstön lentotunnit käsittäisivät 100 tuntia vuodessa. Osa uusimmasta kalustosta konservoitaisiin ja vanhempi kalusto myytäisiin tai hävitettäisiin. Ilmapuolustusjoukot, strategiset ohjusjoukot ja merivoimien ydinaseyksiköt suunniteltiin jätettäväksi ennalleen 3-5 vuoden siirtymäajaksi.⁶²⁶

Ehdotus sai käytännön vahvistuksen marraskuussa 1996, jolloin presidentti Jeltsin antoi ukaasin tukitoimista sotilaalliselle reformille.⁶²⁷ Ukaasin mukaan ”*sotilaallisen kehittämistyön tehtävien täyttäminen tapahtuu hitaasti*”. Hallitus velvoitettiin määrittämään taattu rahoitustaso mm. puolustukselle ja turvallisuudelle. Budjetissa oli otettava huomioon se, että asevoimien ylläpidon ja varustamisen epäsuhta oli johdonmukaisesti korjattava ja vahvuudeltaan supistettavien asevoimien reformiin oli varattava tavoitteisiin perustuva rahoitus. Rahoituspuutteita oli määrä osin paikata siirtämällä federaation sosiaalista infrastruktuuria ja omaisuutta alueiden hallintaan. Ukaasi edellytti myös siirtymistä vuoden 1997 alusta palvelusasuntojärjestelmään.

Tukitoimiukaasi edellytti puolustusneuvostolta sotilaallisen kehittämistyön prioriteettien ja asevoimien tehtävien tarkistamista sekä vuoteen 2005 ulottuvan konseptin laatimista vuoden 1997 alkuun mennessä. Lisäksi edellytettiin, että konseptiossa oli otettava huomioon turvallisuusviranomaisten kokonaisvaltainen käyttö ja niiden mahdollinen integrointi. Ukaasi sääti, että vuoden 1997 alusta varusmiehiä lähetettäisiin vain asevoimien, rajajoukkojen, sisäministeriön sisäisten joukkojen ja rautatiejoukkojen täydentämiseksi.

Vaikka puolustusneuvoston tehtävät osin eriytyivätkin turvallisuusneuvoston tehtävistä, ei ilmeisiltä päällekkäisyyksiltä voitu välttyä⁶²⁸. Puolustusneuvoston perustaminen heinäkuussa 1996 liittyy pikemminkin siihen, että turvallisuusneuvoston rooli ja

---

⁶²⁵ Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 26.

⁶²⁶ Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 26. Kts. myös Газукин Павел (2002): Вооруженные силы России в постсоветский период. Проблемы реформирования и военного строительства (1992–2001 годы). Журнал Отечественные записки № 8, 2002 г. Löydettävissä: http://www.milrf.ru/public/rb_ru/reform/2003_gazukin.htm (23.11.2016).

⁶²⁷ Указ президента Российской Федерации 25 ноября 1996 года № 1592 «О мерах по обеспечению военного строительства в Российской Федерации»

⁶²⁸ Puolustusneuvostoa koskevan asetuksen mukaan: ”...se laatii luonnoksia tärkeiksi päätöksiksi, jotka koskevat Venäjän aseelliseen puolustamiseen valmistautumista ja puolustamista aseellista hyökkäystä vastaan, yleistä konseptiota sotilaallisesta kehittämistyöstä, asevoimien, muiden joukkojen ja sotilaallisten muodostelmien toiminnan koordinaatiota ja valvontaa, niiden tehtävien, kokoonpanon ja vahvuuden määrittämistä Perustuslain, lain

tehtävät olivat painottuneet viranomaisten toiminnan koordinointiin ”turvallisuutta koskevien päätösten toimeenpanossa”. Vastuu tästä koordinoinnista oli asetettu turvallisuusneuvoston sihteerille⁶²⁹. Turvallisuusneuvoston sihteerin asema oli mitä ajankohtaisiin aiemmin syksyllä 1993. Turvallisuusneuvoston ja sen sihteerin rooli olivat erityisen korostuneet toimissa ”perustuslaillisen järjestyksen palauttamiseksi Tšetšenian tasavallassa” 1994–1996⁶³⁰. Tässä valossa sotilaallisen kehittämistyön komission perustaminen puolustusneuvostoon oli perusteltua. Toinen ilmeinen peruste oli se, ettei aiemminkaan valtion sotilaallisen organisaation kehittämiseen turvallisuusneuvostossa kokonaisuutena sen kummemmin panostettu.

Ylimmän valtiojohdon ja viranomaisten toimivallan järjestelyjä muokattiin kesän 1997 ja elokuun 1998 välillä. Ensinnäkin puolustusneuvoston roolia asevoimien ja sotilaallisen organisaation kehittämisen ohjaajana voimistettiin 17.6.1997. Tällöin sen yhteyteen perustettiin pysyvä kokous ylimpien sotilashenkilöiden nimitysten ja ylennysten hallinnoimiseksi. Merkittävää oli kuitenkin se, ettei valtion sotilasorganisaatiota ollut kokouksessa edustettuna.⁶³¹ Samalla säädettiin menettelyjärjestys presidentille esiteltävistä asioista, minkä ydin oli siinä, että em. kaaderikysymykset esiteltiin presidentin hallinnolle.⁶³² Muutoksen taustalla vaikutti mahdollisesti se, että Igor Sergejeviä edeltäneen puolustusministerin Igor Rodionovin valintaa ja Gratšovin erottamista käytännössä oli ajanut Aleksandr Lebed, joka Jeltsinin tultua valituksi presidentiksi kesällä 1996 nimitettiin turvallisuusneuvoston sihteeriksi. Täten turvallisuusneuvosto ja erityisesti sen sihteerin merkitys ”nollattiin” ylimpien sotilaiden nimityksissä.

Seuraavana kesänä, 28.8.1997, asevoimien uudistamisen ensisijaisten toimien käynnistettyä presidentti Jeltsin allekirjoitti ukaasin n:o 946⁶³³, jonka tarkoituksena oli ”*taata presidentin puolustusta koskevien valtaoikeuksien toteuttaminen ja todellinen valvonta koskien vahvistettuja suunnitelmia ja toimia, jotka liittyvät sotilaalliseen kehittämistyöhön ja sotilaalliseen reformiin*”. Käytännössä ukaasilla perustettiin presidentin hallintoon 100 virkaa käsittävä

---

puolustuksesta ja muun lainsäädännön sekä kansainvälisten sitoumusten mukaisesti...” Kts. Указ Президента Российской Федерации от 25.07.1996 г. № 1102 «О Совете обороны Российской Федерации». Turvallisuusneuvoston tehtäväkenttään puolestaan kuuluu mm. ”... esitysten laadinta koskien perustuslaillisen järjestyksen, valtiollisen suvereniteetin ja alueellisen ehdeyden turvaamista Perustuslain ja lainsäädännön määrittämissä rajoissa...Kts. Указ президента Российской Федерации от 3 июня 1992 года N 547: «Об образовании Совета безопасности Российской Федерации»

⁶²⁹ Указ президента Российской Федерации от 7 июля 1992 г. N 747 «О порядке реализации решений Совета безопасности Российской Федерации»

⁶³⁰ Presidentin vaalien 1996 jälkeen kenraali Aleksandr Lebed nimitettiin turvallisuusneuvoston sihteeriksi 18.6.1996. Lebed allekirjoitti ns. Hasavjurtin sopimuksen, jonka mukaisesti federaation joukot vedettiin pois alueelta ja päätös tasavallan asemasta piti ratkaistaman 31.12.2001 mennessä.

⁶³¹ Kokous laati mm. esitykset asevoimien ja muiden valtion virastojen ylimpiin tehtäviin nimittämisestä ja ylentämisestä armeijankenraaliksi ja Venäjän marsalkaksi. Kaaderikysymyksiä ratkaisseita henkilöitä olivat mm. pääministeri, presidentin hallinnon päällikkö (Valentin Jumašev) ja presidentin neuvonantaja (Juri Baturin).

⁶³² Указ Президента Российской Федерации от 17.06.1997 г. № 609 «О порядке подготовки материалов кадрового обеспечения военного строительства»

⁶³³ Указ президента Российской Федерации от 28 августа 1997 г. N 946 «О мерах по усилению государственного управления военным строительством в Российской Федерации»

valtiollinen sotilastarkastajisto (ven. Государственная военная инспекция Президента РФ), jonka johtajaksi nimitettiin puolustusneuvoston sihteeri. Samalla ukaasilla uudeksi puolustusneuvoston sihteeriksi Juri Baturinin tilalle ja sotilastarkastajiston päälliköksi nimitettiin puolustusministeriön valtiosihteeri ja puolustusministerin 1. sijainen A.A. Kokošin, joka oli toiminut jo aiemmin puolustusneuvoston jäsenenä. Täten voidaan tulkita, että puolustusta suunnittelevan elimen toiminnot siirtyivät presidentin hallinnon alaisuuteen, mikä osaltaan alensi puolustusministerin asemaa valtion johtohierarkiassa. Vastaavasti järjestely lisäsi presidentin administraation roolia presidentille esiteltävien asioiden valmistelussa.

Valtion sotilaallisen organisaation kehittämistä käsiteltiin puolustusneuvoston sotilaallisen kehittämistyön komission suljetussa istunnossa 29.11.1997. Istunnossa käsiteltiin kuitenkin pääosin yleisesikunnassa laadittua asiakirjaa, johon muut ns. voimaviranomaiset puolustusneuvoston ohella olivat antaneet ehdotuksensa. Asiakirja määritteli maan puolustamisen tehtävät ulkoisen aggressioon ehkäisemiseksi ja sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi. Huomionarvoista oli asiakirjassa esitetty arvio siitä, että seuraavien 10 vuoden aikana Venäjää ei uhkaa joutuminen osalliseksi laajamittaiseen konfliktiin⁶³⁴.

Puolustusneuvoston historia muodostui kokonaisuudessaan varsin lyhyeksi, sillä maaliskuussa 1998 presidentin ukaasilla myös puolustusneuvosto kokonaisuudessaan lakkautettiin ja sen hallinto-osat yhdessä presidentin hallinnossa olevan sotilastarkastajiston kanssa siirrettiin turvallisuusneuvostoon ja sen hallintokoneistoksi.⁶³⁵ Täten vaikuttaa siltä, että Venäjän ylimmässä johdossa tapahtuneet muutokset heijastelevat ”siviilihenkilöiden” aseman asteittaista voimistumista ja toisaalta johtosuhteiden järjestäytymistä. Myös sotilastarkastajiston historia osana turvallisuusneuvostoa muodostui varsin lyhyeksi, sillä jo 28.3.1998 se lakkautettiin liittyen sotilaallisen kehittämistyön johtamisen järjestelyihin⁶³⁶.

Järjestelyt liittyivät turvallisuusneuvoston hallintokoneistoon tukeutuvan Valtiollisen sotilaallisen kehittämistyön komission perustamiseen toukokuun lopulla 1998⁶³⁷. Komission tehtävänä oli yhtenäisen sotilaallisen kehittämistyön politiikan suunnittelu ja toteuttaminen. Komission puheenjohtajana toimi pääministeri ja sen jäseninä olivat puolustusministeri ja yleisesikunnan päällikkö, muiden voimaministeriöiden päälliköt,

---

⁶³⁴ Tähän viittasi myös puolustusministeri Igor Sergejev 11.–14.11.1997 pidetyssä asevoimien johdon kokouksessa. Kts. Реформа. Время решительных действий. Вестник военной информации № 11, 1997.

⁶³⁵ Указ Президента Российской Федерации от 03.03.1998 г. № 220 «О некоторых мерах по совершенствованию государственного управления в области обороны и безопасности».

⁶³⁶ Гацко М.Ф. (2008): Правовое обеспечение строительства Вооружённых Сил Российской Федерации. «Флинта», «Наука», Москва 2008, s. 18.

⁶³⁷ Указ президента Российской Федерации от 26 мая 1998 года № 594 «О Государственной комиссии Российской Федерации по военному строительству»

ulkoministeri sekä mm. turvallisuusneuvoston ja duuman puolustusvaliokunnan edustajia. Komission historia jäi kahden vuoden pituiseksi, sillä sekin lakkautettiin presidentin ukaasilla 17.6.2000 lähinnä siksi, että sen funktiot olivat pitkälti päällekkäisiä turvallisuusneuvoston tehtävien kanssa⁶³⁸. Ukaasissa oli selkeästi mainittu se, että myös valtion ylimpien toimielimien optimointi oli alkamassa. Tuolloinen presidentti Putin velvoitti turvallisuusneuvoston laatimaan selvityksen presidentin sotilaallisesta kehittämistyöstä antamien päätösten toimeenpanosta.

4.1.4. Syitä ja vähän tuloksia 1992-1996

Puolustusministeri Gratsšovin mukaan ”*johtamisjärjestelmä ja voimaryhmät oli rakennettava käytännössä uudelleen*” vuoden 1992 jälkeen. Ulkomailta Venäjälle siirrettyjen joukkojen, jotka käsittivät yli 700 000 sotilasta ja noin 500 000 siviilihenkilöä ja perheenjäsentä, majoittaminen oli edelleen käynnissä. Muutokset ovat Gratsšovin mukaan merkinneet sitä, että asevoimien kirjavahvuutta on supistettu viimeisten kolmen ja puolen vuoden aikana yli miljoonalla ja se käsitti 1996 alussa 1 700 000 sotilasta. Gratsšov mainitsi, että tuolloin palveluksessa oli noin 250 000 sopimussotilasta, joka oli noin 27 % vahvuudesta.⁶³⁹ Sopimussotilaiden määrän perusteella asevoimien vahvuus olisi noin 926 000. Tämä siis osoituksena siitä, että lukuarvoihin on suhtauduttava varovaisuudella.

Kenraali Makarevskin mukaan asevoimien kriittinen tilanne aiheutui niin ulkoisista kuin sisäisistäkin tekijöistä. Ulkoisena vaikuttimena oli massiivinen joukkojen siirtäminen Venäjän alueelle, mikä joidenkin yhtymien osalta tapahtui ilman etukäteisvalmisteluja jopa ”puhtaalle pellolle”. Toisena tekijänä oli paikallisten konfliktien syttyminen Moldovassa, Kaukasiassa ja Keski-Asiassa, joissa Venäjän asevoimien yksiköitä oli ryhmitettyinä. Sisäisiksi ongelmiksi Makarevski mainitsee ylimmän sotilasjohdon toistuvat vaihdot ja sen, että laadittu asevelvollisuutta koskeva lainsäädäntö mahdollisti vain noin 299 000 kutsuntaikäisen nuoren miehen kutsumisen varusmiespalvelukseen.⁶⁴⁰

---

⁶³⁸ Указ Президента Российской Федерации от 17.06.2000 г. № 1119 «Об упразднении Государственной комиссии Российской Федерации по военному строительству». Käytännössä valtiollinen komissio teki samaa työtä kuin aiemmin puolustusneuvoston sotilaallisen kehittämistyön ja sotilaallisen reformin rahoituskomissiot. Воробьев Э.А. (1998): Особенности военной реформы в России. Вестник военной информации № 6, 1998.

⁶³⁹ Грачев П.С. (1996): Укрепляя общую безопасность. Вестник военной информации № 1, 1996. Asevoimien yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön, kenraaliversti Barynkinin mukaan asevoimien vahvuuden vähentyminen oli yhtäältä ”luonnollista poistumaa”, mutta perustui osin myös hallinnollisiin ja lainsäädännöllisiin järjestelyihin. Venäjän asevoimien vahvuus keväällä 1992 oli noin 2 718 400 sotilasta. asevoimien vahvuutta oli vuoden 1996 alkuun mennessä 3,5 vuodessa supistettu yli miljoonalla henkilöllä 1 700 000 sotilaaseen. Barynkinin mukaan kyseinen 1,7 miljoonan sotilaan vahvuus on optimaalinen. Ктс. Барынкин В.М. (1996): Проблемы строительства Вооруженных сил Российской Федерации. Военная мысль № 1, 1996, s. 4. Luvut ovat siis täsmälleen ne, jotka myös puolustusministeri Gratsšov toi esille tammikuun alussa Ukrainassa.

⁶⁴⁰ Макаревский В.И. (1994): Вооруженные силы РФ: современные тенденции. Обозреватель № 2, 1994. Löydettävissä: http://www.nasledie.ru/oboz/N02_94/005.htm (13.2.2001). Kutsunnan alaisia oli kaikkiaan noin 1 814 000 miestä, joista siis n. 16 % otettiin palvelukseen vuoden 1993 kevään kutsunnoissa. Makarevskin

Kenraaliversti L.G. Ivašovin mukaan 1990-luvun alkuvuosien uudistuksen tulokset olivat vaatimattomia. Tavoitteet koskien mm. asevoimien kehittämisen ja toiminnan tieteellisiä perusteita uusissa olosuhteissa, johtamisjärjestelmän kestävyyttä ja uudelleenvarustamista osoittautuivat epärealistisiksi. Vastaavasti yritykset luoda uusi sota-toimiyhtymä – liikkuvat voimat, siirtyminen henkilöstön osalta sekatäydennysjärjestelmään sekä sotilashenkilöstön sosiaalisen aseman parantaminen eivät käytännössä onnistuneet.⁶⁴¹

Asiantuntijalausunnat eivät anna kovinkaan mairittelevia lausuntoja puolustusministeri Gratsšovin ajan asevoimien uudistamisesta. Yhdeksi syyksi nähtiin se, että suunnitelmat olivat ”konseptuaalisia”, joilla ei ollut poliittisia tai erityisesti taloudellisia onnistumismahdollisuuksia. Toisena syynä oli se, että niitä pidettiin ”subjektiivisina” ts. niitä ei koordinoitu muiden viranomaisten kanssa. Tähän liittyy myös tietty tutkimuksellinen perusteettomuus ja valvonnan puute⁶⁴². Kolmantena syynä vaikutti olevan sisäinen taistelu vallasta, mistä yhtenä esimerkkinä voidaan pitää Rajavartiopalvelun johtajan, armeijankenraali A.I. Nikolajevin ehdotusta puolustusneuvoston perustamisesta, mikä toteutuikin vuonna 1996.⁶⁴³

Yleisesti oli nähtävissä, että puolustusministeriö ja asevoimien ylin johto olivat pitkälti entisten rakenteiden säilyttämisen kannalla, missä onnistuttiinkin varsin hyvin. Asevoimien uudistamisen olisi kuitenkin pitänyt sisältyä valtion sotilaallisen organisaation

---

lausuma sotilasjohdon vaihtumisesta ei ainakaan Venäjän puolustusministerin ja asevoimien yleisesikunnan päällikön osalta pidä paikkaansa. Pavel Gratsšov toimi puolustusministerinä 18.5.1992 alkaen 18.6.1996 asti ja yleisesikunnan päällikkönä armeijankenraali Dubynin V.P. 10.6.1992 alkaen kuolemaansa asti 22.11.1992, minkä jälkeen armeijankenraali Kolesnikov M.P. toimi yleisesikunnan päällikkönä 18.10.1996 asti. Täten vaikuttaa siltä, että Makarevski viittaa valtataisteluun Moskovassa syys-lokakuussa 1993. Michael Orr on Makarevskin kanssa samaa mieltä joukkojen ryhmittämisen vaikeuksista. Orr'n mukaan täydennysjärjestelmän romahtaminen oli lisäksi syynä siihen, että maavoimien tulevaisuuden suunnittelu oli käytännössä mahdotonta. Michael Orr (2003): *Reform and the Russian Ground Forces, 1992–2002*. Kirjassa Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers. Cornwall, UK, s. 129.

⁶⁴¹ Ивашов Л.Г. (2006): Военная реформа в России: состояние и перспективы. Löydettävissä: <http://www.km.ru/glavnoe/2006/12/05/strategii-razvitiya-rossii/livashov-voennaya-reforma-v-rossii-sostoyanie-i-perspe> (21.11.2016).

⁶⁴² Leonid Ivašovin mukaan sotatieteellinen yhteisö ei pystynyt muodostamaan objektiivista kuvaa keskipitkän aikavälin sotilaspoliittisen tilanteen kehittymisestä ja sen perusteella laatimaan esitystä asevoimien asianmukaisesta olemuksesta. Kts. Ивашов Л.Г. (2006): Военная реформа в России: состояние и перспективы. Löydettävissä: <http://www.km.ru/glavnoe/2006/12/05/strategii-razvitiya-rossii/livashov-voennaya-reforma-v-rossii-sostoyanie-i-perspe> (21.11.2016). Gazukinin mukaan puolustusministeri Gratsšov onnistui vakuuttaa presidentti Jeltsin reformin ”menestyksellisestä” edistymisestä ja liikkuvien voimien muodostamisesta. Газукин Павел (1999): *Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг.* Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 14.

⁶⁴³ Газукин Павел (1999): *Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг.* Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 12. Marcel de Haas'n mukaan kansallisen turvallisuusstrategian konseptoin ja käytännön kehittämisen hidasteina olivat valtaeliitin kiistely turvallisuuspolitiikan suunnasta, turvallisuuselinten keskinäisestä valtataistelusta ja maan sisäisestä epävakaudesta. Marcel de Haas (2003): *The Development of Russia's Security Policy, 1992-2002*. Kirjassa: Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers. Cornwall, Great Britain, s. 7.

kehittämisen kokonaisuuteen ja lisärahoitus olisi ollut välttämätöntä asevoimien kehittämiseksi⁶⁴⁴. Onnistuneena voidaan pitää strategisten ydinasevoimien valmiuden säilyttämistä⁶⁴⁵, asevoimien vahvuuden vähentämistä, ulkomailla olevien joukkojen kotiuttamista, liikkuvien voimien kehittämistä, mikä käytännössä tarkoitti maahanlaskujoukkojen säilyttämistä sekä lainsäädännöllisten perusteiden laatimista.

Kokonaisuudessaan kuitenkin tilanne oli se, että aiemmin mainitun Volgogonovin ”sotilaallisen suunnitelman” toteuttaminen jäi osin toteutumatta mikä merkitsi pitkälti neuvostoasevoimien rakenteiden säilymistä. Säilyttämisen kannalla oli myös asevoimien yleisesikunnan operatiivinen johto⁶⁴⁶. Lopputuloksena ja myös lähtökohtana voidaan pitää sitä, että ”*emme voi olla yhtä vahvoja kaikissa suunnissa*”, kuten puolustusministeri Gratsšov asian ilmaisi tammikuussa 1996⁶⁴⁷.

Huolissaan tulevasta äänestysmenestyksestään kesä-heinäkuun vaihteessa 1996 järjestävissä presidentinvaaleissa presidentti Jeltsin allekirjoitti toukokuussa 1996 presidentin hallinnossa laaditun ukaasin, jonka mukaan varusmiespalveluksesta luovutaan sekä asevoimien ja muiden joukkojen miehistö- ja alipäällystötehtävät täytetään vapaaehtoisuuteen perustuvalla sopimussotilasmenettelyllä keväästä 2000 alkaen.⁶⁴⁸ Jeltsin voitti vaalit, mistä huolimatta hän oli tyytymätön asevoimien uudistamisen tuloksiin⁶⁴⁹.

---

⁶⁴⁴ Барынкин В.М. (1996): Проблемы строительства Вооруженных сил Российской Федерации. Военная мысль № 1, 1996, s. 3. Barynkin palveli tuolloin asevoimien yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikkönä.

⁶⁴⁵ Ydinaseiden toimintakyvyn priorisointi liittyy 1990-luvulla Marteliuksen väitöskirjan johtopäätösten mukaan suurvalta-aseman säilyttämiseen. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjänsotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 206. Marcel de Haas'n mukaan selityksenä ydinaseiden painottamiselle oli tavanomaisen asevoiman heikko tilanne. De Haas'n artikkelin sisältö perustuu lähinnä sotilasdoktriinien ja muiden virallisiasiakirjojen tarkasteluun. Marcel de Haas (2003): The Development of Russia's Security Policy, 1992-2002. Kirjassa: Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers. Cornwall, Great Britain, s. 15.

⁶⁴⁶ Operatiivisen päähallinnon päällikkö, kenraaliversti Barynkin V.M. esitteli kantaansa Vojennaja mysl-lehdessä alkuvuodesta 1996. Hänen mukaansa asevoimien uudistaminen on välttämätöntä ja sen on tapahduttava viivytyksettä. Ainoa selkeä asia, josta hän oli (kuten ylin upseeristo yleensäkin) puolustusneuvoston kanssa täysin eri mieltä, koski sopimussotilasjärjestelmän käyttöönottoa. Kts. Военная мысль № 1, 1996, s. 4. Vuonna 1946 syntyneen Barynkinin ero keväät-kesällä 1997 tapahtui samoihin aikoihin kuin puolustusministeri Igor Rodionovin. Molemmat palvelivat yhtä aikaa divisioonan komentajina Afganistanissa 1986–1988.

⁶⁴⁷ Грачов П.С. (1996): Укрепляя общую безопасность. Вестник военной информации № 1, 1996.

⁶⁴⁸ Указ президента РФ от 16 мая 1996 года № 722 «О переходе к комплектованию должностей рядового и сержантского состава Вооруженных сил и других войск на профессиональной основе». Gazukin mukaan presidentin hallinto ei konsultoinut millään muotoa Yleisesikuntaa. Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 23.

⁶⁴⁹ Tyytymättömyys perustui lisääntyvään tietoisuuteen asevoimien todellisesta tilasta, mistä ilmeinen osoitus oli asevoimien toiminta Tšetšenian sodassa 1994–1996. Kts. Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 14-15, 21-22.

Välittömästi ennen presidentinvaaleja Jeltsin erotti puolustusministerin Gratšovin ja nimitti varteenotettavan kilpailijansa, kenraaliluutnantti Aleksandr Lebedin turvallisuusneuvoston sihteeriksi. Turvallisuusneuvoston rooliksi kesällä 1996 muodostuikin konfliktinhallinta Pohjois-Kaukasiassa, missä eri puolilta Venäjää kerättyä sotilaallista voimaa taisteli aina elokuun 1996 loppuun asti. Aleksandr Lebed solmi Hasavjurtissa Venäjän nimissä sopimuksen aselevosta ja federaation joukkojen poisvedosta Tšetšeniasta.

Kesällä 1996 puolustusministeriksi nimitetty Igor Rodionov⁶⁵⁰ piti asevoimien tilaa tammikuussa 1997 ”*kriittisen vaikeana*”. Hänen arvionsa perustui lähinnä asevoimien riittämättömään rahoitukseen, minkä seurauksena esimerkiksi asevoimien kalustohankintoja ei käytännössä tapahdu ja taistelukoulutus on olematonta. Tilanne on johtanut myös upseeriston palvelusmoraalin laskemiseen, itsemurhien lisääntymiseen ja ennen-aikaiseen eroamiseen.⁶⁵¹

Loppuvuonna 1996 Krasnaja Zvezdassa esitettiin asevoimien yleisesikunnan päällikön 1. sijaisen kenraaliluutnantti Nikolai Pavlovitš Pištševin haastattelu. Artikkelin mukaan puolustusministeri⁶⁵² presidentin vaatimuksesta oli määrittänyt tärkeimmät tehtäväkentät asevoimien uudistamiseksi. Ne olivat:

- taatun pidäkkeen ylläpitäminen Venäjään kohdistuvan hyökkäyksen ehkäisemiseksi
- asevoimien henkilöstön kirjavahvuuden optimointi sekä niiden organisaatiokäytännön ja kokoonpanojen kehittäminen
- rahavarojen kohdentaminen tärkeimpiin ja priorisoituihin tutkimus- ja kehityshankkeisiin uusien aseiden ja taisteluvälineiden kehittämiseksi sekä asevoimien varustamiseksi niillä
- asevoimien ja operatiivisstrategisten voimaryhmien johtamisjärjestelmän uudistaminen sekä
- välttämättömät toimet sotilaiden sosiaalisten olojen parantamiseksi ja asepalveluksen arvostuksen kohottamiseksi.⁶⁵³

Puolustusministeri Rodionovin lähtökohtana oli se, että asevoimien uudistamisen piti tapahtua osana sotilaallista reformia valtion sotilaallisessa organisaatiossa. Hänen mukaansa sotilaallisen reformin olisi kosketettava puolustusteollisuuden rakenteita, kansallisen puolustuksen rahoitusta, talouden ja väestön liikekannallepanojärjestelyjä sekä

---

⁶⁵⁰ Armeijankenraali Igor Nikolajevitš Rodionov toimi puolustusministerinä 17.7.1996 – 22.5.1997 välisen ajan.

⁶⁵¹ Родионов И.И. (1997): Без Вооруженных сил нет России. Вестник военной информации № 2, 1997. Rodionovin mukaan esimerkiksi vuonna 1994 hankittiin 7 lentokonetta, vuonna 1995 yksi ja 1996 ei yhtään. Edelleen hänen mukaansa vuosina 1994–1996 asevoimista erosi ennen aikojaan 140 000 upseeria.

⁶⁵² Todennäköisesti armeijankenraali Igor Rodionov.

⁶⁵³ Пищев Н.П. (1996): ВДВ в интерьере реформ. Вооруженные силы – проблемы и перспективы. Красная Звезда, 21.11.1996. Kenraaliluutnantti Nikolai Pavlovitš Pištšev toimi ko. aikana asevoimien yleisesikunnan päällikön 1. sijaisena. Artikkelin on hänen haastattelunsa Krasnaja Zvezda-sanomalehteen.

valtion johtorakenteita. Edelleen uudistukset Rodionovin mukaan olisi kohdistettava huolto- ja koulutusjärjestelmään, tiedeyhteisöön, infrastruktuuriin ja informaatiopoliittikkaan. Rodionov ei vastustanut asevoimien vahvuuden supistamista, vaan piti uudistusten edellytyksenä rahoituksen lisäämistä.⁶⁵⁴ Rodionovin lähtökohta asevoimien operatiivisessa käytössä oli pitkälti konservatiivinen, sillä Venäjä ”oli huomioonotettavien uhkien ympäröimä, minkä johdosta kaikissa suunnissa oli käytävä aktiivista puolustustaistelu”.⁶⁵⁵

Erimielisyydet asevoimien reformista kärjistyivät keväällä 1997, jolloin sotilasjohtoduuman puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Lev Rohlinin tukemana heitti käytännössä avoimen haasteen valtiojohdolle ja erityisesti puolustusneuvoston puheenjohtaja Juri Baturinille. ”Haasteen” tukemiseksi perustettiin ”Liike asevoimien ja puolustusteollisuuden tukemiseksi”. Tämän ”sotilasopposition” heittämän haasteen historia päättyi puolustusneuvoston istunnossa 22.5.1997, jolloin presidentti Jeltsin asetti niin puolustusministeri Rodionovin ja yleisesikunnan päällikön kenraalieversti Viktor Samsonovin vastuuseen ”erittäin matalasta työn tasosta”. Rodionovia Jeltsin kuvasi sanoen ”kenraalin olevan asevoimien voimien reformin jarru”.⁶⁵⁶ Kyseiset sotilasjohtajat siirtyivät samalla päivämäärällä asevoimien reserviin.

4.2. Asevoimien kehittäminen 1997–1999

Presidentti Jeltsinin nimitettyä puolustusneuvoston esityksen mukaisesti puolustusministeriksi Strategisten ohjusjoukkojen komentajan armeijankenraali Igor Sergejevin ja yleisesikunnan päälliköksi Siperian sotilaspiirin komentajan kenraalieversti Anatoli Kvašninin asevoimien uudistaminen sai uutta vauhtia⁶⁵⁷. Molemmat kenraalit arvioitiin ”lojaaleiksi presidentille”. Kenraalikunnan motivaatiota ilmeisesti lisäsi myös ”ylhäältä annettu ymmärrys siitä, että teoreettisten keskustelujen aika oli ohi ja kenraaleilta vaaditaan tarkkaa ja ehdotonta päätösten toteuttamista”⁶⁵⁸.

Sotilasjohdon vaihdon lisäksi presidentti Jeltsin päätti perustaa 6.6.1997 puolustusneuvostoon sotilaallisen kehittämistyön komission, jonka johtoon määrättiin pääministeri Viktor Tšernomyrdin. Komission tehtäviksi määritettiin ehdotusten laatiminen asevoimia, muita joukkoja ja muodostelmia koskevista ensisijaisista uudistustoimista

---

⁶⁵⁴ Родионов И.Н. (1997): Без Вооруженных сил нет России. Вестник военной информации № 2, 1997.

⁶⁵⁵ Короткевич В.И. (2004): История современной России. 1991-2003: Учеб. пособие. «Издательство С.-Петербургского университета», Санкт-Петербург, s. 22.

⁶⁵⁶ Sama.

⁶⁵⁷ Venäjän marsalkka Igor Sergejev toimi puolustusministerinä 22.5.1997 – 28.3.2001 ja kenraalieversti Anatoli Kvašnin yleisesikunnan päällikkönä 22.5.1997 – 19.7.2004. Kts. Liite Venäjän ylin sotilaallinen johto. Tois-
taiseksi Sergejev on ainoa upseeri, joka on ylennetty Venäjän marsalkaksi.

⁶⁵⁸ Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 36.

sekä vuoteen 2005 ulottuvan sotilaallisen kehittämistyön konseptiosta 25.7.1997 mennessä.⁶⁵⁹

Presidentti Jeltsin vahvisti 9.6.1997 asevoimien uudistamisen vuoteen 2005 ulottuvan perusajatuksen, jonka laatimiseen olivat osallistuneet mm. kaikki asevoimien puolustushaarojen, aselajien, sotilaspiirien ja laivastojen komentajat. Sergejev oli niin ikään konsultoinut puolustusneuvoston johtoa⁶⁶⁰. Sergejevin johdolla laadittu Asevoimien kehittämiskonseptio vuoteen 2005 asti sai presidentin hyväksynnän 31.7.1997⁶⁶¹ ja kaikenpuolisen tuen ”*taistelussa uudistuksia vastustavien kanssa*”. Asevoimien kehittäminen oli saanut siis ensimmäisen virallisen perustan⁶⁶². Asevoimien kehittämisen suunnittelua jatkettiin Sergejevin johdolla laaditun konseptin pohjalta. Loppukesästä 1997 organisatoriset ja kokoonpanoihin liittyvät ensimmäiset toimet käytännössä alkoivat.⁶⁶³ Toimet alkoivat itse asiassa perusajatuksen perusteella ennen kuin varsinainen kehittämiskonseptio oli edes presidentin vahvistama.

On ilmeistä, että valtion sotilaallisen organisaation uudistaminen ja siihen kaavailtu puolustusministeriön johtava rooli oli varsin kiistanlainen hanke. Vasta heinäkuun loppussa 1998 presidentti Jeltsin vahvisti ukaasillaan valtiollisen sotilaallisen kehittämistyön politiikan perusteet (so. konseptin) vuoteen 2005 asti. Sen viimeistelystä vastasi A.A. Kokošin turvallisuusneuvoston sihteerinä.⁶⁶⁴ Käytännössä oli kulunut kuitenkin kuusi vuotta, ennen kuin ensimmäinen valtion sotilaallista organisaatiota kokonaisuudessaan koskettava uudistuskonseptio vahvistettiin⁶⁶⁵.

---

⁶⁵⁹ Ukaasi viittaa siis valtion sotilaallisen organisaation, ei pelkästään asevoimien, kehittämiseen. Sotilaallisen kehittämistyön komission ohella perustettiin rahoituskomissio asevoimien uudistamisen ensisijaisten toimien ja sotilaallisen kehittämistyön konseptin 2005 rahoituksen suunnittelemiseksi. Указ президента Российской Федерации от 6 июня 1997 года «Вопросы Совета обороны Российской Федерации».

⁶⁶⁰ Манилов Валерий (1997): Оптимизация. Качество. Эффективность. Красная звезда, 15.8.1997 г. Kts. myös: Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 36.

⁶⁶¹ «Военное строительство: уверенные шаги. Вестник военной информации № 2, 1998. Kts. myös: Квапшин А.В. (1998): Основные направления реформирования Вооруженных сил Российской Федерации. Вестник военной информации № 2, 1998. Kts. myös: Реформа. Время решительных действий. Вестник военной информации № 11, 1997.

⁶⁶² Гацко М.Ф. (2008): Правовое обеспечение строительства Вооружённых Сил Российской Федерации. «Флинта», «Наука», Москва 2008, s. 30.

⁶⁶³ Kts. Реформа. Время решительных действий. Вестник военной информации № 11, 1997.

⁶⁶⁴ Волков С.А. (2007): Слова и дело. Военно-космическая оборона № 6 от 28 ноября 2007 года. Löydetävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/slova-i-dela> (20.9.2016). Kyseistä presidentin ukaasia p:o Пр-1068 от 30 июля 1998 г. «Основы (концепция) государственной политики Российской Федерации по военному строительству» ei liene julkisesti saatavilla. Gazukinin mukaan kyseinen ukaasi allekirjoitettiin 7.8.1998. Kts. Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования ВС и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная группа «Панорама», Москва, s. 5. Andrei Kokošinin mukaan presidentti hyväksyi konseptin 1.8.1998. Kts. Перспективы военного строительства. Вестник военной информации № 8, 1998.

⁶⁶⁵ Venäjän valtion sotilaallisen organisaation kehittyminen Neuvostoliiton jälkeen edellyttää erillistä tutkimusta.

Turvallisuusneuvoston sihteeri Andrei Kokošin käsitteli konseptin sisältöä elokuussa 1998. Tällöin hänen mukaansa määriteltiin valtion sotilaallinen organisaatio ja vahvistettiin maan sotilashallinnollinen jako strategisiin suuntiin. Luoteinen strateginen suunta rajoittui Leningradin sotilaspiiriin, Läntinen Moskovan, Lounainen Pohjois-Kaukasian, Keski-Aasian Volga-Uralin, Siperian ja Kaukoidän strateginen suunta Kaukoidän sotilaspiiriin.⁶⁶⁶ Täten strategisten suuntien määräksi vahvistettiin kuusi ja ne yhtyivät sotilaspiirien määrään ja vastuualueisiin.

Edelleen Kokošinin mukaan asiakirjassa määriteltiin, että valtion sotilaallisen organisaation toiminnan koordinaatiossa ja yhteistoiminnan järjestelyssä päärooli on puolustusministeriöllä koskien maan puolustamista, valtion rajojen suojaamista ja vartiointia niin maalla, merellä kuin ilmassa. Edelleen asiakirjassa määriteltiin sotilaallisen organisaation tehtävät puolustuksen alalla. Asiakirja asetti sotilaalliselle kehittämiselle myös ajalliset määreet sekä tavoitteet, joiden mukaan ensimmäisessä vaiheessa vuoteen 2001 mennessä suoritetaan organisaatioiden rakenteelliset uudistukset sekä luodaan edellytykset organisaation toiminnan laadulliselle kehittämiselle ja tehokkuuden lisäämiselle. Toisessa vaiheessa saatetaan organisatoriset uudistukset loppuun ja lisätään materiaalista varustautumisastetta, ammattimaisuutta, liikkuvuutta ja muita laadullisia ominaisuuksia.⁶⁶⁷

Oleellista oli myös se, että eri voimaviranomaisten vastuualueet oli saatettava yhteneviksi edellä mainittujen strategisten suuntien ja siten myös sotilaspiirin vastuualueiden kanssa. Erityisesti sisäministeriön sisäisten joukkojen ja rajavartiopalvelun osalta tuotiin esille, että ne ryhmitetään jatkossa alueellisen periaatteen mukaisesti ja alueellisen johtoportaan johtoon. On siten hyvin ilmeistä, että ko. konseptin suunnittelun lähtökohtana oli se, että eri viranomaiset toimisivat ainakin konfliktitilanteessa yhden alueellisen johdon alaisuudessa. Tätä oli, tosin huonolla menestyksellä, testattu Tšetšenian sodassa 1994–1996.

Kokonaisuudessaan konseptiossa esitettiin poliittiset perusteet valtion sotilaallista organisaatiota kokonaisuudessaan koskevalle sotilaalliselle kehittämiselle sekä määritettiin sen tavoitteet, tärkeimmät tehtävät ja toimintasuunnat valtion virastojen, aluehallinnon ja myös kansalaisten yhteiselle toiminnalle puolustuksen ja turvallisuuden takaamisessa.⁶⁶⁸ Konseptio oli joka tapauksessa tietty ”merkkipaalu” myös asevoimien kehittämisessä, sillä se kytki asevoimien jo käynnissä olleet toimet laajempaan kokonaisuuteen valtion sotilaallisen organisaation osana.

---

⁶⁶⁶ Перспективы военного строительства. Вестник военной информации № 8, 1998.

⁶⁶⁷ Sama Mainittakoon yksityiskohtana, että sisäministeriön sisäiset joukot oli tarkoitus muuttaa Federaation kaartiksi alueellisesti ryhmitettynä.

⁶⁶⁸ Волков С.А. (2007): Слова и дело. Военно-космическая оборона № 6 от 28 ноября 2007 года. Löydetävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/slova-i-dela> (20.9.2016).

Puolustusministeri Sergejev esitteli 31.7.1997 hyväksytyin asevoimien kehittämiskonseptin luonnoksen sisältöä Krasnaja Zvezdan haastattelussa jo kesäkuussa 1997. Sergejevin mukaan asevoimien kehittämisen tavoitteena oli niiden saattaminen vastamaan sotilaspoliittista tilannetta ja valtion resursseja, lisätä asevoimien taistelukykyä ja -valmiutta optimoimalla rakennetta, kokoonpanoa ja vahvuutta, nostamalla teknisen varustamisen, koulutuksen ja huollon tasoa sekä sotilaiden sosiaalista asemaa.⁶⁶⁹

Asevoimien yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Anatoli Kvašninin mukaan asevoimien uudistamisen tavoitteena oli luoda *”hyvin varustetut, riittävällä pidäkepotentiaalilla varustetut, nykyaikaisella ammatti- ja moraalipsykologisella koulutustasolla olevat, taisteluvalmiit, kompaktit ja liikkuvat asevoimat, jotka ovat järkevät rakenteeltaan, kokoonpanoltaan ja vahvuudeltaan”*. Lähtökohtaisena periaatteena oli kuitenkin asevoimien uudistaminen vastamaan sotilaspoliittista tilannetta ja valtion resursseja.⁶⁷⁰

Sergejevin mukaan kehittämisen tärkeimpiä prioriteetteja olivat: 1) asevoimien rakenteen, taistelukokoonpanon ja vahvuuden optimointi, 2) upseeriston vahvuuden, koulutuksen ja tuen laadullinen parantaminen, 3) operatiivisen ja taistelukoulutuksen tehokkuuden lisääminen, normien noudattamisen ja kurin parantaminen, 4) joukkojen materiaalis-teknisen varustuksen laadullisen tason kohottaminen, 5) taloudellisten ja rationaalisten järjestelmien henkilötäydennyksen, sotilaskaaderin koulutuksen, sotilaallisen opetuksen, sotatieteen ja infrastruktuurin luominen sekä 6) sotilashenkilöstön, ml. irtisanottavien, oikeudellisten ja sosiaalisten tukien takaaminen.⁶⁷¹ Näitä asioita myös armeijankenraali Rodionov oli aikanaan esittänyt kuitenkin sillä poikkeuksella, että hän vaati lisärahoitusta asevoimien kehittämiseksi.

Em. haastattelussa Sergejev mainitsi, että suunnitelmaa asevoimien rakenteen kehittämistä laaditaan. Suunnitelma merkitsisi asevoimien muutosta neljä ja jatkossa kolme puolustushaaraa käsittäviksi ja osin myös kokoonpanoiltaan uudistettaviksi. Näiden ohella Sergejev mainitsi kehittämiskohteiksi teknisen varustamisen, huollon, sotilasopetuslaitosjärjestelmän ja tutkimuslaitokset. Asevoimien kokoonpanon kehittämiseksi Sergejev viittasi ”uuden tyyppisten” joukkojen muodostamiseen, jotka perustuvat moduulirakenteeseen. Moduuleiden määrä riippuisi puolestaan tehtävistä.⁶⁷²

Asevoimien rahoituksen osalta Sergejev toi esille, että uudistukset eivät ole mahdollisia ilman puolustusbudjetin rakenteen muutosta sekä sen täysimääräistä ja säännönmukaista toteuttamista. Tällä Sergejev viittasi nimenomaan siihen, että budjetissa osoitetut määrärahat ylläpitoon ja kehittämiseen on suhteeltaan muutettava jokseenkin

---

⁶⁶⁹ Сергеев И. Д. (1997): Реформы - наша общая забота. Красная звезда, 27 июня 1997 года. Kts. myös Сергеев И. Д. (1997a): Новая Россия, новая армия. Вестник военной информации № 10, 1997.

⁶⁷⁰ Квашнин А. В: (1998): Основные направления реформирования Вооруженных сил Российской Федерации. Вестник военной информации № 2, 1998.

⁶⁷¹ Сергеев И. Д. (1997): Реформы - наша общая забота. Красная звезда, 27 июня 1997 года.

⁶⁷² Sama.

päinvastaisiksi. Näin meneteltäessä asevoimien aseistusta ja kalustoa pystyttäisiin vuoden 2005 jälkeen uudistamaan n. 5 %:n vuosivauhdilla. Tällöin vuoteen 2025 mennessä asevoimien varustaminen nykyaikaisella kalustolla olisi suoritettu.⁶⁷³ Asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Anatoli Kvašninin mukaan kyseisen suunnitelman toteuttamisen edellytyksenä oli presidentti Jeltsinin määrittämä 3,5 %:n puolustusmäärärahojen osuus valtion budjetista⁶⁷⁴.

Sergejevin mukaan vajaasti miehitettyjen joukko-osastojen sekä tarpeettoman ja vanhentuneen kaluston ylläpito on kuitenkin kalliimpaa kuin uudistaminen⁶⁷⁵. Tämän johdosta asevoimien olisi päästävä eroon ylimääräisestä ”painolastista”, joka käsittää eri rakenteita, johtoelimiä ja tukijärjestelmiä. Samalla Sergejev viittasi puolustushaarojen pääesikuntiin. Yleisesti Sergejev viittasi niihin aiempiin ”*jaloihin aikomuksiin, jotka eivät käytännössä johtaneet mihinkään*”.⁶⁷⁶ Osin nämä ajatukset saivat presidentin vahvistuksen⁶⁷⁷.

Samassa haastattelussa Sergejev totesi, että pääministeri Viktor Tšernomyrdinin komissio laatii sotilaallisen reformin lopullista konseptiota ja Anatoli Tšubaisin talouskomissio puolestaan etsii ratkaisuja rahoitukseen ja taloudellisiin kysymyksiin. Ongelmana oli nimenomaan se, että noin 70 % puolustusbudjetista käytetään asevoimien ylläpitoon, siis päivärahoihin, palkkoihin, elintarvikkeisiin, polttoaineisiin jne. Näissä oloissa asevoimien kehittäminen oli siten Sergejevin mukaan varsin haasteellista, mihin hän esitti ratkaisuna ”sisäisten resurssien” käyttöä.⁶⁷⁸

---

⁶⁷³ Сергеев И. Д. (1997a): Новая Россия, новая армия. Вестник военной информации № 10, 1997.

⁶⁷⁴ Квашнин А. В. (1998): Основные направления реформирования Вооруженных сил Российской Федерации. Вестник военной информации № 2, 1998.

⁶⁷⁵ Tässä Sergejev oli osin päinvastaista mieltä kuin aikanaan Rodionov. Sergejev puhui tosin ”peitetysti” mainiten, että vuoteen 2001 mennessä varustamisen osuus on kasvatettava 3-kertaiseksi ja vuoteen 2005 mennessä 4,5-kertaiseksi. Faktisesti kyseinen muutos tarkoitti, että kehittämiseen ja varustamiseen osoitettaisiin runsaasti 30 % vuoteen 2001 ja yli 50 % puolustusbudjetista vuoteen 2005 mennessä.

⁶⁷⁶ Viittaus ei kohdistunut pelkästään Rodionoviin, vaan myös niihin asevoimien rakenteisiin, jotka eivät ole niiden ydintoimintoja, esimerkiksi sotilaskauppa (Военторг) ja rakentaminen. Sotilaskauppa jäi uudistamisesta huolimatta tosin edelleen toimintaan ns. suljettuihin kaupunkeihin.

⁶⁷⁷ Esimerkiksi heinäkuussa 1997 puolustusministeriön federatiivinen tienrakennushallinto siirrettiin silloisen ”Tielaitoksen” yhteyteen, muu erikoisrakennustoiminta keskitettiin perustettuun Erikoisrakennuspalveluun ”Rosspetsstroj”. Kts. Реформа. Старт дан. Вестник военной информации № 8, 1997.

⁶⁷⁸ Yleisesikunnan päällikön 1. sijainen, kenraalievosti Valeri Manilov puolestaan toi esille, että reformin rahoitus tapahtuu uudistamisen yhteydessä vapautuvasta mm. omaisuudesta ja ylimääräisten johtoportaiden lakkauttamisesta. Kts. Манилов В.А. (1997): ОПТИМИЗАЦИЯ. Качество. Эффективность. Красная звезда, 15.8.1997 г. Kyseistä budjetin ylläpitoon käytettävän osuuden osalta suurempiakin lukuja on esiintynyt. On käytännössä mahdotonta sanoa, onko kyse budjetissa esitetyistä luvuista vai todellisuudesta, sillä puolustusbudjetista huolimatta asevoimille faktisesti osoitettiin valtion kassasta vain osa siitä, joka budjetissa oli mainittu. Gazukinin mukaan sisäisten resurssien etsimisellä Sergejev tarkoitti puolustusministeriön ”keskusaparatiin” ja asekaupan hallinnon supistamista, omaisuuden huutokauppaamista, puolustusministeriön johdossa olevien rakennusyritysten yksityistämistä, rautatiejoukkojen irrottamista asevoimista sekä puolustusministeriön vapauttamista sille kuulumattomista tehtävistä. Kts. Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 36-37, 39.

Asevoimien yleisesikunnan päällikön 1. sijaisen kenraalievleri Valeri Manilovin mukaan asevoimien uudistukset oli tarkoitus tehdä kahdessa vaiheessa: I vaihe vuosina 1997–2000 ja II vaihe vuosina 2001–2005. Hänen mukaansa asevoimien ja sen rakenteellisten elementtien tehtävät tarkistetaan sekä asevoimien rakenne, kokoonpano ja vahvuus järjestetään tehtävien edellyttämällä tavalla.⁶⁷⁹ Hyväksytyt konseptin perusteella loppuvuonna 1997 ja alkuvuonna 1998 oli laadittu asevoimien puolustushaarojen, maahanlaskujoukkojen, huollon ja puolustusministeriön yksityiskohtaiset suunnitelmat, jotka sovitettiin yhteen asevoimien rakennus- ja kehittämissuunnitelmassa vuosille 1998–2000⁶⁸⁰.

Asevoimien uudistamisen I vaiheessa vuonna 1997 oli määrä liittää avaruusjoukot (ven. Военно-космические силы, VKS) ja ohjuspuolustusjärjestelmä (ven. ракетно-космическая оборона, RKO) strategisiin ohjusjoukkoihin. Tällöin ne käsittäisivät ohjusarmeijat ja joukko-osastot, avaruuslaitteiden ohjauksen sekä ohjusavaruuspuolustuksen yhtymät. Maavoimien osalta pääesikunta muutettaisiin maavoimapäähallinnoksi yleisesikuntaan ja aloitettaisiin ryhmitettyjen, henkilöstöltään ja kalustoltaan täysivahvojen taisteluvalmiiden yhtymien rakentaminen jokaiseen strategiseen suuntaan.⁶⁸¹

Vuonna 1997 maavoimien pääesikunta käytännössä hajotettiin kahdeksi yleisesikunnan päähallinnoksi: maavoimapäähallinnoksi ja asevoimien taistelukoulutus- ja kasvatuspäähallinnoksi. Muut toimet vuonna 1997 käsittivät asevoimien vahvuuden supistamisen yli 200 000 sotilaalla sekä maavoimien ja muiden puolustushaarojen jatkuvan valmiuden joukkojen perustamisen. Monia rakenteellisia yksiköitä irroitettiin asevoimista. Puolustushaarojen tehtäviä ja käyttöperiaatteita uudistettiin uuden organisaation ja vahvuuden edellyttämällä tavalla. Asevoimien käyttöä suunniteltiin lähtökohdina yhteistoiminta muiden joukkojen kanssa.⁶⁸²

Suunnitelmien mukaan ensimmäisessä vaiheessa vuosina 1997–1998 sotilaspiireille, joiden määrää oli tarkoitus vähentää 8:sta 6:een, myönnetään strategisen suunnan operatiivisstrategisen johtoportaan status. Niiden operatiiviselle johtovastuulle vastuualueellaan määrätään asevoimien puolustushaarojen ja aselajien yhtymät sekä muut puolustukseen osallistuvat joukot. Merivoimien oli tarkoitus säilyttää perusrakenteensa (4 laivastoa ja Kaspian lippue) ja niiden tehtävät olisivat entistä rajoitetumpia. Ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot oli määrä yhdistää yhdeksi puolustushaaraksi sekä asevoimien kirjavahvuus (ven. штатная численность) supistaa 1,2 miljoonaan sotilaaseen

---

⁶⁷⁹ Манилов В.А. (1997): Оптимизация. Качество. Эффективность. Красная звезда, 15.8.1997 г. Kts. myös Сергеев И. Д. (1997а): Новая Россия, новая армия. Вестник военной информации № 10, 1997.

⁶⁸⁰ Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.

⁶⁸¹ Сергеев И. Д. (1997а): Новая Россия, новая армия. Вестник военной информации № 10, 1997.

⁶⁸² Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.

vuoteen 1999 mennessä.⁶⁸³

Kenraalievosti Manilovin mukaan vuoden 1998 toiminta keskittyi ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen yhdistämiseen yhdeksi puolustushaaraksi sekä sotilaspiirien määrän vähentämiseen ja niiden asevoimiseen operatiivisstrategiseksi johtoportaaksi vastaavassa strategisessa suunnassa. Merivoimien rakennetta, kokoonpanoa ja ryhmitymiä uudistettiin sekä asevoimien vahvuutta supistettiin 400 000 sotilaalla. Edelleen Manilovin mukaan mm. huollon integrointia yhtenäisiksi alueellisiksi kokonaisuuksiksi jatkettiin, sotilasopetuslaitosten määrää supistettiin 101:stä 57:een, tieteellisteknisiä laitoksia vähennettiin puolella tarvittavien lainsäädännöllisten muutosten ohella.⁶⁸⁴

Kenraalievosti Manilovin mukaan vuosina 1999–2000 joukkoryhmiä strategisissa suunnissa uudistetaan sekä keskitytään lähinnä sotatekniseen kehittämiseen ja puolustusteollisen kompleksin uudistamisen suunnitteluun. I vaiheen tavoitteena olisi luoda perusta II vaiheen toimenpiteille vuosina 2001–2005, jolloin konseptin mukaan edellytettiin siirtymistä kolmen puolustushaaran rakenteeseen. Näiden vastuualueet olisivat maa, meri ja ilma-avaruus. Tällöin johtamisjärjestelmää uudistettaisiin vastaavasti.⁶⁸⁵ Manilovin mukaan II vaiheessa oli tarkoitus luoda edellytykset nykyaikaisen aseistuksen ja kaluston toimituksille sekä niiden käyttöönnotolle⁶⁸⁶.

Sotateknisellä alalla Manilovin mukaan konseptio edellytti aseistuksen ja kaluston tilausjärjestelmän uudistamista kustannusten vähentämiseksi, päällekkäisyyksien poistamiseksi sekä standardisoinnin ja kalustoyhtenäisyyden lisäämiseksi. Uudistukset kohdistuivat myös tieteellis-tekniseen ja tuotannolliseen toimintaan, yleis- ja tekniseen huoltoon sekä korjaustoimintaan, joka aikanaan perustuisi alueelliseen periaatteeseen. Kyseisten toimien loppuunsaattamista oli tarkoitus jatkaa seuraavina vuosina.⁶⁸⁷

Asevoimien uudistamisen prioriteetteina olivat Manilovin mukaan upseeriston sosiaalisen aseman ja palkkauksen uudistaminen, yhteiskunnallisen kunnioituksen palauttaminen, strategisten ydinasevoimien pidäkepotentiaalın säilyttäminen, puolustusteollisen kompleksin uudistaminen sekä erityisesti sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen. Uudistussuunnitelmat edellyttäisivät asevoimien vahvuuden pienentämistä siis noin 600 000 sotilaalla. Puolustusministeriön esitys ratkaisuksi oli se, että valtio ottaisi hoi-

---

⁶⁸³ Сергеев И. Д. (1997а): Новая Россия, новая армия. Вестник военной информации № 10, 1997.

⁶⁸⁴ Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.

⁶⁸⁵ Сергеев И. Д. (1997а): Новая Россия, новая армия. Вестник военной информации № 10, 1997. Kts. myös Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.

⁶⁸⁶ Манилов Валерий (1997): Оптимизация. Качество. Эффективность. Красная звезда, 15.8.1997 г.

⁶⁸⁷ Sama.

taakseen sosiaalisten ongelmien ratkaisun ja käytännössä budjettiin lisättäisiin asianomainen menokohta.⁶⁸⁸

Asevoimien 31.7.1997 hyväksytyyn kehittämiskonseption osalta yleisesti katsottiin, että kyse oli Sergejevin henkilökohtaisista painotuksista, jotka eivät perustuneet kollegiaalisesti hyväksytyihin näkemyksiin tai arvioihin. Sergejev käytti esityksensä perusteluina niitä taloudellisia ja sotilaallisia näkökohtia, jotka olivat kyseisessä tilanteessa suotuisia. Esimerkiksi laskelmat ohjuspuolustuksen yhdistämisestä strategisiin ohjusjoukkoihin saatavista tuotannollisista säästöistä erosivat toisistaan n. 1 000 – kertaisesti. Sergejevin esille tuomat edut ohjuskaluston tuotannon integroinnista johtivat siis siihen, että ohjuspuolustukselle ei hankittu yhtään ohjusta runsaan kolmen vuoden aikana, jolloin ohjuspuolustus (RKO) oli strategisten ohjusjoukkojen alaisuudessa.⁶⁸⁹

Vastaavasti operatiivisesti ilmapuolustuksen ja avaruusjoukkojen yhdistämisen strategiaan ohjusjoukkoihin arvioitiin olevan kyseenalaista, sillä yhdistämisen jälkeenkin ennakkovaroitukset ohjushyökkäyksestä tuotettiin ennakkovaroitusjärjestelmän ja ilmapuolustuksen keskuskomentopaikoilla. Sieltä jatkuvaan päivystykseen perustuen tilanteen edellyttämällä tavalla ko. varoitukset lähetettiin valtion ylimmälle johdolle ja samanaikaisesti strategisille ohjusjoukoille. Avaruusjoukoissa ei kyseistä jatkuvaa päivystystä ollut.⁶⁹⁰

Kyseisessä toimintojen yhdistämisessä ei otettu huomioon voimassa olevaa lainsäädäntöä tai presidentin ukaaseja valtion ilmapuolustuksesta ja ilmatilan tiedustelusta ja valvonnasta.⁶⁹¹ Kyse ei ollut siten kokonaisuvaltaisesta harkinnasta tai tarkoituksenmukaisuudesta asevoimien rakenteen kehittämisessä, minkä tietystä tilanteesta arvioitiin voivan olevan jopa vaarallista⁶⁹².

4.2.1. Asevoimien uudistamisen ensisijaiset toimet 16.7.1997

9.6.1997 hyväksytyyn asevoimien kehittämisen perusajatuksen mukaisesti presidentti

---

⁶⁸⁸ Манилов Валерий (1997): Оптимизация. Качество. Эффективность. Красная звезда, 15.8.1997 г.

⁶⁸⁹ Sergejev hyväksyi puolustusministeriön strategisten ohjusjoukkojen kysymyksiin keskittyvän 4. keskustutusinstituutin (ven. 4. ЦНИИ МО) laskelmat ohjusten kehittämisen ja tuotannon säästöistä. Ne olivat n. yksi triljoona ruplaa (1*10¹²), kun taas puolustusministeriön ilmapuolustuksen alan kaksi tutkimusinstituuttia (2. ja 45.) tulivat vastaavissa laskelmissaan ainoastaan n. 100 miljoonan ruplan säästöihin (1*10⁶). Kts. Волков Сергей (2010a): Путем проб и ошибок (1). Воздушно-космическая оборона № 2, 2010.

⁶⁹⁰ Sama.

⁶⁹¹ Волков Сергей (2010a): Путем проб и ошибок (1). Воздушно-космическая оборона № 2, 2010.

⁶⁹² Ilmapuolustusjoukkojen pääesikunnan päällikkö kenraalileversti Sinitsynin mukaan kyse oli ydinaseen virheellisen käyttöpäätöksen todennäköisyyden lisääntymisestä. Kts. Волков Сергей (2010a): Путем проб и ошибок (1). Воздушно-космическая оборона № 2, 2010.

Jeltsin allekirjoitti 16.7.1997 ukaasin n:o 725s Venäjän asevoimien uudistamisen ensisijaisista toimista ja niiden rakenteen kehittamisestä⁶⁹³. Ukaasi oli varsin kunnianhimoinen, sillä siinä esitettiin kaksi määräaikaa 1.1.1998 ja 1.1.1999, joihin oli tuolloin jäljellä noin 5 kuukautta tai yksi vuosi ja 5 kuukautta. Yleisesti ottaen vuoteen 2008 asti asevoimien kehittämistä ohjattiin ns. lain alapuolella olevilla sinällään lainvoimaisilla asiakirjoilla, so. presidentin ukaaseilla, mikä osin johtui siitä, että uudistamista koskeva lainsäädäntö kankeudessaan jäi jälkeen asevoimien kehittämisen juridisista tarpeista⁶⁹⁴.

Ukaasin mukaan 1.1.1998 mennessä Strategiset ohjusjoukot, avaruusjoukot ja ilmapuolustusjoukkojen ohjuspuolustusjoukot (ven. Войска ракетно-космической обороны (РКО) войск ПВО) yhdistettiin puolustushaaraksi nimeltään Strategiset ohjusjoukot. Tämän ohella maavoimien komentajan hallinto (so. maavoimien pääesikunta) muutettiin maavoimapäähallinnoksi (ven. Главное управление сухопутными войсками) yleisesikuntaan⁶⁹⁵.

Ukaasin mukaan 1.1.1999 mennessä ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot yhdistetään puolustushaaraksi nimitykseltään Venäjän ilmavoimat. Tämän ohella sotilaspiireille annetaan ”operatiivisstrategisen (operatiivisalueellisen) johtoportaan asema asianmukaisissa strategisissa suunnissa ja niille myönnetään operatiivisen johtamisen funktio puolustushaarojen ja aselajien sotatoimi- ja perusyhtymiin, joukko-osastoihin sekä muihin joukkoihin, sotilaallisiin muodostelmiin ja puolustusasioita käsitteleviin elimiin”. Oleellista rahoitusjärjestelyjen kannalta oli se, että kaikkinaiset uudistustoimissa syntyneet tulot ohjataan erityiselle puolustusministeriön tilille ja varoja käytetään erityisesti irtisanottavan henkilöstön asunotilanteen korjaamiseen⁶⁹⁶.

Edelleen ukaasin mukaan asevoimien kirjavahvuus 1.1.1999 alkaen säädettiin 1,2 miljoonaksi ”viraksi”, mihin oli tarkoitus päästä vähentämällä asevoimien henkilöstömäärävahvuutta vuosina 1997–1998 vaihteittain 500 000 viralla. Kenraalileversti Valeri Manilovin mukaan asevoimia supistettiin vuonna 1997 yli 200 000 ja vuonna 1998 yli 400 000 viralla. Tuohon aikaan arvioitiin, että noin 100 000 sotilasta oli ns. asunnottomien jonossa⁶⁹⁷. Asunnottomien määrä kasvoi vielä tästä, sillä vuonna 2003 niitä

---

⁶⁹³ Указ президента РФ от 16 июля 1997 года № 725с «О первоочередных мерах по реформированию Вооруженных Сил Российской Федерации и совершенствованию их структуры» (выписка). Ukaasia ei ole kokonaisuudessaan julkaistu.

⁶⁹⁴ Гацко М.Ф. (2008): Правовое обеспечение строительства Вооружённых Сил Российской Федерации. «Флинта», «Наука», Москва 2008, s. 5-6.

⁶⁹⁵ Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооружённых сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 г. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 37.

⁶⁹⁶ Valtion (puolustusministeriön) varojen väärinkäyttö ja korruptio sekä niiden vaikutus sotilaallisen voiman kehittämiseen edellyttää erillistä tutkimusta.

⁶⁹⁷ Манилов В.А. (1999): Военная реформа - ответ на вызов времени. Красная звезда, 12.01.99 г. Kenraalileversti Manilov palveli tuolloin asevoimien yleisesikunnan päällikön 1. sijaisena. Kenraalileversti Juri Balujevs-

arvioitiin olevan 160 000⁶⁹⁸.

”Luonnollisesti” ilmapuolustuksen yhdistäminen ilmavoimiin kohtasi ilmapuolustusjoukkojen pääesikunnan taholta voimakasta vastarintaa. Vielä marraskuussa 1997 ilmapuolustusjoukkojen pääesikunnan päällikkö, kenraalieversti Sinitsyn esitti duumassa, että säästöjä on mahdollista saavuttaa muutoinkin ilman ilmapuolustuksen lakkauttamista puolustushaaranä.⁶⁹⁹ Operatiiviset, ilmapuolustusjoukkojen käyttöön osana ilmavoimia liittyvät argumentit olivat tosin sinällään vähemmän uskottavia, sillä olihan ilmapuolustusjoukoilla vielä tuolloin omat ja varsin huomattavat ilmavoimat – ilmapuolustuksen ilmavoimat.

Jo joulukuussa 1997 puolustusministeri Sergejev julisti uudistettujen strategisten ohjusjoukkojen aloittaneen toimintansa yhtenäisenä järjestelmänä sekä ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen yhdistämisen valmistelut oli suoritettu loppuun. Hänen mukaansa seuraavaksi vuodeksi suunniteltu ilmavoimien ja ilmapuolustuksen integrointi luo perustan siirtymiselle kolmeen puolustushaaraan, joiden toiminnalliset ulottuvuudet ovat maa, meri ja ilma-avaruus.⁷⁰⁰

Tällä Sergejev viittasi käytännössä siihen, että yhdistetyt ilma- ja ilmapuolustusvoimat liitetään aikanaan strategisiin ohjusjoukkoihin ja siihen, että kyse ei ollut suinkaan strategisten ohjusjoukkojen statuksen laskemisesta. Tuolloin strategiaa ydinaseita vähennettiin koko ajan sopimusten perusteella, mutta nähtävästi Sergejevin ajatus oli nimenomaan siinä, että strategisiin ohjusjoukkoihin oli liitettävä muita elementtejä niiden painoarvon säilyttämiseksi asevoimien kokonaisuudessa⁷⁰¹.

Maavoimien osalta Sergejev totesi niihin kohdistuvien uudistusten mahdollistavan tehtävien täyttämisen ”maksimaalisella tehokkuudella”. Muiden uudistustoimien osalta Sergejevin mukaan esimerkiksi sotilasopetuslaitosten määrää oli supistettu 101:stä noin 60:een. Sotatieteellisten laitosten ja ampumakenttien uudistaminen järjestelmänä oli lähestymässä loppuaan.⁷⁰²

---

kin mukaan vuonna 2000 asunnottomia upseereita oli n. 90 600. Kts. Виктор Сикирко (2000): Генерал-полковник Юрий Балувевский: армия поделит воздух, море и сушу. Московский комсомолец, 23.11.2000. Löydettävissä: <https://www.mk.ru/editions/daily/article/2000/11/23/116536-generalpolkovnik-yuriy-baluv-evskiy-armiya-podelit-vozduh-more-i-sushu.html> (1.2.2017). Artikkelissa esitetään yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön, kenraalieversti Juri Balujevskin haastattelu.

⁶⁹⁸ Воробьев Э.А. (2003): Перемены должны стать необратимыми. Индекс/Досье на цензуру № 19, 2003. Löydettävissä: <http://index.org.ru/journal/19/vorob19.html> (21.11.2016).

⁶⁹⁹ Волков Сергей (2010a): Путем проб и ошибок (1). Воздушно-космическая оборона № 2, 2010.

⁷⁰⁰ Сергеев И. Д. (1997b): В XXI век – с реформированными вооруженными силами. Вестник военной информации № 12, 1997.

⁷⁰¹ Sergei Volkovin mukaan ainoa tieteellisesti todistamaton ”pieni yksityiskohta” liittyi ohjuspuolustusjoukkojen irrottamiseen ilmapuolustusjoukoista ja niiden liittämiseen strategisiin ohjusjoukkoihin. Kts. Сергей Волков (2010): Путем проби ошибок (2). Военно-космическая оборона № 3, 2010 г.

⁷⁰² Сергеев И. Д. (1997b): В XXI век – с реформированными вооруженными силами. Вестник военной информации № 12, 1997.

Asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Anatoli Kvašnin ilmoitti puolestaan helmikuussa 1998, että *”samankaltaisten johtoportaiden, tutkimuslaitosten ja harjoitusalueiden yhdistäminen, tilattavien aseiden ja kaluston nimikkeiden määrän vähentäminen lisäävät huomattavasti tehokkuutta samalla kun henkilöstövahvuus oleellisesti vähenee”*.⁷⁰³ Mitä ilmeisimmin Kvašnin viittasi suunniteltavana olevaan maan sotilashallinnollisen aluejaon ja sotilaspiirin aseman uudistamiseen, mikä vahvistettiin presidentin ukaasilla heinäkuussa 1998.

4.2.2. Valtiollisen politiikan perusteet sotilaalliselle kehittämistyölle 1998

30.7.1998 presidentti Jeltsin vahvisti valtiollisen politiikan perusteet (so. konseptio) sotilaalliselle kehittämistyölle. Asiakirja koski valtion koko sotilaallista organisaatiota, määrittä kehittämissuunnan tavoitteet, tehtävät ja eri viranomaisten yhteistoiminnan järjestelyt kahdessa vaiheessa vuoteen 2005 asti. Konseption mukaan tavoitteena on luoda vuoteen 2005 mennessä *”sotilaallinen organisaatio, joka vastaa nykyisiin ja ennustettaviin... olosuhteisiin ja joka takaa maan puolustustehtävien tehokkaan täyttämisen sekä sen intressien suojaamisen osoitettavien resurssien rationaalisella käytöllä”*.⁷⁰⁴

Konseption tavoite oli määrä saavuttaa kahdessa vaiheessa vuoteen 2005 mennessä. Uudistusten periaate oli siinä, että ensimmäisessä vaiheessa toteutetaan rakenteelliset uudistukset, jotka ovat edellytyksiä koko sotilaallisen organisaation tehokkuuden lisäämiselle. Toisessa vaiheessa lisätään nykyaikaisen aseistuksen ja kaluston varustamisastetta, määrärahojen toteutumista, ammattitaitoa sekä liikkuvuutta.

Konseption määrittämät asevoimien kehittämistehtävät olivat:

- yhtenäisen puolustus- ja turvallisuuspolitiikan toteuttaminen
- ydinasepidäkkeen takaaminen ydinase- ja laajamittaisen tavanomaisen aseiden käytävän sodan estämiseksi
- voimiltaan ja resursseiltaan tasapainoisten ohjusvaraus- ja ilmapuolustuksen ryhmittymien ja järjestelmien kehittäminen
- sellaisten kansainvälisten velvoitteiden sallimien tavanomaisen voimien ryhmittymien luominen tärkeimpiin strategisiin suuntiin, jotka kykenevät rauhan ajan resursseilla yhdessä muiden joukkojen, sotilaallisten muodostelmien ja elinten kanssa täyttämään tehtävät aseellisten konfliktien rajoittamiseksi ja neutralisoimiseksi sekä

---

⁷⁰³ Квашнин А. В. (1998): Основные направления реформирования Вооруженных сил Российской Федерации. Вестник военной информации № 2, 1998.

⁷⁰⁴ Аппарат Государственной Думы, Информационно-аналитическое управление (2003): Аналитический вестник, Выпуск 18. Löydettävissä: <http://iam.duma.gov.ru/node/8/4598/16140> (21.11.2016). Kts myös: Волков С.А. (2007): Слова и дело. Военно-космическая оборона № 6 от 28 ноября 2007 года. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/slova-i-dela> (20.9.2016). Kenraalievosti Valeri Manilov toi esille jo alkuvuodesta 1998 ko. konseption laadinnan. Kts. Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.

- sotilaallisen organisaation keskitetyn johtamisjärjestelmän luominen, joka kykenee ilman oleellisia rakenteellisia muutoksia valtion sotilaallisen organisaation operatiiviseen johtamiseen niin rauhan, uhan ja sodan aikana.⁷⁰⁵

Erityisesti konseptio korosti sitä, että maan puolustusjärjestelyt perustuvat ydinasepidäkkeeseen ja eri puolustushaaroja käsittävien voimien strategisen liikkuvuuden yhteensovittamiseen. Konseptiossa määriteltiin asevoimien käytön kolme ulottuvuutta – maa, meri ja ilma. Näiden edellyttämään rakenteeseen siirryttäisiin siten, että ensimmäisessä vaiheessa vuoteen 2001 mennessä asevoimat käsittäisivät neljä puolustushaaraa ja toisessa vaiheessa vuoteen 2005 mennessä asevoimat olisi organisoitu kolmeen puolustushaaraan⁷⁰⁶.

Konseptio määritteli maan alueen sotilashallinnollisen jaon kuuteen (6) strategiseen suuntaan, jotka yhtyivät vastaavien sotilaspiirien rajoihin. Konseptio edellytti tavanomaisten voimien, sotilaallisten muodostelmien ja elinten johtamisen alueellisen periaatteen toteuttamista, mikä tapahtuisi muodostamalla kuhunkin strategiseen suuntaan sotilaspiiriin esikunnan pohjalta operatiivisstrategiset johtoportaat (ven. оперативно-стратегическое командование).⁷⁰⁷

Uudistustoimet oli tarkoitus rahoittaa puolustusmenoilla, joiden osuus olisi 3,5 % BKT:sta. Vuoteen 2005 mennessä konseption toteuttaminen loisi ammattitaitoisen sotilaallisen organisaation, joka olisi mm. järkevä rakenteeltaan, kokoonpanoltaan ja vahvuudeltaan ja jolla olisi vankka materiaallinen ja sosiaalinen perusta ja joka olisi varustettu nykyaikaisella aseistuksella ja kalustolla.⁷⁰⁸

4.2.3. Sotilaspiirien uudistaminen

Ensisijaisiin toimiin on luettavissa myös Venäjän sotilashallinnollisten alueiden muutokset. Joulukuun alussa 1998 Venäjän sotilashallinnollinen aluejako uusittiin vähentämällä sotilaspiirien määrää 8:sta 7:ään. Tällöin Taka-Baikalin sotilaspiiri (T-BSp) liitettiin Siperian sotilaspiiriin (SipSp). Kaliningradin alue muodosti itsenäisen sotilashallinnollisen erityisalueen, joka ei kuulunut sotilaspiirien kokoonpanoon. Kyseinen sotilaspiirijako oli voimassa aina maaliskuuhun 2001 asti. Sotilaspiirien määrä oli jatkossa tarkoitus vähentää edelleen kuuteen yhdistämällä Volgan ja Uralin sotilaspiirit

---

⁷⁰⁵ Волков С.А. (2007): Слова и дело. Военно-космическая оборона № 6 от 28 ноября 2007 года. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/slova-i-dela> (20.9.2016).

⁷⁰⁶ Короткевич В.И. (2004): История современной России. 1991-2003: Учеб. пособие. «Издательство С.-Петербургского университета», Санкт-Петербург. Löydettävissä: http://edu.tltsu.ru/er/book_view.php?book_id=2b4&page_id=1942

⁷⁰⁷ Волков С.А. (2007): Слова и дело. Военно-космическая оборона № 6 от 28 ноября 2007 года. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/slova-i-dela> (20.9.2016).

⁷⁰⁸ Sama.

(VUSP)⁷⁰⁹.

Oleellista oli se, että sotilaspiiriukaasi edellytti, että eri viranomaiset, joiden kokoonpanossa oli joukkoja, saattavat alaistensa yhtymien (so. piirit, alueelliset hallinnot) rajat vastaamaan uusittua sotilashallinnollista aluejakoa 1.1.2000 mennessä.⁷¹⁰ Tätä asiaa yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikkö kenraalievosti Juri Balujevski korosti jo syksyllä 1998. Hänen mukaansa tärkeintä oli yhdistää kaikki kyseisellä alueella olevat joukot yhden johdon alaisuuteen sekä mahdollistaa eri puolustushaarojen ja viranomaisten joukkojen koordinoitun käytön suunnittelu⁷¹¹.

Sotilaspiirin asemaa koskevan ukaasin mukaan sotilaspiiri on tärkein sotilashallinnollinen yksikkö ja tavanomaisten joukkojen alueellinen operatiivisstrateginen sotatoimiyhtymä (ven. общевойсковое оперативно-стратегическое территориальное объединение), joka on alistettu puolustusministerille ja yleisesikunnan päällikölle. Ukaasin mukaan sotilaspiiri on tarkoitettu Venäjän, sen alueen eheyden (ven. целостность) ja koskemattomuuden (ven. неприкосновенность) aseellisen suojaamisen valmistautumiseen ja aseelliseen suojaamiseen määritetyllä vastuualueella. Sotilaspiirin vastuualueen rajat määrittää asevoimien yleisesikunta, mutta hallinnolliset rajat presidentti puolustusministerin esityksestä.⁷¹² On siten mahdollista, että sotilaspiirin hallinnolliset rajat eivät täysin yhdy operatiivisen vastuualueen rajoihin. On kuitenkin oletettavaa, että oleellisia eroavaisuuksia näiden välillä ei ole. Luonnollisesti operatiivisten rajojen määrittämiseen vaikuttavat mm. ilmapuolustuksen ja varusmiespalveluksen järjestelyt.

4.2.4. Uudistuksia ja muuttumattomuutta 1997–1999

Kaiken kaikkiaan asevoimien rakenteen ja toiminnan optimointi keskittyi kolmeen alueeseen: sotilaallisen kehittämistyön johtamiseen, valtion sotilaallisen organisaation tehtäviin, rakenteeseen, kokoonpanoon ja vahvuuksiin sekä henkilöstö- ja tutkimusjärjestelmään. Perusteena sotilaallisen kehittämistyön linjauksille oli puolustusministeri Sergejevin mukaan se, että laajamittaisen sodan todennäköisyys oli pienentynyt. Samalla sotilasstrategisten tekijöiden vaikutus on lisääntynyt sekä alueellisten, paikallisten sotien ja konfliktien vaara on voimistunut Venäjän rajojen lähellä. Täten Serge-

---

⁷⁰⁹ Балувевский Ю.Н. (1998): Генеральный штаб и военная реформа. Вестник военной информации № 10, 1998. Tuolloin kenraalievosti Balujevski toimi yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikkönä ja yleisesikunnan päällikön 1. sijaisena.

⁷¹⁰ Указ президента Российской Федерации от 27 июля 1998 года № 900 «О военно-административном делении Российской Федерации».

⁷¹¹ Балувевский Ю.Н. (1998): Генеральный штаб и военная реформа. Вестник военной информации № 10, 1998.

⁷¹² Указ президента Российской Федерации от 27 июля 1998 года № 901 «Об утверждении Положения о военном округе Вооруженных Сил Российской Федерации».

jev viittasi Naton laajentumiseen, joka hänen mukaansa on häirinyt IVY:n sotilaalista integraatiota ja Venäjän sotateknistä yhteistyötä eri alueilla.⁷¹³

Sisäisenä ongelmana Sergejevin mukaan oli asevoimien rahoituksen ”epätäydellisyys ja epäsäännöllisyys”. Hänen mukaansa asevoimat ovat saaneet vuonna 1998 kolmanneksen siitä, mitä budjettiin on kirjoitettu. Yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Kvašninin mukaan asevoimille osoitettiin n. 39 % suunnitelluista määrärahoista.⁷¹⁴

Johtamisen osalta kehittäminen pyrki eri toimijoiden tehtävien ja toimivaltuuksien määrittämiseen puolustuksen alalla sekä joukkojen johtamisen rakentamiseen alueelliselle periaatteelle. Lisäksi tarkoitus oli jakaa maa sotilashallinnollisesti alueisiin, jotka olisivat yhtenäisiä kaikkien eri puolustukseen liittyvien viranomaisten osalta. Tähän kytkeytyisi yhtenäinen sotilaallisen infrastruktuurin verkko sekä keskitetty yleis- ja erikoishuoltojärjestelmä. Tämä kokonaisuus heijastelee selkeätä pyrkimystä johtamisen keskittämiseen puolustusministeriölle asevoimien lähtökohdista.⁷¹⁵

Vuonna 1998 asevoimat siirtyivät neljän puolustushaaran järjestelmään, jossa kuitenkin käytännössä ilma-avaruuspuolustuksen kokonaisuus hajotettiin kahteen osaan eri puolustushaarojen alaisuuteen. Tämä osaltaan optimoi johtamisjärjestelmää sen lisäksi että sotilaspiirien määrää vähennettiin 7:ään. Toisena saavutuksena voidaan pitää asevoimien vahvuuden vähentämistä 1,2 miljoonaan sotilaaseen. Toisaalta taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat johtivat palvelusmoraalin ja kurin alenemiseen. Armeijankenraali Kvašninin mukaan tärkeimmissä strategisissa suunnissa on muodostettu jatkuvan valmiuden yhtymiä ja joukko-osastoja kolmen divisioonan ja neljän prikaatin verran. Puolustusministerin sijaisen armeijankenraali Vladimir Toporovin mukaan henkilöstötäydennykseen ja huoltoon liittyvät ongelmat aiheuttivat se, että maavoimissa ei kaikilta osin onnistuttu pääsemään jatkuvan valmiuden joukoista määrättyyn tavoitteesseen.⁷¹⁶

Kenraalieversti Manilovin mukaan maavoimien uudistaminen johti kolmen komponentin syntymiseen. Ensimmäinen oli pysyvän valmiuden yhtymät ja yksiköt, joiden henkilöstö oli lähes ja kalusto sodan ajan määrävahvuudessa. Toisen komponentin

---

⁷¹³ Подведены итоги учебного года. Вестник военной информации № 11, 1998. Christoffer N. Donnelly käytti arvionsa perustana: ”Means, Ends and Ways” -rakennetta, jolloin lopputuloksena oli pitkälti se, että vuosituhannen vaihteeseen mennessä asevoimien uudistuksissa oli keskitytty lähinnä Means-alueeseen lopputuloksen ja sen, miten siihen päästäisiin jäädessä hyvin taka-alalle. Hänen mukaansa Venäjä edelleen piti puolustuksen lähtökohdista massamaista armeijaa, vaikka kyky siihen oli jo pitkälti kadonnut. Christoffer N. Donnelly (2003): Reshaping Russia’s Armed Forces: Security Requirements and Institutional Responses. Kirjassa Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain, s. 319.

⁷¹⁴ Подведены итоги учебного года. Вестник военной информации № 11, 1998.

⁷¹⁵ Kts. tarkemmin: Манилов В.Л. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.

⁷¹⁶ Подведены итоги учебного года. Вестник военной информации № 11, 1998.

muodostivat supistetut valmiuden ja kaaderoidut joukot, joiden vastuulla oli liikekannallepanokoulutus sekä aseistuksen ja kaluston varastointi. Strategiset reservit muodostivat kolmannen komponentin.⁷¹⁷

Toisen alueen kehittäminen kohdistui eri voimaviranomaisten tehtävien tarkistamiseen ja koordinointiin maanpuolustamisen lähtökohdista. Luonnollisesti tavoitteena oli päästä eroon päällekkäisyyksistä ja tarpeettomuuksista, mikä koski myös sotateknistä alaa tarkoituksena resurssien järjestyksessä jakaminen ja käyttö.⁷¹⁸ Esimerkkinä voidaan mainita, että asevoimien huolto ja kaluston korjaukset sekä ruokahuolto olivat pääosin tapahtuneet velaksi tai käyttöönottamalla esim. talvivaatetusta ja polttoaineita ns. ”koskemattomista varastoista”⁷¹⁹

Kolmannella alueella tapahtuva optimointi koski erityisesti henkilötäydennysjärjestelmää, henkilöstön kasvatusta ja koulutusta sekä sotatieteitä. Näiden osalta pyrkimys oli päästä eroon viranomaiskohtaisuudesta ja korostaa samalla niiden valtiollista luonnetta. Henkilötäydennyksen osalta tavoitteena oli lisätä sopimuspalkatun henkilöstön määrää erityisosaamista edellyttävissä tehtävissä sekä kehittää riittävän ja ajanmukaisen reservin kartuttamisen ja koulutuksen mahdollistama järjestelmä. Henkilöstöjärjestelmän kehittäminen edellytti myös isänmaallisen kasvatuksen tehokkuuden lisäämistä sekä asepalveluksen arvostuksen lisäämistä. Kenraaliversti Manilovin mukaan optimointi oli uudistusten johtavana periaatteena.⁷²⁰

Henkilötäydennyksen osalta puolustusministeriön henkilöstöpäähallinnon päällikön kenraaliversti Paninin mukaan upseerivirkojen täyttöaste oli noin 92 %. Tästä huolimatta nuorten upseerien viroista yli 13 % on auki, joukkueen ja ryhmän johtajia puuttuu yli 17 % sekä komppanian päälliköitä yli 11 % erikoishenkilöistä puhumattakaan. Paninin mukaan vuoden ensimmäisen 9 kuukauden aikana asevoimista on eronnut n. 18 000 alle 30-vuotiasta upseeria. Edelleen hänen mukaansa, mikäli tilanne ei muutu, seuraavien ”*kahden–kolmen vuoden aikana joukkueen johtajiksi on määrättävä varusmiehiä*”.⁷²¹

---

⁷¹⁷ Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998. Michael Orr'n mukaan rakenteen säilyttämiseen vaikutti myös strateginen ajattelu, joka pohjautuu vuoden 1941 tapahtumiin. Michael Orr (2003): Reform and the Russian Ground Forces, 1992–2002. Kirjassa Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers. Cornwall, UK, s. 134–135.

⁷¹⁸ Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.

⁷¹⁹ Подведены итоги учебного года. Вестник военной информации № 11, 1998. Kyseiset varastot ovat kriisiajan varmuusvarastoja, jotka Moskovon sotilaspiiriin komentajan mukaan olivat supistetun vahvuuden ja kaaderoitujen joukko-osastojen varastoissa. Kts. Ефремов И. И. (2002): Округ – столичный, рубежи-пограничные. Вестник военной информации № 12, 2002.

⁷²⁰ Kts. tarkemmin: Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998. Neuvostoajan eri viranomaiset kehittivät omaa toimintaansa kokonaisuudessaan ja itsenäisesti omista lähtökohdista ja suunnitelmilla, joita ei juurikaan koordinoitu.

⁷²¹ Подведены итоги учебного года. Вестник военной информации № 11, 1998.

Yleisesti arvioidaan, että asevoimien kehittäminen ko. vuosina oli pitkälti spontaania ja ajoittain epäjohtonmukaista. Suurelta osin asevoimien kehittämistä ohjattiin presidentin ukaaseilla, jotka sinällään ovat juridisesti sitovia asiakirjoja, mutta mahdollistivat tietynlaisen ”puolustushaarakohtaisuuden” tai subjektiivisten vaikuttimien hyväksymisen. Esimerkkinä voidaan mainita yhden puolustushaaran nostaminen muiden kustannuksella. Kyse oli strategisista ohjusjoukkoista sekä avaruusjoukkojen ja avaruusohjuspuolustuksen liittämisestä niihin, mitä puolustusministeri Sergejev voimaperäisesti ajoi. Vaikka tiettyä operatiivista tarkoituksenmukaisuutta ja rakenteellista virtaviivaistamista siihen liittyikin, se oli menettelyltään varsin omaperäistä.

Yhdistämiseen liittyvä muutos oli esitys Strategisten pidäkevoimien yhdistetyn johtoportaan (ven. Объединенное главное командование Стратегических сил сдерживания, lyh. ОГК СССР) perustamisesta vuonna 1999. Sergejev esitteli sen 3.11.1998 suoraan presidentti Jeltsinille ilman, että kyseisen mittakaavan toimenpidettä käsiteltiin asianmukaisesti puolustusministeriön kollegion kokouksessa. Sergejev ei myöskään esitellyt asiaa turvallisuusneuvostossa. Vaikka Jeltsin alun perin hyväksyi esityksen, hän Sergejevin menettelytavan tultua selville muutti mielensä. Kyseistä toimenpidettä ei sen johdosta sisällytetty asiakirjaan ”Valtiollisen sotilaallisen kehittämistyön politiikan perusteisiin vuoteen 2005”.⁷²² Asia jäi sen myötä unholaan, vaikkakin se jossain teksteissä vielä jälkeempään esiintyi.

Nähtävästi Sergejevin ideana oli se, että aikanaan siirryttäessä 2000-luvun alussa kolmen puolustushaaran järjestelmään myös ilmavoimat liitetään strategisiin ohjusjoukkoihin. Tähän hän viittasi jo syksyllä 1998.⁷²³ Rakenteellisesti ajatus on yhteensopiva sotilaallisten uhkaullottuvuuksien kanssa. Selkeästi tässä tapauksessa strategisten ydinaseiden ympärille olisi kuitenkin rakentunut järjestelmä, jonka vaikutuselementit olisivat niin maa, meri- kuin ilma-avaruusulottuvuudessa. Ydinaseet olivat ikään kuin sotilaallisen toiminnan ytimessä, jota muut puolustushaarat palvelisivat tai tukisivat.

Sergejevin aikana asevoimien kehittämiseksi oli olemassa kaksi vaihtoehtoa, joskin käytännössä strategiset ohjusjoukot olivat puolustushaarana kehittämisen ytimessä. Yksi vaihtoehto oli se, että ilmapuolustusjoukkojen pohjalta luodaan ilma-avaruuspuolustusjoukot, joihin liitetään vuoteen 2000 mennessä ilmavoimien ilma-armeijat sekä armeijoiden ja armeijakuntien johdossa olleet ilmapuolustusyksiköt. Vuoteen 2005 mennessä ilma-avaruuspuolustusjoukkoihin olisi liitetty vielä maavoimien ilmapuolustusjoukot. Kyseinen vaihtoehto oli käytännössä ilmapuolustusjoukkojen ideoina versio, jota myös huolellisesti perusteltiin. Käytännön lopputuloksena olisi ollut ilmapuolustuksen voimistaminen puolustushaarana.⁷²⁴

---

⁷²² Гацко М.Ф. (2008): Правовое обеспечение строительства Вооружённых Сил Российской Федерации. «Флинта», «Наука», Москва 2008, s. 27.

⁷²³ Новый этап военного строительства. Вестник военной информации № 8, 1998.

⁷²⁴ Волков Сергей (2010): Путем проб и ошибок 1. Воздушно-космическая оборона № 2, 2010.

Toinen vaihtoehto edellytti ilmavoimien, ilmapuolustusjoukkojen ja strategisten ohjusjoukkojen yhdistämistä yhdeksi puolustushaaraksi nimitykseltään ilma-avaruusjoukot (ven. Воздушно-космические войска). Sen ensimmäisessä vaiheessa yhdistettiin ilmapuolustusjoukot ja ilmavoimat sekä toisessa vaiheessa näihin liitettäisiin avaruusjoukot ja strategiset ohjusjoukot. Tässä vaihtoehdossa puolustushaarojen määrä olisi vähentynyt kolmeen ja niiden lisäksi olisi ollut maahanlaskujoukot itsenäisenä aselajina.⁷²⁵

Edelleen Sergejevin hanke strategisten pidäkevoimien kehittämisestä ei niin ikään ollut uusi. Siitä oli itse asiassa annettu Neuvostoliiton presidentin käsky marraskuussa 1991. Käskyn mukaan ne olisi pitänyt perustaa strategisten ohjusjoukkojen, ennakkovaroitus- ja avaruuden valvontajoukkojen, ohjuspuolustuksen sekä avaruusjoukkojen pohjalta. Strategisten pidäkevoimien komentajalle olisi lisäksi alistettu ilma- ja merivoimien strategiset ydinaseyksiköt.⁷²⁶ Vaikuttaa siten siltä, että puolustusministerin, silloisen strategisten ohjusjoukkojen operatiivisen osaston päällikön, koulutuspäällikön ja sittemmin komentajan - Igor Sergejevin johdolla 1980-luvun lopulla laaditut asevoimien kehittämissuunnitelmat oli kaivettu esille.

Subjektiivisuuden vaikutusta ilmentää pitkälti puolustusneuvoston ja aikanaan sotatollisen komission perustamiseen ja näiden järjestelyihin liittyvä lyhyen tähtäimen johtaminen. Yhtenä syynä tähän on nähty se, että sotilaallista reformia tai asevoimien uudistamista ei ole lainsäädännöllisesti säädelty. Yrityksiä ja lakialoitteita duumassa sotilaallisen kehittämistyön prosessin lainsäädännölliseen sääntelyyn oli kuitenkin tehty, mutta ne eivät johtaneet tuloksiin⁷²⁷.

Merkittävä oli kuitenkin armeijankenraali Kvašninin näkemys, jonka mukaan uudistuksen tuloksena ovat asevoimat, joiden kykyä strategiseen pidäkkeeseen, ennakkovaroitukseen ja Venäjää ja sen liittolaisia vastaan kohdistuvan aggression torjuntaan on pystytty lisäämään. Vastaavasti asevoimien kykyä paikallisten konfliktien ja sotien ennaltaehkäisemiseen, rajoittamiseen ja neutralisointiin on kehitetty kansainvälisiä velvoitteita unohtamatta.⁷²⁸ Edellä mainittu on konseptuaalisen tason esimerkki niistä

---

⁷²⁵ Волков Сергей (2010): Путем проб и ошибок 1. Воздушно-космическая оборона № 2, 2010.

⁷²⁶ Sama.

⁷²⁷ Гацко М.Ф. (2008): Правовое обеспечение строительства Вооружённых Сил Российской Федерации. «Флинта», «Наука», Москва 2008, s. 30. Kts. myös Воробьев Э.А. (1998): Особенности военной реформы в России. Вестник военной информации № 6, 1998. Kenraalievosti Vorobjov erosi palveluksesta ”terveydellisistä syistä” huhtikuussa 1994, minkä jälkeen hän aloitti poliittisen uran duuman kansanedustajana. Eroamisen syy oli käytännössä erimielisyys puolustusministeri Gratsšovin kanssa Tšetšenian operaatioon käytettävien joukkojen valmiudesta.

⁷²⁸ Квашнин А. В: (1998): Основные направления реформирования Вооружённых сил Российской Федерации. Вестник военной информации № 2, 1998. Sergejev puhuessaan Belgiassa kesällä 1998 toi esille saman asian kuitenkin siten, että paikalliset sodat ja aseelliset konfliktit voivat johtaa tilanteen eskaloitumiseen laajamittaiseksi alueelliseksi sodaksi. Kts. Сергеев И.Д. (1998): О военной доктрине и реформировании Вооружённых сил. Вестник военной информации № 7, 1998.

lähtökohtaisista eroista, joita puolustusministeri Sergejevillä ja yleisesikunnan päällikkö Kvašninilla oli asevoimien kehittämisen suhteen⁷²⁹.

Toukokuun puolivälissä 1998 asevoimien ylimmän johdon kokouksessa esiintynyt puolustusministeri Sergejev toi esille, että talvikoulutuskausi oli erityinen siksi, että se tapahtui laajamittaisten uudistusten keskellä. Sergejevin mukaan ajanjaksossa muodostettiin integroidut strategiset ohjusjoukot, ilmavoimien ja ilmapuolustuksen yhdistäminen oli aloitettu, maahanlaskujoukkojen taistelukyvyyn viimeistely oli käynnissä sekä pysyvän valmiuden joukkoja muodostettiin. Samassa yhteydessä Sergejev kuitenkin mainitsi, että koulutus tapahtui äärimmäisen vähällä taloudellisilla ja muilla materiaalisilla resursseilla. Tästä huolimatta strategisissa ohjusjoukoissa otettiin aseistukseen ja kokeilunomaiseen taistelupäivystykseen ensimmäiset Topol-M –ohjukset. Edelleen esimerkkinä Sergejev toi esille, että *”vuonna 1997 ei käytännössä ollut joukko-osasto, joka olisi ollut välittömässä valmiudessa taistelu tehtävän täyttämiseen, pl. strategiset ohjusjoukot ja jotkut maahanlaskujoukkojen yksiköt”*.⁷³⁰ Tähän viittasi myös yleisesikunnan järjestely- ja liikemääräpäätöspäätöshallinnon päällikkö kenraalievosti Putilin kesällä 1998. Putilinin mukaan asevoimien keskeytyksetöntä vahvuuden vähentämistä ovat ajoittain häirinneet ”ylimääräiset toimenpiteet”, jotka monesti rikkoivat suunnitelmallisen kehittämisen⁷³¹.

Edelleen Sergejevin mukaan maavoimien koulutustason lasku oli ilmeistä, sillä *”viimeisten viiden vuoden aikana sotilaspäiväissä ei toteutettu yhtään pataljoonan tai rykmentin päivämarssia. Taktiset harjoitukset pidettiin komppanian–pataljoonan puitteissa”*. Materiaaliset puutteet Sergejevin mukaan johtuivat siitä, että todellisista puolustusmäärärahoista 90 % käytettiin asevoimien ylläpitoon, palkkoihin sekä vaate- ja ruokahuoltoon.⁷³²

Kokonaisuudessaan asevoimien henkilöstövähennykset olivat olleet sitä luokkaa, että tavoitteeksi oli asetettu noin 10 maavoimien pysyvän valmiuden divisioonan tai yhtymän rakentaminen 1.1.1999 mennessä. Tähän viittasi niin puolustusministeri Sergejev⁷³³ kuin turvallisuusneuvoston sihteeri Kokošin⁷³⁴.

---

⁷²⁹ Vaikka Kvašnin ei tuonut esille kykyä laajamittaisen sodan hallintaan, asevoimien yleisesikunta-akatemiaan simulaattorikeskuksessa toimeenpantiin harjoitus, jossa tietokoneavusteisesti harjoiteltiin asevoimien rintaman operaatiota. Kts. Главное – организованность, инициатива, исполнительность. Вестник военной информации № 6, 1998.

⁷³⁰ Sama.

⁷³¹ Путилин В.Н. (1998): Оптимизация численности Вооруженных сил. Вестник военной информации № 6, 1998.

⁷³² Kts. Главное – организованность, инициатива, исполнительность. Вестник военной информации № 6, 1998. Pääministeri Jevgeni Primakov mainitsi puolustusministeriön johdon kokouksessa 11.11.1998: *”viimeisten kahden kuukauden aikana asevoimille on annettu 6,2 miljardia ruplaa, joista 5,1 miljardia on käytetty palkkojen maksamiseen”*. Yksittäisenä esimerkkinä kyseinen palkkojen 82 % osuus annetuista määrärahoista osoittaa selkeästi asevoimien rahoitustilanteen, siis käytännössä määrärahat ”syötiin”.

⁷³³ Новый этап военного строительства. Вестник военной информации № 8, 1998.

⁷³⁴ Перспективы военного строительства. Вестник военной информации № 8, 1998.

Jakson aikana merivoimat säilyttivät pitkälti rakenteensa. Huomattavimpia muutoksia olivat johtamistasojen vähentäminen sekä Itämeren ja Tyynenmeren laivastoissa tapahtuneet maavoimien joukkojen alistamiset merivoimille. Kaliningradin erityisalueella sijainnut 11. Armeija alistettiin Itämeren laivastolle ja siitä muodostettiin operatiivisstrateginen yhtymä. Vastaavasti Tyynenmeren laivastossa muodostettiin 1.6.1998 operatiivisstrateginen yhtymä alistamalla Kamtšatkan niemimaalla oleva armeijakunta ja ilmapuolustusarmeijakunta.

1997 joulukuussa presidentti Jeltsin julisti, että Leningradin sotilaspiirissä ja Kaliningradissa joukkojen vahvuutta vähennetään 40 %:lla. Kyseisille alueille ryhmitetään joukkoja, jotka eivät ole divisioonaa suurempia.⁷³⁵ Kyseiset vähennykset liittyivät asevoimien vahvuuden supistamiseen 1.1.1999 mennessä 640 000 sotilaalla 1,2 miljonaan.⁷³⁶ Vähennyksistä huolimatta asevoimat olivat Leonid Ivašovin mukaan ”olemassaolon rajoilla”, mikä pitkälti hänen mukaansa johtui siitä, että valtion resursseja ei ollut ja tätä ei otettu huomioon asevoimien kehittämissuunnitelmia laadittaessa. Edelleen Ivašovin mukaan suuret organisatoriset uudistukset, kuten maavoimien statuksen lakkauttaminen puolustushaarana sekä ilmavoimien ja ilmapuolustuksen yhdistäminen, eivät johtaneet asevoimien taistelukyvyyn kasvuun. Epäonnistumisena Ivašov näki myös Sergejevin ajaman strategisten pidäkevoimien hankkeen, joka lisäksi johti ristiriitoihin ylimmässä sotilasjohdossa.⁷³⁷

Venäläiset asiantuntijat ovat kirjoittaneet varsin kriittisesti asevoimia 1990-luvulla koskeneista uudistuksista. Esimerkiksi S.G. Osmatškon mukaan 1990-luku oli ”menetettyjen mahdollisuuksien vaihe”, jolloin viivästykset uudistamisessa aiheutuivat seuraavista tekijöistä: valtiollisen ja yhteiskunnallisen ymmärryksen puute uudistusten ajatuksista, tavoitteista ja lopputuloksista, maan johdon poliittisen tahdon ajoittainen puuttuminen, geopolitiittisten tekijöiden huomioon ottamatta jättäminen ja sisäpoliittisen tilanteen vaikuttaminen ulkopoliitiikkaan, asevoimien kehittämisen valtiollisen ja siviilivalvonnan puute, sotilasbudjetin primitiivinen muodostaminen ja kontrolloimaton määrärahojen käyttö sekä sotilasbyrokratian heikkous uudistuksiin.⁷³⁸

---

⁷³⁵ Сергеев И.Д. (1998): О военной доктрине и реформировании Вооруженных сил. Вестник военной информации № 7, 1998.

⁷³⁶ Воробьев Э.А. (1998): Особенности военной реформы в России. Вестник военной информации № 6, 1998.

⁷³⁷ Ивашов Л.Г. (2006): Военная реформа в России: состояние и перспективы. Löydettävissä: <http://www.km.ru/glavnoe/2006/12/05/strategii-razvitiya-rossii/livashov-voennaya-reforma-v-rossii-sostoyanie-i-perspe> (21.11.2016).

⁷³⁸ Осъмачко С.Г. (2012): Военная реформа в Российской Федерации (1990-е гг.): Войска ПВО и ВВС. «Великий Волжский путь: человек, пространство, время, документ», секция военной истории. «Российский государственный гуманитарный университет, филиал в г. Ярославле», 2012. Löydettävissä: <http://www.gvw-rgnu.narod.ru/section/section4/stati2012/osmachko.htm> (21.11.2016).

4.3. Asevoimien kehittäminen vuosina 2000–2007

”Kaikki perustavaa laatua olevat päätökset asevoimien kehittämiseksi on tehty. Liian vaikeina ne meille annettiin, liian kalliita ne Venäjän valtiolle ovat. On koittanut vaihe niiden toteuttamiselle.”

Presidentti Vladimir Putin 20.11.2000⁷³⁹

Yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Anatoli Kvašnin ilmoitti jo marraskuussa 1997 puolustusministeriön kollegion kokouksessa, että heinäkuussa 1997 presidentin hyväksymän asevoimien kehittämiskonseptin pohjalta asevoimien puolustushaarojen ja maahanlaskujoukkojen reformisuunnitelmien vaiheistus on laadittu ja asevoimien yleistä kehittämissuunnitelmaa laaditaan⁷⁴⁰. Asevoimien kehittämissuunnitelman työstämistä jatkettiin kuitenkin vielä runsaan kolmen vuoden ajan. Puolustusministeri Ivanov asian ilmaisi Krasnaja Zvezdan haastattelussa 28.3.2003, että *”eräistä syistä johtuen kesällä 1998 hyväksyttyä konseptiota ei asiaankuuluvalla tavalla toteutettu, minkä seurauksena sotilaallisen organisaation rakenne pysyi massiivisena ja tehottomana”*⁷⁴¹.

Asevoimien uudistamiseksi suunniteltujen ensisijaisten toimien toteuttaminen oli aloitettu, kun sisäinen poliittinen tilanne Venäjällä ratkaisevasti muuttui. Presidentti Jeltsin luopui ennen aikaisesta presidentin tehtävien täyttämisestä ja nimitti Vladimir Putinin virkaatekeväksi presidentiksi 31.12.1999. Virallisesti Putin valittiin Venäjän toiseksi presidentiksi 26.3.2000 ja edelleen toiselle kaudelle 14.3.2004. Mitä ilmeisimmin presidentin vaihtuminen oli tekijä, joka aiheutti asevoimien kehittämiskomission ja sen työryhmien työn keskeytyksen käytännössä vuodeksi 2000⁷⁴².

Vt. presidentti Putin ei kuitenkaan erottanut sotilasjohtoa, vaan aloitti perehtymisen asevoimien ja yleensä sotilaallisen organisaation tilaan⁷⁴³. Tähän on nähtävissä ainakin kolme vaikutinta. Alkuvuonna 2000 Venäjän tilanne oli varsin haasteellinen. Putin oli virkaa tekevä presidentti ja presidentinvaalit oli määrä järjestää 26.3.2000, mikä oletettavasti vaikutti hänen toimintansa priorisointiin. Toiseksi asevoimien johto oli asevoimien reformitoimien tiimellyksen ohella ollut loppukesästä 1999 alkaen tiukasti kiinni terrorisminvastaisessa operaatioissa Tšetšeniassa. Sotilasjohdon vaihto ei kyseisessä tilanteessa todennäköisesti olisi tilanteen kehittymiseen ainakaan positiivisesti vaikuttanut. Kolmanneksi ilman YK:n turvallisuusneuvoston mandaattia toteutettu Naton il-

---

⁷³⁹ Путин В.В: (2000): Стратегическое сдерживание и предотвращение агрессии. Вестник военной информации № 12, 2000. Presidentti Putinin puhe asevoimien ylimmän johdon kokouksessa 20.11.2000.

⁷⁴⁰ Ктс. Реформа. Время решительных действий. Вестник военной информации № 11, 1997.

⁷⁴¹ Военную безопасность гарантируем. Красная звезда 23 марта, 2003 г. Artikkelin sisältää puolustusministeri Ivanovin haastattelun.

⁷⁴² Волков Сергей (2010b): Путем проб и ошибок (2). Воздушно-космическая оборона № 3, 2010.

⁷⁴³ Газукин Павел (2000): Строительство и реформирование Вооруженных сил в 2000 – 2001 гг. Военная политика В. Пунина. Информационная группа «Панорама», Москва. Апрель 2000, с. 5.

maoperaatio Balkanilla oli päättynyt kesällä 1999, mikä johti väistämättä Venäjällä sotilaspoliittisen tilanteen uudelleenarviointiin. Em. tekijöiden johdosta kansallisen turvallisuuden konseptioon ja myös sotilasdoktriiniin tehtiin täsmennyksiä loppuvuodesta 1999 ja alkuvuodesta 2000. Sotilasdoktriini vahvistettiin vasta presidentin vaalien jälkeen 21.4.2000.

Puhuessaan ylimmän upseeriston ylentämistilaisuudessa 20.1.2001 presidentti Putin toi esille, että asevoimien reformi ei ole edistynyt toivotulla tavalla. Tällöin hän viittasi mm. siihen, että *”asevoimien taistelukykyyn vaikuttavia päätöksiä täytetään epätasaisesti ja epätäydellisesti, aseistuksen ja kaluston uusimisessa on viivästyksiä, puolustusbudjetti on epätasapainossa, korruptio ja lahjustenotto ovat lisääntymässä”*. Vaikeuksista huolimatta tai niistä johtuen vuonna 2000 tehtiin myös pitkälle meneviä päätöksiä niin sotilaallisen organisaation kuin erityisesti asevoimienkin kehittämisen osalta⁷⁴⁴.

Kenraalievcersti Manilov muotoili em. tilannekuvauksen hieman yleisemmin toteamalla jälkikäteen, että negatiivisesti sotilaalliseen kehittämistyöhön vaikuttivat rahoituksen alimitoitus, riittämätön materiaalistekninen tuki, sotilashenkilöstön sosiaalisen aseman lasku, palveluksen arvostuksen lasku ja sotilaalliselle organisaatiolle kohdistuvan yhteiskunnallisen tuen heikentyminen. Nämä tekijät yhdessä johtivat asevoimien varustautuneisuuden tason ja joukkojen koulutuksen intensiteetin laskuun sekä sotilaallisen organisaation täydentämisen sosiaalisen perustan laskuun.⁷⁴⁵

Käytännössä kyse oli myös epäluottamuksesta nimenomaan puolustusministeri Sergejeviä kohtaan. Asevoimien tilan selvittämiseksi turvallisuusneuvoston sihteeri Sergei Ivanov tutustui sotilaspiireihin ja laivastoihin ennen lokakuun 2000 turvallisuusneuvoston kokousta. Sergei Ivanovin mukaan tuloksena oli näkemys niistä ongelmista, jotka liittyivät *”epäsäännölliseen rahoitukseen, matalaan taistelu- ja liikekannallepanovalmiuden sekä taistelu- ja operatiivisen koulutuksen tasoon, aseistuksen ja kaluston epätydyttävään tilaan, sotilaskurin heikkoon tasoon, monien nuorten upseerien eroamiseen sekä ratkaisemattomiin sosiaalisiin kysymyksiin”*.⁷⁴⁶

---

⁷⁴⁴ Presidentti Putinin puhe ylimmän upseeriston ylentämistilaisuudessa 18.1.2001. Löydettävissä <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/21164> (31.1.2017). Kts. Наиль Гафутулин (2001): *Офицерский корпус - опора государства*, Красная звезда, 20 января 2001 г. Löydettävissä: http://old.redstar.ru/2001/01/20_01/tema.html. Myös: Коренная модернизация военной организации государства начнется в этом году. Вестник военной информации № 1, 2001.

⁷⁴⁵ Манилов В.Л. (2003) Вектор военной политики. Красная звезда 27.6.2003. Margarete Kleinin mukaan usein syyt kattavan asevoimien uudistussuunnitelman laatimisen epäonnistumiseen ovat olleet: sotilaiden sisäinen oppositio, poliittisen tahdon puuttuminen ja riittämättömät taloudelliset voimavarat. Margarete Klein (2012): *Towards a "new look" of the Russian armed forces?* Kirjassa: Roger N. McDermott, Bertil Nygren and Carolina Vendil Pallin (2012): *The Russian Armed Forces in Transition. Economic, geopolitical and institutional uncertainties*. Routledge Taylor and Francis Group, Abingdon Great Britain, s. 29.

⁷⁴⁶ Секретарь Совета безопасности Сергей Иванов: Стратегия безопасности России. Löydettävissä: http://ng.ru/ideas/2000-11-29/1_ivanov.html. (30.1.2017).

4.3.1. Turvallisuusneuvoston kokoukset vuonna 2000

Huolimatta siitä, että asevoimien kehittäminen perustui hyväksytyihin ja vuoteen 2005 asti ulottuviin linjauksiin, eikä siis välttämättä yksityiskohtaisiin julkistettuihin suunnitelmiin, asevoimien ylimmän johdon, so. puolustusministerin ja yleisesikunnan päällikön lähtökohdat sotilaallisen organisaation ja erityisesti asevoimien kehittämiseksi olivat pitkälti ristiriitaiset. Puolustusministeri Sergejev kannatti kehittämisen painottamista strategiaan ydinaseisiin lähinnä tavanomaisen asevoiman kustannuksella, kun taas yleisesikunnan päällikkö Kvašnin näki tarpeelliseksi niiden voimakkaan vähentämisen ”*minimaalisen riittävälle tasolle*” lisätäkseen panostusta suorituskykyihin tavanomaisen asevoiman osalta⁷⁴⁷.

Kvašninin osalta kyse ei pelkästään ollut ydinaseista ja niiden roolista sinällään, vaan myös asevoimien rahoituksen jakamisesta. Käytännössä asevoimille osoitettu rahoitus riitti ydinasevoimien suorituskykyjen ylläpitoon ja muiden ruokkimiseen⁷⁴⁸. Tilanne asevoimien kehittämisen osalta oli kevät–kesällä 2000 ajautumassa umpikujaan ”ohjusmiesten” ja ”yleisesikuntalaisten” välillä.⁷⁴⁹ Tilanteen vakavuudesta huolimatta julkisuuteen pyrittiin antamaan kuva siitä, että mainitut osapuolet pyrkivät yhteistoimin löytämään soveliaan ratkaisun vuoteen 2010 ulottuvassa suunnitelmassa, jota oli tarkoitus käsitellä turvallisuusneuvostossa elokuussa 2000⁷⁵⁰.

Umpikujasta ulospääsemiseksi turvallisuusneuvoston istunnoissa elokuussa ja marraskuussa 2000 tehtiin ratkaisevia päätöksiä asevoimien osalta. Gazukinin mukaan presidentti oli käytännössä pakotettu tekemään päätöksiä, sillä tilanne oli jatkuvasti ”pahentunut” vuosina 1999 – 2000 ja käytännössä ”Jeltsinin-Sergejevin sotilasreformi” ei

---

⁷⁴⁷ Joidenkin arvioiden mukaan Kvašninin ajatusten mukaan maasijoitteisten ydinaseiden määräksi määritettäisiin 150 ja ydinkärkien määräksi 1 500. Kts. tarkemmin Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 13-17.

⁷⁴⁸ Strategisten ohjusjoukkojen osalta tilannetta paransi myös se, että ainakin osa avaruusjoukkojen tekemistä avaruusrakettilaukauksista saaduista tuloista ohjautui johtavaan esikuntaan, siis strategisten ohjusjoukkojen pääesikuntaan.

⁷⁴⁹ Strategisten ohjusjoukkojen rahoituksesta osa tapahtui ”suljetuilla tileillä”, ts. salaisilla budjetin menoluokilla. Kvašninin ajatukset sisälsivät mm. ydinasejoukkojen oleellisen vähentämisen ja vapautuvien varojen ohjaamisen tavanomaisille voimille, strategisten ohjusjoukkojen statuksen alentamisen puolustushaarasta aselajiksi yleisesikunnan johtoon, Avaruusjoukkojen perustamisen uudeksi aselajiksi niin ikään yleisesikunnan alaisuuteen, joukkoryhmittymien vahvistamisen Pohjois-Kaukasiassa, puolustusministeriön ja yleisesikunnan erottamisen toisistaan hallinnokseksi ja operatiiviseksi johtoportaaniksi. Sergejevin ja Kvašninin välisistä ristiriidoista kts. Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 12-19.

⁷⁵⁰ Presidentin työtapaminen puolustusministerin ja yleisesikunnan päällikön kanssa 15.7.2000. Kts. <http://www.kremlin.ru/events/president/news/38398> (31.1.2017). On selvää, ettei kuukaudessa asevoimien 10-vuoden kehittämisohjelmaa ei ehditä laatimaan. Kenraalievosti Juri Balujevskin mukaan kyse ei ollut ”*sotapäälliköiden henkilökohtaisten intressien ajamisesta*». Yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön haastattelu Moskovski Komsomolets –sanomalehdessä 23.11.2000. Löydettävissä: <http://www.mk.ru/print/article/116536/> (1.2.2017)

tuottanut asiaankuuluvia tuloksia erityisesti Tšetšenian vastaterrorismioperaatioissa.⁷⁵¹

11.8.2000 pidetyssä turvallisuusneuvoston kokouksessa käsiteltiin sotilaallisen organisaation ja sen osana asevoimien kehittämisstrategiaa vuoteen 2015 asti sekä kehittämistehtäviä vuoteen 2010⁷⁵². Presidentti Putinin mukaan kyse ei ole yhden toimialan asiasta, vaan yhteiskunnallisesta ongelmasta. Edelleen hänen mukaansa uudistaminen on välttämätöntä, sillä asevoimat eivät ole tehokkaita. Putin totesi, että ”...*asevoimien reformisuunnitelmia ei toteutettu viimeisten 10 vuoden aikana*”.⁷⁵³

Pavel Gazukin mukaan kyseisessä istunnossa turvallisuusneuvoston sihteeri Sergei Ivanov velvoitettiin laatimaan sotilaallisen reformin perusajatus perustuen yleisesikunnan laskelmiin. Istunnossa ei tehty lopullisia yksityiskohtaisia päätöksiä asevoimien uudistamisen tai niiden määräaikaisten osalta. Sen sijaan päätettyjen linjausten perusteella tehtävälle jatkosuunnittelulle annettiin aikaa aluksi syyskuun 2000 loppuun. Tuolloin kuitenkin suunnitelmien keskeneräisyys aiheutti asian ratkaisun siirtämisen turvallisuusneuvoston marraskuiseen istuntoon.⁷⁵⁴

Puolustusministeri Sergejevin mukaan elokuisessa turvallisuusneuvoston kokouksessa linjattiin asevoimien vahvuuden supistaminen 1,2 miljoonasta 850 000 sotilaaseen, minkä toteuttaminen edellytti kuitenkin presidentin ukaasia. Sergejevin mukaan vuosina 2001–2003 mm. maavoimista vähennetään 180 000, merivoimista 50 000, ilma-voimista 40 000 sotilasta, strategisista ohjusjoukkoista 60 000 sekä maahanlaskujoukoista 5 000 sotilasta⁷⁵⁵.

---

⁷⁵¹ Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 19.

⁷⁵² "О состоянии вооруженных сил РФ, об основных направлениях их строительства и развития до 2010 года". Kts. https://www.1tv.ru/news/2000/08/07/298778-v_pyatnitsu_11_avgusta_v_kremle_sostoitsya_ocherednoe_zasedanie_soveta_bezopasnosti_rf (30.1.2017)

⁷⁵³ Presidentin aloituspuhe turvallisuusneuvoston kokouksessa 11.7.2000. Kts. <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/21525> (31.1.2017).

⁷⁵⁴ Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 21-22.

⁷⁵⁵ Интерфакс – АВН (Агентство военных новостей) 08.09.2000: МИНИСТР ОБОРОНЫ ИГОРЬ СЕРГЕЕВ ПОДТВЕРДИЛ СООБЩЕНИЯ О ГРЯДУЩЕМ СОКРАЩЕНИИ НА ОДНУ ТРЕТЬ РОССИЙСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ <http://militarynews.ru/> (2.2.2017). Gazukinin mukaan asevoimien osalta linjaukset merkitsivät, että niiden vahvuutta supistetaan 485 000 henkilöllä, joista sotilaita on 365 000 ja siviilihenkilöitä 120 000. Kts. Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 29.

Sergejevin mukaan avaruusjoukot (VKS) ja ohjuspuolustusjoukot (RKO) alistetaan vuoden 2001 puolivälissä suoraan yleisesikunnalle. Varsinaiset strategiset ohjusjoukot muutetaan vuonna 2002 aselajiksi, liitetään ilmavoimiin vuonna 2005 ja samalla organisaatiota kevennetään lakkauttamalla ohjusarmeijoiden esikunnat ja vähentämällä ohjusdivisioonien määrä 14:sta 4:ään.⁷⁵⁶ Mainituista vähennyksistä 240 000 oli tarkoitus kohdistaa upseerikuntaan ja näistä edelleen kolmannes vanhempiin upseereihin. Samalla kenraaleiden määrää oli tarkoitus vähentää 400:lla. Turvallisuusneuvoston sihteeri Sergei Ivanovin mukaan mainitut vähennykset koskevat lähinnä huoltoa ja johdotoportaita, joilla ei ole suoranaisia taistelutehtävävelvoitteita.⁷⁵⁷ Oli siten ilmeistä, että jo tuolloin Ivanov tarkoitti yhtymiä ja joukko-osastoja, jotka olivat supistetussa valmiudessa tai kaaderoituina.

Marraskuussa 2000 pidetyssä turvallisuusneuvoston kokouksessa linjattiin, että 11 soti-laallisen organisaation osalta vahvuutta supistetaan seuraavien viiden vuoden aikana kaikkiaan 600 000 henkilöllä, joista 470 000 oli sotilas- ja 130 000 siviilihenkilöä. Kokonaisuudessaan vuoteen 2005 mennessä sotilaallisten organisaatioiden henkilöstö-vahvuutta oli määrä vähentää lähes 20 %. Asevoimien osalta uudistukset toimeenpannaan kahdessa vaiheessa vuosina 2001–2005 ja 2006–2010.⁷⁵⁸ Oli siten selvää, että varsin mittavia päätöksiä asevoimien kehittämiseksi oli tehty ja että ne perustuivat pitkälti yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Kvašninin johdolla tehtyihin kaavailuihin⁷⁵⁹.

Asevoimien ylimmän johdon kokouksessa 20.12.2000 presidentti Putin kuvasi asevoimien toiminnan tehottomuutta varsin mustavalkoisesti: ”...*joko kuljetaan tällä tiellä ja viedään kaikki hamaan loppuun, tai yritetään hinnalla millä hyvänsä selvittää tilanteesta*”⁷⁶⁰. Putin

---

⁷⁵⁶ Интерфакс – АВН (Агентство военных новостей) 08.09.2000: МИНИСТР ОБОРОНЫ ИГОРЬ СЕРГЕЕВ ПОДТВЕРДИЛ СООБЩЕНИЯ О ГРЯДУЩЕМ СОКРАЩЕНИИ НА ОДНУ ТРЕТЬ РОССИЙСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ <http://militarynews.ru/> (2.2.2017).

⁷⁵⁷ Kts. Решения по реформированию военной организации приняты. Вестник военной информации № 11, 2000. Vanhemmilla upseereilla tarkoitetaan upseerikategorioita, jotka ovat majurin – everstin arvoissa. Kts. myös Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 27. Gazukinin näkemyksen mukaan strategisia ohjusjoukkoja koskevat muutokset olisi toteutettava vuoteen 2006 mennessä, jolloin käyttökänsä päätepisteen saavuttaneiden strategisten ohjusten vähentämiseen liittyen varsinaisten joukkojen muutokset ja liittäminen ilmavoimiin tai suoraan ylijohdolle (so. yleisesikunta) alistettuna olisivat vähiten ”kivuliaita”. Kts. Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 22.

⁷⁵⁸ Näistä supistuksista esimerkiksi 20 000 kohdistui sisäministeriön sisäisiin joukkoihin, 10 000 rautatiejoukkoihin ja 5 000 rajavartiopalveluun. Kts. Решения по реформированию военной организации приняты. Вестник военной информации № 11, 2000. Kts. myös Otteita presidentin puheesta turvallisuusneuvoston istunnossa 9.11.2000. Kts. <http://www.kremlin.ru/events/president/news/39653> (31.1.2017).

⁷⁵⁹ Yleisesikunnan suunnitelmat laadittiin käytännössä operatiivisessa päähallinnossa, jonka päällikkönä tuolloin toimi kenraaliversti Juri Balujevski. Kts. myös Rose Goettemueller (2004): Nuclear Weapons in Current Russian Policy. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): The Russian Military: Power and Policy. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 187.

⁷⁶⁰ Путин В.В: (2000): Стратегическое сдерживание и предотвращение агрессии. Вестник военной информации № 12, 2000.

toi esille nimenomaisesti sen, että strateginen pidäke toimii hyvin, mutta on olemassa muita uhkia. Niiden takia ”armeijan on oltava valmiina kaikissa strategisissa suunnissa neutralisoimaan ja torjumaan mikä tahansa aseellinen konflikti ja hyökkäys.”⁷⁶¹ Tällä lausunnolla Putin käytännössä asettui yleisesikunnan päällikön ajaman uudistuslinjan kannalle ja viittasi tarpeeseen muodostaa pysyvän valmiuden joukkoryhmä Lounaiseen ja Keski-Aasian strategiaan suuntiin. Samalla esille tuli se, että asevoimien varojen kohdentamista oli muutettava nimenomaan tavanomaisten asevoimien suuntaan.

Muutoksia ei kuitenkaan tehty eri voimaviranomaisten budjettiosuuksiin. Budjetin osalta lähtökohta oli se, että suunnitelmat oli laadittu vuoteen 2010 ulottuvan talouskehitysennusteen ja lähimmän kolmen vuoden talousarvioennusteen perustalle. Budjetin ja puolustusmenojen lähtökohtana oli 5 %:n vuosittainen BKT:n kasvu vuoden 2000 hintatasolla.⁷⁶² Asevoimien osalta lähtökohtaisena perusteena oli se, että puolustusbudjettia kasvatetaan ja samalla edellytettiin sen rakenteen muutosta. Sen mukaisesti 2000-luvun alun tilanne, jossa asevoimien ylläpitoon käytetään noin 70 % ja kehittämiseen noin 30 % on muutettava suhteeksi 50:50 % vuoteen 2010 mennessä⁷⁶³.

Näillä perusteilla yleisesikunta laati tarkennetun asevoimien kehittämissuunnitelmakokonaisuuden vuosille 2001–2005, jonka presidentti vahvisti 16.1.2001⁷⁶⁴. Sen mukaan tavoitteena oli saattaa asevoimien rakenne, kokoonpano ja vahvuus sotilaallisen turvallisuuden uhkien ja suuntautumisen sekä valtion taloudellisten resurssien mukaisiksi. Suunnitelmat edellyttivät asevoimien siirtymistä käytännössä kolmen puolustushaaran järjestelmään, jotka olivat maavoimat, merivoimat ja ilmavoimat.

Tammikuun 2001 päätösten mukaan maavoimien pääesikunta oli määrä perustaa uudelleen vuoden 2001 joulukuuhun mennessä sekä strategisista ohjusjoukoista muodostaa maahanlaskujoukkojen ohella keskitettyyn johtoon lisäksi kaksi itsenäistä aselajia: Strategiset ohjusjoukot ja Avaruusjoukot 1.6.2001 mennessä. Näiden lisäksi tarkoitus oli selvittää mahdollisuudet erottaa asevoimien hallinnollinen ja operatiivinen johtaminen toisistaan huhtikuun 2001 puoliväliin mennessä.⁷⁶⁵ Maahanlaskujoukot

---

⁷⁶¹ Путин В.В. (2000): Стратегическое сдерживание и предотвращение агрессии. Вестник военной информации № 12, 2000.

⁷⁶² Ктс. Решения по реформированию военной организации приняты. Вестник военной информации № 11, 2000.

⁷⁶³ Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 22.

⁷⁶⁴ Развитие видов Вооруженных Сил и родов войск. http://voenservice.ru/boevaya_podgotovka/ogp/razvitie-vidov-voorujennyih-sil-i-rodov-voysk (31.2.2017). Volkovin mukaan kyse on presidentin ukaasista n:o 45 ja sen perusteella puolustusministeri Sergejevin 26.1.2001 antamasta käskystä. Ктс. Волков Сергей (2010): Путем проб и ошибок (3). Воздушно-космическая оборона № 4, 2010.

⁷⁶⁵ <http://voen-pravo.ru/ogp-podgotovka/1170-q86>. Sivusto on Venäjän asevoimien upseereiden sähköinen kirjasto. Ктс. myös Волков Сергей (2010): Путем проб и ошибок (3). Воздушно-космическая оборона № 4, 2010.

sen sijaan jatkaisivat edelleen itsenäisenä aselajina, joka pyrittäisiin vapauttamaan nykyisistä niille kuulumattomista rauhanturvatehtävistä⁷⁶⁶.

Puolustusministeri Sergejevin helmikuussa 2001 antaman haastattelun mukaan asevoimien kehittämissuunnitelman 2001–2005 tärkeimpiä tehtäväkenttiä olivat: asevoimien siirtyminen kolmen puolustushaaran järjestelmään (maa-, meri- ja ilmavoimat), asevoimien taistelu- ja liikekannallepanovalmiuden lisääminen erityisesti tavanomaisien asevoimien osalta, asteittainen puolustusbudjetin rakenteellisen epätasapainon korjaaminen sekä sotilaallisen kehittämisen lainsäädännöllisen perustan parantaminen. Edelleen Sergejevin mukaan uudistusten perustana on Venäjän kansantalouden tilan kehitys ja mikäli se on suunnitelmien mukainen ”*noin vuosina 2015–2020 aloitamme uuden sukupolven aseistuksen ja kaluston hankinnat*”.⁷⁶⁷

Asevoimien yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön kenraalileversti Juri Balujevskin mukaan kyse ei ollut ”*vanhan säilyttämisestä, vaan uuden armeijan perustan muodostamisesta*”. Hänen mukaansa suunnitelma käsitti asevoimien vahvuuden supistamisen 485 000 henkilöllä koskien kaikkia puolustushaaroja ja aselajeja, asevoimien kehittämissuunnitelman 2001–2005 viimeistelyä, asevoimien aseistamisohjelman 2010 hyväksymisen, pysyvän valmiuden joukkojen edelleen lisäämisen, joukkoryhmittymien luomisen vuoteen 2006 mennessä Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin pohjalta Lounaiseen ja Volgan ja Uralin sotilaspiirien pohjalta armeija tai armeijakunta Keski-Aasian strategiseen suuntaan. Lisäksi suunnitelma edellytti asevoimien siirtymistä vuoteen 2005 mennessä käyttöulottuvuuksien mukaiseen kolmen puolustushaaran järjestelmään, strategisten ohjusjoukkojen muuttamista itsenäiseksi aselajiksi ja 1 500 taistelukärjen säilyttämistä sekä avaruusjoukkojen perustamista uutena aselajina strategisista ohjusjoukoista irrotetuista avaruus- ja avaruuspuolustusjoukoista.⁷⁶⁸

Merkittävää kyseisessä suunnitelmassa oli se, että asevoimien kehittämisen suunnittelun aikaperspektiiviä pidennettiin oleellisesti. Tällöin oli nähtävissä selkeitä viitteitä siitä, että asevoimien rakenteellisia ja toiminnallisia uudistuksia oli tarkoitus tehdä aina vuoteen 2010 asti, minkä jälkeen siirrytään laadullisiin uudistuksiin, so. aseistuksen ja kaluston kehittämiseen sekä uushankintoihin. Toinen merkittävä asia oli se, että suun-

---

⁷⁶⁶ Интерфакс – АВН (Агентство военных новостей) 21.11.2000: В ВОЕННОМ ВЕДОМСТВЕ РОССИИ ПРАКТИЧЕСКИ ЗАВЕРШЕНА РАБОТА НАД ПЛАНАМИ ПРЕДСТОЯЩЕГО РЕФОРМИРОВАНИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ, <http://militarynews.ru/> (2.2.2017)

⁷⁶⁷ Oleg Falichev (2001): Interview with defence minister Igor Sergeev. Vek No. 8, Feb. 23 – Mar. 1, 2001.

⁷⁶⁸ Виктор Сикирко (2000): Генерал-полковник Юрий Балувеский: армия поделит воздух, море и сушу. Московский комсомолец, 23.11.2000. Löydettävissä: <https://www.mk.ru/editions/daily/article/2000/11/23/116536-generalpolkovnik-yuriy-baluevskiy-armiya-podelit-vozduh-more-i-sushu.html> (1.2.2017). Kts. myös Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000–2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПЛАНОРАМА», Москва, s. 29–30. On huomattava, että Venäjä oli ehdottanut 13.11.2000 Yhdysvalloille strategisten aseiden vähentämistä vuoteen 2008 mennessä.

nitelma 2001 perustui kenraalievosti Balujevskin mukaan vuonna 1997 laadittuun asevoimien kehittämiskonseptioon, joskin nähtävästi uudelleen tulkittuna jäljellejäävien kolmen puolustushaaran osalta. Kolmas merkittävä tekijä oli se, että asevoimien kehittämisen jo vuonna 1992 julistettu periaate reaalisista materiaalisista perusteista oli tuotu käytäntöön. Tässä tarkoituksessa vuonna 2000 Venäjän valtionvarainministeriksi nimitetyn Aleksei Kudrinin johdolla laadittiin asiakirja ”asevoimien kehittämisen materiaalisesta perustasta”⁷⁶⁹.

Loppuvuoden 2000 päätökset koskivat myös puolustusministeriötä ja puolustusministeriä. Puolustusministeriön rakennetta muutettiin jo lokakuussa 2000 presidentin hallinnon ja turvallisuusneuvoston esityksen pohjalta. Puolustusministeri olisi jatkossa siviilihenkilö ja hänen sijaistensa määrää oli tarkoitus vähentää viidestä neljään, joista kaksi olisi 1. sijaisia. Lisäksi oli tarkoitus luoda puolustusministerin sijaisen siviilivirkoja, joista yhden tehtäviin kuului yhteistyön johtaminen puolustusteollisen kompleksin kanssa sekä sotateknisen yhteistyön kysymykset. Toisen puolustusministerin sijaisen tehtäviin kuuluivat rahoitus- ja talouskysymykset sekä kolmannen asevoimien kaikkinaisen koulutus.⁷⁷⁰

Kokonaisuudessaan kyseiset muutokset liittyivät puolustusministeriön ja asevoimien yleisesikunnan tehtävien keskinäiseen uudelleentarkasteluun ja siihen, miten hallinnollisia ja operatiivisia funktioita näiden instanssien välillä kehitetään. Turvallisuusneuvoston sihteerin Sergei Ivanovin mukaan kyseistä jaottelua sotilaspiireissä ei edellytetä, mutta mahdollisesti joissakin puolustushaarojen pääesikunnissa. Ivanovin mukaan puolustusministeriön vastuulle mahdollisesti jäävät asevoimien henkilötäydennykseen ja huoltoon liittyvät tehtävät. Yleisesikunta vastaisi tällöin strategisesta ja operatiivisesta suunnittelusta, joukkoryhmien muodostamisesta sekä joukkojen välittömästä johtamisesta ja taisteluvalmiudesta.⁷⁷¹

Puolustusministeri Sergejevin viimeisiksi töiksi puolustusministerinä jäivät siis hänen itsensä johdolla laadittujen asevoimien kehittämissuunnitelmien peruuttaminen. 28.3.2001 annetulla käskyllä toistaiseksi ainoaksi Venäjän marsalkaksi 21.11.1997 ylenetty Igor Sergejev siirrettiin presidentin avustajaksi strategiseen vakautteen liittyvissä

---

⁷⁶⁹ Виктор Сикирко (2000): Генерал-полковник Юрий Балуевский: армия поделит воздух, море и сушу. Московский комсомолец, 23.11.2000. Löydettävissä: <https://www.mk.ru/editions/daily/article/2000/11/23/116536-generalpolkovnik-yuriy-baluevskiy-armiya-podelit-vozduh-more-i-sushu.html> (1.2.2017). Artikkelissa esitetään yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön, kenraalievosti Juri Balujevskin haastattelu. Aleksei Kudrin toimi valtionvarainministerinä aina vuoteen 2011 asti. Hänen ansioikseen on luettu myös Venäjän ulkomaisen velan kuolelutukset ja ns. vakausrahaston luominen, jonka avulla Venäjä selviytyi vuosien 2008-2009 maailmanlaajuisesta finanssikriisistä. Tässä yhteydessä venäläinen termi ”materiaalinen perusta” tarkoittaa nimenomaan asevoimien rahoitusta.

⁷⁷⁰ Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва, s. 30-31.

⁷⁷¹ Секретарь Совета безопасности Сергей Иванов: Стратегия безопасности России. Löydettävissä: http://ng.ru/ideas/2000-11-29/1_ivanov.html. (30.1.2017).

asioissa ja hänen tilalleen puolustusministeriksi nimitettiin turvallisuusneuvoston sihteerinä toiminut marraskuussa 2000 reserviin siirretty Sergei Ivanov. Puolustusministerin sijaiseksi nimitettiin Ljubov Kudelina ja valtiosihteeriksi puolustusministerin sijaiseksi entinen Moskovon sotilaspiirin komentaja kenraalileversti Igor Puzanov.⁷⁷²

Täten eräs uudistustavoite sotilaspoliittisen johdon miehittämisestä siviilihenkilöillä saavutti konkretiaa. Sergei Ivanovhan ei ollut asevoimien upseeri, vaan turvallisuuspalvelussa (KGB, ven. КОМИТЕТ государственной безопасности) ja ulkomaantiedustelupalvelussa (SVR, ven. Служба внешней разведки) uransa tehnyt tiedustelija. Voidaan todeta, että nimittäessään Sergei Ivanovin puolustusministeriksi presidentti Putin mittasi samalla hänen henkilökohtaista lojaalisuutta.

Puolustusministeri Ivanov tarkensi sittemmin suunnitelmien sisältöä. Hänen mukaansa strategisista ohjusjoukoista erotettavat avaruuspuolustusjoukot (lyh. RKO) ja muut avaruusjoukot muodostivat uuden itsenäisen aselajin – Avaruusjoukot (ven. Космические войска, lyh. KV). Avaruusjoukot huolehtivat ohjushyökkäyksen ennakkovaroituksesta, avaruuden valvonnasta ja strategisista viestiyhteyksistä⁷⁷³. Edelleen kehittämissuunnitelman mukaan strategiset ydinaseet säilytetään triadi-muotoisena: maa-, meri- ja ilmasijoitteisina strategisina ydinaseina. Johtamisjärjestelmän osalta kaavailtiin, että Volgan ja Uralin sotilaspiirit yhdistetään Volga-Uralin sotilaspiiriksi. Ivanovin mukaan pääosa mainituista tehtävistä täytetään vuosina 2001–2003.⁷⁷⁴

Maaliskuussa 2001 presidentin antaman täydentävän ukaasin mukaisesti asevoimien rakenteen uudistamiseksi vajaat kolme vuotta uudessa kokoonpanossa toimineet strategiset ohjusjoukot muutettiin kahdeksi aselajiksi 1.6.2001 mennessä, siis Strategisiksi ohjusjoukoiksi ja Avaruusjoukoiksi (ven. Космические войска). Edelleen Volgan ja Uralin sotilaspiirit yhdistettiin 1.9.2001 mennessä Volgan-Uralin sotilaspiiriksi. Maa-voimien pääesikunta oli määrä perustaa uudelleen 1.12.2001 mennessä. Asevoimien kirjavahvuudeksi 1.1.2006 lähtien säädettiin 1 miljoonaa sotilasta.⁷⁷⁵

Kyseinen miljoonan sotilaan vahvuus on tulkittava tavoitevahvuudeksi. Elokuussa 2000 tehdyt asevoimia koskevat linjauksethan edellyttivät vahvuuden supistumista n. 850 000 sotilaaseen. Henkilöstövähennysten taustalla olivat nimenomaan taloudelliset syyt. Toisena keinona varojen uudelleenkohdentamisessa oli se, että vuonna 2001 teh-

---

⁷⁷² Sergei Borisovitš Ivanov toimi Venäjän puolustusministerinä aina 15.2.2007 saakka. Nimityksistä kts. Интерфакс – АВН (Агентство военных новостей) 28 марта. 2001: НОВЫЕ НАЗНАЧЕНИЯ В СИЛОВЫХ СТРУКТУРАХ РОССИИ, <http://militarynews.ru/> (2.2.2017)

⁷⁷³ Иванов С.Б. (2001): Компактность, мобильность, боеготовность. Вестник военной информации № 6, 2001.

⁷⁷⁴ Sama.

⁷⁷⁵ Указ президента Российской Федерации от 24 марта 2001 года № 337с «ОБ ОБЕСПЕЧЕНИИ СТРОИТЕЛЬСТВА И РАЗВИТИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ, СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ИХ СТРУКТУРЫ» (ВЫПИСКА).

tiin päätös Kamranin tukikohdan poistamisesta Vietnamista ja viestikeskuksen purkamisesta Kuubassa⁷⁷⁶.

Merivoimien määrärahoja lisättiin, joskin ilmavoimien ja helikoptereiden osalta oli tyydyttävä olemassa olevan konekaluston modernisointiin⁷⁷⁷. Uudistukset olivat puolustusministeri Ivanovin mukaan realistisia, eikä ”mitään radikaaleja muutoksia ole tarpeen tehdä”. Ivanovin mukaan vuoden 2002 prioriteettien määrittelyssä ensisijainen paino presidentin päätöksen mukaisesti asetettiin avaruustoimintaan. Avaintehtäviä jatkossa ovat konseptuaalisten ohjelma-asiakirjojen sisällön päivittäminen, sotilaallisen reformin ja sen osana asevoimien kehittämisen jatkaminen, asevoimien rakenteen optimointi ja taistelukoulutuksen laadullinen parantaminen sekä sotilaiden sosiaalisen tilanteen parantaminen⁷⁷⁸.

4.3.2. Sotilaallisen kehittämistyön perusteiden määrittäminen 2002

17.5.2002 turvallisuusneuvoston istunnossa tarkasteltiin luonnosta konseptiosta valtiollisen politiikan perusteista sotilaalliselle kehittämistyölle, joka Vorobjovin mukaan vahvistettiin 17.8.2002. Luonnoksen ytimessä olivat sotilaallisen kehittämisen johtaminen, sotilaallisen organisaation rakenteen ja kokoonpanon optimointi, sotateknisen politiikan uudistaminen, sotilas- ja erikoiskaluston kehittäminen sekä siirtyminen sotilaallista organisaatiota koskevaan yleis- ja teknisen huollon järjestelmään. Asevoimien vahvuudeksi vuoteen 2010 mennessä määritettiin 850 000 – 1 000 000 sotilasta.⁷⁷⁹

Konseptioluonnoksen mukaan yksi prioriteeteista oli siirtyminen sopimusperusteiseen järjestelmään joukkojen täydennyksen osalta. Kuitenkin armeijankenraali Kvašninin mukaan Venäjän talouden tilanne sanelee sotilaallisen organisaation kehittämisen puitteet. Presidentti Putinin mukaan muiden kuin asevoimien joukkojen kehittämistä ohjaa ”*jobdonmukainen vähentäminen*” ja se, että keskitytään täyttämään yhteisiä operatiivisia, huollollisia ja teknisiä tehtäviä. Sen mukaisesti tavoitteena on, että ”*voimarakenteet täydentävät toisiaan, eivätkä dublikoi toistensa funktioita*”.⁷⁸⁰

---

⁷⁷⁶ Квашнин А. В. (2001): России нужна современная армия, Вестник военной информации № 10, 2001. 17.10.2001 puolustusministeriössä pidetyssä työkokouksessa armeijankenraali Kvašninin mukaan Kuuban tukikohdan vuosivuokra on n. 200 miljoonaa dollaria, millä summalla voidaan perustaa 20 nykyaikaista tutka-asemaa Venäjällä. Edelleen hänen mukaansa Vietnamin tukikohdan hinta on verrattavissa ydinsukellusveneseen.

⁷⁷⁷ Иванов С.Б: (2002): Приоритеты 2002 года. Вестник военной информации № 3, 2002.

⁷⁷⁸ «Стране нужна квалифицированная, хорошо подготовленная армия». Вестник военной информации № 11, 2001.

⁷⁷⁹ Александр Чуйков (2002): Совет безопасности принял основы. Известия 31.5.2002. Löydettävissä: <http://izvestia.ru/news/262521> (21.11.2016). Kyse oli 30.7.1998 hyväksytyyn konseptin päivittämisestä.

⁷⁸⁰ Sama.

Mielenkiintoista oli se, että ennen edellä mainittua turvallisuusneuvoston istuntoa armeijankenraali Kvašnin oli tuonut julkisesti esille, että asevoimat ovat ”*kriittisessä tilassa*”.⁷⁸¹ Tästä osin kertoo myös se, ettei luonnosta hyväksytty, vaan sen työstämistä jatkettiin edelleen. Yleensä turvallisuusneuvoston istunnossa käsiteltävät esitykset hyväksytään, mutta konseptiluonnoksen osalta näin ei tapahtunut. Turvallisuusneuvoston sihteerin Vladimir Potapovin mukaan yksi syy tähän oli se, että luonnos oli syntyessään vanhentunut ja valtion sotilaallisen organisaation kehittämissuunnitelmat oli laadittu ulottumaan vuoteen 2005 asti. Istunnossa suunnitelmien edellytettiin ulottuvan aina vuoteen 2010 asti.⁷⁸²

Käytännössä syy konseptin jatkotyöstämiseen oli ilmeisesti kuitenkin asevoimien johdon tyytymättömyys siihen, että joukkojen vähentämistä edellytetään pelkästään asevoimien osalta. Oli kaavailtu, että vuosien 2002–2003 aikana asevoimien vahvuutta supistetaan vielä 200 000–250 000 sotilaalla muiden viranomaisten joukkojen vahvuuden pysyessä ennallaan. Tämän johdosta presidentti Putin päätti luonnoksen jatkotyöstämisestä ja mainitusta ”johdonmukaisesta vähentämisestä”.⁷⁸³

17.8.2002 presidentti Putin vahvisti ukaasillaan valtiollisen sotilaallisen kehittämistyön politiikan perusteet vuoteen 2010 asti. Työ perustui yleisesti ottaen sekä sotilasdoktriiniin 2000 että kansallisen turvallisuuden konseptioon 2000. Leonid Ivašovin mukaan sen ”*tavoitteena on luoda Venäjälle tehokas sotilaallinen organisaatio, joka on rationaalinen rakenteeltaan, kokoonpanoltaan ja vahvuudeltaan ja joka on ammatillisesti ja koulutuksellisesti korkeatasoinen sekä luja materiaalistekniseltä ja sosiaaliselta perustaltaan, varustettu nykyaikaisella aseistuksella ja kalustolla ja joka on valmis ja kykenevä taatusti takaamaan valtion sotilaallisen turvallisuuden*”. Ivašovin mukaan asiakirja loi puutteistaan huolimatta perustan myös asevoimien jatkokehittämiselle.⁷⁸⁴

Asevoimien osalta kyseisessä sotilaallisen kehittämistyön konseptiossa määritettiin kehittämisen painopistealueet. Näitä olivat mm. pysyvän valmiuden joukkojen (voimien)

---

⁷⁸¹ Asevoimien kriittisestä tilasta ja henkilöstön materiaalisesta hyvinvoinnista kertoo myös se, että kalustoa ja materiaalia kannibalisoidaan. Turvallisuuden kannalta ongelmana oli myös se, että tuohon aikaan arviolta yli 20 000 käsiasetta oli kateissa. Kts. artikkeli ViPerson.ru sivulta: *Совбез вновь корректирует план военной реформы* 4.6.2002. Löydettävissä: <http://viperson.ru/articles/sovbez-vnov-korrektiruet-plan-voennoy-reformy> (21.11.2016). ViPerson on internet-sivusto, jonka toimituskuntaan kuuluvat mm. A.I. Podberjozkin ja A.A. Kokošin.

⁷⁸² Александр Чуйков (2002): *Совет безопасности принял основы*. Известия 31.5.2002. Löydettävissä: <http://izvestia.ru/news/262521> (21.11.2016).

⁷⁸³ Artikkelin ViPerson.ru sivulta: *Совбез вновь корректирует план военной реформы* 4.6.2002. Löydettävissä: <http://viperson.ru/articles/sovbez-vnov-korrektiruet-plan-voennoy-reformy> (21.11.2016). ViPerson on internet-sivusto, jonka toimituskuntaan kuuluvat mm. A.I. Podberjozkin ja A.A. Kokošin. Artikkelin mukaan asevoimien huoli ei sinällään kohdistu vähennyksiin sellaisenaan, vaan siihen, että asevoimien henkilöstövahvuus vähenee hallitsemattomasti. Erään kommentin mukaan: ”Uralin länsipuolella ei ole pataljoonan komentajia ja sen takana ei ole rykmentin komentajia”. Kyse on siten nuorten upseerien kadosta.

⁷⁸⁴ Ивашов А.Г. (2006): *Военная реформа в России: состояние и перспективы*. Löydettävissä: <http://www.km.ru/glavnoe/2006/12/05/strategii-razvitiya-rossii/livashov-voennaya-reforma-v-rossii-sostoyanie-i-perspe> (21.11.2016).

sekä tiedustelu-, viesti- ja johtamisjärjestelmien kehittäminen. Lisäksi tarkoitus oli optimoida supistetun valmiuden ja kaadertoitujen joukkojen vahvuutta.⁷⁸⁵

4.3.3. Asevoimien ajankohtaiset kehittämistehtävät 2003

Seuraavien vuosien aikana vuonna 2001 hyväksyttyä asevoimien kehittämissuunnitelmaa toteutettiin. Puolustusministeri Ivanovin mukaan suurimmat muutokset olivat siirtyminen kolmen puolustushaaran järjestelmään, kahden itsenäisen aselajin muodostaminen maahanlaskujoukkojen rinnalle, maavoimien pääesikunnan uudelleen perustaminen ja päätös armeijajalavoimien uudelleenalistamisesta ilmavoimille⁷⁸⁶ sekä maan alueen jako sotilashallinnollisesti kuuteen sotilaspäiriin yhdistämällä Volgan ja Uralin sotilaspäirit. Lisäksi hänen mukaansa vuoden 2002 alussa oli otettu käyttöön aseistuksen ja kaluston tilausjärjestelmä sekä kaikkien sotilaallisten organisaatioiden yhtenäinen huoltojärjestelmä.

Edellä olevasta käy ilmi, että asevoimien kehittämisestä oli tehty varsin kattavia päätöksiä ja niiden mukaisia suunnitelmia⁷⁸⁷. Lokakuussa 2003 Venäjän puolustusministeriö laati ja julkaisi ”*Venäjän asevoimien ajankohtaisia kehittämistehtäviä*” erillispainoksen asevoimien ylimmän johdon kokouksesta, joka pidettiin 2.10.2003⁷⁸⁸. Perinteisissä vuoden lopulla pidettävissä asevoimien ylimmän johdon kokouksissa tarkastellaan kyseisen vuoden aikaansaannoksia ja tehtäviä seuraavalle vuodelle. Yhtenä syynä julkaisuun on Venäjällä nähty se, että siihen mennessä asevoimien kehittämisestä julkisuu- teen annetut tiedot olivat ”*perusteettoman suljettuja*” ja sotilasjohto halusi käynnistää julkista keskustelua asiasta.⁷⁸⁹ Tässä suhteessa toimenpide oli osin onnistunut, sillä kyseisen kokouksen sisällöstä otettiin jopa lisäpainos, johon liitettiin myös presidentti

---

⁷⁸⁵ Волков С.А. (2007): Слова и дело. Военно-космическая оборона № 6 от 28 ноября 2007 года. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/slova-i-dela> (20.9.2016).

⁷⁸⁶ Волков С.А. (2010с): Путем проб и ошибок (3). Воздушно-космическая оборона № 4, 2010 г. Volkovin mukaan kyse ei ollut niinkään rakenteellisista uudistuksista, vaan johtosuhtemuutos aiheutui lähinnä siitä, että helikopterikaluston operatiivinen valmiustaso oli laskenut sinä aikana, jolloin helikopterit olivat alistettuina maavoimille. Toinen peruste oli Volkovin mukaan siinä, että usein niiden käyttö ei ollut tarkoituksenmukaista. On tosin toisiakin näkemyksiä. Igor Plugatarjovin ja Anatoli Tsyganokin mukaan kyse oli eräänlaisesta ”rangaistuksesta” siitä, että elokuussa 2002 Tshetseniassa ammuttiin alas MI-26 helikopteri, jossa kuoli 127 sotilasta. Tsyganok osin yhtyy Volkovin näkemykseen valmiustason laskusta siinä, että hän katsoo sen johtuvan armeijajalavoimien rahoituksen puutteista. Kuten Plugatarjov ja Tsyganok asian ilmaisi: ”armeijajalavoimien rahoitus tapahtui jäljellejääneillä rahoilla - periaatteen mukaisesti”. Kts. Игорь Плугатарев, Анатолий Цыганок (2005): Россия строит новую армию старого типа. «Независимое военное обозрение» № 11, 2005 г.

⁷⁸⁷ Mielenkiintoista on se, että puolustusministeri Ivanov esitti Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa ”toiveen” siitä, että akatemian tutkimusresursseja keskittäisiin sotilaallisen kehittämistyön osalta seuraaviin tehtäviin 1) ydinaseiden pidäkekyvyn ylläpito, 2) tavanomaisten asevoimien taistelupotentiaalin lisääminen, erityisesti pysyvän valmiuden joukoissa sekä 3) asevoimien ja strategisten suuntien voimaryhmien kokoonpanon ja vahvuuden optimointi. Kts. БЫТЬ БЛИЖЕ К НУЖДАМ Вооруженных сил. Вестник военной информации № 2, 2003.

⁷⁸⁸ Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных сил Российской Федерации. Агентство «Военинформ», Москва.

⁷⁸⁹ ЯДЕРНЫЙ КОНТРОЛЬ № 4 (70), 2003, s. 7. Löydettävissä: <http://www.pircenter.org/media/content/files/1/13415781400.pdf> (16.2.2017). Puolustusministeri Ivanov esitti julkaisun ydinsisältöä myös muissa julkaisuissa. Kts. esim. Иванов С.Б. (2004): Вооруженные силы России и ее геополитические приоритеты. Россия в глобальной политике, 2 февраля 2004 г. Löydettävissä: http://www.globalaffairs.ru/number/n_2471.

Putinin ja puolustusministeri Ivanovin puheet. Ilmeistä siis oli, että ylin sotilasjohto halusi viestittää näkemysten yhtenäisyyttä koskien asevoimien uudistamista ja laajemminkin niiden kehittämisen suunnitelmallisuutta.

Puolustusministeriön julkaisuun painetussa puolustusministeri Ivanovin puheessa luettiin tuloksia tehdystä työstä. Lisäksi asiakirjassa tarkasteltiin sotilasstrategista tilannetta ja sen muutoksia, uhka-arvioita, nykyaikaisen sodan luonnetta ja sotataidollisia kehityssuuntia. Näiden pohjalta esitettiin asevoimien tehtävät, suoritevaatimukset ja jatkokehittämisen suuntaviivat.⁷⁹⁰

Puolustusministeri Ivanovin mukaan asevoimien uudistamisessa vuoteen 2003 mennessä on saavutettu myös tuloksia, kuten lainsäädännöllisen perustan luominen, asevoimien toiminnan poliittisen valvonnan kehittäminen, asevoimien keskeisen roolin kehittäminen viranomaisten välisessä yhteistyössä, asevoimien rakenteellisten uudistusten suorittaminen, minkä jälkeen ne muodostivat kolme puolustushaaraa ja kolme itsenäistä aselajia. Asevoimien vahvuuden suurimmat vähennykset on tehty puolustuksellisen riittävyden tasolle. Asevoimien täydennysjärjestelmään on tehty oleellisia muutoksia aloittamalla siirtyminen miehistön ja alipäällösten täydentämiseen sopimusperusteisesti. Sosiaalisella alalla on luotu edellytyksiä tilanteen parantamiseksi, joskin kyseisellä alalla on vielä vaikeita kysymyksiä ratkaistavana.⁷⁹¹

Puolustusministeri Ivanovin puhetta siteerattiin julkisuudessa mm. siten, että ”*perinpohjainen reformi on suoritettu*” ja voidaan siirtyä ”*eloönjäämiskamppailusta asevoimien kehittämiseen*”. Ivanovin kerrottiin sanoneen, että tärkeintä jatkossa oli kehittämisen fundamenttien muutos – kyse ei enää voi olla ”*siitä, millä tavalla neuvostoperintöä voidaan käyttää, vaan siitä, mitä ovat todelliset turvallisuustarpeet*”.⁷⁹² Kuten myöhemmin esitetään vuonna 2008–2009 ilmeni, ettei perinpohjaisuus kuitenkaan ollut Ivanovin puolustusministerikauden reformin aivan kiistaton laatutekijä, eikä neuvostoperinnöstä eikä liiemmin sen käytöstäkään päästy eroon. Tässä yhteydessä onkin paikallaan siteerata puolustusministeri Ivanovin artikkelia Krasnaja Zvezdassa 25.4.2001, jonka mukaan: ”*nykyisissä oloissa on äärimmäisen tärkeää välttää virheitä*”⁷⁹³.

---

⁷⁹⁰ Asiakirja on julkaistu Krasnaja Zvezdassa 11.10.2003, joskin ilman presidentin ja puolustusministerin puheita, jotka esitettiin lisäpainoksena otetussa julkaisussa.

⁷⁹¹ Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных сил Российской Федерации. «Военинформ», Москва, s. 5-6.

⁷⁹² Вооруженные силы России: Обретение нового качества. Вестник военной информации, № 10, 2003.

⁷⁹³ Вестник военной информации, № 4, 2001. Puolustusministeri Sergei Ivanov toimi vaa’assa, jonka toisessa kupissa oli pitkäaikaan ”aseveli”-suhde presidentti Putiniin ja toisessa kupissa suhde asevoimien johtoon. Aleksandr Goltsin mukaan presidentti Putin oli asevoimien voimakkaan uudistamisen kannalla ja Ivanov puolestaan monissa kysymyksissä asevoimien johdon linjoilla – ja siten entisen säilyttämisen kannalla. Kts. Aleksandr Golts (2004): The Social and Political Condition of the Russian Military. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): The Russian Military: Power and Policy. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 91–92. Edellä mainitut uudistukset ovat siten tulkittavissa kompromisseiksi, jotta Ivanovin suhde sekä presidenttiin että asevoimien johtoon säilyisi ”kiistattomana” ja molemmat

Edelleen puolustusministeri Ivanovin mukaan: ”puolustusministeriö on valmis esittämään kokonaisvaltaisen näkemyksen asevoimien kehittämisen tärkeimmistä tehtäväkentistä. ...on koit-
tanut betki, jolloin voimme kaikella vastuulla sanoa – tiedämme tarkasti, minne ja miten edetä”⁷⁹⁴.
Tässä suhteessa aiemmin mainittu sotilaspoliittisen johdon perehtyminen asevoimien
tilaan ja arviot sotilaspoliittisen tilanteen kehittymisestä oli todennäköisesti tehty. Näi-
den perusteella sotilasjohto oli nähtävästi päättänyt määritellä uudelleen asevoimien
kehittämisen jatkotehtävät valtion sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa⁷⁹⁵. Ilmeistä
joka tapauksessa oli, että asevoimien suorituskykyjen yhtenä mittarina toimi ”vastater-
rorismioperaatio Pohjois-Kaukasian alueella”, joka oli alkanut elo-syyskuussa 1999. Kysei-
sen ”mittauksen tulos” kuitenkin osoitti selkeästi asevoimien kehittämistarpeita, joita
ei osin em. syystä alettu toteutettamaan.

2.10.2003 pidetyssä kokouksessa esiintyneen presidentti Putinin mukaan sotilaallisen
kehittämistyön priorisoituja tehtäväkenttiä olivat:

- henkilötäydennysjärjestelmän uudistamisen loppuunsaattaminen siten, että py-
syvän valmiuden joukot on ammattimaistettu vuoteen 2007 mennessä, mikä
mahdollistaa varusmiespalvelusajan lyhentämisen
- asevoimien uudelleenvarustaminen hyväksytyin asevarusteluohjelman 2001–
2010 mukaisesti
- puolustusteollisen kompleksin kiinteyttäminen muodostamalla suuria ja kilpai-
lukykyisiä holding-yhtiöitä
- liikekannallepanokoulutusjärjestelmän uudistaminen uhkia vastaavaksi
- nykyaikaisen yleis- ja teknisen huollon järjestelmän muodostaminen⁷⁹⁶ sekä
- asevoimien sosiaalisen tilanteen parantaminen.⁷⁹⁷

Presidentti Putinin mukaan asevoimien vahvuutta ei jatkossa enää vähennetä ja niiden
koonpanovahvuus vastaa puolustuksellisen riittävyyden tarpeisiin. Maailmanjärjes-
tyksen muutos ja uusien uhkien ilmeneminen edellyttävät asevoimilta valmiutta rea-
goida riittävällä tavalla. Reagointi edellyttää ”asevoimien rakenteelta, taistelukyvyiltä, taktii-
kalta ja operatiiviselta ryhmitykseltä joustavuutta ja liikkuvuutta”. Kokonaisuudessaan Puti-

---

olisivat tyytyväisiä. Johtopäätös tästä olisi kuitenkin se, että asevoimien perinpohjaisten uudistusten jarrumie-
henä olisikin ollut puolustusministeri Sergei Ivanov.

⁷⁹⁴ Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных сил Российской Федерации. Агентство «Военинформ», Москва, s. 5. Vaikuttaa siten siltä, että puolustusmi-
nisteri Ivanov kävi viivytystäistelua informaatioasein.

⁷⁹⁵ Виталий Денисов, Нань Гафутилин (2003): Мы уже выросли из старой шинели. Красная звезда, 3
октября 2003 года.

⁷⁹⁶ Asevoimien johto oli nimenomaan yhteisen huoltojärjestelmän kannalla. Huolimatta presidentin ukaaseista
ja hallituksen asetuksista, asia ei vuosina 2002–2005 edistynyt hyväksytyin suunnitelman mukaan kuin joltain
osin. Yhtenä syynä eri viranomaisten ”passiiviseen vastarintaan” nähtiin se, että ko. toimialalla liikkuu huo-
mattavia rahasummia, joilla voi esimerkiksi ”rakentaa kolmikerroksen huvilan arvostetulla alueella”. Kts.
Александр Бабакин (2005a): Силовые ведомства атакуют Минобороны... «Независимое военное обо-
зрение» от 9.9.2005. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/concepts/2005-09-09/4_attak.html (27.4.2017).

⁷⁹⁷ Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных
сил Российской Федерации. «Военинформ», Москва, s. 2-3.

nin mukaan asevoimiin tarvitaan vielä laadullista kehittämistä ja suunnittelun uudistamista, minkä johdosta jatkossakin olisi mittava työ uuden ilmeen (ven. *новый облик*) aikaansaamisessa koskien valtion sotilaallista organisaatiota.⁷⁹⁸ Presidentti Putin velvoitti luomaan tieteellisen, teknologisen ja tuotannollisen varannon tulevaisuuden asejärjestelmien kehittämiseksi. Hänen mukaansa valtion sotilaallinen organisaatio ei vielä ole optimaalinen, joskin ”*Venäjällä on riittävästi aikaa suunnitelmallisesti ja systemaattisesti kehittää uusia 21. vuosisadan asejärjestelmiä*”.⁷⁹⁹

Asevoimien tehtäviksi puolustusministeriön julkaisussa esitettiin:

- pidäke sotilaallisille ja sotilaspoliittisille uhille, mihin sisältyy myös strategisen vakauden ja Venäjän alueellisen puolustuksen takaaminen
- Venäjän taloudellisten ja poliittisten intressien turvaaminen, joka voi sisältää presidentin päätöksellä tehtäviä asevoimien operaatioita
- voimatoimia käsittävien operaatioiden suorittaminen rauhan aikana, jotka sisältävät liittolaisvelvoitteiden täyttämisen sekä IVY:n ja YK:n mandaatilla toteutettavat rauhanturvaoperaatiot sekä
- sotilaallisen voiman käyttö sotilaallisen uhan neutralisoimiseksi.⁸⁰⁰

Em. tehtävien perusteella asiakirjassa esitettiin asevoimien periaatteelliset lähtökohdat sotilaalliselle kehittämistyölle, jotka olivat: kyky strategiseen pidäkkeeseen, korkea taistelu- ja liikekannallepanovalmius, strateginen liikkuvuus, korkea henkilötäydennysaste sekä korkea tekninen varustamisaste ja resursointi.⁸⁰¹

Asevoimien käytännön suoritevaatimuksiksi luettiin seuraavat:

- rauhan aikana ja poikkeuksellisissa tilanteissa strategisen pidäkepotentiaalini

---

⁷⁹⁸ Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных сил Российской Федерации. «Военинформ», Москва, s. 2-3.. Armeijankenraali Anatoli Kvašnin määritteli asevoimien ”olemuksen” (ven. облик) seuraavasti: «Облик Вооруженных Сил - совокупность количественно-качественных параметров (показателей) состава, структуры, оснащенности, состояния инфраструктуры, систем комплектования, подготовки и накопления мобилизационных ресурсов ВС (видов ВС, родов войск, войск, не входящих в виды), а также систем прохождения военной службы и подготовки кадров». Квашнин, А. В. (2001): Перспективная система планирования строительства Вооруженных сил. Военная мысль № 6, 2001. (Suomenos/PF: Asevoimien (puolustushaarojen, aselajien ja näihin kuulumattomien joukkojen) uusi olemus on määrällisten ja laadullisten parametrien kokonaisuus, joka liittyy asevoimien kokoonpanon, rakenteen, varustuksen, infrastruktuurin tason, täydennysjärjestelmän, koulutuksen ja liikekannallepanoresurssien varaamisen sekä myös asepalveluksen suorittamis- ja kaaderinkoulutusjärjestelmiin.)

⁷⁹⁹ Вооруженные силы России: Обретение нового качества. Вестник военной информации, № 10, 2003. Ilmeisesti tässä on puolustusministeri Ivanovin tasapainoilun tulos: radikaaleja uudistuksia tehdään, mutta vasta kun suunniteltu riittävästi ja aika on kypsä. Kuten jäljempänä ilmenee, aika oli kypsä vuonna 2008. Aleksandr Goltsin mukaan tähänastiset asevoimien ”reformit” ovat käytännössä tarkoittaneet keinojen löytämistä ”*maan historian parhaan neuvostoyhteisönsysteemin peruselementtien säilyttämiseksi*”. Aleksandr Golts (2004): The Social and Political Condition of the Russian Military. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): The Russian Military: Power and Policy. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 73.

⁸⁰⁰ Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных сил Российской Федерации. «Военинформ», Москва, s. 11.

⁸⁰¹ Sama, s. 69.

- säilyttäen ja pysyvän valmiuden joukkojen tehtävät täyttäen ilman liikekannallepanoon liittyviä toimia täyttää tehtävät yhtäaikaisesti kahdessa, millaisessa aseellisessa konfliktissa hyvänsä sekä toteuttaa rauhanturvaoperaatioita itsenäisesti ja osana monikansallista joukkokontingenttia
- kiristyneessä sotilaspoliittisessa ja sotilasstrategisessä tilanteessa turvata asevoimien strateginen ryhmittäminen ja estää tilanteen eskaloituminen strategisilla pidäkevoimilla ja pysyvän valmiuden joukkojen sotaliikkeellä (ven. маневр) sekä
  - sodan aikana käytettävissä olevilla voimilla torjua ilma-avaruushyökkäys ja täydellisen strategisen ryhmittämisen jälkeen täyttää yhtäaikaisesti tehtävät kahdessa paikallisessa sodassa.⁸⁰²

Julkaisun mukaan suoritevaatimusten saavuttamiseksi määriteltiin asevoimien jatkokehittämisen prioriteetit, joita olivat:

- strategisten pidäkevoimien potentiaalin säilyttäminen
- pysyvän valmiuden yhtymien ja joukko-osastojen määrän lisääminen ja niiden pohjalta voimaryhmien muodostaminen
- taistelukoulutuksen nykyaikaistaminen
- asevoimien sopimuspalvelusjärjestelmään siirtymisen aktivoiminen
- aseiden, kaluston ja materiaalin modernisointi ja niiden pitäminen taistelukuntoisina varusteluohjelman toteuttaminen
- yleis- ja teknisen huollon kehittäminen
- sotatieteellisen yhteisön ja sotilaskoulutusjärjestelmän kehittäminen
- sosiaalisen tukijärjestelmän kehittäminen sekä
- sotilaiden kasvatuksen ja kansalaisten isänmaallisen opetuksen uudistaminen.

Tehtävissä esitetyt priorisoidut kehittämistehtävät olivat varsin kattavia ja asevoimien suorituskykyjen osatekijät oli otettu huomioon. Tämän ohella oli nähtävissä, että asevoimien käytön perusteissa painotettiin kahta tekijää: ydinaseita ja tavanomaisiin aseihin varustettuja joukkoja, jotka olisivat pysyvässä valmiudessa. Tämän ohella pyrittiin ratkaisemaan valmiuden edellytyksenä olevaa henkilöstön täydennysastetta ja kohottamaan sen koulutustasoa. Prioriteeteissa on nähtävissä myös, että logistiset järjestelmät olivat todennäköisesti varsin resurssija sitovia eri puolustushaarojen ja varsinkin eri viranomaisten osalta. Huomioitavaa oli myös, ettei asevoimien rakenteellisiin tai organisatorisiin kysymyksiin puututtu. Täten painotus oli selkeästi asetettu asevoimien toimintaedellytysten ja toiminnan laadun parantamiseen.

Loppuvuodesta 2005 yleisesikunnan päällikkö, kenraalievosti Juri Balujevski totesi Krasnaja Zvezdan haastattelussa, että em. julkaisussa ”... esitetyjä ajatuksia totenetaan

---

⁸⁰² Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных сил Российской Федерации. «Военинформ», Москва, s. 69.

*tänään ja ymmärrämme täysin, millaiset asevoimat tarvitsemme huomenna, ylihuomenna, lyhyen, keskipitkän ja pitkääntähtäimen aikajänteellä. Olemme saamassa päätökseen seuraavan, vuoteen 2010 ulottuvan, asevoimien kehittämissuunnitelman laatimisen*⁸⁰³.

4.3.4. Sopimussotilasjärjestelmään siirtyminen 2004

Erityisenä painopisteenä puolustusministeri Ivanovin mukaan oli siirtyminen pääosin sopimusperusteiseen henkilötäydennysperiaatteeseen, jonka tavoitteet presidentti Putinin oli 16.5.2003 määrittänyt⁸⁰⁴. Ivanovin mukaan seuraavien neljän vuoden 2002–2005 aikana sopimussotilailta täydennetään maavoimien, maahanlaskujoukkojen ja merijalkaväen pysyvän valmiuden yksiköitä, joita olisi kaikkiaan 92 yksikköä. Täten maavoimien osalta pysyvän valmiuden joukkoja olisi n. 10 divisioonaa, 7 prikaatia ja 13 rykmenttiä. Näissä palvelisi runsaat 126 000 sotilasta ja alipäällystöön kuuluvaa sekä 40 000 upseeria ja toimiupseeria. Ivanovin mukaan asevoimien vahvuuden oli 1.1.2003 määrä käsittää 1,26 miljoonaa sotilasta ja 860 000 siviilihenkilöä⁸⁰⁵. Täten pysyvässä valmiudessa oli tuolloin noin 10 % asevoimien sotilasvahvuudesta.

Asevoimien siirtyminen sopimusperusteiseen henkilötäydennysjärjestelmään oli tarkoitus toteuttaa kolmessa vaiheessa. Valmisteluvaiheessa vuosina 2002–2003 oli määrä toteuttaa sopimussotilaiden rekrytointikokeilu 76. Maahanlaskudivisioonassa ja siinä yhteydessä selvittää lainsäädännölliset, organisatoriset sekä kokoonpanoihin ja koulutukseen liittyvät muutostarpeet. Samalla oli määrä kehittää värväysjärjestelmä. Pyrkimyksenä oli siten perusteiden selvittäminen valtiollisen tavoiteohjelman laatimista varten. Toinen vaihe kestäisi vuoteen 2011, jolloin tavoitteena oli sopimussotilaiden osuuden lisääminen 50–60 %:iin vahvuudesta. Tämä puolestaan olisi edellytyksenä varusmiespalvelusajan lyhentämiselle 1,5 vuoteen. Kolmas vaihe määritettäisiin toisen vaiheen tulosten perusteella ja silloin asevoimat täydennettäisiin kokonaisuudessaan sopimussotilailta.⁸⁰⁶

Lopullinen sopimussotilasjärjestelmän tavoiteohjelma vuosille 2004–2007 vahvistettiin hallituksen 25.8.2003 antamalla asetuksella⁸⁰⁷. Sen mukaan uudella järjestelmällä oli tarkoitus rekrytoida 147 500 miehistöön ja alipäällystöön kuuluvaa sotilasta. Tällä menettelyllä pyrittiin vuoteen 2008 mennessä siihen, että asevoimien miehistöstä ja

---

⁸⁰³ Генерал армии Балаевский Ю.Н. (2005): Цель — создание сильной, профессиональной, хорошо вооруженной армии. Красная звезда, 22 Декабря 2005 г.

⁸⁰⁴ Манилов В.А. (2003) Вектор военной политики. Красная звезда 27.6.2003.

⁸⁰⁵ Реформа. Не завтра, а сейчас. Вестник военной информации № 11, 2002.

⁸⁰⁶ Распоряжение правительства Российской Федерации от 22 июня 2002 г. № 842-р. Kts. myös ”Псковский эксперимент: служба по контракту”. Вестник военной информации № 7, 2002 ja ”Это амбициозный, но выполнимый план”, Вестник военной информации № 11, 2002.

⁸⁰⁷ Правительство Российской Федерации, Постановление от 25 августа 2003 г. N 523, г. Москва: «О федеральной целевой программе "Переход к комплектованию военнослужащими, проходящими военную службу по контракту, ряда соединений и воинских частей" на 2004-2007 годы».

alipäällystä 55 % olisi varusmiehiä ja 45 % sopimussotilaita⁸⁰⁸. Vuonna 2002 puolustusministeri Ivanov toi esille, että kutsunnat säilytetään reservin kartuttamiseksi⁸⁰⁹. Puolustusministeri Ivanovin mukaan sopimussotilailla oli tarkoitus miehittää yhteensä 80 pysyvän valmiuden yksikköä, joista 72 oli asevoimissa. Ohjelmalla pyrittiin ratkaisemaan yksi asevoimien uudistustehtävä – pysyvän valmiuden joukkojen kehittäminen. Samalla voitiin keskeyttää varusmiesten lähettäminen ns. kuumiin pisteisiin ja varusmiespalvelusaikaa lyhentää asteittain 1.1.2007 alkaen 1,5 vuoteen ja vuodesta 2008 alkaen yhteen vuoteen.⁸¹⁰

76. Maahanlaskudivisioonassa toteutettu kokeilu toi esille kuitenkin niitä vaikeuksia, joiden ratkaisuun puolustusministeriöllä tai asevoimilla ei ollut edellytyksiä. Vuoden 2002 lopussa oli pystytty rekrytoimaan runsaat puolet suunnitellusta henkilöstöstä, noin 1 200 vapaaehtoista. Näillä pystyttiin miehittämään 104. maahanlaskurykmentin miehistön ja alipäällösten vakansseista noin 88 % sekä vajaa puolet yhtymän johto- ja huoltoyksiköiden ko. vakansseista. Vuoden 2003 alussa olisi pitänyt rekrytoida vielä lisää 2 864 vapaaehtoista, ts. noin 53 % kokonaisvahvuudesta, jotta koko divisioona olisi täysin sopimussotilasperusteisesti täydennetty. Tätä ei täysimääräisesti onnistuttu tekemään, vaikka materiaalisten kiihokkeiden lisäksi kutsuntaikäisille tarjottiin mm. mahdollisuutta suorittaa 1,5 vuoden varusmiespalvelus sopimussotilaana.

Toisena ongelmana olivat sopimussotilaiden asumisolosuhteet, jotka eivät olleet tyydyttäviä. Osa 76. MhID:n sopimussotilaista majoitettiin teltoihin, osa kasarmeihin, osa ”soluasuntoihin” remontoituiduissa kasarmeissa. Lisäksi selkeäksi puutteeksi katsottiin tarjotut palkkaedut, jotka eivät olleet riittäviä kiihokkeita sopimussotilaaksi ryhtymiselle. Kokeiluun käytettävissä olleet määrärahat arvioitiin siis liian pieniksi. Kokeilu siirtymisestä sopimussotilasjärjestelmään onnistui vain osittain.⁸¹¹

Puolustusministeri Ivanovin mukaan asevoimien miehistön ja alipäällösten vahvuudesta noin 22 % oli sopimussotilaita vuonna 2003, mikä absoluuttisena lukuna oli

---

⁸⁰⁸ Аппарат Государственной Думы, Информационно-аналитическое управление (2007): Аналитический вестник, Выпуск 18 (335), Москва, s. 32.

⁸⁰⁹ «Готовиться к любому развитию событий» Вестник военной информации № 11, 2002.

⁸¹⁰ Программа утверждена. Впереди – большая работа. Вестник военной информации № 7, 2003. Artikkelin on puolustusministeri Ivanovin haastattelu. Yleisesikunnan päällikkö kenraalileversti Juri Balujevski totesi Krasnaja Zvezdan haastattelussa 22.12.2005, että ”jos emme suorita tätä ohjelmaa, minun on lähdettävä reserviin...” Генерал армии Балувевский Ю.Н. (2005): Цель — создание сильной, профессиональной, хорошо вооруженной армии. Красная звезда, 22 Декабря 2005 г. Kuten tunnettua, ohjelmaa ei saatu kokonaisuudessaan täytettyä. Balujevski siirrettiin reserviin 3.6.2008.

⁸¹¹ Аналитический вестник 2003 г. Выпуск 18. Военная реформа Российской Армии. Обобщение опыта проведения эксперимента по переходу к комплектованию Вооруженных Сил военнослужащими по контракту. Löydettävissä: <http://iam.duma.gov.ru/node/8/4598/16143>. Kts. myös «О некоторых проблемах перевода войск на профессиональную основу» WPS: <http://wps.ru/arhiv/military/military-2003-05-05/> (4.4.2017). Yleensä julkisuudessa asia ilmaistiin siten, että kokeilu epäonnistui.

130 000.⁸¹² Täten Ivanovin mukaan asevoimien miehistön ja alipäällystön kokonaisvahvuus olisi noin 591 000. Asevoimien yleisesikunnan päällikön kenraalievversti Kvašninin mukaan 1.1.2003 asevoimien vahvuus oli 1 162 00 sotilasta⁸¹³. Upseereiden määrä olisi siten em. tietojen perusteella n. 571 000. Mainittakoon, että 11.8.2000 tehtyjen päätösten mukaan asevoimien vahvuutta supistetaan 385 000 sotilaalla vuoteen 2004 mennessä. Supistusten jälkeen asevoimien sotilasvahvuus olisi siten hieman alle 800 000⁸¹⁴.

4.3.5. Alueellisen voimaryhmän perustaminen 2005

Yleisesti vuonna 2005 oli havaittavissa, että asevoimien vahvuuden supistukset oli suuressa mitassa lukumääräisesti tehty. Asevoimien henkilöstövahvuus oli siis vakiintumassa, joskin henkilöstövähennyksiä oli odotettavissa strategisissa ohjusjoukoissa sekä ilma- ja merivoimissa. Toiseksi täydennysjärjestelmän osalta oli käytännössä mahdollonta siirtyä täysin sopimuspalkattuun järjestelmään. Lisäksi asevoimien kalusto ja aseistus ikääntyi vähäisten hankintojen takia.⁸¹⁵

Turvallisuusneuvoston kokouksessa 28.6.2005 päätettiin suorittaa kokeilu vuosina 2005–2007 siirtymisestä strategisessa suunnassa olevien joukkojen johtamisesta sotilaspiirin tai rintaman toimin eri puolustushaarojen joukkoja käsittävän alueellisen joukkoryhmän voimien johtamiseen. Täten 1998 alkaen sotilaspiireille käsketty asema operatiivisstrategisena johtoportana oli ns. aikaansa edellä. Samassa kokouksessa päätettiin luoda edellytykset vuoteen 2016 mennessä siirtymiselle kolmen puolustushaaran rakenteeseen: maavoimat (ml. maahanlaskujoukot), ilmavoimat (ml. strategiset ohjusjoukot ja avaruusjoukot) sekä merivoimat.⁸¹⁶

Em. kokouksessa kesäkuussa 2005 määriteltiin sotilaallisen organisaation pitkänajan kehittämisen tärkeimmät prioriteetit vuoteen 2015 asti. Näitä presidentti Putinin mukaan olivat:

- asevoimien optimaalisen kokoonpanon edelleen kehittäminen. Lähtökohtana olivat pysyvän valmiuden joukot ja niiden osana sopimussotilaiden osuuden lisäämisen edellytysten luominen vuonna 2006. Samalla varusmiespalveluksen pituuden lyhentäminen 1.1.2008 alkaen 12 kuukauteen
- aseistuksen ja kaluston uudistaminen sekä siihen liittyvän yhtenäisen tilaus- ja

---

⁸¹² Программа утверждена. Впереди – большая работа. Вестник военной информации № 7, 2003. Artikkelin on puolustusministeri Ivanovin haastattelu.

⁸¹³ Александр Бабакин (2003): С прицелом на перспективу. Российская газета от 14 мая, 2003 г. Artikkelin on asevoimien yleisesikunnan päällikön kenraalievversti Kvašninin haastattelu.

⁸¹⁴ Kts. tarkemmin: Pentti Forsström (2002): Venäjä vuonna 2020: arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista. MPKK:n Strategian laitoksen julkaisusarja 2, tutkimuslauseita n:o 15. MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 92.

⁸¹⁵ Что такое современная армия России, Коммерсантъ Власть, 21.02.2005. Löydettävissä: <https://kommersant.ru/doc/548978>.

⁸¹⁶ Волоков С.А. (2010с): Путем проб и ошибок (3). Воздушно-космическая оборона № 4, 2010 г.

toimitusjärjestelmän kehittäminen

- vuoteen 2015 mennessä kustannusmenorakenteen muuttaminen siten, että kehittämiseen käytetään 70 % ja ylläpitoon 30 % määrärahoista
- sotatieteellisen perustan sekä koulutuksen ja kasvatuksen kehittäminen sekä
- sotilaiden sosiaalisen aseman parantaminen.⁸¹⁷

Marraskuussa 2005 puolustusministeri Sergei Ivanovin ilmoitti asevoimien ylimmälle johdolle, että mukaan kesäkuussa tehtyjen päätösten mukaisesti asevoimien kehittämissuunnitelma vuosille 2006–2010 ajalle oli laadittu. Sen tärkeimmiksi prioriteeteiksi määriteltiin:

- strategisen pidäkepotentiaalin säilyttäminen ja kehittäminen minimaalisen riittävyyden tasolla
- asevoimien kykyjen laadullinen kehittäminen tasolle, jolla ne pystyvät hallitsemaan nykyisiä ja tulevia sotilaallisia uhkia
- asevoimien rakenteen, kokoonpanon ja vahvuuden optimoinnin jatkaminen puolustuksellisen riittävyyden periaatteen mukaisesti
- strategisissa suunnissa olevien joukkoryhmittymien johtamisrakenteen kehittäminen ja alueellisten johtoportaiden luominen, mihin liittyen vuosina 2005–2007 suoritetaan kokeilu siirtymisestä sotilaspiiri- tai rintama- johtoaisesta joukkojen johtamisesta puolustushaarojen joukkoja käsittävien alueellisten joukkoryhmittymien johtamiseen. Lokakuussa 2005 oli jo suoritettu kokeilun 1. vaihe esikunta- ja johtamisharjoituksessa, jossa Leningradin sotilaspiirin ja 6. IIPA:n pohjalta Luoteisessa strategisessa suunnassa muodostettiin uusi johtoporras
- asevoimien rahoitusrakenteen korjaaminen ylläpidon ja kehittämisen välillä
- sotilaallisen infrastruktuurin kehittämistehtävien laadinta, asevoimien toiminnan lainsäädännöllisen perustan kehittäminen markkinatalouden olosuhteissa sekä
- sosiaaliset toimet, joiden tarkoituksena on asepalveluksen aseman ja arvostuksen lisääminen.⁸¹⁸

Puhuessaan samassa kokouksessa 9.11.2005 presidentti Putin totesi, että on siirrytty viivästyneiden uudistusten ja uudelleenjärjestelyjen vaiheesta suunnitelmalliseen sotilaallisen kehittämistyöhön ja asevoimien resurssien kaikinpuoliseen kehittämiseen. Käytännössä puolustusministeriön rakenteelliset optimoinnit on tehty, ydinasepidäkepotentiaali on onnistu säilyttämään ja aloitteita on tehty tulevaisuuden ohjuspuolustusjärjestelmien osalta.⁸¹⁹ Jotkut sotilasasiantuntijat niin Venäjällä kuin lännessäkin

---

⁸¹⁷ Выступления Владимира Путина на совещании руководящего состава Вооруженных Сил РФ 9 ноября 2005 года. Löydettävissä: <http://www.chekist.ru/article/894> (9.8.2016).

⁸¹⁸ Выступление министра обороны РФ С.Б. Иванова на совещании руководящего состава Вооруженных Сил Российской Федерации 9 ноября 2005 года. Löydettävissä: <http://www.chekist.ru/article/893> (8.2.2017).

⁸¹⁹ Выступления Владимира Путина на совещании руководящего состава Вооруженных Сил РФ 9 ноября 2005 года. Löydettävissä: <http://www.chekist.ru/article/894> (9.8.2016).

ovat jokseenkin eri mieltä uudistusten tuloksista. Kuten esimerkiksi Aleksandr Šaravin totesi, että *”meidän armeijamme, valitettavasti, jatkaa valmistautumista II maailmansotaan ohjeksilla”*⁸²⁰. Igor Plugatarjov ja Anatoli Tsyganok puolestaan totesivat ”suurista sotaharjoituksista” sen, että *”armeijalla ei ole heti käyttövalmiita esikuntia, vaan se opettaa aiemmillä ohjesäännöillä. Yleisesikunta selkeästi kouluttaa armeijaansa edelliseen sotaan”*⁸²¹.

4.3.6. Arviot ja johtopäätökset

Asevoimien uudistaminen kyseisenä aikana on pitkälti näyttäytynyt spontaanilta ongelmien ratkaisulta, mikä on aiheuttanut epäjohtonmukaisuutta. Toisaalta kyse on ollut myös ongelmien ratkaisupyrkimyksistä kokeilujen avulla. Näin tapahtui esimerkiksi sopimussotilaiden osalta pyrittäessä ratkaisemaan pitkään jatkuneet ongelmat organisaation henkilötäydennyksessä. Kokeilu jäi pyrkimykseksi ja antoi laihoja lopputuloksia tavoitteeseen nähden.

Sopimussotilaskokeilu kuitenkin toi esille ne olosuhteet ja edellytykset, joiden oli oltava täytettyinä, mikäli asevoimien miehistöongelmaa haluttiin ratkaista. Kyse oli lähtökohtaisesti sotilaallisen voiman yhden oleellisen ja välttämättömän elementin kehittämisestä. Kyseisenä aikana ja vielä jatkossakin ihmisen rooli sotilaallisessa toiminnassa on merkittävä, jollei ratkaiseva suorituskykyjen kehittämisessä ja käytössä. Tämä lainalaisuus pätee sotataidon eri tasoille.

Toisena selkeänä ja välttämättömänä edellytyksenä sotilaallisen voiman ja sen eri suorituskykyjen käytölle on johtaminen niin teknisestä kuin toiminnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Alueellisen voimaryhmän kehittämiseen liittyvä kokeilu liittyy nimenomaan organisaation elementtien vaikutuksen yhteensovittamiseen johtamisen näkökulmasta. Ongelmat yhteistoiminnan osalta olivat tulleet esille käytännössä taistelutilanteessa Pohjois-Kaukasiassa. Niitä esiintyi niin asevoimien sisällä kuin myös asevoimien ja muiden viranomaisien välillä.

Vaikka yhteistoiminta tietyn tehtävän täyttämässä onnistuisikin tietyssä ajassa, tilanne ja sodan luonteen kehittyminen edellyttävät johtamisprosessin nopeuttamista. Tämä puolestaan on toimintavalmiuden yksi oleellinen tekijä ja edellytys. Kyseisellä kokeilulla pyrittiin nimenomaan asevoimien suorituskykyjen yhteensovittamiseen valmiuden näkökulmasta ja samalla siihen, että johtamisprosessia selkeytettiin vähentämällä yhteistoimintatarvetta asevoimien eri osien välillä.

---

⁸²⁰ Александр Шаравин (2005): Тринадцать упущенных лет. Легче сформировать новую армию, чем реорганизовать нынешнюю. «Независимое военное обозрение» № 49 от 2005 г. Kts. myös Rose Goettmueller (2004): Nuclear Weapons in Current Russian Policy. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): The Russian Military: Power and Policy. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 189–190.

⁸²¹ Игорь Плугатарев, Анатолий Цыганок (2005): Россия строит новую армию старого типа. «Независимое военное обозрение» № 11, 2005 г. Kyse oli ”Mobilnost-2004” –harjoituksesta Kauko-Idässä ja tätä edeltäneestä esikunta- ja johtamisharjoituksesta.

Presidentin ukaasi sotilaspiiristä ja sen tehtävistä vuodelta 1998 liittyi asevoimien johtamisjärjestelmän optimointiin, yhteistoimintaan muiden joukkojen ja elinten kanssa puolustustehtävien täyttämiseksi. Sotilaspiiri oli sotilashallinnollinen yksikkö, mutta myös tavanomaisten joukkojen operatiivisstrateginen alueellinen sotatoimiyhtymä. Sotilaspiirin perustehtävänä on valmistautua ja aseellisesti suojata Venäjää, sen alueellista yhtenäisyyttä ja koskemattomuutta määritetyllä vastuualueella. Sotilaspiirin operatiivisen vastuualueen ja hallinnolliset rajat voivat olla yhtenevät.

Sotilaspiirien roolin muutos merkitsi aikanaan 1990-luvun alussa esillä olleen alueellisten johtoportaiden konseptin ”henkiinherättämistä” operatiivisesta – joukkojen käytön näkökulmasta. Oleellista oli nimenomaan se, että muut sotilaalliset joukot ja muodostelmat alistettiin operatiivisesti asevoimien johtoportaalalle. Tähän ei kuitenkaan vielä 1990-luvulla tai edes 2000-luvun alkuvuosina ollut ”poliittisia” edellytyksiä, mikä tuli erityisen selvästi esille eri viranomaisten huoltojärjestelmien integrointihankkeessa.

Tarkastelujaksona vuoteen 2008 asti asevoimiin kohdistuneet uudistukset olivat pitkälti asevoimien organisaation rakenteellista kehittämistä, missä korjailtiin niitä toimia, joita 1990-luvun lopulla oli tehty. Uudistusten tuloksena asevoimiin oli muodostettu kolmessa ulottuvuudessa vaikuttavaa puolustushaaraa ja näitä täydentävät toiminnalliset kokonaisuudet – aselajit: strategiset ohjus-, maahanlasku- ja avaruusjoukot. Operatiivishallinnollisesti sotilaspiirien määrää vähennettiin kuuteen.

Oleellinen muutos tapahtui asevoimien uudistamisen johtamisen osalta. 2000-luvun alussa sotilaallisen suunnittelun aikaperspektiiviä, jaksotusta pidennettiin linjausten osalta yli 10 vuoteen ja suunnitelmien osalta lyhyeen ja keskipitkään aikaväliin. Tähän liittyivät oleellisena tekijänä arviot valtion talouden tilan kehittymisestä pitkällä ja lyhyellä tähtäimellä, mitkä osaltaan sanelivat kehittämissuunnitelmien laatimisen reunaehdoja lähimmän vuoden tai muutaman vuoden sekä keskipitkällä aikavälillä n. 3–5 vuotta.

Talousarvioiden ja -ennusteiden ottaminen huomioon merkitsi myös sitä, että asevoimien varustaminen suuremmassa mittakaavassa oli mahdollista alkaa aikaisintaan noin vuoden 2010 aikoihin. Tämä edellytti käytännössä vastaterrorismioperaation pikaista loppuunsaattamista ainakin puolustusministeriön osalta. Samalla puolustusbudjetin menorakenne oli tarkoitus muuttaa suhteellisesti paremmin kehittämistä palvelevaksi sekä oli leikattava menoeriä, jotka olivat yhteensopivia poliittisen ilmapiiirin kanssa. Lisäksi oli ilmeistä, että asevoimien upseerivahvuutta oli vielä oleellisesti supistettava, mikäli puolustusbudjetin rakenteessa kehittämiseen tarkoitettu osuus saataisiin kasvuuralle.

Johtamisen muutosta ilmentää myös se, että irtauduttiin jossain määrin painopisteisestä ja toiminnallisesta, osin subjektiivisesta lähestymistavasta uhkaperusteiseen asevoimien kehittämisen suunnitteluun. Strategisten ydinaseiden ”kaikkivoipaisuuden” kehittäminen tavanomaisten voimien kustannuksella muuttui suhteellisen panostamisen lisäämiseen jälkimmäisten hyväksi.

Kehittämiseen oli liittynyt se vaara, että tavanomaiset voimat olisivat supistuneet minimaaliseksi henkilöstöltään ydinpidäkkeen kehittämisen kustannuksella. Suuntaushan vuosituhannen vaihteessa oli se, että asevoimia organisoidaan strategisten ydinasevoimien tueksi ja osin niille alisteisiksi. Tämä kehityssuunta muuttui 2000-luvun alun päätöksillä, mistä osin ”kiitos kuuluu kansainväliselle terrorismille”⁸²².

2000-luvun alkuvuosien uudistuksista oli nähtävissä se, että asevoimien rahoitustilanteen parantumista ei enää ollut odotettavissa henkilöstövähennysten avulla ilman negatiivisia vaikutuksia Venäjän identiteettiin suurvaltana. Tehdyt linjaukset olisivat edellyttäneet asevoimien kirjavahvuuden supistamista alle miljoonaan sotilaaseen, mikä ilmeisesti ei ”istunut” kehittyvän Venäjän imagoon. Toisaalta on mahdollista, että tätä ei ylin sotilasjohto halunnut tehdä.

Asevoimien vuoteen 2008 asti tapahtuneen kehittämisen ydin ei suinkaan ollut puolustusministeri Ivanovin markkinoima ”neuvostoperinnön ylläpidosta turvallisuustarpeiden tyydyttämiseen”, vaan lähinnä neuvostoasevoimien julistuksellinen vähentäminen ja pyrkimys edelleen niiden ylläpidon optimointiin. Tämän ohella oli aikaansaatu strateginen kehittämiskonseptio, joka koski strategisten pidäketä, tavanomaisten joukkojen voimaryhmiä, asevoimien valmiutta, henkilöstötäydennystä, aseistuksen ja kaluston hankintoja, huoltoa ja muita tukitoimia, koulutusta ja sen perusteita unohtamatta kansalaisten isänmaallista kasvatusta.

2000-luvun alkuvuosina luotiin kokonaisuudessaan konseptuaaliset perusteet tuleville asevoimille, mutta niiden toteutus jätettiin seuraavan presidentin, puolustusministerin ja yleisesikunnan päällikön tehtäväksi. Tämä voidaan tulkita myös siten, että asevoimien siihenastisille uudistuksille oli yhteistä se, että mitään reformisuunnitelmaa ei saatettu ”loogiseen päätepisteeseen”.

Uudistusten aikautuksen osalta onkin mielenkiintoista, että presidentin vaaleissa 2008 valtion johtoon nostettiin mies tuntemattomuudesta – Dmitri Medvedev ja vastaavalla

---

⁸²² Jacob W. Kipp’n mukaan presidentti Putinin politiikka oli pragmaattista, mikä johtui kansallisista vaatimuksista ja Venäjän rajoitetuista kyvyistä. Tämä asettaa prioriteetin keinojen kehittämiseen uhkien hallinnassa Venäjän reuna-alueilla. Jacob W. Kipp (2004): *War Scare in the Caucasus. Redefining the Threat and the War on Terrorism*. Kirjassa: Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain, s. 253.

tavalla puolustusministeriksi Anatoli Serdjukov. Kumpikaan heistä ei ole palvellut turvallisuusorganisaatioissa Vladimir Putinin ja Sergei Ivanovin tavoin. Presidentin perustuslain mukainen toimikausi tosin päättyi juuri 2008 vaaleihin, mutta Ivanovhan olisi voinut jatkaa puolustusministerinä. Kävi kuitenkin niin, että Putin jatkoi pääministerinä ja Ivanov hänen puolustusteollisuudesta vastaavana sijaisenaan⁸²³. Yleisesikunnan päällikön vaihtaminen kesällä 2008 tapahtui ilmeisesti ilman sen suurempaa ”sisäistä dramatiikkaa”⁸²⁴.

4.4. Asevoimien kehittäminen vuosina 2008–2012

”Venäjän uuden historian aikana ei ole koskaan ollut yhtä suotuisia olosuhteita nykyaikaisten ja tehokkaiden asevoimien luomiseksi.”

Presidentti Dmitri Medvedev 17.3.2009⁸²⁵

Loppuvuodesta 2008 aloitettua asevoimien reformia usein nimitetäänkin ”Serdjukovin-Makarovin reformiksi”, vaikka siihen sisältyvien asioiden suunnittelu oli aloitettu jo huomattavasti aiemmin – jo kesästä 2005 alkaen, jolloin turvallisuusneuvostossa päätettiin sotilaallisen organisaation kehittämisen linjauksista⁸²⁶.

Esimerkiksi armeijankenraali Juri Balujevski toi esille jo marraskuussa 2005, että asevoimiin suunnitellaan lukuisia uudistuksia. Näitä olivat mm. irtautuminen tiukasta organisaatio- ja kokoonpanorakenteesta ja siirtyminen olosuhdeperusteisiin yhtymiin ja

---

⁸²³ Ylimmän sotilaspoliittisen johdon vaihto viittaa siihen, etteivät KGB-taustaiset johtajat (Putin ja Ivanov) halunneet ottaa harteilleen vaaraa poliittisesta itsemurhasta, mikä liittyi satojen tuhansien ”armeijasilovikkien” irtisanomiseen ja asevoimien todelliseen uudistamiseen, vaan jättivät sen ”ulkoa haetuille managereille”. Tällöin he pystyivät keskittymään asevoimien teknologisen perustan uudistamiseen sotateollisissa kompleksissa. Anatoli Serdjukoville irtisanomiset puolestaan olivat vain yksi toimi muiden joukossa, jotta uudistukselle asetetut tavoitteet saavutettaisiin ja erityisesti asevoimien rahoitusta pystyttäisiin kohdentamaan edellyttäen, että rahavirroista on päästy yleensäkin selvytyteen ja henkilöstöä vähennetty riittävästi.

⁸²⁴ Kts. liite 1: Venäjän ylin sotilaallinen johto. Juri Balujevski syntyi 1947 ja siten säädetyssä eroamisiässä ennen ”Serdjukovin reformin” alkamista. Tähän viittasi Ruslan Puhov esipuhessaan Mihail Barabanovin toimitamassa, asevoimien reformia käsittelevässä kirjassa. Kts. Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаузов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 5.

⁸²⁵ Presidentti Medvedevin puhe puolustusministeriön laajennetun kollegion alussa 17.3.2009: Стенографический отчет о расширенном заседании коллегии Министерства обороны. Löydettävissä: <http://krem-lin.ru/events/president/transcripts/3461> (30.5.2017).

⁸²⁶ Kesäkuun 2005 päätöksiin tähännytt suunnittelu oli perustunut yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon tuotoksiin, joita kenraalilevsteri Rukšin esitti kirjoituksessaan Vojennaja mysl-lehdessä maaliskuussa 2003. Kts. Рукшин А.С. (2003): «К новому облику Вооруженных сил России». Военная мысль № 3/2003, s. 2-5. Kirjoituksessaan Rukšin mm. määritteli asevoimien ”olemuksen” (ven. облик), jota termiä varsinkin 2008 aloitetussa reformissa runsaasti käytettiin. Rukšinin mukaan asevoimien olemuksella tarkoitetaan ”*tiettyjen määrällisten ja laadullisten ominaisuuksien kokonaisuutta, jotka ilmentävät asevoimien, puolustushaarojen ja aselajien sekä puolustushaaroihin kuulumattomien joukkojen ja huollon rakennetta; niiden kokoonpanoa; sotilaiden vahvuutta kokonaisuudessaan ja eri henkilöstöryhmien osalta ml. ne, jotka ovat palveluksessa kutsuttuna ja sopimuksen perusteella; teknistä varustamisastetta aseistuksen ja sotavarustuksen osalta; seuraavien järjestelmien rakennetta ja tilaa: johtamis-, täydennys-, asepalvelus-, kaaderin koulutus-, liikekannallepanoresurssien (henkilöstö) koulutus- ja materiaalin varastointi- sekä taistelun- ja liikekannallepanokoulutusjärjestelmät sekä asevoimien infraruktuuria ja kaikinpuolisen huollon järjestelmiä.*” Vrt. Bošarnikovin et al. mukaan Бочарников И.В., Лемешев С.В., Люткене Г.В. Современные концепции войн и практика военного строительства. – М.: Экон-информ, 2013.

yksiköihin, asevoimien vahvuuden supistaminen yhteen miljoonaan vuoteen 2016 mennessä sekä se, että asevoimien tukitoimet perustuvat pitkäaikaisiin sopimuksiin.⁸²⁷ Joulukuussa 2005 Balujevski toi esille, että asevoimien ”radikaali reformi” alkaa vuonna 2006 ja se kestää ”muutaman vuoden”. Balujevskin mukaan kuuden sotilaspiirin sijaan oli tarkoitus perustaa kolme alueellista johtoporrasta (Itä, Etelä ja Länsi). Pohjoista suuntaa hänen mukaansa ei ollut tarkoitus perustaa. Puolustushaarojen pääesikunnat oli määrä sulauttaa yleisesikuntaan. Yhtymien rakenteen olosuhdelähtöisyys ja mainitut suunnat mahdollistaisivat ”*joustavan ja nopean reagoinnin mm. terrorismiin ja paikallisiin sotiin*”.⁸²⁸ Armeijankenraali Balujevski toi esille siis niitä asioita, joista kesällä 2005 oli turvallisuusneuvoston istunnossa päätetty sotilaallisen organisaation kehittämisen osalta vuoteen 2015 mennessä⁸²⁹.

Näitä toimenpiteiden aloittamista ja toteuttamista oli ilmeisesti käsitelty 6.12.2005 kokouksessa, jossa ”suljettujen ovien” takana olivat yleisesikunnan päällikön johdolla puolustushaarojen ja aselajien komentajat sekä sotavarustepäällikkö. Nezavisimoje vojennoje obozrenije-viikkolehden hankkimien tietojen mukaan käsiteltävänä oli ollut yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön kenraalieversti A. Rukšinin johdolla laadittu suunnitelma, jonka sisältö oli varsin ”radikaali”.⁸³⁰

Uudistukset oli määrä toteuttaa seuraavien kahden-kolmen vuoden aikana, siis 2006–2009, jolloin:

- asevoimista irtisanotaan noin 100 000 sotilasta, jotta yhden miljoonan tavoitevahvuuteen päästään
- puolustushaarat ja itsenäiset aselajit sellaisenaan lakkautetaan ja ne siirretään yleisesikunnan osastoiksi
- kuusi sotilaspiiriä lakkautetaan ja asevoimat rakennetaan alueellisen periaatteen mukaisesti kolmelle suunnalle
- ilmavoimien, avaruusjoukkojen ja strategisten ohjusjoukkojen pohjalta luodaan ”ohjus-ilma-avaruuspuolustuksen” johtoporras (ven. командование Ракетно-воздушно-космической обороны sekä
- avaruusjoukkojen osat (so. avaruuskeskukset Baikonur, Plesetsk ja Svobodnyi)

---

⁸²⁷ Yhtymiä olisivat prikaatit tai divisioonat. Lenta.ru, 1 ноября 2005: «Миллионная российская армия будет состоять из кубиков». Löydettävissä: <https://lenta.ru/news/2005/11/01/buy/> (30.5.2017).

⁸²⁸ Lenta.ru: «Генштаб РФ начинает радикальную военную реформу». Löydettävissä: <https://lenta.ru/news/2005/12/13/reform/> (30.5.2017). Aleksei Gaidain mukaan toukokuussa 2006 puolustusministeriössä tehtiin päätös alueellisten johtoportaiden perustamisesta. Kts. Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаузов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 22.

⁸²⁹ Выступления Владимира Путина на совещании руководящего состава Вооруженных Сил РФ 9 ноября 2005 года. Löydettävissä: <http://www.chekist.ru/article/894> (9.8.2016).

⁸³⁰ Александр Бабакин (2005b): «Надвигается существенная реорганизация Вооруженных сил». Независимое военное обозрение, 09.12.2005. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2005-12-09/1_reorganiza-cia.html (30.5.2017).

siirretään Venäjän avaruushallinnon alaisuuteen.⁸³¹

Kyseinen kokous oli herättänyt kuulijakunnan joukossa ”voimakasta vastarintaa” ja aiheutti myös sen, että keväällä 2006 mm. puolustusministeri Ivanov vältteli ottamasta asiaa selkeästi esille, joskaan ei suoraan kiistänyt suunnitelmien olemassaoloa. Asiaa ei kiistänyt myöskään yleisesikunnan päällikön sijainen kenraalievleri A. S. Skvortsov.⁸³²

Keväällä 2006 armeijankenraali Juri Balujevski toi esille, että sotilaallinen kehittämissyö oli tehtävä ”*asymmetrian periaatteeseen*” nojautuen ja että ”*nykyiset asevoimat, jotka on tarkoitettu ydin- tai laajamittaisen sodan käymiseen, ovat selkeässä ristiriidassa mm. valtion taloudellisten, demografisten ja muiden resurssien kanssa*”. Edelleen Balujevskin mukaan asevoimien vahvuutta supistetaan yhteen miljoonaan sotilaaseen vähentämällä noin 130 000 sotilasta sekä johtuen kutsuntaikäisten määrän vähenemisestä asevoimien henkilötäydennys toteutetaan 80 %:sti sopimuspalkatulla henkilöllä.⁸³³

Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa 20.1.2007 pitämässään esitelmässä Balujevski toi esille, että ”*uusissa oloissa on välttämätöntä määrittää kansallisen sotilaspolitiikan tavoitteet uhkien torjumisen näkökulmasta..., ...Laadittava asevoimille ja koko sotilaalliselle organisaatiolle tarkka, ymmärrettävä ja mikä tärkeintä, toteutettavissa oleva reagointimalli tilanteen mahdollisesti kiristyyssä. Sillä ilman tätä mallia emme pysty määrittämään optimaalisia voimia ja välineitä, joita torjunnassa tarvitaan*”. Edelleen Balujevskin mukaan ”*on luotava potentiaali, joka mahdollistaa eri operaatioiden tavoitteiden saavuttamisen mahdollisimman vähäisellä asevoimien toimintaanpanolla. Tämän takia on kehitettävä asevoimien ja muiden joukkojen varustusta, kaikkinaista tukea ja koulutusta panostaen yhteiseen, ei erilliseen puolustusbaarojen ja aselajien, koulutukseen. Sillä tiettyyn aikaan asti, tavallaan ne kaikki valmistautuivat käymään omaa soitaansa, mutta niin ei voi olla. Nykyään taistelutoimet tapahtuvat joukkueesta lähtien kaikkia asevoimien joukkoja (ven. общевойсковая форма) käsittävässä muodossa.*”⁸³⁴

---

⁸³¹ Александр Бабакин (2005c): «В Генштаб закралась идея троцкизма». Независимое военное обозрение, 16.12.2005. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2005-12-16/1_genshtab.html (30.5.2017). Maaliskuussa 2006 asiaa ”reposteltiin” samaisessa lehdessä tarkempien yksityiskohtien ja määräaikaisten osalta. Kts. Кольванов Г.Г. (2006): «Генералы от сокращения возглавили военную реформу». Независимое военное обозрение, 17.3.2006. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/concepts/2006-03-17/4_generals.html (30.5.2017). Tuolloinen yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Juri Balujevski oli Kolyvanovin mukaan kieltänyt jyrkästi 6.12.2005 kokouksen osallistujia ”vuotamasta” mitään tietoja uudistuksista julkisuuteen. Vrt. Covingtonin mukaan ”*However, the term reform is more clearly understood by the Russian military as disenfranchisement, disempowerment and defunding internally*” ja edelleen ”*Reform is understood as Western attempts to undermine Russia’s military system and thought*”. Stephen R. Covington (2016): *The Culture of Strategic Thought Behind Russia’s Modern Approaches to Warfare*. Harvard Kennedy School, Belfare Center for Science and International Affairs, Paper October 2016, Cambridge Massachusetts, s. 2. Covingtonin artikkelissa ei mainita lähdettä, johon kyseinen johtopäätös perustuu - kyse lienee induktiivisesta päättelystä. Näkemykset eroavat varsin paljon toisistaan.

⁸³² Кольванов Г.Г. (2006): «Генералы от сокращения возглавили военную реформу», Независимое военное обозрение, 17.03.2006. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/concepts/2006-03-17/4_generals.html (30.5.2017).

⁸³³ Lenta.ru, 25 января 2006: «Начальник Генштаба предложил отказаться от количественного паритета». Löydettävissä: <https://lenta.ru/news/2006/01/25/paritet/> (30.5.2017).

⁸³⁴ Yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Juri Balujevskin esitelmä Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa 20.1.2007. Балауевский Ю. Н. (2007): «Трансформация угроз безопасности». Julkaistu: Военно-промышленный курьер № 4 (170) за 31 января 2007 года. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/3052>.

Vuonna 2008 sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa pitämässään esitelmässä Balujevski otti esille korostetusti kaksi asiaa. Ensimmäinen näistä koski asevoimien rahoitusta. Sen osalta hänen mukaansa rajallisten määrärahojen käytön tehokkuutta oli lisättävä. Balujevskin mukaan tätä edellytti myös, että asevoimien ylipäällikön antama tehtävä siitä, että ”*sotilaallisen kehittämistyön on kytkeydyttävä tarkasti rahoituksen suunnitteluun ottaen huomioon valtion taloudelliset mahdollisuudet*”. Balujevskin esille tuoma toinen asia oli se, että kansainvälisen tilanteen muutokset edellyttävät kansallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvien näkemysten tarkentamista. Näkemykset ja samalla sotilaiden toiminnan oikeudellisen perustan oli Balujevskin mukaan perustuttava laadittavana olevaan asiakirjaan ”*kansallisen turvallisuuden strategiasta*”. Strategia-asiakirja vahvistettiin toukokuussa 2009.⁸³⁵

Edellä mainitun johdosta on arvioitavissa, että asevoimien kehittämissuunnitelmat, joiden toteuttaminen alkoi vuonna 2008, oli pääpiirteissään laadittu kesäkuun 2005 linjausten perusteella. Poliittisia päätöksiä eivät puolustusministeri Ivanov tai presidentti Putin vielä keväällä 2008 olleet tehneet. Presidentiksi hän Dmitri Medvedev nimettiin 7.5.2008.

Päätöksiä tehtiin kuitenkin mm. alueellisen voimaryhmän peräkkäisistä kokeiluista Leningradin sotilaspiirissä ja Kaukoidässä. Leningradin sotilaspiirissä kokeilu toteutettiin vuosina 2005 – 2007⁸³⁶. Kaukoidän alueellisen johtoportaan ”Vostok” (ven. Восток) joulukuussa 2007 alkaneesta kokeilusta todettiin, että käytännön tuloksena oli uuden johtoportaan muodostuminen yleisesikunnan ja sotilaspiirien välille. Toukokuussa 2008 Vostok-johtoporras lakkautettiin⁸³⁷. Puolustusministeriksi helmikuussa 2007 nimetty Anatoli Serdjukov nähtävästi tutustui johtamansa organisaation kehittämiseen, joka toimi aiempien suunnitelmien mukaisesti.

Presidentti Putin mainitsi puheessaan liittokokoukselle 26.4.2007, että ”*olemme velvoitettuja jobdonmukaisesti lujittamaan asevoimiamme, samalla yhteismitallistamalla tehtävämme*

---

⁸³⁵ Yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Juri Balujevskin esitelmä Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa 19.1.2008. Балужевский Юрий (2008): Доклад начальника Генерального штаба ВС РФ генерала армии Ю.Н. Балужевского. Вестник Академии военных наук № 1 (22), 2008. Kansallisen turvallisuuden strategian osalta kts. Указ президента РФ от 12 мая 2009 года № 537 «О Стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года». Asiakirjan vahvistamista edeltävän debatin osalta tarkemmin kts. Stephen J. Blank (2010): ”No need to frighten us, we are frightened of ourselves,” Russia’s blueprint for a policy state, the new security strategy. Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 19–128.

⁸³⁶ Кольванов Г.Г. (2006): «Генералы от сокращения возглавили военную реформу», Независимое военное обозрение, 17.03.2006. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/concepts/2006-03-17/4_generals.html (30.5.2017).

⁸³⁷ Алексей Гайдай (2010): «Реформирование Сухопутных войск Российской Федерации». Kirjassa: Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 22-23. Armeijankenraali Nikolai Makarov viittasi 10.12.2008 tähän kokeiluun ja toi esille, että sotilaspiiri toteuttaa operatiivis-strategisen johtoportaan funktiota.

*kansantalouden mahdollisuuksien sekä potentiaalisten uhkien luonteen ja kansainvälisen tilanteen dynamiikan kanssa*⁸³⁸. Yleisluontoisuudestaan huolimatta presidentin sanat antoivat ymmärtää, että asevoimien reformi ei julistuksista huolimatta ollut päätöksessään.

Varsinaisena käännepiirteenä voidaan pitää jo helmikuuta 2008, jolloin väistymässä ollut presidentti Putin piti "jäähyväispuheen" neuvoa-antavan valtioneuvoston (ven. Государственный совет) istunnossa. Puheessaan Putin toi esille sen, että valtion kehittämisen aikaperspektiiviä oli pidennettävä. Tuohon aikaanhan valtion budjetti vuodelle 2008 oli laadittu ja vuosille 2009–2010 suunnittelun perusteeksi luonnosteltu. Putinin mukaan *"meidän on välttämättä katsottava vuoden 2010 jälkeiseen aikaan, vaikkapa kymmenen vuotta eteenpäin"*.⁸³⁹

Vaikka Putinin presidenttikautta oli jäljellä runsaat kaksi kuukautta, voidaan puhetta pitää kuitenkin "tehtävänantona" valtionhallinnolle kokonaisuudessaan sekä eri viranomaisille ja tulevalle presidentille erikseen. Putin nimittäin edellytti *vaibeittaisen "maan vuoteen 2020 ulottuvan sosiaalitaloudellisen konseptin"* laatimista *"kaikkien toimintasuuntien"* osalta. Edelleen maan puolustuskyvyn osalta Putin edellytti nykyaikaisen aseistuksen tuotannon aloittamista lähivuosina ja *"asevoimien kehittämistyön strategian uudelleenpohdintaa"*. Putinin mukaan *"me tarvitsemme innovatiivisen armeijan, jonka sotilaiden ammattitaidolle, laaja-alaiselle tekniselle tietämykselle (ven. кпузозоп) ja pätevyydelle asetetaan periaatteellisesti uudet, mitä nykyaikaisimmat vaatimukset"*. Putinin mukaan edellä mainittu tavoite edellytti *"asepalveluksen arvostuksen nostamista, henkilöstön palkkauksen kehittämistä, sosiaaliturvan lujittamista ja asunto-ongelman todellista ratkaisemista"*. Kansallisen turvallisuuden lujittaminen hänen mukaansa edellytti *"vuoteen 2020 ulottuvan asevoimien kehittämisstrategian"* laatimista.⁸⁴⁰

Toisena vaikuttimena 2008 alkaneen sotilasreformin aloitukseen vaikuttivat Venäjän poliittisen ja asevoimien johdon henkilövaihdokset. Presidentti Putinin toimikausi oli päättymässä keväällä 2008. Keväällä 2008 presidentiksi valittiin Dmitri Medvedev. Vladimir Putin jatkoi pääministerinä, jonka hallitukseen myös Serdjukov tuli valituksi. Puolustusministeri Serdjukov oli "siviili" sanan varsinaisessa merkityksessä, kun taas

---

⁸³⁸ Esimerkiksi Российская газета 27.04.2007 (федеральный выпуск). Löydettävissä: <https://rg.ru/2007/04/27/poslanie.html>.

⁸³⁹ Путин В.В. (2008): «О стратегии развития России до 2020 года». Venäjän presidentti Putinin puhe Valtioneuvoston istunnossa 8.2.2008. Löydettävissä: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24825> (6.6.2017). Venäjän valtioneuvosto on neuvoa-antava ja presidentin johtama elin, jonka nykyinen toiminta perustuu presidentin ukaasiin. Kts. Указ президента Российской Федерации от 1 сентября 2000 г. № 1602 "О Государственном совете Российской Федерации".

⁸⁴⁰ Sama. Kansallisen turvallisuuden strategian ja strategisen suunnittelun asiakirjan luonnoksia käsiteltiin maaliskuussa 2009 presidentti Medvedevin johdolla. Kyseisessä tilaisuudessa esiintyneen turvallisuusneuvoston sihteerin Nikolai Patruševin mukaan näiden asiakirjojen laatimisen "aktivoijana" oli presidentin toimeksianto kesäkuulta 2008. Kts. Медведев Д.А. (2009): «О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года и комплексе мер по её реализации». Venäjän presidentti Medvedevin puhe Valtioneuvoston istunnossa 24.3.2009. Löydettävissä: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/3529> (6.6.2017). Kansallisen turvallisuuden strategia vahvistettiin 12.5.2009.

hänen edeltäjänsä enemmän tai vähemmän sotilaskoulutettuja. Siviilipuolustusministeriähän kesällä 2005 tehdyt päätökset edellyttivät. Tämän lisäksi ei uudella presidentillä eikä puolustusministerillä ollut urallaan palvelusta turvallisuuspalvelussa (KGB tai FSB). Joka tapauksessa oli ilmeistä, ettei asevoimien uudistuksia laajassa mitassa voitu ja itse asiassa haluttu tehdä, ennen kuin Venäjälle oli valittu uusi presidentti ja nimitetty uusi hallitus.

Vaikuttaa siten siltä, että Venäjän sotilaspoliittisen johdon uskottavuuden ja toimeenpanokyvyn osoittaminen siis jätettiin sujuvasti seuraajille⁸⁴¹. Edellinen puolustusministeri Sergei Ivanovhan oli jo aiemmin ilmoittanut, että asevoimien reformi oli toteutettu. Yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Balujevski oli puolestaan todennut jo tammikuussa 2007, että ”sotilaallisen kehittämistyön radikaalit uudistukset on tehty”⁸⁴². Joulukuussa 2007 silloinen pääministeri Medvedev oli tuonut esille, että kaikille niille asevoimien sotilaille, jotka olivat solmineet sopimuksen ennen 1.1.1998, taataan asunto vuoteen 2010 mennessä. Tämän lisäksi Medvedevin mukaan vuoteen 2012 mennessä ratkaistaan myös palvelusasuntokysymys ottaen huomioon asevoimien henkilöstövahvuus⁸⁴³.

Presidentti Putinin em. toimeksiannon mukaisesti puolustusministeriössä vahvistettiin jo maaliskuussa 2008 ”asevoimien sosiaalisen kehityksen strategia vuoteen 2020 asti”. Sen mukaisesti asevoimien henkilövahvuus oli määrä supistaa miljoonaan sotilaaseen vuoteen 2016 mennessä. Supistukset, yhteismäärältään 134 800 sotilasta, oli tarkoitus kohdistaan pääasiassa upseerikuntaan. Kyse olisi siis kahdeksan vuoden aikana toteuttavasta henkilövähennyksestä, mikä todennäköisesti olisi tapahtunut ns. luonnollisen poistuman kautta. Tämä siitäkkin huolimatta, että reserviin siirtymisen ikäraja oli päätetty nostaa ”yleisön pyynnöstä” upseerien osalta 60 vuoteen ja kenraalien osalta aina 65 vuoteen.⁸⁴⁴

Vuoden 2007–2008 välisenä aikana vaihtuivat asevoimien yleisesikunnan päällikkö, operatiivisen päähallinnon päällikkö⁸⁴⁵ sekä käytännössä kaikki puolustushaarojen ja

---

⁸⁴¹ Roger N. Dermottin lähteiden mukaan alkamassa oleva reformi oli ”Medvedevin ja Putinin, jotka molemmat vaikuttivat olevan balukkaita suoda päättäytämön Serdjukoville”. Lisäksi McDermottin mukaan Serdjukovilla oli ”vähän kunnioitusta venäläiseen sotilaskulttuuriin tai sotilaisiin”. Roger N. McDermott (2011): *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces. Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC, s. 65–66 ja 306.

⁸⁴² Yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Juri Balujevskin esitelmä Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa 20.1.2007. Балауевский Ю. Н. (2007): «Трансформация угроз безопасности». Julkaistu: Военно-промышленный курьер № 4 (170) за 31 января 2007 года. Löydettävissä: <http://vprk-news.ru/articles/3052>.

⁸⁴³ Виктор Мясников (2008): *Задача для главковерха. Независимое военное обозрение от 16 мая 2008 г.*

⁸⁴⁴ Sama.

⁸⁴⁵ Yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikkö kenraalieversti Rukšin A.S (synt. 1.4.1949) erosi heinäkuun 2008 alussa, siis vajaan kahden tai uuden järjestelyn myötä 7 vuotta ennen ”ajolähtöä”. Rukšin tietävästi kutsuttiin reservistä palvelukseen elokuun 2008 alussa, jolloin käynnistyi ”rauhanpakottamisoperaatio” Georgiassa. Roger N. McDermottin mukaan jo vuonna huhtikuussa 2004 yhteiskunnallinen Ulko- ja puolustuspolitiikan neuvosto (SVOP) julkisti laajan raportin asevoimien uudistustarpeista, joista monet löytyivät sittemmin vuonna 2008 alkaneessa asevoimien reformissa. Merkittävää oli se, että Yleisesikunnan operatiivisen

itsenäisten aselajien komentajat. Lisäksi armeijankenraali Nikolai Makarovin seuraajaksi asevoimien sotavarustepäällikkönä nimitettiin avaruusjoukkojen komentaja, jolla ei siten ollut suoranaista sidosta mihinkään puolustushaaraan. On siten oletettavaa, että asevoimien reformi oli tarkoituksenmukaista aloittaa ”vereksillä voimilla” varustetuilla henkilöillä, joilla oli ainakin kaksi-kolme vuotta palvelusaikaa jäljellä ilman mahdollista jatkosopimusta.⁸⁴⁶

Kesäkuun lopulla 2008 puolustusministeri Serdjukov keskusteltuaan presidentti Medvedevin kanssa asevoimien rahoituksesta ilmoitti, että ”asevoimien henkilöstövähennykset tehdään nopeutetulla aikataululla” vuoteen 2013 mennessä. Tällöin asevoimien vahvuuden oli määrä käsittää miljoona sotilasta⁸⁴⁷. Täten on ilmeistä, että osa asevoimien reformin kustannuksista oli tarkoitus kattaa irtisanomisten kautta säästyvistä varoista.

Elokuun alussa 2008 tapahtunut aseellinen konflikti Etelä-Ossetiassa, Georgiassa oli todennäköisesti reformin aloittamista aikaistanut tekijä. Vaikka tilanne päättyikin Venäjälle voitollisesti, ei asevoimien toimintaa kaikilta osin voinut pitää täysin onnistuneena, erityisesti taistelutoimien johtamisen osalta.⁸⁴⁸ Voitaneen yleisesti lisäksi todeta, etteivät Venäjän sotilasoperaatiot Tšetšeniassa ja Georgiassa osoittaneet asevoimien siihenastisten uudistustoimien onnistumista ja suorituskykyjen tai valmiuden merkittävää lisääntymistä.

Johtopäätös, jonka mukaan em. operaatiot kaikki toteutettiin neuvostoajalta periytyvillä joukko- ja johtamisrakenteilla sekä pakon sanelemiin tilapäisratkaisuihin perustuvilla toimintatavoilla, ei ole liian pitkälle menevä. Tämä viittaa myös siihen, että ase-

---

päähallinnon päällikkö, kenraaliversti Aleksandr Rukšin oli tyrmännyt raportin jo aiemmin marraskuussa 2003. Roger N. McDermott (2011): *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces. Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC, s. 20–21 ja 320–321. Rukšin ja hänen esimiehensä, armeijankenraali Juri Balujevski erosivat kesällä 2008. Tämä viittaa siihen, että asevoimien ylimmässä operatiivisessa johdossa esiintyi vielä 2008 ”vastarintaa” radikaaleille uudistuksille ja siihen, että presidentti Putin ja puolustusministeri Sergei Ivanov eivät olleet ”valmiita” uudistusten käynnistämiseen. Ne käytännössä aloitettiin sitten, kun puolustusministerinä oli jo jonkin aikaa toiminut Anatoli Serjukov ja presidentiksi oli nimitetty Dmitri Medvedev.

⁸⁴⁶ Lehdistössä on esiintynyt voimakasta spekulatiota henkilöstövaihdosten syistä, mikä on muutoinkin yleistä, kun Venäjän ylintä sotilasjohtoa vaihdetaan. Epäilemättä spekulatioihin oli perusteensa tällä kertaa erityisesti siksi, että heinäkuun 2008 alussa kaksi ja heinäkuun lopussa yksi yleisesikunnan päällikön sijainen erotetaan samalla kertaa (asevoimien viestipäällikkö, kenraaliversti Jevgeni Karpov ja operatiivisen päähallinnon päällikkö, kenraaliversti Aleksandr Rukšin sekä maavoimien komentaja, kenraaliversti Aleksei Maslov). Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että operatiivisen päähallinnon päällikön virka oli avoimena heinäkuun 2008 alusta aina lokakuuhun asti. Viran pitäminen avoimena viittaa siihen, että Georgian ”rauhanpakottamisoperaation” etukäteissuunnitelusta ainakaan yleisesikunnassa ei juuri voida puhua. Samaan aikaan kiirivät huhut myös järjestely- ja liikennellepanopäähallinnon päällikön kenraaliversti Vasili Smirnovin erottamisesta, mikä hänen mukaansa ”ei vastannut todellisuutta”. Tosiasiassa hän maaliskuusta 2009 alkaen jatkoi palvelusta ”siivilivirkamiehenä” eroamisensa asti vuonna 2013, jolloin hän saavutti 63 vuoden iän.

⁸⁴⁷ Сергей Богданов (2008): «Бюджетные приоритеты». Красная Звезда от 25 июня 2008 г.

⁸⁴⁸ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 6. Yhtenä syynä tähän oli nimenomaan se, että operatiivisen päähallinnon päällikkö oli erotettu, eikä uutta vielä nimitetty, mikä merkitsi, että asevoimien operatiivinen johtaminen ontui vahvasti.

voimien uudistusten alkuvaihe olisi alun perin ollut henkilöstöhallinnollista kehittämistä, millä olisi luotu asevoimien henkilöstörakenteen ja johtamisjärjestelmän osalta taloudellisia edellytyksiä siirtymiselle ”uuteen olemukseen”. Venäjän johto oli mitä ilmeisimmin tullut toisiin ajatuksiin nimenomaan Georgian konfliktin johtopäätösten perusteella⁸⁴⁹. Asevoimien uudistukset muuttuivat perinpohjaiseksi reformiksi ja vielä nopeutetussa aikataulussa.

4.4.1. Reformin 2008 tavoitteet⁸⁵⁰

Asevoimien reformista tehtyjä periaatteellisia päätöksiä, joita ei sellaisenaan ole julkaistu, tehtiin elokuun lopulla 2008 niin presidentin kuin pääministerin johdolla. Reformin tarkoituksena oli saattaa asevoimat mahdollisimman nopeasti ”uuteen olemukseen” (ven. *новый облик*). Asevoimien reformi alkoi siten käytännössä Venäjän poliittisen johdon päätöksellä, eikä perinteisesti puolustusministerin ja yleisesikunnan esityksestä⁸⁵¹. Tämä selittää myös asevoimien reformin nopeutettua aikataulua.

Presidentti Medvedevin lausunnot 26.9.2008 Donguzin ampumakentällä Keskisessä sotilaspiirissä antoivat selvyyttä siitä, miten asevoimien reformia oli ajateltu toteutettavan. Medvedevin mukaan asevoimien tehokkuuden lisäämiseksi oli keskityttävä viiteen tehtävään:

- organisaatioihin, kokoonpanoihin ja tukeutumisyjärjestelyihin liittyen asevoimien kaikkien taisteluyhtymien ja joukko-osastojen kehittäminen jatkuvan valmiuden kategoriaan
- johtamisjärjestelmän tehokkuuden lisääminen
- kaaderihenkilöstön ja sotilaskoulutuksen sekä sotatieteen kehittäminen järjestelminä
- asevoimien varustaminen nykyaikaisella aseistuksella sekä
- sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen.⁸⁵²

---

⁸⁴⁹ Dale R. Herspringin mukaan Kreml oli tietoinen asevoimien ongelmista ja puolustusministeriö puolestaan siitä, mitä ja missä järjestyksessä uudistukset oli tehtävä. Dale R. Herspring (2010): *Is military reform in Russia for "real"? Yes, but...* Kirjassa: Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): *THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 180–181. Kyse olisi tämän perusteella siitä, että oli löydettävä ”oikeat” henkilöt toteuttamaan kyseiset uudistukset.

⁸⁵⁰ Reformi 2008:lla tarkoitetaan lokakuussa 2008 puolustusministeri Serdjukovin ja yleisesikunnan päällikkö Makarovin johtamaa asevoimien uudistamista, jonka alun perin piti olla toteutettuna 2020 mennessä. Päätepistettä, erityisesti ase- ja varustehankintojen osalta, Venäjä on sittemmin joutunut myöhentämään taloudellisista syistä.

⁸⁵¹ Алексей Гайдай (2010): «Реформирование Сухопутных войск Российской Федерации». Kirjassa: Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 24.

⁸⁵² Медведев Д.А. (2008): «Вступительное слова на встрече с командующими военными округами» от 26 сентября 2008 года. Löydettävissä: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/1535> (2.6.2017).

Samassa yhteydessä Medvedev toi esille joitakin konseptuaalisia yksityiskohtia. Näitä olivat ydinasepidäkkeen taattu toteuttaminen eri sotilaspoliittisissa tilanteissa sekä yhtymien varustaminen uusilla aseilla ja tiedusteluvälineillä, etulyöntiaseman hankkiminen ilmanherruuden, täsmäaseiskujen suorittamisen maa- ja merimaaleihin sekä joukkojen operatiivisen kuljettamisen osalta ja ilma-avaruuspuolustuksen luominen. Medvedevin mukaan *”asevoimien olemusta on muutettava vuoteen 2020 mennessä”*, mistä *”jouluksuuhun mennessä olisi oltava tarkka toimintasuunnitelma”*.⁸⁵³ Maaliskuussa 2009 puhuessaan puolustusministeriön laajennetussa kollegiossa presidentti Medvedev hienoisesti tarkoensi priorisoituja tehtäviä siten, että *”ydinaseiden oli täytettävä kaikki käsketyt tehtävät”* ja että asevoimien kaikkien taisteluyksiköiden ja yhtymien oli muutettava jatkuvan valmiuden kategoriaan”.⁸⁵⁴

Kuten edellä olevasta käy ilmi, monia uudistustoimia oli suunniteltu pitkälle jo ennen Anatoli Serdjukovin ja armeijankenraali Makarovin nimittämistä asevoimien johtoon. Uudistustoimet olisivat koskeneet organisaatioita, johtamisjärjestelmää, henkilököönpanoja, aseistusta, koulutusta jne. Se, mitä ainakaan julkisuudessa ei tuotu suoraan esille, oli mahdollisessa liikekannallepanossa toimeenpantavien yhtymien ja johtoportaiden lakkauttaminen sekä siirtymistä divisioonista prikaateihin perusyhtyminä.

Loppuvuodesta 2008 alkaneessa reformissa kyse oli siten sen sotilaallisen voiman perusrakenteen ja sotilaallisen toiminnan ”filosofian” muuttamisesta, mikä oli käytännössä ollut muuttumattomana rakenteena olemassa aina II maailmansodasta asti ja Neuvostoliiton hajoamisesta huolimatta. Kyse ei ollut pelkästään sotilaallisen toiminnan ja sen välineiden uudistamisesta muuttuneiden olosuhteiden edellyttämällä tavalla, vaan samalla perinpohjaisesta ja strategisesta muutoksesta, jolla oli myös vahva sotahistoriallinen sidos venäläiseen mentaliteettiin. Tämä on mitä ilmeisimmin se tekijä, joka aiheutti suurinta kitkaa yhteiskunnan eri piireissä. Viktor Litovkinin mukaan puolustusministeri Serdjukov olisi joulukuun 2008 alussa merimiehille pitämässään puheessa maininnut, että *”yksi asevoimien kehittämisen tavoitteesta on luoda taisteluvalmiit, liikkuvat, maksimaalisesti aseistetut asevoimat, jotka ovat valmiita osallistumaan vähintään kolmeen alueelliseen ja paikalliseen konfliktiin”*⁸⁵⁵.

Toimenpiteiden alkamisesta puolustusministeri Serdjukov oli ilmoittanut 14.10.2008 puolustusministeriön kollegion kokouksessa.⁸⁵⁶ Asian kiirehtimiseen viittaa myös se, että julkisuuteen asiasta annettiin joitakin yksityiskohtaisia tietoja, joiden perusteella

---

⁸⁵³ Медведев Д.А. (2008): «Вступительное слова на встрече с командующими военными округами» от 26 сен-тября 2008 года. Löydettävissä: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/1535> (2.6.2017).

⁸⁵⁴ Медведев Д.А. (2009): «На пути к перспективному облику Вооруженных сил». Выступление президента РФ - Верховного Главнокомандующего Вооруженными силами РФ на расширенном заседании коллегии министерства обороны РФ 17 марта 2009 г. Российское военное обозрение, март 2009, s. 8.

⁸⁵⁵ Виктор Литовкин (2008): Министр обороны пересматривает стратегию». Независимое военное обозрение, 26.12.2008. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-26/3_minoborony.html (2.6.2017).

⁸⁵⁶ Наиль Гафутулин (2008): Мобильность, боеготовность, престиж. Красная звезда, 15 октября 2008 г.

kokonaisuuden muodostaminen jäi pitkälti ”kuulijan” vastuulle. Laajakantoisuudesta huolimatta julkisuuteen ”päästettiin” asiasta siis vain rajoitetusti tietoja. Vielä joulukuussa 2008 sotilasviranomaisten tiedottaminen käsitti hajanaisia ja yksittäisiä lausuntoja, minkä perusteella kokonaisvaltaisen konseptin tai suunnitelman olemassaolo ei edes pystytty vahvistamaan⁸⁵⁷. Vielä maaliskuussa 2009 olleessa ”Ulko- ja puolustuspolitiikan neuvoston” pyöreän pöydän keskustelussa esitettiin kysymys ”*onko kenelläkään kokonaiskuva siitä, mitä meillä pitäisi tapahtua reformin tuloksena?*”⁸⁵⁸.

Krasnaja Zvezdan 15.10.2008 laatima lyhyt uutinen em. puolustusministeriön kollegion kokouksesta oli otsikoitu ”*Liikkuvuus, taisteluvalmius, arvostus*”, mikä osin kertoi reformin tavoitteista. Toisaalta artikkeli oli nimenomaan osoitus myös vahvistumassa olevasta tiedottamiskäytännöstä, jonka mukaisesti edes sitä puhetta, jonka puolustusministeri Sedjukov 14.10.2008 kokouksessa piti, ei kokonaisuudessaan julkaistu.

Lehti siten ennakoiki sitä, että yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Nikolai Makarov 11.11.2008 antamallaan käskyllä ”*kielsi julkistamista tietoja asevoimien reformin etenemisestä, syntyvistä ongelmista, erityisesti niistä, jotka koskevat mielialoja joukoissa*”⁸⁵⁹. Tämä viittaa siihen, että aiemmin kaavailtuja ja henkilöstölle tiedotettuja henkilösopistussuunnitelmia oli oleellisesti jouduttu muuttamaan ja että mm. aiemmin mainittu päätös eläkeiän nostosta oli peruttu. Laajemmin asia merkitsi sitä, että puolustusministeriö ei aivan välinpitämättömästi suhtautunut yhteiskunnallisiin reaktioihin⁸⁶⁰. Puolustusministeriö sittemmin kiisti kyseisen käskyn olemassaolon.

Lehtitietojen mukaan presidentti Medvedev oli vahvistanut asevoimien uudistamisen ”parametrit” 15.9.2008⁸⁶¹. Krasnaja Zvezdan uutisen mukaan vuoteen 2012 mennessä:

- asevoimien kaikki yhtymät ja joukko-osastot siirretään jatkuvan valmiuden kategoriaan
- asevoimien vahvuus käsittää miljoona sotilasta, upseeristoa vähennetään 355 000:sta 150 000 henkilöön siten, että runsaat 80 000 vähennetään luonnollisen poistuman kautta ja noin 117 500 upseeria irtisanotaan
- puolustusministeriön keskushallinnon ja esikuntien henkilöstöä supistetaan nykyisestä 21 813 henkilöstä 8 500:een

---

⁸⁵⁷Вадим Соловьев (2008): Военная реформа 2009–2012 годов» Независимое военное обозрение 12.12.2008. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-12/1_reform.html (29.2.2016).

⁸⁵⁸Виталий Шлыкков (2009): «Военная реформа Анатолия Сердюкова как победа здравого смысла». Военно-космическая оборона № 3, 2 июня 2009 г.

⁸⁵⁹РИА-НОВОСТИ 29.11.2008: «Военная реформа вызывает все большее недовольство в армии – СМИ». Löydettävissä: <https://ria.ru/society/20081129/156118355.html> (1.6.2017). Vastaavaa menettelyä edellytti myös armeijankenraali Balujevski loppuvuodesta 2005.

⁸⁶⁰«От редакции», Независимое военное обозрение № 43 от 5 декабря 2008 г.

⁸⁶¹Взгляд 30.9.2008: «Медведев очертил военный контур». Löydettävissä: <https://vz.ru/politics/2008/9/30/213691.html> (26.1.2017). Kts. myös Vitali Šlykovin mukaan vahvistus tapahtui 11.9.2008. Kts.. Виталий Шлыкков (2009): «Военная реформа Анатолия Сердюкова как победа здравого смысла». Военно-космическая оборона № 3, 2 июня 2009 г.

- joukkojen johtamisen nopeutta (ven. оперативность) parannetaan siirtymällä kolmiportaiseen johtamisrakenteeseen: sotilaspiiri – operatiivinen johtoporras – prikaati sekä
- jokaiseen sotilaspiiriin sijoitetaan erillinen maahanlaskuprikaati.⁸⁶²

Myöhemmin syksyllä 2008 julkisuudessa esitettiin sotilaspoliittisen johdon määrittämät asevoimien reformin prioriteetit. Näitä olivat:

- strategisten pidäkevoimien potentiaalin säilyttäminen
- jatkuvan valmiuden yhtymien ja joukko-osastojen määrän lisääminen ja niiden pohjalta voimaryhmien muodostaminen
- joukkojen ja voimien operatiivisen ja taistelukoulutuksen kehittäminen
- asevoimien henkilötäydennysjärjestelmän kehittäminen
- aseistuksen, varustuksen ja erikoiskaluston modernisointiohjelman toteuttaminen ja niiden taisteluvalmiuden säilyttäminen
- sotatieteen ja sotilaskoulutuksen kehittäminen sekä
- sotilaiden sosiaaliturvajärjestelmän, kasvatuksen ja moraalipsykologisen koulutuksen kehittäminen.⁸⁶³

Julkisuuteen ”tihkuneiden” tietojen perusteella Venäjän lehdistö pyrki luomaan kokonaiskuvaa reformisuunnitelmien sisällöstä. Loppuvuonna 2008 RIA-Novostin mukaan ”Serdjukovin suunnitelman” tärkeimpien toimien sisältö oli seuraava:

- asevoimien henkilöstövahvuuden nopeutettu supistaminen,
- upseereiden määrän supistaminen ja rakenteen uudelleenstrukturointi,
- upseerikoulutusjärjestelmän keskittäminen,
- kaaderialiupseerikunnan luominen,
- asevoimien yhtymien ja joukko-osastojen määrän vähentäminen,
- maavoimien kaaderoitujen yhtymien lakkauttaminen ja kaikkien yhtymien muuttaminen pysyvän valmiuden joukoiksi
- maavoimien saattaminen prikaatiperusteiseksi lakkauttamalla divisioona-, armeijakunta- ja armeijaportaat,
- maahanlaskujoukkojen uudelleenorganisointi ja divisioonarakenteen lakkauttaminen,
- asevoimien keskusjohdon elinten uudelleenjärjestely ja määrällinen vähentäminen (ml. puolustusministeriö ja yleisesikunta) sekä
- reservijärjestelmän ja reserviläiskoulutuksen uudelleenorganisointi.⁸⁶⁴

---

⁸⁶² Наиль Гафутулин (2008): Мобильность, боеготовность, престиж. Красная звезда, 15 октября 2008 г. Löydettävissä: http://old.redstar.ru/2001/01/20_01/tema.html. Puolustusministeri Serdjukov toi esille 8.10.2008 pidetyssä Venäjän ja Valko-Venäjän puolustusministeriöiden yhteisessä kollegiossa upseeriston supistamisen. Kts. Никита Петров (2008): «Лишние офицеры». РИА НОВОСТИ, 09.10.2008. Löydettävissä: <https://ria.ru/analytics/20081009/152854255.html> (30.5.2017).

⁸⁶³ На страже заполярья от 19 октября 2008 (estview.com).

⁸⁶⁴ РИА-НОВОСТИ 18.12.2008: «Суть военных реформ в России - план Сердюкова». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20081218/157554452.html (8.5.2017).

Huomattavaa edellä mainitussa on, että siinä esitettiin lähinnä asevoimien yhtymärakenteeseen, henkilöstöön, organisaatioihin ja koulutukseen liittyneitä toimenpiteitä, mutta reformin perusajatusta ei julkisuudessa oltu esitetty⁸⁶⁵. Tämän johtunee siitä, että vasta loppuvuodesta 2008 presidentti teki virallisen päätöksen reformin tavoitteesta, jonka mukaan vuoteen 2012 mennessä kaikki yhtymät ja joukko-osastot ovat jatkuvan valmiuden joukkoja ja asevoimien kokonaisvahvuus on miljoona sotilasta⁸⁶⁶.

Puolustusministeri Serdjukovin puolustusministeriön laajennetun kollegion kokouksessa 17.3.2009 pitämän puheessaan viittasi kuitenkin uudistuksen perusajatukseen toteuttamalla, että ”*on asetettu tehtävät, jotka on täytettävä vaiheittain*”. Nämä olivat hänen mukaansa:

- kaikkien yhtymien ja joukko-osastojen saattaminen jatkuvan valmiuden kategoriaan
- asevoimien johtamisjärjestelmän tehokkuuden lisääminen
- asevoimien varustaminen nykyaikaisilla aseilla ja kalustolla
- sotilaskaaderin koulutus-, sotilaskasvatus- ja sotatieteen järjestelmien kehittäminen sekä
- sotilaiden tukeminen asianmukaisella rahallisella korvauksella, palvelus- ja eläkeasunnoilla.⁸⁶⁷

Nähtävissä oli se, että asevoimat ja erityisesti maavoimat oli tarkoitus uudistaa rakenteeltaan varsin perin pohjin ja nopeasti. Voitaneen todeta, että asevoimien reformi alkoi laajamittaisilla hallinnollisilla järjestelyillä, joilla luotiin rakenteellisia, organisatorisia, taloudellisia sekä henkilöstö- ja johtamisteknisiä edellytyksiä asevoimien toiminta- ja suorituskyvyn kehittämiseksi samalla kun lähtökohtainen perusta sotilaalli-

---

⁸⁶⁵ Dale R. Herspringin mukaan, vaikka uudistukset keskittyivät asevoimien uudistamiseen, mutta hän ei epäilyt, etteikö Venäjän asevoimat vastaisi haasteeseen Georgian sodan lailla. Dale R. Herspring (2010): *Is military reform in Russia for "real"?* Yes, but... Kirjassa: Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): *THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 182. Tämä viittaa siten siihen, että Venäjän politiikka nojautuu sotilaalliseen voimaan. Täten Krimin operaatio 2014 ja Syyrian operaatio 2015 alkaen olisivat ilmentymiä siitä, että sotilaalliset uudistukset olisivat tuottaneet tulosta.

⁸⁶⁶ Указ президента Российской Федерации от 29 декабря 2008 года N 1878сс «О некоторых вопросах Вооруженных Сил Российской Федерации».

⁸⁶⁷ Сердюков А.Э. (2009): «5 основных задач». Доклад министра обороны РФ на расширенном заседании министерства обороны РФ 17 марта 2009 г. Российское военное обозрение, март 2009, s. 12. Eläkeasunnolla tarkoitetaan sitä asuntoa, joka lain mukaisesti tarjotaan irtisanottavalle sotilaille. Puolustusministeriön sotilasasiamieskunnan erään yhteysupseerin mukaan (keskustelu 15.10.2016, muistiinpanot kirjoittajan hallussa) on myös mahdollista se, että upseerille myönnettävä palvelusasunto jää hänen omistukseensa eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Roger N. MacDermott on viitaten Carolina Vendil Pallinin raporttiin Venäjän puolustussuunnittelun puutteista vuodelta 2009 tuonut esille, että erityisesti aseistuksen uudistaminen vuoteen 2020 on ”*lähes mahdotonta toteuttaa*”, mikä McDermottin mukaan ”*ei itsessään merkitse, että Venäjä aikoo pelotella naapureitaan*”. Roger N. MacDermott (2011): *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces, Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC, s. 396.

⁸⁶⁷ Российское военное обозрение № 1, 2009 г. s. 5.

selle toiminnalle oli muuttumassa. Tässä yhteydessä on todettava, että kyseinen uudistusprosessi on keväällä 2017 ainakin joiltain osin vielä kesken⁸⁶⁸.

Yleisesti vaikuttaa siltä, että em. ”informaatiotyhjiö” johtui em. asian ”historiallisen herkkyyden” lisäksi ainakin siitä, että reformin suunnittelutyö oli syksyllä 2008 osin kesken⁸⁶⁹. Presidentti Medvedevhän oli käskenyt suunnittelulle määräajan 1.12.2008, minkä jälkeen varsinaiset toimet asevoimien uudistamiseksi oli tarkoitus aloittaa⁸⁷⁰. Lisäksi puolustusministeriössä oli päätetty, että asevoimien johdon oli määrä informoida suunnitelmista ensin asevoimien henkilöstöä sotilaspiireissä ja laivastoissa marraskuussa 2008. Vasta sen jälkeen, kun asevoimat oli sisäisesti informoitu ja asianmukaiset päätökset tehty, yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Nikolai Makarov esiintyi julkisuudessa.

Duuman puolustusvaliokunnan silloisen puheenjohtaja Viktor Zavarzinin mukaan kaikki reformiin liittyvät kysymykset eivät olleet joulukuun 2008 alkuun mennessä saaneet ratkaisua. Nämä koskivat mm. upseereiden irtisanomista ja uudelleentyöllistymistä, kaaderialiupseeristoinstituution perustamista, asuntorahoitusta ja palkkakysymyksiä⁸⁷¹. Tämä kuvastaa sitä, että uudistukset aloitettiin, vaikka lopputuloksen edellyttämät monet käytännön valmistelutoimet olivat auttamatta kesken.

Armeijankenraali Nikolai Makarov piti 10.12.2008 vuosittaisen yleisesikunnan päällikön katsauksen Moskovaan akkreditoidulle sotilasasiamieskunnalle, jolloin kuva asevoimien reformin kokonaisuudesta alkoi hahmottua. Makarovin katsauksen mukaan asevoimien reformin tavoitteena oli *”luoda nykyaikaiset, liikkuvat, uudella aseistuksella ja*

---

⁸⁶⁸ Moskovan sotilasasiamieskunnan vanhimpana toimiessani 7.12.2012 kiitin armeijankenraali Nikolai Marovia hänen pitämästään vuosittaisesta katsauksesta sotilasasiamiehille ja toivotin Venäjän asevoimat tervetulleeksi niiden joukkoon, jossa vallitsee periaate: ”yksi reformi kun päättyy, niin seuraava alkaa tai on jo alkanut”. Roger N. McDermott viittaa vuonna 2011 kenraaliluutnantti Valery Astaninin esittämään kyseenalaisuuteen siitä, miksi reformaattorit ovat aliarvioineet miesvahuuden merkityksen. Astaninin mukaan syy voi juontua siitä, että ”niin Neuvostoliiton kuin Venäjänkin sotilasperinne priorisoi ensin kaluston, aseet ja teknologian, ja vasta sitten pohtii sitä, miten miesvahuutta kehitetään käyttämään moista potentiaalia”. Kts. Roger N. McDermott (2011): *The Reform of Russia’s Conventional Armed Forces. Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC, s.111. Tältä osin näyttää siltä, että McDermott ja Astanin olivat unohtaneet reformin kokonaisuuden, jossa aseistuksen ja kaluston uusinta tapahtuu, mikäli taloudellisia edellytyksiä on olemassa, viimeisenä organisaatio-, henkilöstö-, koulutus-, ryhmitys-, valmiusjne järjestelyjen jälkeen. Toisaalta Astaninin kommentti voi heijastaa myös sitä, että kenraalikuntaan kuulumisesta huolimatta hänen tehtävänä oli keskittyä kutsuntoihin ja henkilöstövahvuuksiin, mikä ei välttämättä merkinnyt, että olisi tietoinen kokonaisuudesta. Vuonna 2002 Astanin toi metaforana esille nähtävästi sen, miten sopimussotilasjärjestelmän kokeilua suunnitellaan: *”voi olla, että emme tee niin (kuten Oikeiden voimien liitto -puolue esittää olla rakentamatta asuntoja sopimussotilaille/ tarkennus kirjoittajan), mutta meidän on mentävä veteen, jotta oppisimme uimaan. Meille sanotaan, älkää menkö, bukkutte kuitenkin. Mutta meidän on mentävä veteen, jotta löydämme matalikot ja kuopat, ja vain silloin voimme tehdä tarvittavia korjauksia”*. ПЛН, Псковская лента новостей: «Между Генштабом и СПС нет разногласий по вопросу военной реформы, заявляют военные», 27.09.2002.

⁸⁶⁹ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 26.

⁸⁷⁰ Виктор Юзбашев (2008): Генералы пошли к офицерам. Независимое военное обозрение № 42, 28 ноября 2008.

⁸⁷¹ Duuman puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Viktor Zavarzinin katsaus sotilasasiamieskunnalle 8.12.2008. «Итоговый брифинг». Военный дипломат № 6, 2008 г.

kalustolla varustetut sekä koulutetut asevoimat, jotka kykenevät riittävällä tavalla (ven. adek-bamno) reagoimaan ja ratkaisemaan kaikki mahdolliset Venäjään kohdistuvat uhat". Perusteena tähän oli tilannearvioon perustuva johtopäätös, jonka mukaan *"asevoimat eivät täysin vastanneet niihin tehtäviin, joita niille oli asetettu"*⁸⁷². Kyseinen tavoite itsessään kuva-
taa niitä tehtäväkenttiä, joihin uudistustoimet kohdistuivat. Tämä vaatimus asetettiin virallisesti tehtäväksi.

Sotilaallisen suunnittelutyön keskeneräisyyteen ja informaatiotyhjiön syntymiseen vaikutti myös se, että kansallista turvallisuutta käsittelevien perusteasiakirjojen laatiminen oli vielä alkuvuodesta 2009 kesken. Näitä perusteita olivat mm. kansallisen turvallisuuden strategia, strategista suunnittelua koskeva ohjeistus ja valtiollinen aseohjelma. Kansallisen turvallisuuden strategia ja strateginen suunnitteluohje vahvistettiin touko-
kuussa 2009. Armeijankenraali Makarovin mukaan asevoimien reformin käytännön toimet ja konseptuaaliset perusteet päätettiin laatia rinnakkaisella suunnittelumenetelmällä⁸⁷³.

Kansallisen turvallisuuden strategiassa käskettiin yksiselitteinen tehtävä ja myös prioriteetit kansallisen turvallisuuden lujittamiseksi. Strategian mukaan *"tärkein tehtävä keskipitkällä aikavälillä on asevoimien muuttaminen laadullisesti uuteen olemukseen säilyttäen strategisten ydinaseiden potentiaali kehittämällä organisatorista ja kokoonpanorakennetta sekä asevoimien alueellista tukentumisjärjestelmää, lisäämällä jatkuvan valmiuden joukko-osastoja, uudistamalla operatiivista ja taistelukoulutusta sekä järjestelemällä puolustusbaarujen joukkojen ja voimien keskinäistä yhteistoimintaa"*⁸⁷⁴.

Strategian mukaan edellä mainittu tehtävä edellytti asevoimien henkilötäydennysjärjestelmän tarkentamista, koulutusjärjestelmän ja tarvittavan infrastruktuurin kehittämistä, reservijärjestelyjen optimointia, asepalveluksen arvostuksen lisäämistä ja upseeriston aseman nostamista sekä asevarusteluohjelmien ja tilausten toteuttamista. Samalla edellytettiin yhteisen aseistuksen ja kaluston tilausjärjestelmän sekä yhtenäisen yleis- ja materiaalitekni-
sen huollon järjestelmää⁸⁷⁵, johon aikanaan mm. Sergei Ivanov useasti pyrki.

---

⁸⁷² Asevoimien yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Nikolai Makarovin katsaus sotilasasiamieskunnalle 10.12.2008. «Брифинг начальника Генерального штаба». Военный дипломат № 6, 2008 г.

⁸⁷³ Макаров Н.Е. (2009): Задачи по реформированию армии безусловно будут выполнены. ИА Оружие России от 17.06.2009. Löydettävissä: http://www.arms-expo.ru/news/archive/nikolay-makarov-zadachi-po-reformirovaniyu-armii-bezuslovno-budut-vypolneny17-06-2009-12-41-00/?sphrase_id=12411182 (10.5.2017). Rinnakkainen suunnitteluprosessi on nopeampi, kuin asioiden peräkkäinen valmistelu. Tämä viittaa siihen, että asetettu määräaika aiheutti suunnittelun ja toteuttamisen osittaisen päällekkäisyyden.

⁸⁷⁴ Указ президента РФ от 12 мая 2009 № 537 «О стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года», § 32.

⁸⁷⁵ Sama.

Heinäkuussa 2009 armeijankenraali Makarov esiintyi julkisuudessa poikkeuksellisen pitkällä ja kymmeniä kuvia käsittäneellä esityksellä asevoimien reformista. Esiintymisen oli poikkeuksellista myös siksi, koska siihen päivään mennessä eivät vastuuhenkilöt olleet kattavasti puhuneet asevoimien uudistamisesta.⁸⁷⁶ Makarov toi esille johtopäätöksiä, jotka edellyttivät toimia asevoimien tilan parantamiseksi:

- asevoimat eivät ole kokonaisuudessaan kykeneviä täyttämään kaikkia asetettuja tehtäviä
- supistetun vahvuuden ja kaaderoiduissa yhtymissä palvelevat upseerit ovat menettäneet ammattitaitonsa ja ”degeneroituvat”
- vanhenevan aseistuksen ja kaluston määrä ylittää moninkertaisesti hankittavien ja modernisoitavan kaluston määrän
- sosiaaliset ongelmat ovat johtaneet välinpitämättömyyteen upseeristossa ja enenaikaisiin eroamisiin sekä
- asevoimien uudistaminen on tehtävä ”optimaalisesti, laadukkaasti ja nopeasti”, muutoin asevoimat menettävät taistelukykyä.⁸⁷⁷

Kokonaisuutena asevoimien reformi kohdistui armeijankenraali Makarovin mukaan viiteen tehtäväkenttään, jotka käsittivät: 1) asevoimien vahvuuden supistamisen yhteen miljoonaan sotilaaseen, 2) asevoimien joukkojen muuttamisen jatkuvan valmiuden yksiköiksi ja joukko-osastoiksi, 3) uuden upseerin koulutusohjelman uudistetussa sotilasopetuslaitosjärjestelmässä, 4) sosiaalisten ongelmien ratkaisemisen sekä 5) toiminnan normiperustan (mm. ohjesäännöt) tarkistamisen. Hänen mukaansa asevoimien puolustushaara- ja aselajirakenne säilyi entisellään.⁸⁷⁸

Vielä joulukuussa 2008 armeijankenraali Makarov ei tuonut esille reformin aikajaksoteltua tai vaiheistusta, mikä merkitsi sitä, että kehittämiseen liittyi huomattavia epävarmuustekijöitä. Eri toimenpiteiden aikataulua on sittemmin käsitelty eri yhteyksissä. Puolustusministeri Serdjukovin mukaan reformiin liittyvät joukkojen organisatoriset muutokset presidentin 30.12.2008 antaman ukaasin⁸⁷⁹ mukaan oli tehtävä 1.12.2009 mennessä. Tämä viittaa siihen, että supistetun valmiuden ja kaaderoiduista yksiköistä henkilöstöä ja kalustoa siirrettiin kehitettäviin - suunniteltuihin jatkuvan valmiuden kategorian joukoihin.

Armeijankenraali Makarovin mukaan vuoteen 2011 mennessä määrärahojen menorakenne ylläpidon ja kehittämisen suhteen on suunniteltu olevan 50 % - 50 %, on sen

---

⁸⁷⁶ Armeijankenraali Makarovin esitelmä taltioitiin transkriptiona 13.7.2009. Kts. Александр Стукалин (2009): Устами военных. Коммерсантъ Власть от 13.07.2009. Löydettävissä: <http://www.kommersant.ru/doc/1200196> (29.10.2014). Esityksen teksti oli nähtävästi siinä määrin laajakantoinen, että puolustusministeriö päätti poistaa sen sivuiltaan muutaman päivän kuluttua.

⁸⁷⁷ Yhteiskunnallisessa neuvostossa 13.7.2009 puhuneen Makarovin mukaan:...”*armeija on menettänyt taistelukykyä*”.

⁸⁷⁸ Sama.

⁸⁷⁹ Sama.

vuoteen 2015 mennessä tarkoitus olla suhteessa 30/70 %.⁸⁸⁰ Tämä viittaa siihen, että pääosa suunnitelluista henkilöstövähennyksistä tehdään vuosina 2009–2010 ennen vuoden 2011 budjetin vahvistamista. Tätä tulkintaa vahvistaa se, että presidentti Medvedev oli käskenyt, että asuntokysymykset ratkaistaan irtisanottavien osalta vuoteen 2010 ja palvelusasuntojen osalta vuoteen 2012 mennessä⁸⁸¹.

Armeijankenraali Makarovin mukaan organisatoriset uudistukset oli suunniteltu toteutettavaksi vuoteen 2012 mennessä, jolloin myös asianmukaiset konseptuaaliset perusteet päivitetään⁸⁸². Tämä viittaa erityisesti henkilöstöön, organisaatioiden kokoonpanoihin ja vahvuuksiin liittyviin uudistuksiin – käytännössä siihen, kuinka monta yhtymää ja joukko-osastoa voidaan perustaa, kun henkilöstö ja kalusto on niihin siirretty ja sijoitettu. Tätä tulkintaa vahvistaa osin se, että puolustusministeriön valtiosihteeri, puolustusministerin sijainen armeijankenraali Nikolai Pankovin mukaan opetuslaitosjärjestelmän uudistus osana asevoimien reformia oli tarkoitus toteuttaa kolmessa vaiheessa. I vaiheessa vuosina 2008–2009 sotilasopetuslaitokset integroidaan osaksi suurempaa koulutuskokonaisuutta. II vaiheessa vuosina 2009–2012 kolmen koulutuskokonaisuuden pohjalta muodostetaan tieteellisiä sotilaskoulutuskeskuksia, suurennetaan sotilasakatemiaita ja sotilasyliopistoa sekä lakkautetaan osa sotilasopetuslaitoksista. III vaiheessa vuoteen 2013 mennessä upseerikoulutusjärjestelmä on aloittanut uudessa organisaatiossa ja uudella opetusmateriaalilla toimintansa.⁸⁸³

Toiminnallisesti asevoimien reformi käsitti kolme tehtäväkenttää, mikä on perusteltavissa ensisijaisesti vastuullisella toimijalla. Ensimmäinen näistä oli asevoimien joukkojen organisatorisiin, kokoonpanoihin ja henkilöstöön sekä koulutusjärjestelmään liittyvä kokonaisuus. Tämän oli siis tarkoitus olla tehtynä vuoteen 2012 ja toiminnassa vuoteen 2015 mennessä⁸⁸⁴. Toinen tehtäväkenttä käsitti sosiaalisten kysymysten ratkaisun, johon puolustushallinnon ohella myös valtion ja aluehallinnon oli osallistuttava. Myös tämän kokonaisuuden piti olla toteutettuna vuoteen 2012 mennessä. Kuten myöhemmin ilmeni, asuntokysymyksen ratkaisu ei aivan käsketyssä aikataulussa

---

⁸⁸⁰ Asevoimien yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Nikolai Makarovin katsaus sotilasasiamieskunnalle 10.12.2008. «Брифинг начальника Генерального штаба». Военный дипломат № 6, 2008 г.

⁸⁸¹ Александр Стукалин (2009): Устами военных. Коммерсантъ Власть от 13.07.2009. Löydettävissä: <http://www.kommersant.ru/doc/1200196> (13.7.2014).

⁸⁸² Макаров Н.Е. (2009): «Армия XXI века». Независимое военное обозрение № 23 за 17 июня 2009 г. ja № 24 за 24 июня 2009 г. Näillä Makarov todennäköisesti tarkoitti asevoimien mm. ohjesääntöjä ja koulutusohjeita.

⁸⁸³ РИА-НОВОСТИ 16.12.2008: «Реформа военного образования в России завершится к 2013 году». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20081216/157320177.html (10.5.2017).

⁸⁸⁴ Tässä Makarov todennäköisesti viittasi sopimussotilaiden lisäämiseen tähtäävään tavoiteohjelmaan, jonka mukaan vuoteen 2016 mennessä asevoimien, muiden joukkojen ja sotilaallisten muodostelmien alipäällystökanssien pitäisi olla täytettyinä sopimussotilailla. Постановление Правительства РФ от 18 августа 2008 г. N 621 "О федеральной целевой программе "Совершенствование системы комплектования должностей сержантов и солдат военнослужащими, переведенными на военную службу по контракту, и осуществление перехода к комплектованию должностей сержантов (старшин) Вооруженных Сил Российской Федерации, других войск, воинских формирований и органов, а также матросов плавсостава Военно-Морского Флота военнослужащими, проходящими военную службу по контракту (2009 - 2015 годы)" Löydettävissä: http://base.garant.ru/193751/#block_12000#ixzz4jUbLyRO5 (9.6.2017).

onnistunut. Kolmas tehtäväkenttä puolestaan kohdistui asevoimien aseistuksen ja varustuksen uudistamiseen, missä tuotantovastuu oli lähinnä puolustusteollisuudella. Tässä määrääjäksi oli asetettu vuosi 2020.

Kyseisen mittakaavan asioita oli tehtävä osin samanaikaisesti, vaikka joidenkin toimien toteuttaminen oli seuraavien edellytyksiä. Ketjuttamisen syy liittyi pitkälti asevoimien rahoitukseen ja määrärahojen jakamiseen. Rahoituksen lähtökohtana reformissa oli se, että uudistukset tehdään vahvistetun budjetin puitteissa. Armeijankenraali Makarovin mukaan ainoastaan asuntokysymykseen hallitus osoitti erillistä määrärahaa, joka oli määrä käyttää asuntorakentamiseen ja asuntojen hankkimiseen markkinoilta.⁸⁸⁵ Tämän lisäksi oli tarkoitus osoittaa asuntosertifikaatteja irtisanottaville ja näiden asuntoja puolestaan niille, jotka jäävät palvelukseen⁸⁸⁶.

Määrärahojen uudelleen kohdentamiseen ja siihen, että asevoimien reformiin liittyvät valmistelut oli aloitettu jo vuonna 2008 viittasi puolustusministeri Serdjukov 17.3.2009 puhuessaan kollegion kokouksessa. Hänen mukaansa vuonna 2008 puolustusministeriön määrärahoista noin 16 % kohdennettiin strategisten pidäkevoimien ylläpitoon ja kehittämiseen, noin 29 % tavanomaisen asevoiman taistelupotentiaalin lisäämiseen, asevoimien tekniseen varustamiseen noin 19 % sekä huoltoon ja muuhun tukeen noin 30 %.⁸⁸⁷ Jäljelle jäävä noin 3 % käytettiin liikekannallepano- ja esisotilaaliseen koulutukseen.

Toinen ketjuttaminen liittyi asevoimien vahvuuden muuttamiseen. Suunnitelmat edellyttivät asevoimien vahvuuden vähentämistä vuoteen 2012 mennessä⁸⁸⁸, siis käytännössä kolmessa vuodessa, noin 134 800 sotilaalla yhteen miljoonaan sotilaaseen. Upseereiden määrää oli alun perin suunniteltu vähennettäväksi 205 000:lla vuoteen 2012 mennessä. Mikäli näin olisi menetelty, ongelmaksi olisi muodostunut, että asevoimien kokonaisvahvuus olisi ”vain” noin 930 000 sotilasta. Helmikuussa 2011 puolustusministeri Serdjukov ilmoittikin upseereiden määrän lisäämisestä 70 000:lla perustellen asiaa ohjusvaruuspuolustusjärjestelmän (ven. Военно-космическая оборона) perustamisella⁸⁸⁹.

Edellä olevan perusteella voidaan päätellä, että asevoimien määrärahojen menorakenteen muutos edellytti ainakin kahta asiaa – henkilöstömenojen ja kiinteiden kustan-

---

⁸⁸⁵ Asevoimien yleisesikunnan päällikön armeijankenraali Nikolai Makarovin katsaus sotilasasiamieskunnalle 10.12.2008. «Брифинг начальника Генерального штаба». Военный дипломат № 6, 2008 г.

⁸⁸⁶ На страже заполярья от 19 октября 2008 (estview.com).

⁸⁸⁷ Сердюков А.Э. (2009): «5 основных задач». Доклад министра обороны РФ на расширенном заседании министерства обороны РФ 17 марта 2009 г. Российское военное обозрение, март 2009, s. 10-11.

⁸⁸⁸ Российское военное обозрение № 1, 2009 г. s. 5.

⁸⁸⁹ Юрий Гаврилов (2011): «Встать в строй», Российская газета от 04.02.2011. Löydettävissä: <https://rg.ru/2011/02/04/armiya-serdyukov.html> (8.6.2017).

nusten vähentämistä. Henkilöstövähennysten kanssa samanaikaisesti oli välttämätöntä upseeriston nuorentaminen, so. ylimpien virkamiesten irtisanominen, jotta nuorten upseerien tai sopimussotilaiden palkkaukseen olisi käytettävissä enemmän varoja. Irtisanomiset puolestaan edellyttivät, että organisaatiota oli kevennettävä kaikilla johtamistasoilla. Kyse oli viimekädessä noin 120 000 upseerin irtisanomisesta muiden vähennysten tapahtuessa ns. luonnollisen poistuman kautta. Toiseksi se edellytti useiden varuskuntien, supistetun vahvuuden ja kaaderoitujen yhtymien sekä lukemattomien materiaalivarastojen vähentämistä. Näiden reformoinnin puolesta puhui myös vaatimus siitä, että kaikkien asevoimien joukkojen olisi oltava jatkuvan valmiuden yksiköitä.

4.4.2. Organisaatio- ja henkilöstömuutokset

Asevoimien puolustushaararakennetta ei ollut alun perin tarkoitus muuttaa. Asevoimat käsittivät edelleen kolme puolustushaaraa – maa-, meri ja ilmavoimat sekä kolme itsenäistä aselajia – strategiset ohjusjoukot, avaruusjoukot (ven. Космические войска) ja maahanlaskujoukot.⁸⁹⁰ Operatiivista syistä maahanlaskujoukkojen, strategisten ydinasejoukkojen ja avaruusjoukkojen (mm. ohjushyökkäyksen ennakkovaroitusjärjestelmän) yksiköt säilyivät pitkälti aiemmassa rakenteessa. Strategiset ohjusjoukot, maahanlaskuyhtymät ja avaruusjoukot olivat henkilöstön osalta käytännössä täydessä vahvuudessa ja siten määriteltävissä jatkuvan valmiuden joukkoihin⁸⁹¹. Voidaan tulkita, että näiden joukkojen suorituskykyjen varaan Venäjä laski tilanteessa, joka olisi edellyttänyt sotilaallista reagointia mahdollisen eriasteisten sotilaallisten konfliktien tilanteessa. Näissäkin joukoissa tosin toteutettiin pieniä vähennyksiä verrattuna maa-, meri- ja ilmavoimiin.

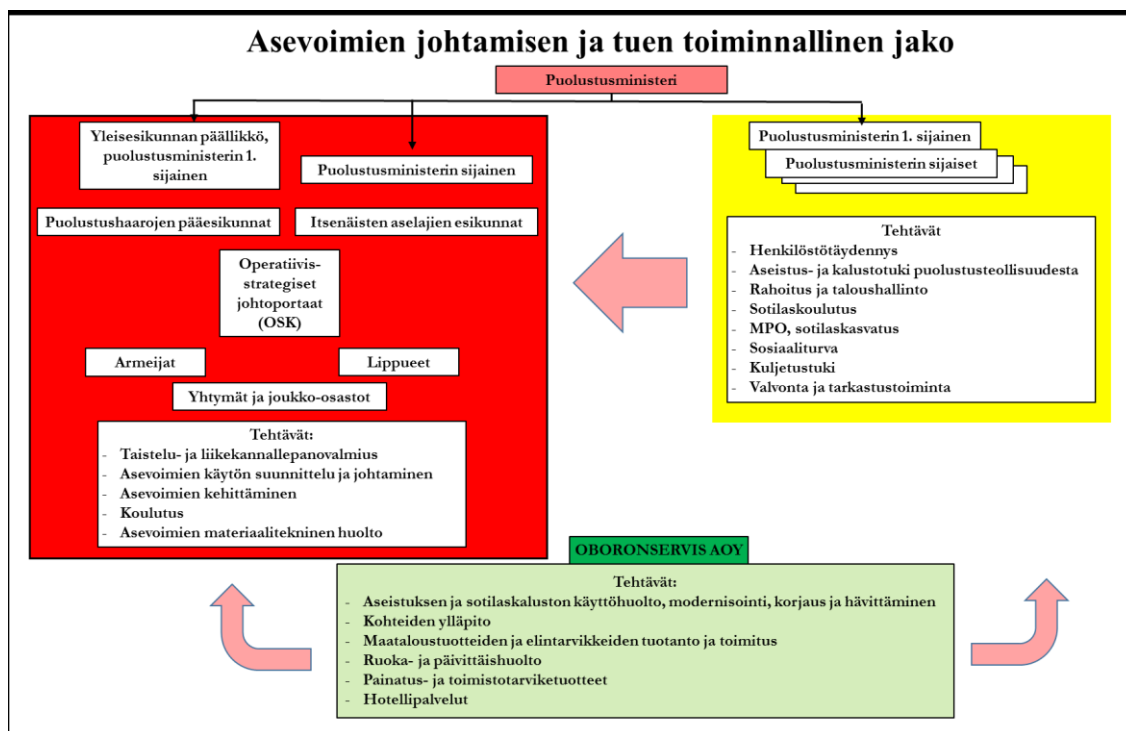
Reformin organisatoriset uudistukset vuonna 2009 toteutettiin käytännössä maa-, meri- ja ilmavoimissa ”alhaalta ylös”. Tämä tarkoittaa, että ensimmäisinä toimina oli rauhan ajan yhtymien ja joukko-osastojen täydentäminen olemassa olevalla henkilöstöllä, niiden organisaation ja kokoonpanon muuttaminen sekä sitten yhtymien määrän vähentäminen. Puolustusministeriö, yleisesikunta ja puolustushaarojen pääesikunnat olivat käytännössä kuitenkin ensimmäisiä, joista henkilöstöä vähennettiin. Alun perin ns. keskusjohdon ja huollon henkilöstövähennykset piti toteuttaa jo vuoden 2009 helmikuun alkuun mennessä. Edellä mainittu merkitsee, että organisatoriset uudistukset kohdistuivat sekä johtamisjärjestelmään että joukkojen rakenteeseen.

---

⁸⁹⁰ Puolustusministeri Serdjukov vahvisti 13.6.2009 perusajatuksen asevoimien kehittämiselle vuosina 2011–2015. Волков С.А. (2010c): Путем проб и ошибок (3). Воздушно-космическая оборона № 4, 2010 г.

⁸⁹¹ Макаров Н.Е. (2009): Задачи по реформированию армии безусловно будут выполнены. ИА Оружие России от 17.06.2009. Löydettävissä: http://www.arms-expo.ru/news/archive/nikolay-makarov-zadachi-po-reformirovaniyu-armii-bezuslovno-budut-vypolneny17-06-2009-12-41-00/?sphrase_id=12411182 (10.5.2017). Strategisten ohjusjoukkojen komentajan kenraalileversti Nikolai Solovtsovin mukaan upseerivähennykset eivät koske strategisia ohjusjoukkoja. Lenta.ru 6.1.2009: «Сокращения российской армии не затронет РВЧН». Löydettävissä: Lenta.ru 6 января 2009 <https://lenta.ru/news/2009/01/06/cuts/> (13.6.2017).

Armeijankenraali Makarovin mukaan asevoimien johtaminen toiminnallisesti jaettiin ”kahteen putkeen” – operatiiviseen ja hallinnolliseen johtamiseen. Tämä jaottelu koski erityisesti keskusjohtoa – puolustusministeriötä ja yleisesikuntaa sekä sotilaspiiriä. Hänen loppuvuodesta 2011 esittämä toiminnallinen tehtäväjaottelu on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 9: Asevoimien johtamisen ja tuen toiminnallinen jako⁸⁹²

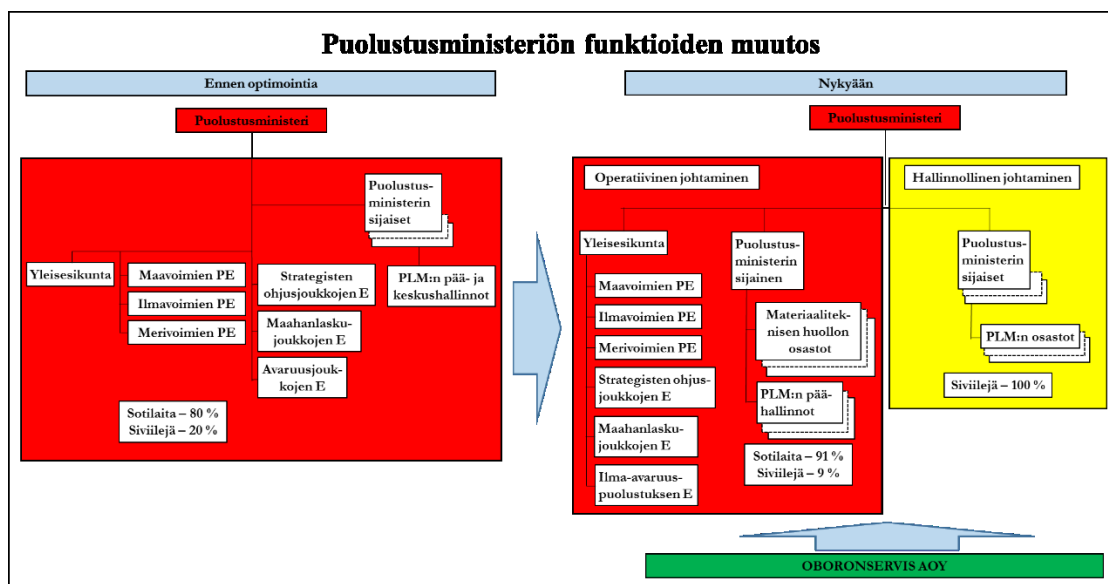
Kuvan perusteella voidaan todeta, että pyrkimys oli erottaa asevoimien operatiivinen ja hallinnollinen johtaminen toisistaan. Tämän ohella asevoimien päivittäisen toiminnan tuki oli pitkälti tarkoitettu ulkoistaa ”Oboronservis”- konsernille. Näillä toimilla pyrittiin asevoimien johtamisen tehokkuuden lisäämiseen ja siihen, että kukin organisaatio keskittyisi ydintehtäviensä suorittamiseen. Ilmeisesti hallinnolliset ja huollolliset velvoitteet niin yleisesikunnan kuin sotilaspiirin tasolla on määritetty ylimmän johdon ja hänen sijaistensa kesken.

Armeijankenraali Makarovin mukaan puolustushaarojen pääesikunnat olivat pitkälti yleisesikunnan ohella operatiivisia esikuntia, jotka dublikoivat osin erityisesti yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon tehtäviä. Uudistuksessa puolustushaarojen pää-

⁸⁹² Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).

esikuntien aiemmat 43 tehtävää vähennettiin viiteen. Uudistuksen jälkeen puolustushaarojen pääesikuntien tehtävät käsittivät: 1) puolustushaaran kehittämisen, 2) taistelu- ja operatiivisen koulutuksen järjestelyt, 3) rauhanturvaoperaatioiden valmistelut, 4) upseereiden ja alipäällystön koulutuksen järjestelyt sekä 5) aseiden ja kaluston teknisten suoritusvaatimusten määrittelyn ja niiden toteutumisen valvonnan puolustusteollisuuden yrityksissä.⁸⁹³ Oletettavaa tämän perusteella on, että myös itsenäisten esikuntien tehtäviä karsittiin jossain määrin.

Operatiivisen ja hallinnollisen johtamisen eriyttämisen tulos tuli esille armeijankenraali Makarovin Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa alkuvuonna 2012 pitämässä esityksessä. Tällöin hänen mukaansa oli saavutettu ”selvälinjainen, läpinäkyvä, yksinkertainen ja taloudellisesti tehokkaampi asevoimien johtamisjärjestelmä”. Makarovin esittämä kuva on seuraava.⁸⁹⁴

Kuva 10: Puolustusministeriön toimintojen (funktioiden) muutos

Kuvan perusteella on tapahtunut ilmeistä johtamisen selkeyttämistä ja eri johtohenkilöiden vastuiden ja toimivallan määrittelyä. Oleellista on myös se, että on tapahtunut varsin selkeä työnjako sotilaiden ja siviileiden kesken. Jako ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen, sillä monet irtisanotut ja sotilaseläkeiän saavuttaneet upseerit jatkoivat samassa tehtävässä, mutta ”siviilihenkilöinä”.

⁸⁹³ Lenta.ru, 21 января 2009: «Вот тогда и повоюем». Löydettävissä <https://lenta.ru/articles/2009/01/21/futurearmy/> (10.5.2017). Myös Макаров Н.Е. (2011): «Преобразования легкими не бывают». Независимое военное обозрение № 7 за 23 февраля 2011 г.

⁸⁹⁴ Макаров Н.Е. (2012): Выступление начальника Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации, первого заместителя министра обороны РФ генерала армии Н. Е. Макарова. Вестник Академии военных наук № 2 (39), 2012, s. 23.

Uudistusten ytimenä oli pitkälti se, että puolustushaarojen ja aselajien ylimpien johtoportaiden tehtävät siirrettiin yleisesikuntaan. Tämä mahdollisti niiden henkilöstön oleellisen supistamisen tuhansista satoihin. Kokonaismäärä armeijankenraali Makarovin mukaan oli yli 11 000⁸⁹⁵.

Joukkojen osalta asevoimien organisatoristen uudistusten mittakaavasta saa jonkinlaisen käsityksen, sillä ennen vuotta 2009 asevoimissa oli yli 20 000 erillistä yksikköä, joista keväällä 2010 oli jäljellä noin 6 000 ja joiden määrää oli tarkoitus edelleen vähentää runsaaseen 2 500:een.⁸⁹⁶ Lisäksi joukko-osastoja oli tarkoitus vähentää puolustushaarojen ja itsenäisten aselajien osalta seuraavassa taulukossa esitetyillä määrillä.

Puolustushaara/Aselaji	Vuonna 2008 (kpl)	Vuonna 2012 (kpl)
Maavoimat	1 890	172
Ilmavoimat	340	180
Merivoimat	240	123
Strategiset ohjusjoukot	12	8
Maahanlaskujoukot	6	5
Avaruusjoukot	7	6
Yhteensä	2 495	494

Taulukko 8: Asevoimien joukko-osastojen määrän vähentäminen⁸⁹⁷

⁸⁹⁵ Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).

⁸⁹⁶ Виктор Литовкин (2010): «Парад реформ не тормозил». Независимое военное обозрение от 14 мая 2010 г. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/realty/2010-05-14/1_parad.html (15.6.2017). Armeijankenraali Makarovin mukaan ennen reformia varuskuntia oli 22 000 ja kesällä 2009 joukkoja on sijoitettu yli 4 000 varuskuntaan. Näistä 958 varuskunnan suojaamiseen käytettiin lähes 7 000 sotilasta. Kts. Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017). Joukko-osasto tarkoittaa organisatorisesti itsenäistä hallinnollista sotilasyksikköä, jolla on vahvistettu määrävahvuus, lippu ja kaksi leimasinta. Joukko-osastoja olivat esimerkiksi kaikki rykmentit, alukset (1.,2., ja 3. luokka), erilliset rykmenteihin kuulumatottomat pataljoonat ja muut yksiköt. Joukko-osastot olivat numeraalisesti nimetty ja siten hallinnollisesti yksilöity, esim: в/ч 55469 (войсковая часть). Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 154, 159. Täten, jos kyseinen yli 20 000 merkitsee todellakin tarkoittaa lähteissä esitettyä joukko-osastojen määrää, ei neuvostoajan joukoista ole lakkautettu ainuttakaan.

⁸⁹⁷ РИА-НОВОСТИ от 17.10.2008: «Кадровый дисбаланс в Вооруженных Силах». Löydettävissä: <https://olymp2010.ria.ru/infografika/20081017/153413354.html> (26.7.2017). Kts. myös <http://visualrian.ru/.....Инфографика #943248>. Kyse on ilmeisesti varuskunnista ja varuskunta-alueista. Vainutkaa siltä, että uudistusten jälkeen yhtymä tai erillinen joukko-osasto on myös oma varuskuntansa.

Joidenkin joukkojen osalta edellä esitetystä taulukosta kyse on nimenomaan yhtymien tai joukko-osastojen määrästä⁸⁹⁸. Taulukko selittää kuitenkin sitä, että huolimatta asevoimien miesvahvuuden vähentymisestä Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien joukko-osastojen ja varuskuntien määrää pienennettiin vasta vuodesta 2008 lukien.

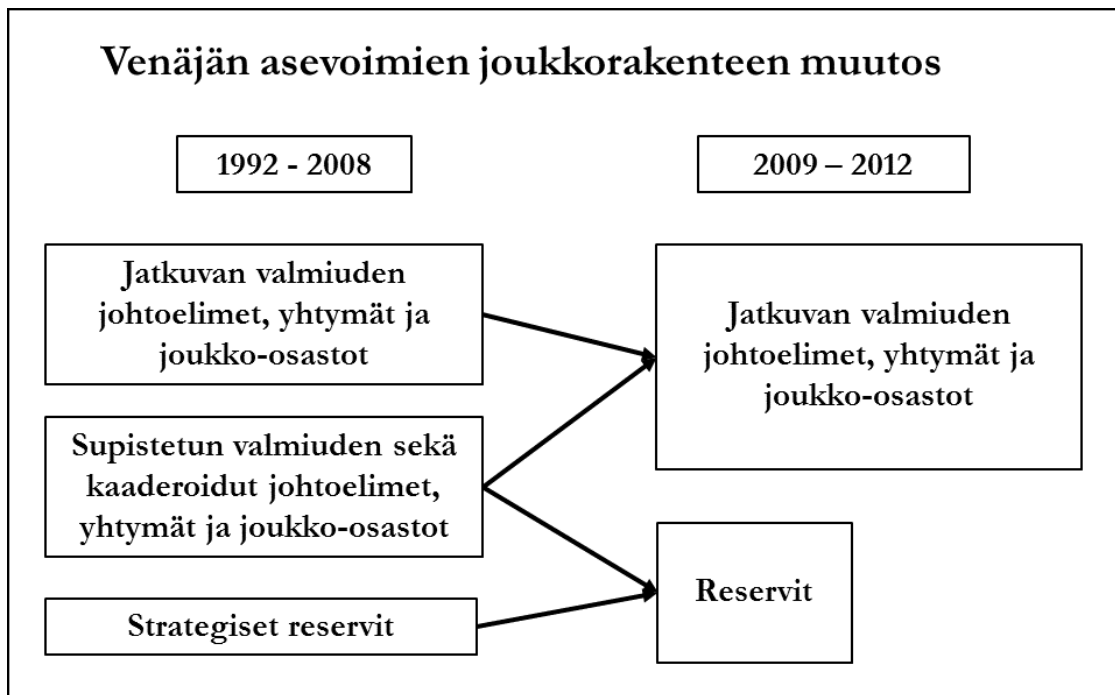
Asevoimien organisaatorakenne ja tukeutuminen aina syksyyn 2008 asti oli siis säilytetty entisellään. Tältä osin reformissa oli kyse pitkälti asevoimien organisaation hallinnollisten yksiköiden vähentämisestä ja henkilöstön uudelleenkohdentamisesta säilytettäviin joukkoihin uudistettujen organisaatioiden vahvuuden edellyttämällä tavalla, millä aikaansaatiin rauhanajan taistelukyvyyn ja -valmiuden nousu suhteessa ylläpidettävään taistelupotentiaaliin.

Toiminnallisesti vuonna 2008 alkaneessa reformissa muutettiin asevoimien kolmi-komponenttista rakennetta. Ensimmäinen komponentti käsitti jatkuvan valmiuden esikunnat, yhtymät ja joukko-osastot, toinen komponentti puolestaan supistetun valmiuden ja kaaderoidut yhtymät ja joukot. Kolmannen komponentin muodostivat strategiset reservit, joiden aseistusta ja muuta varustusta säilytettiin ase- ja kalustovarastoissa.⁸⁹⁹ Kyseinen rakennemuutos on esitetty seuraavassa kuvassa.

---

⁸⁹⁸ Tämä koskee ainakin strategisia ohjus-, maahanlasku- ja avaruusjoukkoja. Kyse lienee myös ko. artikkelin epätietoisuudesta, sillä jopa RIA-uutistoimisto käytti termiä ”военная часть”, jota edellä mainitussa sotilassyklopediassa ei edes tunneta.

⁸⁹⁹ Рудаков Д.П. (2012): «Современный облик Вооруженных сил РФ». ОБЖ, Основы безопасности жизни. Февраль 2012 г. Löydettävissä: cbzh.edu.ru –sivun kautta. Reservistä puhuttaessa on tehtävä ero asevoimien operatiivisen reservin osalta ja esimerkiksi aluepuolustukseen (ven. территориальная оборона) käytettävien joukkojen osalta. Aluepuolustusjoukkojen tehtävänä on esimerkiksi: kohteiden suojaaminen, vastassitoiminta sekä sota- tai poikkeustilan valvonta. Vähättelemättä kyseisten ”kodinturvajoukkojen” merkitystä, ei niitä kuitenkaan henkilöstönsä, koulutuksensa, kalustonsa ja käytettävyytensä perusteella voida pitää operatiivisina tai valmiusjoukkoina, vaikka näin Stephen R. Covington virheellisesti rinnastikin. Kts. Stephen R. Covington (2016): *The Culture of Strategic Thought Behind Russia’s Modern Approaches to Warfare*. Harvard Kennedy School, Belfare Center for Science and International Affairs, Paper October 2016, Cambridge Massachusetts, s. 38. Covingtonin käyttämässä lähteessä selkeästi puhutaan nimenomaan aluejoukkojen muutamasta pataljoonasta eikä siinä mainita Covingtonin artikkelissaan esittämiä aikamääreitä ollenkaan.

Kuva 11: Venäjän asevoimien joukkorakenteen muutos

Kyse on perustavaa laatua olevasta muutoksesta asevoimien toiminnallisessa rakenteessa. Niin kauan kuin supistetun vahvuuden ja kaaderoituja yksiköitä ylläpidettiin, ei jatkuvan valmiuden yksiköiden määrän lisäämisessä juurikaan onnistuttu. Tämä puolestaan aiheutui siitä, että varusmiesten määrä ei ollut tarpeisiin nähden riittävä, mitä ei onnistuttu kompensoimaan sopimussotilasjärjestelyllä. Jotta sopimussotilaiden rekrytointiin oli taloudellisia resursseja, oli palveluksessa olevan palkatun henkilöstön määrää pakko supistaa, mitä varsin suuressa mittakaavassa tehtiinkin erityisesti ylempien upseerien osalta. Upseereiden määrän muutoksia on esitetty seuraavassa taulukossa.

Kategoria	2008	Makarov 17.11.2011	Muutos	Muutos %	2012	Muutos	Muutos %
Kenraalit ja amiraalit	1 107	610	-497	-45	886	-221	-20
Everstit (vast.)	25 665	7 700	-17 965	-70	9 114	-16 551	-64
Everstiluutnantit (vast.)	88 678	12 700	-75 978	-86	15 000	-73 678	-83
Majurit (vast.)	99 550	25 000	-74 550	-75	25 000	-74 550	-75
Kapteenit (vast.)	90 411	42 000	-48 411	-54	40 000	-50 411	-56
Yliluutnantit (vast.)	30 000				35 800	5 800	19
Luutnantit (vast.)	20 000	62 000	12 000	24	26 000	6 000	30
Yhteensä	335 411	150 010	-185 401	-55	151 800	-183 611	-55

Taulukko 9: Asevoimien upseereiden määrän muutokset vuodesta 2008 alkaen⁹⁰⁰

⁹⁰⁰ Lähde: РИА-НОВОСТИ от 17.10.2008: «Кадровый дисбаланс в Вооруженных Силах». Löydettävissä: <https://olymp2010.ria.ru/infografika/20081017/153413354.html> (26.7.2017). Kts. myös <http://visualrian.ru/.....Инфографика #375346>; Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального

Asevoimissa oli vuonna 2008 noin 355 000 upseeria, 140 000 toimiupseeria (ven. maa-voimissa прапорщик ja merivoimissa мичман) ja noin 200 000 sopimussotilasta aliupseeri- ja miehistötehtävissä⁹⁰¹. Asevoimien 355 000 upseerista kenraaleita oli noin 1 100, everstejä 25 665, everstiluutnantteja 87 637, majureita 99 550, kapteeneita 90 411 sekä yliluutnantteja ja luutnantteja 50 975⁹⁰². Puolustusministeri Serdjukovin mukaan nuorempien upseereiden vakansseista noin 40 000 oli täyttämättä. Organisaatorakenne oli jokseenkin suoraan verrannollinen asevoimien henkilöstörakenteeseen. Ennen vuotta 2008 alkaneita reformitoimia asevoimissa oli ylimpiä upseereita neuvostoarmeijan (n. 4,2 miljoonaa sotilasta⁹⁰³) tarpeisiin, kun taas nuorista upseereista joukkue-komppaniatasolla oli yksiköiden määrään nähden merkittävä vaje.

Aiempiä vuosina eri vaiheissa tehdyt henkilöstövähennykset olivat siten koskeneet käytännössä miehistö, so. varusmiehiä⁹⁰⁴ ja nuorempia upseereita, joista pääosa oli tosin eronnut heti akatemiasta valmistumisensa jälkeen. Armeijankenraali Makarovin mukaan supistetun vahvuuden divisioonissa (ven. дивизия сокращенного состава) ja kalustovarastoissa (ven. БХВТ, база хранения военной техники) ei käytännössä ollut miehistöä⁹⁰⁵. Hänen mukaansa asevoimissa palveli aiemmin noin 215 000 – 220 000 varusmiestä (Makarov käytti termiä ”личный состав”), kun vuonna 2010 heitä oli noin 726 000⁹⁰⁶. Tämän perusteella on ilmeistä, että kutsuttavista varusmiehistä ja nuorista upseereista oli muodostunut kriittinen tekijä, jolla vain rajoitetusti

---

штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017); kts. myös: Индекс безопасности № 1 (96), ПИР-Центр, Москва, 2011. Löydettävissä: <http://www.pircenter.org/security-index/183-indeks-bezopasnosti> ja Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 19. Kesällä 2009 armeijankenraali Makarov mainitsi, että luutnantin virkoja oli 25 000. Kts. Макаров Н.Е. (2009): «Армия XXI века». Независимое военное обозрение № 23 за 17 июня 2009 г. ja № 24 за 24 июня 2009 г. Esitetyt luvut ovat suuntaa antavia.

⁹⁰¹ Воробьев В.В. (2012): Реформы по кругу или деньги на ветер. «Маджента», Смоленск 2012, s. 25. Lenta.ru –lehden (14.11.2008) mukaan 21 000 toimiupseereista (ven. прапорщик) palveli taistelujoukko-osastoissa.

⁹⁰² Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 19. Armeijankenraali Makarovin mukaan ennen reformin alkamista asevoimissa oli 25 000 luutnantin ja 26 000 yliluutnantin virkaa. Kts. Макаров Н.Е. (2009): «Армия XXI века». Независимое военное обозрение № 23 за 17 июня 2009 г.

⁹⁰³ Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).

⁹⁰⁴ Сергей Улаский (2008): «Основные направления формирования нового облика ВС РФ». Суворовский натиск № 138 от 2 декабря 2008 г. (eastview.com) (7.6.2017).

⁹⁰⁵ Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017). Jostain syystä Makarov jätti kaaderoidut yhtymät mainitsematta.

⁹⁰⁶ Макаров Н.Е. (2010): «Ответ на вызовы времени». Независимое военное обозрение № 7 за 24 февраля 2010 г. Kyseinen 726 000 oli ”kohtuullisesti” ylöspäin pyörästetty. Joko siinä on kirjoitusvirhe tai sitten laskentaperusteet ovat tuntemattomat. Helmikuussa 2010 palveluksessa olivat presidentin ukaasien mukaan kevään ja syksyn 2009 saapumiserät, joiden yhteismäärä oli 576 580 (kts. taulukko varusmiespalvelukseen kutsuttavien määristä). ”Kirjoitusvirhe” tosin toistui vuoden 2011 helmikuussa, jolloin armeijankenraali Makarov kertoi samaisen lehden artikkelissa varusmiesten määräksi edelleen 725 000. Tuolloinhan palveluksessa olisi

ylläpidettiin myös liikekannallepanossa toimeenpantavien joukkojen toimintaa⁹⁰⁷.

Ennen vuotta 2009 tehtyjen uudistusten ei voi katsoa koskettaneen ylimpien esikuntien henkilöstöä. Puolustusministeriön keskushallinnossa ja sen johtamissa esikunnissa oli ennen reformin aloittamista palveluksessa yhteensä noin 22 000 henkilöä. Näiden määrää oli tarkoitus vähentää runsaaseen 8 500:een⁹⁰⁸. Määrää lisättiin sittemmin 13 435:een⁹⁰⁹. Esimerkiksi huollon keskusjohtoa vähennettiin noin 1 000 henkilöstä 300:een, joista 40 % oli siviilihenkilöitä. Huollon yksiköistä ja varastojen henkilöstöstä vähennettiin runsaat 12 000 henkilöä⁹¹⁰.

Armeijankenraali Makarovin mukaan henkilövähennyksiä oli määrä tehdä alun perin vuoteen 2012 mennessä siten, että kenraaleita jäisi palvelukseen 610, everstejä 7 700, everstilutnantteja 12 700, majureita 25 000 sekä kapteeneita 42 000. Ainostaan yllitnanttien ja luutnanttien määrää oli tarkoitus lisätä 62 000:een. Upseereiden yhteismäärä olisi siten noin 150 000 eli noin 15 % asevoimien rauhan ajan kokonaisvahvuudesta.⁹¹¹ Vähennysten onnistumista kuitenkin epäiltiin jo alkuvuodesta 2009, jolloin julkisuudessa kerrottiin presidentti Medvedevin allekirjoittaman ukaasin edellyttävän vähennysten toteuttamista vuoteen 2016 mennessä⁹¹². Vuonna 2011 upseereiden kokonaismäärää lisättiin 70 000:lla, jolloin upseereiden tavoitevahvuudeksi muodostui 220 000.

Edellä mainitun perusteella on selvää, että upseeriston urakehitys ei ollut kovin kestävällä pohjalla. Itse asiassa upseeristo oli ”kupla”⁹¹³, joka olisi joidenkin vuosien kuluessa puhjennut, sillä nuorempia upseereita ei yksinkertaisesti ollut riittävästi täydentä-

---

pitänyt olla vuoden 2010 saapumiserien 549 421 varusmiestä. Kts. Макаров Н.Е. (2011): «Преобразования легкими не бывают». Независимое военное обозрение № 7 за 23 февраля 2011 г.

⁹⁰⁷ Armeijankenraali Makarov on käyttänyt esimerkkinä 131. Moottoroidun jalkaväkidivisioonan 298. Rykmenttiä, joka oli sijoitettu Tšitan lähistölle Siperian sotilaspiiriin. Makarovin mukaan ennen reformia rykmentissä palveli yhteensä 260 sotilasta, joista 90 oli upseereita ja joista 117 varusmiehiä. Näistä puolet oli käytännössä eri varuskunnallisissa ”puhteissa” vartiossa, keittiössä, siivoomassa, kun taas puolet oli odottamassa pääsyä ko. ”puhteisiin”. Kts. Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017). Kyse on siten ilmeisesti ns. kaaderoidusta divisioonasta, joka keväällä 2009 muutettiin 36. Moottoroiduksi jalkaväkiprikaatiksi.

⁹⁰⁸ РИА-НОВОСТИ 18.12.2008: «Суть военных реформ в России - план Сердюкова». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20081218/157554452.html (8.5.2017).

⁹⁰⁹ Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 18.

⁹¹⁰ Lenta.ru, 21 января 2009: «Вот тогда и повоюем». Löydettävissä <https://lenta.ru/articles/2009/01/21/futurearmy/> (10.5.2017).

⁹¹¹ Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).

⁹¹² Lenta.ru 16.1.2009: «Реформу российской армии могут отложить из-за недофинансирования. Löydettävissä: <http://lenta.ru/news/2009/01/16/changes> (13.6.2017).

⁹¹³ Puolustusministeri Serdjukov käytti upseerirakenteesta nimitystä ”keskeltä turvotettu kananmuna”.

mään ylempiä virkoja. Myöskään tavanomaisen asevoiman yksiköiden jatkuvasta taiteluvalmiudesta ei juuri voida edes puhua. Kuten armeijankenraali Makarov toi esille 17.11.2009 esityksessään, maavoimien yhtymistä ja yksiköistä 17 %, ilmavoimien joukoista 7 % ja merivoimien aluksista 70 % oli luokiteltavissa jatkuvan valmiuden kategoriaan. Makarovin mukaan strategiset ohjusjoukot ja maahanlaskujoukkojen yhtymät olivat henkilöstön osalta jokseenkin määrävahvuisia⁹¹⁴. Kyse ei niinkään ollut aseistuksen ja kaluston määrään liittyvistä ongelmista, vaan henkilöstöön ja koulutustasoon liittyvistä ongelmista. Henkilöstöä ei riittänyt kaikkiin ns. jatkuvan valmiuden joukkoihin, sillä huomattava osa upseeristosta oli sijoitettu supistetun valmiuden ja kaaderoituihin yksiköihin.

Varusmiesten ja nuorempien upseereiden puute ei puolestaan mahdollistanut tarkoituksenmukaista koulutusta, minkä seurauksena asevoimien suorituskyvyt ja valmius olivat koko ajan laskemassa. Tämän voi arvioida vaikuttavan negatiivisesti virassa olevan henkilöstön palvelusmotivaatioon ja -moraaliin. Yleisesti ottaen henkilöstö ja sen myötä organisaatorakenne ei vastannut niihin haasteisiin, jotka nykyaikaisen sodan luonne asetti ja joita konseptuaalisissa perusteissa oli esitetty. Asevoimien upseereiden määrä oli tarkoitettu palvelemaan liikekannallepanoa laajamittaisessa sodassa II maailmansodan tapaan. Asevoimien uudistustoimet palkatun henkilöstön osalta ennen vuotta 2009 olivat pitkälti nimellisiä. Niiden tuloksena oli se, että asevoimien todellisten suorituskykyjen ja käytön konseptuaalisten perusteiden välinen ero kasvoi koko ajan.

Kaaderoitujen joukkojen lakkauttaminen merkitsi sitä, että siinä palvellut henkilöstö joko erotettiin tai sijoitettiin uudelleen säilytettäviin, jatkuvan valmiuden joukkoihin tai perustettaviin kalustovarastoihin. Näin tapahtui myös ns. toimiupseereiden osalta. Vaikka ko. henkilöstöryhmä, yhteensä noin 142 000 sotilasta, nimellisesti lakkautettiin, käytännössä siihen kuuluneet henkilöt joko erotettiin tai nimitettiin upseerin virkaan tahi solmivat palvelussopimuksen kanta-aliupseerin tehtävään ("kersanttina") uudessa organisaatiossa. Upseerin virkaan sijoitettiin noin 20 000 toimiupseeria⁹¹⁵ ja noin 80 % solmi palvelussopimuksen kersanttina⁹¹⁶, mikä merkitsisi, että vain noin 10 000 toimiupseeria tosiasiaassa olisi erotettu.

---

⁹¹⁴ Yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Nikolai Makarovin lehdistötilaisuus heinäkuussa 2009, jonka puheen transkriptio on julkaistu Kommersant Vlast –lehdessä 13.7.2009. Александр Стукалин (2009): Устами военных. Коммерсантъ Власть от 13.07.2009. Löydettävissä: <http://www.kommersant.ru/doc/1200196> (13.7.2014).

⁹¹⁵ Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 19.

⁹¹⁶ Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).

Upseeriston supistaminen edellytti organisaation keventämistä asevoimien johtoportaiden määrän vähentämisellä. Johtamisjärjestelmän elementtejä vähennettiin niin strategisella, operatiivisella kuin taktisella tasolla. Vuosina 2008–2009 johtamisjärjestelmän elinten ja johtoportaiden vähennykset koskivat erityisesti maa-, meri- ja ilma-voimia.

Upseeriston vähentämisen ja toimiupseeriston lakkauttamisen seurauksena oli ilmeistä, että myös kyseisen puolustushaaran sotilasopetuslaitoksiin kohdistettiin varsin kokonaisvaltaisia uudistustoimia. Aiemminhan koulutus oli järjestetty pitkälti puolustushaaran tai aselajien tarpeiden mukaisesti. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen puolustushaarakouluissa tapahtuneet muutokset koskivat lähinnä oppilaiden määrää.

Vuosina 2008–2012 uudistuksissa 65 ylemmää sotilasopetuslaitosta muutettiin 10 ”järjestelmäkokonaisuudeksi” (ven. системаобращующее военное учебное заведение). Näistä kolme oli puolustushaarakohtaisia tieteellisiä sotilaskoulutuskeskuksia, kuusi sotilasakatemiaa ja yksi sotilasyliopisto. Sotilasopetuslaitosuudistusta toimeenpantiin edellä mainitun systeemiajattelun periaatteen mukaisesti. Toisena määrittävänä tekijänä oli alueellisuus entisen puolustushaarakohtaisuuden sijaan.⁹¹⁷

Vuosina 2008–2009 tehtyjä joukkojen operatiivisen ja taktisen tason muutoksia seurasivat operatiivisstragisen tason muutokset, joiden tuloksena sotilaspiirien määrää vähennettiin kuudesta neljään⁹¹⁸. Kyse oli yhtäältä sotilashallinnollisen aluejaon muutoksista ja ylimpien johtoesikuntien vähentämisestä. Toisaalta kyse oli operatiivisesta tarkoituksenmukaisuudesta, millä asevoimien strategisia ja operatiivisia suuntia muutettiin vastaamaan strategista ryhmitystä.

Presidentin ukaasin mukaisesti 1.9.2010 perustettiin Läntinen sotilaspiiri (LSP), johon yhdistettiin Leningradin ja Moskovan sotilaspiiri. 1.12.2010 mennessä perustettiin muut 3 sotilaspiiriä. Keskinen sotilaspiiri (KSP), joka käsittää Volga-Uralin sotilaspiirin ja pääosan Siperian sotilaspiiristä. Eteläinen sotilaspiiri (ESP) käsittää entisen Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin. Itäinen sotilaspiiri (ISP) käsittää entisen Kaukoidän sotilaspiirin ja Baikal-järven itäpuoliset osat.⁹¹⁹

Samalla merivoimien laivastot alistettiin sotilaspiireille siten, että Pohjoinen ja Itämeren laivasto Läntiselle sotilaspiirille, Mustanmeren laivasto ja Kaspian lippue alistettiin Eteläiselle sotilaspiirille sekä Tyynenmeren laivasto Itäiselle sotilaspiirille. Kullekin so-

---

⁹¹⁷ Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 26.

⁹¹⁸ Указ президента РФ от 20 сентября 2010 года N 1144 «О военно-административном делении Российской Федерации».

⁹¹⁹ Sama.

tilaspiirille alistettiin lisäksi ao. vastuualueella toimivat mm. ilmavoimien, ilmavoimien ja radioteknisten joukkojen yksiköt⁹²⁰. On kuitenkin huomattava, että meri- ja ilmavoimien ydinaseyksiköt jäivät toiminnallisesti ylijohdon alaisuuteen.

4.4.3. Muutokset puolustushaaroissa

Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että asevoimien vuonna 2008 aloitetut uudistukset tehtiin nimenomaan asevoimien taloudellisten perusteiden uudelleenkehittämisen ja hallinnollisten yksiköiden vähentämisen avulla. Vuosina 2008–2012 uudistukset jossain määrin toteutettiin jo puolustusministeri Ivanovin aikana laadittujen suunnitelmien ja sittemmin päivitettyjen perusteiden mukaisesti.

Näiden muutosten aikaansaaminen oli edellytys sille, että asevoimien kehittämistä voitiin jatkaa keväällä 2010 laaditun konseptin pohjalta. 19.4.2010 presidentti Medvedev vahvisti asevoimien kehittämiskonseptin vuoteen 2020 asti. Siinä esitetyt tavoitteet, tehtäväkentät ja toimet olivat seuraavat:

- ilma-avaruuspuolustusjärjestelmän luominen
- optimaalisten voimaryhmien muodostaminen strategiaan suuntiin
- joukkojen ja voimaryhmien liikkuvuuden mahdollistaminen
- nykyaikaisen johtamisjärjestelmän luominen asevoimille
- asevoimien tukeutumisympäristön uudistaminen
- yhtymien ja joukko-osastojen varustaminen uusilla ja nykyaikaisilla aseilla, sotilaskalustolla ja materiaalilla sekä
- henkilöstön sosiaalisten kysymysten ratkaiseminen.⁹²¹

Maavoimat

Armeijankenraali Makarovin mukaan maavoimien joukoista noin 17 % oli luokiteltavissa jatkuvan valmiuden luokkaan. Loput 83 % oli tarkoitettu siten liikekannallepanossa toimeenpantaviksi joukoiksi, joita hän kutsui ”paperitiikereiksi”⁹²². Tilanne oli jatkunut muuttumattomana käytännössä vähintään yli 10 vuotta⁹²³. Maavoimien kokonaisrakenteen osalta Makarov toi puolestaan esille, että sitä ei ole muutettu 200 vuoteen sitten sotaministeri Dmitri Miljutinin⁹²⁴.

---

⁹²⁰ Юрий Гаврилов (2010): Единый начальник. Российская газета 09.06.2010.

⁹²¹ Макаров Н.Е. (2011): «Преобразования закончены, развитие продолжается». Независимое военное обозрение № 4 за 2 февраля 2011 г.

⁹²² Yleisesikunnan päällikkö armeijankenraali Nikolai Makarovin lehdistötilaisuus heinäkuussa 2009, jonka puheen transkriptio on julkaistu Kommersant Vlast –lehdessä 13.7.2009. Александр Стукалин (2009): Устами военных. Коммерсантъ Власть от 13.07.2009. Löydettävissä: <http://www.kommersant.ru/doc/1200196> (13.7.2014).

⁹²³ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 17.

⁹²⁴ Макаров Н.Е. (2009): «Армия XXI века». Независимое военное обозрение № 23 за 17 июня 2009 г. Dmitri Alekseevitš Miljutin (s. 1816) toimi tsaarinajan Venäjän sotaministerinä vuosina 1861-1881. Miljutin kuoli Jaltalla vuonna 1912.

Tämä tarkoitti, että noin 35 yhtymää tai joukko-osastoa oli jatkuvassa valmiudessa sekä runsaat 150 yhtymää ja joukko-osastoa supistetussa vahvuudessa (korkeintaan 70 % määrävahvuudesta), kaaderoituna (noin 5 % määrävahvuudesta) tai kalustovarastona⁹²⁵. Neuvostoaikainen luokittelu yhtymien valmiudesta oli säilytetty aina vuoteen 2009 asti.

Reformisuunnitelmat edellyttivät, että maavoimien joukkoja supistetaan vuosina 2009–2011 siten, että supistetun valmiuden ja kaaderoidut joukot lakkautetaan ja jäljelle jää ainoastaan jatkuvan valmiuden yhtymiä ja joukkoja. Nämä säilytettävät rauhan ajan joukot ovat henkilöstöltään lähes määrävahvuisia ja siten jatkuvan valmiuden joukkoja vuodesta 2012 alkaen.⁹²⁶ Maavoimien kokonaisvahvuus oli tarkoitus vähentää 270 000 sotilaaseen⁹²⁷.

Maavoimien joukkorakenne oli tarkoitus muuttaa kolmiportaiseksi. Tällöin sen yhtymiä olisivat sotilaspääry, armeija ja prikaati⁹²⁸. Sotilaspääryn esikunta muodostaa myös operatiivisstrategisen johtoportaan, joiden muodostaminen aloitettiin sotilaspääryn uudistamisen ja maan sotilashallinnollisen jaon muutosten yhteydessä vuonna 2010.

Maavoimien perusyhtymät oli tarkoitus samalla yhtenäistää kokoonpanoltaan, jolloin perusrunkona oli noin 5000 – 5 500 sotilaan vahvuinen prikaati. Perusteena tähän oli armeijankenraali Makarovin mukaan se, että divisioona ja rykmentti olivat tarkoitukseenmukaisia organisaatioita Varsovan liiton aikana. Sodan luonne oli sittemmin muuttunut. Toisena perusteena oli se, että eri operaatiot Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen oli toteutettu erikokoisilla, rykmenteistä kokoonpannuilla pataljoonan taisteluosastoilla.⁹²⁹

---

⁹²⁵ РИА-НОВОСТИ 18.12.2008: «Суть военных реформ в России - план Сердюкова». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20081218/157554452.html (8.5.2017). Valdai-klubin analyysin mukaan Neuvostoliitossa noin 50 maavoimien divisioonaa oli kategoriassa A (määrävahvuinen henkilöstön ja kaluston osalta), muut 150 kategoriassa B (ven. Б), V (ven. В) ja G (ven. Г). Näiden lisäksi oli reservidivisioonia. Mobilisaation jälkeen asevoimien vahvuus olisi runsaat 4 miljoonaa sotilasta. Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 21. Kts. myös Хабибуллин Р.К., ГИлев А.М. (2013): «Причины и проблемы военной реформы в России с начала 1990-годов». Вестник Башкирского университета № 3, 2013 г., s. 916. Valdai-klubin mukaan supistettua vahvuus tarkoittaa korkeintaan 70 % henkilövahvuudesta, kaaderoidussa yksikössä on noin 5 % henkilömäärävahvuudesta. On myös mainittu, että supistetun vahvuuden joukon henkilötäydennysaste olisi noin 50 %. Todellisuudessa kyse on tavoitteista.

⁹²⁶ РИА-НОВОСТИ от 18.12.2008: «Суть военных реформ в России – план Сердюкова». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20081218/157554452.html (8.5.2017).

⁹²⁷ Lenta.ru, 21 января 2009: «Вот тогда и повоюем». Löydettävissä <https://lenta.ru/articles/2009/01/21/futurearmy/> (10.5.2017).

⁹²⁸ Alun perin tarkoitus oli, että rakenne olisi: yleisesikunta – operatiivinen johtoporras – prikaati. Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 31.

⁹²⁹ Макаров Н.Е. (2009): «Армия XXI века». Независимое военное обозрение № 23 за 17 июня 2009 г ja № 24 за 24 июня 2009 г. Прикаatin vahvuudeksi on esitetty myös 4 200-4 300 sotilasta. Kts. Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 28.

Armeijankenraali Makarov oli sinällään oikeassa taisteluosastoista puhuessaan, mutta niiden muodostamisperusteena eivät suinkaan olleet operatiiviset syyt, vaan se, että henkilöstöltään määrävahvuista tai taisteluvalmista divisioonaa tai edes rykmenttiä ei ollut, maahanlaskujoukoissa kylläkin. Rykmentin henkilövahvuus riitti vahvennetun pataljoonan muodostamiseen molemmissa Tšetšenian operaatioissa. Elokuussa 2008 tilanne Pohjois-Kaukasian sotilaspiirissä oli jonkin verran parempi.

Maavoimien prikaatit oli määrä muodostaa joulukuun 2009 alkuun mennessä. Kolmantena varsin huomattavana muutoksena oli se, että jatkuvan valmiuden prikaatien oli oltava noin tunnin valmiudessa 1. tehtävän toteuttamisen aloittamiseen. Armeijankenraali Makarov viittasi kesällä 2009 siihen, että syksyllä 2009 muodostetaan ”2. kii-reysluokan (ven. очередь) yhtymiä”. Tällä Makarov viittasi todennäköisesti siihen, että ensin uudistettiin ne prikaatit, jotka muodostettiin toimineiden divisioonien ja rykmenttien pohjalta. Tämän jälkeen vuorossa olivat ne prikaatit, jotka muodostettiin yhdistämällä supistetun valmiuden ja kaaderoituja divisioonia. Osa näistä joukoista muutettiin suoraan kalustovarastoiksi⁹³⁰.

Maavoimien asemaa asevoimien kokonaisuudessa oleellisesti muuttava tekijä oli se, että kaikki sotilaspiirin alueella olevat tavanomaiset joukot ja joukko-osastot päätettiin alistaa sille. Armeijankenraali Makarovin mukaan vastaavanlainen muutos koskisi myös armeijan johtoporrasta (ven. управление), jonka oli pystyttävä jatkossa johtamaan eri puolustushaaroista ja aselajeista käsittävää armeijaa sotatoimiyhtymänä (ven. объединение).⁹³¹

Vuonna 2008 maavoimat käsittivät 24 divisioonaa, joista 3 oli panssari-, 16 moottoroitua jalkaväki- ja viisi konekivääritykistödivisioonaa sekä 12 moottoroitua jalkaväkiprikaatia. Näiden lisäksi Tadžikistanissa ja Armeniassa toimi kaksi sotilastukikohtaa, jotka käytännössä olivat divisioonakokoonpanossa. Boltenkovin (et al.) mukaan näistä käytännössä viisi yhtymää oli jossain määrin luokiteltavissa jatkuvan valmiuden kategoriaan.⁹³²

---

⁹³⁰ Joulukuussa 2011 Aleksandr Golts piti ”*jaktana ja suurena saavutuksena sitä, että massiivisesta liikekannallepanoar-meijasta luovuttiin*”. Täten kokonaan periaatetta ja käytäntöä liikekannallepanoperusteisista yksiköistä tai yhtymistä ei hylätty. Александр Гольц (2011): «Первый этап завершен, что дальше?» Александр Гольц (2011): Первый этап завершен, что дальше? Военно-промышленный курьер № 48 (414) за 7 декабря 2011 года.

⁹³¹ Макаров Н.Е. (2009): «Армия XXI века». Независимое военное обозрение № 23 за 17 июня 2009 г ja № 24 за 24 июня 2009 г. , Maavoimien komentajan kenraalieversti Vladimir Anatoljevitš Boldyrevin mukaan Pohjoinen laivasto on alistettu operatiivisesti Läntiselle sotilaspiirille. Kts. Леонид Хайреминов (2009): «Время мобильности». Красная звезда от 1 октября 2009 г. Artikkelissa on maavoimien komentajan, kenraalieversti Vladimir Boldyrevin haastattelu.

⁹³² Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 32-33. Maavoimien komentajan, kenraalieversti Vladimir Boldyrevin mukaan jatkuvan valmiuden divisioonia oli kuusi. Kts. Леонид Хайреминов (2009): «Время мобильности». Красная звезда от 1 октября 2009 г.

Vuoden 2009 aikana 23 divisioonaa lakkautettiin ja niiden tilalle 1.12.2009 mennessä muodostettiin 4 prikaatia ja kalustovarastoa. Nämä käsittivät 4 panssari- ja 35 moottoroitua jalkaväkiprikaatia sekä yhden suojausprikaatin. Panssariprikaatit perustettiin panssaridivisioonien pohjalta, 10 moottoroitua jalkaväkiprikaatia oli entuudestaan olemassa, 21 moottoroitua jalkaväkiprikaatia muodostettiin divisioonien pohjalta sekä neljä prikaatia kalustovarastoista.⁹³³

Kaikkiaan vuoden 2010 alkuun mennessä maavoimiin oli muodostettu 85 prikaatia ja vuonna 2010 määrää oli tarkoitus lisätä kuudella moottoroidulla jalkaväkiprikaatilla. Armeijankenraali Makarovin mukaan kyseiset prikaatit ovat jatkuvan valmiuden prikaateja ja ne on varustettu täysivahvoiksi henkilöstön, aseistuksen ja kaluston osalta⁹³⁴.

Liikekannallepanon osalta armeijankenraali Makarov on tuonut esille, ettei asevoimien liikekannallepanokomponenttia suinkaan ole hävitetty. Hänen mukaansa liikekannallepanovelvoitteet koulutuksen ja toimeenpanon osalta siirrettiin joukoilta sotilaspiireille (so. sotilaspiirien koulutuskeskuksille) ja sotilasopetuslaitoksille. Liikekannallepanopotentiali käsittää yli 180 prikaatia sotilaspiirien johdossa.⁹³⁵ Näiden aseistus ja kalusto on sijoitettu uudistusten yhteydessä muodostettuihin yli 60 kalustovarastoon⁹³⁶.

Maahanlaskujoukkoihin kohdistui suhteellisesti vähemmän uudistuksia kuin maavoimiin yleensä. Esimerkiksi maahanlaskujoukkojen divisioonarakenne säilytettiin, joskin uudistusten yhteydessä kaikkiaan 26 joukko-osastoa lakkautettiin ja upseeristoa supistettiin 40 %:lla. Aiemmasta lähtökohdasta, jonka mukaan pääosa maahanlaskujoukoista täydennetään sopimussotilailla, luovuttiin.⁹³⁷

Maahanlaskuyhtymät erikoistuivat siten, että 98. (Ivanovsk) ja 106. (Tula) maahanlaskudivisioona toimivat laskuvarjopudotteisuuden periaatteella. Sen sijaan 7. (Novorosijsk) ja 76. (Pskov) divisioona sekä 31. (Uljanovsk) prikaati muutettiin ilmarynnäköyhtymiksi. Vuoden 2010 alusta organisaation optimointiin liittyen maahanlaskujoukkojen lentokalusto (seitsemän AN-2 -laihua) siirrettiin ilmavoimille.⁹³⁸

---

⁹³³ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 33.

⁹³⁴ Макаров Н.Е. (2010а): «Ответ на вызовы времени». Независимое военное обозрение № 7 за 24 февраля 2010 г.

⁹³⁵ Макаров Н.Е. (2011): «Преобразования легкими не бывают». Независимое военное обозрение № 7 за 23 февраля 2011 г. Tämän lienee laskettu periaatteella, jonka mukaan yhdestä valmiusdivisioonasta voitiin muodostaa neljä prikaatia.

⁹³⁶ Valdai klubin julkaisun (heinäkuu 2012) mukaan kalustovarastot ovat pääasiassa prikaatin materiaalin säilytyspaikkoja, joista 1 on panssariprikaatin ja 14 moottoroidun jalkaväkidivisioonan varastoja. Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012. Kts. myös Леонид Хайремадинов (2009): «Время мобильности». Красная звезда от 1 октября 2009 г.

⁹³⁷ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 43.

⁹³⁸ Sama. s. 38, 44. Näistä 106. MhID oli koulutusdivisioona.

Maahanlaskujoukkojen komentajan, kenraalievosti Vladimir Šamanovin mukaan kussakin yhtymästä yksi pataljoona täydennetään sopimussotilailla. Pataljoona on samalla välittömän reagoinnin joukko. Ongelmana kuitenkin on asevoimien kuljetusilmavoimien kalusto ja sen vähäinen määrä. Kertasuorituksena kuljetusilmavoimat pystyvät siirtämään yhden rykmentin kalustoineen. Tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä kuljetusilmavoimat pystyvät siirtämään yhden maahanlaskudivisioonan kertasuorituksena.⁹³⁹

Merivoimat

Armeijankenraali Makarovin mukaan merivoimien aluksista jatkuvassa valmiudessa oli noin 70 %⁹⁴⁰. Uudistuksissa ei merivoimien strategista rakennetta (so. laivastoja) tai niiden ryhmitystä oleellisesti muutettu. Kuten maa- ja ilmavoimissakin merivoimien laivastojen yhtymien ja yksiköiden sekä johtoportaiden määrää supistettiin merkittävästi. Samalla muodostettiin joitakin uusia johtoportaita. Pääosa uudistustoimista aloitettiin vasta vuoden 2011 lopulla.⁹⁴¹

Johtamisjärjestelmän uudistamisen ohella merivoimiin kohdistuneet uudistustoimet olivat seuraavia:

- rannikko- ja maajoukkojen saattaminen jatkuvan valmiuden kategoriaan
- meri-ilmavoimien rakenteen uudistaminen vastaavalla tavalla kuin ilmavoimissa
- joidenkin ilmapuolustusyksiköiden alistaminen ilmavoimille sekä
- huollon materiaalitekniikan tukikohtien perustaminen.⁹⁴²

Oleellisena merivoimien asemaan vaikuttavana tekijänä oli se, että laivastot alistettiin muodostetuille sotilaspiireille eli alueellisille operatiivisstrategisille johtoportaille. Tällöin sotilaspiirin esikuntaan (OSK) aluksi muodostettiin merivoimahallinto, josta myöhemmin kehitettiin OSK:n merivoimien operatiivinen johtoporras.⁹⁴³

Eri laivastojen alemman tason johtoportaista oli ilmeisesti suunniteltu muodostettavan tietystä vesialueesta vastaava johtoporras, jonka organisaatioon sisällytettiin ao. pinta-alukset. Täten esimerkiksi Mustanmeren laivaston 30. Pinta-alusdivisioonasta

---

⁹³⁹ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 49, 52. Uudistetuissa yhtymissä on kussakin kaksi rykmenttiä, joissa kolme pataljoonaa.

⁹⁴⁰ Yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Nikolai Makarovin lehdistötilaisuus heinäkuussa 2009, jonka puheen transkriptio on julkaistu Kommersant Vlast -lehdessä 13.7.2009. Александр Стукалин (2009): Устами военных. Коммерсантъ Власть от 13.07.2009. Löydettävissä: <http://www.kommersant.ru/doc/1200196> (13.7.2014).

⁹⁴¹ Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 25.

⁹⁴² Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 84.

⁹⁴³ Sama s. 87.

muodostettaneen operatiivinen johtoporras vastualueenaan Välimeri ja 68. Vesialueen suojausprikaatista Mustanmeren vesialueen operatiivinen johtoporras. Kaspian lippue vastaa jatkossakin Kaspianmerestä. Itämeren laivaston 12. Pinta-alusdivisioonasta muodostettaneen Pohjoisen-Atlantin operatiivinen johtoporras⁹⁴⁴. Pohjoisen laivaston Kuolan seka-aluslippue muodostanee Barentsin meren operatiivisen johtoportaan.⁹⁴⁵ Vastaavalla tavalla Tyynenmeren ja Pohjoiseen laivastoon muodostettiin molempiin sukellusveneiden johtoporras⁹⁴⁶.

Mustanmeren laivaston merijalkaväkeä vahvistettiin muodostamalla 810. Merijalkaväkiprikaati (MerijvPr). Sen muodostaminen tapahtui pienentämällä Kaspian lippueen 77. MerijvPr kahdeksi pataljoonaksi. Itämeren laivaston rannikkojoukoissa 7. Moottoroitu jalkaväkiprikaati muutettiin rykmentiksi. 79. MtjvPr ja 336. MerijvPr säilyttivät rakenteensa. Tyynenmeren laivastossa 55. Merijalkaväkidivisioonaa muutettiin 155. prikaatiksi ja 40. Erillinen MerijvPr vastaavasti 3. Erilliseksi Merijalkaväkiprikaatiksi. Pohjoisessa laivastossa 61. MerijvPr muutettiin rykmentiksi.⁹⁴⁷

Ilmavoimat

Ilmavoimien osalta henkilöstötilanne ja sen myötä taisteluvalmius oli ennen vuotta 2008 kaikkein matalin. Lentoyksiköistä noin 7 % oli jatkuvassa valmiudessa ja käytännössä yksikään ilmatorjuntaohjussyksiköistä ei ollut luokiteltavissa jatkuvan valmiuden yksiköksi.⁹⁴⁸ Kaikkiaan ilmavoimat käsittivät noin 2 800 lentokonetta, jotka olivat vähintään 15-20 vuotta vanhoja ja noin 100 ilmatorjuntaohjuspatteristoa⁹⁴⁹.

Kokonaisuudessaan ilmavoimat uudistusten jälkeen vuonna 2012 muodostuivat operatiivisstrategisesta johtoportaasta (ven. оперативно-стратегическое командование, ОСК, lyh. OSK), kaukotoimintailmavoimien (ent. 37. IlmaA) ja kuljetusilmavoimien (ent. 61. IlmaA) johtoportaista sekä neljästä alueellisesta ilmavoima- ja ilmapuolustusjoukkojen johtoportaasta.

---

⁹⁴⁴ Ryhmituksen perusteella tämä voi olla näin, mutta tässä yhteydessä ei ole mainintaa Itämeren operaatioalueesta. Pohjoisen laivaston vastualue laajeni loppuvuodesta 2014 kattamaan lähes koko Arktisen alueen.

⁹⁴⁵ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаузов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 84-97.

⁹⁴⁶ Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 25.

⁹⁴⁷ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаузов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 84-97.

⁹⁴⁸ Yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Nikolai Makarovin lehdistötilaisuus heinäkuussa 2009, jonka puheen transkriptio on julkaistu Kommersant Vlast –lehdessä 13.7.2009. Александр Стукалин (2009): Устами военных. Коммерсантъ Власть от 13.07.2009. Löydettävissä: <http://www.kommersant.ru/doc/1200196> (13.7.2014).

⁹⁴⁹ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаузов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 55.

Ilmavoimien organisaatorakennetta kokonaisuudessaan kevennettiin. Aiempi ilma-armeija, armeijakunta, divisioona ja rykmentti -rakenne muutettiin osin alueellisiksi johtoportaisiksi, lentotukikohdiksi ja laivueiksi. Ilmapuolustuksen armeijakunnat ja divisioonat puolestaan muutettiin ilma-avaruuspuolustusprikaateiksi ja ohjusilmatorjuntaprikaatit rykmenteiksi.⁹⁵⁰

Armeijankenraali Makarovin mukaan ilmavoimat operoivat kaikkiaan 356 lentokentällä⁹⁵¹, mikä oli ylivoimainen rasite asevoimille. Lentokenttiä oli jatkossa tarkoitus jättää käyttöön 27, joiden kaikkien tukeutumisedellytyksiä modernisoitiin.⁹⁵² Ilmavoimat on tarkoitus muuttaa tukikohtaperiaatteen mukaisesti. Ilmavoimien perusrakenteeksi muodostui siten: alueellinen johtoporras – lentotukikohta – laivue. Tukikohta olisi ilmavoimien yhtymä, joka korvaisi lakkautettavat lentodivisioonat ja -rykmentit.

Vuonna 2009 perustettiin 55 tukikohtaa, joiden määrä vuoteen 2012 mennessä supistetaan 10:een, joista 8 ilmavoimille ja 2 merivoimille⁹⁵³. Ilmavoimien henkilöstöä vähennetään samalla 50 000 upseerilla. Tukikohtien varsinaisena lentoyksikkönä on laivue, joiden määrä riippuu tukikohdan tyypistä. Tukikohtien tyyppi määritettiin tukikohtaan sijoitettavien lentokoneiden määrän perusteella.⁹⁵⁴ Lentotukikohta tukeutuu 2–3 lentokenttään.

Ilmavoimiin kuuluviin ilmapuolustusjoukkoihin kohdistettiin vastaavia organisatorisia muutoksia. Tällöin kaikki aiemmat ilmapuolustusjoukko-osastot ja -yhtymät muutettiin yhteensä 13 ilma-avaruuspuolustusprikaatiksi. Näiden prikaatien kokoonpanoon sijoitettiin hävittäjäilmavoimien tukikohtia, ohjusilmatorjuntayksiköitä ja radioteknisiä rykmenttejä. Osa prikaateista alistettiin Avaruusjoukkojen alaisuuteen ja osa puolestaan sotilaspiireille alistetuille neljälle ilma- ja ilmapuolustuksen johtoportaille⁹⁵⁵.

Erikoisjohtoportasta ja siihen kuuluneesta 16. Ilma-armeijasta muodostettiin 2.7.2009 ilma-avaruuspuolustuksen Operatiivisstrateginen johtoporras. Sen tehtävänä oli Moskovan ja keskisen teollisuusalueen, siis käytännössä koko entisen Moskovan

---

⁹⁵⁰ Lenta.ru 21.11.2008: «ВВС России сократят 50 тысяч офицерских должностей». Löydettävissä: <http://lenta.ru/news/2008/11/21/officers> (13.6.2017).

⁹⁵¹ Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).

⁹⁵² Юрий Гаврилов (2010): Единый начальник. Российская газета 09.06.2010.

⁹⁵³ Sama, s. 24.

⁹⁵⁴ Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 24.

⁹⁵⁵ Sama, s. 24-25.

sotilaspiirin alueen, ilmapuolustus.⁹⁵⁶ Ilmavoimien uudistukset käsittivät kokonaisuudessaan 72 lentorykmentin, 14 aikaisemman tukikohdan ja 12 erillisen lentolaivueen ja -osaston reformoinnin⁹⁵⁷. Ilmavoimien ja ilmapuolustuksen johtoportaita muodostettiin seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla.

Joukko	1.12.2009 alkaen	Johtoportaan sijainti	Alistus
Erikaisjohtoporras ja 16. IlmaA	Ilma- ja ilmapuolustuksen operatiivisstrateginen johtoporras (ИПОСК)	Moskova	Yleisesikunta
37. IlmaA	Kaukotoimintailmavoimien johtoporras	Moskova	Yleisesikunta
61. IlmaA	Kuljetusilmavoimien johtoporras	Moskova	Yleisesikunta
6. Ilma- ja ilmapuolustusarmeija (ИПА)	1. Ilma- ja ilmapuolustusjohtoporras (ИПЖОРО)	Voronež, myöhemmin Pietari	Läntinen sotilaspiiri
14. ИПА	2. ИПЖОРО	Jekaterinburg	Keskinen sotilaspiiri
11. ИПА	3. ИПЖОРО	Habarovsk	Itäinen sotilaspiiri
4. ja 5. ИПА	3. ИПЖОРО	Rostov-na-Donu	Eteläinen sotilaspiiri

Taulukko 10: Ilma- ja ilmapuolustuksen alueellisten johtoportaiden muodostaminen

Loppuvuodesta 2010 alueelliset ilma- ja ilmapuolustusjohtoportaat alistettiin muodostetuille sotilaspiireille.

Ilma- ja ilmapuolustuksen osalta seuraava uudistustoimi oli uuden aselajin muodostaminen 1.12.2011 alkaen. Tällöin perustettiin Ilma-avaruuspuolustusjoukot (ven. войска Воздушно-космической обороны, ВКО), jolloin avaruusjoukot (КВ) sekä ilma- ja avaruuspuolustuksen operatiivisstrateginen johtoporras (ИПОСК) liitettiin toisiinsa.⁹⁵⁸ Tämä oli tavallaan väliaskel ilma-avaruuspuolustuksen kehittämisessä.

1.8.2015 Ilmavoimien, ilma- ja avaruuspuolustuksen rakennetta ja johtosuhteita muutettiin muodostamalla uusi puolustushaara Ilma-avaruusvoimat (ven. Войска воздушно-космической обороны). Tällöin ilmavoimat, avaruusjoukot ja ilma-avaruuspuolustusjoukot yhdistettiin ja nämä joukot muodostivat jatkossa puolustushaaran aselajit. Puolustusministeri Sergei Šoigun mukaan "niiden muodostaminen perustuu aseellisen taistelun painopisteen siirtymiseen ilma-avaruuslottuvuuteen". Samalla hänen mukaansa puolustushaaran sotatekninen kehittäminen tapahtuu yhden johdon alaisuudessa sekä sen toiminta ja joukkojen käyttö tehostuvat.⁹⁵⁹

⁹⁵⁶ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва. s. 59.

⁹⁵⁷ Sama s. 61.

⁹⁵⁸ Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012, s. 25.

⁹⁵⁹ Интерфакс от 3 августа 2015: «Воздушно-космические силы РФ приступили к службе». Löydettävissä <https://www.interfax.ru/russia/457604> (9.5.2017).

4.4.4. Arviot ja johtopäätökset

Asevoimat vuoteen 2008 asti olivat suursotaan tarkoitettuna organisaation sisällöltään onton ”pienoismalli”. Silloin alkaneiden uudistusten konseptuaalinen, taloudellinen ja osin materiaallisen tuotannon perusta luotiin 2000-luvun alkuvuosina, mihin suotuisa kansantalouden kehitys loi osaltaan mahdollisuudet.

On selvää, että Venäjän sotilaallinen johto oli tietoinen asevoimien todellisesta tilanteesta. Siitä osoituksena ovat vuosien 2004–2007 kokeilut ja asevoimien uudistamiseksi laaditut suunnitelmat, joiden edellyttämien toimenpiteiden tarve ilmeni todellisuudessa aseellisissa konflikteissa Pohjois-Kaukasiassa 2000-luvun alussa ja Etelä-Kaukasiassa elokuussa 2008. Suunnitelmien toteuttamisen edellyttämää poliittista tahtoa ja vastuunauliutta ei silloisessa sotilaspoliittisessa johdossa kuitenkaan löytynyt kuin vasta vuonna 2008. On ilmeistä, että suunnitellut uudistukset arvioitiin yhteiskunnallisesti niin riskialttiiksi, että ne käynnistettiin vasta presidentinvaalien jälkeen kesällä 2008.

Asevoimat olivat suorituskyvyltään heikkenemässä, eikä valmius ei vastannut uhkiin. Asevoimien käytön konseptuaalisen perustan ja rauhan ajan suorituskykyjen välinen ero kasvoi koko ajan. Suorituskyvyn lasku aiheutui pitkälti kahdesta tekijästä. Henkilöstöpula, jota esiintyi lähinnä varusmiehistä koostuvan miehistön ja nuoremman upseeriston osalta, oli kroonista. Vaikka koulutusjärjestelmä tuotti riittävästi upseereita asevoimien tarpeisiin, vain osa nuorista upseereista jäi palvelukseen. Muutosta miehistön määrällisiin puutteisiin pyrittiin aikaansaamaan sopimussotilasjärjestelmällä, jonka kokeilu ei kuitenkaan tilannetta juurikaan parantanut. Henkilöstövajauksista johtuen asevoimien jatkuvasta valmiudesta voitiin puhua ainoastaan joidenkin yksiköiden tai asejärjestelmien osalta. Henkilöstön osalta määriteltiin 1 miljoonan sotilaan vahvuus, mikä oli kehittämisen perusteeksi määrätty tavoitevahvuus.

Toinen tekijänä oli aseistuksen ja kaluston vanheneminen, minkä osalta ratkaisut sijoitettiin reformin viimeiseen vaiheeseen. Aseistuksen ja kaluston uusimisen sijoittaminen organisatoristen uudisten jälkeiseen aikaan oli välttämätön tarkoituksenmukaisuus. Reformin alkuvaiheen tuloksia asevoimien yhtymien määrästä ja vahvuudesta vuonna 2015, oli vaikea ennakoita. Toiseksi aseistuksen laadullinen uudistaminen edellytti puolustusteollisuuden ja sen tuotannon kehittämistä. Kolmanneksi, kuten nyt tiedetään, valtion taloudellinen tilanne ei jatkanut sitä suotuisaa kehitystä, jollaiseksi se ennakoitiin 2000-luvulla.

Vuonna 2008 alkanut uudistaminen kohdistui siihen, että periaate yhtäältä sotilaallisen toiminnan ja suorituskykyjen vastaavuudesta arvioituihin uhkiin sekä toisaalta resursien asettamien reunaehtojen huomioonottamisesta tuotiin käytäntöön. Aseellinen konflikti Georgiassa osoitti asevoimien puutteet suorituskyvyssä ja osaltaan johti uudistusten aloittamisen aikaistamiseen. Tässä oli eräs syy siihen, että sotilaspolitiikan

konseptuaalisen perustan ja asevoimien uudistusten suunnittelu toteutettiin rinnakkaisina prosesseina.

Asevoimien hallinnollinen, rakenteellinen ja toiminnallinen reformointi oli alkuvaiheessa perinpohjaisuudessaan toimintaedellytysten kartoittamista ja niiden luomista entisiä neuvostoaikeista perintöä purkamalla. Uudistuksissa oli nähtävissä peräkkäisten toimien keskinäistä riippuvuutta. Upseeristorakenteen optimointi oli yksi välttämättömyys, jotta pitkäjänteisempi toiminta olisi kestävämmällä pohjalla. Toinen välttämättömyys oli 1990-luvulla syntyneen joukkorakenteen purkaminen, jotta rajoitetulla henkilöstömäärällä pystyttäisiin muodostamaan joukkoja, jotka olisivat kokoonpanoltaan, vahvuudeltaan ja kalustoltaan toimintakykyisempiä koulutuksen järjestämiseksi ja valmiuden ylläpitämiseksi. Erityisesti maavoimien perusyhtymien määrää vähentämällä ja niiden kokoonpanoa pienentämällä muodostettiin enemmän taisteluvalmiimpia ja henkilöstöltään lähes täysvahvoja yhtymiä. Perusyhtymän taisteluvoima väheni kuitenkin oleellisesti.

Vuonna 2008 alkaneissa uudistuksissa selkeänä prioriteettina oli asevoimien kaikkien, ei pelkästään strategisten ohjusjoukkojen, taisteluvalmiuden lisääminen siten, että asevoimat olisivat tietyllä voimalla ja säädetyssä valmiudessa tehtävien välittömään täyttämiseen eri ulottuvuuksissa ja strategisissa suunnissa⁹⁶⁰. Pääpaino uudistuksissa kohdistettiin rauhan ajan sotilaallisen voiman suhteelliseen lisäämiseen liikekannallepanopotentialin kustannuksella. Muutos oli merkittävä, jolloin asevoimien toiminnan perusteissa suursodan pieni todennäköisyys otettiin huomioon ja laajemminkin, asevoimien joukkorakenne, tavanomaisen sotilaallisen voiman organisaatiot ja toiminta saatettiin lähemmäksi arvioitun sodan luonteen vaatimuksia.

Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena syntynyt joukkorakenne uudistettiin ja joukkoja muodostettiin kahteen kategoriaan. Asevoimien joukot olivat käytännössä joko jatkuvassa valmiudessa rauhan ajan tehtävien edellyttämällä tavalla tai liikekannallepanossa toimeenpantavia, lähinnä lisäjoukkoja maavoimille mahdollisen sotilaallisen

---

⁹⁶⁰ Keir Giles on tullut arvioissaan siihen, että viitaten Krimin operaatioon ”...the impression that bold military strokes, if designed not to trouble NATO members with consideration of an Article 5 response, are unlikely to meet with significant resistance or challenge. Russia’s neighbours should therefore be prepared for more military interventions as the parts of the armed forces that are considered ready and fit for use expand.” Keir Giles (2016): Military transformation in Russia. Kirjassa Pauline Eadie and Wyn Rees (2016): The Evolution of Military Power in the West and Asia. Routledge, Taylor & Francis Group, Abington, UK, s. 112. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole tarkastella Venäjän asevoimien mahdollista käyttöä tiettyä ekplisiittisesti määritettyä kohdetta vastaan. Tässä nähdäkseni Giles vahvasti, mutta perustelematta, viittasi Venäjän aikomuksiin sotilasoperaatioihin naapureitaan kohtaan, jotka eivät ole NATON jäseniä. Gilesin arvio on siten käytännössä ”tekninen” ja jättää ehkä tarkoituksella huomioonottamatta monia tekijöitä ja olosuhteita, joita ennen mahdollista ko. operaatiota arvioidaan, joista vähäpätöisin ei ole mahdollisen vastustajan suorituskyky. Gilesin arvio ilmentää kuitenkin sitä, että Venäjän asevoimat ovat kehittyneet laadullisesti siitä, mitä hän totesi johtopäätöksensä vuonna 2012 käsitellessään Venäjän ja Georgian välistä sotaa. Keir Giles (2012): Russian operations in Georgia. Lessons identified versus lessons learned. Kirjassa: Roger N. McDermott, Bertil Nygren and Carolina Vendil Pallin (2012): The Russian Armed Forces in Transition. Economic, geopolitical and institutional uncertainties. Routledge, Taylor and Francis Group, Abingdon Great Britain, s. 23.

konfliktin niin edellyttäessä. Lisäjoukkojen toimeenpanon tapahtunee lähtökohtaisesti laajamittaisella kertausharjoituksella tai osittaisessa sotilaallisessa liikekannallepanossa, mikä edellyttää oletettavasti sotilasstrategisen tilanteen merkittävää ja pitkäaikaista muutosta huonompaan suuntaan. Liikekannallepanossa perustettavien joukkojen materiaali on mitä ilmeisimmin keskitetty ja varastoitu yksikkövarastoihin sotilaspiireissä, mikä sekin merkitsisi valmiuden lisääntymistä.

Itse asiassa kaikki uudistustoimet kohdistuivat joko suoraan tai välillisesti jatkuvan valmiuden aikaansaamiseen, minkä ytimessä oli taisteluvälmiuden parantaminen. Lähtökohdaksi määriteltiin, että jatkuvan valmiuden joukot ovat yhden tunnin valmiudessa aloittamaan 1. tehtävän täyttämiseen. Toimia olivat esimerkiksi johtoportaiden vähentäminen strategisella, operatiivisella ja taktisella tasolla. Johtamisjärjestelmässä operatiivisen ja hallinnollisen toimivallan eriyttäminen palveli nimenomaan tätä tarkoitusta. Asevoimien joukkojen organisaatioita yhtenäistettiin ja organisaatioita muutettiin siten, että ne olisivat henkilöstöltään lähempänä täysvahvuutta. Asevoimien huollollista ja materiaalista tukea ulkoistettiin, mikä mahdollisti henkilöstön sijoittamisen paremmin ydintehtävien täyttämiseen liittyviin virkoihin.

Oleellinen muutos asevoimien suorituskykyjen ja valmiuden johtamisen osalta oli se, että siirryttiin alueelliseen vaikutusjärjestelmään. Sen ytimenä olivat alkuvaiheessa neljään strategiseen suuntaan perustetut operatiivisstrategiset voimaryhmät, joita normaalitilanteessa sotilaspiirit hallinnoivat ja johtavat. Vuoden 2014 lopussa perustettiin lisäksi Pohjoisen laivaston pohjalta viides sotilaspiiri, jonka vastuualueena ovat Venäjän arktiset alueet. Täten jokaiseen uhkailmansuuntaan on muodostettu vastuussa oleva ja tietyn vahvuinen joukkoryhmä.

Jatkuvan valmiuden saavuttamisen kannalta merkittävä muutos oli se, että sotilaspiirin alueella olevat tavanomaisin asein varustetut joukot alistettiin jo rauhan aikana operatiivisstrategiselle johtoportalle (OSK). Lähtökohtana lienee se, että kyseisellä johtoportalla on käytettävissään se voimaryhmä, joka sen on arvioitu sotilasstrategisen tilannearvion johtopäätösten perusteella tarvitsevan. Täten joukkojen ryhmitysmuutokset sotilaspiireissä ovat jokseenkin suoraan verrannollisia arvioituun uhkapotentiaaliin ja tilanteen kehittymiseen tietyissä rajoissa kyseisessä strategisessa suunnassa.

Venäjä ei vuoden 2008 jälkeisissä asevoimien uudistuksissa kuitenkaan luopunut siitä näkemyksestä, jonka mukaan tilanteen kehittyminen ja mahdollinen sotilaallisen konflikti voi edellyttää voiman lisäämistä jossakin strategisessa suunnassa. Lähtökohtaisena sotilaallisen voiman mitoitusperusteena on se, että rauhan ajan sotilaallisella voimalla OSK:n on pystyttävä hallitsemaan sotilaallinen konflikti alueellaan tai sen lähellä. Voiman lisäämiseksi on olemassa kolme keinoa. Nopein on se, että vaikutusvoiman lisääminen tapahtua asevaikutuksen tehoa säätämällä. Ylijohto voi suunnata johdossaan olevia suorituskykyjä tai käskee toisesta sotilaspiiristä vahvistuksia tai konflikt-

toituneeseen strategiseen suuntaan. Tilanteen niin vaatiessa voidaan lisäksi toimeenpanna osittainen sotilaallinen liikekannallepano. Ajatus yleisestä liikekannallepanosta on tulkittava pidäkkeelliseksi retoriikaksi.

Asevoimat ovat harjoitelleet sotilaallisen voiman keskittämistä – strategista liikkuvuutta - uudistetun organisaation mukaisilla joukoilla ainakin jo vuonna 2008 pidetystä ”Tsentr” -harjoituksesta lähtien. Sen jälkeen on systemaattisesti harjoiteltu mm. voiman keskittämistä käytännössä kaikissa sotilaspiireissä (harjoitukset Zapad (LSP), Vostok (ISP), Tsentr (KSP) ja Kavkaz (ESP). Pohjoinen laivasto on aloittanut esikunta- ja johtamisharjoitusten pitämisen vuonna 2015. Näiden ”pääsotaharjoitusten” lisäksi on lukuisia aselaji- ja puolustushaarakohtaisia harjoituksia. Usein näiden harjoitusten yhteydessä harjoitellaan myös ylijohdon alaisuudessa olevien suorituskykyjen ja joukkojen käyttöä voiman lisäykseen ja sotatoimissa.

Ilmeistä on, että reservin, joka käsittää lähinnä maavoimien joukkoja, säilyttämiseen oli seuraavia perusteita. Ensimmäinen oli loogisesti se, että sodan luonteen kehittymisestä ja mahdollisen konfliktin eskaloitumisesta tehdyt johtopäätökset edellyttävät kykyä sotilaallisen voiman lisäämiseen. Vuonna 2008 alkaneen asevoimien reformin yhteydessä on puhuttu noin 700 000 sotilaan vahvuisen reservin muodostamisesta, mikä on oleellisesti pienempi kuin se 4,2 miljoonan sotilaan liikekannallepanoreservi, joka oli olemassa 1990-luvun alkuvuosina. Henkilötäydennyksen näkökulmasta kyseisen vajaan miljoonan sotilaan kontingentin kokoon saaminen ei sinällään ole määrällinen ongelma. Sen sijaan henkilöiden koulutustasoon, harjoitteluun, kalustoon ja materiaaliin liittynee laadulliset haasteita, joiden poistuminen ei tällä hetkellä ole näköpiirissä.

Venäjä ei kuitenkaan ole luopunut yleisestä asevelvollisuudesta ja varusmiespalveluksesta, mikä merkitsee, että Venäjällä on edelleen - tosin teoreettiset - mahdollisuudet miljoonia sotilaita käsittävän ”massa-armeijan” perustamiseen. Sen varustaminen edes käsiaseilla on kuitenkin kokonaan toinen kysymys⁹⁶¹. Varusmiespalveluksen suorittaneet muodostavat osan koulutetusta reservistä. Siviilioppilaitosten sotilaskoulutusjärjestelmää on kehitetty, missä yhtenä tarkoituksena on edelleen päällystön kouluttaminen asevoimien reserviin. On joka tapauksessa vaikea edes kuvitella sitä, että Venäjä luopuisi yleisestä asevelvollisuudesta. Kyse ei ole pelkästään asevoimien henkilöstötarpeiden tyydyttämisestä vaan valtion ja kansalaisen välisestä velvoittavasta suhteesta. Mikäli asevelvollisuus lakkautettaisiin, miespuolisen kansalaisen ”alisteisuus” valtion

---

⁹⁶¹ Puolustusministeri Sergei Šoigun mukaan vuonna 2012 ampumatarvikkeiden hävittäminen saatiin päätökseen, mikä vapautti noin 14 000 sotilasta sijoitettavaksi asevoimien yhtymiin. Kts. Красная звезда от 28.06.2013: «Векторы семилетнего плана». Armeijankenraali Nikolai Makarovin mukaan asevoimilla oli yli 6 miljoonaa tonnia tarpeettomia ampumatarvikkeita yli 160 kohteessa, joiden määrää vähennetään noin 30:een. Kts. Макаров Н.Е. (2011b): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydettävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).

päätyisi. Edellyttää jatkotutkimusta kysymys siitä, kuinka suuren ammattiarmeijan ja millä edellytyksillä Venäjä pystyisi sen muodostamaan ja ylläpitämään.

Vuoden 2008 jälkeen asevoimien joukkorakenne käsittää edelleen rauhan ajan joukot ja erikseen mobilisoitavaa reserviä. Tämä puolestaan voi olla eri kiireysluokkiin sijoitettuja yksiköitä. On jokseenkin varmaa, että jos kerran on yleinen asevelvollisuus ja mobilisoitavaa reserviä, on olemassa myös suunnitelmia, johtoportaita ja joukkoja sekä materiaalia jossain valmiudessa toimintaanpanoa varten.

Joukkojen valmiusjärjestelmää kehitettiin voimakkaasti. Valmiuden lisääminen on siten yksi oleellisimmista tuloksista asevoimien vuonna 2008 alkaneessa reformissa. Niiden kykyjen ja valmiuden testaaminen on ollut varsin intensiivistä aina vuodesta 2012 alkaen. Asevoimien jatkuvan valmiuden joukkojen ja yhtymien kykyjä sekä samalla johtamisjärjestelmää ja osin liikekannallepanojärjestelmää on testattu lukuisissa ”yllätävästi” käsketyissä valmiusharjoituksissa, joita on järjestetty eri strategisissa suunnissa.

Sotataidollisesti tarkasteltuna asevoimien vuonna 2008 alkanut reformi tähtäsi siihen, että asevoimien joukko- ja organisaatorakenne sekä suorituskky vastaisi arvioitua tulevaisuuden sodan luonnetta sekä rauhan ajan sotilaallinen voima kussakin strategisessa suunnassa vallitsevaa sotilasstrategista tilannetta ja sen kehitystä.

Suurelta osin asevoimien vuonna 2008 aloitettu reformi on saatu päätökseen ja noin vuodesta 2012 alkaen voidaan puhua ”normaalista” asevoimien kehittämisestä. Tällä hetkellä painopiste on suorituskkyjen toiminnallisen kestävyuden aikaansaamisessa ja tehokkuuden lisäämisessä koulutuksellisin toimin sekä aseistusta ja materiaalia uuden aikaistamalla. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että kaikki operatiiviseen toimintaan, henkilöstöön tai materiaaliin liittyvät haasteet olisi ratkaistu. Niiden määrä on kuitenkin oleellisesti viime vuosina vähentynyt. Toisaalta on nähtävissä, että asevoimien uudistuksen tulosten testaaminen on aiheuttanut uusia haasteita Venäjän toimintaympäristössä.

4.5. Tendenssit asevoimien kehittämisessä

Edellä käsitellyssä luvussa tarkasteltiin Venäjän asevoimien muutoksia strategisella tasolla neljässä ajanjaksossa. Luvun tarkoituksena oli pyrkiä selvittämään Venäjän asevoimien lähinnä rakenteellisia muutoksia tarkoituksena havaita se, millaisia kehitysuuntia asevoimissa vaikutusvälineenä esiintyy. Tämä luo perustaa sotilasstrategian muutoksen arvioinnille. Asevoimien rakenteellisten elementtien syvällisempi tutkimus edellyttäisi niiden erillistä tarkastelua.

Neuvostoliitosta itsenäistyneet valtiot kansallistivat huomattavan osan neuvostoasevoimien yhtymistä ja yksiköistä. Vuoden 1992 keväällä perustettujen Venäjän asevoimien muodostaminen aloitettiin niistä joukoista, jotka Neuvostoliiton perinnönjaossa

Venäjälle jäivät tai muutoin kansainvälisellä sopimuksella Venäjän hallintaan osoitettiin. Lähtökohtainen ongelma erityisesti Venäjän asevoimien suorituskyvyllä aiheutui siitä, että sotilaallisen voiman jako eri valtioille tapahtui osin alueellisella periaatteella, mikä rikkoi asevoiman organisaatorakennetta ja erityisesti johtamisjärjestelmää. Ongelman syvyyttä Venäjällä lisäsi se, että ulkomailta kotiutettavien joukkojen liittäminen kokonaisuuteen ei onnistunut kuin osittain. Lisäksi kotiutetut joukot olivat pitkälti supistetussa vahvuudessa, jolloin niiden suorituskyvyn perustana oli pelkästään kotiuttamisessa jäljelle jäänyt materiaali.

Prioriteettien muutos ja resurssien huomioinnin muuttaminen

Venäjän asevoimien kehitykselle leimansa lyönyt tekijä ovat erityisesti taloudelliset resurssit. Neuvostoliiton perillisvaltion lähtökohtaiset resurssit olivat heikkommat ”emamaahansa” verrattuna, mihin ratkaisevasti vaikuttivat talousjärjestelmän perinpohjaiset muutokset. Toinen tekijä oli siinä, että sotilaallinen konflikti aiheutti akuutin tarpeen turvallisuustilanteen hallinnalle niillä välineillä ja voimilla, joita käytettävissä oli. Konfliktit Pohjois-Kaukasiassa eivät kuitenkaan heti ja merkittävästi vaikuttaneet sotilaalliseen kehittämistyöhön ja asevoimien reformiin. Totutusta luopuminen lienee vaikeampaa kuin uuden luominen – organisaation sisällä esiintyi kitkaa.

Sisäsyntyisten syiden osalta on nähtävissä se, että aina 2000-luvulle tultaessa Venäjän sotilaallisen kehittämistyön johtaminen oli lyhytnäköistä ja subjektiivisiin tavoitteisiin tähtäävää pikemminkin kuin kokonaisvaltaiseen arviointiin perustuvaa. Tätä vahvisti valtion ylimpien instituutioiden järjestäytymättömyys. Poliittista tai subjektiivisista lähtökohdista muotoillut konseptuaaliset perusteet synnyttivät epätietoisuutta, mikä mahdollisti asevoimien kehittämisen epäloogiset muutokset. Epätietoisuutta esiintyi myös siinä, mikä oli asevoimien todellinen tilanne.

Subjektiivisuuteen voidaan liittää myös perityn valtiollisen identiteetin ja pyrkimys olemassa olleiden rakenteiden säilyttämiseen. Itse asiassa kyse oli ehkä tietoisesta mielikuvamaailman ylläpitämisestä, joka kuitenkin suuresti erosi olevaisesta todellisuudesta. Haluttomuus tämän tilanteen muuttamiseen kytkeytyi henkilökohtaisen aseman säilyttämiseen ja myös aineellisen edun tavoitteluun. Ennen mainittu johti asevoimien osalta siihen, että taloudelliset resurssit eivät riittäneet kaikilta osin toiminnan ylläpitämiseen kehittämisestä puhumattakaan. Asevoimille osoitettu rahoitus riitti karkeasti ottaen strategisten ydinaseiden ylläpitämiseen ja muiden ruokkimiseen. Tavanomaisen joukkojen toiminta oli siksi pitkälti näennäistä ja pienimuotoista. Muutos edellytti priorisoinnin tarkistamista.

Venäjän asevoimat ovat kuitenkin ilmentymä organisaatiosta, joka on oppinut omista virheistään. On tulkittavissa, että Venäjä tarvitsi 15 vuotta ja kolme sotilaallista konfliktia, jotta ryhtyi korjaamaan mainitun mielikuvamaailman ja todellisuuden välistä eroa asevoimissa. Toiseksi tarvittiin johtajia, jotka pystyivät toteuttamaan tarvittavat korjausliikkeet mainitun eroavaisuuden poistamiseksi. Kolmanneksi oli hyväksyttävä

se, että nykymaailmassa sotilaallisen toimintaan ja asevoimien kehittämiseen on oltava reaaliset resurssit ja keskenään oikeassa suhteessa olevat elementit, jotka yhdessä muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden - suorituskyvyn. Sotilaallinen organisaation toimimivuus edellyttää henkilöstöä, jota ei ollut riittävästi ja oikeassa suhteessa käytettävissä. Kärjistettynä siis ase tarvitsee käyttäjänsä ja oikea käyttö puolestaan harjoittelua. Kirjallisilla tai verbaalisilla julistuksilla tai ukaaseilla ei sotilaallinen voima lisääny – ei edes pidäke.

Venäjän poliittisen johdon toimivalta asevoimien johtamiseksi on pitkälti säilynyt muuttumattomana. 1990-luvun alussa kansanäänestyksen perusteella vahvistettu perustuslaki on presidentin valtaoikeuksien osalta pitkälti ennallaan. Täten kyse on ylimmän sotilaallisen johdon persoonasta ja kyvyistä, joilla toimivaltaa käytetään. Uuden Venäjän historiassa on asevoimien kehittämisen näkökulmasta ollut kärjistetyksi kolmenlaisia johtajia. Ylimmällä tasolla yksi on ollut epärealistisessa umpiossa elävä, toinen päämäärään kiiltävällä kilvellä vahvasti pyrkivä sekä kolmas nöyrä palvelija, joka toimii ohjeiden mukaan, vaikka ne edellyttäisivät yhteiskunnallisesti kipeitä päätöksiä ja henkilökohtaista riskinottoa.

Asevoimien kehittämisen perusteella on nähtävissä, että presidentin rooli on ratkaiseva sotilaspolitiikan suuntaviivojen ja asevoimien toiminnan määrittämisessä. Venäjän sotilaallisen johdon ja siihen kytkeytyvien elinten keskinäinen työnjako sekä hierarkia ovat viime vuosina jäsentyneet. Asevoimien kehittämisen suunnittelu on pitkälti tapahtunut kollegiaalisesti, mutta päätöksenteko on ajoittain ollut varsin henkilölähtöistä.

Myös puolustusministerin asema on ratkaiseva. Sotilaspolitiikan johtaminen on ollut valikoivaa vaikuttamista, mutta muuttunut oleellisesti kokonaisuuden vakaammmin huomioonottavaksi 2000-luvun alun jälkeen. Venäjän sotilaallisen voiman ja erityisesti asevoimien strateginen johtaminen on kokonaisuudessaan muovautunut pitkälti linja-esikuntaorganisaatiomallin mukaiseen hierarkkiseen käskyvaltaan perustuvaksi järjestelmäksi. Viime vuosina hallinnollinen ja operatiivinen johtaminen on eriytetty, mutta toimii silti yhdensuuntaisesti.

Organisaation kehitys

Vaikka 1990-luvulla ja vielä 2000-luvun alussa puhuttiin asevoimien reformoinnista ja siinä saaduista tuloksista, kyse pohjimmiltaan oli Neuvostoliitolta perittyjen asevoimien toiminnan perusteiden ja rakenteiden säilyttämisestä, joskin henkilöstöltään ratkaisevasti pienentyneessä mittakaavassa. Mittakaavan pieneneminen johtui osin ristiriidasta asevoimien tarpeiden ja valtion taloudellisten mahdollisuuksien välillä, joka 2000-luvun alusta alkaen on alkanut pienentyä.

Henkilöstön vähentäminen on ollut selkeä tendenssi asevoimien kehittämisessä. Henkilötäydennystä käsitellään erikseen 5. luvussa, mutta tässä yhteydessä on tarkoituksemukaista mainita, että vuosien saatossa henkilöstön määrä supistui voimakkaasti ja samalla rakenne muuttui epätasapainoiseksi. Joukkojen vahvuuden supistaminen tapahtui pääosin siksi, että varusmiesten kutsuntaerää pienennettiin ja nuorempien upseereiden määrä vähentyi eri syistä ja sen seurauksena upseeristo oli pääosin ns. vähempia upseereita.

Miehistön määrän väheneminen johtui niin lainsäädännöllisistä uudistuksista, ideologisesta tyhjiöstä, yksilön henkilökohtaisista tarpeista kuin valtion kroonisesta kyvyttömyydestä sotataloudellisen tuen ylläpitoon, so. palkkojen maksuun. Varusmiesten määrällisiä puutteita pyrittiin korjaamaan sopimussotilasjärjestelyillä, joihin liittyi epäonnistunut kokeilu, eivätkä ne onnistuneet. Taloudellisten resurssien parantumisen seurauksena sopimussotilasjärjestelmä on alkanut vasta viime vuosina tuottaa toivottuja tuloksia. Henkilöstöpuutteita on viime vuosina pyritty korjaamaan myös kohdentamalla asevoimien henkilöstöä ydintehtäviin, minkä on mahdollistanut toimintojen ja palveluiden osittainen ulkoistaminen.

1990-luvun lopulla asevoimien joukkorakenteeksi oli kolmijakoinen järjestelmä. Rauhan ajan joukot pyrittiin saattamaan henkilöstöltään mahdollisimman määrävahvuiseksi ja siten jatkuvan valmiuden kategoriaan, missä vain rajoitetusti onnistuttiin. Todennukaisempaa olisi ehkä puhua vain rauhan ajan yksiköistä. Toisen elementin muodostivat supistetussa vahvuudessa olevat yksiköt, joista osa oli kaaderoituja. Näihin ei varusmiehiä juuri riittänyt, eikä siten toimintavalmiudesta ilman mittavia toimia voi olla puhe. Kolmannen ryhmän muodostivat erilaiset kalustovarastot, joihin siirrettyä kalustoa oli tarkoitus sijoittaa liikekannallepanossa perustettaville strategisille reserviyhtymille ja -joukoille. Kyseinen joukkorakenne, joka oli aikanaan muodostettu suursotaa varten, säilyi pitkälti rakenteeltaan aina 2010-luvun alkuun asti. Asevoimien taisteluvalmius ja suorituskyky oli siten kokonaisuudessaan varsin rajallinen ja vaikutusvoima perustui pitkälti ydinaseeseen.

Asevoimien eri joukoissa ja mainituissa supistetun vahvuuden yksiköissä palveli aikanaan huomattava osa upseeristosta, jota taloudellisten resurssien puutteessa ei ollut mahdollista irtisanoa edes yksiköitä lakkautettaessa. Aikaa myöten he ylenivät ylempiin arvoihin. Kyseinen ylempien upseereiden henkilöstöryhmä oli esteenä virkojen vapautumiselle, mikä puolestaan johti siihen, että nuorempien upseereiden uralla etenemismahdollisuudet olivat rajatut. Uraan liittyvä näköalattomuus olemattoman palkkakehityksen lisäksi vaikutti siihen, että nuoria upseereita irtisanoutui huomattavassa määrin pian peruskoulutuksen jälkeen. Se johti pulaan nuoremmista upseereista, joiden tehtäviä pyrittiin täyttämään tilapäisillä henkilöstöratkaisuilla. Henkilöstöä, erityisesti miehistöä, alipäällystä ja nuorempia upseereita, ei ollut riittävästi joukkojen saattamiseen taistelukykyisiksi henkilöstön osalta eikä aina edes toimivaksi koulutusorganisaatioksi.

Puolustusministeriön käytettävissä olevat taloudelliset voimavarat eivät mahdollista-
neet edellytysten luomista joukkojen täydentämiseksi sopimushenkilöstöllä, kaade-
riupseereiden irtisanomisella ja siten etenemiselle palvelusuralla asevoimissa. Joukko-
jen henkilöstötilanteen parantamiseksi syntyneitä henkilöstövinoutumaa ryhdyttiin
voimaperäisesti korjaamaan 2010-luvulle tultaessa, mikä on selkeä käänneaste asevoi-
mien kehityksessä.

Asevoimien uudistuksiin ei ollut osoitettavissa lisämäärärahoja, mikä aiheutti sen, että oli
välttämätöntä kohdentaa palveluksessa olevaa henkilöstöä rauhan ajan kehitettäviin
yksiköihin. Kohdentamisen seurauksena aiemman joukkorakenteen säilyttämiselle en-
tisessä muodossaan ei enää ollut edellytyksiä. Lisämäärärahoja jossain määrin osoitet-
tiin henkilöstön lainsäädännöllisiin etuisuuksiin irtisanomistilanteessa.

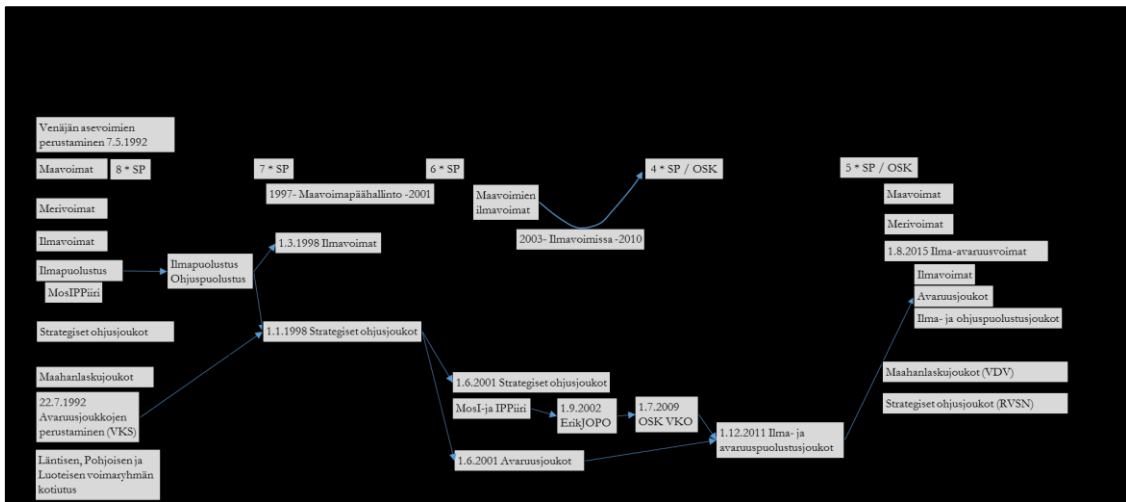
Vuoteen 2010 tultaessa supistetun vahvuuden joukoissa olleesta henkilöstöstä osa ir-
tisanottiin, osan virkanimikkeet uudistettiin ja osalla henkilöstöä täydennettiin säily-
tettäviä joukkoja, joista sittemmin muodostettiin jatkuvan valmiuden yksiköitä. Supis-
tetun vahvuuden joukoissa ollutta aseistusta ja muuta materiaalia hävitettiin ja osa ryh-
mitettiin säilytettäviin joukkoihin ja pienempään määrään kalustovarastoja.

Henkilöstön määrä, erityisesti miehistön ja alipäällystön osalta ei kuitenkaan olisi riit-
tänyt entisten yhtymien ylläpitämiseen, minkä johdosta erityisesti taktisen tason yksi-
köiden organisaatioita pienennettiin, kuten esimerkiksi maavoimien perusyhtymät di-
visioonasta prikaateiksi. Tässä tendenssissä on viime vuosina tapahtumassa joltain
osin hienoista käännettä, kun joitakin perusyhtymiä on muutettu ainakin nimellisesti
divisiooniksi.

Asevoimien joukkorakenne perusrakenteeltaan muuttui kaksi komponenttia käsittä-
väksi - rauhan ajan jatkuvan valmiuden yhtymät ja yksiköt sekä reservin. Reservin
muodostamisessa on ilmeisesti jatkossa suuntaus kaksitahoiseen ratkaisuun. Nopeam-
min käyttöön saatavissa oleva osa lienee vajaan miljoonan koulutetun sotilaan vahvui-
nen kontingentti, joka osittaisessa liikekannallepanossa perustaa lisäyksiköitä jatkuvan
valmiuden joukkojen täydentämiseksi ja vahventamiseksi.

Vähentäminen tendenssinä on koskenut myös joukkojen ja erityisesti johtamisjärjes-
telmän johtoportaiden määrää. Strategisella tasolla puolustushaarojen ja sotilaspöytä-
määrää on vähennetty toistuvasti. Asevoimien puolustushaaroja ja itsenäisiä aselajeja
on muutettu seuraavassa kuvassa esitetyllä tavalla.

Kuva 12. Asevoimien rakenteellinen muutos 1992 - 2016

Puolustushaarojen määrä on vähentynyt tasaisesti koko uuden Venäjän ajan. Vuoden 1992 toimineet viisi puolustushaaraa (maa-, meri- ja ilmavoimat, ilmapuolustusjoukot sekä strategiset ohjusjoukot) ja kaksi itsenäistä aselajia (maahanlaskujoukot ja avaruusjoukot) on monien välivaiheiden jälkeen sulautettu kolmeksi puolustushaaraksi ja kahdeksi itsenäiseksi aselajiksi.

Tässä kehityksessä suurimpana muutoksena on ollut ilma- ja avaruusulottuvuudessa taisteluun tarkoitettuihin joukkoihin kohdistuneet järjestelyt. 1990–1997 ilmaulottuvuudessa toimi kaksi puolustushaaraa – ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot, 1998–2001 kaksi puolustushaaraa – ilmavoimat ja strategiset ohjusjoukot, joille ohjuspuolustus oli alistettu sekä avaruusjoukot itsenäisenä aselajina, 2001–2011 yksi puolustushaara – ilmavoimat ja kaksi itsenäistä aselajia – strategiset ohjusjoukot, joille ohjuspuolustus oli alistettu ja avaruusjoukot ja 2012–2015 yksi puolustushaara – ilmavoimat ja yksi itsenäinen aselaji – ilma- ja avaruuspuolustusjoukot sekä elokuussa 2015 alkaen yksi puolustushaara – ilma- ja avaruuspuolustusjoukot. Täten vaikuttaa siltä, että ilma-avaruusulottuvuus oli käytännössä ilmavoimien ja strategisten ohjusjoukkojen välistä johtosuhdekamppailua, jossa tosiasiaa ohjuspuolustusjärjestelmää alistettiin vuoroin ilmavoimille, strategisille ohjusjoukoille ja avaruusjoukoille.

Vasta vuodesta 2015 tilanne siltä osin rauhoittui, jolloin uuteen puolustushaaraan yhdistettiin ilmavoimat, ilmapuolustusjoukot ja avaruusjoukot⁹⁶². Joukkojen ilmapuolustuksen rakenteita ei ole oleellisesti muutettu. Toinen suuri muutos on ollut se, että strategisten ohjusjoukkojen asema on madallettu puolustushaarasta itsenäisestä aselajiksi. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että ydinaseiden merkitys Venäjän turvallisuusajattelussa olisi vähentynyt.

⁹⁶² Suurelta osin tulos muistuttaa vuoteen 1998 asti toiminutta ”Venäjän ilmapuolustusjoukot”-puolustushaaraa.

Kehityksen lopputuloksena on ollut se, että asevoimien organisatorinen rakenne vastaa aseellisen taistelun fyysisiä ulottuvuuksia – maalla, merellä ja ilma-avaruudessa. Puolustushaarojen pääesikuntien operatiivista roolia on kuitenkin merkittävästi vähennetty ja funktio painottuu hallinnolliseen ja ko. puolustushaaran joukkojen kehittämistä, koulutusta ja toimintaedellytyksiä palvelemaan suuntaan. Joukkojen operatiivinen johtaminen puolestaan on keskitetty yleisesikuntaan ja viiteen operatiivisstrategiseen johtoportaiseen. Itsenäisille aselajeille – maahanlaskujoukoille ja strategisille ohjusjoukoille yhteinen nimittäjä on ollut se, että ne ovat ylijohdolle alistettuja.

Vuosina 1992–2012 sotilaspiirien määrää vähennettiin kahdeksasta neljään. Sotilaspiirien osalta vähennystendenssi kääntyi päinvastaiseksi, kun vuonna 2014 perustettiin strateginen sotatoimiyhtymä Arktisen alueen suuntaan Pohjoisen laivaston pohjalta. Johtamisjärjestelmän supistaminen on koskenut maavoimien ohella myös meri- ja ilmavoimia operatiivisella ja taktisella tasolla. Johtamisrakenteiden vähentäminen ja niiden sisäisen rakenteen pienentäminen on osin seurausta em. henkilöstövinoutuman korjaamisesta ja samanaikaisesti tapahtuneesta moninaisten johtoportaiden vähentämisestä. Vaikka ko. vähennykset ovat herättäneet voimakasta yhteiskunnallista kritiikkiä, toimet ovat johtaneet selkeään johtamisjärjestelmän ”kevenemiseen” ja sen myötä johtamissyklin nopeutumiseen.

Em. muutokset ovat merkinneet sitä, että kokonaisuudessaan asevoimien joukkojen johtaminen on nopeutunut johtoportaiden määrän vähentymisen seurauksena ja siten taisteluvälmiuden voi tulkita lisääntyneen.

Toiminta- ja taisteluvälmiuden lisääntyminen

Asevoimien kokonaisuudessaan strategiset ydinaseet ja maahanlaskujoukot ovat olleet ”säilytettävien joukkojen” kategoriassa ja siten pysyneet sisäisesti toimintavälmiinä pitkälti koko tarkastelujakson ajan. Strategisten ohjusjoukkojen tai niiden asejärjestelmien vähentäminen on pohjautunut kansainvälisiin sopimuksiin. Näiden aselajien operatiivisiin suorituskykyihin on nojaututtu asevoimia kehitettäessä koko uuden Venäjän ajan.

Toimet henkilöstörakenteen korjaamiseksi, joukkorakenteen muutos, organisaatioiden pienentäminen ja johtoportaiden vähentäminen ovat olleet edellytyksiä sille, että asevoimien toimintavälmiutta on pystytty oleellisesti parantamaan viimeisten runsaan viiden - kuuden vuoden aikana. Vaikka väelmiuden lisääminen onkin ollut tavoitteena koko uuden Venäjän asevoimien olemassaolon ajan, oli vuonna 2008 alkanut reformi selkeä kulminaatiopiste, jonka jälkeen käytännön toimia asevoimien väelmiuden kehittämiseksi toteutettiin. Kyse on nimenomaan rauhan aikana toiminnassa olevista joukkojen ja johtoportaiden väelmiudesta.

Johtamisjärjestelmän muutokseen on liittynyt erityisesti vuoden 2008 jälkeen pyrkimys eriyttää operatiivinen ja hallinnollinen johtaminen toisistaan. Sen ytimenä on nimenomaan, että operatiivisen johtamisen nopeutta häiritseviä, vaikkakin välttämättömiä funktioita siirretään toiseen rakenteeseen tai muita sotilaalliseen toimintaan liittyviä toimia ulkoistetaan. Näin on menetelty erityisesti puolustusministeriön ja yleisesikunnan sekä toisaalta sotilaspiirin ja operatiivisstrategisen johtoportaan välillä. Operatiivisella ja taktisella yhtymätasolla muutoksia kyseistä jaottelua ei nähtävästi ole tehty.

Operatiivisille yhtymille ja yksiköille on pyritty luomaan edellytykset keskittyä pitkälti käyttötarkoituksen mukaisiin tehtäviinsä. Esimerkiksi maavoimien yhtymillä aiemmin ollut velvoite joukkojen perustamisesta on siirretty sotilaspiirin ja sotilasopetuslaitosten vastuulle. Lähtökohtaisesti muut puolustushaarat ja itsenäiset aselajit ovat jo rauhan aikana pitkälti sodan ajan valmiudessa ja vahvuudessa.

On ilmeistä, että osa asevoimien yhtymistä on pääasiassa operatiivisia jatkuvan valmiuden yhtymiä ja pienempi osa tai yksikkö jatkuvan valmiuden yhtymässä kouluttava ja joukkoihin yksiköitä tuottava. Valmius- ja siihen liittyen joukkojen koulutusjärjestelmä sekä lähinnä maavoimien reservin muodostaminen edellyttää jatkotutkimusta.

Vaikutusvoimien integraatio

Toiminta- ja taisteluvalmiuden viime vuosien lisääntymisen ohella asevoimien kehittämisessä on pysyvänä piirteenä alueellisuus. Sotilaspiiri on säilyttänyt asemansa asevoimien organisaatorakenteen ”operatiivisena peruskivenä”, joskin piirien toiminta on vuoden 2010 jälkeen kokenut oleellisia muutoksia. Sotilaspiirien määrää on vähennetty ja niiden asemaa strategisena sotatoimiyhtymänä voimistettu.

Sotilaspiirien osalta on ollut kehityssuuntana niiden määrän vähentäminen, mitä on seurannut niiden maantieteellisen alueen ja joukkojen vastuualueiden laajeneminen, mikä on osin johtunut ilmapuolustuksen vastuualueiden saattamisesta enemmän yhteneväiseksi sotilaspiirin operatiivisen vastuualueen kanssa. Tätä nykyä strategiaa suuntia on viisi, joissa toimii ao. operatiivisstrateginen johtoporras: Läntinen, Eteläinen, Keskinen, Itäinen ja vuodesta 2015 lähtien Arktinen. Sotilaspiirin vastuualueet – strategisen suunnat kattavat myös kyseisen suunnan ilmatilan ja vesialueet⁹⁶³.

Joukkojen vähenemisestä ja alueen laajenemisesta seuraa väistämättä tiedustelun ja ennakkovaroituksen merkityksen korostaminen sekä painopisteeseen ja priorisointiin liittyvä valintaproblematiikka. Vaikka strategisesti tarkasteltuna Venäjä on kattavasti

---

⁹⁶³ Hallinnolliset rajat ovat rauhan ajan toimintaan liittyviä, jotka ovat perustana esimerkiksi viranomaisten väliselle yhteistoiminnalle, liikekannellepanojärjestelyille ja jossain määrin operatiiviselle suunnittelulle. Operatiiviset vastuualueet ovat riippuvaisia sotilasstrategisesta tilanteesta ja suunnittelusta, ja ne eivät siksi ole välttämättä yhteneviä hallinnollisten rajojen kanssa.

jaettu viiteen vastuualueeseen, joukkojen ja taisteluvoiman absoluuttista vähenemistä kompensoidaan eri puolustushaarojen ja aselajien voimia integroimalla yhden johdon alaisuuteen viimeisten vuosien aikana. Aiemmin, ennen vuoden 2008 reformia, eri voimat toimivat samaan suuntaan, mutteivat välttämättä vaikuttaneet samaan kohteeseen ja varsinkaan saman johdon alaisuudessa.

Sotilaspiirin aseman vahvistuminen ja toiminnallisen itsenäisyyden lisääntyminen 2010-luvun alkuvuosina oli seurausta siitä, että tavanomaisten voimien yhtymät ja joukot alistettiin operatiivisesti sotilaspiirille. Tässä yhteydessä sotilaspiirin nimitykseen kytkettiin operatiivisstrateginen johtoporras. Toimintavalmiutta ja taisteluvalmiutta sodan käyntiin sotilaspiirin (OSK:n) puitteissa harjoitellaan sekä suunnitelmien mukaisesti että ylimmän sotilaspoliittisen johdon päätöksiin perustuvilla, yllättävillä valmiusharjoituksilla. Näistä on viime vuosina muodostunut rutiininomaisia. Rauhan ajan harjoitustoiminnasta on tarkoituksellisesti muodostunut osa pidäkettä.

Sotilaspiirin voimistumiseen ainakin lainsäädännöllisesti johti myös se, että jo 1990-luvun lopulla sotilaspiiri muodosti operatiivista suunnittelua ja valmisteluja koordinoivana johtoportaan myös muiden kuin asevoimien joukkojen osalta. Tähän menettelyyn syynä olivat mitä ilmeisimmin Venäjän sisäiset konfliktit Pohjois-Kaukasiassa. Täten suunnittelulla luodaan edellytyksiä sille, että mahdollisessa konfliktissa eri viranomaisen yksiköt voidaan alistaa tilanteen edellyttämällä tavalla sotilaspiirin operatiiviseen johtoon. Tämän prosessin vahvistaminen aloitettiin jo 1990-luvun lopulla.

Em. kehityssuunnat osoittavat yhteen asiaan – asevoimien taisteluvalmiuden lisäämiseen Venäjän eri strategisissa suunnissa. Siihen pääseminen on organisaatorakenteiden ja toiminnallisuuden osalta edellytti radikaalia joukkojen vähentämistä ja organisaatioiden pienentämistä henkilöstöressurssin perusteella.

Sotataidolliset arviot

Venäjän asevoimien kehittymisen valossa vaikuttaa siltä, että se on johtanut myös poliittisten ja sotilaallisten tavoitteiden muutokseen, missä keskitytään sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen erityisesti kansallisissa puitteissa. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että Venäjän asevoimat toimisivat umpiossa omalla alueellaan. Jatkuvan sotilaallisen valmiuden ylläpitäminen edellyttää sotilaallista suorituskykyä ja erityisesti jatkuvista tilannetietoisuutta, ennakkovaroitusjärjestelmää ja johtamiskykyä. Tässä suhteessa on ilmeistä, että Venäjä pyrkii ulottamaan ”antureitaan” mahdollisimman pitkälle niin ”maalla, merellä kuin ilmassa”.

Asevoimien perustavaa laatua oleva muutos tapahtui vuoden 2008 jälkeen, kun Venäjä päätti luopua pääosin neuvostoasevoimien rakenteiden ylläpitämisestä, mikä oli merkinnyt jatkuvaa ja absoluuttista suorituskyvyn laskua. Kokonaisuudessaan Venäjän asevoimien absoluuttinen voima on merkittävästi pienempi kuin se voima, joka sillä

oli 1990-luvun alusta, mitä tarkastellaan tarkemmin seuraavissa luvuissa 5 ja 6. Tuolloin tuotiin käytäntöön periaate siitä, että kansantalous ja sotilaalliseen voimaan käytettävät varat ovat rajallisia. Toisena havaittuna periaatteena oli se, että määrällinen runsaus ei suoraan tulostu tehokkaana suorituskykyinä tai vaikutuksena, vaan huomio on kiinnitettävä myös laadullisiin tekijöihin. Venäjä palasi periaatteeseen sotilaallisen voiman kehittämisestä uhka-arvioita vastaavaksi. Sotilaallisen voiman kehittäminen on kuitenkin kompromissi asetetun tavoitetilan ja reaalisten mahdollisuuksien kesken.

Venäjän asevoimien toiminta on osa kokonaisvaltaisen ja keskitetyn turvallisuuden takaamisen konseptiota, jossa esiintyviä yhteistoimintatarpeita vähennetään sekä työnjakoa optimoidaan. Venäjän asevoimat ovat edelleen globaali toimija, joskin tavanomaisten voimien suhteen tavoiteasettelu on kaventunut pääasiassa omaan alueeseen ja sen lähiympäristöön. Tavanomaiselle sotilaalliselle voimalle on kehittynyt valmius akuuttien turvallisuushaasteiden nopeaan ratkaisemiseen ja ennakoivaan toimintaan. Venäjä ei sotilaallisessa kehittämisessään ole luopunut sotilaallisen konfliktin eskalaatiomahdollisuuden huomioonottamisesta. Kehittämisen painopiste on suhteellisesti painottunut rauhan aikana tarpeelliseksi arvioitujen suorituskykyjen kehittämiseen.

Maantieteellisistä ja sotilasstrategisista eroavaisuuksista johtuen Venäjän sotilaallisen turvallisuuden takaamisen perustaksi on muodostunut alueellinen sodankäyntikonseptio. Lähtökohtaisena organisaatioiden ja suorituskykyjen mitoitus- ja kehittämisspeusteena on sodan luonteen ja sotilasstrategisen tilanteen kehitys tietyllä alueella. Alueellisella tasolla lähtökohtana on strategisten suuntien suorituskykyjen vastaavuus arvioidun uhkapotentiaalin suhteen. Tätä voidaan tarvittaessa vahventaa keskittämällä suorituskykyjä niin ylijohdon resursseista kuin jossain määrin toisesta sotilaspiiristä. Konseptio edellyttää sotilaallisen voiman johdolta johtamisvalmiutta tilanteen muutoksiin ja liikkuvuuden lisäämistä.

Ennen vuotta 2008 tehdyt rakenteelliset, lähinnä strategisen tason uudistukset eivät juuri vaikuttaneet sotataidon käytäntöön. Asevoimien organisaatio ja kalusto oli tarkoitettu laajamittaisen, luonteeltaan maasodan käyntiin laajalla sotaäytämöllä. Kyseisen kulminaatiopisteen jälkeen merkittävää oli se, että arvioidun sodan luonteen edellyttämät uudistukset kohdistuivat asevoimiin kokonaisuudessaan. Venäjän strategisten ydinaseiden merkitys suhteellisesti väheni tavanomaiseen asevoimaan nähden. Asevoimien sisällä eri puolustushaarojen kehittämisessä pyrittiin järkevään riittävyteen ja keskinäiseen tasapainoon.

Asevoimien kehittäminen on suuntautunut voimien yhdistämiseen jatkuvassa valmiudessa olevissa strategisissa yhtymissä, jotka on ilmeisesti mitoitettu niin, että ne muodostavat pidäkevaikutuksen vastuualueeseensa kohdistuvan uhkapotentiaalin suhteen ja niin, etteivät ole alivoimaisia vastuualueellaan. Sotilaallisen konfliktin hallintaan on tarvittaessa suunnattavissa ylijohdon lisävoimaa asevaikutuksen ja rajoitetusti tavanomaisten joukkojen muodossa.

Asevoimien kehittämisen aikaansaannosten perusteella näyttää siltä, että jatkuvan valmiuden joukot soveltuvat lähtökohtaisesti niin defensiiviseen kuin offensiiviseen toimintaan vastuualueellaan. Tämä merkitsee sotataidollisen joustavuuden lisääntymistä, minkä ensisijaisena tarkoituksena on pidäkkeen aikaansaaminen määrällisesti aiempaa vähemmilla, joskin suorituskykyisemmällä organisaatioilla. Jatkuva valmius ja joustava toimintakyky mahdollistavat vaikutusoperaation nopean toteutuksen ennakkovaroituksena tai ilman sitä.

Toinen kysymys on se, missä määrin asevoimien aseistus ja kalusto vastaavat laadullisesti asetettuihin suoritevaatimuksiin. Tähän kysymykseen olisi haettava vastausta sotavarustukseen kohdistuvalla tutkimuksella. On ilmeistä, että sotavarusteohjelmilla pyritään osaltaan korjaamaan niitä puutteita, joita vuosituhannen vaihteen ympärillä lähes 20 vuotta kestänyt ”varustuksen hankintatauko” aiheutti.

SOTILAALLISEN VOIMAN KVANTITATIIVINEN ANALYYSI

Tässä luvussa tarkastellaan Venäjän asevoimien varusmies- ja henkilövahvuuden, sotatoimiyhtymien ja tärkeimmän asekaluston kvantitatiivisia muutoksia Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Tarkastelun kohteena ovat asevoimat kokonaisuutena ja osin puolustushaarat. Luvun tarkoituksena on todentaa kvantitatiiviseen analyysin avulla lähinnä luvussa 4 esitettyjä kvalitatiiviseen sisällönanalyysiin perustuvia tutkimuskohteen kehityssuuntia.

Luvussa esitetyt numeraaliset tiedot perustuvat pitkälti ”The Military Balance” -vuosikirjoihin Venäjän asevoimista. Tämä siitä syystä, että aikaansaadaan asetelma, jossa tutkimuskohdetta ja siitä tehtyjä tulkintoja koestetaan kansainvälisesti arvostettuun lähdeaineistoon tukeutuen. Henkilöstön määrää koskevat tiedot ovat salassapidettäviä, minkä johdosta ainoa luotettava tietolähde ovat Venäjän presidentin ukaasit palvelukseen kutsuttavien määrästä. Se on toiminnan lähtökohta, mutta ei välttämättä tarkoita sitä, että todellisuus olisi sen mukainen.

Jossain määrin on tukeuduttu vuosittaisiin ETYJ:n puitteissa annettaviin ”Global Exchange of Military Information (lyh GEMI)”⁹⁶⁴ ja ”Annual Exchange of Military Information (AEMI)” -ilmoituksiin. Lähdeaineistossa esiintyvää vuosittaista informaatiota on koottu taulukoihin kehityssuuntien identifioimiseksi, mikä analyysin perustana on tarkoituksenmukaista, mutta myös harvoin julkisuudessa nähtyä.

Henkilöstöä koskevan tarkastelun keskiössä ovat varusmiesvahvuuden muodostuminen kutsuntaprosessissa, sopimussotilasjärjestelmän kehittyminen ja henkilöstön kokonaismäärä. Kaksi ensinmainittua siitä syystä, että juuri ne ovat olleet ja ovat henkilötäydennyksen ”akilleen kantapää”, mikä suoraan vaikuttaa asevoimien taistelukykyyn ja -valmiuteen⁹⁶⁵. Upseerikoulutusta uudistetaan, mutta sen tuotoksen osalta lähtökohtana on, että asevoimien upseerivahvuudeksi julistettu noin 220 000 ei ole näkyvissä olevassa tulevaisuudessa muuttumassa.

---

⁹⁶⁴ Global Exchange of Military Information tiedonvaihdosta (GEMI) sovittiin 56:n ETYJ:n jäsenmaan kesken Budapestissä 5.-6.12.1994 ja sopimus astui voimaan 1.1.1995. Sopimus on löydettävissä: <http://www.osce.org/fsc/41384>. GEMI-ilmoitukset sisältävät tietoja ainoastaan tavanomaisten (eng. conventional forces, ven. обычные вооруженные силы) joukkojen osalta.

⁹⁶⁵ Dale R. Herspringin mukaan Venäjän olisi, mikäli haluaa selviytyä ”sotilasalan vallankumouksesta”, ratkaistava neljä ongelmaa: teknologinen jälkeenjääneisyys, käskyvallan delegointi, korruptio ja sotaväen houkuttelevuus nuorille miehille. Dale R. Herspring (2010): Is military reform in Russia for ”real”? Yes, but... Kirjassa: Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, s. 151.

Tässä yhteydessä on todettava, että esitettyihin lukuihin koskeviin tietoihin on suhtauduttava varauksella, sillä esimerkiksi Venäjän GEMI- ja AEMI-ilmoituksissa esitetään jossain määrin toisistaan poikkeavia tietoja. Nämä molemmat poikkeavat joltain osin Military Balance -vuosikirjoissa esitetyistä. Tämän johdosta luvun tarkoituksena ei ole absoluuttisen totuuden etsiminen, vaan pyrkimys identifioida muutoksia ja kehitysuuntia, joita Venäjän asevoimissa on esiintynyt kvantitatiivisen aineiston perusteella.

5.1. Varusmiesvahvuuden muodostuminen

Venäjän sotilaallisen organisaation henkilötäydennys miehistön ja alipäällystön osalta on perustunut asevelvollisten sijoittamiseen asevoimiin, muihin joukkoihin ja organisaatioihin kutsuntojen kautta. Viime vuosina vapaaehtoisen asevelvollisen rekrytoiminen sopimukseen perustuen asevoimien palvelukseen on valtaamassa alaa. Sopimusjärjestelmä ei kuitenkaan syrjäytä kutsuntamenettelyä, vaan kyse on täydentävästä järjestelmästä. Kutsuntajärjestelmä on välttämätön myös reservin kutsumisessa palvelukseen.

Varusmiespalvelusta säätelee federatiivinen laki, joka hyväksyttiin helmikuussa 1993⁹⁶⁶. Lain hyväksymisen aikoihin varusmiespalvelusta suoritettiin asevoimien ohella noin 13 eri organisaatiossa⁹⁶⁷. Näidenkin osalta priorisointi tapahtui niin, että alokkaita lähetettiin ensisijaisissa asevoimiin, rajajoukkoihin, sisäisiin joukkoihin, rautatiejoukkoihin ja FAPSIN:n yksiköihin. Kun niiden miehistötarpeet oli tyydytetty, voitiin alokkaita lähettää muihin joukkoihin, sotilaallisiin muodostelmiin ja elimiin⁹⁶⁸. Myös asevoimien sisällä puolustushaarojen ja aselajien järjestys on priorisoitu ja varusmieheksi lähetettävän kelpoisuusehdot määritetty.⁹⁶⁹

Vuosien saatossa niiden organisaatioiden määrää, joissa varusmiespalvelusta voi suorittaa, on oleellisesti vähennetty. Vuoteen 2003 asti varusmiespalvelusta voi suorittaa noin 14 organisaatiossa, kun vuodesta 2005 alkaen niiden määrä vähennettiin 7:ään.⁹⁷⁰ Nämä organisaatiot olivat: puolustusministeriö ja asevoimat, sisäministeriön sisäiset

---

⁹⁶⁶ Закон РФ от 11.02.1993 N 4455-1 "О воинской обязанности и военной службе". Lakia on muutettu sisällöltään vuosien saatossa noin 107 kertaa, siis keskimäärin noin 4 kertaa vuodessa.

⁹⁶⁷ Näitä olivat ”muut joukot”: Rajavartiopalvelun (FPS) rajajoukot, sisäministeriön sisäiset joukot, Rautatiejoukot, FAPSI:n joukot (valtiollinen viesti- ja informaatiovirasto), Väestönsuojelun joukot (ven. Гражданская оборона), ”sotilaalliset muodostelmat”: eri rakennusjoukot (tie- ja pioneerirakentaminen), ”muut elimet”: Ulkoinen tiedustelupalvelu (SVR), Turvallisuuspalvelu (FSB), Rajavartiopalvelu (FPS), Valtiollinen suojaamispalvelu (FSO), Valtionhallinnon liikekannallepanovalmistelujen tukivirasto sekä sodan aikana muodostettavat erityiset muodostelmat.

⁹⁶⁸ «Новый закон о военной службе», Вестник военной информации № 4, 1998. Artikkelissa on puolustusministeriön hallinnon päällikön sijainen, juridiikanraalimajuri Vjatšeslav Sotoskinin haastattelu.

⁹⁶⁹ Esimerkiksi kategoriassa A on neljä luokkaa A. Yleisesti asevoimien varusmiestilanteesta 1990-luvun alussa, kts. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 197–200.

⁹⁷⁰ Приказ Министерства здравоохранения и социального развития РФ от 20 декабря 2004 г. N 317 "Об утверждении Порядка ведения специального сегмента Федерального регистра лиц, имеющих право на получение государственной социальной помощи". Löydettävissä esimerkiksi sivulta: <http://pravo.gov.ru/>.

joukot (VV/MVD, nyk. Venäjän kaarti⁹⁷¹), Häätätilaministeriö (MTšS, ja sen pelastus- ja palotoimen yksiköt), Ulkoinen tiedustelupalvelu (SVR), Venäjän turvallisuuspalvelu (FSB), Venäjän suojaamispalvelu (FSO) ja Venäjän rangaistusseuraamusvirasto (ven. Федеральная служба исполнения наказаний, lyh. FSIN)⁹⁷². Tosin asepalveluslain 3.4.2017 annetussa versiossa FSIN:n ohella mainitaan edelleen myös sotilassyöttäjänvirasto⁹⁷³. Vaikka eri organisaatioiden henkilöstörakennetta lienee muutettu, on ilmeistä, että kutsuttavien varusmiesten määrän väheneminen ja yleisesti siirtyminen sopimussotilaiden palkkaamiseen on ollut syynä ”palveluspaikkojen” karsimiseen. Tammikuussa 2010 asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnov totesi, että kutsuntaviranomaiset, jotka ovat asevoimien organisaatiossa ja huolehtivat kaikkien sotilaallisen organisaation kutsunnoista, eivät lähetä alokkaita rajajoukkoihin tai rakennusyksiköihin. Smirnovin mukaan alokkaita lähetetään ainoastaan asevoimien, sisäisten joukkojen (VV/MVD) ja häätätilaministeriön (MTšS) yksiköihin⁹⁷⁴. Smirnov todennäköisesti ei katsonut tarpeelliseksi mainita sitä, että varusmiehiä lähetetään, vaikkakin vähäisessä määrin, esimerkiksi myös FSO:uun⁹⁷⁵ tai tutkintakomiteaan (SK) (ven. Следственный комитет РФ)⁹⁷⁶.

Tiedot varusmiesten määristä eri virastoissa ovat varsin ”epävarmalla” pohjalla, mutta suuntaa antavasti vuonna 2012 sisäministeriön sisäisissä joukoissa palveli noin 20 000

---

⁹⁷¹ Venäjän kaarti perustettiin huhtikuussa 2016 sisäministeriön sisäisten joukkojen pohjalta. Указ Президента Российской Федерации от 5 апреля 2016 года № 157 «Вопросы Федеральной службы войск национальной гвардии Российской Федерации Федеральной службе войск национальной гвардии Российской Федерации (Росгвардия).

⁹⁷² Internet-sivusto: <http://femida.info/14/2-1.htm> ja sen sivu: Войска (силы) и федеральные органы (спецслужбы), где предстоит служить военнообязанным в случае призыва или поступления по контракту на военную службу. Sivuston materiaali ajoittuu 2000-luvun alkuvuosiin, sillä FAPSI ”purettiin” osiin vuonna 2003. Tuohon aikaan myös Venäjän kuriiripalvelussa oli varusmiehiä (ven. Государственная фельдъегерская служба Российской Федерации).

⁹⁷³ Sotilassyöttäjän virasto (ven. Главная военная прокуратура) on Venäjän yleisen syyttäjälaitoksen (ven. Генеральная прокуратура РФ) alainen yksikkö ja sen johtaja, pääsotilassyöttäjä puolestaan Venäjän yleisen pääsyyttäjän sijainen.

⁹⁷⁴ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 20.1.2010: «Итоги осеннего призыва-2010. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова», löydettävissä:

http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

⁹⁷⁵ Tambovin ilmailuteknisen koulun sivut. Kts. Тамбовское Высшее Военное Авиационное Инженерное Училище, sivusto kts. <http://army-news.ru>. Uutisen osalta kts. «В каком полку служить призывнику?» löydettävissä: <http://army-news.ru/2012/11/v-kakom-polku-sluzhit-prizyvniku/> (9.5.2017).

⁹⁷⁶ Tutkintakomitean organisaatiossa palvelee runsas 1 000 kutsuntaikäistä. Коммерсантъ 24.5.2017: СКР предлагает освободить следователей от службы в армии. Löydettävissä: <https://www.kommer-sant.ru/doc/3305600> (10.5.2017). Armeijankenraali Nikolai Makarovin mukaan varusmiehiä lähetetään asevoimiin, sisäministeriön sisäisiin joukkoihin, häätätilaministeriön pelastusyksiköihin ja FSO:uun. Vuodesta 2010 alkaen varusmiehiä ei ole lähetetty Erikoisrakennuspalveluun (ven. Спецстрой). Олег Фаличев, Николай Макарово (2011): «Преобразования закончены, развитие продолжается». Независимое военное обозрение № 4 за 2 февраля 2011 г. Artikkelin käsitti Nikolai Makarovin haastattelun.

varusmiestä, kun taas hätätilaministeriön siviilipuolustuksen (ven. гражданская оборона⁹⁷⁷) yksiköissä runsaat 7 000 varusmiestä. Valtion suojaamispalvelun yksiköissä (FSO), kuten mm. Presidentin rykmentissä palveli noin 1 000 varusmiestä.⁹⁷⁸ Vuoden 2012 kutsuntavelvoite oli noin 295 000, mikä tarkoittaa, että noin 30 000 varusmiestä palveli muissa virastoissa kuin asevoimissa, mikä on noin 10 % koko kutsuntavelvoitteesta. Oletettavaa on, että tämä osuus oli lähtökohtana vuonna 2008 alkaneessa asevoimien reformissa. Esimerkiksi syksyllä 2015 kutsutuista nuorukaisista noin 10 % (n. 14 000) lähetettiin palvelemaan muihin virastoihin kuin asevoimiin⁹⁷⁹. Käytännössä vaikka esimerkiksi SVR:uun, FSO:uun ja SK:aan lähetetään varusmiehiä, näiden määrä kokonaisuuden kannalta on jokseenkin merkityksetön, sillä kysehän on muutamasta tuhannesta varusmiehestä.

Sisäisten joukkojen vahvuus käsitti muutama vuosi sitten 170 000 sotilasta, joista 10 %, n. 17 000 on varusmiehiä. Sisäministeriön tarkoitus oli kuitenkin siirtyä kokonaisuudessaan sopismuspalkatun henkilöstön käyttöön vuoteen 2016 mennessä. Loppuvuodesta 2011 sisäisten joukkojen komentaja, kenraali Nikolai Ragožkin ilmoitti, että siirtyminen ”ei lähiaikoina tapahdu”⁹⁸⁰. Vuonna 2013 sisäministeriölle myönnettiin oikeus rekrytoida kutsuntaikäisiä nuorukaisia sopimushenkilöstöksi miehistö- ja alipäällystötehtäviin suoraan ilman sotilaskomissariaatteja. Vastaavanlainen hanke oli tekeillä myös hätätilaministeriön osalta vuonna 2015, jolloin pelastuspalvelusorganisaation runsaan 7 200 henkilön kokonaisvahvuudesta miehistöä ja alipäällystystä on noin 2 800. Tämä heijastelee ensinnäkin niitä ongelmia, joita sotilaskomissariaateissa ja kutsuntakomissioissa esiintyy. Lisäksi se merkitsee, että sisä- ja hätätilaministeriöt voivat valita rekryyttinsä ennen asevoimia ja luonnollisesti ne ottavat ”parhaat tarpeidensa mukaisesti”. Vuoden 2017 asevelvollisuuslain mukaan palvelus näissä joukoissa on lykkäyksen peruste, joten näyttää vahvasti siltä, että nämä virastot rekrytoivat palvelukseen kutsuntaikäisiä ennen asevoimia⁹⁸¹.

Kutsuttavien varusmiesten määrästä on asevoimiin aiemmin osoitettu noin 60 %. Tämä osuus on nykyään oleellisesti suurempi. Esimerkiksi syyskutsunnoissa 1997 palvelukseen kutsuttiin yhteensä n. 188 400 alokasta, joista asevoimiin osoitettiin 113 000. Näiden avulla asevoimien miehistön täydennysasteen ilmoitettiin nousseen miehistön ja alipäällystön osalta 88,7 %:iin.⁹⁸² Kun otetaan huomioon, että vuonna

---

⁹⁷⁷ Hätätilaministeriön osana toimiva alueellinen järjestelmä, jonka suomalainen vastine on lähinnä väestönsuojelu. МТЭС:n tehtävistä kts. tarkemmin esimerkiksi hätätilaministeriön internet-sivut: <http://www.mchs.gov.ru/>.

⁹⁷⁸ «В каком полку служить призывнику?» löydettävissä: <http://army-news.ru/2012/11/v-kakom-polku-sluzhit-prizyvniku/> (9.5.2017).

⁹⁷⁹ Syksyn 2015 kutsuntojen osalta koskien Keskistä ja Eteläistä sotilaspiiriä. Kts. Российская газета, 23.12.2015: «Сменили вещмешки на сумки». Löydettävissä: <https://rg.ru/2015/12/24/prizyv.html> (9.5.2017).

⁹⁸⁰ РИА НОВОСТИ 2.12.2011: «ВВ МВД полностью на контрактную службу в ближайшее время не перейдут». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20111202/504267029.html (11.5.2017).

⁹⁸¹ Tämä edellyttää joka tapauksessa ilmoittautumista sotilaskomissariaatissa.

⁹⁸² «Плановые задания выполнены». Вестник военной информации № 2, 1998.

1997 varusmiespalvelus käsitti 2 vuotta ja siten palveluksessa oli kerrallaan 4 saapumiserän varusmiehiä, syksyllä 1997 asevoimien palveluksessa olisi ollut noin 490 000 varusmiestä (kts. allaoleva taulukko). Mikäli em. 88,7 % on lähellä totuutta, em. tarkoittaa, että 1990-luvun lopulla asevoimien varusmiesten kirjavahvuus olisi ollut noin 550 000. Varusmiesten ”viroista” vuoden 1997 syksyllä olisi siten noin 62 000 (12,3 %) ollut täyttämättä. Edellä olevan perusteella on määritetty asevoimien varusmiehiksi kutsuttavien määrien suhteelliset osuudet.

Presidentin ukaasien mukaisesti varusmiehiä on määrätty astumaan palvelukseen seuraavan taulukon (osa 1) mukaisesti. Asevoimiin määrättyjen varusmiesten määrät ovat arvioita, mikä johtuu siitä, että asevoimiin määrättävien varusmiesten prosentuaalisesta osuudesta kaikista kutsunnat suorittaneista ja palveluskelpoisista ei ole täyttä varmuutta. Esitetyt luvut perustuvat presidentin ukaaseihin kutsuttavien määrästä ja olettamuksiin asevoimiin määrättävien varusmiesten osuudesta. Lähtökohtana kuitenkin on, että esitetyt luvut muodostavat kutsuttavien maksimimäärän⁹⁸³.

---

⁹⁸³ Venäjällä sotilaskomissariaatit ylläpitävät asevelvollisuusrekisteriä sekä huolehtivat kansalaisten varusmiespalvelukseen kutsumisen järjestelyistä ja heidän määräämisestään sodan ajan organisaatioiden edellyttämiin siviilitehtäviin. Niiden yhteydessä toimivat kutsuntojen ajan aluehallintoviranomaisten muodostamat kutsunkomissiot, joiden johtajana on Venäjän ao. subjektin tai alueellisen tai paikallisen hallinnon päällikkö ja joihin sotilaskomissariaatit asettavat edustajan.

VENÄJÄN VARUSMIESPALVELUKSEEN KUTSUTTAVIEN MÄÄRÄT VUOSINA 1993-2016							
Vuosi	Kevät-kutsunta	Syys-kutsunta	Kutsuttuja yhteensä	Asevoimien osuus, %:a kutsutuista (arvio) ⁵⁾	Asevoimien osuus (kevät)	Asevoimien osuus (syksy)	Asevoimien osuus yhteensä
2017	142000			90	127800		
2016	155000	152000	307000	90	139500	136800	276300
2015	150145	147100	297245	90	135131	132390	267521
2014	154000	154100	308100	90	138600	138690	277290
2013	153200	150030	303230	90	137880	135027	272907
2012	155570	140140	295710	90	140013	126126	266139
2011	218720	135850	354570	90	196848	122265	319113
2010	270600	278821	549421	90	243540	250939	494479
2009	305560	271020	576580	90	275004	243918	518922
2008 1)	133200	219000	352200	80	106560	175200	281760
2007 2)	133500	132350	265850	80	106800	105880	212680
2006	124550	123310	247860	80	99640	98648	198288
2005	157500	140900	298400	80	126000	112720	238720
2004	166050	176393	342443	60	99630	105836	205466
2003	175050	175806	350856	60	105030	105484	210514
2002	161732	174215	335947	60	97039	104529	201568
2001	187995	194824	382819	60	112797	116894	229691
2000	191612	191651	383263	60	114967	114991	229958
1999	168776	204914	373690	60	101266	122948	224214
1998	189790	158521	348311	60	113874	95113	208987
1997	214160	188402	402562	60	128496	113041	241537
1996 3)	200200	215000	415200	60	120120	129000	249120
1995	209800	224400	434200	60	125880	134640	260520
1994 5)	216000	251600	467600	60	129600	150960	280560
1993 4), 5)	200000	250000	450000	60	120000	150000	270000
Yhteensä	4392710	4450347	8843057	60	3214215	3222039	6436253
						Keskiarvo	268177

Taulukko 11: Varusmiespalvelukseen kutsuttavien määrät vuosina 1993–2016⁹⁸⁴

Presidentin ukaasien mukaan kutsuttujen lukumäärien perusteella laskettuja arvioita varusmiesten lukumääristä on esitetty seuraavassa taulukossa.

⁹⁸⁴ Lähde: Официальный интернет-портал правовой информации, <http://pravo.gov.ru/>, vuosittaiset presidentin ukaasit kevään ja syksyn kutsunnoista vuosina 1993 – 2017. Taulukossa olevat huomautukset:

1) 1.1.2008 varusmiespalvelus kaikille 1 vuosi, 2) 1.1.2007 alkaen varusmiespalvelus 1,5 vuotta, 3) Varusmiespalvelus kaikille 2 vuotta. 4) Arvio, ukaasien mukaan kutsuttiin vuosina 1966–1975 syntyneet ilman mainintaa määrästä. Varusmiespalvelus laivastossa 2 vuotta ja maavoimissa 1,5 vuotta ja korkeakoulutetuille 1 vuosi sekä 5) Kursiivilla merkityt arvioita.

VENÄJÄN VARUSMIESPALVELUKSESSA OLEVIEN MÄÄRÄT VUOSINA 1993-2016					
Vuosi	Varusmiehiä asevoimissa palveluksessa keväällä	Varusmiehiä asevoimissa palveluksessa syksyllä	Ero kevään ja syksyn varusmiesvahvuudessa	Varusmiehiä palveluksessa asevoimissa keskimäärin	Muutos edelliseen vuoteen
2017	264600				
2016	271890	276300	4410	274095	3425
2015	273821	267521	-6300	270671	-4788
2014	273627	277290	3663	275459	7002
2013	264006	272907	8901	268457	4248
2012	262278	266139	3861	264209	-119241
2011	447787	319113	-128674	383450	-107519
2010	487458	494479	7021	490968	6405
2009	450204	518922	68718	484563	28399
2008	417888	494440	76552	456164	41776
2007	417808	410968	-6840	414388	-26214
2006	444196	437008	-7188	440602	34
2005	436949	444186	7236	440568	25242
2004	414673	415979	1307	415326	-2461
2003	423493	412082	-11411	417787	-18703
2002	441721	431260	-10462	436490	-26186
2001	465703	459649	-6054	462676	18443
2000	434294	454172	19878	444233	15986
1999	423293	433201	9907	428247	-39221
1998	484411	450524	-33887	467468	-33989
1997	512256	490657	-21599	501457	-19163
1996	531600	509640	-21960	520620	-28140
1995	556440	541080	-15360	548760	-1520
1994	550000	550560	560	550280	280
1993	550000	270000	-280000	550000	
		Keskiarvo	-7600		-12000

Taulukko 12: Varusmiespalveluksessa olevien määrät vuosina 1993–2016

Taulukoiden 11 ja 12 osalta on todettava, että lukuihin on syytä suhtautua asiaankuuluvalla varovaisuudella, sillä niiden lähtökohta on ukaasien mukainen todellisuus, ei se todellisuus, joka vallitsee sotilaskomissariaateissa, kutsuntakomissioissa tai joukko-osastoissa. Käytännössä presidentin ukaaseissa esitetyt kutsuttavia koskevat määrät ovat olleet yleisesti tiedottamisen lähtökohta. Samalla ne ovat kuitenkin kutsuntaviranomaisille ”varusmiesten tuotantovelvoite”.

Taulukoiden perusteella voidaan todeta seuraava: Kutsunnoissa ei ole tapahtunut rakenteellisia muutoksia. Ne tapahtuvat edelleen kaksi kertaa vuodessa presidentin perinteisesti julkaiseman ukaasin mukaisesti. Niiden toimeenpanoajoja on tosin kevään kutsuntojen osalta pidennetty. Kutsunnot kestävät tätä nykyä yhteensä n. 190 vuoro-

kautta vuodesta. Vastaavasti varusmiehiä kotiutetaan kyseisinä aikoina. Ongelma asevoimien kannalta on kiistämättä se, että asevoimien sisällä kymmenet tuhannet aloitavat ja myös lopettavat palveluksen eri aikaan. Tämä aiheuttaa myös ns. peruskoulutuksen aloittamisen⁹⁸⁵ ja palveluksen loppuvaiheen koulutuksen osalta ilmeisiä haasteita.

Palvelukseen määrättävien varusmiesten määrä on vähentynyt koko ajan tarkasteltavana ajanjaksona. Tähän poikkeuksen muodostaa Tšetšenian konflikti vuosina 2000–2001 ja loppuvuodesta 1999 alkaen, jolloin varusmiesten määrää pyrittiin lisäämään suhteessa yleiseen tendenssiin. On yleisesti tiedossa, että molempiin operaatioihin lähetettiin varusmiehiä.

Kolmas poikkeama on havaittavissa vuoden 2008 syksyllä ja keväällä 2009, jolloin palvelukseen määrättiin oleellisesti yleistä tendenssiä enemmän. Kyseinen muutos aiheutui ensinnäkin asevoimien reformista ja siihen liittyvistä toimista. Kenraalieversti Smirnovin mukaan keväällä 2009 kutsuttu huomattava varusmiesmäärä aiheutui siitä, että irtisanottavien upseereiden ja kanta-aliupseereiden paikkoja täytettiin varusmiehillä. Syksyyn 2009 mennessä organisaatioiden kokoonpanoon liittyvät uudistustoimet oli osin suoritettu, minkä johdosta varusmiesten määrää voitiin vähentää.

Tällöin Smirnovin mukaan 1.12.2009 lakkautettiin kaaderoidut ja supistetun vahvuuden joukko-osastot, ja jäljellä jäivät ainoastaan pysyvän valmiuden yksiköitä, joihin varusmiehiä lähetetään. Keväällä 2009 palvelukseen ukaasien mukaan piti kutsuttaman 170 000 varusmiestä kevättä 2008 enemmän⁹⁸⁶. Yksityiskohtana olevaisesta todellisuudesta vuoden 2009 osalta on kuitenkin se, että tuolloin Smirnovin mukaan noin 10 000 – 12 000 sellaista kutsuntaikäistä, joilla on sovitettu tuomio tai vapauttava päätös, voitiin kutsua palvelukseen⁹⁸⁷.

Toinen peruste varusmiesten lisäykseen syksyn 2008 – kevään 2009 kutsunnoissa oli se, että varusmiesten määrä pyrittiin pitämään tietyllä tasolla palvelusajan 1.1.2008 alkaen lyhentämisen takia. Syksyllä 2008 yhtäaikaaisesti kotiutui sekä syksyn 2006 (pal-

---

⁹⁸⁵ Esimerkiksi syksyn 2011 kutsunnoissa maahanlaskujoukkoihin lähetettiin noin 6 000 varusmiestä 65 lähetys-erässä. Täten kyse voi olla noin komppania varusmiehiä kerrallaan. Kts. В ходе осеннего призыва Воздушно-десантные войска пополнили 6 тыс. новобранцев, 17.01.2012, Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=10884916@egNews (9.5.2017)

⁹⁸⁶ РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (9.5.2017). Varusmieserän lisäys oli jokseenkin sama kuin irtisanottavien upseerien määrä. Tämä viittaa siihen, että ns. kaaderoitujen yksiköiden upseereita korvattiin tilapäisesti varusmiehillä. Tähän viittasi Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin esikunnan järjestely- ja liikekannallepanohallinnon vt. päällikkö, Aleksandr Dibrov 16.10.2009. Kts. РИА НОВОСТИ 16.10.2009: «СКВО: заказ министерства обороны по призывникам из ЮФО снизился на 40%». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091016/189213704.html (10.5.2017).

⁹⁸⁷ РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (9.5.2017).

velusaika 2 vuotta) että kevään 2007 (palvelusaika 1,5 vuotta) saapumiserät. Merkittävää oli se, että kenraalievcersti Smirnovin mukaan tuolloin kotiutuu ”vähän yli 200 000 henkilöä”⁹⁸⁸. Tämähän merkitsisi, että kummassakin saapumiserässä varusmiesten määrä olisi noin 100 000. Presidentin ukaasien mukaan näissä erissä palvelukseen piti kutsuttaman 123 310 ja 133 500 varusmiestä, siis yhteensä 256 810 henkilöä. Täten runsaat 50 000 varusmiestä olisi kuollut, karannut, keskeyttänyt palveluksensa tai olisi muuttunut ”kuolleiksi sieluiksi”, jotka eivät koskaan olleet palvelukseen astuneetkaan.

Kolmas peruste kutsuntaerän suurentamiselle oli lykkäysperusteiden vähentäminen sekä sosiaalista opintoteknisistä syistä että pyrkimyksestä sopimussotilaiden määrän lisäämiseen⁹⁸⁹. Syksystä 2011 alkaen palvelukseen määrättävien varusmiesten määrä on ollut selkeästi laskeva, mikä viittaa mitä ilmeisimmin sopimussotilaiden määrän lisääntymiseen sekä varusmiestarpeen vähenemiseen supistetun vahvuuden ja kaadroittujen yksiköiden ja varuskuntien lakkauttamiseen liittyen osana yleistä ”miniatyrisointia”.

Yleisesti voidaan arvioida, että varusmiesten määrän vähenemisen ja sopimussotilajärjestelmän käyttöönoton seurauksena on vähennetty myös virastoja, joissa varusmiespalvelusta voi suorittaa. Tämän johdosta varusmiehiä on pystytty kohdentamaan suhteellisesti enemmän asevoimiin ja niissä palvelevien varusmiesten määrä säilyttämään tietyissä puitteissa. Kokonaisuutena kuitenkin edellä esitetyn taulukon mukaan asevoimiin lähetettyjen varusmiesten määrä on pysynyt jokseenkin vakiona aina Neuvostoliiton hajoamisesta alkaen, keskimäärin noin 268 000 varusmiehessä vuodessa.

Varusmiesten palvelusaikaa on pidennetty kerran - vuonna 1996 ja lyhennetty kahdesti – vuosina 2007 ja 2008. Tällä hetkellä se on yhden vuoden pituinen kaikille varusmiehille kaikissa puolustushaaroissa koulutustasosta riippumatta⁹⁹⁰. Pidennykseen syinä on mitä ilmeisimmin ollut aseellinen konflikti (Tšetsšenian 1994) sekä yleinen haluttomuus varusmiespalvelukseen ja sopimussotilaiden määrän lisääminen 2007-08⁹⁹¹. Vaikka 2000-luvun alkuvuosina tehty sopimussotilaskokeilu ei toivottuja tuloksia tuottanutkaan, oli Venäjällä nähtävästi päätetty jossain vaiheessa ottaa sopimussotilajärjestelmä laajemminkin käyttöön. Tämän vuoksi ilmeisesti ajateltiin, että riittävästä varusmiesmäärästä onnistutaan rekrytoimaan enemmän sopimussotilaita vuodesta

---

⁹⁸⁸ ИНТЕРФАКС 1.10.2008: «Новый призыв на точке отсчета». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/36311> (10.5.2017).

⁹⁸⁹ Kenraalievcersti Smirnovin mukaan joidenkin lykkäysperusteiden poistaminen (mm. eräät sosiaaliset perusteet, OPK:n työssä olevat, kirkon työntekijät, maaseudun opettajat ja lääkärit) kasvattaa kutsuntaerää noin 100 000 henkilöllä. Myöskään opiskelu ei voi olla lykkäysperusteena enää kahta kertaa kuten aiemmin. Hänen mukaansa syksyllä 2009 kutsuttavien varusmiesten määrän vähentyminen johtui siitä, että sopimussotilaiden määrää on saatu lisättyä. Kts. ИНТЕРФАКС 1.4.2008: «Призыв-2008: критический недобор и озлобленность „делов”», Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/6899> (9.5.2017).

⁹⁹⁰ Ennen muutoksia vuonna 1996 merivoimissa palveltiin 2 vuotta, maavoimissa 1,5 vuotta ja korkeakoulutetut yhden vuoden puolustushaarasta riippumatta.

⁹⁹¹ Sopimussotilaskokeilu toimeenpantiin 2002–2004 Pskovin 76. MhID:ssa.

2009 alkaen.

On tosin teoriassa mahdollista, että kokoontumispaikoilla (ven. сборный tai призывной пункт) varusmiehistä muodostetaan lähetyseriä joukko-osastoittain tai yksiköittäin kerrallaan⁹⁹². Tällöin ainakin kyseiseen yksikköön lähetetyt varumiehet aloittavat palveluksensa samaan aikaan. Esimerkiksi syksyn 2015 kutsunnoissa, yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikön kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin mukaan kyseisiä lähetyseriä oli kaikkiaan 8 313. Näissä oli yhteensä 140 322 varusmiestä, joista runsaat 123 000 kuljetettiin junilla ja linja-autoilla, 9 515 lentokoneella, 323 meriteitse ja runsas 7 100 varusmiestä sotilasjunilla joukkoihin. Syksyn 2016 kutsuntojen osalta n. 32 000 varusmiestä kuljetettiin sotilasjunilla sekä sotilas- ja siviililentokoneilla. Noin 120 300 puolestaan kuljetettiin erillisinä lähetyserinä junilla ja autoilla⁹⁹³. Tonkoškurovin mukaan kutsuntalautakuntia Venäjällä on vajaat 3 000⁹⁹⁴. Näiden tietojen perusteella koulutus alkaa käytännössä eri yksiköissä varsin eri aikoihin. Tämä siitäkin huolimatta, että palveluksen alkamisaika kaikilla lasketaan alkavaksi siitä päivästä, jolloin palvelukseen määrätty ilmoittautuu kokoontumispaikalla.

Mitä tulee palveluksessa olleiden varusmiesten määrään, niin aina vuoteen 2010 asti asevoimissa on ollut keskimäärin n. 450 000, kun taas vuoden 2010 jälkeen määrä on vähentynyt runsaalla 100 000 hengellä käsittäen n. 340 000, vuosittaisen vähennyksen ollessa tarkastelujaksona keskimäärin n. 12 000. Tämä viittaa siihen, että tarve soti-
mussotilaiden rekrytointiin on ilmeinen, mikäli kokonaisvahvuus halutaan säilyttää. Huomattavaa on se, että syksyisin varusmiesten määrä on n. 7 600 kevättä pienempi. Luonnollisesti tämä aiheuttaa varsin kohtuullisia järjestelyjä joissain joukoissa sekä vai-
kuttaa joukkojen määrään ja koulutukseen.

Kokonaisuudessaan kutsuntajärjestelyt ovat ilmeinen reliikki keskitetysti hajautetusta järjestelmästä. Yhtäältä sotilaallinen suunnittelujärjestelmä, so. asevoimat pystyy tuot-
tamaan varusmiestarpeesta laskelmat, jotka jokaisen kutsunnan osalta ovat erisuuru-
iset ja jotka presidentti vahvistaa ukaasillaan kaksi kertaa vuodessa. Toisaalta presiden-

---

⁹⁹² Yleisesikunnan päällikön, armeijankenraali Makarovin Suomen vierailun vuonna 2012 seurueessa ollut kenraali kertoi kysyttäessä, että varusmiehiä lähetetään valikoiden puolustushaaroihin ja aselajeihin. Hänen mukaansa esimerkiksi maahanlaskujoukot ovat etusijalla.

⁹⁹³ Tarina ei tosin kerro, millä loput 6 778 varusmiestä kyseisestä saapumiserästä kuljetettiin, mikäli presidentin ukaasin mukainen määrä 147 100 onnistuttiin palvelukseen ”kalastamaan”. Kts. Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2016, «Итоги призыва граждан на военную службу в 2015 году и особенности весеннего призыва 2016 года для комплектования Вооруженных Сил Российской Федерации». Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12081997@egNews (9.5.2017). Syksyn 2016 tilasto, joka esiteltiin 11.1.2017, oli tältä osin tarkempi. Sen osalta kts. Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.01.2017: «Итоги осенней призывной кампании 2016 года», löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017)

⁹⁹⁴ Esimerkiksi Moskovon kaupungissa noin 40 kutsuntalautakuntaa, kun taas yksi kokoontumispaikka (ven. «Угряшка»).

tin ukaasit kutsunnoista ovat velvoite yhteiskunnan kutsuntaviranomaisille (so. sotilaskomissariaateille ja siviilihallinnosta muodostetuille kutsuntakomissioille) kutsua kutsuntoihin riittävä määrä nuorukaisia (ven. новобранец), joista voidaan ”löytää” ukaasien edellyttämä määrä palvelukseen kelpaavia nuorukaisia.

Kutsuntajärjestelyt eivät siis ole suoraan puolustusministeriön alaisia. Kun nuorukainen on saanut päätöksen palveluskelpoisuudestaan, hänet lähetetään kokoontumispaikalle, jossa nuorukainen ”muuttuu” varusmieheksi (”alokkaaksi”, ven. рядовой) ja samalla hänen palvelusaikansa varusmiehenä laskennallisesti alkaa. Kokoontumispaikoilta niiden viranomaisten edustajat, joihin varusmiehiä lähetetään, hakevat tai ainakin saattavat määrätyn lähetyskerän (ven. команда) palvelukseen minkä milläkin kuljetusvälineellä.

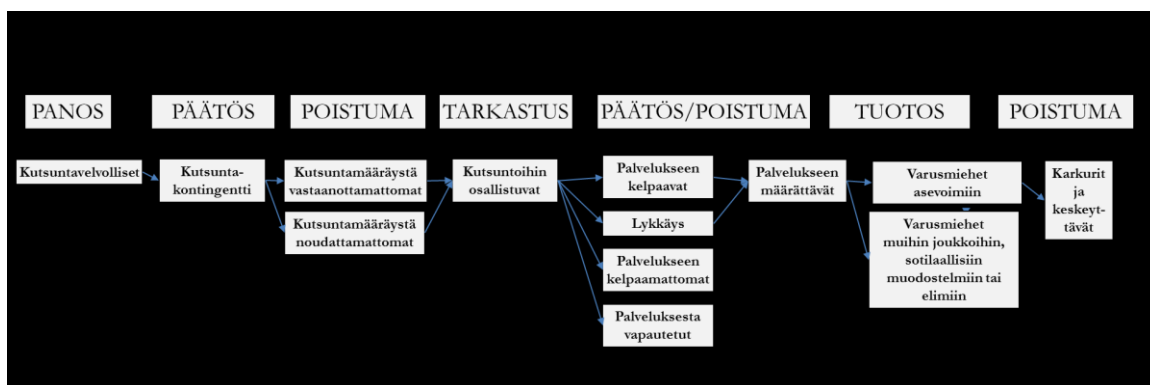
Tässä kuvatulla menettelyllä asevoimat ja sen osana sotilaskomissariaatit ovat siten yhteiskunnalle ”alistetussa” asemassa ja ottavat vastaan sen varusmieskontingentin, minkä kutsuntaviranomaiset kulloinkin onnistuvat ”tuottamaan”. Kokonaisuudessaan järjestely on sinällään selkeä. Se kuitenkin avaa Venäjän perustuslaillisen velvoitteen täyttämättä jättämiseen monia mahdollisuuksia, joita on viime vuosina varsin runsain mitoin käytetty.

Kutsuntoihin sisältyy viranomaisten, erityisesti asevoimien ”luonnollinen” odotus siitä, että kutsuntavelvolliset nuoret miehet ilmoittautuvat sankoin joukoin palvelukseen, kun ”Äiti-Venäjä kutsuu”⁹⁵. Venäjän yhteiskunta ja kansalaiset ovat kuitenkin erilaisia suhtautumisessaan asepalvelukseen kuin neuvostoaikana. Erilaisilla asiaan suhtautuivat todennäköisesti myös Venäjän lainsäädäntöelimet, jotka 1990-luvulla laativat yksilön ja yhteiskunnan tarpeista lähtevän asepalvelusta koskevan lainsäädännön. Asevoimien tai muiden sotilaallisten organisaatioiden henkilöstötarpeet eivät siten olleet määrittävinä tekijöinä. Lainsäädäntö on käytännössä edesauttanut sen todellisuuden muodostumista, jossa asevelvollisuus on vahvasti selektiivinen, vaikka lain mukaan yleinen. Yleisestä asevelvollisuudesta voidaan puhua käytännössä vain siinä tapauksessa, mikäli yleinen liikekannallepano Venäjällä julistettaisiin. Edellä olevassa kyse oli siis varsin teoreettisista luvuista, jotka taulukoituna näyttävät varsin vakailta ja suunnitelmallisilta. Oikeastaan sitä voidaan nimittää venäläisen varusmiestuotannon ideaaliksi.

---

⁹⁵ Aleksandr Goltsin mukaan kutsuntajärjestelmällä on pitkät perinteet jo Pietari Suuren ajoista alkaen. Siitä lähtien on kuitenkin kehittynyt myös yleinen hyväksyntä sille, että valtio voi legitimitä kutsua poikia palvelukseen. Yhtä lailla on kehittynyt empatia ja hyväksyntä niitä kohtaan, jotka kutsuntoja syystä tai toisesta välttelee. Aleksandr Golts (2004): *The Social and Political Condition of the Russian Military*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 94. Tämä ambivalenttinen suhtautuminen selittäisi osin sitä, miksi Venäjän oikeusjärjestelmässä tuomitaan vähäisessä määrin kutsuntajärjestelmää karttavia tai asepalveluksesta karanteita.

Seuraavaksi tarkastellaan asevoimien varusmiesvahvuuden muodostumista. Lähtökohtana on kutsuntaikäisten kokonaismäärä, josta edetään vaiheittaisen vähentämisen avulla lopputulokseen. Tämä tarkoittaa, että kutsuntakontingentin mukaisista nuorukaisista jää osa saapumatta kutsuntakomissioon, minkä perusteella voidaan arvioida suuruusluokkaa kutsunnoissa olleista nuorukaisista. Tästä määrästä sen jälkeen vähennetään ne, jotka on tarkastuksen perusteella todettu palvelukseen kelpaamattomiksi, jolloin saadaan arvio siitä nuorukaisten määrästä, joka olisi määrättävissä palvelukseen. Tästä potentiaalisten varusmiesten määrästä on laskettava pois ne, jotka on oikeutettu palveluksesta vapauttamiseen tai joille on myönnetty lykkäystä muista kuin terveydelisistä syistä. Tämän jälkeen tarkastellaan karkuruutta, mikä vähentää joka tapauksessa todellista varusmiesvahvuutta. Tätä panos-tuotos -prosessia tarkastellaan vaiheittain sekä esitetään arvioita ja tulkintoja siinä esiintyvistä tilanteista sekä kehityssuunnista. Prosessia on havainnollistettu seuraavassa kuvassa.

Kuva 13: Venäjän varusmieskutsuntaerän muodostumisen prosessi

Seuraavaksi tarkastellaan esitettyä prosessia vaiheittain.

5.1.1. Kutsuntavelvolliset ja kutsuntakontingenti

Venäjän tilastokeskuksen mukaan 2000-luvulla kutsuntavelvollisten miesten (18–27 -vuotiaat, jotka eivät ole reservissä⁹⁹⁶) vuosittainen määrä on ollut keskimäärin runsas

⁹⁹⁶ Venäjän lainsäädännön mukaan jokainen 18–27 -vuotias mies on velvollinen suorittamaan varusmiespalveluksen, mikäli siihen ei myönnetä lykkäystä tai siitä vapauteta. Tekstissä käytän ko. henkilöstä nimitystä ”nuorukainen”. 17-vuotiaana nuoret miehet sijoitetaan asevelvollisuusrekisteriin (ven. воинский учет) Sen perusteella sotilaskomissariaatit lähettävät ”kuriirilla” kutsuntaikäisille nuorukaisille kutsuntamääräyksen (ven. повестка), joka on henkilökohtaisesti allekirjoitettava vastaanotetuksi. Tämä tapahtuu keväisin ja syksyisin. Kutsuntamääräyksen perusteella nuorukaisen on ilmoitauduttava sotilaskomissariaatin alaisessa kutsuntakomissiossa, jossa määritetään mm. nuorukaisen palveluskelpoisuusluokka (ja sen perusteella puolustushaara tai aselaji) tai myönnetään lykkäystä tahi vapautetaan. Siellä varusmiehet määrätään ilmoittautumaan kokoontumispaikalle (ven. сборный/призывной пункт), jossa nuorukaiset jaetaan (ven. «распределитель») palveluspaikkoihin (puolustushaara, aselaji ja joukko-osasto) sekä lähetyseriin joukkoihin kuljetusta varten. Nykyään kokoontumispaikoilla nuorukaisille jaetaan henkilökohtainen palvelusvaatetus, elektroninen henkilökortti, pankkikortti ja ”nessääripaketti”.

7 miljoonaa⁹⁹⁷. Tämä on siis tarkastelun lähtökohta, joka muuttuu demografisten muutosten mukaisesti. Venäjän asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon edustajien mukaan näistä kutsuntavelvollisista kahdesti vuodessa järjestettäviin kutsuntoihin määrätään osallistumaan noin 10 %:a⁹⁹⁸, mikä absoluuttisena lukuna on 2000-luvun alkuvuosina ollut noin 750 000 nuorukaista kutsuntaa kohden⁹⁹⁹. Tämä muodostaa kutsunnan alaisten nuorukaisten määrän kulloiseenkin kutsuntaan, so. kutsuntakontingentin.

Kevään 2014 kutsuntoihin liittyen kenraalieversti Tonkoškurov toi esille 30.9.2014, että kutsunnanalaisten määrä oli 775 700 nuorukaista, joista 686 500 (n. 88 %) ilmestyi

---

⁹⁹⁷ Laskettu Venäjän tilastokeskuksen, 19.4.2017 päivitetyn tiedoston «ПРЕДПОЛОЖИТЕЛЬНАЯ ЧИСЛЕННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ» perusteella koskien 18–27 -vuotiaita miehiä. Löydettävissä: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/population/demography/# (9.5.2017). Roger N. McDermott tuo esille muutamia numeraalisia tietoja kutsuntoihin liittyen – esimerkiksi sen, että kenraalieversti V.V. Smirnovin mukaan vuonna 2010 kevään kutsunnoissa ”optimaalisen”, joka siis on presidentin kutsuntaukaasin mukaisen varusmieserän (270 600) saavuttamiseen riittää noin 3 miljoonan kutsuntavelvollisen olemassaolo. Kts. Roger N. McDermott (2011): *The Reform of Russia’s Conventional Armed Forces. Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC, s. 100. McDermott sinällään ansiokkaasti on tarkastellut ongelmakohtia ja väärinkäytöksiä kutsuntajärjestelmään liittyen, missä oleellista olisi ollut arvioida myös sitä, että mikä on lopputulos. Vaikuttaa siten siltä, että oleellista oli tarkastelu itsessään, sillä Yhdysvalloille Venäjän asevoimien varusmiesvahvuuden merkitys on ilmeisesti vähäisempi kuin esimerkiksi Venäjän naapureille. Tietty epätarkkuus kuvastui myös siitä, että McDermott mainitsi lähteenään käyttämässään lehtiartikkelissa esiintyneen kenraaliluutnantti Valeri Astaninin virka-aseman olevan Yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, vaikka tosiasiasa hän ei ole koskaan ollut kyseisen päähallinnon hallinnon päällikkö, vaan sijainen. Itse asiassa vuonna 2005 eläkkeelle jäänyt kenraali jatkoi tosin vielä sen jälkeen neljä vuotta ko. päähallinnon päällikön neuvonantajana, mikä tehtävä päättyi vuonna 2009 ilmeisesti yleisesikunnan ja asevoimien henkilöstön vähentämisen johdosta. Artikkelin kirjoitushetkellä (21.1.2011) Astanin oli siis ollut neuvonantajatehtävästäkin eläkkeellä jo kaksi vuotta.

⁹⁹⁸ Julkisuudessa on esiintynyt myös pienempiä lukuja. Esimerkiksi *Независимая газета* 01.10.2014: «Уклонистов становится меньше», Löydettävissä: http://www.ng.ru/editorial/2014-10-01/2_red.html (9.5.2017). Kyseinen luku on todennäköisesti ollut todellisuutta jo pitkään. Aleksandr Goltsin mukaan vuonna 2003 sotilaat toistuvasti valittivat sitä, että ”being unable to draft more than 10 per cent of eligible men”. Aleksandr Golts (2004): *The Social and Political Condition of the Russian Military*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 75. Artikkelista ei tosin suoraan käy ilmi, onko kyse kutsuntakontingentista vai kutsunnoissa tarkastetuista.

⁹⁹⁹ Aleksandr Goltsin mukaan ko. luku olisi ideaali, mikäli noin miljoonan miehen armeija haluttaisiin täydentää varusmiehillä. Hänen mukaansa motiivit kutsuntaan perustuvalla miljoona-armeijalle ovat kestävämpiä, epärealistisia tai niitä ei yksinkertaisesti ole esitetty. Goltsin kritiikki kohdistuu varusmiesten osalta siihen, että kutsuntajärjestelmä tuottaa liiaksi reserviläisiä armeijankenraali Makarovin esille tuomaan 700 000 sotilaan reserviin nähden ja maavoimien entisen komentajan, kenraalieversti Postnikovin mainitsemaan 60 reserviprikaatiin. Goltsin mukaan siihen riittäisi noin 300 000 sotilasta kaikkiaan. Golts tulee johtopäätökseen, että varusmiehet olisivat tykinruokaa, mikäli sota syttyisi ja heidän kouluttamiseensa käytettävät resurssit ovat hukkaanheitettyjä. Гольц Александр (2010): «Готовим пупечное мясо», *Военно-промышленный курьер* № 44 (360) за 10 ноября 2010 года. Goltsin päätelmät ovat sinällään perusteltuja, mutta jossain määrin provokatiivisia. Hänen perustelunsa siitä, että nykyisessä demografisessa tilanteessa 700 000 varusmiehen viran täyttämisen ei onnistu, sivuuttaa sen, että kutsuntavelvollisia jokseenkin 10-kertainen määrä. Hänen kannanotoistaan ilmenee kuitenkin se, että hän on vahvasti sopimusperusteisen armeijan kannattaja. Golts nähtävästi kopioi saman kaavan vuonna 2012 kirjoittaessaan, että ”In 2010 the number of 18-year-old men in Russia had become so low that it would be mathematically impossible for MoD to fulfill the military’s conscription requirements...” Aleksandr Golts (2012): *Conscription, A basic question of civil-military relations in Russia*. Kirjassa: Roger N. McDermott, Bertil Nygren and Carolina Vendil Pallin (2012): *The Russian Armed Forces in Transition. Economic, geopolitical and institutional uncertainties*. Routledge, Taylor and Francis Group, Abingdon Great Britain, s. 209.

kutsuntalautakuntaan¹⁰⁰⁰. Kenraalimajuri Burdinskin mukaan kevään 2015 kutsuntoihin määrättiin osallistuvaksi yli 600 000 venäläistä¹⁰⁰¹. Lokakuussa 2015 sähköisessä mediassa esiintyi yli 700 000 nuorukaisen kontingentti¹⁰⁰². Syksyn 2016 kutsuntoihin liittyen Tonkoškurov toi esille 12.1.2017, että *”yli 620 000 saapui sotilaskomissariaatteihin ja niistä 152 000 läbettiin joukkoihin. Yli 470 000:lle myönnettiin lykkäystä tai vapautettiin kutsunnoista.”*¹⁰⁰³ Näistä luvuista on pääteltävissä, että asevoimiin kohdennettiin noin 25 % saapuneista ja 75 %:lle myönnettiin lykkäys tai vapautettiin terveydellisistä syistä.

Voidaan myös tulkita, että kutsuntakontingentti on noin 4-kertaa presidentin määräämää joukkoihin lähetettävää varusmiesvelvoitetta suurempi. Kyseinen 4-kertainen kutsuntakontingentti ei sinällään ole määrällinen ongelma, sillä kutsuntavelvollisiahan on riittävästi. Armeijankenraali Makarovin vuonna 2010 mainitseman 13 %:n¹⁰⁰⁴ perusteella vuosittainen maksimikutsuntakontingentti vuosina 2009–2018 olisi ollut runsas 900 000 nuorukaista. Tämän perusteella voidaan todeta, että edellä esitetyt kutsuntakontingenttien suuruudet ovat varsin todennäköisesti ainakin suuntaa antavia.

Mainittu 750 000 nuorukaisen kontingentti on itse asiassa jokseenkin samansuuruinen kuin 18 vuotta täyttävien poikien vuosittain määrä, joten presidentin ukaasin mukaisen varusmiesmäärän täyttämisen ei pitäisi olla määrällinen ongelma. On selvää, ettei kaikkia juuri 18 vuotta täyttäneitä nuoria miehiä voida kerralla määrätä kutsuntoihin, sillä yhteiskunnassa ja yksilöllä on muitakin tarpeita.

Tiedollis-matemaattinen epävarmuus alkaa lisääntyä, kun kutsuntoja tarkastellaan lähemmin. Tämä tarkoittaa, että mitä lähemmäs asevoimien tai edes kutsuntojen todellista varusmiesvahvuutta edetään, sitä ristiriitaisempaa tai hajanaisempaa siihen liittyvä informaatio on, sillä Venäjän lainsäädännön mukaan liikekannallepanoresursseihin

---

¹⁰⁰⁰Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: «Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017).

¹⁰⁰¹ Российская газета 4.4.2015: «В Минобороны назвали число уклоняющихся от армии призывников». Löydettävissä: <https://rg.ru/2015/04/04/priziv-site.html> (9.5.2017).

¹⁰⁰² Kts. Военное обозрение, 1.10.2015: «В России стартовала осенняя призывная кампания. Особенности призыва в 2015 году». Löydettävissä: <https://topwar.ru/83526-v-rossii-startovala-osennyaya-prizyvnaia-kampaniya-osobennosti-prizyva-v-2015-godu.html> (9.5.2017).

¹⁰⁰³ Tonkoškurovin mukaan syksyn 2016 kutsunnoissa kutsuttuja oli yli 620 000, joista 152 000 lähetettiin armeijaan. Armeijan osuus olisi siis noin 25% kaikista kutsutuista. Tosin Tonkoškurov mainitsema 152 000 on kirjaimellisesti se, mitä presidentin ukaasi syksyn kutsunnoista edellyttää. Kts. «Генштаб ВС: Из 620 тыс. призывников в армию отправились 152 тыс.» http://www.ng.ru/politics/2017-01-12/2_6900_prizyv.html (12.05.2017). Kts. myös Российская газета 4.4.2015: «В Минобороны назвали число уклоняющихся от армии призывников», löydettävissä: <https://rg.ru/2015/04/04/priziv-site.html> (9.5.2017).

¹⁰⁰⁴ Российская газета 22.09.2010: «Глава Генштаба: Сегодня в армию призывается не более 13 процентов молодых людей». Löydettävissä: <https://rg.ru/2010/09/22/army-anons.html> (9.5.2017).

liittyvät tiedot ovat valtiosalaisuuksia¹⁰⁰⁵. Tässä valossa tietojen puuttuminen, ristiriitaisuus, eri versiot jne. ovat osa todellisuutta, ja niillä on selkeä tarkoitus.

Edellä olevaa tarkastelua voidaan pitää jossain määrin otteena olevaisesta todellisuudesta, sillä poikalasten syntymä lienee jokseenkin tarkasti Venäjällä tilastoitu. Kutsuntaikäisten määrän muutoksia aiheuttavat demografinen kehitys ja muuttoliike. Näiden tarkastelu ei ole tämän tutkimuksen kohteena, sillä kutsuntavelvollisten maksimimäärästä ne muodostavat marginaalisen osuuden. Paluumuuttoa todennäköisesti vähentää kutsuntalainsäädännön muutokset, joiden mukaan ulkomailla asuvat tai muussa maassa asepalveluksen suorittaneet eivät enää ole varusmiespalveluksesta vapautettuja.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että kulloinenkin kutsuntakontingenti on noin 10 % kaikista asianomaiseen kutsuntaan velvollisista. Kutsuntakontingenttiin määrätty nuorukaiset määrätään kutsuntoihin, joihin osallistuu runsaat 80 % niihin määrättyistä. Puuttuvat noin 15 % ovat joko niitä, jotka eivät ota kutsuntamääräystä vastaan tai jättävät sen määräystä ilmoittautumisvelvollisuudesta noudattamatta¹⁰⁰⁶.

5.1.2. Puuttuva allekirjoitus

On yleisesti tiedossa, että varsin suuri määrä nuorukaisia Venäjällä välttelee varusmiespalvelusta. Pääasiassa tämä tapahtuu kolmella tavalla. Eniten esiintyvä ilmiö on kutsuntavelvollisen muutto pois asevelvollisuusrekisteriin merkitystä osoitteesta ja rekisteröitymättä jättäminen uudessa asuinpaikassa. Tällöin kutsuntaviranomaiset eivät saa toimitettua kutsuntamääräystä¹⁰⁰⁷ vastaanottajalle, jonka on henkilökohtaisella allekirjoituksella vahvistettava se vastaanotetuksi. Venäjän lainsäädäntö tulkitsee em. tapauksen hallinnollisten määräysten rikkomukseksi, sillä itse asiassa nuorukainen ei ko. tilanteessa ole vielä asevelvollinen vaan kutsuntavelvollinen.

Toisena ilmiönä on se, että nuorukainen jättää noudattamatta kutsuntamääräyksen edellyttämää saapumimisvelvollisuutta kutsuntakomission tarkastuksiin. Kolmas ilmiö on se, että nuorukainen ”katoaa” matkalla kutsuntakomissiosta kokoontumispaikalle. Neljäs ilmiö on tietysti se, että varusmies karkaa palveluspaikastaan. Näiden osalta

---

¹⁰⁰⁵ Kts. laista valtiosalaisuudesta § 5: Закон РФ от 21.07.1993 N 5485-1 (ред. от 08.03.2015) "О государственной тайне" (9.5.2017).

¹⁰⁰⁶ Kutsuntoihin ja varusmiespalvelukseen liittyvien ongelmien sosiaalista syistä kts. Aleksandr Golts (2004): *The Social and Political Condition of the Russian Military*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts, s. 74–77.

¹⁰⁰⁷ Kutsuntamääräys (ven. повестка) on «kirjattu kirje», joka on henkilökohtaisesti kuitattava vastaanotetuksi. Se velvoittaa ilmoittautumaan asianomaiselle kutsuntaviranomaiselle tiettyinä päivinä kutsunnoissa, joita on kahdesti vuodessa: 1.4.-15.7. ja 1.10.-31.12. Kutsuntaviranomaisille ilmoittautuminen käsittää terveystarkastuksen ja palveluskelpoisuudenluokan määrittämisen. Tässä tilaisuudessa kutsuntavelvollisen on esittävä asianmukainen todistus, mikäli katsoo olevansa oikeutettu esimerkiksi lykkäykseen tai palveluksesta vapauttamiseen.

tapaus siirtyy rikoslain tunnusmerkistön piiriin ja vasta tällöin voidaan puhua varsinaisesta asevelvollisen karkuruudesta.

Viranomaisten näistä esittämät tiedot ovat usein suhteellisia ja vielä useammin epämääräisiä. Siksi niitä on pidettävä vain jossain määrin suuntaa antavina. Ne ovat kuitenkin toistaiseksi olleet, kuten kenraalievosti Smirnov aikoinaan totesi, ”*varsin pysyviä*”. Yleensä julkisuudessa esitetyt tiedot koskevat kolmea ensinmainittua ilmiötä.

Palveluksen välttämisen peruskeino on siis se, että nuorukaisen asuin- tai olinpaikkaa ei tiedetä. Nuorukainen on voinut muuttaa uuteen paikkaan asumaan ja jättää muuton ilmoittamatta viranomaisille. Kyse voi olla myös ”tilapäisestä muutosta”, joka useimmiten ajoittuu huhti-heinäkuuhun ja loka-joulukuuhun, sillä kutsuntamääräys on päätetyn kutsunta-aikojen ulkopuolella.

Esimerkiksi keväällä 2009 Smirnovin antaman ilmoituksen mukaan kutsuntakomissioihin määräytyistä 1 118 000 nuorukaista ilmoitautui 1 109 000 (99,1 %), kun taas keväällä 2008 kyseinen tulos oli 99 %¹⁰⁰⁸. Tällöin siis käytännössä kaikki kutsutut saapuivat kutsuntakomissioon¹⁰⁰⁹. Ennätyskellisen tuloksen todenperäisyyttä ja Smirnovin sanojen rehellisyyttä sumentaa se, että kyseisestä kutsunnasta 7 100 ilmoitettiin olevan karkureita ja että syksyn 2009 kutsuntojen yhteydessä samainen Smirnov ilmoitti, että ”*noin 100 000 nuorukaista katoaa kotoaan kutsuntojen aikana*”¹⁰¹⁰.

Kyseisen kutsunnan velvoite olikin ennätyskellisen suuri, 305 560 varusmiestä, minkä toteuttamiseen pyrittiin käytännössä kaikin keinoin, sillä jopa viralliset uutistoimistot julkaisivat tietoja siitä, että ”*muutamaa tuntia ennen tätä (kyseistä ilmoitusta) Smirnov sanoi, että syksyn 2009 kutsuntoihin määrätään 10 000 – 12 000 nuorukaista, jolla on rikollinen menneisyys*”. Edelleen Interfaksin mukaan keväällä 2009 tällaisia henkilöitä oli 20 000¹⁰¹¹.

Keväällä 2011 Smirnov totesi, että jo yli 200 000 nuorukaista oli ”teillä tietymättömillä”, minkä seurauksena kutsuntamääräystä ei ole voitu toimittaa kutsuntavelvollisille. Hänen mukaansa syksy 2010 oli kevään 2011 kaltainen¹⁰¹² ja 235 880 nuorukaista

---

¹⁰⁰⁸ Олег Зегонов, Егор Созаев-Гурьев (2010): «Генштаб торошит абитуриентов поступать в вузы», Löydettävissä: http://www.infox.ru/authority/defence/2010/04/01/Gyenshtab_da_abitur.phtml (9.5.2017).

¹⁰⁰⁹ Kevään 2009 kutsuntavelvoite on ollut Venäjän suurin – yli 300 000 varusmiestä. Sen koko johtuu osin siitä, että syksyllä 2009 kotiutui kaksi saapumiseraa yhtäaikaan.

¹⁰¹⁰ ИНТЕРФАКС 1.10.2009: «Призыв – осень против весны», Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/103020> (9.5.2017). Kts. myös РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (9.5.2017).

¹⁰¹¹ ИНТЕРФАКС 2.10.2009: «Некриминальный призыв». Löydettävissä: <http://www.interfax-russia.ru/print.asp?id=52142&type=view> (10.5.2017).

¹⁰¹² Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 15.7.2011: «Предварительные итоги весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления ГШ ВС РФ генерал-полковника В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10590997@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

vältteli syksyllä 2011 kutsuntamääräyksen vastaanottoa¹⁰¹³.

Alkuvuodesta 2012 kenraalieversti Smirnov kertoi, että ”tätä nykyä Venäjällä 236 000 nuorukaista välttelee palvelusta. Näistä 189 500 on sellaisia, joille ei edes onnistuttu toimittamaan kutsuntamääräystä. Smirnovin mukaan sellaisten nuorukaisten määrä on lisääntynyt 17 % (46 500 henkilöllä), jotka ovat lähteneet ilman poistamista asevelvollisuusrekisteristä.”¹⁰¹⁴

Vuoden 2012 jälkeen asevoimien yleisesikunta on tuonut esille joitakin karkuruustilastoja eri yhteyksissä. Ilmoitettuja palveluksen aloittamista välttelevien määriä on esitetty seuraavassa taulukossa. Vuoden 2012 jälkeisiä tietoja ei ole kovin tarkasti julki- suudessa käsitelty¹⁰¹⁵. Missään ei ole mainittu selkeästi sitä, ovatko luvut kutsuntaerää tai koko vuotta koskevia tai kumulatiivisia.

Kategoria\Vuosi	2009	2010	2011	2012 kevät	2013	2014	2015
Yhteensä	198 612	198 612 (198 368)*	203502 (235 881)*	166 104	235000	235 000	104 000
Ei vastaanottanut kutsuntamääräystä	153 411	153 411 (157 978)*	163776 (189425)*	135 139			
Ei poistettu asevelvollisuusrekisteristä (ei tietoa asuinpaikasta)	45 201	45 201 (40 390)*	39 726 (46 456)*	30 945			

Taulukko 13: Kutsuntavelvollisuuden laiminlyöneiden kutsuntaikäisten määriä¹⁰¹⁶

¹⁰¹³ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 26.1.2012: «Итоги осеннего призыва 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10923391@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰¹⁴ Интерфакс 27.3.2012: Российский Генштаб насчитал 236 тыс. "уклонистов". Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/237909> (9.5.2017).

¹⁰¹⁵ Blogosfäärissä on tosin juttuja siitä, että eräs paikallinen aluehallinnon edustaja toimiessaan kutsuntakomission johtajana esiintyi paikallisessa televisiossa tai radiossa ja luettelee kutsunnoista karanneiden nimiä. Mikäli näin, kyse on neuvostoaikaisesta ”julkisesta paheksunnasta” ilman oikeuden tuomiota.

¹⁰¹⁶ (*-merkityt luvut ovat 26.1.2012, muut tiedot 28.9.2012 ja 2013-2015 osalta 24.3.2016). Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 26.1.2012: «Итоги осеннего призыва 2011 года.», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10923391@morfPressConferenceNew (9.5.2017), Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 28.9.2012: «Особенности комплектования войск в ходе осеннего призыва 2012 г. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=11383479@morfPressConferenceNew (9.5.2017) ja Российская газета 24.3.2016: «Число уклонистов от армии в РФ за два года снизилось в 2,5 раза». Löydettävissä: <https://rg.ru/2016/03/24/chislo-uklonistov-ot-armii-v-rf-za-dva-goda-snizilos-v-25-raza.html> (9.5.2017).

Kevään 2014 kutsuntoihin liittyen kenraalievosti Tonkoškurov toi esille 30.9.2014, että kutsunnanalaisten määrä oli 775 700 nuorukaista¹⁰¹⁷. Taulukon perusteella kutsuntamääräys jäi kuitenkin toimittamatta 235 000 nuorukaiselle, mikä tarkoittaisi, että kutsuntamääräys toimitettiin runsaalle 540 000 nuorukaiselle (n. 70 %). Tonkoškurov oli tosin aiemmin todennut, että 686 500 kutsuntamääräyksen saanutta ilmestyi kutsuntakomissioihin.

Täten jossain luvuissa esiintyy ”epätarkkuutta”. Voi tietysti olla, että kutsuntakontingenti oli hieman suurempi, noin 920 000 (686 500+235 000), jolloin lukumäärät täsmäisivät. Heinäkuussa 2014 kevään kutsuntojen osalta Tonkoškurov oli tuonut esille, että niiden nuorukaisten määrä oli vähentynyt noin 9 000:lla, jotka ”olivat estyneitä” ottamasta vastaan kutsuntamääräystä¹⁰¹⁸.

Maaliskuussa 2016 uutisoitiin varsin merkittävä muutos kutsuntamääräystä vastaanottamattomien osalta. Duuman puolustusvaliokunnan puheenjohtajan sijaisen, Andrei Krasovin mukaan ”karkureiden” määrä on vähentynyt 235 000:sta 104 000:een vuosina 2014 – 2015¹⁰¹⁹. Karkureiden määrä jatkui kuitenkin varsin huomattavana vuonna 2016, jolloin kutsuntojen aikana kutsuntamääräystä ei onnistuttu toimittamaan yli 90 000 nuorukaiselle¹⁰²⁰. Venäjän liittokokouksen julkaisun mukaan vuonna 2016 kyseisiä ”kadonneita” koko vuonna oli noin 110 000¹⁰²¹.

Tilastoissa on tältäkin osin siten horjuvuutta – edellinen luku perustuu yleisesikunnan ja jälkimmäinen syyttäjävirston tietoihin. Joka tapauksessa selvää on, että jotkut kutsuntavelvolliset ovat kartelleet kutsuntoja ja siten varusmiespavelusta vuosikausia. Kenraalimajuri (evp.) Valeri Astaninin¹⁰²² mukaan pelkästään Moskovassa 1.1.2014

---

¹⁰¹⁷ Valtion tilastokeskuksen mukaan vuoden kutsuntaikäluokka on noin 7 214 591 kutsuntaikäistä. Ko. luku kts. Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery (9.5.2017).

¹⁰¹⁸ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 17.7.2014. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11969983@egNews (9.5.2017). Kts myös: Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017).

¹⁰¹⁹ Российская газета 24.3.2016: «Число уклонистов от армии в РФ за два года снизилось в 2,5 раз». Löydettävissä: <https://rg.ru/2016/03/24/chislo-uklonistov-ot-armii-v-rf-za-dva-goda-snizilos-v-2-5-raza.html> (9.5.2017).

¹⁰²⁰ Interfaks 23.3.2017, kts. <http://www.interfax.ru/russia/555090> (9.5.2017).

¹⁰²¹ Liittokokouksen virallisen lehden «Парламентская газета» 17.5.2017 mukaan vuonna 2016 ei pystytty toimittamaan yli 110 000 kutsuntamääräystä perille. Löydettävissä: <https://www.pnp.ru/social/elektronnyy-prizyv-v-armiyu-mozhet-nachatsya-uzhe-v-2018-godu.html> (17.5.2017).

¹⁰²² Kenraalimajuri Astanin palveli vuodesta 1992 ainakin vuoteen 2002 yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon henkilötäydennyshallinnon päällikkönä.

mennessä vuosittain myönnettiin sotilaspasseja yli 5 000 kappaletta yli 27 – vuotiaalle varusmiespalvelusta suorittamattomalle¹⁰²³.

Varsin tuoreiden uutisten mukaan Kaliningradin vt. sotilaskomissaari, eversti (evp.) Aleksandr Milkovitš totesi, että Kaliningradin alueella asuvien ”välttelijöiden” määrä on noin 2 300, joka on lähes 20 % kaikista niistä, jotka ovat asevelvollisuusrekisterissä. Tämä kuvaa jossain määrin koko Venäjää, jossa ”lähes joka viides nuorukainen välttelee kutsuntamääräyksen vastaanottamista muuttamalla asuinpaikkaa, lähtemällä ulkomaille jne.”¹⁰²⁴ ”Joka viides” tarkoittaisi siis noin 150 000 kutsuntakontingenttiin kuuluvaa.

Vaikuttaa siltä, että noin vuoteen 2015 asti Venäjän yhteiskunnassa kutsuntojen aikana ”piileskeli” noin 200 000 kutsuntaikäistä nuorukaista, joille ”povestkaa” ei onnistuttu toimittamaan. Joissain yhteyksissä on esitetty, että jo pelkästään Moskovassa heitä olisi kymmeniä tuhansia. Tämä tarkoittaa, että noin 30 %:a kutsuntamääräyksistä olisi jäänyt lähettäjälle. Oleellinen muutos näyttää tapahtuneen vuoden 2015 aikoihin, minkä jälkeen kutsuntamääräyksistä on noin 85 % saatu toimitetuksi perille. Se tarkoittaisi lukumääräisesti, että vuonna 2016 noin 650 000 nuorukaista olisi vastaanottanut kutsuntamääräyksen ja vastaavasti 100 000 olisi jättänyt sen vastaanottamatta. Aiemmin luvut olisivat vastaavasti noin 525 000 ja 225 000.

Vuoden 2015 oleellisen vähennyksen selitykseksi Venäjän puolustusministeriö on ilmoittanut varusmiespalveluksen järjestelyjen muutokset, jotka heijastuvat positiivisesti yhteiskuntaan. Toisaalta on mahdollista, että myös kutsuntaviranomaiset ja poliisi ovat ahkerampia postin kuljettamisessa perille. Kolmas selitys sille lienee se, että kutsuntakontingenttia pienennetään ja samalla koulutetumman nuorison osuutta lisätään.

Tarkastelu siitä, olisiko asevoimilla todellista tarvetta kyseisille ”karttajille”, jätetään tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Lainsäädännöllinen tosiasia on kuitenkin se, että muuttoilmoituksen tekemättä jättäminen on hallinnollinen rikkomus, kun taas viranomaisen määräyksen noudattamatta jättäminen tutkitaan rikoslain (ven. уголовный кодекс) perusteella, mikäli yleensäkin tutkitaan.

Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että niiden kutsuntavelvollisten määrä, jotka eivät ota kutsuntamääräystä vastaan, on ollut aina viime vuosiin asti huomattava, jopa 200 000 (n. 25 %) nuorukaista. Tämä määrä on viimeisten muutaman vuoden aikana ilmoitettu jokseenkin puolet aiempaa pienemmäksi. Muutaman viime vuoden aikana ko. nuorukaisten määrä on ollut runsas 100 000 (n. 15 %) kutsuntakontingentista.

---

¹⁰²³ Астанин В. И. (2015): Фальшивое раскаяние. Независимое военное обозрение. **Löydettävissä:** http://nvo.ng.ru/realty/2015-07-31/7_uklonisty.html (9.5.2017).

¹⁰²⁴ Владимир Мухин (2015): «Заводская перспектива службы по призыву». Независимая газета от 22.05.2015. **Löydettävissä:** http://nvo.ng.ru/realty/2015-05-22/3_zavod.html (9.5.2017).

Kyse on siten varsin merkittävästä varusmiespotentiaalista.

5.1.3. Palveluskelpoisuus kutsuntatarkastuksissa

Osoituksena tietystä avoimuudesta asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö on ainakin vuodesta 2012 lähtien esiintynyt julkisuudessa ja esitellyt kutsuntojen järjestelyihin liittyviä asioita. Vuodesta 2002 vuoteen 2013 tehtävässä palvelut kenraalievleri V.V. Smirnov esitteli tilastoja nuorukaisten kutsuntojen ja varusmiespalveluksen osalta varsin säännönmukaisesti, kuten myös hänen seuraajansa kenraalievleri V.P. Tonkoškurov.

Smirnovin esityksissä on ilmeisen selvästi ollut nähtävissä mitä ilmeisimmin viranomaisten huolestuneisuus yhteiskunnan tilan kehityksestä sekä neuvostoajan kokeneen upseerin katkerasta pettymyksestä nuorukaisten suhtautumisessa varusmiespalvelukseen. Tonkoškurovin esityksissä sen sijaan on ollut leimaa antavana tietty positiivisten varusmiehiin ja varusmiespalvelukseen liittyvien asioiden voimakkaampi esille tuominen ongelmien jäädessä enemmän varjoon. Molempien virkamiesten perussanomana eri tilaisuuksissa ovat olleet mm.: 1) kutsuntavelvoitteet on aina täytetty, täytetään ja täytetään jatkossakin täysimääräisesti, 2) nuorten miesten terveydentila on huolestuttava sekä 3) kutsuntoihin liittyvät ongelmat ovat yhteiskunnallisia.

Seuraavaan taulukkoon on koottu edellä mainittujen asevoimien yleisesikunnan kutsunnoista ja henkilötäydennyksestä vastaavan järjestely- ja liikekannallepäähallinnon päälliköiden esittämää materiaalia kutsuntaikäisten nuorukaisten palveluskelpoisuudesta. Lukujen on ilmoitettu olevan prosentuaalisia niistä kutsuntamääräyksen vastaanottaneista, jotka ovat kutsuntalautakuntaan ilmestyneet. Tämän perusteella tilastot perustuisivat siten olevaiseen todellisuuteen.

Kategoria ¹⁰²⁵ \Vuosi	1985	1994	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Palveluskelpoinen (ml. vähäisin rajoituksin, A+B kategoriat)									
- Smirnov 28.9.2012	94,7	68,3	67,7	67,7	67,4 (kevät)				
- Tonkoškurov 30.9.2014		68,3			67,7	69,9	73,4		
- Tonkoškurov 31.3. 2016				68,8	69,8	73,0	74,4	77,0	
- Tonkoškurov 11.1.2017					69,9	73,4	74,9	77,0	78,3
Väliaikaisesti palvelukseen kelpaamaton (G-kategoria)									
- Smirnov 28.9.2012	1,1	6,8	4,3	4,3	5,7 (kevät)				

¹⁰²⁵ Palveluskelpoisuuskategorioiden ovat: A (A) – palveluskelpoinen, B (B) – palveluskelpoinen vähäisin rajoituksin (ei kuitenkaan kelpaa ns. eliittijoukkoihin – esim. presidentin rykmenttiin (FSO), maahanlaskujoukkoihin tai merijalkaväkeen), V (B) – rajoitetusti palveluskelpoinen, voidaan kutsua palvelukseen sodan aikana, G (I) – väliaikaisesti palvelukseen kelpaamaton, myönnetään lykkäystä aina 3 vuoteen asti, D (A) - palvelukseen kelpaamaton. Suluissa venäläinen kategorian kirjaintunnus. A-kategoriassa on lisäksi 4 alakategoriaa, joista A1 on ”priima”.

- Tonkoškurov 30.9.2014		6,8			4,3	3,7	5,7		
Rajoitetusti palveluskelpoinen (V-kategoria, palvelus vain sodan aikana)									
- Smirnov 28.9.2012	3,7	22,9	26,7	26,7	(25,5 kevät)				
- Tonkoškurov 30.9.2014					26,7	25	19,9		
Palvelukseen kelpaamaton (D-kategoria)									
- Smirnov 28.9.2012	0,5	2	1,3	1,3	1,4 (kevät)				
- Tonkoškurov 30.9.2014		2			1,3	1,4	1,5		

Taulukko 14: Kutsunnoissa tarkastettujen nuorukaisten palveluskelpoisuudesta¹⁰²⁶

Vuonna 2013 Smirnovin seuraajaksi nimitetty 41. Armeijan komentaja, kenraalieversti V.P. Tonkoškurov on siis jatkanut edeltäjänsä linjoilla lehdistötilaisuuksien osalta. Hän kuitenkin lienee tarkastanut Smirnovin aikaisia tilastoja, minkä lopputuloksena on ollut se, että tilastot ovat ”hieman kauniimpia” nimenomaan vuosien 2011–2012 palvelukseen kelpaavien osalta kuin aikanaan Smirnovin esittämät. Hänhän on myös takautuvasti tarkistanut omia laskelmiaan. Vuoden 2014 jälkeen varusmiespalvelukseen väliaikaisesti, rajoitetusti tai kokonaan kelpaamattomien tilastoja ei ole enää esitelty. Täten tendenssinä on tilastollisen positiivisuuden lisääntyminen avoimuuden kustannuksella.

Taulukon perusteella voidaan kuitenkin todeta, että venäläisten nuorukaisten terveydentila on oleellisesti huonompi kuin neuvostonuorukaisten¹⁰²⁷. Kutsunnoissa tarkastettujen palveluskelpoisten nuorukaisten suhteellinen määrä on siten Venäjällä noin

¹⁰²⁶ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 28.9.2012: Особенности комплектования войск в ходе осеннего призыва 2012 г. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова». Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=11383479@morfPressConferenceNew (9.5.2017). Vuosien 2012 - 2016 palveluskelpoistietojen osalta: 1) Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery (9.5.2017), 2) Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2016: Итоги призыва граждан на военную службу в 2015 году и особенности весеннего призыва 2016 года для комплектования Вооруженных Сил Российской Федерации. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12081997@egNews (9.5.2017) ja 3) Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.1.2017: Итоги осенней призывной кампании 2016 года. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017). Vuoden 2016 osalta kts. myös artikkelia Rossijskaja Gazeta-lehdessä, jossa siteerattiin kenraalieversti Tonkoškurovia: «Генштаб ВС: Из 620 тыс. призывников в армию отправились 152 тыс.». Löydettävissä: http://www.ng.ru/politics/2017-01-12/2_6900_prizyv.html (9.5.2017).

¹⁰²⁷ Taulukko ei siis kerro sitä koskivatko vuoden 1985 tiedot pelkästään venäläisiä vai yleisesti neuvostonuorukaisia. Vaikka elinolot olivat Neuvostoliiton hajottua Venäjällä suuria kehitystarpeita omaavia, ei niillä todennäköisesti voi kokonaisuudessaan selittää palveluskelpoisuuden äkillistä laskua. Kyse voi siten olla ainakin osin ”teknisestä palveluskelpoisuutta rajoittavasta todistuksesta”, jonka esimerkiksi lääkäri voi sopivaa korvausta vastaan antaa.

25 prosenttiyksikköä pienempi verrattuna Neuvostoliiton loppuaikaan. Noin 15 vuoden aikana Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien Venäjän nuorukaisten terveydentilassa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Palvelukseen terveytensä puolesta kelpaavien määrä on ollut jokseenkin vakio. Siten noin kaksi kolmesta nuorukaisesta on ollut palveluskelpoisia terveytensä perusteella. Palveluskelpoisten määrä on vuodesta 2014 alkaen ollut jossain määrin lisääntymään päin¹⁰²⁸. Kyse voi olla myös yhteiskunnallisesta ilmiöstä, jota tässä työssä ei tarkastella.

Taulukon mukaan nuorukaisista noin 5 %:lle on myönnetty terveydentilan perusteella lyhytaikaista lykkäystä (kategoria G). Nämä nuorukaiset saavat useimmiten määräyksen uudelleentarkastukseen puolen vuoden – vuoden kuluessa. Niin ikään noin 25 % nuorukaisista on todettu terveytensä perusteella kelpoisiksi palvelukseen vain sodan aikana (kategoria V). Neuvostoajanahan käytännössä kaikki olivat terveitä ja kelpasivat palvelukseen niin rauhan kuin sodan aikana. Palvelukseen kelpaamattomien (kategoria D) määrä on pysynyt varsin tasaisena koko uuden Venäjän historian ajan, noin 1 – 1,5 %:ssa. Kategorioihin G, V ja D määrättyjä nuorukaisia ei siis kutsuta palvelukseen ja kategoriaan V määrätty nuorukaiset määrätään reserviin (ven. запас).

On kuitenkin huomattava, että esitetty tilasto ei koske niitä kutsuntavelvollisia, jotka on vapautettu asevelvollisuudesta ja kutsunnoista varusmiespalvelusta varten muun kuin terveydentilan perusteella tai jotka ovat käyttäneet oikeuttaan palveluksesta vapauttamiseen¹⁰²⁹. Tilasto ei myös käsittele niitä nuorukaisia, joille on myönnetty lykkäystä muista kuin terveydellisistä syistä¹⁰³⁰. Lisäksi erään kansalaisjärjestön edustajan, Sergei Krivenkon mukaan joissain sotilaskomissariaateissa ovat yhä nykyään vallalla ”vanhat periaatteet” nuorukaisten terveydentilan ja palveluskelpoisuuden määrittämiseksi, minkä johdosta vuosittain joudutaan kotiuttamaan 8-9 % varusmiehistä (ennenaikaisesti, huom. PF)¹⁰³¹.

---

¹⁰²⁸ Puolustusministeriön pääsotilasterveystarkastuskeskuksen (ven. Главный центр военно-врачебной экспертизы Минобороны) mukaan vuosina 2010 – 2017 palveluksesta terveydentilan perusteella vapautettujen kutsuntaikeisten määrä on vähentynyt 10 %:lla. Puolustusministeriön uutinen 8.5.2017: В России на 10% сократилось количество призывников, освобожденных от военной службы по состоянию здоровья, löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12122369@egNews (9.5.2017). Lau-sunto on käytännössä saman sisältöinen, minkä myös Tonkoškurov toi esille tilanteen paranemisesta tammi-kuussa 2017.

¹⁰²⁹ Oikeus palveluksesta vapauttamiseen on mm. niillä, joilla on ylempi korkeakoulututkinto tai joiden veli on kuollut asevelvollisuutta suorittaessaan tai niillä, jotka ovat suorittaneet asevelvollisuuden muussa maassa. Kts. Federatiivinen laki asevelvollisuudesta ja asepalveluksesta, § 22-24. (ven. Федеральный закон от 28.03.1998 N 53-ФЗ (ред. от 01.05.2017) "О воинской обязанности и военной службе"). Nämä perusteet lienevät muuttumassa.

¹⁰³⁰ Näitä perusteita ovat mm. lähimmäisen huoltajuus, yksinhuoltajuus, suurperheellisyys (vähintään 2 lasta tai yksi lapsi ja yli 26:lla viikolla raskaana oleva vaimo), alle 3- vuotiaan lapsen invaliditeetti, palvelus sisäasiainministeriössä, valtiollisessa palolaitoksessa, valtiollisessa ja muissa rangaistusseuraamusvirastoissa, tullilaitoksessa tai kansalliskaartissa tahi on kansanedustaja tai ehdokas edustajatehtävään valtiollisissa tai aluehallinnon vaa-leissa. Kts. Federatiivinen laki asevelvollisuudesta ja asepalveluksesta, § 22-24. (ven. Федеральный закон от 28.03.1998 N 53-ФЗ (ред. от 01.05.2017) "О воинской обязанности и военной службе").

¹⁰³¹ Sergei Krivenko on «Гражданин и армия» järjestön johtaja ja presidentin hallinnon yhteydessä olevan ihmisoikeusneuvoston jäsen. Коммерсантъ 1.4.2016: «Новобранцы бегут в армию». Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/2954606> (10.5.2017).

Kenraalievosti Smirnovin mukaan syksyn 2008 kutsuntojen tulokset osoittavat, että ainoastaan 37 %:a nuorukaisesta kelpaa ”*kaikkien mittareiden*” puolesta palvelukseen. Hänen mukaansa lisäksi joka kolmas nuorukainen (32,2 %) kutsuntoihin ilmestyneistä nuorukaisista on terveytensä puolesta palvelukseen kelpaamaton.¹⁰³² Smirnov ilmeisesti tarkoitti ensiksi mainittujen osalta niitä, joiden palveluskelpoisuusluokka on A ja toisen luvun osalta kategorioita V, G ja D. Vielä vuonna 2011 Smirnov toi esille, että syksyn 2010 kutsunnoissa yli 50 %:lla kutsutuista terveydentila alensi palveluskelpoisuutta siinä määrin, että heillä ei voitu täydentää ”korkean vaatimusasteen” joukkoja¹⁰³³.

Aiemmin puolustusministeriön sotilaslääkintöpäähallinnon päällikkö Vladimir Šappo on sen sijaan ilmoittanut, että ”*syksyllä 2008 terveydentilan puolesta 340 000 nuorukaiselle oli myönnettävä lykkäystä ja syksyllä 2007 334 000:lle*”. Hänen mukaansa näiden lisäksi yli 10 000 nuorukaista oli alipainoisia, joille määrättiin lisäravintoa painon lisäämiseksi sekä 6 500 nuorukaisella todettiin puutteita hermostossa ja noin 800 henkilöä oli alkoholi- tai huumeongelmaisia.¹⁰³⁴ Šappon esittämät tiedot koskivat ahtaasti tulkittuna kategoriaa G sekä niitä palvelukseen kelpaavia, jotka sinällään olivat terveitä, kunhan saivat ”lihaa luiden ympärille”. Laajasti tulkittuna Šappon luvut käsittäisivät palveluskelpoisuusluokat G, V ja D, joiden kokonaismäärä on noin 30 % tarkastetuista.

Em. taulukon perusteella kyseiseen G-kategoriaan määrätään noin 5 % kutsunnoissa olleista. Täten syksyn 2007 tai 2008 kutsuntoihin olisi pitänyt ilmoittautua lähes 7 miljoonaa nuorukaista. Smirnovin mukaan vuoden 2009 kutsuntoihin, joissa kutsuntavelvoite on ollut kaikkein suurin, määrättiin hieman alle 1 200 000 nuorukaista. Toisen tulkinnan mukaan, jos Šappon mainitsevat luvut kattavat kategoriat G, V ja D, niin kyseisiin kutsuntoihin olisi pitänyt ilmoittautua runsas 1,1 miljoonaa nuorukaista, mikä on jokseenkin realistinen määrä. Šappon luvut eivät liene aivan perättömiä tai ovatsitten jokseenkin ”Smirnovin tasoisia”.

Kyseisen taulukon mukaisia tietoja on esitetty aiemmin myös muissa yhteyksissä. Esimerkiksi keväällä 2009 todettiin yli 30 %:a kutsuntoihin ilmestyneistä nuorukaisista terveytensä puolesta kelpaamattomaksi palvelukseen tai heille myönnettiin terveydelisistä syistä lykkäystä.¹⁰³⁵

---

¹⁰³² РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (9.5.2017).

¹⁰³³ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.V: Smirnovin lehdistötilaisuus 20.1.2011: «Итоги осеннего призыва-2010. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰³⁴ РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (9.5.2017).

¹⁰³⁵ Sama.

Syksyn 2009 kutsuntojen yhteydessä Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin 21. kutsuntakomission vt. johtaja Juri Drobyšev totesi, että Eteläisen federaatiopiiriin¹⁰³⁶ nuorukaiset ovat ”maan terveimpiä”. Hänen mukaansa Eteläisen federaatiopiiriin nuorukaisista noin 71–72 % on palveluskelpoisia, kun yleisesti Venäjällä arvo on 68-69 %. Drobyševin mukaan koko maassa palveluksesta vapautetaan ”joka kolmas tai noin 600 000 nuorukaista, kun taas Eteläisessä federaatiopiirissä joka neljäs tai noin 80 000”.¹⁰³⁷ Tämä tarkoittaisi sitä, että kyseisiin kutsuntoihin Venäjällä olisi pitänyt ilmestyä noin 1,8 miljoonaa nuorukaista. Kenraalileversti Smirnovin mukaanhan keväällä 2009 kutsuntakomissioihin määräytyistä 1 118 000 nuorukaista ilmoittautui 1 109 000 (99,1 %), kun taas keväällä 2008 kyseinen tulos oli 99 %¹⁰³⁸.

Kevään 2011 kutsuntoihin liittyen Smirnov toi esille 12.5.2011, että ”kuukauden kuluessa kutsuntojen alkamisesta (siis 1.4. – 1.5.2011) noin 300 000 nuorukaista on käynyt lääkärintarkastuksessa ja heistä 70 000 on todettu kelpaavaksi palvelukseen”. Edelleen Smirnovin mukaan ”näistä joukkoihin on lähetetty 19 000 alokasta ennen 1.5.2011 ja joukkoihin lähettäminen jatkuu 10.5.2011”¹⁰³⁹. Esitettyjen lukujen perusteella voidaan tulkita kutsuntoihin kutsuttujen ja palvelukseen määrättyjen suhdetta. Smirnovin toteamus 300 000 nuorukaisesta, joista 70 000 (n. 23 %) on todettu palveluskelpoiseksi, merkitsee, että kyseisessä kutsunnassa noin 1/4 kutsuntakomission läpikäyneistä oli määrättävissä palvelukseen. Siten 75 %:lle kyseisestä tarkastettujen erästä olisi myönnetty lykkäystä tai he olisivat terveytensä puolesta väliaikaisesti tai rajoitetusti palvelukseen kelpaamattomia tai palvelukseen kelpaamattomia.

Heinäkuussa 2011 Smirnov lisäksi totesi, että tätä nykyä runsas 1/3 nuorukaisista on terveydentilansa puolesta kykenemätön varusmiespalvelukseen¹⁰⁴⁰. Smirnov totesi saman uudelleen tammikuussa 2012 kertoen, että noin 1/3 kutsuntavelvollista on terveydellisistä syistä vapautettu rauhan ajan varusmiespalveluksesta¹⁰⁴¹.

---

¹⁰³⁶ Ko. federaatiopiiriin kuuluvat mm. Volgogradin, Krasnodarin, Rostov-na-Donon ja Astrahan kaupungit Ukrainan itäpuolella. Vuodesta 2014 alkaen siihen on kuulunut myös Krimin niemimaa.

¹⁰³⁷ РИА НОВОСТИ 16.10.2009: «СКВО: заказ министерства обороны по призывникам из ЮФО снизился на 40%». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091016/189213704.html (10.5.2017).

¹⁰³⁸ Олег Зегонов, Егор Созаев-Гурьев (2010): «Генштаб торошит абитуриентов поступать в вузы», Löydettävissä: http://www.infox.ru/authority/defence/2010/04/01/Gyenshtab_dal_abitur.phtml (9.5.2017).

¹⁰³⁹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 12.5.2011: «Особенности весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10465424@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁴⁰ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 15.7.2011: « Предварительные итоги весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления ГШ ВС РФ генерал-полковника В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10590997@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁴¹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 26.1.2012: « Итоги осеннего призыва 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10923391@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

Tämän perusteella voidaan tulkita, että ainakin kyseisestä kevään 2011 kutsuntaerästä siis noin 25 % on määrättävissä palvelukseen ja heidän palveluskelpoisuusluokkansa on A tai B. Edelleen noin 75 %:lle kutsuntaerästä myönnetään lykkäystä tai heidän palveluskelpoisuusluokkansa on V (sijoitetaan reserviin, palvelus vain sodan aikana), G (väliaikaisesti terveytensä puolesta palvelukseen kelpaamaton, lykkäystä 0,5 – 1 vuosi) tai D (vapautetaan asevelvollisuudesta). Smirnovin mukaan kokonaisuudessaan 33 % on terveytensä puolesta kykenemätön palvelukseen, joten kyseisestä 75 %:n osuudesta noin 32 %:lle myönnettiin lykkäystä muista kuin terveydellisistä syistä.

Toinen tulkinta koskee sitä, että 51 000 alokasta odotti runsaan viikon siirtämistä palveluspaikkaansa. Palvelusaikahan nykyään alkaa siitä päivästä, kun nuorukainen ilmoittautuu kokoontumispaikalle¹⁰⁴². Siten kyseisten varusmiesten 12 kuukauden palvelusajasta ensimmäiset kaksi viikkoa olivat odotusta ja siirtoa määrättyyn palveluspaikkaan. Tämä tietysti sillä edellytyksellä, että olivat saapuvilla eivätkä olleet lähteneet karkuteille.

Kolmas tulkinta koskee kutsuntoihin kutsuttavien (so. kutsuntavelvollisten, joille annetaan kutsuntamääräys) määrän suhdetta palvelukseen määrättyjen määrään. Presidentin ukaasin mukainen varusmieheksi määrättävien velvoite kevään 2011 osalta oli Smirnovin mainitsema 218 720. Jos Smirnovin mainitsemää noin 25 %:a sovelletaan tähän määrään, kutsuntaviranomaisten olisi hankittava noin 850 000 kutsuntavelvollista tarkastukseen. Tämä merkitsee, että kutsuntoihin olisi kutsuttava ainakin kolminkertaisesti se määrä kutsuntaikäisiä nuorukaisia, mitä presidentin ukaasi kulloinkin edellyttää. Tämä ei ole määrällisesti mahdotonta.

Kevään 2014 kutsuntoihin liittyen kenraalieversti Tonkoškurov toi esille 30.9.2014, että kutsunnanalaisten määrä oli 775 700 nuorukaista¹⁰⁴³, joista 686 500 (n. 88 %) ilmestyi kutsuntalautakuntaan¹⁰⁴⁴. Presidentin ukaasin mukaan varusmieheksi määrättävien velvoite oli 154 000. Tästä laskettuna palveluskelpoisia oli noin 22,5 % ja runsas puolimiljoonaa (532 500 eli n. 77,5 %) nuorukaista puolestaan palvelukseen enemmän tai vähemmän terveytensä puolesta kelvottomia tai niitä, joille syystä tai toisesta myönnettiin lykkäystä.

---

¹⁰⁴² Blogosfäärissä on esiintynyt tietoja, että varusmies pyritään lähettämään joukkoihin samana päivänä, jolloin hän ilmoittautuu kokoontumispaikalla. On tosin juttuja, joissa varusmies on odottanut kuusi päivää lähettämistä joukkoihin.

¹⁰⁴³ Valtion tilastokeskuksen mukaan vuoden kutsuntaikäluokka on noin 7 214 591 kutsuntaikäistä.

¹⁰⁴⁴ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017).

Syksyn 2015 osalta uutisoitiin varsin selkeästi, että *”avustuksen saajia (so. lykkäyksen saajia) ja palvelukseen kelpaamattomia oli paljon enemmän kuin niitä, jotka kelpasivat palvelukseen”*. Läntisen sotilaspiirin osalta mainittiin, että runsaasta 200 000 nuorukaisesta yli 110 000:lle myönnettiin lykkäystä ja 45 000 varusmiestä lähetettiin joukkoihin.¹⁰⁴⁵ Tämän perusteella Läntisessä sotilaspiirissä syksyn 2015 kutsunnoissa noin 55 %:lle myönnettiin lykkäystä ja noin 20 % lähetettiin palvelukseen. Täten palvelukseen kelpaamattomia oli noin 25 % nuorukaisista.

Aina viime vuosiin asti Venäjällä järjestettävissä kutsunnoissa palvelukseen on määrätty vähemmän varusmiehiä (palveluskelpoisuusluokka A ja B) kuin yhteenlasketusti niitä, jotka on todettu rauhan ajan palvelukseen kelpaamattomiksi väliaikaisesti, rajoitetusti tai pysyvästi (palveluskelpoisuusluokat G, V ja D) tai joille on myönnetty lykkäystä muilla kuin terveydellisillä perusteilla.

Kokonaisuudessaan kutsuntakontingentista terveytensä puolesta varusmiespalvelukseen voidaan määrätä runsas 66 %. Näiden osalta palveluskelpoisuusluokaksi on määrättävissä A tai B. Täten palvelukseen väliaikaisesti kelpaamattomia (G), rajoitetusti palveluskelpoisia (V) ja palvelukseen kelpaamattomia (D) on yhteensä noin 33 %.

Kutsuntaikäisten nuorukaisten terveydentila on hiljalleen paranemassa. Tämä merkitsee, että palveluskelpoisen kutsuntakontingentin laatu nuorukaisten terveydentilan näkökulmasta on paranemassa. Tästä seuraa, että palvelukseen terveydentilansa puolesta kelpaamattomien nuorten miesten määrä on vähenemässä.

Noin 5 %:lle kutsunnoissa käyneistä palveluskelpoisuusluokaksi on määrätty väliaikaisesti palvelukseen terveytensä puolesta kelpaamaton (G) ja myönnetty lykkäystä lyhyeksi ajaksi. Rajoitetusti palveluskelpoisten (V, rauhan aikana vapautetut) määrä on noin 25 % ja se on hieman laskemassa. Palvelukseen kelpaamattomien (D, vapautettu asevelvollisuudesta) määrässä, joka on noin 1,5 %, ei ole nähtävissä oleellista muutosta.

Oleellinen kysymys liittyy siihen osuuteen kutsuntakontingentista ja kutsuntoissa tarkasteltuihin nuorukaista, joille on myönnetty lykkäystä muista kuin terveydellisistä syistä. Kun kutsuntoihin osallistuvista vähennetään rauhan ajan palvelukseen määrättävät (n. 25 %) sekä tilapäisesti ja rajoitetusti kelpaamattomat ja palveluksesta kokonaan vapautetut kategoriat, joita yhteensä on noin 30 %, saadaan lykkäysten osuudeksi noin 45 %. Tällöin ainakin edellä mainittu suhde siitä, että palvelukseen määrätään vähemmän kuin niitä, joita syystä tai toisesta ei määrätä varusmieheksi, pitää paikkansa.

---

¹⁰⁴⁵ Российская газета 30.12.2015: «Военный строй пополнили более 147 тысяч новобранцев». Löydettyä: <https://rg.ru/2015/12/30/priziv-site-anons.html> (9.5.2017).

5.1.4. Karkuruus

Huhtikuussa 2016 Kommersant -sanomalehdessä esitettiin prosentuaalisia lukuja karkureista vuosina 2008 – 2015. Luvut oli laskettu presidentin ukaasien mukaisista va-
rusmiesmääristä. Ne on esitetty seuraavassa taulukossa, johon on lisätty erikseen pal-
velukseen määrättyjen määrät.

Vuosi	Kutsutut Kevät	Karkurit %	Yhteensä	Kutsutut Syksy	Karkurit %	Yhteensä
2015	150145	2,50	3754	147100	2,70	3972
2014	154000	2,80	4312	154100	4,00	6164
2013	153200	3,40	5209	150030	4,00	6001
2012	155570	4,70	7312	140140	4,40	6166
2011	218720	3,30	7218	135850	5,40	7336
2010	270600	2,50	6765	278821	4,90	13662
2009	305560	2,70	8250	271020	6,50	17616
2008	133200	5,00	6660	219000	2,40	5256

Taulukko 15: Karkureiden määrä kutsuttujen kokonaismäärästä¹⁰⁴⁶

Seuraavaksi tarkastellaan luettelonomaisesti sitä, mitä karkuruudesta on annettu julki-
suuteen aiemmista kutsunnoista:

- Syyskutsunnoista 2003 karkasi 24 000¹⁰⁴⁷.
- Syyskutsunnoista 2004 karkasi 21 000¹⁰⁴⁸.
- Vuonna 2005 karkasi 15 000¹⁰⁴⁹.
- Vuonna 2006 karkasi 11 900¹⁰⁵⁰.
- Kevätkutsunnoista 2007 karkasi 12 500¹⁰⁵¹ ja syyskutsunnoista 10 800 henki-
löä¹⁰⁵² sekä
- kevätkutsunnoista 2008 karkasi ”kaksi kertaa vähemmän kuin 2007” eli 6 700
henkilöä¹⁰⁵³.

¹⁰⁴⁶ Prosenttuaaliset arvot: Александр Воронов (2016): «Новобранцы бегут в армию». Kommersant.ru 01.04.2016. Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/2954606> (9.5.2017). Kutsuttujen määrän osalta kts. edellä oleva kutsuntaukaasien perusteella laadittu taulukko.

¹⁰⁴⁷ Ежедневные новости Магадана: «Минобороны РФ: В армии снова недобор призывников». Löydettävissä: <http://magadandailynews.ru/index.php/novosti-magadana/5645-minoborony-rf-v-armii-snova-nedobor-prizyvnikov> (10.5.2017).

¹⁰⁴⁸ Ежедневные новости Магадана: «Минобороны РФ: В армии снова недобор призывников». Löydettävissä: <http://magadandailynews.ru/index.php/novosti-magadana/5645-minoborony-rf-v-armii-snova-nedobor-prizyvnikov> (10.5.2017).

¹⁰⁴⁹ ИНТЕРФАКС 15.8.2008: «Бегать от армии невозможно». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/21807> (10.5.2017) ja ИНТЕРФАКС 23.9.2008: «Под ружье». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/34677> (10.5.2017).

¹⁰⁵⁰ Sama.

¹⁰⁵¹ ИНТЕРФАКС 23.9.2008: «Под ружье». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/34677> (10.5.2017).

¹⁰⁵² ИНТЕРФАКС 1.4.2008: «В России начался весенний призыв в армию». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/6899> (10.5.2017).

¹⁰⁵³ ИНТЕРФАКС 14.7.2008: «В весеннюю 2008 призывную кампанию уклонистов было вдвое меньше, чем год назад». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/21601> (10.5.2017).

Sotilassyöttäjäviraston edustajan, juridiikkakenraali A.P. Nikitinin mukaan niiden nuorten miesten määrä on vähentynyt, jotka välttelevät palvelusta. Määrät ovat hänen mukaansa edelleen varsin korkeita. Nikitinin ilmoituksen mukaan vuonna 2007 yli 1 000 nuorukaista saatettiin edesvastuuseen¹⁰⁵⁴. Kokonaisuudessaan karkuruudesta tuomittujen määrät ovat (epäiltyjen) tapauksien määrään nähden varsin vaatimattonia. Kevään 2010 kutsuntojen yhteydessä kenraalimajuri (jurid.) Nikitin toi esille, että uuden Venäjän aikana on karkuruudesta (ven. десертирство) tuomittu kaikkiaan 1 600 henkilöä.¹⁰⁵⁵ Määrä on siten jokseenkin minimaalinen suhteessa ilmoitettuihin tapauksiin. Erään arvion mukaan kutsuntoja ”karttavien” nuorten miesten määrä oli kuitenkin 1990-luvulla aivan eri luokkaa. Syksyllä 1996 karkureiden määrä oli noin 36 000 ja vuoden 1997 syksyllä yli 40 000¹⁰⁵⁶.

Venäjän puolustusministeriön ilmoitusten mukaan esimerkiksi:

- Syyskutsunnoissa 2014 noin 6 000 ei noudattanut kutsuntamääräystä tai ei ilmoittautunut kokoontumispaikalle¹⁰⁵⁷.
- Kevätkutsunnoissa 2010 määräyksen jätti vastaanottamatta 100 000 henkilöä, yli 10 000 oli muuttanut uuteen paikkaan ilman rekisteröitymistä ja 6 000 ei ilmestynyt kutsuntakomissioon kutsuntamääräyksen saatuaan¹⁰⁵⁸.
- Keväällä 2008 karkureiden määrä oli 4,4 %, ja keväällä 2009 määrä oli 2,7 %. Absoluuttisina lukuina karkureiden määrä kuitenkin merkittävästi lisääntyi kevään 2008 5 849:stä kevään 2009 8 195:een¹⁰⁵⁹.
- 1.4.2009 tilanteen mukaan Venäjällä oli 5 345 karkuria, kun taas vuonna 2007 luku oli noin 10 000¹⁰⁶⁰.
- Syksyn 2010 kutsunnoista karkasi 13 600¹⁰⁶¹.
- Syksyn 2009 kutsunnoista karkasi noin 12 000¹⁰⁶².

---

¹⁰⁵⁴ Интерфакс 28.2.2008: «Число осужденных призывников-уклонистов перевалило за тысячу». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/2133> (9.5.2017).

¹⁰⁵⁵ Российское военное обозрение №8 (78), август 2010, <http://www.coldwar.ru/rvo/082010/vesenni-priziv.php> (10.5.2017).

¹⁰⁵⁶ «Плановые задания выполнены». Вестник военной информации № 2, 1998.

¹⁰⁵⁷ РИА НОВОСТИ 4.4.2015: «Генштаб: более 50% уклонистов привлечены к уголовной ответственности». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20150404/1056581671.html (10.5.2017).

¹⁰⁵⁸ РИА НОВОСТИ 1.10.2010. Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20101001/280978038.html (10.5.2017).

¹⁰⁵⁹ РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (10.5.2017).

¹⁰⁶⁰ РБК от 1.4.2009: В России начался весенний призыв в армию. Löydettävissä: <http://www.rbc.ru/society/01/04/2009/5703d2f09a79473dc814d5b1> (10.5.2017). Smirnovin kevään 2009 kutsuntoja koskeva luku täsmää asiassa syksyn 2008 luvun kanssa.

¹⁰⁶¹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 20.1.2011: «Итоги осеннего призыва-2010. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017) ja Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 12.5.2011: «Особенности весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁶² Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 20.1.2011: «Итоги осеннего призыва-2010. Пресс-конференция начальника ГОМУ

- Kevään 2011 osalta Smirnovin mukaan kutsuntakomissioon saapumatta oli toukokuun puolivälissä jo yli 7 000 ja lisäksi yli 13 000 nuorukaista ”katosi” matkalla kokoontumispaikalle¹⁰⁶³.
- Heinäkuussa 2011 Smirnovin mukaan kevään 2011 kutsunnoista karkasi 8 200, mikä oli syksyn 2010 määrää ”hieman pienempi”¹⁰⁶⁴.
- Syyskuussa 2012 Smirnovin ilmoitti, että kevään 2011 kutsunnoista karkasi sitenkin vain 7 271 ja kevään 2012 kutsunnoissa 7 325¹⁰⁶⁵.
- Tammikuussa 2012 Smirnov ilmoitti edellä esitetyt luvut syksyn 2010 ja 2011 osalta¹⁰⁶⁶.
- Kevätkutsunnoista 2013 karkasi yli 7 000 ja syyskutsuntojen osalta yli 3 000 jo lokakuussa¹⁰⁶⁷.
- Heinäkuun 2014 ilmoituksen mukaan vuonna 2013 karkureita olikin 5 225¹⁰⁶⁸.
- Kevätkutsunnoista 2014 karkureita oli yli 4 300¹⁰⁶⁹ sekä

ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017) ja Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 12.5.2011: «Особенности весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10465424@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁶³ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 12.5.2011: «Особенности весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10465424@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁶⁴ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 15.7.2011: « Предварительные итоги весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления ГШ ВС РФ генерал-полковника В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10590997@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁶⁵ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 28.9.2012: Особенности комплектования войск в ходе осеннего призыва 2012 г. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова. Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=11383479@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁶⁶ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 26.1.2012: « Итоги осеннего призыва 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10923391@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁶⁷ Puolustusministeriön uutinen 28.10.2013: «Министр обороны России генерал армии Сергей Шойгу принял участие в пленарном заседании Общественного совета при Минобороны России». Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11861914@egNews (9.5.2017).

¹⁰⁶⁸ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 17.7.2014. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11969983@egNews (9.5.2017). Kts myös: Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017). Luku on käytännössä sama kuin molemmat taulukossa esitetyt luvut.

¹⁰⁶⁹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 17.7.2014. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11969983@egNews (9.5.2017). Kts myös: Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения

- Tonkoškurovin alaisen, eversti Aleksei Knjazevin mukaan karkureita ”vuonna 2012 oli 8 700, vuonna 2013 yli 6 900, vuonna 2014 vähän yli 6 000, vuonna 2015 4 700 ja keväällä 2016 noin 3 000. Tällä betkellä (so. marraskuu 2016) niiden luku on 1 400, jotka välttelevät asepalvelusta”.¹⁰⁷⁰ Ongelmana tässä on nimenomaan se, että Knjazev ei mainitse millä tavalla karkuruus syntynyt ja mitä kutsuntaa luvut koskivat.

Toukokuussa 2011 kenraalieversti Smirnov totesi, että ”tilanteessa ei ole nähtävissä muutosta parempaan”¹⁰⁷¹. Taulukon perusteella Smirnov oli oikeassa. Maaliskuussa 2015 Tonkoškurov totesi, että karkureiden määrä olisi hieman laskemassa. Hänen mukaansa ”niiden määrä, jotka ottivat vastaan kutsuntamääräyksen, mutteivat ilmestyneet kutsuntakomissioon oli noin 6 000, mikä oli 7 % vuoden 2013 vastaavaa aikaa pienempi”¹⁰⁷², mikä ei esitetyn taulukon mukaan pidä paikkaansa. Edelleen maaliskuussa 2016 Tonkoškurov ilmoitti, että karkureita vuonna 2014 oli 6 157 ja 4 766 vuonna 2015¹⁰⁷³.

Edellä esitetyn perusteella näyttää vahvasti siltä, että taulukossa esitetyt luvut perustuvat Yleisesikunnan ao. päähallinnon tietoihin ja esitetyt tiedot ovat ainakin suuntaa antavia. Kyse on todennäköisesti kuitenkin niistä ”kadonneista” nuorukaisista, joiden tiedot sotilaskomissariaatit tai puolustusministeriö on lähettänyt sotilassyöttäjän toimistoon syyteharkintaa varten. Karkuruudesta tuomittuja on ”tapausten” määrään nähden varsin vaatimaton määrä.

Usein tiedotetaan niiden nuorukaisten määrästä, jotka ovat kutsuntamääräyksen saaneet, mutta jääneet saapumatta kutsuntakomissioon (ven. уклонист). Tämä on osa totuutta, sillä jossain tapauksissa on ilmoitettu myös niistä nuorukaisista, jotka ovat karanneet kutsuntakomission tarkastuksen jälkeen. Sotilassyöttäjän ilmoittamista tie-

---

весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017).

¹⁰⁷⁰ Российская газета 14.11.2016: «Минобороны насчитало 1,4 тысячи "уклонистов" от армии». Löydettävissä: <https://rg.ru/2016/11/14/minoborony-naschitalo-14-tysiachi-uklonistov-ot-armii.html> (9.5.2017).

¹⁰⁷¹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 12.5.2011: «Особенности весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10465424@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁷² Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2015. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12012793@egNews (9.5.2017).

¹⁰⁷³ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2016: Итоги призыва граждан на военную службу в 2015 году и особенности весеннего призыва 2016 года для комплектования Вооруженных Сил Российской Федерации. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12081997@egNews (9.5.2017). Kts. myös Независимая газета 27.3.2015: «Железный занавес для уклонистов». Löydettävissä: http://www.ng.ru/armies/2015-03-27/3_kartblansh.html (9.5.2017).

doista ei käy ilmi, mikä osuus on niillä, jotka ovat karanneet palveluspaikastaan. Olettavaa on, että syyttäjäviranomaiset (kuten asevoimatkin) ovat enemmän kiinnostuneita viimeksimainituista, sillä karkuruus joukosta vaikuttaa suoraan sen vahvuuteen ja valmiuteen.

Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että esitetty taulukko ja muut luvut antavat kuitenkin käsityksen siitä karkureiden määrästä, joka on vastaanottanut kutsuntamääräyksen, mutta jättänyt ilmestymättä kutsuntakomissioon tai kokoontumispaikalle. Näiden karkureiden määrä on keväisin ollut hieman yli 3 % kutsutuista ja vastaavasti syksyn kutsunnoissa hieman yli 4 % kutsutuista, mikä maavoimien yhtymien näkökulmasta tarkoittaa, että jokaisessa kutsunnassa yhden prikaatin lähinnä miehistöön kuuluvat ovat karkuteilla niiden kymmenien tuhansien seassa, jotka eivät ole kutsuntoihin yleensäkään ilmoittautuneet. Kokonaisuudessaan voidaan kuitenkin todeta, että tendenssi on laskeva, minkä voi havaita alkaneen vuoden 2010 jälkeen. Tämähän ei kuitenkaan vaikuta asevoimien vahvuuteen suoraan, sillä osa kyseisistä karkureista ei ole koskaan joukkoonsa ilmoittautunutkaan.

5.1.5. Koulutustaso

Asevoimien ongelmana on ollut se, että varusmiehiksi määrättyjen koulutustaso on lähtökohtaisesti ollut varsin matala¹⁰⁷⁴. Perimmäisenä syynä tähän oli 1993 hyväksytty laki asevelvollisuudesta ja -palveluksesta, jossa lueteltiin lukuisia lykkäys- ja palveluksesta vapauttamisen perusteita. Esimerkiksi ammatilliseen korkeakouluun kirjoittautuminen on ollut lainsäädännön mukainen peruste kutsunnoista vapauttamiselle ja valmistumisen jälkeen varusmiespalveluksesta vapauttamiselle. Ylemmän korkeakoulututkimmon suorittaneita kandidaatin tai tohtorin oppiarvon omaavia ei siten kutsuttu yleensäkään palvelukseen (laki asevelvollisuudesta ja asepalveluksesta §23). Muita lykkäykseen oikeuttavia perusteita ovat olleet mm. terveyteen liittyvät ja lukuisat perhesosiaaliset syyt.¹⁰⁷⁵

Edellä mainitusta huolimatta Venäjän asevoimien järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päälliköt ovat käytännössä aina tuoneet esille, että presidentin ukaasin mukainen varusmiestäydennys asevoimiin on toteutettu ”100-prosenttisesti”. Täten lähtökohtaisesti kutsunnat ovat koskeneet korkeintaan ns. yleisen oppivelvollisuuden (suomalaista käsitettä käyttäen) suorittaneita¹⁰⁷⁶. Rivit on täytetty siis huolimatta siitä, että osa kutsuntaikäisistä välttelee kutsuntoja, osa karkaa matkalla palveluspaikkaan tai palveluspaikasta ja osa joudutaan kotiuttamaan ennen aikojaan.

---

¹⁰⁷⁴ «Плановые задания выполнены». Вестник военной информации № 2, 1998.

¹⁰⁷⁵ Федеральный закон от 28.03.1998 № 53-ФЗ «О воинской обязанности и военной службе», § 22 – 24.

¹⁰⁷⁶ Venäjällä vähintään 9 luokkaa. Tätä on mahdollisuus täydentää 10. ja 11. luokilla, joissa opiskelu on mahdollista, muttei pakollista.

Tämän asevoimien koulutustasoon oleellisesti vaikuttavan ”puutteen” kenraalieversti Smirnov toi esille vielä tammikuussa 2010 varsin pettyneesti toteamalla, että ”*opiskelijoita (ven. cmydenm) ei kutsuta palvelukseen*”¹⁰⁷⁷. Poikkeuksen tekevät ne opetuslaitokset, joissa on ns. sotilasoppituoli. Niistä valmistuttuaan opiskelija ylennettiin upseeriksi ja hän jatkoi palvelusta reservissä – käymättä siis varsinaista varusmiespalvelusta. Näitä upseereita kutsuttiin aikanaan palvelukseen ns. kaksivuotisina upseereina ja heidän asemansa määritettiin sopimussotilaina. He olivat valmistuneet ja erikoistuneet tiettyyn tehtävään (tehtävälään) ja heidät oli sijoitettu reserviin upseerin arvoon ylennettyinä¹⁰⁷⁸.

Smirnovin mukaan näitä reservinupseereita on ainakin vuodesta 2011 kutsuttu palvelukseen strategisiin ohjusjoukkoihin, avaruusjoukkoihin, ilma- ja merivoimiin. Näissä joukoissa heistä on koulutettu alipäällystä erikoiskoulutuksensa edellyttämiin tehtäviin. Osa on voitu sijoittaa myös ”rivijoukkoihin” (ven. режимная воинская часть) ja joukko-osastoihin, jotka ylläpitävät jatkuvaa taistelupäivystystä ”monimutkaisilla” asejärjestelmillä. Keväällä 2011 korkeakoulutuksen saaneita kutsuttiin varusmieheksi yhteensä 43 000 ja 26 000 syksyllä 2011¹⁰⁷⁹. Kenraalieversti Smirnovin mukaan em. syksyn osuus oli noin 19,2 % ja keväällä 2012 palvelukseen määrättyjen korkeakoulutettujen osuus oli noin 22,9 %¹⁰⁸⁰.

Presidentin aloitteen perusteella vuonna 2013 duumassa valmisteltiin lakimuutosta, jonka mukaan korkeakouluissa opiskelevat voisivat suorittaa vuoden varusmiespalveluksen neljänä kolmen kuukauden jaksona opiskelun lomassa. Kokeiluluontoisesti vapaaehtoinen menettely perinteisen varusmiespalveluksen suorittamiseksi otettiin käyttöön syksyllä 2014 yhteensä 60 korkeakoulussa ja sen oli tarkoitus kestää vuoteen 2017

---

¹⁰⁷⁷ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 20.1.2010: «Итоги осеннего призыва-2010. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017). Opiskelijalla (ven. студент) Smirnov tarkoitti ilmeisesti korkeakoulussa kandidaatin, erikoisasiantuntijan tai maisterin opetusohjelmassa opiskelevia. Smirnovin mukaan vuonna 2008 palvelukseen kutsuttiin noin 31 000 valmistunutta ja 2009 43 000 valmistunutta. Kts. Олег Зегонов, Егор Созасв-Гурьев (2010): «Генштаб торопит абитуриентов поступать в вузы», Löydettävissä: <https://www.fox.ru/news/61/social/defence/45206-genstab-toropit-abiturientov-postupat-v-vuzy/> (9.5.2017).

¹⁰⁷⁸ Федеральный закон от 28.03.1998 № 53-ФЗ «О воинской обязанности и военной службе», § 22 – 24, muutokset 3.4.2017.

¹⁰⁷⁹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 26.1.2012: «Итоги осеннего призыва 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10923391@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁸⁰ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 28.9.2012: Особенности комплектования войск в ходе осеннего призыва 2012 г. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова. Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=11383479@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

asti. Kyseisen palvelusmuodon järjestelyyn korkeakoulujen sotilasoppituleissa ja siviilikorkeakoulujen sotilaskoulutuskeskuksissa osallistui 15 000 opiskelijaa¹⁰⁸¹.

Puolustusministerin sijaisen Nikolai Pankovin mukaan tätä nykyä kyseiseen ”sotilaalliseen koulutukseen osallistuu noin 60 000 opiskelijaa, joista noin 20 000:n opiskelu tähtää miehistö- ja alipäällystötehtäviin. Muut noin 40 000 sotilasoppituleiden ja sotilaskoulutuskeskusten opiskelijaa valmistuvat upseereiksi”. Näitä upseeriksi koulutettavia ei edelleenkään kutsutaisi palvelukseen.¹⁰⁸² Järjestely pyrkii lisäämään koulutetun miehistö- ja alipäällystön sijoittamista reserviin¹⁰⁸³ ja sen varjolla myös rekrytointia palvelukseen.

Vuoden 2017 alussa duuman käsittelyssä tarkasteltiin lakimuutoksia, joiden mukaan myös sotilasopetuslaitoksissa voitaisiin kouluttaa henkilöstä miehistö- ja alipäällystötehtäviin.¹⁰⁸⁴ Tämä tarkoittaa sitä, että asevoimissa esiintyy puutetta myös sopimusso-tilaisten miehistöaineksesta.

Em. järjestelyt perustuvat siihen, että 2010-luvulla asevelvollisuuslakia muutettiin niin, että palvelukseen voidaan kutsua myös mm. keskiasteen tai sitä ylemmältä ammatillisessa korkeakoulusta valmistuneita opiskelijoita (kandidaatti, erikoisasiantuntija tai maisteri). Näillä opiskelijoilla on edelleen oikeus lykkäykseen korkeintaan opiskelun ajan, joka vähimmillään kestää 2 vuotta ja 10 kuukautta¹⁰⁸⁵. Täten siis korkeakoulussa opiskelu ei enää automaattisesti vapautta kutsunnoista.

Tämän lisäksi ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla on vuodesta 2014 Tonkoškurovin mukaan mahdollisuus valita joko vuoden varusmiespalvelus tai kahden vuoden palvelus sopimusso-tilaana¹⁰⁸⁶. Alkuvuonna 2017 Tonkoškurovin mukaan ”15 vuotta sitten 3 %:lla varusmiehistä oli korkeakoulututkinto ja nyt luku on yli 19 %”¹⁰⁸⁷.

---

¹⁰⁸¹ Владимир Мухин (2015): «Железный занавес для уклонистов». Независимая газета от 27.03.2015. Löydettävissä: http://www.ng.ru/armies/2015-03-27/3_kartblansh.html (9.5.2017).

¹⁰⁸² Независимая газета 27.1.2017: «Служба в расрочку становится элитной». Löydettävissä: http://www.ng.ru/politics/2017-01-27/1_6914_sluzba.html (10.5.2017). Uutisen mukaan ”epävirallisten tietojen mukaan vuosittain luutnanteiksi valmistuu ja sotilaskommissariaateissa ilmoittautuu noin 5 000 entistä opiskelijaa”.

¹⁰⁸³ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2015. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12012793@egNews (9.5.2017).

¹⁰⁸⁴ Независимая газета 27.1.2017: «Служба в расрочку становится элитной». Löydettävissä: http://www.ng.ru/politics/2017-01-27/1_6914_sluzba.html (10.5.2017).

¹⁰⁸⁵ Keskiasteen ammatillisessa oppilaitoksessa (jonka opetusohjelmalla on valtiollinen akkreditointi) vahvistettu opiskeluaika on 2 vuotta ja 10 kuukautta. Alemman korkeakoulututkinnon (kandidaatti) mahdollistavassa oppilaitoksessa opiskeluaika noin 4 vuotta. Ylemmän korkeakoulututkinnon tai jatkotutkinnon (maisteri, erityisasiantuntija, tohtori) hankkiminen vie tätäkin enemmän.

¹⁰⁸⁶ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2015. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12012793@egNews (9.5.2017). Lehtitietojen mukaan valinnanmahdollisuus koski kaikki varusmiehiä. Kts. Независимое военное обозрение 26.4.2014: «Путин подписал закон о выборе призывником способа службы в армии». Löydettävissä: <http://nvo.ng.ru/news/470496.html> (10.5.2017).

¹⁰⁸⁷ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.1.2017: Итоги осенней призывной кампании 2016 года. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017).

Täten asevoimissa olisi varusmiespalveluksessa noin 60 000 korkeakoulusta valmistunutta.

Lainsäädännöllisten rajoitusten poistaminen tai muuttaminen on siten oleellisesti laajentanut kutsuntavelvollisten määrää sekä mahdollistanut koulutetumman nuorison kutsumisen varusmiespalvelukseen. Samalla on luotu vapaaehtoisuuteen perustuva menettely, jonka avulla lisätään todennäköisyyttä sille, että ylemmän korkeakoulututkinnon omaava nuorukainen valitsee kahden vuoden palveluksen sopimussotilaana. Kyseisenlaiset lainsäädännölliset muutokset ovat mahdollisia Venäjällä, sillä jonkinlaista oppositiota poliittiselle mekanismille edustaa lähinnä valtionvarainministeriö ja sekin vain rajallisten rahallisten resurssien näkökulmasta.

5.1.6. Sopimussotilasjärjestelmä

Kenraalieversti Smirnov totesi syyskuussa 2009, että asevoimissa palveli 1.1.2009 asti 335 000 upseeria ja 140 000 kanta-aliupseeria. Edelleen Smirnov toi esille, että ”vuoden 2009 lopulla upseereista jää jäljelle 150 000, kanta-aliupseeri-instituutio lakkautetaan ja sopimussotilaiden määrää vähennetään”.¹⁰⁸⁸ Täten lähtökohtaisesti sopimussotilasjärjestelmän sisältöä oli tarkoitus muuttaa, sillä sopimussotilaiden määrää on tarkoitus vuodesta 2012 alkaen lisätä noin 50 000 - 55 000 henkilöllä vuosittain siten, että vuonna 2017 heitä olisi palveluksessa noin 425 000.

Lakkautetun kanta-aliupseeri-instituution korvaajana aloitettiin vuonna 2009 ammatillipäälylystön (ven. сержант) koulutus, joka kestää vajaa kolme vuotta, puolustusministeriön 22 sotilasopetuslaitoksissa. Kokonaisuudessaan koulutettavien määrä oli vielä vuonna 2011 varsin vaatimaton, noin 1 000 henkilöä¹⁰⁸⁹. Tämä viittaisi siihen, ettei kaikkia kanta-aliupseereita järjestelmää uudistettaessa irtisanottu, vaan ainakin osa heistä jatkoi palvelusta siviilihenkilöinä.

Smirnovin mukaan vuonna 2012 sopimussotilaita oli n. 186 400 ja rekrytoinnin tehostamiseksi oli valmisteltu 66 rekrytointipistettä ympäri Venäjää¹⁰⁹⁰. Oleellista muutosta ei siis ollut tapahtunut vuoden 2010 jälkeen, jolloin palveluksessa ilmoitettiin olevan

---

¹⁰⁸⁸ РИА НОВОСТИ 30.9.2009 «Осенью в армию призовут 10-12 тысяч человек с судимостью – Минобороны». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20090930/187000888.html (10.5.2017).

¹⁰⁸⁹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 15.7.2011: « Предварительные итоги весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления ГШ ВС РФ генерал-полковника В. Смирнова». Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10590997@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁹⁰ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 28.9.2012: Особенности комплектования войск в ходе осеннего призыва 2012 г. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова. Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=11383479@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

noin 180 000 sopimussotilasta, joista noin 75 000 palveli pysyvän valmiuden joukoissa¹⁰⁹¹. Kenraalieversti Smirnovin mukaan vuodesta 2005 alkaen Tshetshenian tasavallassa sijaitsevat yhtymät ja yksiköt on täydennetty pelkästään sopimussotilailla ja ”yhtään varusmiestä siellä ei ole”¹⁰⁹². Täten lähtökohtana lienee ollut se, että ns. kuumiin pisteisiin ei varusmiehiä lähetä, vaan sopimussotilaat sijoitetaan nimenomaan ”uhanalaisiin” joukkoihin.

Seuraavassa taulukossa on esitetty presidentti Putinin vahvistama toimeksianto sopimussotilaiden määrän lisäämisestä asevoimissa.¹⁰⁹³

PRESIDENTIN TOIMEKSIANTO SOPIMUSSOTILAIDEN MÄÄRÄSTÄ

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sopimussotilaiden määrä	186 400	240 000	295 000	350 000	400 000	425 000
Lisäys		53 600	55 000	55 000	50 000	25 000
Tilanne 31.3.2016		241 400	295 000	352 200		
Varusmiehiä sopimussotilaaksi 31.3.2016		10 000	12 300	16 900		

Taulukko 16: Presidentin toimeksianto asevoimien sopimussotilaiden määrästä¹⁰⁹⁴

Taulukkoon on lisätty kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin esittämät luvut niistä henkilöistä, jotka ovat sopimussotilaita ja jotka varusmiespalveluksen jälkeen ovat jatkaneet palvelustasopimussotilaina¹⁰⁹⁵. Kyseisen toimeksiannon perusteista uutisoitiin jo loppuvuodesta 2011, jolloin silloisen presidentti Medvedevin mukaan vuosina 2016 – 2018 varusmiesten ja sopimussotilaiden suhde saatetaan 10:90:een tai 20:80:een.¹⁰⁹⁶ Varusmiehiä olisi siis 10–20 % sopimussotilaiden määrästä. Tämän perusteella varusmiesten määrän vuoden 2016 jälkeen pitäisi olla noin 100 000 – 200 000.

¹⁰⁹¹ Олег Зегонов, Егор Созаев-Гурьев (2010): «Генштаб торопит абитуриентов поступать в вузы», Löydettävissä: <https://www.infox.ru/news/61/social/defence/45206-genstab-toropit-abiturientov-postupat-v-vuzy?> (9.5.2017).

¹⁰⁹² Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 26.1.2012: «Итоги осеннего призыва 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации генерал-полковника В.В. Смирнова». Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10923391@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹⁰⁹³ Поручение Президента РФ от 11 августа 2011 г. N 8887. Löydettävissä: <http://мультимедиа.минобороны.рф/multimedia/photo/gallery.htm?id=5080@cmsPhotoGallery> (26.1.2012).

¹⁰⁹⁴ Tämä ukaasi käytännössä lopetti julkisuudessakin käytävän vilkkaan keskustelun asevoimien henkilötäydennyksen vaihtoehtojen tulevaisuudesta. Ukaasista lähtien vaikutti siltä, että täydennys pyritään toteuttamaan kahta tietä, joissa molemmissa oli varsin suuria haasteita. Keskustelusta yksityiskohtaisemmin kts. esim. Roger N. McDermott (2011): *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces, Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC, s. 107–118.

¹⁰⁹⁵ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalieversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2016: Итоги призыва граждан на военную службу в 2015 году и особенности весеннего призыва 2016 года для комплектования Вооруженных Сил Российской Федерации. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12081997@egNews (9.5.2017).

¹⁰⁹⁶ <http://www.forbes.ru/news/76858-medvedev-cherez-5-7-let-dolya-prizyvnikov-v-armii-rf-sokratitsya-do-10-20>. (25.11.2011)

Vuonna 2014 puolustusministerin sijaisen Nikolai Pankovin mukaan Venäjän asevoimiin oli rekrytoitu yli 90 000 sopimussotilasta, joiden määrä loppuvuodesta 2014 ”oli saavuttanut historiallisen maksimin – 295 000 ja samalla varusmiesten määrä on 22 000 henkilöä pienempi”¹⁰⁹⁷. Sopimussotilaiden määrä täsmää siten Tonkoškurovin runsasta vuotta myöhemmin esittämään lukuun. Pankovin ilmoituksen perusteella varusmiehiä olisi ollut vuonna 2014 noin 273 000, mutta kyseisenä vuonna piti varusmieheksi presidentin ukaasien mukaan määrätä yhteensä 308 000 henkilöä. Vajaus olisi siten noin 35 000 (11 %) varusmiestä.

Puolustusministeri Šoigun mukaan keväällä 2015 sopimussotilaiden määrä ylitti varusmiesten määrän 24 000 henkilöllä. Šoigun mukaan palveluksessa oli 300 000 sopimussotilasta ja kutsuttuja varusmiehiä noin 276 000.¹⁰⁹⁸ Hänen esittämä varusmiesmäärä täsmää siten Pankovin aiemmin esittämään määrään, mutta ei esitettyyn taulukkoon koskien varusmiesten määriä, jotka perustuvat presidentin ukaaseihin. Sen sijaan sekä Pankovin että Šoigun esittämät varusmiesmäärät ovat lähes samassa taulukossa esitetyn arvioidun varusmiesvahvuuden keskiarvon, noin 268 000, mukaiset. Keväällä 2017 asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanohallinnon päälikön sijainen, kenraalimajuri Jevgeni Burdinski totesi, että ”tällä hetkellä palveluksessa on 387 700 sopimussotilasta”¹⁰⁹⁹.

Ilmeistä siis on, että joko sopimussotilaiden rekrytointi ei toistaiseksi ole onnistunut täysin suunnitellulla tavalla tai sitten varusmiesten todelliset määrät ovat jotain muita kuin aiemmin varusmiehiä koskevassa taulukossa mainitut erityisesti kutsuntoihin ilmestyneiden osalta. Kolmas selitysvaihtoehto on tietysti se, että presidentti Medvedevin julistamat luvut ovat kokeneet oleellisia muutoksia. Edellämainitut tulkinnat eivät ole toisiaan poissulkevia.

5.1.7. Arviot ja jatkokehitys

Edellä olevan perusteella voidaan tehdä seuraavia arvioita, jotka liittyvät varusmiespalveluksen perusteisiin, rakenteelliseen ja sisällölliseen kehittämiseen sekä informaatiolliseen vaikuttamiseen ja kutsuntaerän vahvuuteen.

Varusmiespalveluksen perusteet

Lainsäädännölliset uudistukset varusmiesjärjestelmän osalta ovat kohdistuneet kol-

---

¹⁰⁹⁷ Puolustusministeriön uutinen 19.12.2014: «Численность военнослужащих по контракту в Вооруженных Силах России достигла в этом году исторического максимума». Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12004213@egNews (9.5.2017).

¹⁰⁹⁸ Иван Петров (2015): В российской армии впервые стало больше контрактников, чем срочников, 28.04.2015, Löydettävissä: <https://rg.ru/2015/04/28/army-site.html> (28.04.2015).

¹⁰⁹⁹ Newsru.com 31.3.2017: «В пяти регионах РФ весенний призыв из-за плохой погоды начнется на месяц позже». Löydettävissä: <http://www.newsru.com/russia/31mar2017/burdinsky.html> (10.5.2017).

meen tekijään, jotka liittyvät lähinnä lykkäysperusteisiin, kutsuntajärjestelyihin ja varusmiespalvelusaikaan. Kokonaan uusi rakenteellinen muutos on sopimussotilasjärjestelmän käyttöönotto.

Lykkäys- tai palveluksesta vapauttamisen perusteiden muutoksilla näyttäisi olevan varusmiesaineksen määrällisen ja laadullisen parantamisen motiivi. Se liittyy myös nuorukaisten terveydentilan tarkastusprosessin kehittämiseen, jolloin myös sotilaskomisariaatteja uudistettiin. Oleellinen rajoittava tekijä on laissa asevelvollisuudesta ja -palveluksesta mainitut perusteet, joilla lykkäystä on myönnettävä tai varusmiespalveluksesta vapautettava.

Pyrkimyksenä on myös se, että varusmiesten lähtökohtainen koulutustaso olisi nykyistä korkeampi. Demografisen kehityksen seurauksena kutsuntaikäisten nuorukaisten määrä on vähentynyt merkittävästi. Aivan viime vuosina on ollut havaittavissa vähenemisen hidastumista. Kutsuntoihin määrättävien nuorukaisten osuus on ollut käytännössä noin 10 %:n luokkaa kaikista kutsuntavelvollisista. Kutsuntaikäisten ja -velvollisten nuorukaisten määrä sinänsä ei ole ollut asevoimien vahvuutta rajoittava tekijä.

Tämän johdosta kutsuntajärjestelmä on voimakkaasti selektiivinen, sillä palveluksen ulkopuolelle jäävä 90 %:n osa kutsuntavelvollisista sisältää myös niitä, jotka ovat ammatillisessa koulutuksessa tai korkeakoulussa opiskelevia. On siten ”lainmukaisesti luonnollista”, että se kutsunnat eivät ole miesten keskuudessa yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta voimistava tekijä. Tämä lähtökohtainen ongelma on vielä suurentunut monissa kutsuntaprosessin vaiheissa poistuman muodossa.

Tämän johdosta on ilmeistä, että aina 2010-luvulle tultaessa asevoimien varusmiesainekes on ollut mitä todennäköisimmin koulutus- ja sosiaaliselta tasoltaan yhteiskunnan vähäosaisimmista kerroksista. Tästä kertoo yhä tänä päivänä se, että kutsunnoissa tarkastettujen nuorukaisten terveydentila käytännössä joka kolmannen osalta ollut ainakin tilapäisenä esteenä varusmiespalvelukseen määräämiselle. Tämä siksi, että heillä ei mahdollisesti ole yksinkertaisesti ollut varaa hankkia lain edellyttämiä lykkäys- tai vapauttamisperusteita. Vähäosaisuus voi selittää myös sitä, miksi kutsuntatilaisuutta varsin sankoin joukoin on pyritty välttämään aina Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien. Tässä kehityksessä on muutosta havaittavissa vasta aivan viime vuosina.

Toisaalta 2010-luvulla joidenkin kutsuntojen osalta oli nähtävissä, että määrälliset tarpeet olivat laadullisia tärkeämpiä, mikä ilmeni esimerkiksi tuomionsa kärsineiden silyttämisestä kutsuntakontingenttiin¹¹⁰⁰. Vaikka kenraalievosti Smirnov oli sinällään

---

¹¹⁰⁰ РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (9.5.2017).

oikeassa perustellessaan asiaa nuorukaisten perustuslaillisella oikeudella ja tasa-arvolla, ei sitä kovin helposti voi perustella yksiköiden suorituskykyjen laadullisen parantamisen näkökulmasta.

Vastaavasta asiasta on kyse niiden kutsuntavelvollisten osalta, jotka ovat muuttaneet ulkomaille jostakin syystä. Ulkomailla asuminen (opiskelu)¹¹⁰¹ tai asepalveluksen suorittaminen muun valtion asevoimissa ei venäläiselle kutsuntavelvolliselle enää ole asepalveluksesta vapauttamisen peruste. Vaikka kyse on sinällään marginaalisesta määrästä, on kyseinen joukko todennäköisesti kuitenkin koulutustasoltaan ja tulotasoltaan niitä, joita asevoimat henkilöstön laadullisen kehittämisen näkökulmasta juuri tarvitsivat.

Lopputuloksena kutsuntaprosessista vaikuttaa olevan se, minkä armeijankenraali Nikolai Makarov toi syksyllä 2010 esille. Hänen mukaansa palvelukseen kutsutaan alle 13 % nuorukaisista, jotka ovat terveitä ja muita ei kutsuta terveydellisistä syistä. Edelleen hänen mukaansa niiden joukossa, joille määrättiin lykkäystä tai jotka vapautettiin palveluksesta terveydellisistä syistä – *”yli 40 %:lla asianmukaiset dokumentit oli bankittu tai jollain keinoin tehty”*¹¹⁰².

Tilastojen mukaan kutsuntatarkastuksissa olleiden terveydentila on hiljalleen parane-massa, mikä kertoo jossain määrin yhteiskunnallisesta kehityksestä. Koulutustason osalta pääosa varusmiehistä on edelleen pääosin niitä, jotka ovat käyneet perusoppi-velvollisuuden (9 tai 11 luokkaa) ja joilla ei ole ammatillista tai korkeakoulutusta. Venäjän sotilasviranomaisten mukaan korkeakoulutusoisten varusmiesten määrä on lisääntymässä ja olisi tätä nykyä noin 20 % varusmiehistä. Se tarkoittaisi varusmiespalveluksen aloittavien osalta, että noin 30 000 varusmiehellä on ylempi kuin peruskou-lutustausta, mutta noin 120 000:lla on takanaan korkeintaan peruskoulutus.

Edellä olevan perusteella on ymmärrettävää, että kutsuntavelvollisten etukäteiskoulu-tukseen on viime vuosina panostettu aiempaa enemmän. Sotilaallinen ”alkeiskoulu-tus” on jälleen tätä päivää niin koululaitoksessa kuin erityisesti nuorisolle suunnatussa DOSAAF-järjestössä¹¹⁰³. Niiden kyseisessä järjestössä koulutusta saaneiden määrä, jotka määrätään varusmieheksi, on viime vuosina ollut kasvussa.

---

¹¹⁰¹ Kenraalievosti Smirnovin mukaan yli 10 000 venäläistä kutsuntaikäistä on tällä hetkellä ulkomailla ja heitä ei voida kutsua palvelukseen lainsäädännön edellyttämällä tavalla. ИНТЕРФАКС 1.10.2009: «Призыв – осень против весны». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/103020> (10.5.2017)

¹¹⁰² Российская газета 22.09.2010: «Глава Генштаба: Сегодня в армию призывается не более 13 процентов молодых людей». Löydettävissä: <https://rg.ru/2010/09/22/army-anons.html> (9.5.2017).

¹¹⁰³ Kts. Постановление Правительства Российской Федерации от 28 ноября 2009 г. № 973 «Об Общероссийской общественно-государственной организации "Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту России». DOSAAF:n toiminnasta kts. esimerkiksi Независимая газета 30.9.2016. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/realty/2016-09-30/100_popolnenic.html (10.5.2017).

Näyttää myös siltä, että puolustusministeriö pyrkii lakimuutoksin parantamaan varusmiesten laadullista määrällistä tasoa. On esitetty ja ollut jopa jonkin aikaa käytössä lakisäädöksiä, jotka on selkeästi tarkoitettu sanktioiksi varusmiespalveluksen suorittamatta jättämisestä. Tällaiseksi voidaan luokitella esimerkiksi se, että ”palveluksen välttelijältä” evättäisiin pääsy valtion tai kunnallisiin virkoihin¹¹⁰⁴ tahi ulkomaille tai hänen tuloveroasteensa olisi palveluksen suorittaneita korkeampi.

Venäjän korkein oikeus on kuitenkin todennut nämä perustuslain vastaisiksi. Kuriositeettina – ulkopuolisen silmin nähtynä – on mainittava lisäksi se, että joissain paikallisissa televisio- tai radiolähetyksissä paikallinen kutsuntaviranomainen on luetellut karkureiden nimiä. Tämä todennäköisesti perustui puolustusministeri Sergei Šoigun ajatukseen vuodelta 2014 siitä, että karkureiden nimet on julkistettava paikallislehdissä. Kyseistä julkisen paheksunnan hyväksikäyttöä ”rikkureita” kohtaan oli käytössä Neuvostoliitossa. Tästä on löydettävissä esimerkkejä. Venäjän asevelvollisuus ja varusmiespalvelus on yhdistelmä jotain vanhaa ja jotain uutta.

Sotailaitosjärjestelmän uudistukset

Asevoimien tilannetta varusmiesten määrän osalta on pyritty parantamaan sillä, että niiden virastojen määrää on vähennetty, joissa varusmiespalvelusta voi nykyään suorittaa. Toinen suuri rakenteellinen ja kehittyvä muutos, jolla em. varusmiespalveluksen synnyttäviä ongelmia pyritään ratkaisemaan, on sopimussotilasjärjestelmän laajeneva käyttö.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen kutsuntajärjestelmän tai -järjestelyjen perusrakenne ei toistaiseksi ole oleellisesti muuttunut. Kutsuntaprosessi on edelleen pitkälti samankaltainen kuin jo vuosikymmeniä¹¹⁰⁵. Asevoimien yhteiskunnallista asemaa osoittaa se, että vaikka sotilaskomissariaatit ovat puolustusministeriön alaisia, kutsuntaviranomaiset ovat alue- ja paikallishallinnon edustajia¹¹⁰⁶. Täten lähtökohtaisesti asevoimat ovat yhteiskunnalle alistaisessa asemassa.

Varsin mittavaa sotilaskomissariaattiorganisaatiota on kevennetty ja yhteensovitettu alue- ja paikallishallinnon organisaation kanssa. Tämän voi olettaa selkeyttävän yhteistoimintasuhteita ja samalla parantavan sotilaskomissariaattien valvontaa tehtäviensä täyttämässä. Kutsuntavelvollisten tarkastuksissa on nähtävissä kaksi asiaa, joilla pyritään varusmieheksi määrättävien laadullista (terveydentilan näkökulmasta) tasoa ko-

---

¹¹⁰⁴Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.P. Tonkošurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017).

¹¹⁰⁵ Muutokset ovat koskeneet lähinnä palvelusajan pituutta.

¹¹⁰⁶ Joidenkin federaatiopiirien johtoon on nimitetty reservissa tai eläkkeellä oleva sotilas.

hottamaan, mutta samalla toteuttamaan velvoite käsketyt varusmiesmäärän lähettämistä palvelukseen.

Ensimmäinen muutos on se, että kutsuntaikäisten asettaminen asevelvollisuusrekisteriin tapahtuu aiempaa laajempien terveystarkastusten perusteella. Toiseksi varsinaisissa kutsuntatarkastuksissa laadullinen tulos on hiljalleen muodostumassa määrävämmäksi suhteessa määrälliseen tuotantovelvoitteeseen. Vaikka lähtökohta on edelleen se, että presidentin ukaasin edellyttämät varusmiehet on löydettävä täysimääräisesti, tätä ei nähtävästi enää tehdä ”keinolla millä hyvänsä”. Tästä ei kuitenkaan vielä ole täysin päästy eroon, sillä varusmiespalveluksen keskeyttäneiden osuus on varsin huomattava. Kutsuntakontingenttiin suhteutettuna keskeyttäneitä on kahden maavoimien prikaatin verran.

Suuntaus on se, että etukäteistoiminnalla pyritään määrittämään kutsuntakontingentin laatua, jotta päätös palvelukseen määräämisestä olisi vankemmalla pohjalla. Vaikuttaa siltä, että kutsuntojen kehittämisen kohteena on ollut viranomaisien, erityisesti asevoimien, poliisin ja syyttäjälaitoksen välinen yhteistyö sekä korruptiomahdollisuuden poistaminen. Lisäksi on pyritty kehittämään kutsuntojen läpinäkyvyyttä, jolloin kutsuntavelvollisten omaiset ovat päässeet seuraamaan kutsuntakomission toimintaa ja saattamaan nuorukaista kohti palveluspaikkaa¹¹⁰⁷. Ilmeistä on, että samalla pyritään lisäämään varusmiespalveluksen houkuttelevuutta, mutta erityisesti kutsuntaviranomaisien vastuuta yhteiskunnan silmien edessä.

Määrällisen tuotoksen aikaansaamiseen viittaa se, että eri kutsuntaviranomaisilla on tietty ”kutsuntareservi”, joka voidaan määrätä kutsuntoihin, mikäli ilmenee, että joillain alueilla määrättyä varusmieheksi lähetettävien velvoitetta ei pystytä kokonaan täyttämään. Tämä edellyttää siten varsin pitkää aikaa kutsuntojen järjestämiseen. Ajan sääteilyä on tehty nimenomaan siksi, että koulunsa päättävät ehtisivät vastaanottamaan kutsuntamääräyksen.

Kutsuntojen ajallinen pituus on nykyään huomattava: lähes puoli vuotta joka vuosi. Tätä ei kutsuntakomissioiden toiminnalla pysty selittämään. Jos sotilasviranomaisien maininta kutsuntaorganisaation ja siinä toimivien lääkäreiden määrästä (noin 13 000) pitää paikkansa, merkitsee se, että yhdellä kutsuntakomissiolla olisi keskimäärin noin 240 ja yhdellä lääkärillä olisi noin 50 varusmieskandidaattia tutkittavanaan. Tämähän laskennallisesti merkitsisi, että yhden varusmieskandidaatin terveydentilan selvittämiseen käytettäisiin jokseenkin kaksi päivää. Tosiasiassa kutsuntojen ajallinen pituus johtuu ainakin siitä, että kutsunta- ja muut lainvalvontaviranomaiset yrittävät toimittaa

---

¹¹⁰⁷ Syksyllä 2016 mukana kutsuntoja oli seuraamassa myös vajaa 10 000 nuorukaisten isää tai äitiä. Kts. Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.1.2017: Итоги осенней призывной кампании 2016 года. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017).

kutsuntamääräykset vastaanottajille.

Varmaa on se, että asevoimat ovat omalta osaltaan pyrkineet tätä ”läpimenoaikaa” lyhentämään luomalla varusmiespalveluksen edellytykset entistä aikaisemmin. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että varusmiehelle annetaan osa henkilökohtaisesta varustuksesta jo kokoontumispaikoilla, joista kuljetus joukkoihin alkaa. Tämä on nähtävä sekä palvelusturvallisuuden parantamiseen ja valvonnan tehostamiseen että myös toimintavalmiuteen ja koulutuksen aloittamisen aikaistamiseen liittyvänä toimena, vaikka alun perin toimenpide oli puhtaasti terveydenhuollollinen¹¹⁰⁸.

Palveluksen aloittamiseen on liittynyt myös tiettyä yksilön huolenpitoon liittyvän vastuun lisääntymistä. Parranajovälineiden tai hammasharjan¹¹⁰⁹ saaminen kokoontumispaikalla saattaa olla nuorukaiselle aiemmin kokematon yllätyksiä, pankkitiliä, kortista ja päivärahasta puhumattakaan. Varusmiesten siirtämiseen palveluspaikoille käytettäviin sotilasjuniin liitettiin syksyn 2016 kuljetuksissa ravintolavaunut¹¹¹⁰.

Lisäksi on nähtävissä, että asevelvollisuusrekisteri on siirtymässä elektroniseen muotoon. Tähän liittyen varusmiehille on vuodesta 2014 alkaen jaettu pankkikorttia muistuttava henkilökortti, johon varusmiehen perustietojen lisäksi tallennetaan opiskeluun, terveyteen ja palvelukseen liittyviä tietoja¹¹¹¹. Luonnollisesti tällä on valvontafunktion ohella merkitystä asevoimien valmiuden kannalta esimerkiksi kertausharjoitusten tai liikekannallepanon osalta.

Kokonaisuudessaan kutsunnat ja niiden järjestelyt merkitsevät joka tapauksessa, että varusmiespalveluksen aloittaminen tapahtuu eri päivinä. Vastaavasti sama koskee myös kotiuttamista. Vaikka on ilmeistä, että kutsuntaviranomaisille ja sotilaskomissaariaateille on määrätty määräaikoja ja tärkeysjärjestys varusmieheksi lähetettävien erien muodostamiseen, niin joka tapauksessa asevoimien (erityisesti maavoimien) yhtymien ja yksiköiden valmiustaso kutsuntojen aikana on vaihteleva.

---

¹¹⁰⁸ Joitakin vuosia sitten uutisoitiin, että ”siviilivaatteissa” varusmieheksi lähetettyjä sairastui ja jopa menehtyi matkalla joukko-osastoon paleltumisen seurauksena.

¹¹⁰⁹Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017).

¹¹¹⁰ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.1.2017: Итоги осенней призывной кампании 2016 года. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017).

¹¹¹¹Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews (9.5.2017).

Valmiustaso vaihtelee siitäkkin huolimatta, että helmikuussa 2013 presidentti Putin al-lekirjoitti ukaasin, jonka mukaan ns. ”kuumiin pisteisiin” voidaan lähettää varusmiehiä, jotka ovat olleet palveluksessa vähintään neljä kuukautta. 1990-luvun lopulla Tšetsšenian 1. sodan jälkeen kyseinen aika oli kuusi kuukautta¹¹¹². Täten voi olla, että toiveet ja todellisuus eivät täysin kohtaa. Tavanomaisen asevoimien pidäkefunktion kehittämisen näkökulmasta Putinin ko. ukaasi sen sijaan on ymmärrettävä.

Tarkasteltaessa palveluksen aloittamisen ongelmia sotilaspiirien näkökulmasta, voidaan todeta, että syksyn 2016 kutsuntavelvoite oli 152 000 ja keväällä 2017 142 000. Sotilasviranomaisten antaman informaation perusteella sotilaspiirien varusmiesten ”tuotantovelvoitteet” ovat suuruusluokkina Läntisen sotilaspiirin osalta noin 30 %¹¹¹³, Eteläisen osalta noin 20 %¹¹¹⁴, Keskisen osalta noin 40 %¹¹¹⁵ ja Itäisen osalta noin 6 %¹¹¹⁶, Pohjoisen laivaston osalta noin sekä Kaliningradin (ja Krimin niemimaan) osalta yhteensä noin 4 %¹¹¹⁷. Käytännössä Kaliningradia ja Krimiä lukuunottamatta varusmiehiä kuljetetaan eri välineillä eri pituisia matkoja eri sotilaspiireissä oleviin joukko-osastoihin¹¹¹⁸. Kutsuntaikäisten alueellinen jakautuminen on siis epätasaista suhteessa varuskuntiin, mikä merkitsee sitä, että varusmieserien lähettäminen Venäjän eri alueilla on jokseenkin välttämättömyyttä.

Em. mainittu merkitsee, että julkisuudessa paljon huomiota herättänyt puolustusministeri Serdjukovin pyrkimys siihen, että varusmiehet palvelevat joukoissa, jotka ovat

---

¹¹¹² «Солдаты смогут посылать в горячие точки через 4 месяца с начала службы», https://ria.ru/defense_safety/20130212/922496951.html (25.2017)

¹¹¹³ Läntisen sotilaspiirin osalta keväällä 2017 lähetetään joukkoihin noin 48 000 varusmiestä. Puolustusministeriön uutinen 4.4.2017, http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12117301@egNews (9.5.2017).

¹¹¹⁴ Eteläinen sotilaspiiri suunnitteli lähettävänsä syksyllä 2016 palvelukseen noin 28 000 varusmiestä, joista noin 12 500 omaan sotilaspiiriin joukkoihin¹¹¹⁴, kevään 2016 kutsunnan osalta luku oli noin 27 000, joista 24 000 asevoimiin ja loput muihin ministeriöihin ja virastoihin. Puolustusministeriön uutinen 31.10.2016, http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12101321@egNews (9.5.2017).

¹¹¹⁵ Keskisen sotilaspiirin alueelta keväällä 2017 palvelukseen kutsutaan yli 57 000 nuorukaista. Puolustusministeriön uutinen 3.4.2017, http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12116935@egNews (9.5.2017).

¹¹¹⁶ Itäisen sotilaspiirin osalta syksyn 2016 kutsunnoissa palvelukseen lähetetään yli 10 000 varusmiestä. Puolustusministeriön uutinen 9.1.2017, http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12107945@egNews (9.5.2017). Kevään 2017 osalta määrä on 10 000. Puolustusministeriön uutinen 3.4.2017 http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12116929@egNews (9.5.2017).

¹¹¹⁷ Kaliningradista Kaliningradin alueelta syksyllä 2016 kutsuntoihin määrättiin yli 3 500 nuorukaista. Kutsunnoissa 560 (16 %) nuorukaista vapautettiin palveluksesta, 47 %:lle (n. 1 650) myönnettiin lykkäystä ja noin 35 % (n. 1 300) varusmiestä lähetettiin joukkoihin. Puolustusministeriön uutinen 11.1.2017, http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108124@egNews (9.5.2017).

¹¹¹⁸ Tonkoškurovin mukaan syksyllä 2016 varusmiehiä lähetettiin palveluspaikkoihin sotilasjunilla (17 200 henkilöä), kuljetusilmavoimien koneilla (27 lentoa ja 5 000 henkilöä), siviililentokoneilla (248 lentoa ja 9 500 henkilöä) sekä junilla ja busseilla runsas 100 000 varusmiestä. Noin 75 % sotilasjunista lähetettiin Itäiseen sotilaspiiriin pääasiassa Venäjän länsi- ja keskiosista. Jos oletetaan, että sotilasjunat olivat yhtäsuuria, voidaan todeta, että syksyllä 2016 pelkästään Itäiseen sotilaspiiriin lähetettiin noin 14 600 varusmiestä. Kts. Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.1.2017: Итоги осенней призывной кампании 2016 года. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017).

lähellä heidän asuinpaikkaansa (ns. territoriaalisuus periaate), voidaan pitää jalona tavoitteena. Sen toteutuminen lienee onnistunut jossain määrin Kaliningradissa vuonna 2010 ja vuonna 2015–2016 Krimin niemimaalla. Itse kenraalievasti Smirnov on todennut – tosin Serdjukovin erottamisen jälkeen –, että Venäjän kutsuntaikäisen väestön jakautuminen ei tämän periaatteen toteutumista mahdollista¹¹¹⁹, vaan pitkälti varusmiehiä lähetetään palvelukseen faktisesti asevoimien ehdoilla (ns. eksterrotoriaalisuuden periaate)¹¹²⁰.

Sotilasviranomaiset ovat puhuneet vuodesta 2009 alkaen siitä, että asevoimien kaikki yksiköt ovat pysyvän valmiuden joukkoja. On kuitenkin kiistämätöntä, että ne yksiköt, jotka varusmiehiä kutsuntojen jälkeen ottavat vastaan, eivät ole yhtä korkeassa valmiudessa niihin verrattuna, joissa varusmiehet ovat olleet jo edellisestä erästä lähtien. Tämä merkitsee, että erityisesti maavoimien osalta on yksiköitä ainakin kahdessa kategoriassa. Ensimmäinen näistä on valmiusyksikkö ja toinen koulutusyksikkö.

Tämä päätelmä pitää ymmärtää siten, että kyse voi olla myös joko valmius- tai koulutusyhtymästä tai -joukko-osastosta. Tästä seuraa väistämättä se johtopäätös, jonka mukaan, mikäli asevoimat pyrkivät ylläpitämään tai edes saavuttamaan pysyvää valmiutta maavoimien osalta, on niiden rekrytoitava henkilöstöä, joka on joka hetki saapuvilla. Tämä tarkoittaa, että sopimussotilasjärjestelmä on välttämätön edellytys jatkuvalla valmiudelle.

Sopimussotilasjärjestelmän käyttöönotto on valmiuden näkökulmasta siis välttämätöntä, vaikka varusmiespalveluksen ”houkuttelevuutta”, kuten venäläiset sanovat, on pyritty erityisesti 2010-luvulla oleellisesti parantamaan monin eri keinoin¹¹²¹. Täten näiden kahden järjestelmän kehittäminen tapahtuu osin ”symbioosin” tarkoituksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että varusmiespalvelus pyritään kehittämään sopimussotilasjärjestelmän ”esikouluksi”, josta voisi sujuvasti jatkaa asepalvelusta sopimussotilaana.

---

¹¹¹⁹ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievasti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 20.1.2011: «Итоги осеннего призыва-2010. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова». Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹¹²⁰ Vielä 2000-luvun alussa tuotiin esille, että territoriaalisuusperiaatteen soveltaminen voi johtaa ”alueellisten sotilaallisten muodostelmien syntymiseen”. Tämän historiallisen ”pelon” toi esille itse asiassa samainen kenraali V.V. Smirnov. Kts. Смирнов В.В. (2003): *Контрактная армия в России: проблемы и пути их решения*. Военная мысль, № 2, 2003, s. 3. Vuodesta 2017 alkaen myös Krimillä varusmieheksi astuvia siirretään palvelukseen muualle Venäjälle. Tšetšeniassakin kutsunnat käynnistettiin usean vuoden tauon jälkeen 2009. Pohjois-Kaukasian joiltakin alueilta (mm. Tšetšenia, Dagestan, Ingušetia) kutsuntoihin määrättävien lukumäärä on edelleen rajoitettu.

¹¹²¹ On kuitenkin muistettava, että naisia on ollut sopimuspalveluksessa aiemminkin. Heidän määränsä on noin 40 000 ja heidät on kategorioitava ”sotilaiksi”. Näistä noin 6 000 on everstin arvossa. Kts. <https://voinskayachast.net/kontrakt/sluzhba-po-kontraktu-dlya-devushek> (10.5.2017).

Varusmiespalvelusaikaa, joka 1990-luvun puolivälissä ilmeisistä maavoimien tarpeista johtuen pidennettiin kahteen vuoteen, lyhennettiin vuodesta 2008 alkaen yhteen vuoteen. Tämän taustalla on mitä ilmeisimmin ollut se, että 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen alkuvuosina oletettiin, että sopimuspalvelusjärjestelmän avulla pystyttäisiin kompensoimaan varusmiesten määrällisiä ja laadullisia puutteita. Tämän mukaiset päätökset tehtiin ja niistä informoitiin jo sotilassopimuskokeilun kestäessä vuoden 2006 tienoilla. Kyseisen päätöksen peruminen olisi ollut presidentti Putinillekin poliittinen itsemurha, vaikka sopimussotilassotilaskokeilusta tehtävät johtopäätökset edellyttivät varusmiespalveluksen jatkamista entisellä tavalla.

Toisena vaikuttimena palvelusajan lyhentämiseen oli mitä ilmeisimmin myös se, että yhteiskunnallisesti varusmiespalvelusaika koettiin liian pitkänä. Olihan se alun perin syntynyt sisäisen konfliktinhallinnan tarpeista. Tämän lisäksi varusmiesajan lyhentämisen puolesta puhuivat myös ne lukuisat ”ohjesäännön vastaiset toimet”, jotka ilmenivät mm. varusmiesten simputuksena vanhempien ikäluokkien taholta nuorempia kohtaan¹¹²². Tämän lisäksi mitä ilmeisimmin ”valmistautuminen suursotaan” ja varusmiesten sijoittaminen huolehtimaan liikekannallepanossa perustettavien joukko-osastojen kiinteistöistä tai materiaalista oli jokseenkin resurssien haaskausta.

Selkeitä rakenteellisia uudistuksia palvelusmahdollisuuksien lisäämiseksi ovat vaihtoehtoinen siviilipalvelus (ven. альтернативная гражданская служба) ja erikoistuneiden yksiköiden perustaminen. Vaikka siviilipalvelus on lainsäädännön puolesta ollut käytössä aina vuodesta 1993 alkaen, on sen toteuttaminen ollut osa käytäntöä vasta viimeisten vuosien ajan. Sen merkitys on kuitenkin omanlaisensa, sillä siihen ”vaikauksellinen” kutsuntaikäinen voidaan määrätä, mikäli ao. palveluspaikkoja on olemassa. Vaihtoehtoisessa palveluksessa olevien määrä on varsin pieni¹¹²³.

Merkityksellisiä ovat sen sijaan ne 12 tällä hetkellä Venäjän asevoimissa toimivaa tieteellistä erikoiskomppaniaa (ven. научная рота) eri opetus- ja tutkimuslaitosten yhteydessä, joissa palvelee yli 600 korkeakoulututkinnon suorittanutta varusmiestä¹¹²⁴.

---

¹¹²² Asevoimissa neljän tai vähintään kolmen eri saapumiserän varusmiehiä palveli samanaikaisesti aina vuoden 2008 syksyyn asti. Sen jälkeen rivissä on korkeintaan kahden saapumiserän varusmiehiä kerrallaan.

¹¹²³ Esimerkiksi keväällä 2012 heitä oli 280, mikä on 0,18 % varusmiespalvelukseen lähetetyistä. Kts. Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 28.9.2012: Особенности комплектования войск в ходе осеннего призыва 2012 г. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова. Löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=11383479@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

¹¹²⁴ Lähinnä Läntisen sotilaspiirin alueella toimivissa yksiköissä on noin 60 varusmiestä kussakin. Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2016: Итоги призыва граждан на военную службу в 2015 году и особенности весеннего призыва 2016 года для комплектования Вооруженных Сил Российской Федерации. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12081997@egNews (9.5.2017).

Komppanioiden toimialat ja sijoituspaikat: 1) Merivoimat, Pietari, 2) Ilmavoimat, Voronež, 3) Ohjusavaruuspuolustus (ven. ВКО), Krasnogorsk, 4) Ydinenergia, Obninsk (Kalugan alue), 5) Maavoimat, Moskova, 6) In-

Komppanioiden funktio perustuu nimenomaan tieteelliseen tutkimukseen ao. alalla. Palvelus näissä luo mahdollisuuden nimitykseen mm. tutkijan virkaan ylennettynä luutnantiksi. Aikaisemmista saapumiseristä lähes 80 on jatkanut töissä puolustusteollisissa kompleksissa¹¹²⁵.

Toinen erikoisala, jossa varusmies voi palveluksensa suorittaa, ovat ns. urheilukompaniat. Näitä komppanioita on perustettu viisi, joissa palvelee joitakin satoja menestyksekkäitä urheilijoita varusmiehenä¹¹²⁶. Vuonna 2017 asevoimiin perustetaan uudeen ns. rakennuspataljoonia, jotka ovat lakkautettavan Erikoisrakennusviraston seuraajia. Joidenkin arvioiden mukaan näihin sijoitettaisiin nimenomaan (neuvostoajan tapaan) lähiulkomailta, erityisesti Keski-Aasian tasavalloista kotoisin olevia kutsuntavelvollisia.

Informaatiollinen vaikuttaminen

Edellä mainittuihin toimenpiteisiin liittyy jokseenkin kaikilta osin informaatiolla vaikuttaminen, jossa käytettävää periaatetta voidaan kutsua rajoitetuksi avoimuudeksi. Yhtäältä numeraalisia tietoja ilmeisesti manipuloidaan, jätetään kertomatta, kerrotaan osittain ja lopulta joltain osin ei ollenkaan.

Tämä ilmenee esimerkiksi palveluskelpoisten määrän lisääntymiseen liittyvässä informaatioissa. Smirnov aikanaan toi esille tietoja kaikkien palveluskelpoisuusluokkien osalta. Sittemmin Tonkoškurov esitti pelkästään tietoja terveytensä puolesta palveluskelpoisten osuuden lisääntymisestä ja korostetusti niistä uudistuksista, joita varusmiespalveluksen osalta on toteutettu.

Julkisuudessa esitetyn informaation suhteen voidaan todeta, että kehityssuuntana on ollut julkistettavan tiedon määrän vähentäminen ja yksipuolistaminen positiivisuuden suuntaan. Tähän motiivina lienee se, että puolustusministeriö haluaa korostaa toiminnan tehokkuuden lisääntymistä ja ongelmien vähentymistä.

Kyse on samalla eräänlaisesta asevoimien ”imagon” muuttamisesta erityisesti venäläisen väestön keskuudessa. Imagon kehittämisessä myös varusmiespalveluksessa tehdyillä uudistuksilla on oleellinen merkitys. Kokonaisuudessaan kehityssuunta osoittaa, että Venäjän asevoimissa on todettu, että henkilöstö on kriittisen tärkeä voimavara,

---

formaatio- ja tietotekniikkaturvallisuus (Yleisesikunnan 8. Päähallinto), Krasnodar, 7) Viesti ja johtaminen (Asevoimien viestiatemiat), Pietari, 8) Sotilaslääketiede (Sotilaslääketieteen akatemia), Pietari, 9) Elektroninen sodankäynti, Tambov, 10) Huolto (ven. MTO), Pietari, 11) ABC-suojelu, Kostroma sekä 12) Erikoisaseet, suunnattu energia, supertietokoneteknologia (PLM:n 12. tieteellinen tutkimuskeskus, 12. Päähallinto/PLM), Sergijev Pozad.

¹¹²⁵ Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalievosti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.1.2017: Итоги осенней призывной кампании 2016 года. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017).

¹¹²⁶ Pohjois-Kaukasian alueelta kutsuttujen nuorukaisten osalta ei välttämättä ole saatu kovin mairittelevia kokemuksia, jollei kurinpidollisia ongelmia sellaisiksi lueta.

jota ei aseiden määrän tai laadun avulla voida kokonaan kompensoida.

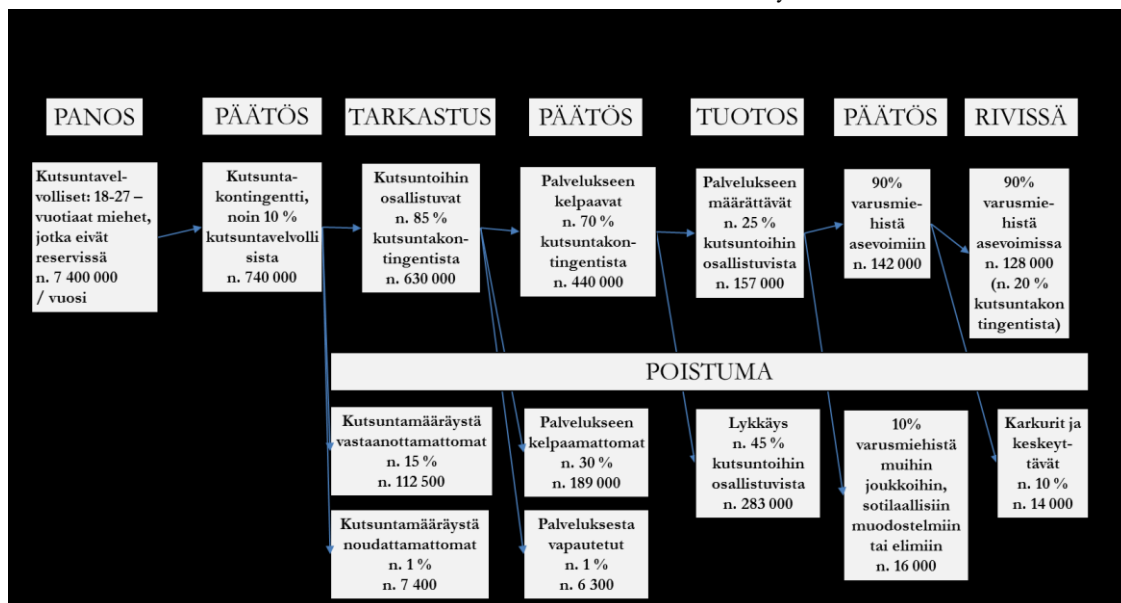
Tässä valossa varusmiespalveluksen ”humanisoiminen” on ollut varsin johdonmukainen toimien kokonaisuus, jonka ensisijaisena tarkoituksena on varusmiespalveluksen ”houkuttelevuuden” lisääminen. Asian käänköpuolella on kuitenkin ilmeisesti se, että samalla yhteiskunnan asevoimiin ja erityisesti varusmiespalvelukseen kohdistuvat valvontamahdollisuudet lisääntyvät. Venäjälläkin lähestytään sitä kehityksen vaihetta, jossa ”tuorein tieto” löytyy sosiaalisesta mediasta, josta esimiehet eivät halua nimeään negatiivisessa valossa löytää.

Toinen avoimuuden lisäämiseen tähtäävä uudistus on se, että kutsuntaikäisten omaiset ovat voineet seurata kutsuntakomission työtä ja jopa saattaa varusmiehiä heidän palveluksensa alussa. Tällä on ilmeisesti myös funktio, joka tähtää kutsuntakomissioiden ja sitä kautta sotilaskomissariaattien toiminnan valvontaan.

Kolmantena myös asevelvollisten valvontaan liittyvänä uudistuksena on heihin liittyvän informaation saattaminen sähköiseen muotoon. Henkilökorttiuudistus liittyy koko asevelvollisuusjärjestelmän digitalisoimiseen ja sitä kautta henkilöstötarpeen vähentämiseen. Tämäkin on selkeästi yksi toimi, jolla pyritään asevoimien erityisesti liikekannallapanojärjestelmän toimeenpanoajan lyhentämiseen, reservin toimintavalmiuden kehittämiseen ja siinä mielessä kokonaisuudessaan tavoitteen saavuttamiseen asevoimien pysyvistä valmiudesta.

Kutsuntaerän vahvuus

Venäjän yhteiskunnasta ei ole määrällistä puutetta henkilöresursseista varusmiespalvelukseen, vaikka poistumat prosessin eri vaiheissa ovat huomattavat. Arviot varusmieskutsuntaerän vahvuuden muodostumisesta on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 14: Arvio Venäjän varusmieskutsuntaerän vahvuudesta

Kutsuntajärjestelyjen, varusmiespalveluksen toteuttamisen ja sotilassopimusjärjestelmän kehittäminen on selkeästi nähtävissä ongelmalähtöisenä ja ratkaisujen toinen toisiinsa sidoksissa olevana ratkaisutapana, joka yhdistyy tavoitteellisuuteen ja tehokkuuden parantamiseen. Eri toimenpiteiden tarkoituksena on mitä ilmeisimmin varusmieskontingentin osalta poistuman vähentäminen tuotoksesta ja tuotoksen laadullinen parantaminen. Toimenpiteissä on nähtävissä portaittaista edellytysten luomista, missä yksi askel on ainakin jossain määrin seuraavan toimenpiteen edellytys. Edellä esitetty arvio voi olla ylipositiivinen. Jos aiemmin esitetyn armeijankenraali Makarovin lausunnon mukaan armeijaan kutsutaankin vain noin 13 % nuorukaisista, eikä edellä arvioitua 20 %:a, niin armeijaan määrätään vain noin 100 000 alokasta kahdesti vuodessa. Se merkitsisi, että armeijassa olisi noin 100 000 alokkaan jatkuva vajaus ja sopimuspalkattavalle miehistölle olisi kysyntää.

Varusmieskutsunnoilla pyritään yhtäältä luomaan edellytykset rauhan ajan toiminta- ja taisteluvalmiuden ylläpitoon sekä sodan ajan reservin karttuman vakiinnuttamiseen. Tässä suhteessa armeijankenraali Makarovin aikanaan esille tuoma ajatus 700 000 miehen reservistä on varsin ymmärrettävä. Mikäli nykyinen järjestelmä olisi toiminut ”täydellä teholla” kyseisen kontingentin aikaansaamiseen olisi pitänyt kulua aikaa noin 5 vuotta. Täten vuodesta 2016 alkaen olisi pitänyt olla henkilöstön puolesta mahdollista järjestää suurempia kertausharjoituksia. On kuitenkin tullut esille, että järjestelmä on vajaatehoinen ja asevoimissa on jatkuva noin 10 %:n henkilöstövajaus¹¹²⁷.

Toiminnan laadun ja tehokkuuden osalta kehityssuunta näyttää olevan parempaan päin pysyväisluonteisista ongelmista huolimatta. Nämä koskevat varusmiespalvelukseen sitoutumisen astetta yhteiskunnassa. Varusmieskutsuntaerän suuruus positiivisesti arvioituna muutaman viime vuoden aikana vakiintuneen virallisesti noin 150 000 alokkaan tasolle. Asevoimien jokahetkinen virallinen varusmiesvahvuus on siis noin 300 000. Sopimussotilaiden määrä on kasvussa, mikä merkitsee, että henkilöstön täydennysaste miehistön ja myös alipäällystön osalta on asteittain kohoamassa. Ilmeistä on, että varusmiesten määrää ei pyritä rauhan aikana lisäämään, vaan pikemminkin kutsuntaikäisistä pyritään valitsemaan niitä, joilla on parhaimmat asevoimiin soveltuvat lähtökohdat.

Nähtävissä olevassa tulevaisuudessa Venäjä ei ole luopumassa yleisestä asevelvollisuudesta, kutsunnoista ja varusmiehistä osana sotalaitosjärjestelmäänsä. Tämä siitä syystä, että mikäli yleinen asevelvollisuus lakkautettaisiin, Venäjän valtion suhde miespuolisiin kansalaisiin katkeaisi ja romuttaisi vakinaisen armeijan ja reservin ylläpidon instituutiona ja järjestelmänä. Vaihtoehto kokonaan palkatusta henkilöstöstä muodostettavasta Venäjän armeijasta olisi vartenotettava jatkotutkimuksen aihe.

---

¹¹²⁷ Независимая газета 27.3.2015: «Железный занавес для уклонистов». Löydettävissä: http://www.ng.ru/armies/2015-03-27/3_kartblansh.html (9.5.2017).

5.2. Asevoimien henkilöstöä koskevat muutokset

Seuraavaksi tarkastellaan muutoksia asevoimien henkilöstömäärissä kokonaisuutena ja puolustushaaroittain. Tarkoituksena on identifioida kehityssuuntia, joiden avulla voidaan arvioida vaikutuksia asevoimien suorituskykyyn ja edelleen sotilasstrategiaan.

5.2.1. Henkilöstörakenteen ja -vahvuuden muutokset

Asevoimien henkilöstövahvuuden muutoksia tarkastelujaksona on esitetty seuraavassa taulukossa.

Henkilöstökategoria \ Aika	5/1992	1.1.1996	1.1.2000	1.1.2008	1.1.2012	2013	2014	2015	2016
Sotilaita, joista	2730136	1723239	1365000	1134800	1000000	766907	806290	848621	966800
- upseereita	701037	488312	404131	355345	220000	220000	220000	220000	220000
- toimiupseereita	362310	236262	169712	139934		20000			53000
- aliupseereita ja miehistöä,	1538284	888682	709614	574678	725000	512907	572290	617521	676300
-- sopimussotilaita			156121	210204	186400	240000	295000	350000	400000
-- varusmiehiä	1538284	888682	553493	364474	538600	272907	277290	267521	276300
Kadetteja	128505	109983	81543	64843	55000	14000	14000	11100	17500

Taulukko 17: Asevoimien henkilövahvuuden kehitys vuosina 1992–2016¹¹²⁸

Taulukon 17 perusteella asevoimien rauhanajan vahvuus on pienentynyt Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen noin 1 700 000 sotilaalla vuoteen 2017 mennessä. Upseereiden määrä noin vähentynyt 500 000:lla ja toimiupseereiden määrä noin 300 000 henkilöllä. Aliupseereiden määrä puolestaan on vähentynyt vajaalla miljoonalla sotilaalla. Suurimmat vähennykset ovat joka tapauksessa koskeneet varusmiehiä. Niiden määrää vähennettiin 2000-luvulle tultaessa noin kolmannekseen 1990-luvun alkuvuosien tilanteesta. Vuoteen 2017 mennessä varusmiesten vähennykset ovat jatkuneet siten, että asevoimien vuonna 2008 alkaneiden uudistusten jälkeen varusmiesten määrä on taulukon perusteella vakiintumassa noin 270 000:een.

¹¹²⁸ Vuosien 1992 – 2012 osalta tiedot ovat armeijankenraali Makarovin esityksestä Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa 2012. Kts. Макаров Н.Е. (2012): Выступление начальника Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации, первого заместителя министра обороны РФ генерала армии Н. Е. Макарова. Вестник Академии военных наук № 2 (39), 2012. Vuoden 2013 osalta kts. Артем Ивановский (2013): Российская армия возрождается? Плюсы и минусы политики нового руководства Вооруженных сил России. Столетие от 18.4.2013. Löydettävissä: http://www.stoletie.ru/obschestvo/rossijskaja_armija_vozrozhajetsa_981.htm. (11.5.2017). Sopimussotilaiden määrät vuodesta 2013 alkaen taulukosta 14 (Presidentin toimeksianto asevoimien sopimussotilaiden määrästä), varusmiesten määrä vuodesta 2013 alkaen taulukosta 11 (Venäjän varusmiespalvelukseen määrättävien määrät presidentin ukaasien perusteella vuosina 1993–2016 (osa 2). Muut vuoden 2013 jälkeiset tiedot laskettuina. Huomattavaa on se, että varusmiesten määrät ovat varsin yhtenevät aiemmin esitetyn varusmiesten kutsuntaerän kokoa koskevan arvion (kts. taulukko 14, erä on noin 130 000 varusmiestä) kanssa. Täten kyse on joko siitä, että presidentin ukaasi palvelukseen astuvien varusmiesten määrästä onnistutaan toteuttamaan tai siitä, että kymmenet yksittäiset asiaanliittyvät tiedonjyvät olisivat tarkan sensuurin läpikäymiä. Pikemminkin tänä päivänä ongelmat liittyvät alipäällis- ja sopimussotilaiden määrään eikä niinkään varusmiesten puutteeseen.

Taulukon perusteella asevoimien vahvuudeksi vuonna 2006 säädetty miljoona sotilasta on tulkittava nimenomaan tavoitevahvuudeksi. Sen saavuttaminen on vahvasti riippuvainen nimenomaan sopimussotilaiden määrän kehityksestä tai asepalvelusta koskevan lainsäädännön muutoksista varusmiehiksi kutsuttavien määrän lisäämiseksi.

Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että Venäjän sotalaitosjärjestelmä käsittää jatkosakin yleisen asevelvollisuuden ja asepalveluksen sopimukseen perustuen kaaderihenkilökunnan ja ns. sopimussotilaiden osalta. Tällöin ei kuitenkaan pidä unohtaa sitä, että lakia yleisestä asevelvollisuudesta ei ainakaan toistaiseksi olla muuttamassa. Siten kaikki nuoret miehet ovat tarvittaessa asevelvollisia, mikäli Äiti-Venäjä heidät palvelukseen kutsuu ja mikäli heillä ei ole asevelvollisuudesta vapauttavaa perustetta.

Asevoimien kehittäminen on suuntautumassa selkeästi kohti kehittyneempien teknologioiden ja haasteellisempien välineiden hallintaa. Määrällisesti rauhan ajan asevoimien vahvuustavoite näyttäisi asettuvan noin 220 000 upseeriin, 425 000 sopimussotilaaseen ja noin 300 000 varusmieheen.

Toiminnallisesti vaikuttaa siltä, että asevoimien rakenne yhtyy varsin hyvin käsityksiin tulevaisuuden sodan luonteesta. Asevoimien pysyvän valmiuden rakenteet, erityisesti tavanomaisen sotilaallisen voiman osalta, on tarkoitettu paikallisten ja osin alueellisten sotilaallisten konfliktien hallintaan. Henkilöstörakenteen osalta tähän tarkoitukseen soveltuvat nimenomaan sopimussotilaat ja ne joukot, jotka tällä henkilöstökategorialla on täydennetty.

Varusmieskontingenti on tarkoitettu täydentämään sopimussotilashenkilöstöä ja toiminnallisesti näillä täydennetyt yksiköt ovat mitä ilmeisimmin tarkoitettu sopimussotilailla täydennettyjen yksiköiden ja yhtymien toiminnan vahventamiseen konfliktitilanteessa. Varusmiehistä pääosa siirretään aikanaan reserviin, jonka käyttötarkoitus on lisäjoukkojen perustaminen alueellisille voimaryhmille mahdollisen konfliktin hallinnassa.

GEMI-sopimuksen mukaiset vuosittaiset ilmoitukset käsittävät henkilöstö, kalusto ja joukkotietoja tavanomaisten voimien osalta. Sopimuksessa ei kuitenkaan ole määritelyä sitä, mitä niillä tarkoitetaan. Tästä syystä on vaikea arvioida sitä, sisältyykö lukuihin esimerkiksi niitä maa-, meri-, ilma- tai avaruusjoukkojen yksiköitä, jotka tavalla tai toisella voivat kytkeytyä ydinasepidäkkeeseen tai onko luvuista vähennetty pelkästään strategiset ohjusjoukot puolustushaarana. Edelleen kyseisessä ilmoituksessa esiintyy varsin harhaanjohtavaa tietoa erityisesti varusmiesten osalta. Esimerkiksi vuoden 2013 osalta varusmiesten määräksi ilmoitettiin 318 884, vaikka presidentin ukaasienkaan

perusteella laskettuna voinut olla palveluksessa enempää kuin noin 268 000 varusmiestä.¹¹²⁹ Tämän johdosta kyseisten ilmoitusten informaatioarvoon on syytä suhtautua kovin varauksellisesti.

Epätäsmällisyys on myös siinä, että GEMI-ilmoitusten perusteella voidaan periaatteessa laskea palkatun miehistön eli sopimussotilaiden osuus. Esimerkiksi vuonna 2013 palkatun miehistön osuus olisi 140 638. Presidentin sopimussotilaiden määrästä antaman ukaasin mukaan vuonna 2013 palveluksessa olisi pitänyt kuitenkin olla 240 000 aliupseeri- ja miehistöhenkilöstöryhmän sopimussotilasta (kts. edellä taulukko 17). Tämän perusteella muissa kuin tavanomaisissa joukoissa pitäisi olla palveluksessa noin 100 000 sopimussotilasta. Määrä vaikuttaa suurelta, sillä strategisten pida-kevoimien kokonaisvahvuus ei ole yli 100 000 sotilasta. Siksi on syytä epäillä, että sopimussotilaiden rekrytoinnissa on virallisista ilmoituksista huolimatta puutteita.

GEMI-ilmoitusten perusteella voidaan kuitenkin tarkastella henkilöstöjärjestelmän rakenteellista kehitystä. Asevoimien henkilöstörakenne säilyi muuttumattomana aina vuoteen 2010 asti. Tällöin ”toimiupseerit” (ven. прапорщики и мичманы) henkilöstöryhmänä lakkautettiin ja siten henkilöstörakenteesta poistettiin yksi elementti. Tiedetään, että suuri osa tämän henkilöstöryhmän sotilaista solmi vuonna 2009 sopimuksen alipäällystön (vääpelit ja kersantit (ven. старшины и сержанты)) tehtävään. Ko. henkilöstöryhmä näyttääkin ilmoitusten mukaan siirtyneen suurelta osin kersanttien henkilöstöryhmään vuonna 2010.¹¹³⁰

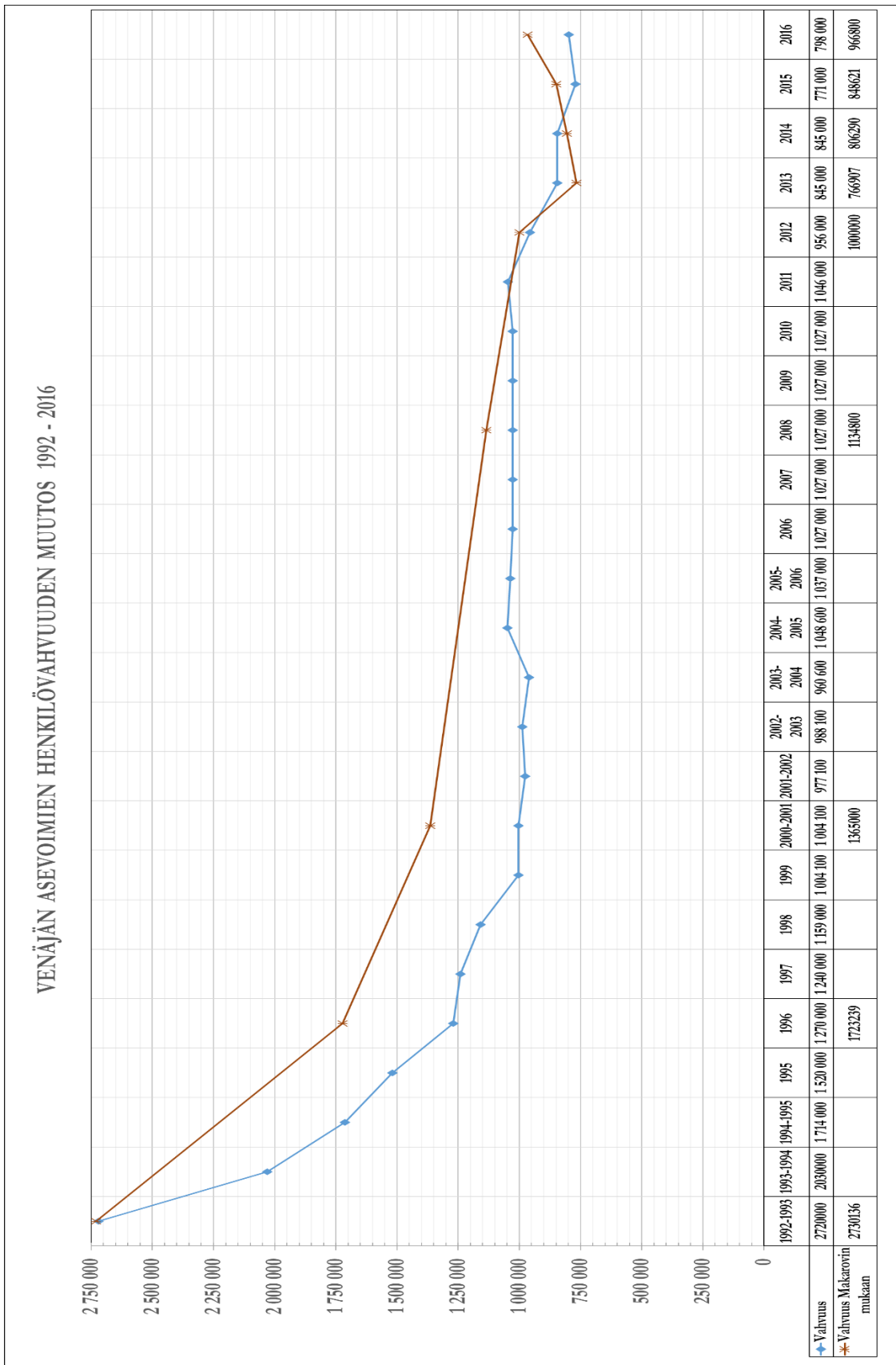
Samaan aikaan asevoimissa pyrittiin siihen, ettei varusmiehiä enää käytetä aliupseeritehtävissä, vaan ko. henkilöstöryhmä täydennettäisiin sopimusperusteisesti palkatulla henkilöstöllä eli sopimussotilailla (ven. контрактник). Muutoksen jälkeen henkilöstörakenne on yksinkertaistunut käsittäen upseerit, aliupseerit (vääpelit ja kersantit) ja miehistön. Vaikuttaa siltä, että kehityssuuntana olisi se, että päällystö olisi suurelta osin palkattua henkilöstöä ja varusmiehiä sijoitettaisiin miehistötehtäviin.

The Military Balance-vuosikirjojen mukaan Venäjän asevoimien vahvuus on muuttunut seuraavissa taulukoissa 18 (Venäjän asevoimien ja puolustushaarojen henkilövahvuuden muutos vuosina 1992–2016) ja 19 (Venäjän asevoimien puolustushaarojen (pl. maavoimat) henkilövahvuuden muutos vuosina 1992–2016) ja 20 (Venäjän asevoimien puolustushaarojen ja aselajien henkilöstövahvuuden suhteelliset osuudet) esitetyllä tavalla.

---

¹¹²⁹ Venäjän Global Exchange of Military Information (GEMI) -ilmoitukset vuosilta 1995–2013.

¹¹³⁰ Sama.

Taulukko 18: Asevoimien henkilövahvuuden muutos vuosina 1992–2016¹¹³¹

¹¹³¹ Lähde: The International Institute Of Strategic Studies (IISS): "The Military Balance" -vuosikerrat.

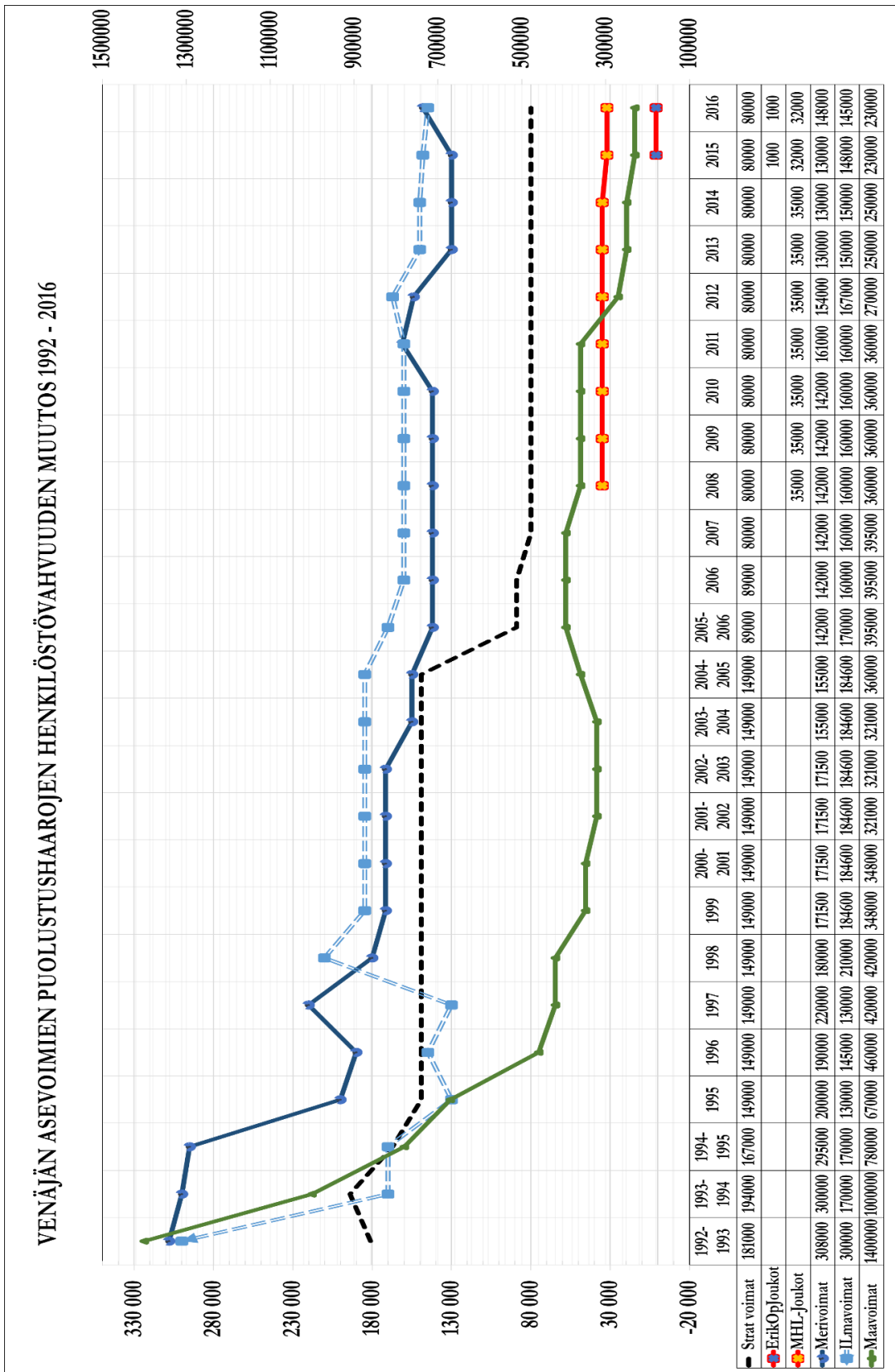
Taulukossa 18 on esitetty The Military Balance-vuosikirjojen ja armeijankenraali Makarovin ilmoittamat tiedot (kts. taulukko 17). Taulukon perusteella voidaan todeta, että asevoimien vahvuus on pienentynyt noin 2,7 miljoonasta noin miljoonaan sotilaaseen. Suurimmat vahvuuden supistukset ovat tapahtuneet 1990-luvulla. Armeijankenraali Makarovin ilmoittavat luvut ovat jossain määrin ”positiivisempia” vahvuustilanteen osalta kuin muissa lähteissä esitetyt.

Ilmeistä kuitenkin on, että vuoden 2006 aikoihin presidentin käskemä yhden miljoonan sotilaan vahvuus asevoimille oli toimeksianto puolustusministeriölle siitä, että vahvuuden supistuminen oli pysäytettävä. Tarkasteltu aineisto kuitenkin osoittaa, että asevoimien todellinen henkilöstömäärä on alittanut kyseisen vahvuuden. Tämän johdosta voidaan puhua yhden miljoonan sotilaan tavoitevahvuudesta.

Taulukon mukaan Venäjän asevoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2016 on muuttunut seuraavasti:

- vuosina 1992 - 1996 noin 1 450 000 sotilaan vähennys
- vuosina 1997 – 1999 noin 240 000 sotilaan vähennys
- vuosina 2000 – 2008 noin 15 000 sotilaan lisäys
- vuosina 2008 – 2016 noin 229 000 sotilaan vähennys sekä
- tarkastelujakson aikana asevoimien vahvuus on siten supistunut 2,7 miljoonasta noin 798 000 sotilaaseen, yhteensä noin 1,9 miljoonalla sotilaalla.

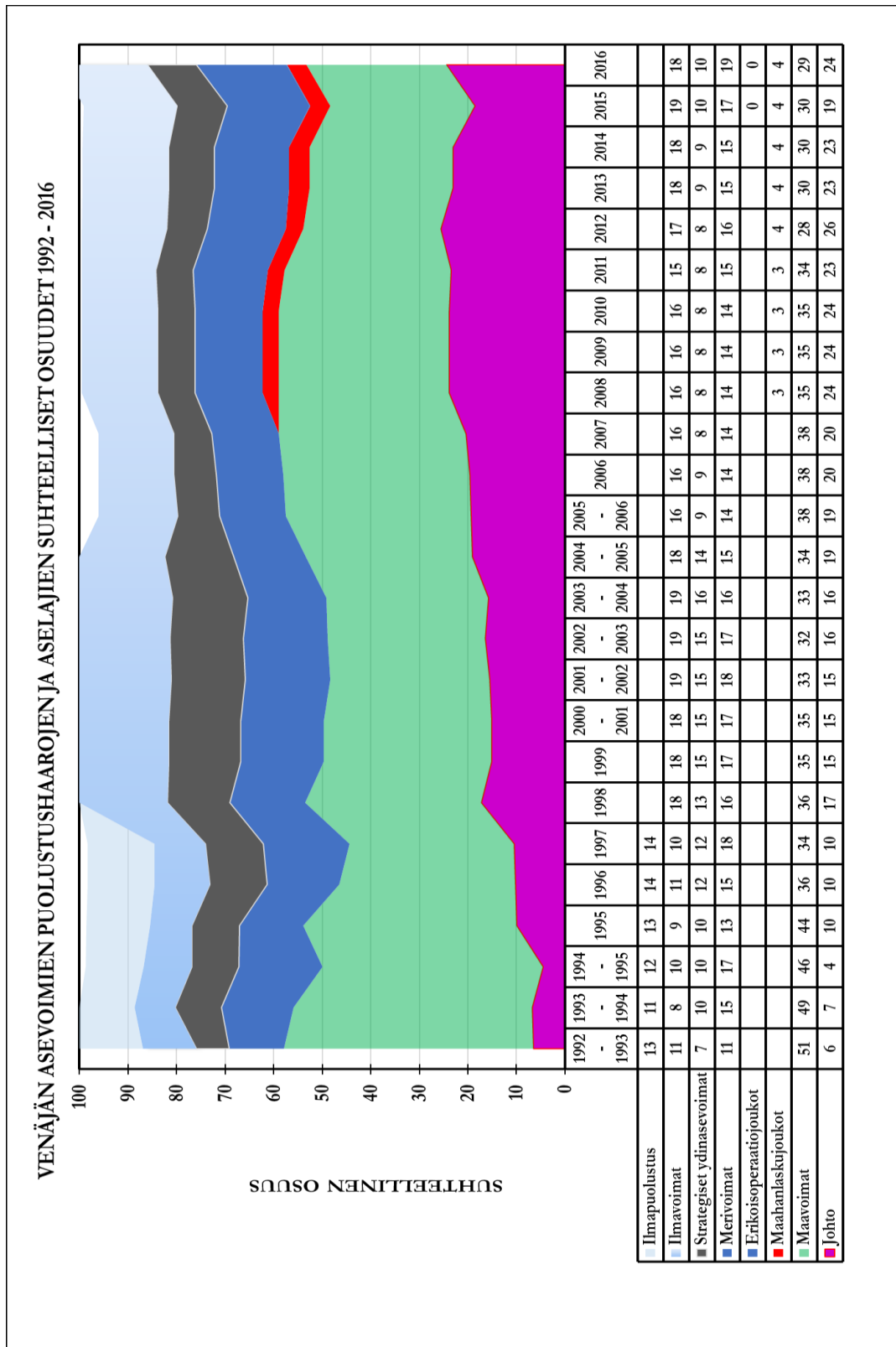
Seuraavassa taulukossa on esitetty puolustushaarojen ja itsenäisten aselajien henkilöstövahvuuden osuudet asevoimien kokonaisuudessa.

Taulukko 19: Puolustushaarojen henkilövahvuuden muutos vuosina 1992–2016¹¹³²

¹¹³² Lähde: The International Institute Of Strategic Studies (IISS): "The Military Balance" -vuosikerrat. Maa-voimien vahvuudet oikealla olevassa akselissa.

Seuraavassa taulukossa on esitetty puolustushaarojen ja itsenäisten aselajien henkilöstövahvuuden suhteelliset osuudet (%) asevoimien kokonaisuudessa.

Taulukko 20: Puolustushaarojen ja aselajien henkilöstövahvuuden suhteelliset osuudet

Taulukoiden 19 ja 20 perusteella voidaan todeta, että vuosina 1992 – 1996 asevoimissa:

- johdon ja muiden tukiyksiköiden sekä strategisten ydinasevoimien osuudet ovat kasvaneet noin 6-7 %:sta noin 10–12 %:iin
- maavoimien osuus on pienentynyt noin 50 %:sta alle 40 %:iin
- merivoimien osuus on kasvanut 11 %:sta noin 15 %:iin
- ilmavoimien osuus on pysynyt ennallaan noin 11 %:ssa
- ilmapuolustuksen osuus on pysynyt ennallaan noin 13 %:ssa sekä
- avaruuspuolustuksen osuus on pysynyt ennallaan noin yhdessä prosentissa.

Vuosina 1997 – 1999 asevoimissa:

- johdon ja muiden tukiyksiköiden osuus on kasvanut 10 %:sta noin 15 %:iin
- strategisten ydinasevoimien osuus on kasvanut 12 %:sta noin 15 %:iin, mikä on osin johtunut avaruuspuolustuksen liittämistä ko. puolustushaaraan
- maavoimien osuus on pysynyt ennallaan 35 %:ssa
- merivoimien osuus on pysynyt ennallaan 17 %:ssa sekä
- ilmavoimien osuus on kasvanut 10 %:sta 18 %:iin, mikä on osin johtunut ilmapuolustuksen liittämistä ilmavoimiin.

Vuosina 2000 – 2007 asevoimissa:

- johdon ja muiden tukiyksiköiden osuus on kasvanut 15 %:sta 20 %:iin
- strategisten ydinasevoimien osuus on vähentynyt 15 %:sta 8 %:iin, mikä osin on johtunut avaruuspuolustuksen irrottamisesta ko. puolustushaarasta
- maavoimien osuus on kasvanut 35 %:sta 38 %:iin
- merivoimien osuus on vähentynyt noin 17 %:sta 14 %:iin sekä
- ilmavoimien osuus on vähentynyt noin 18 %:sta noin 16 %:iin.

Vuosina 2008 – 2016 asevoimissa:

- johdon ja muiden tukiyksiköiden osuus on kasvanut 24 %:iin
- strategisten ydinasevoimien osuus on kasvanut 8 %:sta 10 %:iin
- maavoimien osuus on vähentynyt 35 %:sta alle 30 %:iin
- maahanlasku- ja erikoisoperaatiojoukkojen osuus on kasvanut yhteensä 4 %:iin
- merivoimien osuus on kasvanut noin 14 %:sta 19 %:iin sekä
- ilmavoimien osuus on kasvanut noin 16 %:sta noin 18 %:iin, mikä osuus on kasvanut entisestään, kun muodostettiin Ilma-avaruusjoukot vuonna 2015.

Kokonaisuudessaan henkilöstövahvuuden kehitys on johtanut siihen, että johdon ja muiden tukielinten osuus muodostaa asevoimien kokonaisuudesta noin 20 %, strategisten ydinasevoimien osuus noin 10 %, maavoimien osuus noin 30 %, meri- ja ilmavoimien osuudet kumpikin noin 20 % sekä maahanlasku- ja erikoisoperaatiojoukkojen yhteenlaskettu osuus on noin 5 %. Edellä mainitut suhteelliset osuudet merkitsisivät noin 1 miljoonan sotilaan tavoitevahvuudesta seuraavassa taulukossa esitettyjä absoluuttisia vahvuuksia.

ARVIO ASEVOIMIEN HENKILÖVAHVUUKSIEN TAVOITTEESTA				
Organisaatio	Osuus %	Tilanne 2016	Tavoitevahvuus (1 miljoona)	Ero
Asevoimat	100	790000	1 000 000	<i>210 000</i>
Johto ja tuki	20	154 000	200000	<i>46 000</i>
Strategiset ydinasevoimat	10	80 000	100000	<i>20 000</i>
Maavoimat	29	230 000	290000	<i>60 000</i>
Maahanlaskujoukot	4	33 000	40000	<i>7 000</i>
Erikoisoperaatiojoukot				
Merivoimat	19	148 000	190000	<i>42 000</i>
Ilmavoimat	18	145 000	180000	<i>35 000</i>

Taulukko 21: Arvio asevoimien henkilövahvuuksien tavoitteesta¹¹³³

Taulukossa on esimerkin vuoksi mainittu The Military Balance'n arvio asevoimien vahvuuksista vuonna 2016. Sen perusteella on ilmeistä, että asevoimien vahvuus on jossain määrin alle tavoitevahvuuden. Siten on ilmeistä, että tulevana vuosina asevoimien henkilövahvuutta pyritään lisäämään eri puolustushaaroissa ja itsenäisissä aselajeissa tavoitteen edellyttämään suuntaan. Tämän tavoitteen suuruus lienee taulukossa esitettyjen erojen suuruinen. Kun otetaan huomioon aiemmin esitetty upseerien ja toimiupseerien määrä, on tulkittavissa, että tarve henkilöstövahvuuden lisäämiseksi kohdistuu nimenomaan sopimuspalkattuun aliupseeristoon ja miehistöön.

Venäjän asevoimien henkilöstön suhteellisen jakautumisen muutosten perusteella vaikuttaa siltä, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisistä muutoksista huolimatta johdon ja tuen suhteellinen osuus on hieman kasvanut asevoimien kokonaisuudessa.

Ydinasevoimien henkilövahvuus on suhteellisesti voimistunut huolimatta ydinaseiden määrän vähentämisestä. Sen perusteella voidaan tulkita, että niiden organisaatorakennetta tai kokoonpanoja ei juuri ole supistettu.

Maavoimien suhteellinen osuus on pienentynyt noin 50 %:sta kolmannekseen. Maavoimien osalta yksi muutoksen syy on siinä, että niissä palveli suhteessa eniten varusmiehiä, joiden määrää voimakkaasti vähennettiin vuoden 1993 jälkeen.

---

¹¹³³ Vuoden 2016 tiedot kts. The Military Balance 2016. Johdon ja tuen osuutta pyöristetty alaspäin, koska se on puolustushaarojen tietojen perusteella laskettu erotus. Vuosikirjoissa johdon ja tuen määrää koskevia tietoja ei esitetä puolustushaaroja vastaavalla tavalla.

Meri- ja ilmavoimat ovat lisänneet osuuttaan voimakkaasti maavoimien verrattuna. Ilmavoimien osuuden kasvu selittyy osin muutoksilla puolustushaararakenteessa, kun ilmapuolustus- ja avaruusjoukot liitettiin ilmavoimiin.

Maahanlasku- ja erikoisoperaatiojoukkojen osuus on viime vuosina ollut pienessä kasvussa ja muodostaa tällä hetkellä noin 5 %:a.

5.2.2. Ulkomailla olevien joukkojen henkilövahvuuden muutokset

Venäjän asevoimien ulkomailla olevien joukkojen henkilöstövahvuuksia GEMI-ilmoitusten mukaan on esitetty seuraavassa taulukossa.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN HENKILÖSTÖVAHVUUS ULKOMAILLA SIJAITSEVISSA JOUKOISSA VUOSINA 1995 - 2013																			
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Valko-Venäjä	105	27	187	107	95	93	95	95	59	59	59	55	59	55	55	55	55	55	55
Ukraina	40856	37667	22742	19583	15289	15289	15289	14890	14360	14074	14051	13572	13021	12186	12131	12238	12176	12288	9524
14.A/Pridnestrovje OR	5755	6529	4923	2824	2620	2346	2571	2597	2597	566	552	552	562	562	562	502	502	1118	1228
Taka-Kaukasia (yhteensä)	18222	14590	14859	15142	12363	10496	10163	8325	7471	6744	7290	5853	3171	3214	3214	9320	10189	10752	10817
Taka-Kaukasian VR	16507	12945	13151	13365	10675	8806	9033	7971	7128										
Armenia				69	65	67	85	354	343	3410	3635	3200	3171	3214	3214	6115	3303	3748	3813
Georgia										3334	3655	2653							
Abhasia	1715	1645	1708	1708	1623	1623	1045									1600	3463	3523	3523
Etelä-Ossetia																1605	3423	3481	3481
Keski-Aasia (yhteensä)	6700	6660	6658	8338	8308	8415	6889	8727	5576	5662	5798	5785	5800	5781	5781	5352	5129	4973	4536
Kirgisia	107	105	103	121	115	112	115	912	116	200	332	319	332	319	319	664	448	444	445
Tadžikistan	6593	6555	6555	8217	8193	8303	6774	7815	5460	5462	5466	5466	5468	5462	5462	4688	4681	4529	4091
Muualla (yhteensä)	2022	2012	1547	1605	1561	5217	3705	1354	1132	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Bosnia ja Hertsegovina						1180													
Jugoslavia	1481	1487	998	1340	1340	3816	3460	1118	1118										
Syyria	50	50	31	24	14	14	14	14	14	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Viro	250	250	250																
Vietnam	241	225	268	241	207	207	231	222											
Kaikki yhteensä	73660	67485	50916	47599	40236	41856	38712	35988	31195	27116	27761	25828	22624	21809	21754	27478	28062	29197	26171
Kaikki yhteensä (pl. Ukraina)	32804	29818	28174	28016	24947	26567	23423	21098	16835	13042	13710	12256	9603	9623	9623	15240	15886	16909	16647

Lähde: Venäjän GEMI-ilmoitukset 1995 - 2013, yhteenlaskut kirjoittajan tekemä.

Taulukko 22: Asevoimien henkilövahvuus ulkomailla sijaitsevilla joukoissa vuosina 1995–2013 (GEMI)¹¹³⁴

Vastaavalla tavalla seuraavaan taulukkoon on koottu The Military Balance'n vuosikirjoissa esitetyt vahvuudet.

¹¹³⁴ Huomautukset: 1) Armenia vuoden 2003 tilanteeseen asti Erebusissa (Jerevan), 2) Abhasian joukot vuoteen 1998 asti 7. MHL:n vahvuudesta, 3) Moldovassa olevat joukot kuuluivat 14. Armeijaan vuoteen 1996 asti, 4) Ukrainassa olevat joukot kaksoisalistuksessa Venäjän ja Ukrainan presidenteille vuoteen 1995 asti.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN HENKILÖSTÖVAHVUUS ULKOMAILLA SIJAITSEVISSA JOUKOISSA VUOSINA 1992 - 2016																									
	1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995	1996	1997	1998	1999	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Läntinen voimaryhmä (Saksa)	177000	58400	-																						
Pohjoinen voimaryhmä (Puola)	20000	-																							
Luoteinen voimaryhmä (Riika)	50000	103000	11000																						
- Viro	23000	7000	2000																						
- Latvia	40000	17000	9000																						
- Liettua	43000	2400																							
Moldova (14.A)			9200	6400	6400	4900	2500	2600	2600	1500	1000	1000	1400	1400	1400	1400	1199	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
Taka-Kaukasia (yhteensä)	105000	25000	25000	31000	12945	13100	13300	10700	8800	8800	6900	6500	6500	6500	6500	6500	4170	10814	6614	10214	10214	10214	10214	10300	10300
- Armenia	23000	5000	5000	9000	4300	4300	4100	3100	3100	2900	2900	3500	3500	3500	3500	3500	3170	3214	3214	3214	3214	3214	3214	3300	3300
- Azerbaidžan	62000	-																							
- Georgia	20000	20000	20000	22000	8500	8500	9200	5000	5000	4000	4000	3000	3000	3000	3000	3000	1000	7600	3400	7000	7000	7000	7000	7000	7000
Keski-Asia (yhteensä)	126000	42500	40000	23000	12000	6000	8200	8200	8200	8000	7800	8300	8300	8300	8300	8300	6000	6000	6000	5500	5500	5500	5500	5500	5500
- Kazakstan	63000																								
- Kirgisia	8000											500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
- Tadžikistan	6000	8500	12000	12000	12000	6000	8200	8200	8200	8000	7800	7800	7800	7800	7800	7800	5500	5500	5500	5000	5000	5000	5000	5000	5000
- Turkmenistan	34000	34000	28000	11000	-																				
- Uzbekistan	15000	-																							
MUUALLA (yhteensä)	10300	5700	3910	1810	2010	1510	1510	1510	1510	910	0	0	0	0	0	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mongolia	3000	500	500	500	500	500	-																		
Vietnam	500	500	500	500	700	700	700	700	700	100															
Algeria	500	500	100																						
Kambodža	500	500	500																						
Kauba	4300	2200	810	810	810	810	810	810	810	810															
Intia	500	500	500																						
Libya	1000	1000	1000													Libanon	300	-							
Yhteensä	241300	73200	68910	55810	26955	20610	23010	20410	18510	17710	14700	14800	14800	14800	14800	15100	10170	16814	12614	15714	15714	15714	15714	15800	15800

Lähde: The International Institute Of Strategic Studies (IIS): "The Military Balance" vuosikerrat, yhteenselaskut kirjoittajan tekemä.

Taulukko 23: Asevoimien henkilövahvuus ulkomailta sijaitseviissa joukoissa vuosina 1992–2016 (The Military Balance)

Käytännössä molempien taulukoiden tiedot ovat samansuuruisia, kun otetaan huomioon, että The Military Balance:ssa ei ole esitetty Venäjän Ukrainassa olleita joukkoja. Nämä käsittivät Mustanmeren laivaston ja muut joukot Krimin niemimaalla. Jos niiden vahvuus otetaan huomioon GEMI-ilmoitusten mukaisesti, ovat taulukoiden tiedot keskenään jokseenkin samaa suuruusluokkaa.

Taulukon 23 perusteella Venäjä veti voimaryhmänsä Puolasta vuonna 1993, Itä-Saksasta vuonna 1994 ja Baltian maista vuonna 1994. Luoteisen voimaryhmän vahvuuden lisäys vuonna 1993 viittaa siihen, että osa Puolasta ja Itä-Saksasta vedetyistä joukoista ryhmitettiin Baltiaan tilapäisesti. Voidaan lisäksi todeta, että Venäjän asevoimien ulkomailta sijaitsevien joukkojen vähentäminen aloitettiin Mongoliasta, Kazakstanista, Kirgisiasta, Uzbekistanista ja Azerbaidžanista. Näissä maissa sijainneiden venäläisten joukkojen vahvuus oli lähes 150 000 sotilasta¹¹³⁵. Turkmenistanista loputkin venäläiset joukot poistuivat vuonna 1995, jolloin maa julistautui puolueettomaksi.

Venäläisiä joukkoja jäi Keski-Aasian maista ainoastaan Tadžikistaniin (mm. 201. MtjvD). Venäjä sijoitti Kirgisiaan joukkoja uudelleen vuonna 2002 sen jälkeen, kun Yhdysvallat perusti lentotukikohdan Kirgisian Manas:iin 2001 alkaneen Yhdysvaltojen Afganistanin operaation puitteissa. Muiden IVY-maiden osalta Venäjän joukkoja jäi Valko-Venäjälle, Ukrainaan, Moldovaan, Armeniaan ja Georgiaan.

¹¹³⁵ Mongoliasta poisvedetyin 39. Armeijan joukot pois lukien.

Muulla ulkomailla sijainneita joukkoja kotiutettiin siten, että 1995 puoliväliin mennessä venäläisiä joukkoja oli ainoastaan Vietnamissa, Kuubassa ja Syyriassa. Vietnamissa ja Kuubassa sijainneet tukikohdat lakkautettiin vuonna 2001. Syyriaan Venäjä jätti pienen ”edustuston”, joka syksyllä 2015 laajeni varsin mittavaksi sotilasoperaatioksi.

1990-luvun aikana Venäjän lakkautti sotilaallisen läsnäolonsa Amerikan ja Afrikan mantereilta sekä Aasiasta. Käytännössä Venäjän sotilaallinen läsnäolo supistui käsittämään joukkoja joissakin entisissä neuvostotasavalloissa (Valko-Venäjä, Ukraina, Moldova, Armenia, Georgia, Kazakstan, Kirgisia ja Tadžikistan) ja Lähi-idän Syyriassa. Ulkomaille jääneiden asevoimien joukkojen läsnäolo perustui joko sopimukseen Kollektiivisesta turvallisuudesta (Valko-Venäjä, Armenia, Kazakstan, Kirgisia ja Tadžikistan), rauhanturvatoimintaan (Moldova, Georgia) tai kahdenväliseen sopimukseen (Ukraina ja Syyria).

Venäjän asevoimien ulkomailla sijaitsevien joukkojen kokonaisvahvuus vähentyi 1990-luvulla noin 200 000 sotilaasta 20 000 – 25 000:een ja vuoteen 2008 mennessä noin 10 000 – 15 000 sotilaaseen. 2010-luvulla määrä on vakiintunut runsaaseen 15 000 sotilaaseen¹¹³⁶. Vähennyksillä on ollut siten varsin huomattava poliittinen, sotilaallinen ja myös taloudellinen merkitys.

Joukkojen vahvuuden vähentäminen entisen Neuvostoliiton alueella koski käytännössä kaikkia suuntia suhteessa yhtä paljon, joskin operatiivisesti ajateltuna kuhunkin strategiseen suuntaan jäi tietynlainen ”etuvartio”. Vahvuuden lisäämistä on tapahtunut 2000-luvulla Valko-Venäjällä, Keski-Aasiassa ja Kaukasiassa mm. sotilaallisen konfliktin johdosta.

5.2.3. Henkilövahvuuden puolustushaarakohtaisia muutokset

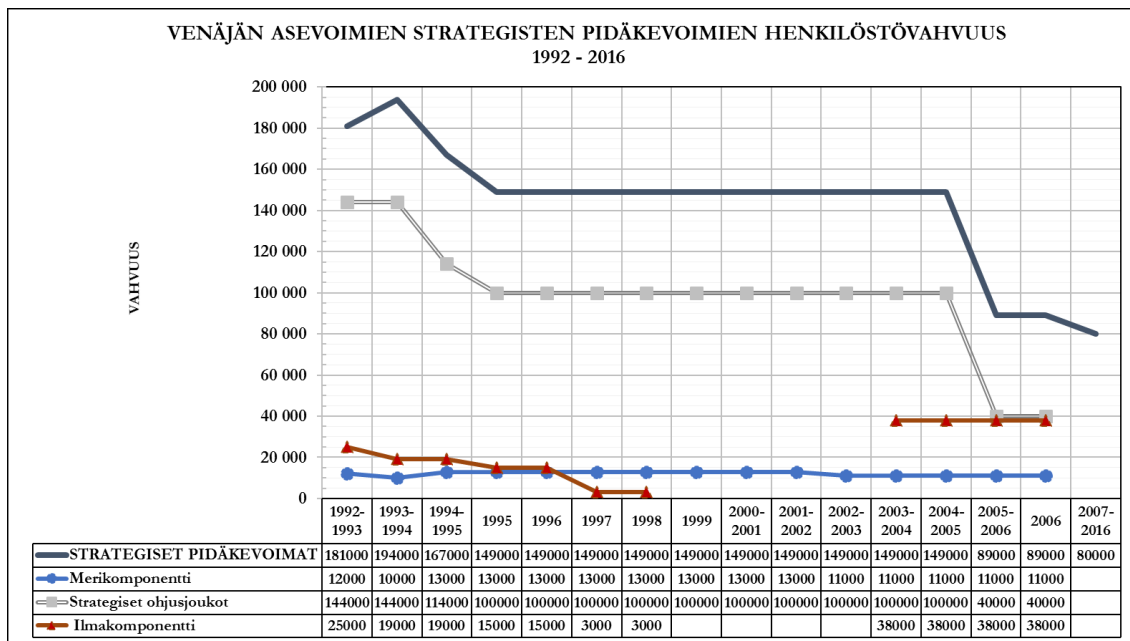
Strategiset pidäkevoimat

Seuraavassa taulukossa on esitetty strategisten pidäkevoimien henkilövahvuuden muutoksia vuosina 1992 - 2016¹¹³⁷.

---

¹¹³⁶ Tarkastelussa ei otettu huomioon Ukrainassa olleita joukkoja.

¹¹³⁷ Otsikon mukainen nimitys johtuu siitä, että tarkoitetaan myös muita strategisia voimavaroja kuin pelkästään strategisia ohjusjoukkoja.

Taulukko 24: Strategisten pidäkevoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2016¹¹³⁸

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen strategisten pidäkevoimien henkilöstövahvuus säilyi vuosina 1992–1995 tapahtuneen noin 15 %:n vähennyksen jälkeen aina vuoteen 2005 asti pitkälti muuttumattomana. Vuoden 1993–1994 osalta on nähtävissä pieni vahvuuden kasvu, joka aiheutui ydinaseiden kotiuttamisesta Valko-Venäjältä, Ukrainasta ja Kazakstanista.

Vuoden 2005 jälkeen strategisten ohjusjoukkojen henkilöstöä supistettiin noin 60 000:lla. Kokonaisuudessaan Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen strategisten pidäkevoimien henkilöstön määrä on vähentynyt 100 000:lla noin 80 000 sotilaaseen. Henkilöstön määrän vähentyminen on pitkälti tapahtunut ydinaseen maakomponentissa. Samalla kuitenkin ydinaseen ilmakomponenttiin on kohdennettu huomattavasti lisää henkilöstöä.

Vielä 1990-luvulla strategisten pidäkevoimien henkilöstön painopiste oli maakomponentissa, jonka suhteellinen osuus oli noin 67 % koko henkilöstöstä, kun se nykyään on runsaat 40 %:a. Ilmeistä on, että suurimmat henkilöstösupistukset tapahtuivat varusmiesten määrää vähentämällä. Maakomponentin henkilöstön vähentämistä kompensoi se, että vuoden 1998 alusta maan ilmapuolustuksen ohjuspuolustusjoukot ja avaruusjoukot alistettiin strategisille ohjusjoukoille.

2000-luvun puolivälissä maakomponentin henkilöstön vähentyminen oli osin seurausta siitä, että niiden asema ”alennettiin” puolustushaarasta itsenäiseksi aselajiksi ja

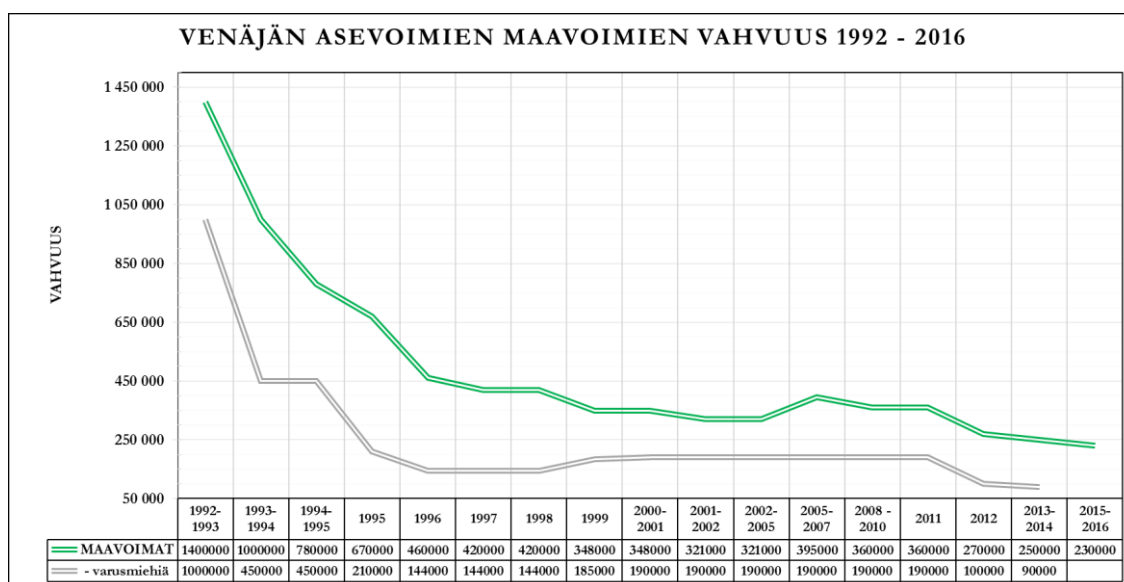
¹¹³⁸ Lähde: The International Institute Of Strategic Studies (IISS): "The Military Balance" vuosikerrat.

samalla avaruusjoukot erotettiin strategisista ohjusjoukoista itsenäiseksi aselajiksi. Tilanne johti henkilöstövahvuuden näkökulmasta siihen, että maa- ja ilmakomponentit ovat suhteellisesti yhtä vahvoja. Merellisen ydinasekomponentin henkilöstön osuus on vuosien mittaan kasvanut vajaasta 10 %:sta 12 %:iin.

Tämän perusteella on nähtävissä selkeä painotuksen suhteellinen muutos ydinaseen maakomponentista ilmakomponenttiin. Samalla rakenteellisesti ydinasevoimat ovat tasapainoisempia ja siten niiden toiminta operatiivisesti kestävämmällä pohjalla. Ilmakomponentin ja osin merellisen komponentin vahventaminen merkitsee myös sitä, että ydinaseen operointimahdollisuuksia niin valvonnan kuin pidäkkeen näkökulmasta on pyritty lisäämään. Samalla ydinaseen taistelukestävyys on lisääntynyt liikkuvuuden kehittyessä.

Maavoimat

Seuraavassa taulukossa on esitetty maavoimien henkilövahvuuden muutoksia vuosina 1992 – 2016.

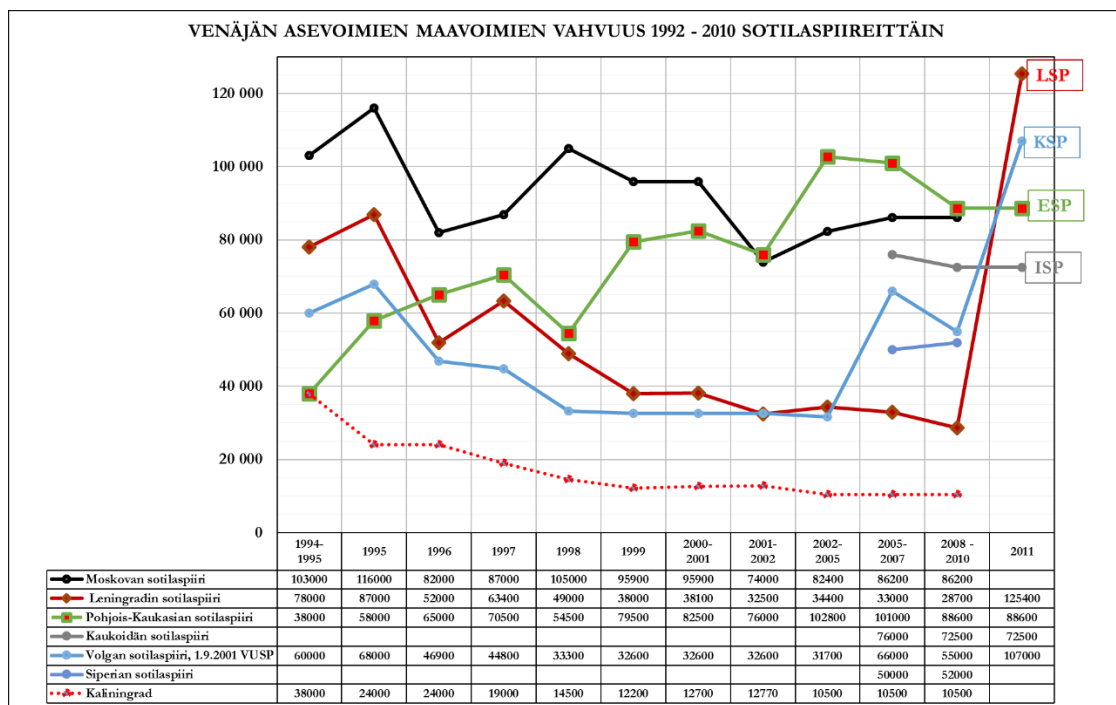
Taulukko 25: Maavoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2016

Asevoimien henkilöstövahvuuden suurimmat supistukset ovat kohdistuneet maavoimiin. 1990-luvun aikana maavoimien vahvuutta pienennettiin yli miljoonalla sotilaalla, joista huomattava osa oli varusmiehiä – noin 800 000. Merkittäviä vähennyksiä tapahtui 1990-luvun puoliväliin mennessä, jolloin Itä-Saksan ja Luoteisen voimaryhmän joukkoja siirrettiin Venäjän alueelle. Tällöin maavoimien yhtymiä ja niiden henkilöstöä vähennettiin, jolloin muodostui ns. supistetun vahvuuden tai kaaderoituja yhtymiä. Niissä palveli lähinnä palkattua henkilökuntaa ja varsin vähän varusmiehiä. Varusmiesten vähäistä määrää ei käytännössä kompensoitu esim. sopimussotilasjärjestelyillä.

Toinen maavoimien asemaan vaikuttanut tekijä oli 1990-luvun lopulla vallinnut sotilaspoliittinen suuntaus, jolloin painopiste oli ydinaseissa ja niiden toimintaedellytysten ylläpitämisessä erityisesti maavoimien kustannuksella. Maaavoimien vahvuuden kehityksessä on nähtävissä Venäjän sisäisten konfliktien vaikutus varusmiesten määrän vähentämisen pysähtymisenä 1990-luvulla ja sopimussotilaiden lisääminen 2000-luvun alkuvuosina. Kokonaisuudessaan maavoimien vahvuus on 2000-luvun alun jälkeen hienoisesti vähentynyt. 2010-luku merkitsi maavoimien vahvuuden supistumista nykyiselle, jolloin vahvuuden vähentämisen kohderyhmänä oli sekä palkattu henkilöstö että erityisesti varusmiehet.

Kokonaisuudessaan maavoimien vahvuuden muutos on ollut varsin huomattava, sillä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen maavoimien rauhan ajan henkilövahvuus on supistunut lähes 1,5 miljoonasta noin 250 000 sotilaaseen. Vuosina 2011–2012 tapahtunut maavoimien henkilömäärän vähennys on käytännössä aikaansaatu varusmiesten määrää vähentämällä noin 100 000:lla. Tämä merkitsee, että palkatun henkilöstön kokonaismäärä on säilynyt ennallaan. Todennäköistä siten on, että kaaderihenkilöstössä on tapahtunut sopimussotilaiden määrän suhteellinen lisääntyminen.

Maavoimien alaisuudessa 2010-luvulle asti toimineiden sotilaspiirien vahvuuden kehitys on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 26: Maavoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2010 sotilaspiireittäin

Moskovon sotilaspiirin vahvuus on pienentynyt joillakin kymmenillä tuhansilla sotilaille noin 85 000:een. Sen suhteellinen vahvuus asevoimien kokonaisuudessa on kuitenkin lisääntynyt runsaasta 10 %:sta noin 25 %:iin, mikä ilmentää Moskovon sotilaspiirin aseman muutosta neuvostoaajan sisäsotilaspiiristä Venäjän ulkorajaan rajoittuvaksi sotilaspiiriksi.

Leningradin sotilaspiirin vahvuus niin ikään on supistunut noin kolmannekseen 1990-luvun alun tilanteesta, mutta sen suhteellinen miesvahvuus on säilynyt käytännössä noin 10 %:ssa asevoimien kokonaisuudessa. Leningradin sotilaspiirin vahvuus vuonna 2010 oli noin 30 000 sotilasta.

Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin vahvuus on lisääntynyt lähes kolminkertaisesti 1990-luvun alun tilanteesta, mihin syynä on sama strateginen muutos kuin Moskovon sotilaspiirillä. Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin henkilöstövahvuuden suhteellinen osuus on kasvanut 5 %:sta noin 25 %:iin. Sotilaspiirin vahvuus oli vuonna 2010 noin 90 000 sotilasta. Alueella syttyneet sotilaalliset konfliktit ovat johtaneet selkeään vahvuuden lisääntymiseen 1990-luvun puolivälissä ja 2000-luvun alussa.

Keski-Venäjällä olevien sotilaspiirien vahvuus on ilmeisesti pysynyt varsin vakaana niin määrällisesti kuin suhteellisestikin asevoimien kokonaisuudessa. On kuitenkin arvioitavissa, että Uralin sotilaspiirin vahvuuden vähentäminen 1990-luvun puolivälistä kymmenen vuoden ajaksi aina vuoteen 2005 asti on johtunut joukkojen siirtämisestä Pohjois-Kaukasiaan. Vuoden 2005 jälkeinen kehitys on merkinnyt vahvuuden lisäämistä, mikä on tapahtunut keskittämisen avulla. Taka-Baikalin sotilaspiiri yhdistettiin 1998 lopulla Siperian sotilaspiiriin ja Uralin sotilaspiiri sulautui Volgan sotilaspiiriin vuonna 2001. Toisaalta kehitys on nähtävä myös siinä valossa, että Keskeisen Venäjän sotilaspiirit rajoittuivat osin varsin konfliktoituneeseen Keski-Aasian suuntaan (Kirgisiaan, Uzbekistaniin ja Tadžikistaniin rajoittuva Ferganan laakson alue sekä Afganistan).

Kaukoidän sotilaspiiri on säilyttänyt vahvuutensa ja suhteellisen osuutensa asevoimien muutoksissa. Sotilaspiirin vahvuus 2010-luvulle tultaessa oli noin 70 000 sotilasta, mikä merkitsee noin 20 % osuutta asevoimien maavoimien vahvuudesta.

Kaliningradin alueen joukkojen vahvuutta on pienennetty kolmannekseen 1990-luvun alun tilanteeseen verrattuna, joskin alueelle ryhmitettyjen maavoimien henkilövahvuus on suhteellisesti hieman pienentynyt noin 3 %:iin, joka merkitsee runsasta 10 000 sotilasta.

Sotilaspiirien määrää on vähennetty koko Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisenä aikana kahdeksasta (8) neljään (4). 1990-luvulla Taka-Baikalin sotilaspiiri yhdistettiin Siperian sotilaspiiriin, jolloin niiden määräksi muodostui seitsemän (7). 2000-luvun alussa Uralin ja Volgan sotilaspiirin yhdistyivät Volga-Uralin sotilaspiiriksi, jolloin sotilaspiirien

määrä vähene kuuteen (6). Nämä muutokset merkitsivät käytännössä Keskisellä Venäjällä olleiden, suhteellisesti pienien sotilaspiirien yhdistämistä suuremmaksi kokonaisuudeksi Keski-Aasian strategisessa suunnassa.

Seuraava muutos tapahtui 2010-luvun alussa, jolloin Moskovan ja Leningradin sotilaspiirit ja Kaliningradin alue yhdistettiin Läntiseksi sotilaspiiriksi (LSP) sekä Volga-Uralin ja Siperian sotilaspiirit Keskiseksi sotilaspiiriksi (KSP). Samalla Pohjois-Kaukasian sotilaspiiri nimettiin Eteläiseksi (ESP) ja Kaukoidän sotilaspiiri vastaavasti Itäiseksi sotilaspiiriksi (ISP). Pohjoisen laivaston pohjalta muodostettiin vuoden 2015 alusta ”Arktisen suunnan sotilaspiiri”¹¹³⁹. Sen perustaminen osittain selittää jäljempänä käsiteltävää merivoimien vahvuuden muutosta merijalkaväen osalta.

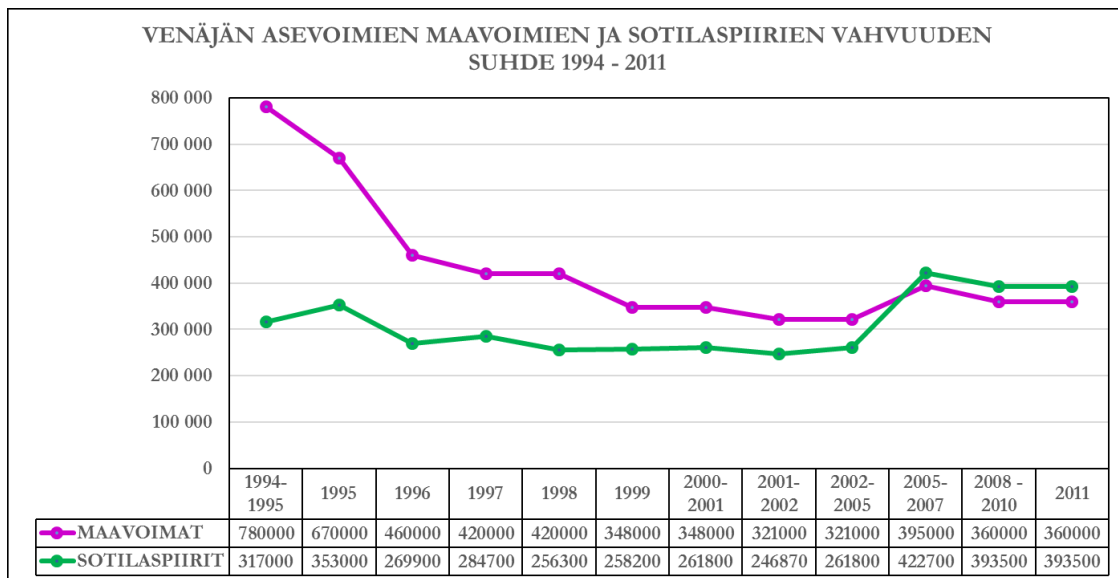
Näiden muutosten seurauksena muodostetut neljä sotilaspiiriä ovat tasavahvempia maavoimien vahvuuden näkökulmasta. Kokonaisuudessaan maavoimien vahvuus on vuoden 2010 jälkeen vähentynyt noin 360 000 sotilaasta 230 000:een. Läntisen sotilaspiirin suhteellinen osuus maavoimien vahvuudesta on nykyään noin 25–30 %, Eteläisen noin 25 %, Keskisen noin 25 % ja Itäisen noin 15–20 %. Täten voidaan arvioida, että strategisten suuntien muodostaminen merkitsee maavoimien painopisteen hienoista suuntautumista Venäjän läntiseen ja eteläiseen suuntaan ainakin henkilöstövahvuuden näkökulmasta¹¹⁴⁰.

Seuraavassa taulukossa on esitetty sotilaspiirien vahvuuden suhde maavoimien kokonaisvahvuuteen.

---

¹¹³⁹ Venäjän puolustusministeriö käyttää yhtymästä nimitystä Pohjoinen laivasto. Venäjän puolustusministeriön internet-sivut: «Военные округа», <http://stat.mil.ru/index.htm> (11.5.2017).

¹¹⁴⁰ Roger N. McDermottin mukaan yksi tavanomaisen voiman uudistusten avainkysymyksistä oli se, että *“the reformed conventional forces, whatever their final form takes, are geared toward defending Russian territory, not designed to intimidate its neighbors”*. Kts. Roger N. McDermott (2011): *The Reform of Russia’s Conventional Armed Forces, Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC, s. 399. Kannanotto on ymmärrettävä nimenomaan yhdysvaltalaisesta näkökulmasta, sillä tavanomaisen sotilaallisen voiman uudistusten perustarkoitus oli aikaansaada niille merkityksellinen rauhanajan funktio osana sotilaallista pidäkettä ja luoda kykyjä sotilaallisen voiman tosiasialliseen käyttöön. 2003 Christoffer N. Donnelly totesi suuren tavanomaisen sodan olevan Länsi-Euroopalle ja Pohjois-Amerikalle kaukainen tai kokonaan syrjäytyneen mm. terrorismin uhan takia. Christoffer N. Donnelly (2003): *Reshaping Russia’s Armed Forces: Security Requirements and Institutional Responses*. Kirjassa Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain, s. 302.

Taulukko 27: Maavoimien ja sotilaspiirien vahvuuden suhde 1994–2011

Taulukosta on selkeästi nähtävissä, että 1990-luvulla maavoimien henkilöstöstö pääosa oli maavoimien johdossa. Sitä vastoin sotilaspiireissä henkilöstön ja siten myös joukkojen määrä oli varsin stabiili ja toteutetut henkilövähennykset pienempiä maavoimien kokonaisuuteen verrattuna. Tämä merkitsee, että aina 1990-luvun puoliväliin saakka Venäjän maavoimien sotilaallisen voima perustui osin sotilaspiireihin ja mutta pääasiassa maavoimien pääesikunnan tai yleisesikunnan alaisuudessa olevaan massiiviseen reserviin ja siitä toimeenpantaviin yhtymiin ja joukkoihin. Kyse oli siis laajamittaiseen ja pitkäaikaiseen sodankäyntiin tarkoitettu komponentti, jonka peruseriaate oli mahdollisuudessa voiman jatkuvaan lisäämiseen. Tämä ei kuitenkaan mahdollistanut paikallisten konfliktien tehokasta hallintaa eikä laajempaa vaikutusmahdollisuutta poliittisesti.

Kyseinen suhde 1990-luvun loppuvuosina oli varsin vakaa, joskin tuolloin tehdyt henkilöstövähennykset kohdistuivat ensisijaisesti mainittuihin maavoimien tai ylijohdon reservijoukkoihin ja vasta toissijaisesti sotilaspiirien vahvuuteen. Tämä merkitsee käytännössä, että maavoimien joukkojen pääosa oli rajusti supistetussa vahvuudessa tai kaaderoituna, jolloin voiman lisäys sotilaspiireissä olisi käytännössä voitu tehdä ainoastaan liikekannallepanossa. Ratkaiseva muutos siinä tapahtui 2000-luvulla. Tällöin sotilaspiirien alaisuudessa oli enemmän henkilöstöä ja myös joukkoja kuin maavoimien johdossa. Osittain muutos on selitettävissä sillä, että operatiivisstrategisia voimaryhmiä muodostettaessa puolustushaarojen johdossa olleita joukkoja ja voimia alistettiin sotilaspiireille.

Tämä merkitsee myös, että maavoimien toiminnan ja joukkojen painopiste on sotilaspiireissä ja mahdollisuudet voiman lisäykseen ylemmän johdon reserveistä ovat hyvin

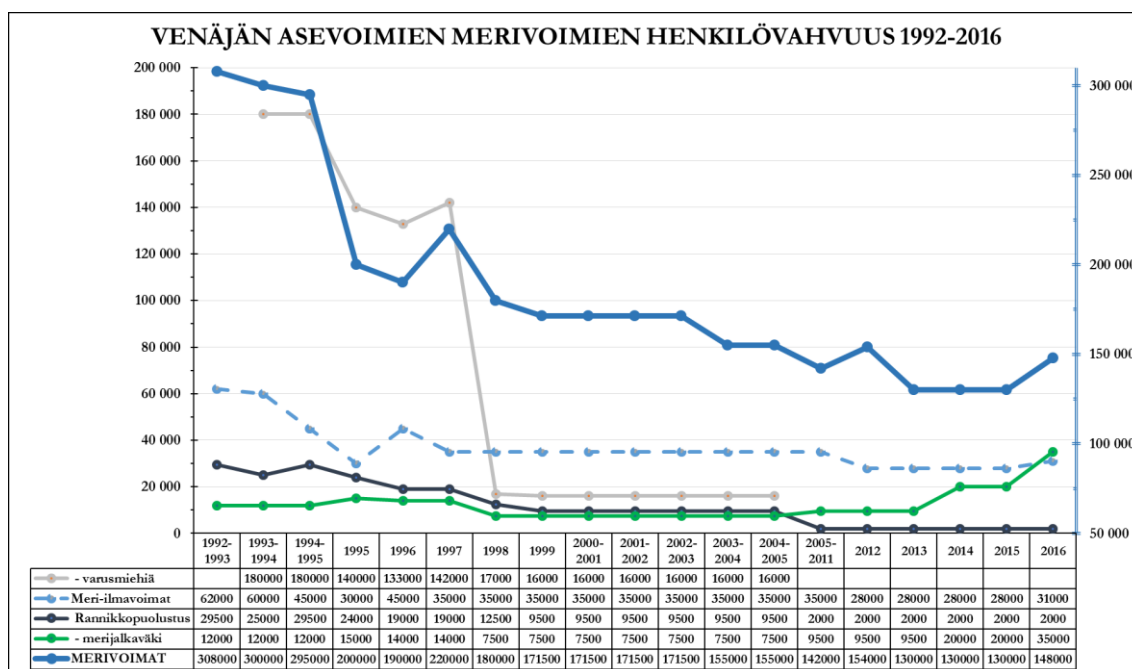

rajalliset. Käytännössä kyseinen suhde merkitsee, että sotilaspiirit ovat pääosin oma-varaisia joukkojen suhteen. Täten sotilaspiirien taistelu perustuu olemassaolevien joukkojen suorituskykyyn ja korkeaan taisteluvalmiuteen, missä voiman lisäys on rajallista ja tapahtuu ensisijaisesti sotilaspiirin omista resursseista. Joukkojen ja suorituskykyjen siirto sotilaspiiristä toiseen on siten tilanneriippuvaista ja ilmeistä riskinottoa. Tietyllä tavalla riskinoton hallintaa edesauttaa sotilaallisen toiminnan laajentuminen Mustanmeren alueella Krimin niemimaalle ja kauemmaksikin Lähi-idän suuntaan Syyriaan.

Aiemmin armeijankenraali Makarovin mainitsema 700 000 miehen strateginen, ylijohdon reservi on tarkoituksenmukainen tavoite, mikäli periaate voiman lisäämisestä ylijohdon resursseista halutaan pitää voimassa. Sen suorituskyky ja valmius on jokseenkin suoraan verrannollinen siihen, onko Venäjällä kykyä pitkittyneeseen alueelliseen tai laajamittaiseen konfliktiin. On todennäköistä, että strategiselle reserville on olemassa organisaatiot sekä pääosa kalustosta ja materiaalista varastoituna. Sen rakenne, suorituskyky ja valmius ovat kuitenkin jatkotutkimuksen aiheita.

Merivoimat

Seuraavassa taulukossa on esitetty merivoimien henkilövahvuuden muutoksia vuosina 1992 – 2016.

Taulukko 28: Merivoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2016¹¹⁴¹

¹¹⁴¹ Taulukossa merivoimien kokonaisvahvuus on esitetty oikeanpuoleiselle akselilla.

Venäjän merivoimien rakenne strategisella tasolla on säilynyt ennallaan Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Se käsittää Pohjoisen, Itämeren, Mustanmeren ja Tyynenmeren laivaston sekä Kaspien lippueen. Asevoimien muutoksista huolimatta merivoimien aselajirakenne on säilynyt. Se käsittää merelliset voimat (mm. pinta-alukset ja sukellusveneet), ilmavoimat ja rannikkopuolustusjoukot. Rannikkojoukot puolestaan käsittävät nykyään rannikko-ohjus- ja merijalkaväkiyksiköitä.

Merivoimien henkilövahvuutta on supistettu koko Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen ajan noin 300 000 sotilaasta noin 150 000:een. Vähennyksiä on toteutettu erityisesti varusmiesten määrää pienentämällä. Varusmiesten osuus henkilövahvuudesta on pienentynyt noin 60 %:sta alle 10 %:iin. Käytännössä merivoimien henkilöstö on pääosin palkattua väkeä.

Meri-ilmavoimien (ven. морская авиация) henkilövahvuus on vastaavasti supistunut 1990-luvun alun 62 000 sotilaasta noin 30 000:een. Meri-ilmavoimien suhteellinen osuus merivoimien henkilövahvuudesta on kuitenkin säilynyt noin 20 %:ssa. Rannikkojoukkojen (ven. береговые войска) vahvuus on supistunut noin 30 000 sotilaasta kymmenenteen osaan. Nykyisellään rannikkojoukkojen vahvuus on noin 2 000, mikä on noin yksi (1) prosentti merivoimien kokonaisvahvuudesta.

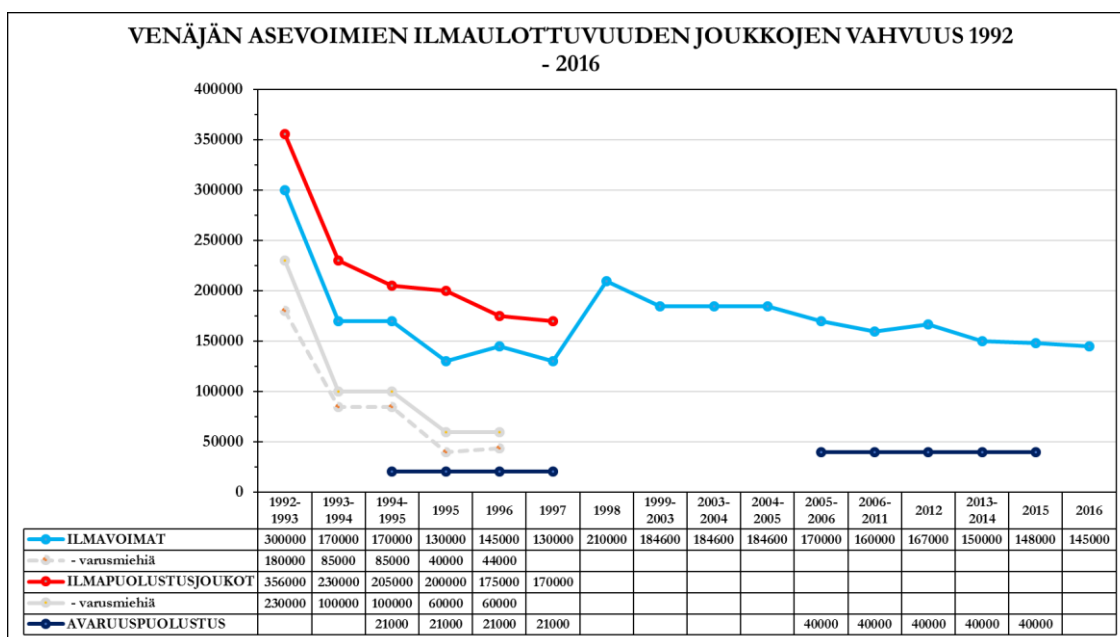
Toinen suuri muutos rannikkojoukkojen osalta koskee merijalkaväen vahvuutta, joka on kolminkertaistunut sitten Neuvostoliiton hajoamisen. 1990-luvun alussa merijalkaväen vahvuus käsitti noin neljä (4) prosenttia merivoimien vahvuudesta. Oleellinen vahvuuden lisäys tapahtui 2010-luvun alkuvuosista alkaen. Nykyisellään merijalkaväen vahvuus on noin 35 000 sotilasta, mikä on yli 20 % merivoimien kokonaisvahvuudesta. Vahvuuden lisäys merkitsee, että rannikkopuolustus on liikkuvampaa ja perustuu henkilöstövahvuuden näkökulmasta enenevässä määrin merijalkaväkeen.

Muutokset merkitsevät, että meri-ilmavoimien ja rannikkojoukkojen yhteenlaskettu osuus merivoimien kokonaisvahvuudesta on kasvanut 35 %:sta noin 45 %:iin. Vastaavasti merellä toimivien joukkojen suhteellinen vahvuus on pienentynyt 65 %:sta 55 %:iin. Muutos merkitsee merivoimien toiminnan painopisteen hienoista siirtymistä mereltä rannikkojoukkojen suuntaan.

Muutokset merkitsevät lisäksi, että merivoimien laivastot ovat sotatoimiyhtymiä, jotka käsittävät meri-, ilma- ja maakomponentin. Täten laivastojen kyky itsenäisempään toimintaan on lisääntynyt huolimatta siitä, että ne alistettiin sotilaspiireille (OSK) vuoden 2010 jälkeen. Kyse on siten pitkälti operatiivisesta alistamisesta. Tästä poikkeuksen muodostaa Pohjoinen laivasto itsenäisenä sotatoimiyhtymänä, mistä seuraa se, että Läntisen sotilaspiirin merellisen toiminnan painopiste on Itämerellä. Pohjoisen sotilaspiirin perustamisen tutkiminen olisi tarkoituksenmukaista asevoimien johtamisen näkökulmasta ja siitä, mitä muutos merkitsi Läntiselle sotilaspiirille.

Ilmaulottuvuuden joukot

Seuraavassa taulukossa on esitetty Venäjän asevoimien ilmaulottuvuuden henkilövahvuuden muutoksia vuosina 1992 – 2016.

Taulukko 29: Ilmaulottuvuuden henkilöstövahvuus vuosina 1992–2016

Maan ilmapuolustusjoukkojen vahvuus puolustushaarana käsitti 1990-luvun alussa noin 350 000 sotilasta. Tätä vahvuutta supistettiin voimakkaasti koko 1990-luvun ajan erityisesti varusmiesten määrää vähentämällä aina vuoteen 1998 asti, jolloin niiden vahvuus oli noin 170 000. Jäljellä olevat ilmapuolustusjoukot yhdistettiin vuonna 1998 ilmavoimiin, mikä merkitsi kuitenkin noin 120 000 sotilaan vähennystä uudistetulle puolustushaaralle 2000-luvun alkuun mennessä. Maan ilmapuolustusjoukkojen vähentäminen oli selkeä osoitus kylmän sodan päättymisestä ja mahdollisen ohjushyökkäyksen todennäköisyyden radikaalista vähentymisestä.

Ilmavoimiin kohdistuneet henkilövähennykset ovat olleet maavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen jälkeen seuraavaksi suurimpia. 1990-luvun alussa ilmavoimien vahvuus oli noin 300 000 sotilasta. Vuoteen 1997 mennessä vähennysten seurauksena niiden vahvuus käsitti noin 130 000 sotilasta. Suuri osa henkilövähennyksistä kohdistettiin varusmiesten määrään. Ilmavoimien vahvuus lisääntyi noin 80 000 sotilaalla vuonna 1998, jolloin ilmapuolustusjoukot integroitiin ilmavoimiin. Yhdistyn puolustushaaran vahvuuden pieniä vuosina 2000-luvun huolimatta siitä, että avaruspuolustusjoukot liitettiin ilmavoimiin vuonna 2015.

Täten ilmaulottuvuudessa toimineiden joukkojen osalta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeinen kehitys on käsittänyt rajuja leikkauksia henkilövahvuuteen. Ilmavoimien, ilmapuolustusjoukkojen ja avaruusjoukkojen yhteismäärä oli 1990-luvun alussa noin 700 000 sotilasta, mikä on vuosien saatossa vähentynyt nykyiseen noin 200 000 sotilaaseen. Samalla kehitys on merkinnyt kahden puolustushaaran ja yhden itsenäisen aselajin yhdistämistä yhdeksi puolustushaaraksi elokuusta 2015 alkaen.

5.2.4. Arviot ja johtopäätökset

Vuosina 1992 – 2016 asevoimien henkilöstön määrä on vähentynyt lähes kolmanteen osaan sitten Neuvostoliiton hajoamisen – vajaasta kolmesta miljoonasta alle miljoonaa. Kehitys on merkinnyt keskimäärin noin 70 000 sotilaan vuosittaista vähennystä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Suurimmat supistukset on kohdistettu varusmiesvahvuuteen, joka pieneni jo 1990-luvulla noin 1,5 miljoonasta noin 250 000:een. Vähennykset merkitsivät, että Venäjän asevoimat monien niin rauhan ajan kuin liikekannallepanoyksiköiden osalta oli täydennetty ”kuolleilla sieluilla”, ts. henkilöillä, joita ei ollut todellisuudessa olemassa.

Varusmiesten puutetta pyrittiin kompensoimaan vuonna 2004 aloitetulla sopimusso-tilaskokeilulla ja -järjestelmällä, missä ei kuitenkaan onnistuttu. Jo pelkästään varusmiesten vähennysten seurauksena suurin osa asevoimien - erityisesti maavoimissa - varusmiehillä täydennetyistä yksiköistä menetti suorituskykynsä. Suorituskyvyn parantumisesta näkyi merkkejä vasta 2010-luvulla, jolloin käytettävissä olevat henkilöresurssit keskitettiin organisaatioltaan pienempiin rauhan ajan joukkoihin. Tällöin muodostettiin sotilaspiireihin pysyvän valmiuden yhtymiä ja yksiköitä, mutta samalla liikekannallepanossa toimeenpantavien joukkojen vahvuus supistettiin noin 1/6-osaan 1990-luvun alkuvuosien tilanteesta.

Venäjä poisti kansallistamansa joukot alkaen neuvostotasavalloista, jotka itsenäistymisen jälkeen aloittivat kansallisten asevoimien rakentamisen. Tämän jälkeen vedettiin Euroopassa olleet voimaryhmät Venäjän alueelle. Tässä yhteydessä tietyt kontingentit jätettiin Venäjän lounaiseen (MosSP), eteläiseen (P-KSP) ja keskiseen (lähinnä SipSP) strategiseen suuntaan, missä yhteisinä nimittäjinä olivat Naton vastainen raja tai sotilaallinen konflikti.

Operatiivisesti edellä manittuja kontingentteja voitaisiin kutsua ”ennakkovaroituksen tuntosarviksi”, oli juridinen peruste sitten mikä hyvänsä. 2000-luvun alkuvuosina lakautettiin ”kaukoukomailla” olleet tukikohdat ja kohteet, mikä käytännössä merkitsi, että Venäjän sotilaallinen läsnäolo rajoittui joihinkin entisiin neuvostotasavaltoihin. Neuvostoliiton kaltaisesta globaalista sotilaallisesta läsnäolosta ei Venäjän osalta voida siten puhua. Kokonaisuudessaan tämä loi tarvetta ilma-avaruusulottuvuuden sotilaallisen käytön kehittämiseksi, mutta myös haasteita tiedustelun ja ennakkovaroituksen kehittämiseksi.

Vaikuttaa siltä, että aina noin vuoteen 2005 asti henkilöstön määrän vähentyminen johtui mm. Venäjän sotilasbudjetin riittämättömyydestä tarpeisiin nähden, liberaalista asevelvollisuuslainsäädännöstä sekä palvelusolojen ja edellytysten heikosta tasosta. Ongelmien perussyynä oli siten se, että entiset rakenteet pyrittiin säilyttämään, mutta niiden ylläpitoon tai kehittämiseen ei ollut taloudellisia eikä henkilöresursseja. Vuoden 2005 jälkeen henkilöstön määrä on pyritty säilyttämään. Itse asiassa sitä on pyritty nostamaan ”miljoonaluokkaan”, ts. asevoimien rauhan ajan henkilöstövahvuus on pyritty saattamaan vähintään yhteen miljoonaan. Tässä ratkaiseva merkitys on ns. sopimussotilailla, joilla on pyritty kompensoimaan puutteita varusmiesten määrässä.

Asevoimien henkilöstörakenne perusrakenteeltaan on säilynyt siten, että se muodostuu kaaderihenkilöstöstä, varusmiehistä ja reserviläisistä. Rakenne on jossain määrin yksinkertaistumassa. Tästä esimerkkinä on ns. toimiupseerikategorian lakkauttaminen ja sopimusperusteisen alipäällystön (”kanta-aliupseerien”) muodostaminen sen tilalle. Muodostaminen oli mitä ilmeisimmin sopimustekninen muutos. Viime vuosina tässä kehityksessä on havaittavissa ainakin muutospaineita paluulle menneisyyteen toimiupseeriston palauttamiselle henkilöstöryhmänä. Lähtökohtana on kuitenkin se, että päällystö niin aliupseereiden kuin upseereidenkin osalta olisi sopimuspalkattua henkilöstöä, minkä pitäisi selkeyttää henkilöstöhallintoa.

Uutena henkilöstöryhmänä on sopimussotilashenkilöstö. Sitä sijoitetaan ensisijaisesti miehistö- ja erityisosaamista vaativiin tehtäviin, mutta alemman tason johtajiksi. Tämä merkitsee, että asevoimien miehistö henkilöstöryhmänä käsittää sekä varusmiehiä että sopimusperusteisesti palkattuja sotilaita. Henkilöstön täydennysjärjestelmänä on siten sekajärjestelmä, jossa rauhan aikana on kaksi ”polkua” – asevelvollisuuteen perustuvat varusmiesten ja reserviläisten kutsunnat ja sopimussuhteeseen perustuva täydennys, jota voidaan käyttää osin myös reservien muodostamisessa. Näiden lisäksi on käytettävissä henkilöstön liikekannallepano.

Kehityssuunta vaikuttaa olevan se, että varusmiehiä sijoitetaan suhteellisesti enenevässä määrin maavoimiin. Strategisissa pidäkevoimissa sekä meri- ja ilmavoimissa sopimussotilaiden määrä suhteessa varusmiehiin on lisääntymässä, jolloin käytännössä ne ovat sopimuspalkatulla henkilöstöllä täydennettyjä. On kuitenkin ilmeistä, että varusmiehiä sijoitetaan kaikkiin puolustushaaroihin ja aselajeihin reservin kartuttamisen ja mahdollisten tappioiden korvaamistarkoituksessa. Varusmiesten määrää ei kuitenkaan olla lisäämässä poliittisista ja laadullisista syistä.

Miehistötehtävien täyttäminen sopimusperusteisella henkilöstöllä merkitsee, että yleisesti tunnustetaan tätä nykyä voimassa oleva yhden vuoden varusmiespalvelusajan riittämättömyys koulutustason saavuttamiselle. Riittämättömyyden varmistaa se, että kahdesti vuodessa järjestettävien kutsuntojen ja kotiuttamisen (yhteensä noin 7 kukausta) aikana täysimittainen koulutus on vain sotilaan kaino toive. Kutsuntoihin käy-

tetty aika merkitsee, että yksiköiden varusmiehillä täydentämisessä on ollut ja on edelleen puutteita.

Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien on tiedostettu tarve rauhan ajan joukkojen taisteluvalmiuden lisäämiseksi. Sopimussotilasjärjestelyn tarkoitus on nimenomaan asevoimien ja erityisesti maavoimien taistelukyvyn ja -valmiuden parantamiseen. Kokonaisuudessaan asevoimien uudistamisen on merkinnyt sitä, että asevoimien tehtävät on täytettävä entistä vähäisemmällä mies- ja joukkomäärällä, jonka toiminnan lähtökohtana ovat jokahetkinen valmius ja operointinopeus.

Kaksijakoinen henkilöstörakenne miehistön osalta merkitsee myös kahtalaista koulutus- ja valmiusjärjestelyä erityisesti maavoimissa. Yhtymätasolla joukko-osastot ja yksiköt on muodostettava yhden henkilöstöryhmän periaatteella. Tällöin yhtymissä on varusmiehillä täydennettyjä koulutusyksiköitä, jotka nekin todennäköisesti ovat eri kategorian valmiudessa johtuen kahden saapumiserän järjestelmästä. Varusmiesyksiköiden lisäksi on sopimussotilailla täydennettyjä yksiköitä, joiden pääasiallinen funktio on toimia jatkuvassa valmiudessa. Näille on asetettu varsin tiukat valmiusvaatimukset ensimmäisen tehtävän täyttämisen aloittamiseen.

Asevoimien henkilöstörakenteessa johdon ja muun tuen osuus henkilöstöryhmä on kasvanut tasaisesti koko tarkastelujakson ajan. Tämä viittaa siihen, että kyseinen henkilöstöryhmä on mitoitettu suurempaa organisaatiota varten. Täten mahdollistettaisiin henkilöstömäärän näkökulmasta asevoiman vahvuuden lisääminen. Toinen mahdollisuus on se, että asevoimat yleisesti ottaen ovat teknistymässä, mikä edellyttää tuen ja huollon henkilöstön määrän lisäämistä. Kolmas mahdollinen selitys on siinä, että *”esikunnilla on taipumus rauhan ajan oloissa turvota”*, mikä oli nähtävissä armeijankenraali Mäkröin esittämässä upseerirakenteessa ennen vuotta 2008.

Asevoimien henkilöstöä on vähennetty kaikista puolustushaaroista. Muutoksista huolimatta henkilöstön määrän suhde johdon ja tuen sekä puolustushaarojen välillä on säilynyt jokseenkin samansuuruisena (20/80 %). Suurimmat henkilöstön määrän leikkaukset tapahtuivat 1992–1996, jolloin asevoimien vahvuus pieneni noin 1,5 miljoonalla sotilaalla. Sen jälkeen muutokset ovat olleet tähän verrattuna vaatimattomia.

Voidaan tehdä johtopäätös, että voimaryhmiä Euroopasta Venäjän alueelle siirrettäessä ja varusmiehiä kotiutettaessa, tyhjennettiin myös laajamittaiseen sodan käyntiin tarkoitettu armeija. Toinen suuri muutos tapahtui vuonna 2008 alkaneessa reformissa, jolloin tyhjentyneen armeijan organisaatiot pienennettiin käytettävissä olevien henkilöstöressurssien mukaisiksi.

Laajamittaisen sodan käyntiin tarkoitettu armeija on muuttunut pienemmäksi mutta tasapainoisemmaksi puolustushaarojen ja sodan käynnin ulottuvuuksien osalta. Ilma-

ja meriulottuvuudessa toimimaan tarkoitetun puolustushaaran henkilöstön suhteellinen osuus on kasvanut eniten. Yhtenä kehityssuuntana on se, että maahanlaskujoukkojen suhteellinen osuus on kasvamassa. Tätä vahvistaa se, että on perustettu uusi ”aselaji” – erikoisoperaatiojoukot. Nämä yhdessä muodostavat merkittävän liikkuvan komponentin asevoimien operatiiviseen käyttöön, joka tosin on riippuvainen ilmakuljetuskyvystä.

Asevoimien toiminta- ja taisteluvälmiuden osalta ongelma muodostui jo 1990-luvun alkuvuosina, jolloin asevelvollisuusarmeijan ylläpidon edellyttämiä varusmiehiä ei ollut riittävästi joukkojen täydentämiseksi. Tätä ongelmaa pyritään ratkaisemaan sopimussotilasjärjestelyllä, mikä on siten kutsuntajärjestelyä täydentävä menettely. Kyse on asevelvollisuus- ja ammattiarmeijan yhdistelmästä. Teoreettisesti tarkasteltuna entiseen järjestelyyn lisättiin uusi elementti. Kahden menetelmän käytöllä saavutetaan erityisesti maavoimissa tietty vähimmäisvalmius, joka kohenee, mikäli sopimussotilaiden määrää onnistutaan lisäämään tavoitteen edellyttämällä tavalla.

Varusmiespalvelus on jatkossakin menettely, jolla voidaan reserviä kartuttaa. Toinen kysymys on, miltä pohjalta reservissä olevaa henkilöstöä kutsutaan palvelukseen. Nykyään pyrkimyksenä on se, että varusmiespalveluksen käynyt tai muutoin koulutettu reserviläinen kutsutaan palvelukseen sopimuksen perusteella. Toinen mahdollisuus on yhteiskunnan henkilöstöressurssien liikekannallepano. Sotilaallisen voiman lisäys on siten siten mahdollista kahdella järjestelyllä, joista yksi on realistinen ja toinen teoreettinen ainakin nykyisessä sotilasstrategisessä tilanteessa.

Taisteluvälmiuden näkökulmasta edellä mainittu merkitsee, että maavoimien yhtymät on kiireytsluokiteltu, minkä mukaisesti henkilötäydennys kutsunnoissa ja sopimushenkilöstön rekrytoinnissa toteutetaan. Yhtymien sisällä yksiköt ovat luonteeltaan lähinnä joko valmiusyksiköitä tai koulutusyksiköitä. Koulutusyksiköillä voidaan rajoitetusti täydentää yhtymän taisteluvälmiutta vuoden varusmiespalvelusajan päättyessä joko keväällä tai loppuvuodesta. Nykyään varusmiesten ja sopimussotilaiden määrä on joko- seenkin yhtä suuri, mikä merkitsee, että laskennallisesti noin puolet maavoimien yhtymistä ja yksiköistä on jatkuvassa valmiudessa. Niin kauan kun kutsuntajärjestelmä ja vuoden varusmiespalvelusaika säilyvät nykyisellään, ei asevoimien jatkuvasta valmiudesta kaikkien joukkojen osalta voida puhua. Keihään kärkenä ylläpidettävät joukot ovat tosin tunti-alueen valmiudessa käsketyt tehtävän aloittamiseen.

Kokonaisuudessaan Venäjän asevoimien kehitys henkilöstömuutosten näkökulmasta on suuntautunut kohti henkilöstön tasapainoisempaa jakautumista eri puolustushaaroihin. Tässä kehityksessä on tapahtunut huomattava siirtyminen ylivoimaisesta maavoimainotteisuudesta toimintaan ilma- ja avaruusulottuvuudessa sekä enenevässä määrin erikoisoperaatioissa. Tämä merkitsee, että Venäjän asevoimia henkilöstöressurssin osalta kehitetään arvioidun sodan luonteen edellyttämällä tavalla.

5.3. Asevoimien yhtymien muutokset

Tässä luvussa tarkastellaan asevoimien yhtymien kvantitatiivisia muutoksia puolustus-haaroissa ja itsenäisissä aselajeissa. Luvun tarkoituksena on todentaa sitä, missä määrin edellä esitetyt henkilöstörakenteen ja -vahvuuden muutokset ovat näyttäytyneet organisaatioissa. Vaikka esitetyt tiedot perustuvat ennen mainittuihin lähteisiin, on turvauttu myös internetissä esiintyviin lähteisiin (esim. blogi-kirjoitukset), jotka on luettelointi vuosittain. Esitettyjen piirrosten tarkoitus on havainnollistaa tapahtuneita organisaatio- ja ryhmitysmuutoksia.

5.3.1. Maavoimat

Asevoimien maavoimien yhtymien määrän kehitystä tarkastellaan neljässä ajanjaksossa asevoimien ja sotilaspääryhmien tasolla. Maavoimien yhtymien määrällinen kehitys on kokonaisuudessaan esitetty seuraavassa taulukossa. Taulukkoon on koottu johtoportaiden sekä jalkaväen, ilmatorjunta- ja ohjusjoukkojen yhtymien määrät vuosina 1992 – 2016.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN MAAVOIMIEN YHTYMÄT 1992 - 2016		1992-1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 - 2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
SOTILASPIIRI		8	8	8	8	8	7	7	7	7	6	6	6	6	6	6	6	6	4	4	4	4	4	4
VOIMARYHMÄ		3	2	1	1			1	1	1	1	1	1	1										
ERIKOISALUE															1	1	1							
ARMEIJA E		19	15	14	8	8	5	5	6	6	8	8	8	8	8	9	8	8	7	10	10	10	10	11
ARMEIJAKUNTA E		7	6	8	9	9	6	6	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1						
KOULUTUSKESKUS								7	7	7	7	7	7	7	7	6	6	6						
Yhtymät yhteensä		111	94	87	63	62	41	46	63	65	63	63	60	59	58	51	51	50	57	56	56	56	54	55
joista RES yhtymät yhteensä								4	21	26	23	23	23	23	23	23	23	17	17	11	14	14	14	13
PsD		22	17	17	12	12	6	6	5	5	5	5	5	5	5	3	3					1	1	1
PsPR																		4	4	4	4	3	3	3
ErPsPR			1	1	2	2	1	1																1
RES (D/Pr)								4	2	4	4	4	4	4	4	4	3	3		1	1	1	1	1
Yhteensä		22	18	18	14	14	7	11	7	9	9	9	9	9	9	7	6	6	4	5	5	5	5	5
MTJVD		81	57	47	28	27	19	20	21	18	19	19	19	16	16	16	16			1	1	1	2	2
RES									15	16	13	13	13	13	13	8	8							
KKTYKD		8	8	7	4	4	4	4	7	6	6	6	6	6	5	6	5	5	1	2	1	1	1	1
Yhteensä		89	65	54	32	31	23	24	43	40	38	38	38	35	34	35	29	29	1	3	2	2	3	3
ER MTJVPR			11	15	17	17	11	11	9	10	10	10	10	10	10	10	10							
MTJVPR																		34	31	31	31	30	28	28
MTJVPR (kevyt/vuori)																				3	3	3	3	4
RES									4	6	6	6	6	6	6	6	6	6	11	13	13	13	13	13
Yhteensä		0	11	15	17	17	11	11	13	16	16	16	16	16	16	16	16	16	45	49	49	49	48	46
ER MTJVR													2	7	7	4	4							
ITOPR		15	25	28	28	28	21	21	19	19	19	19	19	19	11	11	12	12	12	10	10	10	10	9
ERIKJPR		8	6	7	8	8	8	7	7	7	7	7	7	7	9	9	9	9	9	7	7	7	7	7
OHJUSPRIKAATI (SS-21)		24	28	24	23	23	13	13	15	15	15	14	14	12	12	10	10	10	8	8	8	7	5	6
OHJUSPRIKAATI (ISKANDER)																				1	1	1	2	4
Varustaminen Iskander-ohjuksilla alkoi 2005																								
MAAHANLASKU																								
MhID		6	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
ErMhPr								1	3	4	3	3	3	3	1	3	3	1	1	1	1	1	1	1
KoulK						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
IlmaRPr		7	7	6	7	7	3	3	3	4	3	3	3	3	1		2	2	2	3	3	3	3	3

Taulukko 30: Maavoimien yhtymien määrät vuosina 1992–2016¹¹⁴²

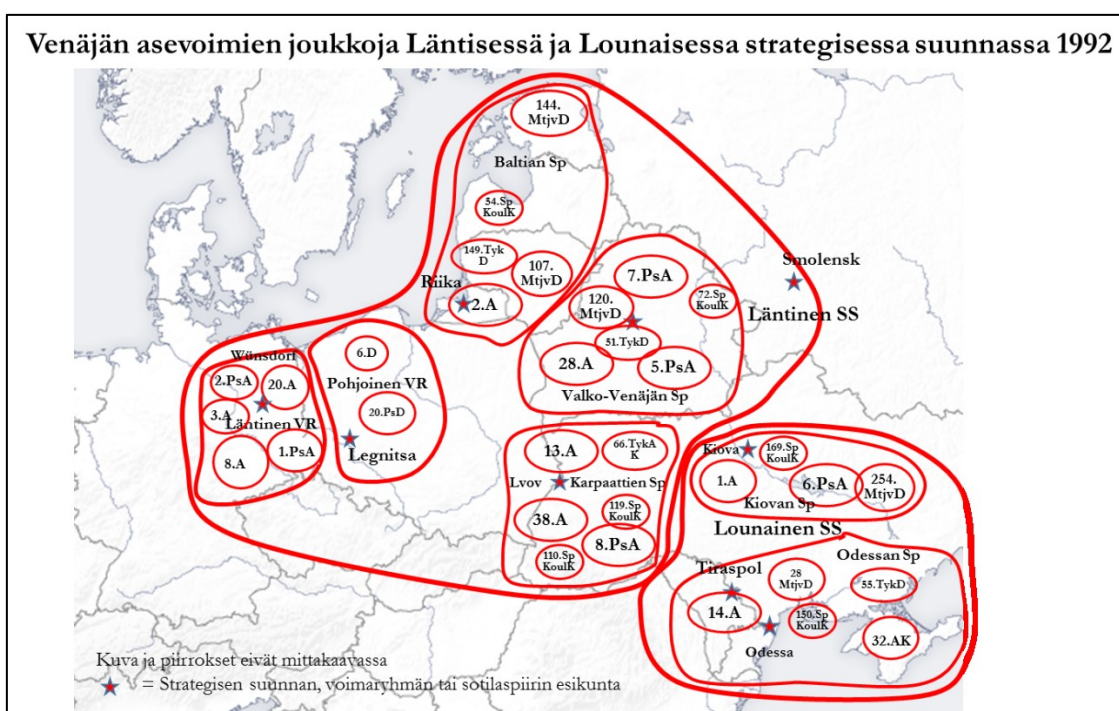
Taulukon tietoja ja niissä esiintyviä muutoksia käsitellään seuraavaksi neljässä ajanjaksossa.

¹¹⁴² Lähde: The International Institute of Strategic Studies (IISS): "The Military Balance" vuosikerrat.

Muutokset vuosina 1992–1996

Asevoimien sotilashallinnolliseen aluejakoon ei vuosina 1992–1997 muutoksia tehty. Venäjän asevoimat toimivat kahdeksan (8) sotilaspiirin järjestelmässä. Neuvostoliiton hajoaminen aiheutti kuitenkin sen, että Leningradin sotilaspiirin eteläosa Baltiassa aina Valko-Venäjän rajaan asti sekä Moskovan ja Pohjois-Kaukasian sotilaspiiri muuttuivat ”rintamasotilaspiireiksi”¹¹⁴³. Niissä Neuvostoliiton hajotessa olevat joukot muodostivat ns. 3. strategisen portaan (so. reservisotilaspiirit) voimaryhmien muodostaman 1. strategisen¹¹⁴⁴ sekä Baltian, Valko-Venäjän, Karpaattien, Kiovan ja Odessan sotilaspiirien muodostaman 2. strategisen portaan takana. Seuraavassa kuvassa on esitetty Venäjän/Neuvostoliiton joukkoja Läntisessä ja Lounaisessa strategisessa suunnassa 1992¹¹⁴⁵.

Kuva 15: Venäjän asevoimien joukkoja Läntisessä ja Lounaisessa strategisessa suunnassa vuonna 1992

Ensimmäinen muutos oli, että Valko-Venäjä ja Ukraina kansallistivat pääosan alueellaan olevien sotilaspiirien joukoista. Tällöin Valko-Venäjä kansallisti 28. Armeijan sekä

¹¹⁴³ Tähän viittaa myös Marteliuksen maininta siitä, että Itä-Euroopasta poisvedettyä nykyaikaisempaa kalustoa siirrettiin Venäjän ”uusiin rintamasotilaspiireihin”, mm. Leningradin sotilaspiiriin. Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki, s. 113.

¹¹⁴⁴ Keskinen (Tšekkoslovakia) ja Eteläinen (Unkari) voimaryhmä lakkautettiin ja siirrettiin Neuvostoliiton alueelle vuosina 1989 – 1992.

¹¹⁴⁵ Tuolloin strateginen suunta oli strateginen monipuolustushaarainen sotatoimiyhtymä, joka käsitti useita sotilaspiirejä, voimaryhmiä, armeijoita ja perusyhtymiä. Strategisten suuntien pääesikunnat lakkautettiin 1991.

5. ja 7. Panssariarmeijan joukkoja sekä erillisiä yhtymiä ja yksiköitä. Ukraina puolestaan kansallisti Karpaattien, Kiovan ja osan Odessan sotilaspiirien joukoista. Näitä olivat ainakin 1., 13. ja 38. Armeija, 6. ja 8. Panssariarmeija sekä 32. Armeijakunta. Odessan sotilaspiiriin 14. Armeijan joukot Moldovassa jäivät Venäjän johtoon. Vastaavasti Baltian sotilaspiiriin joukot kokonaisuudessaan jäivät Venäjän johtoon.

Toinen muutos oli siinä, että Venäjän kansallistamien voimaryhmien joukkojen siirto Venäjän alueelle tapahtui pääosin vuosina 1991 – 1994. Saksaan ryhmitetty Läntinen voimaryhmä, LVR (ven. Западная группа войск, ЗГВ) käsitti yhteensä viisi armeijaa ja suoraan armeijan johdossa olleita joukkoja. Armeijoista kaksi oli panssariarmeijoita (1. ja 2. PsA) ja kolme oli nimitykseltään maavoimien armeijoita (3. A, 8. A ja 20. A), vaikka 3. A oli kokoonpanoltaan neljä panssaridivisioonaa käsittävä. 1. PsA käsitti kolme divisioonaa (9. PsD, 11. PsD ja 20. MtjvD), kun taas muissa armeijoissa oli alistuksena neljä divisioonaa.

Näistä 1. PsA, 3. A ja 8. A irroitettiin voimaryhmästä 1992, kun taas 2. PsA kotiutettiin vuonna 1993 ja 20. A vuonna 1994. Puolassa sijainnut Pohjoinen voimaryhmä (ven. Северная группа войск) käsitti yhden moottoroidun jalkaväki- (6.) ja yhden panssaridivisioonan (20.). Voimaryhmä kotiutettiin vuonna 1993. Kaikkiaan mainituissa voimaryhmissä oli ainakin 23 maavoimien divisioonaa.

Baltian sotilaspiiriin joukot käsittivät pääasiassa Kaliningradissa olevat joukot (11. Armeija), Tallinnan ja Vilnan alueelle ryhmitetyt moottoroidut jalkaväkidivisioonat sekä lukuisia pienempiä yksiköitä. Venäläiset joukot poistuivat vuonna 1991 itsenäistyneistä Baltian maista syksyllä 1994¹¹⁴⁶. Tallinnaan ryhmitetty 144. MtjvD siirrettiin Moskovon sotilaspiiriin Jelnjaan (Smolenskin lähellä) ja Vilnassa ollut 107. MtjvD todennäköisesti lakkautettiin. Edellä mainittujen voimaryhmien maavoimien muutokset on esitetty taulukossa¹¹⁴⁷.

LÄNTISEN, POHJOISEN JA LUOTEISEN VOIMARYHMÄN MAAVOIMIEN LAKKAUTUS		
Yhtymä	Perusyhtymä	Muutos
Läntinen voimaryhmä		
-	6. ErMtjvD	Siirto 1994 Kurskiin, alistus 20. A:lle
-	1. PsA	Siirto 1992 MosSP:iin Smolenskiin
	9. PsD	Siirto MosSP:iin Smolenskiin, 1. PsR alistettiin 2. MtjvD:aan (ns. Tamanin divisioona)

¹¹⁴⁶ Tästä huolimatta joitakin yksiköitä Baltiaan jäi vielä vuoteen 1998 asti, kuten esimerkiksi Skrundan tutka-asema. Viimeinen venäläinen sotilas poistui alueelta lokakuussa 1999.

¹¹⁴⁷ Venäjän АЕМІ-илmoitukset vuosina 1992–2017. Kts. myös Феськов В.И. (et al.) (2013): Вооруженные силы СССР после Второй мировой войны: от Красной армии к Советской (часть 1: Сухопутные войска). Издательство НТЛ, Томск. Kirjassa esitetty luettelo on löydettävissä: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_\(1989—1991\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_(1989—1991)) (3.3.2015, 17.8.2017).

	11. PsD	Siirto Valko-Venäjälle, pl. 44. PsR MosSP:iin Vladimiriin
	20. MtjvD	Siirto PKSP:iin Volgogradiin, alistus 8. AK:lle
- 2. PsA		Siirto VolSP:iin Tšernoretšjeen
	21. MtjvD	Siirto SipSP:iin Omskiin, alistus 41. A:lle ¹¹⁴⁸
	94. MtjvD	Siirto SipSP:iin Jurgaan ja muutos 74. ErMtjvPR:ksi
	207. MtjvD	Lakkautus
	16. PsD	Siirto UralSP:iin Tšaikovskiin (Iževsk) 5967. Kalustovarastoksi (KalV) 1992
- 3. A		?
	7. PsD	Lakkautus 1990
	10. PsD	Siirto MosSP:iin Bogutšariin 1994, alistus 20. A:lle
	12. PsD	Lakkautus 1991
	47. PsD	Siirto 1991 MosSP:iin Mulinoon ja yhdistettynä 31. PsD:aan muodosti 3. MtjvD:n
- 8. A		Siirto PKSP:iin Volgogradiin ja muutos 8. AK:ksi
	27. MtjvD	Siirto VolSP:iin Totskojeen (Samara)
	39. MtjvD	Siirto Ukrainaan
	57. MtjvD	Lakkautus
	79. PsD	Siirto SipSP:iin Tomskiin 1994
- 20. A		Siirto MosSP:iin Voronežiin
	35. MtjvD	Lakkautus
	32. PsD	Siirto Ukrainaan
	25. PsD	Lakkautus 1992
	90. PsD	Siirto VolSP:iin Tšernoretšjeen (Samara) 5968. Kalustovarastoksi (KalV)
Pohjoinen voimaryhmä	6. MtjvD	Siirto 1993 MosSP:iin Tveriin, muutos 166. MtjvPr:ksi ja alistus 22.A:lle, 1997 KalV:ksi
	20. PsD	Lakkautus vuonna 1992
Baltian sotilaspiiri (Luoteinen voimaryhmä)	107.MtjvD (Vilna)	Lakkautus vuonna 1992 (mahd. muutos 18. MtjvPr:ksi ja alistus 20. A:lle)
	144. MtjvD (Tallinna)	Siirto MosSP:iin Jelnjaan (Smolensk) 1992 kalustovarastoksi.

Taulukko 31: Läntisen, Pohjoisen ja Luoteisen voimaryhmän maavoimien lakkautus¹¹⁴⁹

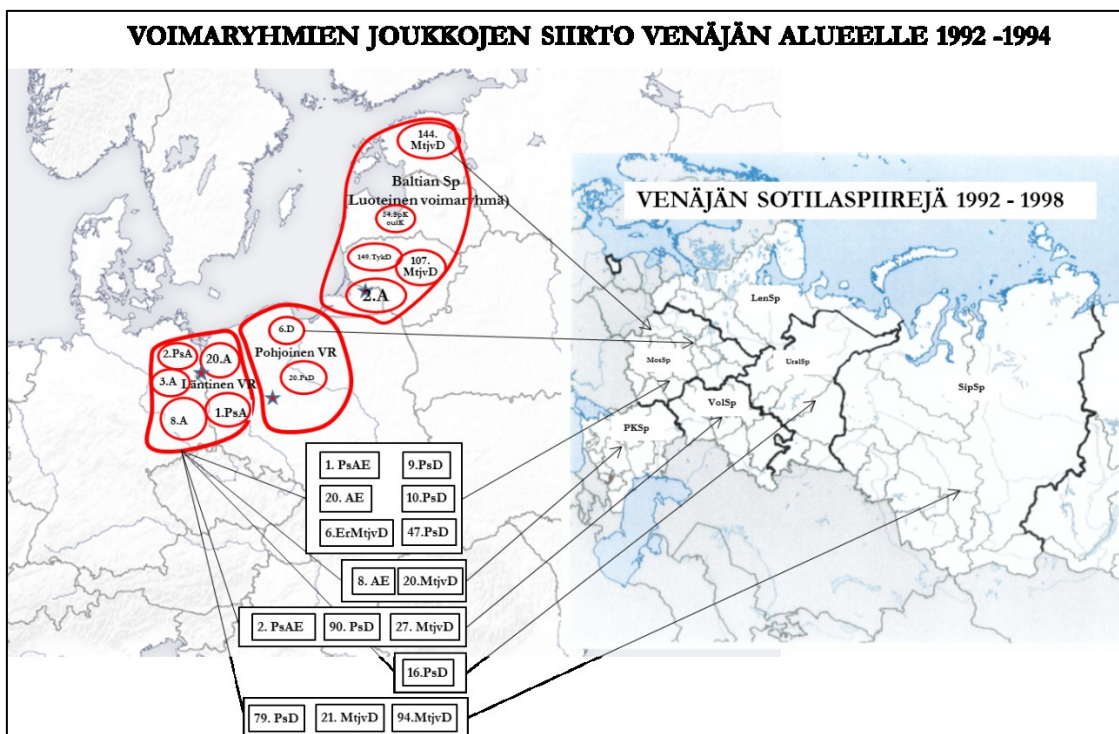
Voimaryhmiä kotiutettaessa vuosina 1991–1994 niiden yhtymistä neljä panssaridivisioonaa (7., 12., 20. ja 35. PsD) ja 3 moottoroitua jalkaväkidivisioonaa (35., 57. ja 207. MtjvD) lakkautettiin. Yhtymistä kolme siirrettiin Valko-Venäjälle ja Ukrainaan (11. ja 32. PsD sekä 39. MtjvD). Joukkojen siirto kyseisiin maihin viittaa osittain siihen, että

¹¹⁴⁸ Läntisen voimaryhmän kotisivut. Löydettävissä: <http://www.gsvg.ru/struktura/130-sostav-soedineniy-ichastey-2-ya-tankovayaa-armiya.html> (3.3.2015).

¹¹⁴⁹ Venäjän AEMI-ilmoitukset 1992 - 1997.

Venäjän sotilaallisessa johdossa uskottiin IVY:n yhteisten asevoimien muodostamiseen. Tällöin osa 1. strategisen portaan määrävahvuuteen asti varustelluista joukoista olisi ollut Venäjän uusissa rajanaapureissa ja toiminta olisi perustunut Varsovan liitossa olleeseen malliin. Konseptio IVY:n yhteisistä asevoimista ei kuitenkaan ollut kestävä, vaan jo loppukesästä 1992 IVY:n yhteisten asevoimien johdolla ei käytännössä ollut tavanomaisia joukkoja johdossaan¹¹⁵⁰.

Venäjälle mainituista yhtymistä siirrettiin 11 divisioonaa. Moskovan sotilaspiiriin siirrettiin 1. PsA:n ja 20. A:n johdon lisäksi kolme panssaridivisioonaa (9., 10. ja 47. PsD) ja yksi panssarirykmentti (44. PsR) sekä yksi erillinen moottoroitu jalkaväkidivisioona (6. ErMtjvD). Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin siirrettiin 8. A:n johdon lisäksi yksi moottoroitu jalkaväkidivisioona (20. MtjvD). Volgan sotilaspiiriin siirrettiin 2. PsA:n johdon lisäksi yksi moottoroitu jalkaväki- (27. MtjvD) ja yksi panssaridivisioona (90. PsD). Uralin sotilaspiiriin siirrettiin yksi panssaridivisioona (16. PsD). Siperian sotilaspiiriin siirrettiin kaksi moottoroitua jalkaväki- (21. ja 94 MtjvD) ja yksi panssaridivisioona (79. PsD). Yhtymien siirto Venäjän sotilaspiireihin on esitetty seuraavassa kuvassa.

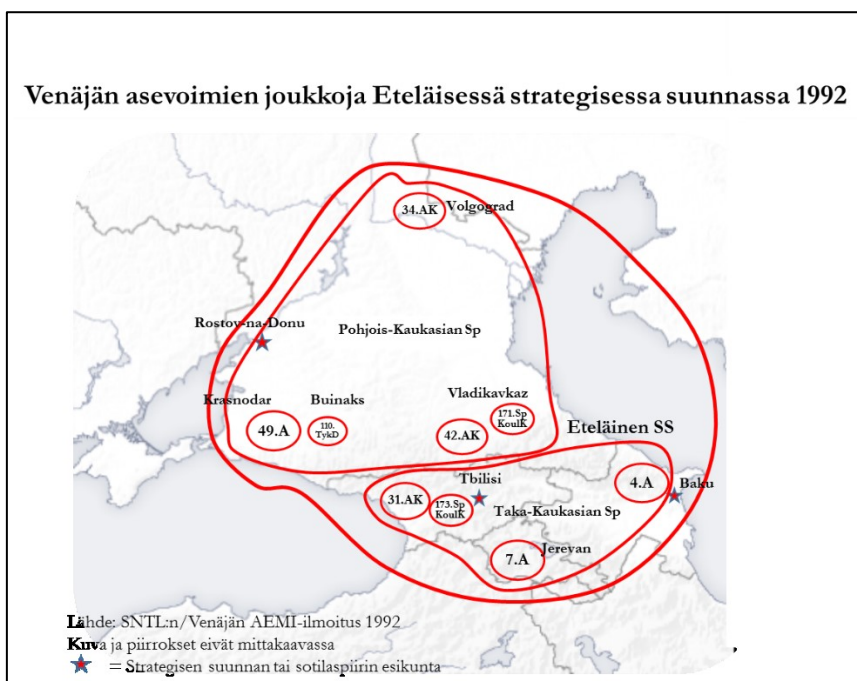
Kuva 16: Läntisen ja Pohjoisen voimaryhmän sekä Baltian sotilaspiiriin (Luoteisen voimaryhmän) maavoimien yhtymien siirto Venäjälle 1992–1994

¹¹⁵⁰ IVY:n yhteisten asevoimien kehittymisestä tarkemmin kts. Forsström, Pentti (1998): Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, MPKK:n strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki, luku 4.2.

Yhtymien uusien sijoituspaikkojen valintaan vaikuttivat monet tekijät. Huomattavaa kuitenkin on se, että lakkautettujen voimaryhmien yhtymistä Moskovan sotilaspiiriin siirrettiin suurin osa - kaksi armeijan johtoporrasta ja lähes neljä panssariyhtymää ja kaksi moottoroitua jalkaväkiyhtymää. Armeijoiden johtoportaat ja osa yhtymistä sijoitettiin Venäjän Valko-Venäjän ja Ukrainan vastaiselle rajalle. Osa yhtymistä sijoitettiin puolestaan Moskovan sotilaspiiriin syvyyteen. Moskovan sotilaspiirissä ei tätä ennen ollut kuin 22. Armeijan johtoporras, kaksi panssari- ja kaksi moottoroitua jalkaväkiyhtymää. Täten Moskovan sotilaspiiriin sotatoimiyhtymien määrä käytännössä kaksinkertaistui.

Vastaavalla tavalla Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriä vahvistettiin yhdellä armeijan johtoportaalalla ja yhdellä moottoroidulla jalkaväkidivisioonalla, jotka sijoitettiin Volgogradin alueelle. Sotilaspiiriin operatiiviselle ryhmitykselle luotiin siis syvyyttä. Joukkoja sijoitettiin Venäjän rajaan rajoittuviin Moskovan ja Pohjois-Kaukasian sotilaspiireihin. Riiasta 54. Koulutuskeskus siirrettiin Leningradin sotilaspiiriin, jossa se muutettiin 25. Moottoroiduksi jalkaväkiprikaatiksi Vladimirskij Lagerissa. Uralin ja varsinkin Siperian sotilaspiiriä vahvennettiin neljällä yhtymällä.

Eteläisen strategisen suunnan Taka-Kaukasian sotilaspiiri lakkautettiin Neuvostoliiton hajottua. Osa sen joukoista luovutettiin itsenäistyneille Taka-Kaukasian valtioille, jotka muodostivat kansallistetuista joukoista omat asevoimansa. Neuvostoliiton asevoimien joukkoja Kaukasian alueella vuonna 1992 on esitetty seuraavassa kuvassa.

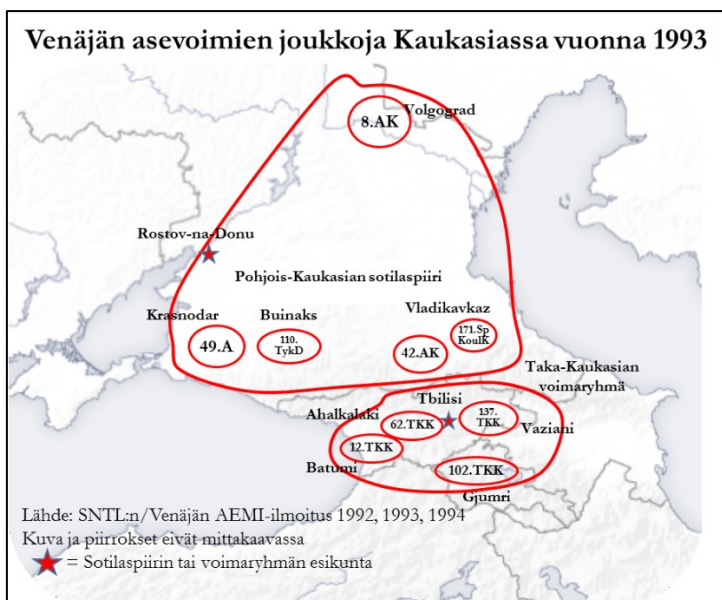

Kuva 17: Venäjän asevoimien joukkoja Eteläisessä strategisessä suunnassa vuonna 1992

Sotilaspiirin joukoista Azerbaidžanille alistettiin 4. A (60. ja 265. MtjvD), Armenialle 7. A (osa 164. MtjvD:sta) ja Georgialle 31. Armeijakunnan 10. Moottoroitu jalkaväkidivisioona. Osa Taka-Kaukasian sotilaspiirin joukoista siirrettiin Venäjälle (15. MtjvD Irkutskiin 5209. Kalustovarastoksi ja 164. MtjvD Tšitaan 6052. Kalustovarastoksi). Osa luovutettiin Nagorno-Karabahin alueelle (23. MtjvD) ja yksi moottoroitu jalkaväkidivisioona alistettiin Venäjän turvallisuuspalvelun (FSB) rajavartiopalvelulle (FPS) (75. MtjvD)¹¹⁵¹.

Muilta osin 31. AKE:sta muodostettiin Taka-Kaukasian voimaryhmän johto Tbilisiin ja alueellinen ryhmittymä Georgian ja Armenian alueelle. Azerbaidžaniin ei venäläisiä joukkoja jätetty. Vuonna 1993 Taka-Kaukasian voimaryhmä alistettiin Venäjän maavoimien pääesikunnalle ja seuraavana vuonna voimaryhmän kolme divisioonaa (145., 147. ja 127. MtjvD) muutettiin tukikohdiksi. Näistä 102. Sotilastukikohta (TKK) ryhmitettiin Armenian Gjumriin, 62. TTK Georgian Ahalkalakiin, 12. TTK Batumiin ja 137. TTK Vazianiin.

Saksasta Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin siirrettiin 8. AE, joka yhdistettiin Volgogradissa olleeseen 34. AKE:aan ja nimettiin 8. AK:ksi. Samalla sille alistettiin Saksasta siirretty 20. MtjvD. 12. AKE oli jo vuonna 1990 nimetty 49. AE:ksi, jolle alistetusta 9. MtjvD:sta muodostettiin vuonna 1993 131. (Maikop) ja 132. MtjvPr (Novorossijsk). Em. lähdeaineistossa esiintymättömistä rykmenteistä vuonna 1993 perustettiin lisäksi 135. (Prohladnyi) ja 136. MtjvPr (Buinaks)¹¹⁵², jotka alistettiin 42. AK:lle. Venäjän asevoimien joukkoja Kaukasiassa vuonna 1993 on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 18: Venäjän asevoimien joukkoja Kaukasiassa vuonna 1993

¹¹⁵¹ Luettelo Neuvostoliiton divisioonista 1989–1991. Löydettävissä: [http://www.wikiwand.com/ru/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_\(1989—1991\)](http://www.wikiwand.com/ru/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_(1989—1991)) (15.6.2016).

¹¹⁵² Blogi-sivusto ok.ru. 135. MtjvPr mainittu sivulla: <https://ok.ru/video/9846916456> (15.6.2016).

Kokonaisuudessaan maavoimien yhtymien muutokset vuosina 1992–1996 on esitetty seuraavassa taulukossa.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN MAAVOIMIEN YHTYMÄT 1992 - 1996				
YHTYMÄ	1992- 1993	1994	1995	1996
SOTILASPIIRI	8	8	8	8
VOIMARYHMÄ	3	2	1	1
ARMEIJA E	19	15	14	8
ARMEIJAKUNTA E	7	6	8	9
Yhtymät yhteensä	111	94	87	63
joista RES yhtymät yhteensä				
PsD	22	17	17	12
PsPR				
ErPsPR		1	1	2
RES (D/Pr)				
Yhteensä	22	18	18	14
MTJVD	81	57	47	28
RES				
KKTYKD	8	8	7	4
Yhteensä	89	65	54	32
ER MTJVPR		11	15	17
MTJVPR				
MTJVPR (kevyt/vuori)				
RES				
Yhteensä	0	11	15	17
ITOD/PR	15	25	28	28
ERIKJPR	8	6	7	8
OHJUSPRIKAATI (SS-21)	24	28	24	23
OHJUSPRIKAATI (ISKANDER)				
MAAHANLASKU				
MhID	6	5	5	5
ErMhPr				
KoulK				
IlmaRPr	7	7	6	7

Taulukko 32: Maavoimien yhtymät vuosina 1992–1996¹¹⁵³

Voimaryhmien muutoksista huolimatta sotilaspiirien määrä säilyi kahdeksassa aina vuoteen 1998 asti. Venäjän ulkomailla olevien voimaryhmien määrä väheni kolmesta yhteensä.

Maavoimien ylimpien johtoportaiden määrä armeijoiden osalta väheni 19:sta kahdeksaan, joskin armeijakuntien johtoportaiden määrä lisääntyi kahdella seitsemästä yhdeksään. Tämä viittaa siihen, että ainakin osa henkilöstöstä vapautettiin ja osa armeijoiden johdossa olleista aselajiyksiköistä ja materiaalivaroista lakkautettiin¹¹⁵⁴.

Kaliningradin alueella toiminut Baltian sotilaspiirin 2. Armeija muutettiin 2. Erilliseksi Armeijaksi vuonna 1994 ja edelleen 11. Armeijaksi vuonna 1995. Sotatoimiyhtymän alistus maavoimien pääesikunnalle säilyi ja sen kokoonpano käsitti kaksi moottoroitua jalkaväkidi-

sioonaa (1. ja 18.) ja kaksi panssaridivisioonaa (1. ja 40.) Vuoteen 1997 mennessä 40. PsD muutettiin 10. ErPsPr:ksi. Yhtymien määrä säilyi siten ennallaan. Armeijan vahvuus oli vuonna 1993 noin 35 000 sotilasta, joka vuoteen 1997 mennessä supistui 19 000:een. Tietynlainen ”sopimuksellinen suojaväistö” oli se, että Kaliningradin alueen joukot oli alistettu 1990-luvulla Itämeren laivastolle, jolloin niiden kalusto jäi

¹¹⁵³ Lähde: The International Institute of Strategic Studies (IISS): "The Military Balance" ao. vuosikerrat.

¹¹⁵⁴ Tämä perustuu siihen, että armeijan johdossa oli tietty ”paketti” (ven. армейский комплект), joka käsitti normin mukaisen määrän aselaji- ja huoltojoukkoja sekä ampumatarvikkeita ja muuta materiaalia tuliannoksina suunnitellulle ajanjaksolle. Perusyhtymien määrän muutos vastaavasti aiheutti muutoksen ainakin em. materiaalin määrässä. Keskustelu kenraaliluutnantti Pentti J. Väyrysen kanssa 1990-luvulla. Kenraali Väyrynen toimi aikanaan puolustusvoimien sotatalouspäällikkönä.

TAE-sopimuksen ulkopuolelle¹¹⁵⁵.

Leningradin sotilaspiiri käsitti 6. Armeijan ja kaksi armeijakuntaa (30. ja 26.) Vuonna 1993 Petroskoissa toiminut 6. A käsitti kolme moottoroitua jalkaväkidivisioonaa (54., 111. ja 131.) Viipurissa toiminut 30. AK käsitti kaksi moottoroitua jalkaväkidivisioonaa (45. ja 64.). Arkangelissa toiminut 26. AK käsitti kaksi pioneerirykmenttiä ja kalustovaraston¹¹⁵⁶. 26. AK lakkautettiin vuonna 1994.

Vuoteen 1997 mennessä sotilaspiirin johtoon Vladimirski Lageriin perustettiin 25. MtjvD. 6. A:n 111. MtjvD muutettiin 20. MtjvPr:ksi ja alistettiin 30. AK:lle. Samalla 6. A:n johtoon Petroskoihin perustettiin 30. Erillinen moottoroitu jalkaväkiprikaati. Vuonna 1996 sotilaspiirin vahvuus oli noin 51 000 sotilasta.

Moskovan sotilaspiirin osalta muutokset olivat varsin huomattavia. Vuonna 1992 Moskovan sotilaspiirissä toimi yksi sotatoimiyhtymä (22. A, ent. 13. AK), jolla oli alaisuudessaan yksi panssaridivisioona (31.). Tämän lisäksi sotilaspiirin johdossa oli yksi panssaridivisioona (4.) ja kaksi moottoroitua jalkaväkiprikaatia (2. ja 27. Er.) sekä aselajijoukkoja.

Joukkojen siirto Saksasta ja Baltiasta lisäsi huomattavasti sotilaspiirin yhtymien määrää. Vuoteen 1997 mennessä Nižnyi Novgorodissa ollutta 22. A:a vahvistettiin 166. MtjvPr:lla (ent. 6. MtjvD/Pohjoinen VR) ja 47. PsD:lla. Vuosina 1992–1994 Saksasta siirretyillä joukoilla Moskovan sotilaspiiriin perustettiin kaksi sotatoimiyhtymää (1. AK, ent. 1. PsA Smolenskiin ja 20. AK Voronežiin). 1. AK käsitti 18. ErMtjvPr:n (mahdollisesti ent. 107. MtjvD/BalSP) ja aselajijoukkoja. 1. AK muutettiin sittemmin 1. PsA:ksi ja edelleen 1. A:ksi vuonna 1995, jolloin sille alistettiin aiempien joukkojen lisäksi 4. PsD ja Jelnjaan ryhmitetty 144. MtjvD (ent. BalSP:n yhtymä).

Saksasta Voronežiin siirretylle 20. A:lle alistettiin 6. ErMtjvPr ja 10. PsD aselajijoukkojen lisäksi. Joukkojen siirto aiheutti määrällisiä paineita järjestellä TAE-sopimuksen ehtoja, minkä johdosta esimerkiksi 27. ErMtjvPr alistettiin tilapäisesti maahanlaskujoukoille ja vuonna 1997 palautettiin Moskovan sotilaspiirin johtoon. Kyseisen ”poissaolon” aikana 2. MtjvD toimi suoraan sotilaspiirin johdossa. Moskovan sotilaspiirin vahvuus oli vuonna 1996 noin 82 000 sotilasta, missä oli edellisvuodesta laskua noin 20 000 sotilasta.

---

¹¹⁵⁵ Tästä huolimatta 11. A esiintyy AEMI- ja GEMI-ilmoituksissa maavoimien pääesikunnan alaisena joukkona. Tällöin kokeiltiin ensimmäisen kerran alueellisen johtoportaan konseptiota samalla tavoin kuin Kauko-idässä.

¹¹⁵⁶ Kalustovarasto käsitti aikanaan rannikkopuolustusyhtymäksi vuonna 1989 muutetun 77. MtjvD:n kaluston.

Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin osalta voimaryhmien kotiuttamisen aiheuttamat muutokset olivat Moskovan sotilaspiiriin verrattuna varsin vähäisiä. Volgoradin alueelle siirrettiin Saksasta 8. AE ja 20. MtjvD. Tällöin 8. AE yhdistettiin 34. AKE:aan ja nimi muutettiin 8. AK:ksi, jolle 20. MtjvD alistettiin. Sen sijaan Tšetšenian I sota (1994–1996) aiheutti joitakin muutoksia joukkojen nimityksiin ja johdosuhteisiin. Vladikavkazissa ollut 42. AK muutettiin vuonna 1995 58. A:ksi ja sen alainena toimineesta 9. MtjvD:sta perustettiin lisää kaksi moottoroitua jalkaväkirykettä (131. ja 132.).

Edelleen sota aiheutti joidenkin uusien joukkojen perustamisen. Vuonna 1993 42. AK:n alaisuuteen perustettiin 135. ja 136. MtjvPr ja 58. A:aan lisäksi 205. ErMtjvD vuonna 1995. Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin vahvuus on vuonna 1996 noin 65 000 sotilasta.

Volgan sotilaspiiri käsitti vuoteen 1992 asti koulutuskeskuksen ja vuonna 1991 siirretyn 27. MtjvD:n lisäksi lähinnä aselajijoukkoja. Vuosina 1992–1993 sotilaspiiriin Orenburgin lähelle siirrettiin Saksasta 2. PsA ja kaksi panssaridivisioonaa (16. ja 90.). Vuoteen 1997 mennessä sotilaspiiriin oli muodostettu siten yksi sotatoimiyhtymä ja samalla sotilaspiirin johtoon oli alistettu lisäksi yksi jalkaväkiryhtymä (27. MtjvD).

Uralin sotilaspiirissä ei tapahtunut oleellisia muutoksia vuosina 1992 – 1997. Alueella toimi 34. MtjvD ja sinne siirrettiin Saksasta 16. PsD. Aiemmin sotilaspiiriin oli siirretty 15. PsD Keskisestä voimaryhmästä. Volgan sotilaspiirin vahvuus vuonna 1996 oli laskenut 46 000 sotilaaseen.

Siperian sotilaspiiriä vahvennettiin varsin merkittävästi Saksasta siirretyillä joukoilla. Alueella toimi siirtoja ennen 25. AK, jolla oli alistuksena 85. MtjvD¹¹⁵⁷. Uusina joukkoina sotilaspiirille alistettiin kaksi panssaridivisioonaa (79. ja 90.) ja kaksi moottoroitua jalkaväkiryhtymää (21. ja 94. MtjvD). Siperian sotilaspiirin muutokset alkoivat pitkälti vasta silloin, kun osa Taka-Baikalin sotilaspiirin alueesta ja joukoista liitettiin siihen vuonna 1998. Joukkomuutoksista huolimatta sotilaspiirin vahvuus säilyi ennallaan noin 25 000 sotilaassa.

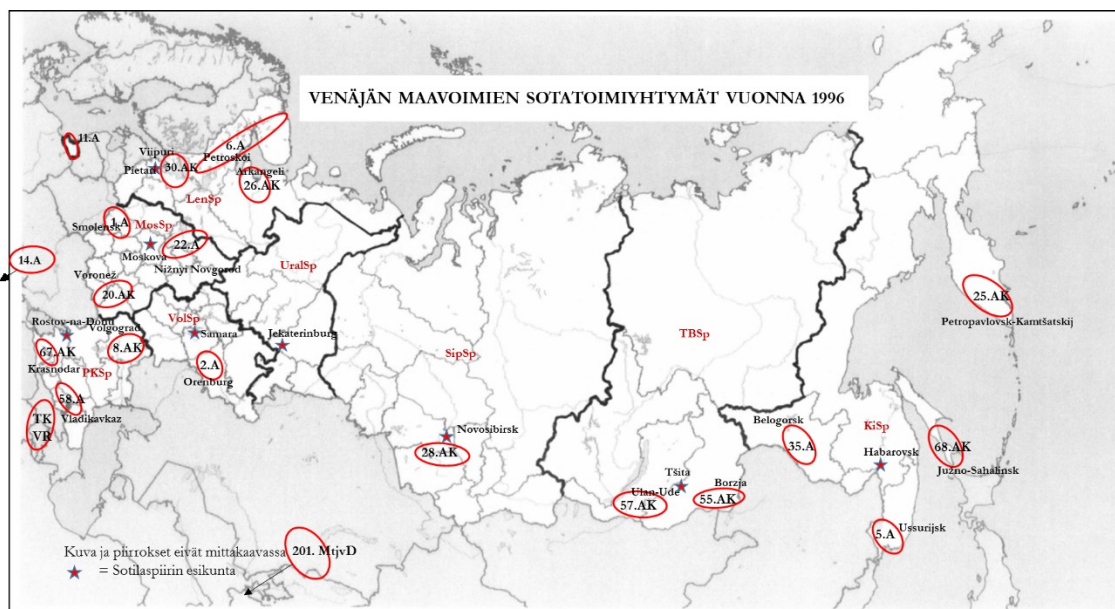
Vuosina 1992 – 1997 välisenä aikana asevoimien panssariyhtymien määrä väheni 22:sta 12:een, joskin samalla muodostettiin joitakin erillisiä panssarirykkeitä. Tällöin kokonaisvähennys on noin kahdeksan panssaridivisioonaa. Tätäkin oleellisempi vähennys kohdistui moottoroituun jalkaväkeen, jossa yhtymien määrä vuoden 1992 aikoihin oli lähes 90. Tarkastelujakson lopulle vuoteen 1997 mennessä moottoroitujen

---

¹¹⁵⁷ Feskovin (et al.) (2013) mukaan 25. AK Kamtšatkalla Kaukoidän sotilaspiirissä lakkautettiin vuonna 1989. Venäjän GEMI-ilmoitusten mukaan 25. AK oli sekä Siperian sotilaspiirissä että Kaukoidän sotilaspiirissä vuoteen 1999 asti. Ilmeisesti Novosibirskin 25. AK pitää olla 28. AK, joka aikanaan siirrettiin alueelle Keskisestä voimaryhmästä. Jos kyse on kirjoitusvirheestä, niin se säilyi korjaamattomana aina vuoden 1999 GEMI-ilmoitukseen asti, jolloin esitettiin uuden Siperian sotilaspiirin yhtymät.

jalkaväkiryhtymien määrä oli vähentynyt noin 50:een.

Kyseisen mittakaavan supistuksia ei tapahtunut maavoimien ilmatorjuntaohjusyhtymissä. Niiden määrä päinvastoin lisääntyi lähes kaksinkertaiseksi 15:sta 28:aan. Niin ikään erikoisjoukkojen ja maahanlaskujoukkojen yhtymien sekä ohjusrikaatien määrä säilyi ennallaan. Maavoimien sotatoimiyhtymät ja niiden ryhmitys vuonna 1996 on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 19: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät vuonna 1996

Muutokset vuosina 1997–1999

1990-luvun alkuvuodet olivat pitkälti ulkomailta siirrettyjen joukkojen kotiuttamisen aiheuttamia ryhmitys- ja johtosuhdemuutoksia. Vuosina 1997 – 1999 tapahtuneet muutokset käsittivät lähinnä Venäjän sotilashallinnolliseen aluejakoon, ulkomailla olevien joukkojen johtosuhteisiin sekä sotatoimiyhtymien ”deaktivoimiseen” liittyviä toimia.

Syksyllä 1998 Taka-Baikalin sotilaspiiri lakkautettiin ja sen alueita yhdistettiin osin Siperian ja osin Kaukoidän sotilaspiiriin¹¹⁵⁸. Yhdistyminen merkitsi siten sotilaspiirien määrän vähentymistä kahdeksasta seitsemään ja Kaliningradin erityisalueeseen. Samalla muodostetun Siperian sotilaspiirin sotatoimiyhtymiä ja alueen johtosuhteita järjesteltiin uudelleen. Taka-Baikalin sotilaspiirin esikunnan ja 25. AKE:n pohjalta perustettiin Novosibirskiin 41. AE ja 55. AKE muutettiin 36. AE:ksi. Siperian sotilas-

¹¹⁵⁸ Указ президента Российской Федерации от 27 июля 1998 года № 900 «О военно-административном делении Российской Федерации».

piirin johtoon muodostui siten kolme sotatoimiyhtymää (41. A, 36. A ja 57. AK). Yhdistymisen seurauksena uudistetun Siperian sotilaspiirin vahvuus kuitenkin väheni oleellisesti¹¹⁵⁹.

Vuonna 1996 Moldovassa toiminut Pridnestrovjen operatiivinen ryhmä alistettiin Moskovan sotilaspiirille samalla, kun ryhmän ainoana joukkona toiminut 59. MtjvD lakkautettiin, 201. MtjvD Tadžikistanissa alistettiin Volgan sotilaspiirille ja Taka-Kaukasian voimaryhmä vastaavasti Pohjois-Kaukasian sotilaspiirille. Alistusmuutokset liittyivät ensisijaisesti siihen, että maavoimien pääesikunta operatiivisena johtoportaina lakkautettiin vuonna 1997 ja siten eri kontingenttien johtovastuu oli siirrettävä operatiivisille sotilaspiireille. Maavoimien pääesikunnan uudelleenjärjestelyyn liittyi myös se, että Kaliningradin 11. A muutettiin Maavoimien ja rannikkojoukkojen hallinnoksi, minkä jälkeen sitä ei enää esitetty AEMI- tai GEMI-ilmoituksissa.

Tarkastelujakson aikana joukkoja ja johtoportaita lakkautettiin, mikä osin johtuu maavoimien vahvuuden supistumisesta. Leningradin sotilaspiirissä 6. A Petroskoissa ja 30. AK Viipurissa joukkoineen siirrettiin ”ei-aktiivisten” joukkojen kategoriaan. Moskovan sotilaspiirin 1. A Smolenskissa lakkautettiin vuonna 1998 ja samalla sen 4. PsD alistettiin 20. AK:lle, jolloin se nimettiin 20. A:ksi. 1. A:n lakkauttaminen liittyi puolustusjärjestelyjen kehittymiseen Valko-Venäjän kanssa sen jälkeen, kun maat solmivat sopimuksen ystävydestä, hyvästä naapuruudesta ja avunannosta helmikuussa 1995¹¹⁶⁰. Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin 8. AK Volgogradissa ja Volgan sotilaspiirin 2. A Orenburgissa lakkautettiin. Kaukoidän sotilaspiirin 25. AK Petropavlovsk-Kamšatskij’ssa lakkautettiin vuonna 1998 ja sen 22. MtjvD muutettiin 40. ErMerijvPr:ksi.

Johtoportaiden muutoksiin liittyi myös se, että joitakin moottoroituja jalkaväkiyhtymiä muutettiin prikaateiksi. Tästä esimerkkeinä ovat seuraavat muutokset: Kaliningradissa 1. PsD muutettiin 2. ErPsPr:ksi, Leningradin sotilaspiirin 45. MtjvD 138. ErMtjvPr:ksi ja 131. MtjvD 200. ErMtjvPr:ksi sekä Kaukoidän sotilaspiirin 22. MtjvD 40. MtjvPr:ksi. Toisena joukkojen kokoonpanoihin liittyvänä muutoksena oli se, että joitakin joukkoja yhdistettiin. Näin tapahtui esimerkiksi Moskovan sotilaspiirissä, jossa 31. ja 47. PsD yhdistettiin 3. MtjvD:ksi sekä Kurskissa ollut 6. MtjvPr alistettiin rykmenttinä 10. PsD:lle. Kyseinen rykmentti sittemmin vuonna 1999 lakkautettiin. Mitä ilmeisimmin kyseiset muutokset aiheutuvat henkilöstön vähydestä.

---

¹¹⁵⁹ Vuosien 1998 – 1999 GEMI-ilmoitusten mukaan Taka-Baikalin sotilaspiirin vahvuus oli noin 48 000 ja Siperian sotilaspiirin noin 34 000 sotilasta. Yhdistymisen jälkeen vuonna 1999 Siperian uudistetun sotilaspiirin vahvuudeksi ilmoitettiin 43 000 sotilasta.

¹¹⁶⁰ Forsström, Pentti (1998). Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio, MPKK:n strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki, luku 4.3.1. (Bilateraalinen sotilaallinen integraatio Venäjän kanssa – Valko-Venäjä).

Sotatoimiyhtymien lakkauttamiseen liittyi käytännössä lähes poikkeuksetta miesvahvuuden muutoksia. Esimerkiksi Leningradin sotilaspiirin vahvuus väheni vuoden 1998 49 000:sta 32 000:een vuonna 1999. Vastaavanlainen vähennys tapahtui Moskovan, Uralin, Volgan ja Kaukoidän sotilaspiireissä. Sen sijaan Pohjois-Kaukasian sotilaspiirissä vahvuus hieman lisääntyi.

Kokonaisuudessaan maavoimien yhtymien muutos vuosina 1997–1999 on esitetty seuraavassa taulukossa.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN MAAVOIMIEN YHTYMÄT 1997-1999				
	1997	1998	1999	
SOTILASPIIRI	8	7	7	
VOIMARYHMÄ			1	
ARMEIJA E	8	5	5	
ARMEIJAKUNTA E	9	6	6	
KOULUTUSKESKUS			7	
Yhtymät yhteensä	62	41	46	
joista RES yhtymät yhteensä			4	
PsD	12	6	6	
PsPR				
ErPsPR	2	1	1	
RES (D/Pr)			4	
Yhteensä	14	7	11	
MTJV D	27	19	20	
RES				
KKTYKD	4	4	4	
Yhteensä	31	23	24	
ER MTJVPR	17	11	11	
MTJVPR				
MTJVPR (kevyt/vuori)				
RES				
Yhteensä	17	11	11	
ER MTJVR				
ITOD/PR	28	21	21	
ERIKJPR	8	8	7	
OHJUSPRIKAATI (SS-21)	23	13	13	
OHJUSPRIKAATI (ISKANDER)				
MAAHANLASKU				
MhID	5	5	4	
ErMhIPr			1	
KoulK	1	1	1	
IlmaRPr	7	3	3	

Taulukko 33: Maavoimien yhtymät vuosina 1997–1999¹¹⁶¹

Taulukon mukaan panssariyhtymien määrä väheni puoleen ja moottoroidun jalkaväen yhtymien määrä väheni kolmanneksella. Vastaavalla tavalla nähtävissä oli se, että myös ilmatorjuntaohjusjoukkjen ja maavoimien ohjusrikaatien määrää supistettiin oleellisesti.

On kuitenkin huomattava, että Venäjän AEMI- ja GEMI-ilmoitukset käsittivät vuonna 1999 vielä 8 armeijan ja 9 armeijakunnan johtoporrasta, vaikka Military Balance-vuosikirjoissa näin montaa ei esiinny. Kyse on nähtävästi siitä, että luokitteluperusteet aktiiviseksi tai passiiviseksi yhtymäksi ovat erilaiset. Venäjän ilmoitusten mukaan ainoa vuosina 1997–1999 lakkautettu sotatoimiyhtymä oli LenSP:n 26. AK Arkangelissa.

Muutokset vuosina 2000–2007

Asevoimien maavoimien sotilashallinnollinen ja rakenteellinen muutos vuosina 2000–2007 oli siinä, että maavoimien pää-

esikunta operatiivisena johtoportana perustettiin uudelleen ja maavoimat muodostivat jälleen puolustushaaran. Samalla sotilaspiirien määrä vähennettiin seitsemästä kuu-teen, kun Uralin ja Volgan sotilaspiirit yhdistettiin vuonna 2001 Volga-Uralin sotilas-

¹¹⁶¹ Lähde: The International Institute Of Strategic Studies (IISS): "The Military Balance" ao. vuosikerrat.

piiriksi (VUSp). Ilmeisesti muutos juontuu osin yhteistoiminnasta Kazakstanin ja muiden Keski-Aasian maiden kanssa, jolloin sen harjoittaminen yksinkertaistui osapuolten vähentämisen ansiosta.

Muutoin maavoimien yhtymien muutokset olivat varsin nimellisiä. Maavoimien sotatoimiyhtymät ja niiden ryhmitys 1.1.2000 on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 20: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät 1.1.2000¹¹⁶²

Kyseisenä aikana sotatoimiyhtymien määrä pysyi käytännössä ennallaan, joskin siten, että joitakin armeijakuntien johtoportaita lakkautettiin ja armeijoiden johtoportaiden määrää lisättiin samassa suhteessa. Loppuvuodesta 2001 ”deaktivoitiin” Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin 67. AK. Volgan sotilaspiirin vuonna 1998 lakkautettu 2. A muodostettiin uudelleen vuonna 2001, kun Volgan ja Uralin sotilaspiirit yhdistettiin yhdeksi Volga-Uralin sotilaspiiriksi.

Joissain tapauksissa armeijakunnan johtoporras muutettiin armeijan esikunnaksi (johtoportaaksi). Näitä muutoksia olivat Siperian sotilaspiirin 57. AK:n muuttaminen 29. AE:ksi ja 55. AK muuttaminen 36. AE:ksi. 29. E lakkautettiin tosin vuonna 2007.

Maavoimien yhtymien määrän muutoksia vuosina 2000 - 2007 on esitetty seuraavassa taulukossa.

¹¹⁶² Sotilaspiirien rajat piiretty presidentin sotilashallinnollista aluejakoa koskevan ukaasin perusteella. Kts. Указ президента Российской Федерации от 27 июля 1998 года № 900 «О военно-административном делении Российской Федерации».

VENÄJÄN ASEVOIMIEN MAAVOIMIEN YHTYMÄT 2000-2007									
		2000 - 2001	2001 - 2002	2002 - 2003	2003 - 2004	2004 - 2005	2005 - 2006	2006	2007
SOTILASPIIRI		7	7	6	6	6	6	6	6
VOIMARYHMÄ		1	1	1	1	1	1	1	
ERIKOISALUE									1
ARMEIJA E		6	6	8	8	8	8	8	9
ARMEIJAKUNTA E		3	3	2	2	2	2	2	1
KOULUTUSKESKUS		7	7	7	7	7	7	7	6
Yhtymät yhteensä		63	65	63	63	63	60	59	58
joista RES yhtymät yhteensä		21	26	23	23	23	23	23	23
PsD		5	5	5	5	5	5	5	3
PsPR									
ErPsPR									
RES (D/Pr)		2	4	4	4	4	4	4	4
Yhteensä		7	9	9	9	9	9	9	7
MTJVD		21	18	19	19	19	16	16	16
RES		15	16	13	13	13	13	13	13
KKTYKD		7	6	6	6	6	6	5	6
Yhteensä		43	40	38	38	38	35	34	35
ER MTJVPR		9	10	10	10	10	10	10	10
MTJVPR									
MTJVPR (kevyt/vuori)									
RES		4	6	6	6	6	6	6	6
Yhteensä		13	16	16	16	16	16	16	16
ER MTJVR							2	7	7
ITOD/PR		19	19	19	19	19	19	11	11
ERIKJPR		7	7	7	7	7	7	9	9
OIJUSPRIKAATI (SS-21)		15	15	15	15	14	14	12	12
OIJUSPRIKAATI (ISKANDER)		Varustaminen Iskander-ohjuksilla alkoi 2005							
MAAHANLASKU									
MhlD		4	4	4	4	4	4	4	4
ErMhlPr		3	4	3	3	3	3		1
KoulK		1	1	1	1	1	1	1	1
IlmaRPr		3	4	3	3	3	3	1	

Taulukko 34: Maavoimien yhtymät vuosina 2000–2007¹¹⁶³

Kokonaisuudesta voidaan todeta, että maavoimien perusyhtymien määrässä tapahtui kyseisellä aikavälillä varsin pieniä määrällisiä ja laadullisia muutoksia. Yhtymien kokonaismäärä väheni 63:sta 58:een reserviyhtymien määrän pysyessä jokseenkin ennallaan. Taulukon mukaan panssaridivisioonien määrä väheni kahdella ja moottoroitujen jalkaväkiyhtymien määrä väheni puolestaan viidellä. Nähtävästi joitakin moottoroituja

¹¹⁶³ Lähde: The International Institute of Strategic Studies (IISS): "The Military Balance" ao. vuosikerrat.

jalkaväkikiprikaateja muutettiin rykmenteiksi. Reservissä olevien jalkaväkiyhtymien määrä pysyi käytännössä ennallaan. Niitä oli 23, joista neljä (4) panssari-, 13 moottorituja jalkaväkidivisioonaa ja kuusi (6) moottoroituja jalkaväkikiprikaateja.

Vuonna 2000 maavoimien viisi panssariyhtymää oli ryhmitetty läntiselle Venäjälle. Moskovan sotilaspiirille ja edelleen 20. A:lle niistä oli alistettu kaksi (4. ja 10.), Uralin sotilaspiirin johdossa oli 15. PsD ja Siperian sotilaspiirin 36. A:n johdossa yksi (2. PsD) ja 57. AK:n (vuodesta 2004 alkaen 29. A) johdossa yksi (5. PsD). Näistä vuonna 2007 aktiivisiksi ilmoitettiin Moskovan sotilaspiirin panssaridivisioonat ja Siperian sotilaspiirin 5. PsD, joka oli vuonna 2006 uudelleenalistettu 36. A:lle.

Huomattavin muutos tapahtui ilmatorjuntaohjussyhtymien osalta. Niiden määrä väheni 19:sta 11:een. Samana aikana erikoisjoukkoyhtymien määrää lisättiin kahdella seitsemästä yhdeksään. Maavoimien ohjusrikaatien määrä väheni kolmella todennäköisesti kaluston vanhenemisen johdosta. Maahanlaskuyhtymien osalta muutokset olivat nimellisiä.

Vuonna 2007 Leningradin sotilaspiirissä ja Kaliningradissa ei ollut yhtään aktiivista sotatoimiyhtymää, Moskovan sotilaspiirissä oli kaksi (22. ja 20. A), Pohjois-Kaukasian sotilaspiirissä yksi (58. A) ja Volga-Uralin sotilaspiirissä niin ikään yksi (41. A). Kaukoidän sotilaspiirissä toimi kaksi armeijan (3. ja 35. A) ja yksi armeijakunnan johtoporras (68. AK).

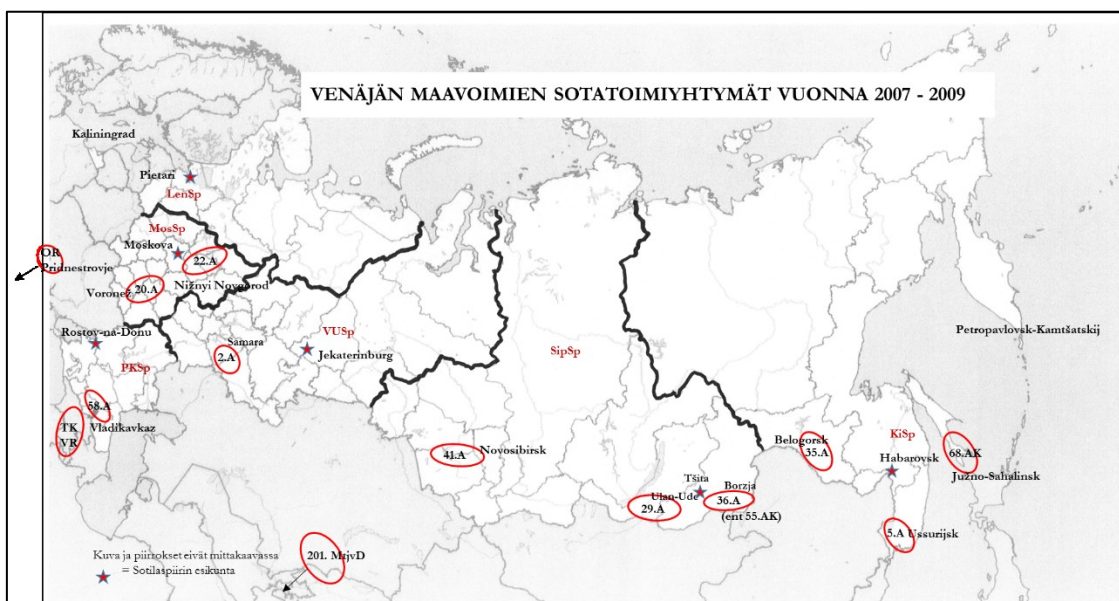
Ulkomailla olevat joukot oli alistettu sotilaspiireille seuraavasti: Operatiivinen ryhmä Pridnestrovjessa Moskovan sotilaspiirille, Taka-Kaukasian voimaryhmä Pohjois-Kaukasian sotilaspiirille ja 201. MtjvD Tadžikistanissa Volga-Uralin sotilaspiirille.

Muutokset vuosina 2008–2016

Vuodesta 2008 alkaen toteutetussa sotilasreformissa asevoimia ja niiden yhtymien organisaatioita muutettiin rakenteellisesti ja kokoonpanoiltaan varsin perin pohjin. Kyse itse asiassa oli maavoimien perusyhtymien organisaation kokoonpanon pienentämisestä, missä organisaatio rakennettiin henkilöstön määrän reaalismasta lähtökohdasta. Aiemminhan lähtökohtana oli, että organisaatioiden kokoonpanot rakennettiin suorituskyvyvaatimusten (so. tehtävien ja tavoitteiden) ja niiden edellyttämän kaluston perusteella. Nämä sitten täydennettiin tai ainakin pyrittiin täydentämään tarvittavalla henkilöstöllä. Joukkojen muodostamisperiaate muuttui siten lähtökohdiltaan täysin päinvastaiseksi.

Aiempi joukkojen muodostamisperiaate ei toiminut henkilötäydennyksen osalta sitten vuoden 1993. Asevoimien reformi alkoi vuonna 2008 taktisen tason yksiköistä, niiden

täydentämisestä uuden kokoonpanon edellyttämään vahvuuteen¹¹⁶⁴ ja eteni myöhemmin strategisiin yhtymiin. Uudistuksia edeltänyt maavoimien yhtymien ryhmitys vuonna 2007 - 2009 on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 21: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät vuonna 2007–2009

Kuvasta näkyy selkeästi, että Pietari ja Moskova Venäjän keskuksina ovat sotilaallisesti ”suojaamattomia” ulkorajojen suunnasta, erityisesti pohjoisesta. Tämän ohella Moskovan suojaaminen pohjoisesta suunnasta oli kuitenkin osin Leningradin sotilaspiirin sekä ilma- ja merivoimien vastuulla. Tämä johtosuhteisiin ja yhteistoimintaan liittyvä ongelma ratkesi loppuvuodesta 2010, jolloin Leningradin ja Moskovan sotilaspiirit yhdistettiin.

Läntisessä suunnassa Moskovan sotilaspiiri rajoittuu Valko-Venäjään, jonka kanssa Venäjällä on puolustusliitto. Moskovaa lähin sotatoimiyhtymän esikunta Moskovan sotilaspiirissä oli 350 kilometriä Moskovan itäpuolella¹¹⁶⁵. Samat perusteet pätevät jossain määrin myös Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin esikuntakaupunkiin - Rostov-na-Donuun - Azovan meren rannalla. Muualla Venäjällä, jossa kohteet eivät ole strategiselta merkitykseltään Moskovan tai Pietarin luokkaa, sotatoimiyhtymät on ryhmitetty maan ulkorajoille.

Siperian sotilaspiirin osalta oli ilmeistä, että joukkojen mahdollinen keskityssiirto Venäjän länsiosiin aiheutti yhteistoimintajärjestelyjä Volga-Uralin sotilaspiirin kanssa. On ilmeistä, että mahdollinen operatiivinen sotilaallinen toiminta Aasian, erityisesti

¹¹⁶⁴ 100 %:n määrävahvuuden saavuttaminen ei kuitenkaan ole realistista.

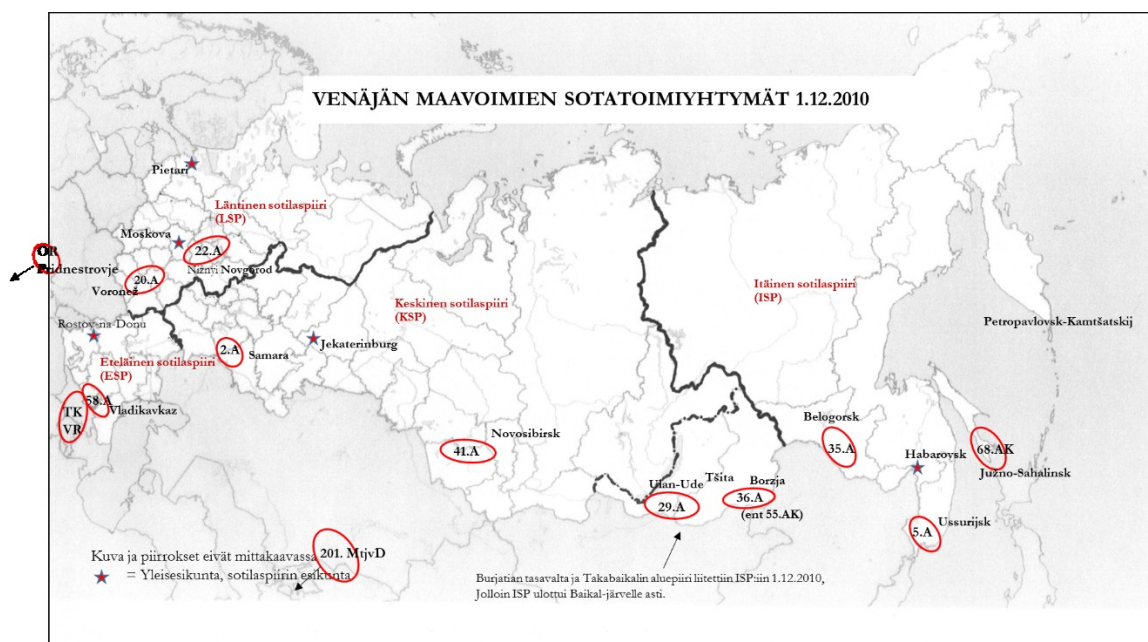
¹¹⁶⁵ Operatiivisella ja taktisella tasolla maavoimien yksiköitä oli mm. Karjalan kannaksella ja Moskovan länsipuolella.

Kiinan suuntaan edellytti yhteistoimintajärjestelyjä Siperian ja Kaukoidän sotilaspiirien välillä sekä mahdollisesti johtosuhdemuutoksia. Nämä haasteet poistuivat sotilaspiiriuudistuksessa loppuvuodesta 2010, jolloin Volga-Uralin ja Siperian sotilaspiirit yhdistettiin Keskiseksi sotilaspiiriksi.

Sotilaspiiriuudistuksessa Siperian sotilaspiirin esikunnan siirto Tšitasta Jekaterinburgiin 4 500 kilometrin päähän itäisimmistä sotatoimiyhtymistä olisi aiheuttanut haasteita operatiiviselle johtamiselle. Tämä ongelma poistui Siperian sotilaspiirin osalta loppuvuodesta 2010, kun Burjatian ja Taka-Baikalin hallinnolliset alueet liitettiin Itäiseen sotilaspiiriin.

Samassa yhteydessä 29. ja 36. Armeija alistettiin Habarovskissa olevalle Itäisen sotilaspiiriin johtoportaalille, jonne matkaa kyseisistä yhtymistä on runsaat 2 000 kilometriä. Järjestely kuitenkin mahdollisti sen, että Kiinan vastaisesta rajasta sekä laajemmin Kaakkois-Aasian ja Tyynenmeren suunnasta vastaa yksi, Itäinen sotilaspiiri.

Kuva 22: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät 1.12.2010

Vuonna 2008 alkaneessa asevoimareformissa oleellista oli se, että perusyhtymien lukumäärää ei sinällään merkittävästi muutettu, vaan muutettiin lähinnä niiden kokoonpanoa. Vuosina 2008–2009 muutokset kohdistettiin perusyhtymien joukko-osastoihin ja yksiköihin, joissa valmisteltiin yhtymien organisaatioiden ja kokoonpanojen muuttamista. Maavoimien perusyhtymäksi kehitettiin prikaati, jonka perustana oli divisioonan rykmentti.

Perusyhtymien muodostamisen jälkeen loppuvuodesta 2010 alkaen maan sotilashallinnollista aluejakoa muutettiin strategisella tasolla siten, että muodostettiin neljä sotilaspiiriä, jotka olivat samalla sekä alueellisia että operatiivisia johtoportaita (ven. оперативно-стратегическое командование). Syyskuussa 2010 yhdistettiin Moskovan ja Leningradin sotilaspiiri Läntiseksi sotilaspiiriksi sekä Volga-Uralin ja Siperian sotilaspiirit Keskiseksi sotilaspiiriksi. Pohjois-Kaukasian ja Kaukoidän sotilaspiirit nimettiin vastaavasti Eteläiseksi ja Itäiseksi sotilaspiiriksi.¹¹⁶⁶

Joulukuussa 2014 sotilaspiirien ja nimenomaisesti strategisten suuntien määrää lisättiin viiteen, kun Pohjoisen laivaston perustalta muodostettiin Pohjoinen operatiivisstrateginen johtoporras¹¹⁶⁷. Pohjoinen strateginen suunta eroaa muista suunnista merelliseltä luonteeltaan, tulevaisuudennäkymiltään ja erityisesti johto-organisaation osalta. Uudistuksen seurauksena Venäjän asevoimat toimivat nykyään maantieteellisesti viidessä strategisessa suunnassa. Muodostetut sotatoimiyhtymät on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 23: Venäjän asevoimien sotatoimiyhtymät vuonna 2010–2016

Vuoteen 2010 mennessä maavoimien operatiivisten sotatoimiyhtymien määrää lisättiin kahdella¹¹⁶⁸, jolloin asevoimiin oli muodostettu yhteensä 10 armeijan johtoporrasta. Nykyään Läntinen sotilaspiiri käsittää 6. Armeijan, jonka johtoporras on Pietarissa, Voronežissa sijaitsevan 20. Armeijan sekä vuonna 2016 Moskovan länsipuolelle

¹¹⁶⁶ Указ президента РФ от 20 сентября 2010 года N 1144 «О военно-административном делении Российской Федерации».

¹¹⁶⁷ Nimitys vaihtelee. Venäjän puolustusministeriö käyttää pelkästään nimeä Pohjoinen laivasto. Kyse on kuitenkin merellisestä operatiivis-strategisesta johtoportaa muiden OSK:n tapaan.

¹¹⁶⁸ Lääntisen sotilaspiiriin 6. A ja Eteläisen sotilaspiiriin 49. A.

Bakovkaan perustetun 1. Panssariarmeijan. 1. PsA:n perustaminen kasvatti armeijoiden määrän 11:een. Eteläinen sotilaspiiri käsittää 58. Armeijan Vladikavkazissa ja Stavropoliin ryhmitetyn 49. Armeijan. Keskinen sotilaspiiri käsittää samoin kaksi armeijaa (2. ja 41. A). Itäisessä sotilaspiirissä on viisi sotatoimiyhtymää (5., 29., 35. ja 36. A sekä 68. AK).

Maavoimien yhtymien lukumääräiset muutokset on esitetty seuraavassa taulukossa.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN MAAVOIMIEN YHTYMÄT 2008 - 2016										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
SOTILASPIIRI	6	6	6	4	4	4	4	4	4	
VOIMARYHMÄ										
ERIKOISALUE	1	1								
ARMEIJA E	8	8	7	10	10	10	10	10	11	
ARMEIJAKUNTA E	1	1								
KOULUTUSKESKUS	6	6	6							
Yhtymät yhteensä	51	51	50	57	56	56	56	54	55	
joista RES yhtymät yhteensä	17	17	11	14	14	14	14	14	13	
PsD	3	3					1	1	1	
PsPR			4	4	4	4	3	3	3	
ErPsPR									1	
RES (D/Pr)	3	3		1	1	1	1	1		
Yhteensä	6	6	4	5	5	5	5	5	5	
MTJVD	16	16		1	1	1	2	2	2	
RES	8	8								
KKTYKD	5	5	1	2	1	1	1	1	1	
Yhteensä	29	29	1	3	2	2	3	3	3	
ER MTJVPR	10	10		2	2	2	2	2	2	
MTJVPR			34	31	31	31	30	28	28	
MTJVPR (kevyt/vuori)				3	3	3	3	3	4	
RES	6	6	11	13	13	13	13	13	13	
Yhteensä	16	16	45	49	49	49	48	46	47	
ER MTJVR	4	4								
ITOD/PR	12	12	12	10	10	10	10	9	9	
ERIKJPR	9	9	9	7	7	7	7	7	7	
OHJUSPRIKAATI (SS-21)	10	10	10	8	8	8	7	5	6	
OHJUSPRIKAATI (ISKANDER)				1	1	1	2	4	3	
MAAHANLASKU										
MhID	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
ErMhIPr	3	3	1	1	1	1	1	1	1	
KoulK	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
IlmaRPr	2	2	2	3	3	3	3	3	3	

Taulukko 35: Maavoimien yhtymät vuosina 2007–2016¹¹⁶⁹

Maavoimissa oli vuonna 2008 noin 50 jalkaväen yhtymää, joista reservissä oli alle 20 yhtymää. Panssariyhtymiä oli kuusi, joista puolet reservissä. Maavoimista pääosa oli

¹¹⁶⁹ "The Military Balance" vuosikerrat 2015 – 2016 eivät laske Pohjoista operatiivisstrategista johtoporrasta sotilaspiiriksi.

moottoroitua jalkaväkeä – noin 45 yhtymää, joista 2/3-osaa oli divisioonakokoonpanossa ja loput erillisinä prikaateina tai rykmentteinä.

Vuoteen 2011 mennessä oli em. joukoista muodostettu neljä panssariprikaatia, joiden lisäksi reservissä oli yksi panssariyhtymä (n. 20 %). Moottoroidut jalkaväkidivisioonat oli lakkautettu ja niiden tilalle muodostettu vajaat 50 prikaatia, joista 13 oli reservissä (n. 25 %) ja muutama toimi erillisenä prikaatina.

On huomattava, että muodostetut panssariprikaatit vastaavat kalustoltaan ja henkilöstöltään jokseenkin yhtä aiemman panssaridivisioonan rykmenttiä. Vastaavasti moottoroitu jalkaväkiprikaati muodostuu entisestä moottoroidun jalkaväkidivisioonan moottoroidusta jalkaväkirykmentistä¹¹⁷⁰. Erillinen panssariprikaati ei oleellisesti eroa kokoonpanoltaan panssariprikaatista¹¹⁷¹. Yleisesti ottaen maavoimien yhtymien kokoonpanojen muutos merkitsi, että tarvittiin noin 75 % vähemmän henkilöstöä yhtymien saattamiseksi määrävahvuisiksi.

Esimerkiksi Venäjän asevoimien ”kruununjalokivenä” tunnettu ns. Tamanin divisioonana (2. MtyD, Kalininets) käsitti vuonna 2008 yhden panssariykmentin ja kolme moottoroitua jalkaväkirykmenttiä. Henkilövahvuus oli noin 5 000 – 6 000 sotilasta. Armeijankenraali Nikolai Makarovin mukaan divisioonasta muodostettiin kaksi prikaatia, jolloin ”yhtymien reaalin henkilöstövahvuus kasvoi puolitoistakertaiseksi”¹¹⁷². Tämä merkitsee, että uudistetun prikaatin rauhan ajan vahvuus olisi noin 2 000 – 2 500, mikä vahvuudeltaan vastaa suurin piirtein entistä rykmenttiä. Prikaatin vahvuudeksi kaavailtiin noin 5 000 sotilasta. Tällä logiikalla maavoimien rauhan ajan aktiiviset yhtymät käsittäisivät runsaat 150 000 sotilasta maavoimien kokonaisvahvuuden ollessa noin 270 000¹¹⁷³.

Kyseistä ”kaksinkertaistamista” tapahtui asevoimissa muuallakin¹¹⁷⁴. Ilmeisesti tällöin joidenkin divisioonien osalta muodostettiin aktiivinen prikaati ja osa divisioonan ka-

---

¹¹⁷⁰ Uudessa panssariprikaatissa on kolme panssaripataljoona (á 32 psv) ja siten 96 panssarivaunua. Moottoroidussa jalkaväkiprikaatissa on kolme moottoroitua jalkaväkipataljoonaa ja yksi panssaripataljoona sekä siten 42 panssarivaunua. Kokoonpanoista tarkemmin kts. esim. Александров В. И. (et al.) (2011): «МОТОСТРЕЛКОВАЯ (ТАНКОВАЯ) БРИГАДА В ОСНОВНЫХ ВИДАХ БОЯ». МИД РФ, МОСКОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИНСТИТУТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ (УНИВЕРСИТЕТ), Военная кафедра, ЧАСТЬ 1, УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ, Москва 2011. Löydettävissä: <https://studfiles.net/preview/2452691> (3.7.2017).

¹¹⁷¹ Erillinen panssariprikaati käsittää kolme panssaripataljoonaa ja yhden moottoroidun jalkaväkipataljoonan. Siinä on panssarivaunuja noin 94 ja henkilöstöä noin 2 900. Kts. <http://ilya-kramnik.livejournal.com/1168306.html> (3.7.2017).

¹¹⁷² Izvestija.ru 19.11.2008: «Кангемировскую и Таманскую дивизии превратят в четыре бригады». Löydettävissä: <https://iz.ru/news/439500> (3.7.2017). Tamanin divisioonasta muodostettiin 5. Erillinen moottoroitu jalkaväkiprikaati, mutta mahdollisesta toisesta prikaatista ei ole mainintoja.

¹¹⁷³ Todellinen vahvuus on tätäkin pienempi.

¹¹⁷⁴ Kts. esimerkiksi Vesti.ru, 14 мая 2009: «Таманскую дивизию расформировали». Löydettävissä: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=284668> (3.7.2017).

lustosta varastoitiin. Esimerkkinä voidaan mainita Moskovan sotilaspiirin 3. Moottoroitu jalkaväkidivisioona, josta vuonna 2010 muodostettiin 9. ErMtjvPr. Volga-Uralin sotilaspiirissä 27. MtjvD:sta muodostettiin 21. ErMtjvPr ja sen yhdestä rykmentistä 23. ErMtjvPr.

Joissain tapauksissa jollakin alueella olleesta varastosta muodostettiin joskus lakkautettu johtoporras (esim. 6. AE ja 1. PsA) tai prikaati, kuten esimerkiksi 130. ErMtjvPr Moskovan länsipuolella tai 25. MtjvPr Vladimirski Lagerissa¹¹⁷⁵.

Joissain tapauksissa moottoroidusta jalkaväkidivisioonasta voitiin muodostaa 3 prikaatia. 42. Moottoroitu jalkaväkidivisioona Groznyin lähellä hajotettiin 8., 17. ja 18. erillisiksi moottoroiduiksi jalkaväkiprikaateiksi. Ilmeisesti prikaatien muodostaminen perustui lakkautettavan divisioonan todelliseen henkilövahvuuteen.

Johtosuhteiden muutokset

1990-luvun alkuvuosina voimaryhmien johtosuhteet oli järjestetty siten, että entisen Neuvostoliiton rajojen ulkopuolelle jäänyt Läntinen voimaryhmä Saksassa alistettiin asevoimien yleisesikunnalle aina siirtoonsa Venäjälle asti. Entisen Neuvostoliiton alueella olevat muut joukot, joita olivat 14. A Moldovassa, 201. MtjvD Tadžikistanissa ja Taka-Kaukasian voimaryhmä Armeniassa ja Georgiassa, alistettiin maavoimien pääesikunnalle. Vuonna 1995 14. A muutettiin Pridnestrovjen operatiiviseksi ryhmäksi (ven. Оперативная группа в Приднестровье) ja samalla se alistettiin asevoimien yleisesikunnalle.

Operatiivinen ryhmä Pridnestrovjessa, Tadžikistanissa olevat joukot ja Taka-Kaukasian voimaryhmä säilyivät yleisesikunnan tai maavoimien pääesikunnan johdossa vuoteen 1997 asti, jolloin ne alistettiin Moskovan, Volgan ja Pohjois-Kaukasian sotilaspiirille. Ryhmittymien alistus vuosina 1993 – 1997 maavoimien pääesikunnan tai yleisesikunnan johtoon johtui ilmeisesti siitä, että sotilaspiireillä ei ollut ”mandaattia” toimia NL:n perunkirjoituksen toimeenpanijana ulkomailla olevien joukkojen osalta¹¹⁷⁶ eikä operatiivisia suunnitelmia vielä oltu laadittu. Ulkomailla olevien joukkojen aseman ja tehtävien määrittely asetettiin yleisesikunnan ja maavoimien pääesikunnan vastuulle.

Vuodesta 1997 lähtien kyseisten ryhmittymien alistus ao. sotilaspiirille (tai sen seuraajalle) on säilynyt ennallaan. Sotilaallisesti voidaan myös tulkita, että ao sotilaspiirin operatiivinen suunnittelu oli edennyt vuoteen 1997 mennessä siihen valmiuteen, että ryhmittyvät pystyttiin ottamaan johtoon. Tämä puolestaan merkitsi, että sotilaspiirillä ei ollut operatiivista vastualueen eturajaa.

---

¹¹⁷⁵ 25. MtjvPr tosin oli tosin ollut olemassa Baltian sotilaspiirin koulutuskeskuksena jo 1990-luvulla.

¹¹⁷⁶ Kenraalievosti Vorobjov ilmaisi haastattelussa 3.12.2015, että hänen vastuunsa Keskisestä voimaryhmästä ja sen siirrosta Venäjälle päättyi Venäjän valtion rajalle.

Eri aikoina Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on ollut käytäntönä, että pääosa yhtymistä on ollut alistettuna AKE:lle tai AE:lle ja osa aselaji- ja jalkaväen yhtymistä ja yksiköistä on toiminut suoraan sotilaspiirin johdossa. Tämä järjestely viittaa siihen, että sotilaspiiri on varannut itselleen reservin tai erillisessä suunnassa käytettäväksi suunnitellun joukon. Tämä järjestely on jatkunut aina näihin päiviin saakka. Läntisessä sotilaspiirissä esimerkiksi 27. ErMtjvPR (Mosrentgen, Moskovan länsipuolella) toimi vuoteen 2016 asti Moskovan sotilaspiirin johdossa. Eteläisessä sotilaspiirissä vastaavasti piirin johdossa toimi kaksi yhtymää (20. ErMtjvPr (Volgograd) ja 205. ErMtjvPr (Budjonnovsk)).

Pääosa yhtymistä on siten sotilaspiirin alaisen armeijan johtoportaan johdossa. Armeijoiden kokoonpano käsittää 2 – 5 moottoroitua jalkaväkiyhtymää ja yhden ohjusrikaatin sekä aselajijoukkoja. Läntisessä sotilaspiirissä 6. A:lle oli vuonna 2013 alistettu kaksi yhtymää (138. ja 25. ErMtjvPr) ja 20. Armeijalle neljä yhtymää (5. ja 9. ErMtjvPr sekä 4. ja 6. ErPsPr). Eteläisessä sotilaspiirissä 58. A:lle oli vuonna 2014 alistettu viisi jalkaväkiyhtymää (8., 17., 18., 19. ja 136. ErMtjvPr), kun taas 49. A:lle oli alistettu kolme yhtymää (33., 34. ja 205 ErMtjvPr). Keskisessä sotilaspiirissä Samaran 2. A:lle oli vuonna 2014 alistettu kolme jalkaväkiyhtymää (15., 21. ja 23. ErMtjvPr).

Internet-informaation perusteella maavoimien ohjusjoukkojen prikaatit (Iskander-M) on alistettu sotilaspiirien armeijoiden johtoportaille seuraavasti:

LSP	ESP	KSP	ISP
26. OhjPr/6. A (Luga)	1. OhjPr/49. A (Krasnodar)	12. OhjPr/2. A (Orenburg)	107. OhjPr/35. A (Birobidžan)
112. OhjPr/1. PsA (Šuja)	12. OhjPr/58. A (Mozdok)	119. OhjPr/41. A (Jelenski)	103. OhjPr/36. A (Ulan-Ude)
			20. OhjPr/5. A (Jelenski)
	Lisäksi ESP:n alueella on 630. OhjPr koulutusyksikkönä Kapustin Jarin ampumaharjoitusalueella.		? OhjPr/29. A (Tšita)

Taulukko 36: Maavoimien Iskander-M -ohjusrikaatit 2016¹¹⁷⁷

Ilmeisesti Iskander-M -ohjusrikaatit ovat operatiivisen tason yhtymiä. Igor Korotšenkon mukaan kaikki ohjusrikaatit varustetaan Iskander-ohjuksilla vuoteen 2018

¹¹⁷⁷ Military Russia 26.6.2017: «Комплекс 9К720 Искандер». Löydettävissä: <http://militaryrussia.ru/blog/topic-832.html> (3.7.2017). Kyseisessä taulukossa ei ole mainittu Kaliningradiin ryhmitettyjä Iskander -ohjuksia.

mennessä¹¹⁷⁸.

Johtosuhteet ja yhtymien ryhmitys muuttuvat tilanteen edellyttämällä tavalla. Viime vuosina Läntistä sotilaspiiriä on vahvennettu perustamalla uudelleen 6. A Pietariin ja 1. PsA Bakovkaan Moskovan länsipuolelle. 1. PsA:aan on ilmoitettu alistettavaksi 6. PsPr (Mulino), 27. ErMtjvPr (Mosrentgen), 4. PsD (ns. Kantemirovin panssaridivisioona) ja 2. MtjvD (ns. Tamanin divisioona)¹¹⁷⁹. Tällä järjestelyllä Läntiseen sotilaspiiriin on lisätty operatiivista syvyyttä ja valmiutta.

Vuonna 2016 ilmoitettiin, että Venäjä siirtää kolme jalkaväkiryhtymää läntisille rajoilleen. Edellä mainittu KSP:n 23. MtjvPr:a ryhmitettiin Ukrainan vastaiselle rajalle Belgorodin alueelle Valuikiin ja Jekaterinburgissa ollut 28. ErMtjvPr ryhmitettiin Valko-Venäjän ja Ukrainan rajalle Brjanskin alueelle Klintsyi´hin.¹¹⁸⁰ Ilmeisesti yhtymät alistettiin 20. A:lle (Voronež). Nämä siirrot tapahtuivat siten Krimin operaation ja Itä-Ukrainan sodan jälkiseurauksina kevästä 2014 alkaen.

Arviot ja johtopäätökset

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän asevoimien maavoimien organisaatiokerke on kokenut varsin suuria muutoksia. Strategisella tasolla sotilaspiirien määrää on karsittu lähes puoleen ja niitä on tällä hetkellä viisi (5), joista yksi merivoimien operoima. Samalla mainittujen johtoportaiden luonne on muuttunut. Sotilaspiirit ovat sekä aluehallintoviranomaisia että operatiivisia johtoportaita (OSK), joille alueella oleva tavanomainen sotilaallinen voima on alistettu. Tämä on yksi oleellisimmista muutoksista, mitä asevoimien johtosuhteissa ja operatiivisessa toiminnassa on tapahtunut.

Operatiivisen tason johtoportaita on vähennetty 26:sta 11:een. Operatiivisen tason johtoportaatiot on organisoitu armeijoiden esikunniksi (johtoportaiksi), joita kullakin sotilaspiirillä on ainakin kaksi ja joilla on kyky ottaa johtoonsa useita yhtymiä ja joukko-osastoja eri puolustushaaroista¹¹⁸¹. On varmaa, että operatiivisen tason johtoportaita on lisäksi reservissä (kaaderoituna). Täten johtamisjärjestelmä on organisatorisesti selkeytynyt. Sen sijaan organisaatiotasojen vähentymisestä ei voida puhua, sillä niitä on

---

¹¹⁷⁸ Igor Korotšenkon blogi 29.6.2013. Löydettävissä <https://i-korotchenko.livejournal.com/680796.html> (3.7.2017). Lähde viittasi puolustusministeri Šoigun lausuntoon Kapustin Jarin ampumakentällä kesäkuussa 2013.

¹¹⁷⁹ РБК 23.7.2015: «СМИ узнали о возрождении первой гвардейской танковой армии в ВС России». Löydettävissä <http://www.rbc.ru/rbcfreenews/55b0c3969a79475146bac8e5> (3.7.2017).

¹¹⁸⁰ Коммерсантъ 3.6.2016: «Россия перебросит к западным границам две мотострелковые бригады». Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/3005354> (3.7.2017).

¹¹⁸¹ Armeijakunnan esikunnalla ei tätä kykyä ole. Mikäli sille alistettaisiin lisäjoukkoja, olisi sen johtamiskykyä vastaavasti lisättävä sen lisäksi, että alistettavan joukon mukana sotatoimiyhtymän johtoon liitetään erillinen operatiivinen ryhmä. Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Muistiinpanot tekijän hallussa.

yhtä paljon kuin aiemminkin¹¹⁸².

Maavoimien perusyhtymä on muutettu divisioonasta prikaatiksi. Prikaatin kokoonpano ja vahvuus on kertaluokkaa divisioonaa pienempi. Organisaatiomuutoksen lisäksi perusyhtymien määrä on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen puolittunut yli 100:sta nykyiseen noin 50:een. Oletettavaa on, että vähennyksiä on tapahtunut jossain määrin myös lukemattomissa tykistö-, raketinheitin-, ohjus-, ilmatorjuntaohjus-, pioneeri-, viesti-, elektronisen sodan käynnin, ABC-suojelun, (polttoaine-) putki- jne. yhtymissä. Maavoimien joukko-osastojen kokonaismäärä lienee nykyään noin 200.

Maavoimien jalkaväen yhtymien osalta panssarijoukkojen määrä on vähentynyt 20 %:sta noin 10 %:iin ja vastaavasti moottoroidun jalkaväen osuus kasvanut lähes 90 %:iin. Aselajijoukkojen osalta on nähtävissä, että armeijan ”organisaatiopaketti” käsittää tietyn määrän yhtymiä ja joukko-osastoja. Näistä ainakin ohjusjoukkojen ja ilmatorjuntaohjusprikaatit kuuluvat mitä ilmeisimmin armeijan kokoonpanoon.

Erikoisjoukkoprikaatien ja maahanlaskujoukkojen yhtymien määrä on pysynyt suhteellisen muuttumattomana koko uuden Venäjän ajan. Todennäköisesti niitä on alistettu sotilaspiireille ja osa säilytetty yleisesikunnan johdossa. Maahanlaskujoukkojen osalta ainakin kaksi yhtymää on varattu ylijohdon reserviksi.

Johtoportaiden ja yhtymien määrän huomattava vähentäminen viittaa siihen, että osa kaaderihenkilöstöstä on irtisanottu. Tämä puolestaan merkitsee, että voimaryhmien yhtymien siirto Venäjän alueelle oli osaltaan vaikuttamassa ns. asunnottomien upseerien jonon syntymiseen. Varuskuntia ei käytännössä ehditty rakentaa, vaikka tahtoa olisi ollut.

Varusmiesvahvuuden raju väheneminen 1990-luvun alussa merkitsi, että runsaasti miehistöä sitovia moottoroituja jalkaväkiyhtymiä oli joko lakkautettava tai muutettava supistettuun vahvuuteen tai kaaderoitava siten, että niissä oli yksi tai ehkä useampi lähes määrävahvuinen yksikkö tai korkeintaan joukko-osasto. Kaikissa ei ollut edes tätä, jolloin yleisesti voidaan todeta, että armeijankenraali Makarovin maininnat jatkuvan valmiuden yksiköiden alhaisesta määrästä pitää pitkälti paikkansa.

Vuosina 1992 – 1997 maavoimien varusmiesvahvuus supistui noin yhdestä miljoonasta 140 000 sotilaaseen (kts. taulukko 25: Maavoimien henkilövahvuus vuosina 1992 – 2016). Varusmiesten määrä supistui kyseisenä aikana noin 850 000 sotilaalla. Presidentin ukaasien mukainen asevoimiin palvelukseen kutsuttavien varusmiesten

---

¹¹⁸² Ennen vuotta 2010: yleisesikunta – puolustushaaran pääesikunta – sotilaspiiri (OSK) – armeija/armeijakunta – divisioona - rykmentti. Nykyään: yleisesikunta – (puolustushaaran pääesikunta) – sotilaspiiri (OSK) – armeija – prikaati - pataljoona. Divisioonaa on muodostettu tosin uudelleen viime vuosina.

kokonaisuusmäärä oli vuosina 1993 - 1995 noin 250 000. Täten varusmiesten määrän supistuminen oli ilmeinen syy jalkaväkiyhtymien rakennemuutokseen sekä supistetun vahvuuden ja kaaderoitujen yhtymien muodostumiseen ja edelleen niiden lakkauttamiseen tai ainakin ”de-aktivoimiseen”.

Kokonaisuudessaan henkilöstötilanne vaikutti sekä yhtymien määrään, valmiuskategoriointiin että lopulta niiden kokoonpanoon. Viime vuosina on ilmoitettu paluusta joidenkin yhtymien osalta divisioonakokoonpanoon. On kuitenkin todettava, että tällöin kyse on lähinnä muodollisuudesta nostalgisten toiveunien toteuttamiseksi keinolla, jossa kahden prikaatin resurssit yhdistetään divisioonaksi. Tälle on varmasti yhteiskunnallista kysyntää, mutta operatiivisesti sillä on varsin vähän merkitystä, jollei pidäkettä oteta lukuun. Vähämerkityksellisyys aiheutuu ”humaanista tekijästä”, sillä riviin ei ole pystytty saamaan tarvittavaa määrää nuoria miehiä oli kyse sitten divisioonasta tai prikaatista. On siten vaikea edes kuvitella, että maavoimien yhtymien organisaatiot voitaisiin nopeasti konvertoida henkilöstöltään määrävahvuiseksi divisiooniksi. Teknisesti se tosin on mahdollista, mutta silloin ”maailmankirjat” ovat täysin sekaisin ja Venäjän perustuslakiin pohjautuvia lakeja olisi muutettava. Muutokseen tarvittavaa aikaa on vaikea määrittellä, mutta vuoden 1993 jälkeen tarvittavaa poliittista tahtoa ei toistaiseksi ole löytynyt.

Sotatoimiyhtymien ryhmitys on muodostettu kattavaksi Venäjän ulkorajoille kaikissa strategisissa suunnissa. Sotilaspiirien armeijat muodostavat maasodankäynnin 1. portaan, jolle ei rauhan aikana ole selkeää strategista 2. porrasta kuten kylmän sodan aikana. Sotilaspiirissä (OSK) alueellisella tasolla luonnollisesti operatiivinen syvyys on otettu ainakin yhtymien tehtävissä huomioon.

On ilmeistä, että eri sotatoimiyhtymille alistettuja yhtymien, joukko-osastojen ja/tai yksiköiden valmiusastetta säädellään ”reaaliajassa”. Niitä joukkoja (yksiköitä), jotka täydennetään varusmiehillä, ei kuitenkaan jatkuvan valmiuden kategoriaan pidä suoraan laskea.

Asevoimien kokonaisuudessa Keskinen sotilaspiiri on strateginen ”reserviyhtymä” – eräänlainen strateginen 2. porras. Sen ryhmitys Keski-Aasian valtioiden ”takana” merkitsee, että siitä pystytään tarvittaessa irrottamaan voimaa kaikkiin strategisiin suuntiin

tilanteesta riippuen¹¹⁸³. Kovin nopeaa maavoimavahvistusta ei ulkorajalla olevan yhtymän komentajan kannata kuitenkaan odottaa¹¹⁸⁴. Sotilaspiirin voima on lähtökohdaisesti se, mitä rauhan aikana sillä on olemassa¹¹⁸⁵.

Edellä mainittu ei kuitenkaan merkitse sitä, että venäläinen sotataito olisi luopunut reservin ja voiman lisäyksen käsitteistä ja käytännöstä. Maavoimien reservi muodostuu edelleen kolmesta ”portaasta”, joista ensimmäinen on olemassa rauhan aikana ja kaksi muuta edellyttää mobilisaatiota. Porras käsitteenä on kuitenkin muuttunut, sillä Venäjällä kaikki sotilaspiirit (OSK) ovat rintamasotilaspiirejä, eikä syvyydessä olevia sotilaspiirejä tai voimaryhmiä ei ole kuten Varsovan liiton tai Neuvostoliiton aikaan. Siten olisi täsmällisempää puhua operatiivisista portaista sotilaspiirissä (OSK:ssa) ja niiden mahdollisista vahvennuksista.

Ensimmäisenä ja nopeimpana operatiivisena voiman lisäyksenä toimivat ylijohdon reserviyhtymät, joita ovat ainakin erikois- ja maahanlaskuyhtymät sekä eri aselajien yhtymät ja joukko-osastot. Tällaisena reservinä ovat myös ilmeisesti jotkut Keskisen sotilaspiirin yhtymistä.

Toisen reservielementin muodostavat sellaiset yksiköt ja yhtymät, joiden aseistus, kalusto ja pääosa materiaalista ovat kalustovarastoissa ja joiden henkilötäydennys pyritään toteuttamaan koulutetuilla ns. sopimusreserviläisillä. Sotilaspiirien varastoissa riittää kyseisille joukoille jossain määrin nykyaikaista (n. 1980-luvulla ja sen jälkeen valmistettua) aseistusta, kalustoa ja materiaalia. Voiman lisäyksessä kolmas vaihe on sotilaallinen liikekannallepano, jolla konfliktin laajentuessa ja pitkittyessä pystytään voimaa lisäämään ainakin teoriassa tiettyyn massaan asti¹¹⁸⁶.

---

¹¹⁸³ Ruotsin FOI ei pidä hyökkäystä etelästä Keskisen sotilaspiirin alueelle todennäköisenä, vaan lähtee siitä, että KSP on strateginen reservi. Kts. Jacob Hedenskog and Carolina Vedil Pallin (eds.) (2013): *Russian Military Capability i a Ten-Year-Perspective – 2013*. FOI-R—3734—SE, FOI, Stockholm, December 2013, s. 52. Joka tapauksessa tällöin kyse on radikaalista riskinotosta sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa ja Keskisen Venäjä sotilaallisesta tyhjentämisestä.

¹¹⁸⁴ Sama, s. 48–63. FOI on tarkastellut mahdollisia joukkojen siirtoja sotilaspiireistä toiseen eri skenaarioissa, joissa lähtökohtana on se, että joitakin yhtymiä tai yksiköitä olisi vahvennuksina käytettävissä viikon tai kuukauden kuluessa. FOI:n arvion lähtökohta on se, että mahdollinen agressio Venäjää kohtaan tapahtuu yhdessä sotilaspiirissä – strategisessa suunnassa – kerrallaan. Kyse on siten teknisestä tarkastelusta, missä ei ole tarkoitus arvioida mahdollista tilannetta.

¹¹⁸⁵ Petteri Lalun mukaan matala-asteisessa sotilaallisessa konfliktissa ”*maavoimien prikaatin keskittäminen taisteluun vaatii jo koulutettua täydennyshenkilöä tai taisteluvalmiiden pataljoonan taisteluosastojen kokoamista useammasta prikaatista*”. Petteri Lalu (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3, s. 367–368. Lalun kuvaama tilanne on ainakin Eteläisen sotilaspiirin osalta historiaa.

¹¹⁸⁶ FOI:n arvio on, että liikekannallepanossa perustettavia joukkoja olisi käytettävissä noin kuuden kuukauden kuluessa. Maavoimissa reserviyhtymien määrä olisi noin 35 prikaatia. Kts. Jacob Hedenskog and Carolina Vedil Pallin (eds.) (2013): *Russian Military Capability i a Ten-Year-Perspective – 2013*. FOI-R—3734—SE, FOI, Stockholm, December 2013, s. 52–63. Petteri Lalun mukaan täydennys- ja liikekannallepanojärjestelmän ydin on samankaltainen kuin jo vuonna 1929 V.K. Triandafillovin esittämät ajatukset kaksikategorisen reservin (ensi- ja toisen linjan) joukkojen perustamisesta. Petteri Lalu (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvos-

Edellä mainittu tarkoittaa, että Venäjän maavoimin rakenne ja käyttöajatus perustuu edelleen porrassajatteluun ja vaiheittaiseen voiman lisäykseen. Venäjän joukkojen ja yksiköiden ryhmitys valtiorajojen ulkopuolella Keski-Aasiassa, Etelä-Kaukasiassa, Moldovassa ja Valko-Venäjällä on em. porrassajattelun näkökulmasta operatiivisesti tarkoituksenmukaista. Niillä ei kuitenkaan ole sellaista sotilaallista kykyä, joka pystyisi itsenäiseen offensiiviseen toimintaan. On siksi todennäköistä, että asevoimien strategisen ryhmitymisen 1. porras muodostetaan asevaikutuksella, 2. strategisen portaan muodostavat strategisten suuntien operatiivisstrategiset johtoportaat ja joukot ja 3. strategisen portaan kiireysluokitellut liikekannallepanoreservit.

5.3.2. Merivoimat

Merivoimien muutokset noudattelevat samaa määrällisesti vähenevää kehityssuuntaa kuin erityisesti ilmavoimissa ja ilmapuolustusjoukoissa. 2000-luvun vaihteessa arvioitiin, että Venäjän merivoimien ja rajajoukkojen taistelualusten määrä on supistunut kolmasosaan neuvostoajoista. Käytännössä tämä merkitsi noin 1 200 aluksen vähennystä – 1 800 aluksesta 600:een¹¹⁸⁷. Merkittävää määrällisessä vähentymisessä oli kuitenkin se, että Neuvostoliiton merivoimia ei jaettu uusien itsenäistyneiden valtioiden kesken samassa mitassa kuten tapahtui maa- ja ilmavoimien (ilmapuolustus ml.) osalta.

Neuvostoliiton aluskalusto siirtyi siis pääosin Venäjän merivoimien haltuun¹¹⁸⁸. Mustanmeren laivasto jäi Ukrainan alueelle, jossa sen johtaminen tapahtui yhdessä valtioiden kesken aina laivaston jakoon kesällä 1997 asti. Ukrainan osuudeksi määritettiin noin 70 alusta 400:stä. Merivoimien aluskalustoon kohdistuneet vähennykset aiheutuivat siten kokonaan Venäjän sisäisistä tekijöistä. Seuraavaksi tarkastellaan merivoimien tärkeimpien alusluokkien muutoksia Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.

Venäjän merivoimien strategisten sukellusveneiden määrän muutos on esitetty seuraavassa taulukossa.

---

toliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3, s. 367.

¹¹⁸⁷ Saarelainen Jorma (et al.) (1999): Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. MPKK:n taktiikan laitos, julkaisusarja 2: taktiikan asiantietoa n:o 1, Helsinki, s. 63. Kommentaja (evp.) Harri Tielisen mukaan 1990-luvun aikana raskaiden pinta-alusten määrä väheni yli 50 %, kevyistä pinta-aluksista poistettiin yli 60 %, maihinnousualuksista jäljellä jäi noin 25 %, strategisista sukellusveneistä noin 25 % ja muista aluksista noin 20 %.

¹¹⁸⁸ Joitakin aluksia ja alusyksiköitä luovutettiin ainakin Azerbaidžanille ja Kazakstanille.

VENÄJÄN STRATEGISTEN SUKELLUSVENEIDEN MÄÄRÄN MUUTOKSET VUOSINA 1992 - 2016																									
TYYPPI	1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997	1998	1999	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
YHTEENSÄ	55	52	46	45	34	29	26	21	19	17	13	13	14	11	12	13	13	13	12	13	12	11	11	12	13
- Delta-III (Kalmar)	14	14	14	13	13	10	10	7	7	7	5	5	6	6	6	6	6	6	5	5	3	3	3	3	3
- Delta IV (Delfin)	7	7	7	7	7	7	7	7	7	6	6	6	6	3	4	5	4	4	4	5	5	6	6	6	6
- Typhoon (Akula)	6	6	6	6	6	4	4	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
- Juri Dolgoruki (Borei)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	2	1	1	2	3
- Delta-I	18	17	15	15	7	7	5	4	2	1															
- Delta-II	4	4	4	4	1	1																			
- Yankee	6	4																							

Taulukko 37: Strategisten sukellusveneiden määrän muutokset vuosina 1992–2016

Taulukon perusteella on nähtävissä, että strategisten ydinsukellusveneiden määrä on vähentynyt tasaisesti aina 2000-luvun alkuvuosiin asti. Kokonaisuudessaan vähennys on ollut noin 40 sukellusvenettä. Sen jälkeen määrä on pystytty pitämään runsaassa 10 kappaleessa, mikä on noin 20 %:a 1990-luvun alkuvuosien määrästä. Sukellusvenekaluston väheneminen on osin aiheutunut kaluston vanhenemisesta ja osin myös strategisia ydinaseita koskevista asesääntelysopimuksista.

2010-luvun alusta Venäjän merivoimille on toimitettu ensimmäiset Venäjän aikana rakennetut Borei-luokan strategiset ydinsukellusveneet. Niiden on tarkoitus korvata muut tällä hetkellä käytössä olevat strategiset sukellusveneet (Typhoon-, Delta III ja Delta IV-luokan sukellusveneet). On oletettavaa, että strategisten sukellusveneiden määrä ei oleellisesti lähivuosina lisääny.

Operatiivisessa käytössä olevien Borei-luokan sukellusveneiden määrä on tällä hetkellä kolme, joiden lisäksi viisi on rakenteilla. Alun perin suunniteltiin, että vuoteen 2020 mennessä sukellusveneitä rakennetaan kaikkiaan kahdeksan.¹¹⁸⁹ Ilmeistä on, että suunniteltua toimitusaikaa jouduttaneen myöhentämään joillakin vuosilla.

Suhteellisesti samansuuruinen vähennys on kohdistunut myös taktisiin sukellusvenei- siin, joiden määrän muutos on esitetty seuraavassa taulukossa.

VENÄJÄN TAKTISTEN SUKELLUSVENEIDEN MÄÄRÄN MUUTOKSET VUOSINA 1992 - 2016																									
TAKTISET SUKELLUSVENEET	1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997	1998	1999	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
YHTEENSÄ	183	153	127	138	87	87	72	44	43	34	35	35	52	46	46	45	52	52	52	45	45	45	45	47	49

Taulukko 38: Taktisten sukellusveneiden määrän muutokset vuosina 1992–2016

¹¹⁸⁹ Новости ВПК: «Атомная подводная лодка Юрий Долгорукий». Löydettävissä: https://vpk.name/library/f/apl_uriydolgorukiy.html (3.7.2017).

Kokonaisuudessaan taktisten sukellusveneiden vähennys on noin 130 kappaletta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Suhteellisesti vähennys on noin 80 % 1990-luvun alkuvuosien tilanteesta. Kuten strategisten sukellusveneiden osalta alusten vähentyminen pysähtyi jokseenkin 2000-luvun vaihteeseen. Muutaman viime vuoden aikana taktisten sukellusveneiden määrä on kääntynyt kasvuun.

Pintataistelualusten osalta kehitys on ollut käytännössä samankaltainen. Pintataistelualusten määrän muutos on esitetty seuraavassa taulukossa.

TYYPPI	1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997	1998	1999	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Raskaat pintataistelualukset (Yht)	192	169	161	150	166	60	44	35	35	35	32	32	27	28	28	30	27	27	25	31	30	32	33	35	35
Lentotukialukset	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Risteilijät	33	29	25	25	24	22	17	7	7	7	7	7	6	6	6	6	5	5	5	6	6	5	5	6	6
Hävittäjät	26	24	22	22	21	19	13	17	17	17	14	14	14	15	15	18	15	14	12	17	17	17	18	18	18
Fregatit	129	114	112	102	120	18	13	10	10	10	10	10	6	6	6	5	6	7	7	7	6	9	9	10	10
Muut pintataistelualukset	305	163	145	143	134	182	124	112	108	108	88	88	86	110	111	114	109	107	106	78	80	82	82	84	89

Taulukko 39: Pintataistelualusten määrän muutokset vuosina 1992–2016

Kokonaisuudessaan noin 200 raskaan pintataistelualuksen ja 300 muun aluksen merivoimat on supistunut noin 120 aluksen kokoiseksi. Nykyään näistä on noin 35 raskaita taistelualuksia ja noin 90 muita aluksia. Vuodesta 1993 vähennys on siten ollut lähes 400 alusta, mikä suhteellisesti tarkoittaa noin 80 %:n supistusta. Laivaston alusten vähennys on tapahtunut lähes tasaisesti eri alustyyppien osalta.

1990-luvulla Venäjä kykeni valmistamaan vain muutaman aluksen, mikä merkitsi, että aluskaluston ikääntymisestä aiheutuvaa vähentymistä ei pystytty suunnitelmista huolimatta pysäyttämään. Yksi syy tähän oli se, että suuri osa käytettävissä olevista resursseista kohdennettiin lentotukialuksen ja strategisten ydinsukellusveneiden ylläpitoon. 2000-luvulle tultaessa merivoimat suunnittelivat, että vuoteen 2008 mennessä luotaisiin edellytykset merivoimien toiminnan laadun parantamiselle ja suorituskyky mitoitettaisiin suhteutettuna Venäjän intresseihin lähialueella. Merivoimien laaja uudelleenrakentaminen tapahtuisi 2020-luvulla.¹¹⁹⁰

Aluskaluston väheneminen johti 1990-luvulla alusyksiköiden lukumäärän pienenemiseen ja niiden yhdistämiseen. Aiemmin periaatteena oli, että alusyksiköt muodostettiin

¹¹⁹⁰ Saarelainen Jorma (et al.) (1999): Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. MPKK:n taktiikan laitos, julkaisusarja 2: taktiikan asiantietoa n:o 1, Helsinki, s. 65. Kyse oli siten periaatteesta, jonka mukaan tehtävä ja tavoite määrittivät tarvittavan suorituskyvyn, jonka sitten sotateollisuus rakensi ja toimitti. Yleisesikuntaupseerikurssi 47 opiskelijat Iso-Lauri ja Vähäkangas tulivat vuonna 2000 siihen johtopäätökseen, että esimerkiksi Itämeren laivaston osalta uudistaminen alkaa aikaisintaan 2010-luvulla. 2000-luvun alussa rakenteilla olleet alukset myytiin ulkomaille. Kts. Sami Iso-Lauri ja Petri Vähäkangas (2000): Venäjän Itämeren laivaston kehitysnäkymät – arvio suorituskyvystä. MPKK:n TAKTL:n julkaisusarja 3: Työpöytä, seurantaraportti, Helsinki, s. 2.

alustyyppin (ja tehtävän) mukaan, mutta tästä jouduttiin luopumaan ja muodostettiin joidenkin yksiköiden osalta ”sekalaivueita”.¹¹⁹¹ Loogista siten oli, että supistuksen seurauksena myös tehtävien määrää vähennettiin¹¹⁹².

Oleellinen muutos merivoimissa vuonna 1997 oli se, että maavoimien joukot alistettiin laivaston johtoportaille – Kaliningradissa Itämeren laivastolle ja Kamtšatkan niemimaalla olevat joukot (mm. 25. AK) Tyynenmeren laivaston alaiselle Kamtšatkan laivasto-osastolle. Kaliningradissa kyse ei tosin ollut pelkästään johtamisjärjestelmään liittyvästä kokeilusta, vaan myös sopimusteknisistä syistä ja siitä, että merivoimien rannikkojoukot olivat olleet suurimpien vähennysten kohteena¹¹⁹³. TAE-sopimuksen säädökset eivät ulottuneet merivoimien yksiköihin.

Vuoden 2008 jälkeen oleellisin muutos koko merivoimia koskien oli se, että laivastot alistettiin loppuvuodesta 2010 muodostetuille ”uusille” sotilaspiireille. Tällöin Pohjoisen ja Itämeren laivasto alistettiin Läntiselle sotilaspiirille (OSK), Mustanmeren laivasto ja Kaspian lippue Eteläiselle sotilaspiirille sekä Tyynenmeren laivasto Itäiselle sotilaspiirille¹¹⁹⁴.

Tällöin optimoitiin edelleen laivastojen sisäisiä organisaatioita. Kuten edellisellä vuosikymmenellä laivastojen yksiköiden tasoa laskettiin esimerkiksi laivueesta viiriköksi tai viiriköstä ruoduksi. Alentamisen ohella lakkautettiin tuki- ja huoltoyksiköitä sekä muodostettiin niistä suurempia huoltokeskuksia tai varastoja.¹¹⁹⁵

Toisena sisäisenä muutoksena oli se, että aiemmista kahdesta tai useammasta pienestä yksiköstä ja johtoportaasta muodostettiin suurempi kokonaisuus. Tällöin johtoportaiden määrä ja todennäköisesti myös henkilöstön määrä väheni. Esimerkiksi Pohjoisen laivaston kaksi sukellusvene-eskaaderia (11. ja 12.) yhdistettiin Pohjoisen laivaston Sukellusvenejohtoportaaksi. Näin ilmeisesti on tapahtunut myös Tyynenmeren laivaston 16. Sukellusvene-eskaaderin osalta¹¹⁹⁶.

---

¹¹⁹¹ Saarelainen Jorma (et al.) (1999): Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. MPKK:n taktiikan laitos, julkaisusarja 2: taktiikan asiantieto n:o 1, Helsinki, s. 70.

¹¹⁹² Д. Литовкин (1998): "Проблемы нужно называть задачами", Красная звезда, 29.08.98 г. Artikkelisi sisältää Merivoimien pääesikunnan päällikön amiraali Viktor Kravtšenkon haastattelun.

¹¹⁹³ Sopimusteknistä tai sosiaalisiin haasteisiin liittyvää näkökohtaa ei silloinen Itämeren laivaston komentajan 1. sijainen vara-amiraali Vladimir Prokofjevits Valujev tuonut esille MPKK:lla 2.9.1999 pitämässään esityksessä. Kts. Sami Iso-Lauri ja Petri Vähäkangas (2000): Venäjän Itämeren laivaston kehitysnäkymät – arvio suorituskyvystä. MPKK:n TAKTL:n julkaisusarja 3: Työpaperi, seurantaraportti, Helsinki, s. 4.

¹¹⁹⁴ Keväällä 2014 tapahtunut Krimin niemimaan liittäminen Venäjään ja Mustanmeren laivaston läsnäolon päättyminen Ukrainassa ei suoranaisesti ollut merivoimien kehittämistyön seurausta. Sen sijaan laivaston alistaminen Eteläiselle sotilaspiirille oli yksi toimi alueellisen voimaryhmän muodostamisessa.

¹¹⁹⁵ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 84-98.

¹¹⁹⁶ Sama, s. 93, 97.

Kolmantena kehityssuuntana on arvioitu olevan se, että olemassaolevista johtoportaista muodostetaan tietyn operaatioalueen tai -suunnan johtoporras. Esimerkiksi Pohjoiseen ja Tyynenmeren laivastoon suunnitellaan muodostettavaksi Kaukomeri-alueen ja Valtameri-alueen johtoporras (ven. командование дальней морской / океанской зоны). Kuolan sekalaivastolippue (ven. флотилия) muutettaneen Barentsinmeren operatiiviseksi johtoportaaiksi.¹¹⁹⁷

Tätä periaatetta mitä ilmeisimmin sovellettiin myös loppuvuodesta 2014, jolloin Pohjoinen laivasto irroitettiin Läntisestä sotilaspiiristä ja sen pohjalta muodostettiin Pohjoinen operatiivis-strateginen johtoporras. Sitten yhtymään muodostettiin meri-ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen perustalta oma ilmavoima- ja ilmapuolustusarmeija (45. ИРА).¹¹⁹⁸

Arviot ja johtopäätökset

Merivoimien alusten määrän väheneminen on pitkälti seurausta kaluston ikääntymisestä. Vahvemman perusteen alusten määrän vähenemiselle antaa kuitenkin varusmiesten määrän radikaali supistuminen, mikä johti siihen, että aluksia oli siirrettävä ”reserviin” eri tukikohdissa. Erityisesti tämä koski tavanomaisia pintataistelualuksia. Alusten määrä on vähentynyt 80 %:lla viimeisten 25 vuoden aikana, samalla kun varusmiesten määrä on pienentynyt kymmenenteen osaan 1990-luvun alun tilanteesta.

Rannikkojoukkojen osalta merijalkaväen yksiköt on pyritty täydentämään mahdollisimman määrävahvuiseksi henkilöstöltään. Samalla ne muutettiin organisaatioiltaan pääosin prikaateiksi. Nykyään merijalkaväkiprikaati on jokaisessa laivastossa kuitenkin niin, että Tyynenmeren laivastossa niitä on kaksi. Kaspian lippue sen sijaan käsittää kaksi erillistä merijalkaväkipataljoonaa¹¹⁹⁹.

Maavoimille alistuksesta ja uudistuksista huolimatta meri-ilmavoimat on säilytetty merivoimien laivastoille alistettuna. Alun perin meri-ilmavoimat piti alistaa Ilmavoima- ja ilmapuolustuksen johtoportaille tai pommituskoneiden osalta Kaukotoimintailmavoimille. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Hallinnollisesti kuitenkin laivastojen ilmavoimien lentorykmenteistä muodostettiin lentokoneiden käyttötarkoituksen perusteella tukikohtia. Eräät erityiset lentoyksiköt jäivät ennalleen, kuten esimerkiksi 279. Erillinen lentotukialushävittäjärykmentti. Lentoyksiköiden säilyttäminen puolustushaarassa viittaa laivastojen tiettyyn operatiiviseen itsenäisyyteen merellisillä operaatioalueilla, jossa ei maavoimien johtoportaita ole.

---

¹¹⁹⁷ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 84-98.

¹¹⁹⁸ <http://structure.mil.ru/structure/okruga/north/history.htm>

¹¹⁹⁹ Internet-sivusto: Войсковые части России. Löydettävissä: <https://voinskayachast.net/voenno-morskoj-flot/beregovie-voyska> (3.7.2017).

Kokonaisuudessaan on arvioitavissa, että merivoimien muutoksiin on vaikuttanut aluskaluston vanheneminen ja käytöstä poistaminen. Tähän osasyynä ovat puutteet henkilöstöresursseissa. Organisatorinen pienentyminen on tapahtunut kaikissa laivastoissa, mikä ei kuitenkaan ole muuttanut laivaston perinteistä aselajijaottelua pinta-aluksiin, sukellusveneisiin, meri-ilmavoimiin ja –jalkaväkeen. Kaikissa laivastoissa näitä aselajien yksiköitä on olemassa, joskin strategisia sukellusveneitä on ainoastaan Pohjoisessa ja Tyynenmeren laivastossa. Merivoimien yhtymiä ja niiden ryhmitys on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 24: Venäjän merivoimien yhtymiä vuonna 2016

Organisaatioiden supistumisesta huolimatta laivastoilla on säilytetty tietty operatiivinen itsenäisyys. Tämä koskee erityisesti Pohjoista ja Tyynenmeren laivastoa. Operatiivinen itsenäisyys lienee jossain määrin lisääntymässä, mikäli kuvatuunlainen johtoporraskehitys toteutuu. Tällöin laivastojen toiminta-alueet jakautuvat valtameriin ja merialueisiin sekä näiden ilmatilaan. Merellisiin toiminta-alueisiin liittyy kiinteästi rannikonpuolustus, joka käsittää mm. rannikko-ohjusyksiköt ja merijalkaväen.

5.3.3. Ilmavoimat

Asevoimien ilmavoimien yhtymien ja joukkojen määrän kehitystä tarkastellaan neljässä ajanjaksossa kuten edellä maavoimien osalta. Neuvostoliiton hajoamista seurasi varsin huomattava ilmavoimien yhtymien ja kaluston jako itsenäistyneiden valtioiden kesken. Venäjä peri neuvostoilmavoimien kalustosta noin 65 %. Tämä merkitsi, että Venäjän ulkopuolelle jäi yli 3 400 lentokonetta, joista noin 2 500 oli taistelukoneita.

Lentokaluston ohella itsenäistyneissä valtioissa, erityisesti Venäjän läntisessä strategiassa suunnassa lentokenttäinfrastruktuuri oli kehittyneintä.¹²⁰⁰

Muutokset vuosina 1992–1996

Venäjän ilmavoimat käsittivät vuonna 1992–1993 kaukotoiminta- ja kuljetusilmavoimat, 6 ilma-armeijaa (1. IA – Habarovsk, Kaukoidän sotilaspiiri, 4. IA – Puola, Pohjoinen voimaryhmä, 15. IA – Riika, Baltian sotilaspiiri, 16. IA – Saksa, Läntinen voimaryhmä, 23. IA – Tšita, Takabaikalin sotilaspiiri, 34. IA – Tbilisi, Taka-Kaukasian sotilaspiiri ja 76. IA – Leningrad, Leningradin sotilaspiiri) ja kolmen sotilaspiirin (Moskovan, Pohjois-Kaukasian ja Siperian sotilaspiirit) ilmavoimayksiköt. Ilma-armeijat oli pääosiltaan ryhmitetty ulkomaille ryhmitettyihin voimaryhmiin ja ns. rintamasotilaspiireihin.

Puolaan ryhmitetty 4. IA ja Ukrainaan ryhmitetty 24. IA toimivat ylijohdon operatiivisena reservinä sekä 30. IA Irkutskissa ja 46. IA Smolenskissa ylijohdon strategisena pommikonevoimana. Venäjän alueella olevat sotilaspiireissä oli joitakin lento-, reservi- ja koulutusyksiköitä.

Ilmavoimat käsittivät yhteensä 25 lentodivisioonaa ja 129 lentorykmenttiä. Näiden lisäksi ilmavoimien esikunnan alaisuudessa toimi 8. Erikoislentodivisioona (ven. 8. авиадивизия особого назначения) Tškalovskin lentotukikohdassa ja erillisiä yksiköitä. Lentorykmenteistä noin puolet, 66 oli taistelulento- ja 13 kuljetuslentorykmenttejä. Konekalusto käsitti kaikkiaan noin 6 500 lentokonetta ja niiden lisäksi noin 3 000 taistelulentokonetta varastoituna reservinä.¹²⁰¹

Ilmavoimien muutokset kyseisenä ajanjaksona käsittivät Läntisen ja Pohjoisen voimaryhmän sekä Taka-Kaukasian ja Baltian sotilaspiirin (myöh. Luoteisen voimaryhmän) lentokoneyksiköiden ja kaluston siirtämisen Venäjän alueelle. Läntisestä voimaryhmästä 16. Ilma-armeija (IA) siirrettiin Moskovan sotilaspiiriin, Pohjoisesta voimaryhmästä 4. IA Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin ja Luoteisesta voimaryhmästä 15. IA:n yksiköt siirrettiin Venäjälle. Valko-Venäjä kansallisti 26. Ilma-armeijan sekä Ukraina 5., 14. ja 17. Ilma-armeijan. 24. Ilma-armeijan kalusto jaettiin Valko-Venäjälle ja Ukrainalle.

---

¹²⁰⁰ Venäjän puolustusministeriön internet-sivut: ilmavoimat ja niiden historia. Löydettävissä: <http://structure.mil.ru/structure/forces/air/news/more.htm?id=11226742@cmsArticle> (3.7.2017). Kts. myös: Saarelainen Jorma (et al.) (1999): Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. MPKK:n taktiikan laitos, julkaisusarja 2: taktiikan asiatietoa n:o 1, Helsinki, s. 83, jossa esitetään, että Ukrainaan ja Valko-Venäjälle jäi mm. 37 % MIG-29 ja 23 % SU-27 –hävittäjistä, 50 % IL-78 –ilmatankkuskoneista, suurin osa TU-95 ja lähes kaikki TU-160 –pommikoneista. Lentotukikohdista noin 50 % jäi Venäjän (länsi)rajan ulkopuolelle.

¹²⁰¹ Волков С.А. (2005): BBC на крутых виражах. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/vvs-na-krutyh-virazah> (20.9.2016). Konemäärien osalta kts. myös Venäjän puolustusministeriön internet-sivut: ilmavoimat ja niiden historia. Löydettävissä: <http://structure.mil.ru/structure/forces/air/news/more.htm?id=11226742@cmsArticle> (3.7.2017). Volkovin mukaan Venäjän haltuun Neuvostoliiton hajotessa jäi noin 7 400 ja itsenäistyneille valtioille noin 3 400 lentokonetta, joista yli 40 raskasta TU-160- ja TU-95 strategista pommikonetta.

1990-luvun alkuvuosina ilmavoimista lakkautettiin vanhalla lentokalustolla varustettuja yksiköitä ja joukko-osastoja sekä useiden sotilasopetuslaitosten lentoyksiköitä (esim. kolme lentosotakoulua Krasnodarin alueella)¹²⁰². Näiden yksiköiden tukikohtiin ryhmitettiin voimaryhmistä siirrettyjä yksiköitä ja joukko-osastoja.

Puolustushaaran tasolla vuosina 1993 – 1994 Venäjän ilmavoimiin muodostettiin kolme operatiivista johtoporrasta ja ”toimialaa” - kaukotoiminta-, kuljetus- ja rintamailmavoimat. Näiden lisäksi perustettiin johtoporras ilmavoimien reserviä ja koulutusta varten. Rintamailmavoimien ja reservin johtoportaat kuitenkin purettiin vuoteen 1997 mennessä.

Kaukotoimintailmavoimien yksiköitä (30. ja 46. IA) oli ryhmitetty Venäjälle, Viroon, Kazakstaniin, Valko-Venäjälle ja Ukrainaan. Neuvostoliiton hajottua ulkomaille jääneestä kalustosta osa siirrettiin Venäjälle vuoteen 1999 mennessä. 30. IA ja 46. IA lakkautettiin vuonna 1994 ja muutettiin kahdeksi raskaaksi pommituslentodivisioksi (RsPommLD) ja vastaavasti strategisten pommikoneiden lentodivisioonat lentorykmenteiksi. Kuljetuslentodivisioonien osalta kyseistä muutosta ei tapahtunut.

Kokonaisuudessaan vuonna 1997 ilmavoimat käsittivät kaukotoimintailmavoimat (37. IA), kuljetusilmavoimat (61.IA), rintamailmavoimat (1., 4., 16., 23., ja 76. IA) sekä reservi- ja koulutusyksiköitä. Rintamailmavoimien ilma-armeijat oli ryhmitetty sotilaspiirien alueelle seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla.

Sotilaspiiri	Lenin-grad	Moskova	Pohjois-Kaukasia	Ural	Volga	Siperia	Taka-Baikal	Kaukoit
Ilma-armeija	76.	16.	4.	-	-	-	23.	1.

Taulukko 40: Rintamailmavoimien ilma-armeijoiden ryhmitys sotilaspiireihin vuonna 1997

Strategiset pommikoneet (37. IA) ja kuljetusilmavoimat (61.IA) toimivat ylijohdon alaisuudessa. Kolmessa Venäjän ”sisällä” olevassa sotilaspiirissä ei ollut ilmavoimayhtymää sellaisenaan. Ilmavoimien strategisessa ryhmityksessä lisäksi ongelmallista oli se, että strategiset pommikoneyksiköt olivat jääneet läntisessä strategisessa suunnassa ”ulkokehälle” Moskovan ja osin Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin. Osin tämän johdosta Moskovan ja Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin ryhmitettiin rintamailmavoimien ilma-armeija.

¹²⁰² Волков С.А. (2005): BBC на крутых виражах. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/vvs-na-krutyh-virazah> (20.9.2016).

Lentoyksiköt olivat joko ylijohdon tai ilmavoimien ilma-armeijoiden alaisuudessa ja tukivat operatiivisesti sotilaspiirejä. Periaatteellista muutosta ilmavoimien asemassa suhteessa muihin puolustushaaroihin, erityisesti maan ilmapuolustusjoukkoihin tai maavoimiin ei siten tapahtunut. Muutokset käsittivät lähinnä yksiköiden määrän vähentämistä, organisaation pienentämistä, ryhmityksen ja alistussuhteiden muutoksia. Joukkojen vähennykset jatkuivat siten, että vuoteen 1997 mennessä lentorykmenttien määrä oli 95. Vastaavasti henkilöstön määrää supistettiin siten, että vuonna 1997 ilmavoimien vahvuus oli pienentynyt yli 400 000:sta noin 189 000:een¹²⁰³.

Muutokset vuosina 1997–1999

Venäjän presidentin ukaasin n:o 725 (16.7.1997) mukaisesti vuoteen 1999 mennessä ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot oli yhdistettävä yhdeksi puolustushaaraksi. Tätä ennen vuoteen 1998 mennessä ilmapuolustusvoimien ohjuspuolustusjoukot liitettiin strategiaan ohjusjoukkoihin. Ennen yhdistämistä rintamailmavoimat käsittivät 9 ilma-armeijaa, 21 divisioonaa ja 95 lentorykmenttiä, joista 66 oli taistelukonerykmenttejä sekä 25 erillistä lentolaivuetta ja -osastoa.¹²⁰⁴

Ilmapuolustusjoukkojen kokoonpano käsitti Moskovon ilmapuolustuspiirin, 2 operatiivista ja 4 operatiivistaktista yhtymää, viisi ilmapuolustusarmeijakuntaa, 10 ilmapuolustusdivisioonaa, 63 ilmatorjuntaohjusjoukko-osastoa (yli 200 ilmatorjuntaohjuspatteristoa), 25 hävittäjälentorykmenttiä ja kuusi tiedusteluyksikköä sekä viisi radioteknistä joukko-osastoa.¹²⁰⁵ Ilmapuolustusjoukkojen vahvuutta oli supistettu vuoden 1992 270 000 sotilaasta 180 000 sotilaaseen vuonna 1996¹²⁰⁶. Sergei Volkovin mukaan kyseisten puolustushaarojen taistelukokoonpanot olivat seuraavan taulukon mukaisia.

Ilmavoimat		Ilmapuolustusjoukot
-	Operatiivisstrategiset yhtymät	1
9	Operatiiviset yhtymät	2
-	Operatiivistaktiset yhtymät	9
21	Taktiset yhtymät	10
95	Joukko-osastoja	134
165 000	Vahvuus (sotilaat)	152 000
59 000	Vahvuus (siviilit)	40 000
5 700	Lentokoneet, joista	
3 400	- taistelu- ja koulutuskoneita	yli 700 ip-hävittäjää

¹²⁰³ ВОЛКОВ С.А. (2005): BBC на крутых виражах. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/vvs-na-krutyh-virazah> (20.9.2016).

¹²⁰⁴ Venäjän puolustusministeriön internet-sivut: ilmavoimat ja niiden historia. Löydettävissä: <http://structure.mil.ru/structure/forces/air/news/more.htm?id=11226742@cmsArticle> (3.7.2017). Kyseisessä luvussa ovat todennäköisesti mukana ilma-armeijat, jotka olivat olemassa vuosina 1992-1993.

¹²⁰⁵ Venäjän puolustusministeriön internet-sivut: ilmavoimat ja niiden historia. Löydettävissä: <http://structure.mil.ru/structure/forces/air/news/more.htm?id=11226742@cmsArticle> (3.7.2017).

¹²⁰⁶ ВОЛКОВ С.А. (2005): BBC на крутых виражах. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/vvs-na-krutyh-virazah> (20.9.2016).

470	- kuljetuskoneita	20 (ilmatankkaus)
1 100	- koulukoneita	-
420	- helikoptereita	-
	Ilmatorjuntaohjussyksikkö	200
	Radiotekninen yksikkö	420

Taulukko 41: Ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen taisteluvoimia ennen vuotta 1998¹²⁰⁷

Taulukon mukaan organisatorisesti ilmapuolustusjoukot ovat olleet varsin vahva puolustushaara suhteessa ilmavoimiin. Kyseisten puolustushaarojen yhdistämisen mitta-kaavaa kuvaa osin se, että vuonna 1999 uudistetun puolustushaaran vahvuuden oli määrä olla noin 193 000 sotilasta¹²⁰⁸.

Yhdistämisen jälkeen ilmavoimien rakenteeksi vuonna 1999 muodostui seuraava:

- 37. Ylijohdon strateginen ilma-armeija (strategiset pommitusilmavoimat, DA)
- 61. Ylijohdon ilma-armeija (kuljetusilmavoimat, VTA) sekä
- Moskovan ilmavoima- ja ilmapuolustuspiiri (MosIIPP)
- yhdistetyt ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen armeijat (IIPA) sekä –armeijakunta (IIPAK). Yhdistetyt yhtymät ja niiden sijainti on esitetty seuraavassa taulukossa.

Sotilaspiiri	Lenin-grad (Pietari)	Moskova (Moskova)	Pohjois-Kaukasia (Rostovna-Donu)	Volga (Samara)	Ural (Jekaterinburg)	Siperia (Novosibirsk)	Taka-Baikal (Tšita)	Kaukoitää (Habarovsk)
Ilmavoimat	76. IA (Pietari)	16. IA (Kubinka)	4. IA (Rostovna-Donu)	-	-	-	23. IA (Tšita)	1. IA (Habarovsk)
Ilmapuolustusjoukot	6. ErIPA (Pietari)	MosIIPpiiri (Moskova)	12. ErI-PAK (Rostovna-Donu)	-	5. ErI-PAK (Jekaterinburg)	6. ErI-PAK (Novosibirsk)	14. ErIPA (Novosibirsk)	11. ErIPA (Habarovsk)
Yhdistetty puolustushaara v. 1999	6. IIPA (Pietari)	MosIIPA (Moskova)	4. IIPA (Rostovna-Donu)	5. ErIIPAK (Jekaterinburg)		14. IIPA (Novosibirsk)		11. IIPA (Habarovsk)

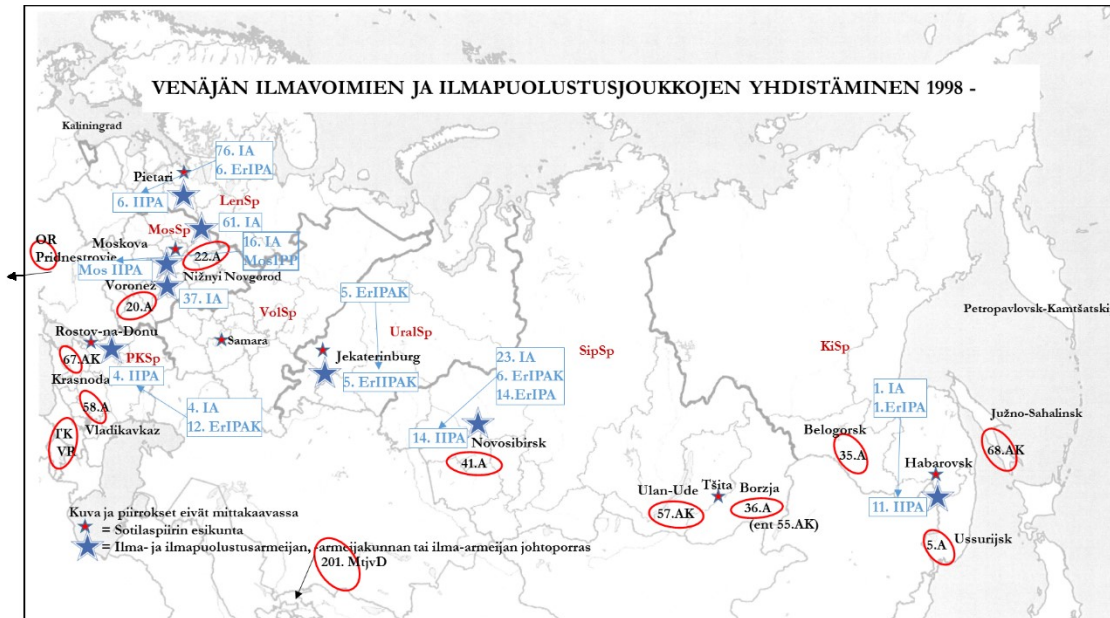
Taulukko 42: Ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen yhdistäminen vuosina 1997–1998¹²⁰⁹

¹²⁰⁷ Волков С.А. (2006): Слияние льда и пламени. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/sliyanie-lda-i-plameni> (20.9.2016).

¹²⁰⁸ Venäjän GEM-ILMOITUKSEN V. 1999 MUKAAN YHDISTETYN PUOLUSTUSHAARAN VAHVUUS OLI NOIN 164 000 SOTILASTA JA VUONNA 2000 NOIN 154 SOTILASTA.

¹²⁰⁹ Venäjän GEM-ILMOITUKSET 1995 – 1999 JA Волков С.А. (2006): Слияние льда и пламени. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/sliyanie-lda-i-plameni> (20.9.2016).

Sotilaspiirille alistettiin operatiivisesti ilma- ja ilmapuolustusarmeijoita seuraavasti: LenSP:lle – 6. IIPA, MosSP:lle – MosIIPA, PKSP:lle – 4. IIPA, SipSP:lle – 14. IIPA ja KSP:lle - 11. IIPA. Volgan ja Uralin sotilaspiirejä tuki erillinen ilmavoima- ja ilmapuolustusarmeijakunta (5. ErIIPAK), joka muutettiin 5. IA:ksi kesällä 2001 samalla, kun kyseiset sotilaspiirit yhdistettiin. Uuden puolustushaaran muodostuminen strategisella tasolla on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 25: Ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen yhdistäminen vuonna 1998

Kahden puolustushaaran yhdistäminen merkitsi maan ilmapuolustusjoukkojen yhden puolustushaaran¹²¹⁰ lakkauttamista ja asevoimien siirtymistä neljän puolustushaaran järjestelmään. Ilmavoimien osalta muutos merkitsi samalla puolustushaaran ”aselaajien” – rintama-ilmavoimien ilma-armeijoiden sekä reservi- ja koulutusjohtoportaan lakkauttamista entisessä muodossaan.

Oleellisin muutos oli se, että samassa taistelutilassa toimimaan tarkoitettujen voimien – rintamailmavoimien ja ilmapuolustuksen lentoyksiköt sekä ilmatorjuntaohjusjoukot sulautettiin yhden johdon alaisuuteen. Samalla se merkitsi johtoportaiden ja siten yhteistoimintatarpeiden vähentymistä ilmaulottuvuudessa toimivien joukkojen osalta. Teknisesti, hallinnollisesti, operatiivisesti ja sosiaalisesti yhdistäminen ei varmasti ole kovin yksinkertainen ja ongelmaton. Yhdistäminen ei välttämättä merkinnyt, että yhteistoimintatarve sotilaspiiriä tukevan ilma- ja ilmapuolustusjoukon välillä olisi vähentynyt. Tämä aiheutui siitä, että sotilaspiirin vastuualueen ja ilmatoimintasektoreiden

¹²¹⁰ Tämä tarkoittaa maan ilmapuolustusjoukkoja, ei siis maa-, meri-, ilmavoimien tai strategisten ohjusjoukkojen eikä ohjuspuolustusjoukkojen ilmatorjuntaa.

(ven. воздушное направление¹²¹¹) rajat eivät kaikilta osin olleet yhtenevät.

Edellä mainittu koskee erityisesti Volgan ja Uralin sekä Siperian ja Taka-Baikalin sotilaspiirejä, joissa sotilaspiirin esikunta (johtoporras) ja ilmakomponentin johtoportaat sijaitsivat kokonaan eri paikkakunnilla. Tämän ongelman ratkaisu löytyi osin siitä, että Siperian ja Taka-Baikalin sotilaspiirit yhdistettiin 1.12.1998, siis kuukautta ennen kuin ao. ilma- ja ilmapuolustusyhtymät yhdistettiin. Volgan ja Uralin sotilaspiirin ilmapuolustuksen osalta haaste poistui vasta vuonna 2001, kun sotilaspiirit yhdistettiin.

Yhdistetyn puolustushaaran muodostaminen merkitsi noin 125 000 henkilön vähentämistä yhdistetystä vahvuudesta, 15 operatiivisen yhtymän ja noin 680 yksikön ja joukko-osaston lakkauttamista. Tämän lisäksi 134 joukko-osaston organisaatiota muutettiin sekä 600 yksikköä ja joukko-osastoa alistettiin uudelleen.¹²¹² Kyse oli siten varsin mittavasta uudistuksesta. Uudistuksen tuloksena oli se, että ilmavoimat käsittivät kaikkiaan noin 70 lentorykmenttiä.

Merkittävänä uudistuksena voidaan pitää myös sitä, että Ukraina luovutti kahdeksan (8) strategista TU-160 ja kolme (3) TU-95MS pommikonetta Venäjälle kaasuvälkkojen maksuna. Tällöin Venäjän TU-160 –kaluston määrä käytännössä kaksinkertaistui 15:een¹²¹³.

Puolustushaaruudistuksen myötä kuljetusilmavoimien nimitys muutettiin 61. Ylijohdon ilma-armeijaksi ja se käsitti yhteensä kaksi (2) kuljetuslentodivisioonaa, yhteensä 9 kuljetuslentorykmenttiä ja koulutusyksikön. Strategisten pommikoneiden kaukotoimintailmavoimat vastaavalla tavalla muutettiin 37. Ylijohdon strategiseksi ilma-armeijaksi, joka käsitti yhteensä 9 pommituslentorykmenttiä kahdessa lentodivisioonassa.

---

¹²¹¹ Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007, s. 151. Ilmatoimintasuunta on osa strategista ilma-avaruussuuntaa, Kts. myös Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetjulkaisu: hakusana «Стратегическое воздушно-космическое направление (СВКН)». Löydettävissä: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14380%40morfDictionary> (11.5.2017). Kyse on siis maasodankäyntiin liittyvän käsitteen strateginen ja operatiivinen suunta (avaruus-)toimintaan liittyvä vastine. Strategisen suunnan ilmatila on siis strateginen ilma-avaruussuunta.

¹²¹² Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования ВС и военное строительство в Российской Федерации: 1992-1999 гг. Информационная группа «Панорама», Москва, s. 48. Sergei Volkovin mukaan kyseisistä 680 lakkautettavasta joukko-osastosta noin 620 ei kuulunut taistelukokoonpanoon. Kyse oli siten pääasiassa huolto-, koulutus- ja tukiyksiköistä. Edelleen kyseisestä 125 000 henkilön vähennyksestä noin 66 000 tapahtui kohdentamalla henkilöitä muihin puolustushaaroihin.

¹²¹³ Internet-lähteiden mukaan Ukraina luovutti samalla 581 kappaletta H-55 –risteilyohjusta. Kts. Livejournal.com: «Развитие ВВС РФ в 1991-2011 гг.». Löydettävissä: <https://std121.livejournal.com/26416.html> (3.7.2017).

Muutokset vuosina 2000–2007

Ilmapuolustusjoukkojen ja ilmavoimien yhdistämisen jälkeen uudistettuun puolustushaaraan ei kohdistettu oleellisia muutoksia tarkasteltavana ajanjaksona. Suurimmat muutokset koskivat johtoportaiden vähentämistä ja armeijailmavoimien (so. helikopterit) siirtäminen ilmavoimien alaisuuteen.

Kyseisenä aikana ”The Military Balance”-vuosikirjojen mukaan lentorykmenttien määrää vähennettiin 77:stä 49:ään. Vähennykset koskivat käytännössä kaikkia ilmavoimien aselajeja. Esimerkiksi 37. Ilma-armeijan organisaatiosta vähennettiin neljä divisioonan johdoporrasta ja niiden määräksi muodostui kaksi (22. RsPommLD – Engels ja 326. RsPommLD – Ukrainka). 61. Ilma-armeijan johto-organisaatiota kevennettiin vastaavalla tavalla ja sen johtoon jäi yksi kuljetuslentodivisioonaa (12. KuljLD, Tver) ja kuljetuslentorykmenttejä, joista osa oli erillisiä.

Vähenevistä resursseista huolimatta Venäjä toteutti vuonna 2003 strategisten pommituskoneiden lennon Intian valtamerelle ja samalla risteilyohjusten laukaisuja. Strategisten pommituskoneiden kaukopartiointi, mihin liittyy ilmatankkaus, aloitettiin maailman eri alueilla vuonna 2007.¹²¹⁴

Alueellisella tasolla Moskovan ilma- ja ilmapuolustuspiiri muutettiin 1.9.2002 ilmavoimien Erikoisjohtoportaaksi (EJopo, ven. Командование специального назначения BBC)¹²¹⁵. Volgan ja Uralin sotilaspiirejä yhdistettäessä ilma- ja ilmapuolustusjoukot koottiin 5. Ilma- ja ilmapuolustusarmeijan (ИПА) alaisuuteen.

Ilmavoimien yksiköiden määriä ennen vuotta 2008 mennessä on esitetty seuraavassa taulukossa.

Rykmentti	Y h t .	37. IA	61. IA	Ylijohto	EJOPO	6. IA	4. IA	5. IA	14. IA	11. IA
Lentorykmenttejä (LR), joista	71	9	7	14	8	8	9	2	5	9
Raskas pommitusLR	8	8								
PommitusLR	10				1	2	2	1	1	3
HävittäjäLR	17				4	4	3	1	2	3
RynnäköLR	7				1		3		1	2
TiedusteluLR	5				1	1	1		1	1
SekaLR	4			2	1	1				
KuljetusLR	7	7								

¹²¹⁴ Livejournal.com: «Развитие BBC РФ в 1991–2011 гг.». Löydettävissä: <https://std121.livejournal.com/26416.html> (3.7.2017).

¹²¹⁵ Erikoisjohtoporras on käytännössä ohjuspuolustusjoukkojen (RKO) seuraaja, jonka tehtävänä on Moskovan ja Venäjän keskeisen teollisuusalueen suojaaminen. Kts. esimerkiksi: Демин Андрей (2014): «Небесный щит Центральной России». Военнопромышленный курьер № 30 (548) за 20 августа 2014 года. Löydettävissä <http://vpk-news.ru/articles/21473> (9.5.2017). Djomin on toiminut joulukuun 2013 alusta Venäjän ilma- ja avaruuspuolustusjoukkojen komentajana (ven. Командующий войсками Командования ПВО-ПРО).

IlmatankkausR	1	1								
Tutkimus- ja kokeiluLR	2		2							
KoulutusLR	10		10							
HelikopteriR	18			4	3	1	4	1	2	2
IlmatorjuntaohjusR	37				19	7	2	3	3	3

Taulukko 43: Ilmavoimien lentorykmentit ennen vuotta 2008¹²¹⁶

Taulukon perusteella voidaan todeta, että hävittäjä- ja pommituslentorykmenttien pääosa oli ryhmitetty ns. rintamasotilaspiireihin (Leningrad, Moskova, Pohjois-Kaukasia ja Kaukoitä). Helikopterirykmenttien pääosa oli ryhmitetty Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin. Ilmatorjuntaohjusyksiköiden pääosa toimi puolestaan Moskovan ja kesken Venäjän suojana sekä Leningradin sotilaspiirin alueella.

Muutokset vuosina 2008–2016

Ilmavoimien yhtymien ja joukkojen yhtymät käsittivät vuoden 2008 alussa yhden erikoisjohtoportaan, kahdeksan ilma- ja ilmapuolustusarmeijaa, viisi ilmapuolustusarmeijakuntaa sekä 15 yhtymää ja 165 joukko-osastoa.¹²¹⁷ Ilmavoimien yhtymät vuonna 2008 on esitetty seuraavassa taulukossa.

Johto	Ylijohto (Moskova)		LenSP (Pietari)	MosSP (Moskova)	PKSP (Rostov- na-Donu)	VUSP (Jekaterinburg)	SipSP (Tšita)	KSP (Haba- rovsk)
Ilmavoimat	37. IA	61. IA	6. IIPA (Pietari)	EJopo (Moskova)	4. IIPA (Rostov- na-Donu)	5. ErIIPA (Jekaterinburg)	14. IIPA (Novo- sibirsk)	11. IIPA (Haba- rovsk)

Taulukko 44: Ilmavoimien yhtymät vuonna 2008

Asevoimien reformi vuoden 2008 jälkeen koski ilmavoimien johtosuhteita siten, että ilmavoima- ja ilmapuolustusarmeijat alistettiin sotilaspiireille alueellisella periaatteella. Organisatorisesti luovuttiin ilmavoima- ja ilmapuolustusarmeijoista, lentodivisioonista ja –rykmenteistä, joiden tilalle muodostettiin ilmavoimien ja ilmapuolustuksen johtoportaat (ven. командование ВВС и ПВО, lyh. ППЖОРО), lentotukikohtia ja lentolaiivueita. Ilmatorjuntaohjusyksiköt muutettiin ohjuspuolustusprikaateiksi (ven. бригада ВКО).

Strateginen 37. IA muutettiin nimitykseltään takaisin Kaukotoimintailmavoimien johtorttaaksi (ven. Командование Дальней авиации) ja 61. IA Kuljetusilmavoimien

¹²¹⁶ Михаил Барабанов (2008): «Военно-Воздушные силы РФ – 2008». Золотой Лев № 165-166. Löydettävissä: http://www.zlev.ru/165/165_26.htm#_ftn1 (3.7.2017). Selite: LR= lentorykmentti, R=rykmentti.

¹²¹⁷ Venäjän puolustusministeriön internet-sivut: ilmavoimat ja niiden historia. Löydettävissä: <http://structure.mil.ru/structure/forces/air/news/more.htm?id=11226742@cmsArticle> (3.7.2017). The Military Balance –vuosikerran mukaan ilmavoimissa oli ainoastaan viisi ilma-armeijaa.

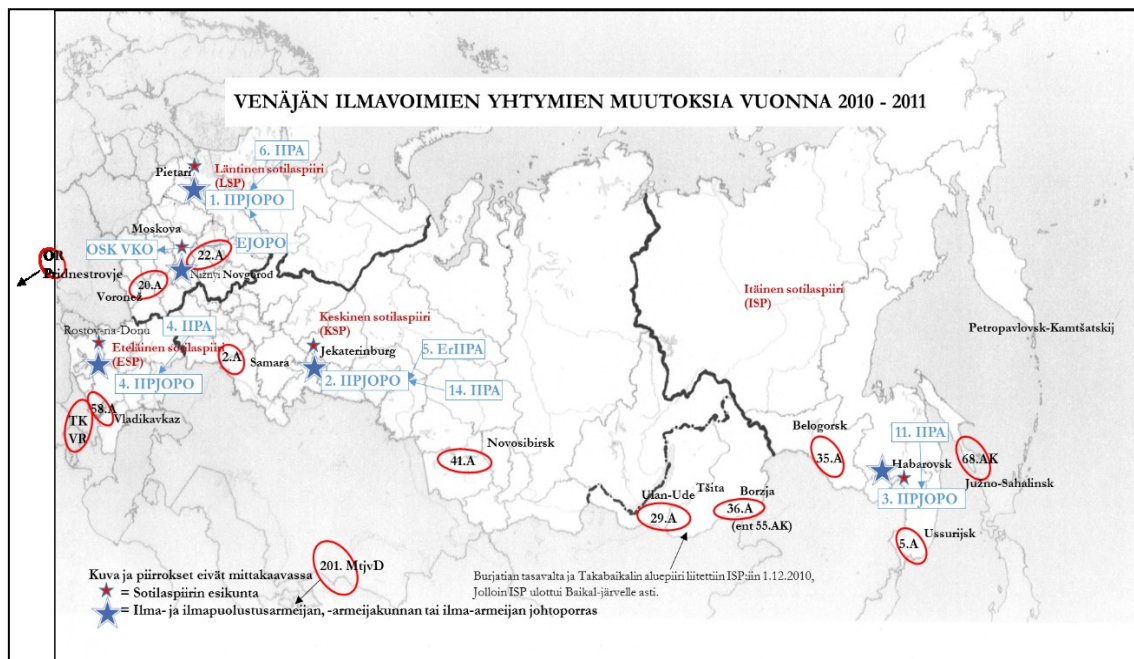
johtoportaaksi (ven. Командование Военно-транспортной авиации). Erikoisjohtoporrass muutettiin Ilma-avaruuspuolustuksen operatiivisstrategiseksi johtoportaaksi (ven. оперативно-стратегическое командование воздушно-космической обороны, ОСК ВКО) ja sen lentokalusto (16. IA) alistettiin 1. ИИПЖО:lle.

Ilmavoimien organisaatorakenne vuoden 2011 alkuun mennessä oli muodostunut seuraavan taulukon mukaiseksi.

Johto	Ylijohto (Moskova)			Läntinen SP (Pietari)	Eteläinen SP (Rostov-na-Donu)	Keskinen SP (Jekaterinburg)	Itäinen SP (Habarovsk)
Ilma-voimat	Kaukotoiminta-ilma-voimat (DA)	Kuljetus-ilmavoimat (VTA)	OSK VKO (Moskova)	1. ИИПЖО (Pietari)	4. ИИПЖО (Rostov-na-Donu)	4. ИИПЖО (Jekaterinburg)	3. ИИПЖО (Habarovsk)

Taulukko 45: Ilmavoimien yhtymät vuonna 2011

Oleellista muutoksessa oli se, että ylijohdon (yleisesikunta ja ilmavoimien pääesikunta) johtoon jäivät strategiset suorituskyvyt niin ydinaseiden, kuljetuslentokyvyn kuin avaruuspuolustuksen osalta. Sotilaspiirien, joiden funktio muuttui organisaatiouudistuksessa operatiivisstrategiseksi johtoportaaksi, suoraan johtoon alistettiin ilmavoima- ja ilmapuolustuskomponentti. Sotilaspiiri (OSK) vastasi muutoksen jälkeen myös ilmapuolustuksesta kaikilta osin alueellaan. Ilmavoimien yhtymien muutokset on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 26: Venäjän ilmavoimien yhtymien muutoksia vuosina 2010–2011

Paikallisella tasolla lentotukikohdan (ent. rykmentti) alaisuuteen koottiin niin lentoyksiköt kuin niitä tukevat yksiköt. Uudistuksessa, joka kohdistui noin 80 lentorykmenttiin ja erilliseen laivueeseen (lento-osastoon), lentotukikohtien määrää vähennettiin 245:stä 55:een vuoteen 2010 mennessä.¹²¹⁸

Ilmavoimien johdon mukaan yli 80 % ilmavoimien yksiköistä uudistettiin, 10 % lakkautettiin, 22 % ryhmitettiin uudelleen ja yli kahden kolmesta kokoonpanoa muutettiin¹²¹⁹. Huomattavaa oli se, että kaikki ilmavoimien yksiköt muutettiin jatkuvan valmiuden kategoriaan. Mielenkiintoista on kuitenkin esimerkiksi se, miten 4. IIPJOPO:n valmius ylläpidettiin, kun johtoporrasta siirrettiin Novosibirskista Jekaterinburgiin. Ilmavoimien yksiköiden määrä eri yhtymissä vuoteen 2010 mennessä muodostui seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla.

Johto	Ylijohto		LSP	ESP	KSP	ISP
Ilmavoimat	Kaukotoin- mintail- mavoimat (DA)	Kuljetusil- mavoimat (VTA)	1. IIPJOPO (Pietari)	4. IIPJOPO (Rostov-na- Donu)	2. IIPJOPO (Jekaterinburg)	3. IIPJOPO (Habarovsk)
2010-	1*LVUE (TU-160), 3*LVUE (TU- 95MS), 6*LVUE (TU- 22M3)	7*SekaLVUE, 2*LVUE (AN-124), 1*LTUE (AN-12), 1*LVUE (AN-22), 13*LVUE (IL-76)	6*HävLLVUE, 4*RynnLLVUE, 4*TiedLLVUE, 1*ElsoLLVUE	8*HävLLVUE, 10*RynnLLVUE, 2*TiedLLVUE	4*HävLLVUE, 2*RynnLLVUE, 1*TiedLLVUE	10*HävLLVUE, 9*RynnLLVUE, 3*TiedLLVUE

Taulukko 46: Ilmavoimien yhtymien yksiköitä vuonna 2011¹²²⁰

Taulukon mukaan lentokalustoyksiköt muodostettiin konekaluston pohjalta ja siten toiminnallisuuden periaatteen mukaisesti. Hävittäjä- ja rynnäkkökoneyksiköiden määrä sotilaspiirien kesken tasoittui. Kyseisten yksiköiden pääosa sijoitettiin Itäiseen, Eteläiseen ja Läntiseen sotilaspiiriin ja lentotiedusteluyksiköiden pääosa Läntiseen sotilaspiiriin. Kyse oli siten voiman jakamisesta melko tasaisesti sotilaspiireihin. Yksiköiden määrän painopiste oli kuitenkin selkeästi läntisellä Venäjällä ja toisaalta Kauko-
idässä.

¹²¹⁸ Kesseli Pasi (toim.) (2016): Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua. Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarja 1, tutkimuksia n:o 5, s. 204. Määrät ovat kuitenkin toistuvasti muuttuvia. Esimerkiksi Boltentkovin (et al.) mukaan ilmavoimat käsittivät syksyllä 2010 noin 30 tukikohtaa. Kts. Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаузов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 62-64.

¹²¹⁹ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаузов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 61.

¹²²⁰ Tiedot The Military Balance – vuosikirjan 2011 mukaan. Selite: LVUE = lentolaivue, LTUE = lentue, HävLLVUE = hävittäjälentolaivue, RynnLLVUE = rynnäkölentolaivue ja TiedLLVUE = tiedustelulentolaivue.

Lentoyksiköiden lisäksi sotilaspiirien alueella toimi kussakin kaksi ilma-avaruuspuolustusprikaatia, pl. Läntinen sotilaspiiri, jossa niitä oli kolme. Ilmavoimien komentajan, kenraalievasti Aleksandr Zelinin mukaan lokakuussa 2010 ilma-avaruuspuolustusprikaateja oli kaikkiaan 13¹²²¹.

Muutokset koskivat myös armeija-ilmavoimia, jotka uudelleenalistettiin operatiivisstrategisille johtoportaille. Täten helikopterijoukot palautuivat maavoimien johtoon.

Vuonna 2010 ilmavoimien lentoyksiköt oli ryhmitetty noin 30 lentotukikohtaan (LTKK). Näistä OSK VKO:n alaisuudessa toimi kaksi, 1. IIPJOPO:n alaisuudessa neljä, 2. IIPJOPO:n alaisuudessa kolme, 3. IIPJOPO:n alaisuudessa viisi ja 4. IIPJOPO:n alaisuudessa seitsemän lentotukikohtaa. Kaukotoimintailmavoimien alaisuudessa oli kolme ja kuljetusilmavoimien alaisuudessa neljä tukikohtaa.¹²²²

Alkuvuodesta 2015 ilmoitettiin, että alueelliset ilmavoimien ja ilmapuolustuksen johtoportaiden nimitykset muutetaan takaisin ilma-armeijoiksi. Tällöin 1. IIPA muuttuu 6. Ilma-armeijaksi (IA), 2. IIPA 14. IA:ksi, 3. IIPA 11. IA:ksi ja 4. IIPA 4. IA:ksi. Samalla kaukotoiminta- ja kuljetusilmavoimille palautetaan nimitykset 37. Ylijohdon strateginen ilma-armeija ja 61. Kuljetusilma-armeija.¹²²³ Ilmeisesti nimimuutos liittyi siihen muutokseen loppuvuodesta 2015, jolloin ilmavoimat, avaruus- ja ilmapuolustusjoukot yhdistettiin avaruusilmavoimiksi (ven. Воздушно-космические силы, ВКС).

Yhtymätason nimimuutosten ohella myös operatiivisten ja taktisten yksiköiden nimien osalta palattiin ns. rintamailmavoimissa entiseen järjestelmään. 37. ja 61. Ilma-armeijan yksiköitä muutos ei koskettanut. Muutos merkitsi siis paluuta tukikohtien osalta rykmentti -organisaatioon. Ilmavoimien yksiköiden määrä eri yhtymissä vuoteen 2015 mennessä muodostui seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla.

Johto	Ylijohdo		LSP	ESP	KSP	I SP
Ilma-voimat	37. Ylijohdon IA (DA)	61. KuljIA (VTA)	6. IA (Pietari)	4. IA (Rostov-na-Donu)	14. IA (Jekaterinburg)	11. IA (Habarovsk)
2011-2014	1*LVUE (TU-160), 3*LVUE (TU-95MS), 6*LVUE	7*SekaLVUE, 2*LVUE (AN-124), 1*LTUE (AN-12), 1*LVUE (AN-22), 13*LVUE (IL-76)	6*HävLLVUE, 4*RynnLLVUE, 4*TiedLLVUE, 1*ElsoLLVUE	8*HävLLVUE, 10*RynnLLVUE, 2*TiedLLVUE	4*HävLLVUE, 2*RynnLLVUE, 1*TiedLLVUE	10*HävLLVUE, 9*RynnLLVUE, 3*TiedLLVUE

¹²²¹ Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): «Новая армия России», Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ), Москва, s. 61.

¹²²² Sama, s. 63-64. Joidenkin lähteiden mukaan lentokenttien määrä säilyi ennallaan.

¹²²³ Военное обозрение 3 марта 2015: «СМИ: Командования ВВС и ПВО ВВС будут реформированы в армии». Löydettävissä: <https://topwar.ru/70156-smi-komandovaniya-vvs-i-pvo-vvs-budut-pereformirovaniy-v-armii.html> (3.7.2017).

	(TU-22M3)					
2015-	1*LVUE (TU-160), 3*LVUE (TU-95MS), 4*LVUE (TU-22M3)	6*KvKuljR (AN-12, AN-24, AN-26, TU-134/154), 1*KuljLLR (AN-124/IL-76), 1*KuljLR (AN-12/IL-76), 1*KuljLLVUE (AN-22), 3*KuljLLR (IL-76)	3*HävLR, 2*Rynn/TiedLR, 1*TiedLLTUE, 1*ElsoLR	1*HävLR, 1*HävLLVUE, 3*RynnLR, 6*RynnLLVUE, 1*TiedLR	1*HävLR, 2*HävLLVUE, 2*RynnLLVUE, 1*TiedLLVUE	2*HävLR, 4*RynnLR, 1*TiedLR

Taulukko 47: Ilmavoimien yhtymien yksiköiden muutos vuosina 2014–2015¹²²⁴

Em. taulukoiden perusteella voidaan todeta, että vuoden 2008 jälkeen toteutetuissa uudistuksissa ilmavoimien rakenteeksi on muodostunut se, että strategiset suorituskyvyt ovat ylijohdon alaisuudessa ja ns. rintamailmavoimat pääasiassa sotilaspiirien (OSK) johdossa.

Strategiset pommituslentorykmentit muutettiin vuonna 2009 lentolaivueiksi, joita on käytännössä yhtä monta kuin lentodivisioonaa ja -rykmenttejä ennen vuotta 2008. Täten johtoportaattaat ilmeisesti pienenevät henkilöstöltään ja organisaatiotasoltaan. Johtoportaiden määrä ei kuitenkaan oleellisesti muuttunut. Strategisten pommituskonelaivueiden määrää on TU-22M3 -kaluston vähentämisen myötä edelleen supistettu kuudesta neljään.

Tarkastelujakson aikana strategisten pommikoneiden kaksi ilma-armeijaa ja kahdeksan lentodivisioonaa on supistunut kahdeksaksi lentolaivueeksi. Näistä neljään laivueeseen on ryhmitetty raskaat pommikoneet (TU-160 ja TU-95MS) ja neljään puolestaan kevyempi kalusto (TU-22M3). Täten muutoksessa kyse on lähinnä johtoportaiden kokoonpanon pienentämisestä ja mitä ilmeisimmin henkilöstön vähentämisestä. Tämä sillä perusteella, että strategisten pommikoneiden määrä on säilynyt vuosittain vaihteesta alkaen jokseenkin samana. Strategisten pommikoneiden määrän muutokset on esitetty seuraavassa taulukossa.

¹²²⁴ Tiedot The Military Balance – vuosikirjan 2011 mukaan. Selite: LVUE = lentolaivue, LTUE = lentue, HävLLVUE = hävittäjälentolaivue, RynnLLVUE = rynnäkölentolaivue ja TiedLLVUE = tiedustelulentolaivue.

STRATEGISET POMMIKONEET		1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996	1997	1998	1999	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
KALUSTO																										
TU-22M/M3		190	180	170	130	125	125	125	158	158	117	117	117	116	116	116	116	116	116	116	116	172	172	63	63	63
TU-95/B/G		45	61	45	24																					
		84	27 (Kazakstan)																							
TU-95MS6				27	28	28	28	28	68	74	74	63	63	63	56	64	64				32	32	32	32	31	31
TU-95MS16			62, (22/Ukraina, 13/Kazakstan)																							60
				62	37	32	32	32														32	32	31	31	31
TU-160		20	20 Ukraina	6	6	6	6	6	6 (8 Ukrainassa)	15	15	15	15	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
TU-16		50	30 (+100 varastossa)																							
IL-78 (tankkeri)		40	40	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	15	15
M-4 (tankkeri)		25	25	20	20	20	0																			

Taulukko 48: Ilmavoimien pommituslentokoneiden määrän muutokset vuosina 1992–2016

Kuljetusilmavoimien osalta vuoden 2008 jälkeen lentodivisioonat ja –rykmentit lakkautettiin ja niiden tilalle muodostettiin yhteensä 24 kuljetuslentolaivuetta. Niistä seitsemän käsitti kevyitä (AN-12, AN-24, AN-26, TU-134/154) kuljetuskoneita ja 13 puolestaan raskaita (IL-76) kuljetuskoneita. Yksi lentue käsitti lähinnä kevyitä (AN-12) ja yksi laivue raskaita (AN-22) kuljetuskoneita. Kahteen laivueeseen koottiin pelkästään raskaita (AN-124) kuljetuskoneita. Vuonna 2014 kuljetusilmavoimien yksiköiden osalta palattiin lentorykmenttiorganisaatioon.

Kuljetusilmavoimien osalta 1990-luvun alun kolme lentodivisioonaa ja noin 10 lentorykmenttiä muuttuivat vuonna 2009 noin 25 lentolaivueeksi ja edelleen vuonna 2014 takaisin 11 lentorykmentiksi ja yhdeksi laivueeksi. Täten kyse on samankaltaisesta muutoksesta kuin strategisten pommikoneyksiköiden osalta – johtoportaiden määrä ei oleellisesti muuttunut, ainoastaan niiden koko pienentyi. Tämä johtui osin siitä, että kyseisinä aikoina kuljetuskonekalustoa vähennettiin oleellisesti.

Kuljetuslentokoneiden määrässä on tapahtunut kaksi suurempaa vähennystä. Ensimmäinen vähennys ajoittui vuoteen 1998, kun ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot yhdistettiin. Tällöin kuljetuskoneiden määrä väheni noin 50:llä. Vuosina 2000 – 2008 kuljetuskonekaluston määrä säilyi noin 300 kappaleessa, joista pääosa oli raskasta IL-76-kalustoa.

Vuonna 2008 aloitetussa asevoimien uudistuksessa tapahtui toinen kuljetuskonekaluston määrällinen vähennys. Tällöin poistettiin vahvuudesta noin 100 IL-76 –konetta, minkä jälkeen kuljetuskoneiden määrä on pysynyt jokseenkin tasaisena. Nykyinen konemäärä on noin 180 kappaletta. Muutaman viime vuoden aikana on ilmavoimille toimitettu noin 15 kevyttä AN-12 –kuljetuskonetta. Kuljetuskoneiden määrän muutoksia on esitetty seuraavassa taulukossa.

KULJETUSILMAVOIMAT - 61. ILMA-ARMEIJA																										
KALUSTO	1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998	1999	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
AN-12	100													50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	65	65	
AN-22	55													21	21	21	21	21	21	21	21	21	6	4	4	4
AN-124	29	350	350	350	350	350	340	280	280	354	318	318	318	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	9	9	
IL-76	435													210	210	210	210	210	210	79	118	118	118	110	110	
Yhteensä	620	350	350	350	350	350	340	280	280	354	318	318	318	293	293	293	293	293	293	162	201	186	184	188	188	

Taulukko 49: Ilmavoimien kuljetuslentokoneiden määrän muutokset vuosina 1992 - 2016

Rintamailmavoimat (so. pommittaja-, hävittäjä-, rynnäkö ja tiedustelulentoyksiköt) käsittivät ennen vuotta 2008 kaikkiaan noin 40 lentorykmenttiä, joista pääosa oli pommitus- ja hävittäjälentorykmenttejä. Vuosina 2009 - 2010 rintamailmavoimien yksiköistä muodostettiin yli 60 laivuetta, joista noin 30 oli hävittäjä-, noin 25 rynnäkökone- ja noin 10 tiedustelulentolaivuetta.

Vuonna 2014 monet näistä yksiköistä muutettiin uudelleen lentorykmenteiksi. Muutoksen jälkeen rintamailmavoimat käsittivät yhteensä noin 30 lentorykmenttiä tai -laivuetta, joista 10 oli hävittäjä-, 17 rynnäkö- ja 6 tiedustelulentorykmenttiä tai -laivuetta. Lentoyksiköiden määrä siten edelleen pieneni, joskin niissä olevan konekaluston määrä todennäköisesti suureni. Muutoksen syynä on mitä ilmeisimmin se, että vuoden 2008 jälkeen tehdyn uudistuksen myötä johdettavien yksiköiden määrä suureni liiaksi. Täten on todennäköistä, että valmiudellisista ja historiallisista syistä rintamailmavoimien lentoyksiköiden organisaatioperusta palautettiin muutaman vuoden jälkeen tukikohdista rykmenteiksi.

Rintamailmavoimien osalta tarkastelujakson aikana 1990-luvun alkuvuosien runsaat 60 taistelulentorykmenttiä oli muuttunut vuoteen 2010 mennessä runsaaksi 60 lentolaivueeksi. Tästä noin viiden vuoden kuluttua ne muutettiin osin takaisin lentorykmenteiksi. Tällöin rintamailmavoimien lentorykmenttejä ja -laivueita muodostettiin noin 30. Kokonaisuudessaan siten rintamailmavoimien lentoyksiköiden määrä on jокseenkin puolittunut 25 vuodessa.

Arviot ja johtopäätökset

Neuvostoliiton loppuvaiheissa ilmavoimat oli ryhmitetty ilma-armeijakokoonpanossa ulkomailla oleviin voimaryhmiin ja ns. rintamasotilaspiireihin. Venäjän neuvostotasa-vallan silloisessa syvyydessä olleissa sotilaspiireissä oli suhteellisen vähän lento- ja lentokoulutusyksiköitä. Neuvostovaltion hajoaminen aiheutti tarpeen ryhmittää taktista ilmavoimaa Venäjän rajoilla oleviin sotilaspiireihin – Moskovaan ja Pohjois-Kaukasiaan. Ulkomailla olevien voimaryhmien ilmavoimaa siirrettiinkin näihin sotilaspiireihin.

Vuoteen 2000 tultaessa ilmavoimat ja ilmapuolustusjoukot yhdistettiin samassa toimintaulottuvuudessa toimivaksi puolustushaaraksi, jolloin asevoimien puolustushaarojen määrä väheni neljään. Yhdistetyllä puolustushaaralla oli yksi strateginen ja operatiivinen johto. Yhdistymisen jälkeen lähes kaikissa sotilaspiireissä toimi operatiivisesti alistettu ilma-armeija, jolloin operatiivisena lähtökohtana oli ilmeisesti yhdistää sotilaspiirin vastuualue ja ilmatoimintasektori yhdeksi. Volgan ja Uralin sotilaspiirien osalta tämä tapahtui vasta kun sotilaspiirit yhdistettiin vuonna 2001 ja niille operatiivisesti alistettiin 5. IIPAK.

Toiminnallisesti yhdistäminen merkitsi erityisesti kahta asiaa. Yhdistetyn puolustushaaran lentotoiminta hävittäjäkalustolla tapahtui yhdestä johdosta. Ennen yhdistämistä hävittäjäkalustoa oli sekä ilmavoimilla että ilmapuolustusjoukoilla. Tämän lisäksi ilmatorjuntaohjusjoukkojen johtaminen siirtyi lentotoiminnasta vastaavan puolustushaaran alaisuuteen, mikä vähensi yhteistoimintatarvetta ilmaulottuvuudessa operoivien joukkojen välillä.

Kokonaisuudessaan kyseisessä yhdistämisessä kyse oli erityisesti operatiivisesta integroinnista taktisella ja operatiivisella tasolla yhdessä toimintaulottuvuudessa. Myöhemmin ilmaulottuvuudessa toimivat joukot yhdistettiin yhdeksi puolustushaaraksi, jonka joukoista osa alistettiin alueellisten johtoportaiden johtoon. Tällöin kyse oli kolmen toimintaulottuvuuden (maa-meri-ilma) yhdistämisestä yhden alueellisen johtoportaan alaisuuteen (OSK). Toistaiseksi viimeinen kehitysvaihe oli elokuun 2015 alusta alkaen se, että ilma-avaruusulottuvuudessa toimivat joukot toimivat yhtenä puolustushaaranä. Tällöin ilmavoimat muuttuivat yhdeksi aselajiksi ilmapuolustus- ja avaruusjoukkojen rinnalle.

Puolustushaaran sisällä joukkojen ja yksiköiden määrä on sekä vähentynyt että mitta-kaava pienentynyt merkittävästi. 1990-luvulla ilmavoimat toimivat ilma-armeijoina, joissa oli keskimäärin noin viisi lentodivisioonaa ja niissä keskimäärin noin viisi lentorykmenttiä. Lentoyksiköiden määrä on vähentynyt tasaisesti koko uuden Venäjän ajan. Ilmavoimien yhtymien (ilma-armeijoita tai vast.) määrä on vähentynyt 11:stä 7:een¹²²⁵, rykmentit noin 130:stä 30:een. Nykyään sotilaspiirien ilmavoima käsittää keskimäärin viisi lentorykmenttiä, joissa on keskimäärin 2-4 laivuetta.

Ilmavoimien organisaatorakenteessa on tapahtunut yhden johtoportaan väheneminen. Aiemmin ilmavoimien johtoportaita olivat ilmavoimien pääesikunta, ilma-armeija, lentodivisioona, lentorykmentti ja lentolaivue. Nykyään rakenne käsittää ilma-avaruusjoukkojen pääesikunnan, jonka alaisena ja sijaisena ilmavoimien komentaja

---

¹²²⁵ Nykyään ylijohdolla on käytössä strateginen pommitus- ja kuljetus"yhtymä" sekä viisi alueellista ilmavoimien joukkoryhmää. Näiden lisäksi on laskettava mukaan avaruusjoukot.

toimii¹²²⁶, ilma-armeijat alistettuna operatiivisstrategisille johtoportaille (so. sotilaspiireille), lentorykmentit ja –laivueet. Täten organisatorisesti lentodivisioonat ovat poistuneet organisaatiosta¹²²⁷. Kun otetaan huomioon ennen vuotta 1998 toimineet maan ilmapuolustusjoukkojen johtoportaat, organisaatiotasojen vähennykset ovat vieläkin suuremmat.

Strategisten pommikoneiden määrä on säilynyt käytännössä muuttumattomana raskaiden pommikoneiden osalta. Sen sijaan kevyempien strategisten pommikoneiden (TU-22M3) ja ilmatankkauskoneiden määrä on viime vuosina ollut laskeva. Kuljetusilmavoimissa kuljetuskoneiden määrä on jokseenkin puolittunut aina 10 vuodessa. Kehitys näyttää viime vuosien osalta siltä, että kevyiden kuljetuskoneiden määrä on hiljalleen lisääntymässä.

Operatiivisesti ilmavoimia koskevat muutokset ovat kuitenkin huomattavat. Ilmavoimien pääesikunnan johtamistoiminta mitä ilmeisimmin käsittää nykyään ilmavoimallisen tuen järjestelyjä ja aselajin kehittämistä, kun taas operatiivinen johtaminen strategisten pommikoneiden ja ydinaseiden osalta on yleisesikunnan vastuulla. Sotilaspiirit (OSK) puolestaan vastaavat alueellaan ilmavoimallisten joukkojen ja ilmapuolustuksen johtamisesta osana tavanomaisten voimien sodankäyntiä ja sen valmisteluja.

Ilmavoimia ja ilmapuolustusta koskevissa muutoksissa kokonaisuudessaan kyse on siten merkittävästä ilmataistelutilassa toimivien suorituskykyjen integroinnista, johtamisprosessin ajallisesta lyhenemisestä ja sen myötä toiminta- ja taisteluvälmiuden lisääntymisestä.

5.4. Arviot ja kehityssuunnat asevoimien kvantitatiivisista muutoksista

Edellä tarkasteltiin Venäjän asevoimien kehittymistä henkilöstörakenteen, vahvuuksien ja organisatoristen muutosten näkökulmasta. Yksi merkittävä rakenteellinen kehityssuunta oli vallitsevana jokseenkin 25 vuoden ajan aina 2010-luvun alkuun asti. Kehityssuunnan ilmentymänä on ollut henkilöstön, organisaatioiden ja kaluston määrällinen vähentyminen niin asevoimissa kokonaisuutena kuin rakenteellisissa elementeissä – puolustushaaroissa - erikseen.

Asevoimien kokonaisuudessa puolustushaarojen määrä väheni kahden elementin yhdistyessä yhdeksi osakokonaisuudeksi 1990-luvun lopulla ja edelleen 2010-luvun puo-

---

¹²²⁶ Ilmavoimien komentajan virkanimike on venäjäksi ”командующий” entisen ”главнокомандующий” sijasta. Täten kyse on aselajin johtajasta, jonka apuna toimii ilmavoimien esikunta yhtenä ilma-avaruusjoukkojen pääesikunnan ”päähallintona”. Ilmavoimien komentajan sotilasarvo on tällä hetkellä kenraaliluutnantti entisen kenraalieverstin sijaan.

¹²²⁷ Tškalovskin lentotukikohta on muutettu vuonna 2017 uudelleen 8. Erikoislentodivisioonaksi. Kts. Livejournal.com 28.2.2017: «В Чкаловском воссоздана 8-я авиационная дивизия особого назначения». Löydettävissä: <http://bmpd.livejournal.com/2461803.html> (10.5.2017).

livälissä, jolloin kaikki ilma-avaruusolotuksessa operoivat toiminnalliset kokonaisuudet integroituivat yhden johdon alaisuuteen. Toiminnallisen tehokkuuden saavuttaminen ei ollut ainoana motiivina kyseisessä integraatiossa. Sen perusteena olivat ensisijaisesti rajalliset taloudelliset ja sosiaaliset resurssit, jotka pakottivat etsimään keinoja operatiivisen toiminnan ylläpitämiseen edes minimitasolla jossain joukoissa ja yksiköissä.

Vähentäminen kohdistui aina vuoteen 2010 asti asevoimien strategiseen ja operatiiviseen organisatoriseen tasoon. Strategisella tasolla em. puolustushaararakenteen elementtien vähentymisen ohella sotilashallinnollista aluejakoa uudistettiin 25 vuoden aikana neljä kertaa. Kolmesti sotilaspiirien määrää vähennettiin - aluksi seitsemään, sen jälkeen kuuteen ja lopulta neljään sotilaspiiriin. Neljäs uudistus merkitsi sotilaspiirien ja samalla strategisten suuntien määrän lisääntymistä viiteen. Samalla sotilaspiirien sotilaallista voimaa ja operatiivista ryhmitystä muutettiin niin, että kussakin strategisessa suunnassa toimii kaikkia aselajeja ja joukkoja käsittävä strategisen tilannearvion perusteella räätälöity voimaryhmä.

Viidennessä strategisessa suunnassa, jonka ydinalueina ovat Pohjoinen jäämeri ja muut Venäjän pohjoiset merialueet, johtoesikuntana toimii merivoimien Pohjoinen laivasto. Muut strategiset suunnat on määritetty läntiseksi, eteläiseksi, keskiseksi ja itäiseksi ja ne toimivat maavoimien lipun alla. Kussakin suunnassa toimii vastaavan niminen sotilaspiiri ja strateginen johtoporras. Varsinainen nimike ”operatiivisstrateginen johtoporras - OSK” oli terminä venäläisellekin varsin kankea, minkä takia yhteiskunnallisesti oli korrekimpaa puhua sotilaspiiristä. Mutta esimerkiksi ”Läntisen rintaman esikunta” organisaation nimikkeenä antaisi Läntisen sotilaspiirin esikunnalle liian sotaisan vivahteen, vaikka sen funktio on juuri toimia rauhan ajan velvoitteiden ohella operaatioiden johtoportaan.

Johtoportaan nimikkeessä esiintyvä ”operatiivisuus” viittaa kahteen asiaan. Kyse on alueellisesta johtoesikunnasta, jolla on täysi vastuu alueestaan ja sinne ryhmitettyjen tai ryhmitettävien joukkojen operatiivisesta johtamisesta kaikissa suhteissa ja tilanteissa. Toiseksi operatiivisuus viittaa toiminnan nopeuteen ja toimintavalmiuteen toimia tehtävien edellyttämällä tavalla jo rauhan aikana. ”Strateginen” -sana johtoportaan nimikkeessä puolestaan viittaa siihen, että sotilaspiiri on valtion sotilaallisen turvallisuuden takaamisen kannalta elintärkeä instanssi. Samalla se merkitsee, että sen johtoon alistetaan tarvittaessa joukkoja ja elimiä muilta rauhan ajan viranomaisilta.

Operatiivisella tasolla organisatoriset uudistukset kohdistettiin maavoimien johtoportaisiin – armeijoiden ja armeijakuntien esikuntiin. 2010-luvun alussa maavoimien sotatoimiyhtymänä on armeija (A). Sen alaisuudessa toimii kiinteähkö määrä (2-4) perusyhtymiä ja muita joukkoja. Oleellista armeijan johtoportaanissa on se, että sillä on kyky ottaa johdettavakseen eri puolustushaarojen vahventavia yksiköitä. Armeijakun-

tien johtoportaita vähennettiin toistuvasti, koska niiden toimintakyky rajoittui muuttaman maavoimien yhtymän johtamiseen, joita ei todellisuudessa uudistusten seurauksena ollut. Osa niistä muutettiin armeijoiiksi, osa todennäköisesti lakkautettiin tai ainakin toistaiseksi ”de-aktivoitiin”.

1990-luvun lopulla uudistusten kohteeksi joutui itse asiassa maavoimien johtoesikunta, joka ehdittiin sulauttaa yleisesikunnan osaksi. Kyse ei liioin ollut operatiivisesta tarkoituksenmukaisuudesta, vaan pikemminkin sotilaallisen johdon edustajien henkilökohtaisten ambitioiden ja näkemysten välisen ristiriidan ratkaisusta. Kyseisessä tilanteessa esimiehen näkemys oli painavampi lähinnä heraldisilta argumenteiltaan. Päätös ei kuitenkaan ollut menestystarina. Maavoimien pääesikunta perustettiin varsin nopeasti uuden presidentin tekemien virkajärjestelyihin ja asevoimien kehittämiseen liittyvien päätösten myötä.

Samankaltainen uudistus maavoimien johtoesikuntaa koskien tehtiin itse asiassa 2010-luvun taitteessa, jolloin sotilaspiireistä muodostettiin alueellisten voimaryhmien johtoportaita. Tällöin kaikkien puolustushaarojen pääesikuntien rooli asevoimien operatiivisina johtoportaina muuttui resursseja luovaksi, tukevaksi ja puolustushaaraa kehittäväksi organisaatioksi. Erona aiempaan oli se, että niitä ei kytketty yleisesikunnan rakenteisiin. Luonnollisesti ”kruunun jalokivet” - strategiset ydinaseet ja maahanlaskujoukot - säilytettiin erillään ylimmän sotilaallisen johdon voimavaroina.

Ilmavoimien osalta kehitys on ollut samansuuntaista. 1990-luvulla kuitenkin vallitsi tietty ”kuppikuntaisuus” sen suhteen, että ilmavoimien ja samalla erityisesti ohjusilmatorjunnan toimintasektorit eivät yhtyneet keskenään, saati maavoimien strategiaan suuntiin. Tämä tiivistä, mutta turhaa yhteistoimintaa edellyttävä diskrepanssi poistui vasta 1990-luvun lopussa, jolloin ilmavoimat ja ilmapuolustus yhdistyivät yhdeksi elementiksi.

Tämä ei kuitenkaan poistanut operatiivista eriävyyttä kokonaan maavoimien ja uudistettujen ilmavoimien välillä erityisesti Siperian ja Uralin sotilaspiireissä, mutta myös läntisissä sotilaspiireissä. Tällöin muiden sotilaspiirien alueella toimi yksi ilmavoimien ja ilmapuolustuksen johtoporras, joka oli operatiivisesti alistettu sotilaspiirille. Ongelma poistui loppuvuodesta 2001 sen jälkeen, kun mainitut sotilaspiirit yhdistyivät.

Ilmaulottuvuudessa toimivien elementtien yhdistymiseen liittyi myös toiminnallisten osatekijöiden yhdistyminen yhden johdon alaisuuteen. Kyse oli ensinnäkin kahden eri organisaation lentotoiminnan sekä toiseksi lentotoiminnan ja ohjusilmatorjunnan integroiminen yhden johdon alaisuuteen.

Ilmapuolustuksen lailla samankaltainen sulautuminen merivoimien osalta on tapahtunut rannikkojoukkojen osalta. Merivoimissa tapahtuneet muutokset ovat kohdistu-

neet lähinnä operatiivisen ja taktisen tason yksiköihin laivastorakenteen säilyessä ennallaan. Merivoimien osalta henkilöstövajaus ja vähäiset taloudelliset resurssit ilmentyivät alusten pääosan kiinnittymisenä kotilaitureihin odottamaan ruostumista ja lopulta romuttamista.

Edellä olevassa luvussa tuli varsin selkeästi esille toinen laaja kehityssuunta. Se ilmenee organisaatioyksiköiden määrän vähenemisenä ja yleisenä organisaatioiden tason alenemisenä, eräänlaisena kutistumisena. Vähentyminen merkitsi yksiköiden lakkauttamista, yhdistämistä, kaaderoimista tai siirtämistä varastoon ilman operatiivista toimintaa. Tason lasku puolestaan merkitsi sitä, että esimerkiksi maavoimien divisioonista muodostettiin prikaateja, ilmavoimien lentorykmenttejä muutettiin laivueiksi, merivoimien laivueita viiriköksi jne. Tämä muutos koski kaikkia puolustushaaroja, joskaan ei maahanlaskujoukkoja. Luonnollisesti kehitys sisälsi monta vaihetta, mutta kehityksen tämänhetkinen tilanne on kuvatenlainen. Tosiasiallista paluuta entisten organisaatioiden ylösajoon täysvahvoiksi yhtymiksi ei nähtävissä olevassa tulevaisuudessa ole odotettavissa.

Syy tähän on ilmeinen. Vuonna 1993 uudistettaessa Venäjän lainsäädäntöä, lakiin asevelvollisuudesta kirjattiin pykäliä, joiden perusteella huomattava osa kutsuntaikäisistä nuorukaisista on oikeutettu saamaan lykkäystä tai jopa vapautumaan kokonaan varusmispalveluksesta. Seuraus oli asevoimien kannalta kriittinen. Käytännössä noin 80 % nuorukaisista jätti laillisesti suorittamatta varusmiespalveluksen, mikä on selkeästi näkyvissä varusmiesten kutsuntamääriä käsittelevissä taulukoissa. Seurauksena oli erityisesti maavoimissa se, että kaikkiin yhtymiin ja joukko-osastoihin ei yksinkertaisesti riittänyt varusmiehiä miehistö- tai aliupseeritehtäviin. Tällöin muodostui kaaderoituja ja supistetun vahvuuden yhtymiä ja yksiköitä.

On ilmeistä, ettei lakimuutos ollut ainoa syy miehistövajauksiin. 1990-luvun puolivälissä yhteiskunnallinen ilmapiiri Venäjällä oli varsin kielteinen asepalvelukseen. Sisäinen sotilaallinen konflikti ja sen seuraukset eivät juuri edistäneet nuorten miesten maanpuolustustahtoa. Tähän ajankohtaan voidaan liittää myös ”yleinen vapautuminen” kommunismin ikeestä ja neuvostoideologiasta, mikä romutti neuvostoihmisen ideaalin läntisen maailman murskaamisesta Uralin teräksestä valetulla panssarivaunulla – elämälle oli etsittävä uusi tarkoitus, missä asevoimille ei ollut tilausta.

1990-luvun muutokset merkitsivät oleellista muutosta asevoimien strategiseen ryhmittykseen, joka Venäjän osalta ei ollut tarkoituksenmukainen. Venäjän alue oli Neuvostoliiton syvyydessä ja reservinä oleva sotilasalue, jonka joukot olivat sen mukaisia. Tämän johdosta ulkomailla olevien voimaryhmien maa- ja ilmavoimien joukkoja keskitettiin pääosin uusiin rintamasotilaspiireihin – Moskovaan ja Pohjois-Kaukasiaan ja toiseksi Venäjän syvyydessä oleviin sotilaspiireihin.

Operaatiosta aiheutui kuitenkin ainakin kaksi ongelmaa. Ensimmäinen oli se, että pääosa kotiutettavista joukoista ryhmitettiin aroille, joissa asianmukaista infrastruktuuria ei ollut. Yhtymistä muodostui kalustokeskittymiä eri puolille Venäjää, vailla selvää operatiivista funktiota. Toinen ongelma, minkä ratkaisu on julistuksista ja korjausliikkeistä huolimatta vielä tänäkin päivänä osin kesken, mikä ilmenee asunnottomien upseereiden jonoina.

Kyseisessä tilanteessa oli sotilaallisesti loogista jättää tietynlaiset ”tuntosarvet” Neuvostoliitosta itsenäistyneiden valtioiden alueelle – Moldovaan, Kaukasiaan ja Keski-Aasiaan. Joidenkin Venäjän ulkopuolelle jääneiden sotilaskohteiden poistaminen ei ollut mahdollista, kuten esimerkiksi ennakkovaroituksen tutka-asemat Latviassa, Ukrainassa, Azerbaidžanissa ja Kazakstanissa. Näitä kotiutettiin vasta myöhemmin.

Nämä ulkomaille jääneet sotilaskohteet eivät kuitenkaan olleet riittäviä asevoimien valmiuden ja sotilaallisen turvallisuuden ylläpidon kannalta. Tämä ilmeni 1990-luvun puolivälin jälkeen Venäjän tiiviinä pyrkimyksenä muodostaa ilmapuolustusjärjestelmä neuvostoasevoimien jakautuessa romuttuneen tilalle osana yhtenäistä puolustusrakennelmaa uusien itsenäisten valtioiden välillä. Sotilasalalla tämä on ilmentynyt IVY:n yhteisen ilmapuolustusjärjestelmän ja laajemmin Kollektiiviseen turvallisuussopimukseen perustuvan järjestelmän kehittämisenä.

Operatiivisesta näkökulmasta tapahtuneet muutokset tähtäsivät siis siihen, että Venäjän asevoimien strateginen ja operatiivinen ryhmitys oli muodostettava uudelleen ja taisteluvalmiutta kohotettava. Asevoimien perusrakenteisiin ei kuitenkaan haluttu puuttua. Tähän löytyi todellista poliittista valmiutta ja vastuunauliutta vasta 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Tämä ”herätys” perustui pitkälti kahteen tekijään. Ensinnäkin asevoimien joukkojen valmius ei ollut riittävällä tasolla, koska laajamittaisen sodan käyntiin rakennetut yksiköt ja yhtymät olivat henkilöstöltään vajaa-vahvuisia. Tätä ongelmaa yritettiin korjata sopimussotilasjärjestelyillä, joskin laihoin tuloksin. Toinen tekijä oli se, että asevoimien kalusto oli vanhenemassa käyttökelvottomaksi, mutta sen uudistamiseen ei ole olemassa taloudellisia voimavaroja. Pääosa niistä oli suunnattu ydinaseeseen, jonka operatiivisen käyttöarvon paikallistenkin konfliktien ratkaisussa ymmärrettiin olevan varsin vähäinen. Mutta suurvallan henkinen perinne edellytti maksimaalisen tuhovoiman ylläpitämistä.

Oli nähtävissä, että henkilötäydennys ei kokeiluista huolimatta tuota riittäviä tuloksia. Tämän johdosta lähtökohtana oleva periaate joukkojen muodostamisesta piti muuttua. Neuvostoaikana ja sen jälkeen aina vuoteen 2008 asti lähtökohtana oli se, että organisaatiot oli muodostettu ja varustettu tehtävän suorittamisen ja tavoitteen saavuttamisen edellyttämän suorituskyvyn mukaisesti.

Uusi periaate, jota pitkän turvallisuuspalvelutaustan omaavat eivät tohtineet toteuttaa, oli seuraava. Mikäli asevoimien ja erityisesti maavoimien taisteluvälikyvyyttä haluttiin parantaa, joukot oli muodostettava käytettävissä olevien henkilöstövoimavarojen perusteella. Tämän jälkeen määritetään tavoitteet ja sen mukaiset tehtävät. Tämän johdosta vahvistettiin se käytäntö, mikä oli ollut asevoimien todellisuutta kahdessa sisäisessä konfliktissa Pohjois-Kaukasiassa. Asevoimien organisaatioita ja kokoonpanovälikyvyyksiä sopeutettiin siten käytettävissä olevien henkilöresurssien mukaiseksi.

Maavoimien perusyhtymäksi määritettiin prikaati, joka käytännössä on entisen divisioonan rykmentti. Siihen henkilöstövoima- ja muut voimavarat riittänevät. Merkittävää oli se, että joukkojen muutos ei oleellisesti vaikuttanut asevoimien operatiiviseen ryhmittymiseen. Entisen divisioonan tilalle ryhmitettiin prikaati. Tällä menettelyllä luotiin perusta taktisen tason taisteluvälikyvyyden lisäämiselle. Strategisella tasolla se ei kuitenkaan ollut riittävä. Asevoimien toimintavälikyvyyden lisääminen edellytti johtamisjärjestelmän uudistamista ja johtamisprosessin nopeuttamista.

Tätä tarkoitusta palveli alueellisten johtoportaiden perustaminen ja se, että sen suoraan alaisuuteen muodostettiin eri puolustushaarojen ja aselajien joukkoja käsittävä voimaryhmä. Tämän ohella kyseiselle johtoportaalle oli taattava riittävä toimivalta ja vastuu. Voimaryhmien oli myös koulutuksellisista syistä oltava samankaltaisia ja –suuruisia potentiaaliltaan, koska koko valtion alueen sotilaallinen turvallisuus oli taattava yhtäläisesti, eikä pelkästään Moskovan kuten Neuvostoliiton aikana.

Sotilaallinen voima vaikutusjärjestelmänä jakautuu kolmeen elementtiin - portaisiin ja toiminnalliseen kykyyn voiman lisäykseen. Ylijohdon strategiset voimavarat on tarkoitettu asevoimien toimintaedellytysten ja suurvalta-aseman ylläpitoon globaalilla tasolla, strategisen pidäkkeen ylläpitoon ja alueellisen sotilaallisen toiminnan tukemiseen. Näiden funktioiden toteuttaminen on lähinnä ilma- ja avaruusvoimilla, merivoimilla sekä strategisilla ydinasejärjestelmillä. Tässä yhteydessä on todettava, että strategiset ydinaseet ovat hyötysuhteeltaan ja operatiivisena asejärjestelmänä käyttöarvoltaan varsin itse asiassa varsin kyseenalaisia. Kansallisesti niillä ruokitaan osaltaan sitä nostalgista ajatusta, jonka mukaan venäläinen kunnioittaa voimaa, oli se sitten missä muodossa hyvänsä.

Operatiivisella ja alueellisella tasolla sotatoimiyhtymät muodostettiin kaikkiin strategisiin suuntiin. Venäjän sotilaallinen turvallisuus taataan siis siilipuolustuksen periaatetta noudattaen. Sotilaspiirien vaikutusjärjestelmä perustuu sellaisen tavanomaisen sotilaallisen voiman integroituun johtamiseen ja käyttöön, jonka on arvioitu olevan lähtökohtaisesti suorituskyvyiltään ja taisteluvälikyvyydeltään riittävä. Asevoimien 1. strategisen portaan muodostaa monimuotoinen vaikutus tarvittaessa valtiorajojenkin ulkopuolelle. Strategisen tason 2. porras muodostetaan sotilaspiiriin (OSK:n) jatkuvan välikyvyyden joukoista, joissa on yksiköitä kaikista puolustushaaroista ja aselajeista. Operatiivista syvyyttä alueellisella tasolla muodostetaan sotatoimiyhtymän (Armeija) ja osin

sotilaspiirin puitteissa. Voiman lisäykseen käytetään ylijohdon johdossa olevia resursseja ja resursseja eri strategisista suunnista.

Vaikutusjärjestelmän vahvistamiseksi on strategisia reservejä, joita voidaan toimeenpanna sopimusperusteisesti nopean toiminnan edellyttäessä tai kutsuntojen kautta. Sen periaatteen takia, jonka ydin on kyvyssä voiman määrän säätelyyn, Venäjä säilyttää sotalaitosjärjestelmänsä rakenteen nykyisellään. Varusmiespalveluksen ja asevelvollisuuden säilyttämiselle on muitakin perusteita. Vähäisimpänä niistä ei ole se, että varusmiespalvelusta pidetään pyhänä velvollisuutena Äiti-Venäjää kohtaan, minkä noudattaminen täytyy venäläiseen tapaan varmistaa lainsäädännöllä ja toimeenpanovallan mekanismeilla.

Edellä kyse oli siitä, jonka mukaan konflikti voi eskaloitua ja sitä pitää pyrkiä hallitsemaan voiman ja vaikutuksen määrän säätelyllä. Lähtökohtaisena tavoitteena asevoimien kehittämisessä läpi uuden Venäjän historian on ollut jatkuva valmius sotilaallisen voiman käyttöön hetkenä minä hyvänsä. Tämä tavoite on aina vuoteen 2008 asti saavutettu vain vähäisessä määrin niin asevoimien kuin sen eri vaikutuselementtien osalta. Tämän tavoitteen saavuttaminen on ollut viime vuosina tapahtuneen sotilaallisen toiminnan ja sen kehittämisen motiivina.

Jatkuvan taisteluvälmiuden tavoitteeseen on pyritty siten ainakin kolmella eri toimenpiteellä. Asevoimien yksiköt täydennettiin henkilöstön, aseistuksen ja kaluston osalta mahdollisimman määrävahvuiseksi. Asevoimien sisäinen rakenne ja puolustushaarojen keskinäiset ”voimasuhteet” tasapainoitettiin siten, että tapahtui selkeä siirtymä maavoimainotteisuudesta ilma-avaruusulottuvuuteen. Asevoimien operatiivinen rakenne ja ryhmitys on rakennettu siten, ettei lähtökohtaisia johtosuhdemuutoksia tai joukkojen uudelleenalistamisia tai ryhmittämistä tarvita. Rakenne on muodostettu mahdollisimman säännönmukaiseksi, jolloin esimerkiksi koulutus, hallinto sekä kaikinpuolinen huolto ja tuki olisivat mahdollisimman yhdenmukaista. Kolmanneksi valmiuden tason ylläpitämistä on harjoitettava säännöllisen epäsäännöllisesti, millä luodaan edellytyksiä sotilaallisen toiminnan kehittämiseksi ja samalla annetaan ”muistutus” sotilaallisen pidäkkeen voimasta Venäjän rajojen ulkopuolelle.

Kokonaisuudessaan Venäjän asevoimien kaikkinaisen pienentyminen viimeisten 25 vuoden aikana on väistämättä merkinnyt asevoimien taistelupotentiaalin ja siten vaikutuskyvyn vähentymistä asevoimien kaikkien rakenteellisten elementtien osalta. Venäjä on joutunut luopumaan periaatteesta sotilaallisen voiman massamaisesta käytöstä. Tämä puolestaan merkitsee, että tavoitteiden mittakaavat ovat vastaavassa suhteessa pienentyneet¹²²⁸.

---

¹²²⁸ Tältä osin jatkotutkimus asevoimien käytön muotojen (esim. iskut ja operaatiot) sisällöstä olisi perusteltua.

Sotilaallisen voiman vähentyminen ja sisäisten suhteiden jakautumisen muutos merkitsevät väistämättä, että asevoimat ovat siirtyneet pois selkeästä maavoimapainotteisuudesta, jota muut puolustushaarat osaltaan täydentävät, tasapainoisempaan yhteisvaikutusjärjestelmään maa-, meri- ja ilmaulottuvuudessa.

Sotilaallisen potentiaalin vähenemisen seurauksena vaikutusjärjestelmän luonne on muuttumassa siten, että Venäjä pyrkii vaikuttamaan kohteeseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämä merkitsee toiminnallisesti yhtäältä reaktion ja proaktion välisen eron kaventumista sekä jälkimmäisen vahvistumista toimintaperiaatteena ja -tapana. Tämä tarkoittaa sitä, että Venäjän pyrkii kehittämään myös suorituskykyjä, joilla pystytään ennalta vaikuttamaan häiritsevästi tai lamauttavasti tai jopa tuhoavasti sotilaallisen toiminnan kohteeseen ennen kuin se muuttuu sotilaalliseksi uhaksi Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle.

TUTKIMUSTULOKSET

Tässä tutkimuksessa Venäjän sotilasstrategia määriteltiin osana sotilaspolitiikkaa tapahtuvaksi Venäjän ylimmän sotilaallisen johdon toiminnaksi ja sotilaallisen voiman avulla tapahtuvaksi vaikuttamiseksi, joka kohdistuu Venäjän sotilaallisiin vaaroihin ja uhkiin ja jonka tavoitteena on Venäjän sotilaallisen turvallisuuden ylläpitäminen. Sotilasstrategia on siis asevoimien ja niiden käytön muodostama vaikutusjärjestelmä, joka kohdistuu arvioituihin vaaroihin ja uhkiin Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle. Vaikuttamisen puolestaan katsottiin tapahtuvan pidäkkeellisesti, jolloin kyse on sotilaallisten vaarojen ja potentiaalisten uhkien ennaltaehkäisystä. Toiseksi vaikuttamiskeinoksi katsottiin sotilaallisen voiman käyttö, jolloin kyse on realisoituneen uhan neutralisoinnista ja olosuhteiden palauttamisesta tilaan, jossa Venäjän sotilaallinen turvallisuus ei ole uhattuna.

Tutkimuksessa lähtökohtaisena asetelmana on se, että venäläiset arviot ja käsitykset sotilaallisista vaaroista ja uhista tulostuvat anonyyminä sodan luonteena, mitä kutsutaan sodan paradigmaksi. Sodan paradigma on perusta sotilaallisen voiman kehittämiseksi. Sotilaspolitiikan yhden tehtäväkentän - sotilaallisen kehittämistyön - tuloksena rakennetaan valtiollisista ja yhteiskunnallisista potentiaaleista sotilaallista voimaa, jonka merkittävänä osana valtiollista sotilaallista organisaatiota puolustusministeriön alaisena ovat Venäjän asevoimat. Asevoimia kehitetään resurssien puitteissa monesta eri osatekijästä koostuvana välineenä, jotta sen avulla pystyttäisiin takaamaan Venäjän sotilaallinen turvallisuus muuttuvissa oloissa.

Teoreettisena perustana tutkimuksessa oli venäläisen sotatieteen teoreettinen lähtökohta sotilaallisesta toiminnasta järjestelmänä ja sen kehittymisestä, mikä sinällään on uusi lähestymistapa Maanpuolustuskorkeakoulun strategian tutkimuksessa. Sotilaallinen toiminta dualistisena järjestelmänä käsittää kaksi subjektia, jotka molemmat pyrkivät kehittämällä välineillä aikaansaamaan vaikutuksen kohteen muuttamiseksi. Subjektien toiminta on symmetristä, jolloin niiden vaikutus kohdistuu sotilaallisen toiminnan toiseen osapuoleen. Subjektien vaikutukset kohtaavat symmetria-akselilla, jossa määrittäytyy subjektin välineiden vaikutusmahdollisuuksien ero tavoitetilan suhteen. Tämä ero määrittää puolestaan subjektin välineen kehittämistarpeen ja siten muutoksen suuruuden, joka olisi tiedostettava ja saatava aikaan jollakin aikavälillä, mikäli tavoitetila – sotilaallinen turvallisuus - halutaan ylläpitää.

Tutkimuksessa kehittymistä tarkasteltiin näkökulmasta, jonka mukaan sotilaallinen toiminta kehittyy ajan saatossa toimintaympäristön muutoksen osana kolmen lainalaisuuden mukaisesti. Nämä ilmentyvät siten, että sotilaallinen toiminta muuttuu rakenteellisesti, suuntautumiseltaan ja luonteeltaan. Rakenteellinen muutos tarkoittaa sitä,

että sotilaalliseen toimintaan lisätään uusia, johdonmukaisesti luotavia elementtejä, jotka ovat toiminnan välineitä vaikutusjärjestelmän kehittämiseksi. Suuntautumisen muutos merkitsee, että sotilaallisen toiminnan osapuolten keskinäisessä vaikutussuhteessa tapahtuu siirtymä pääasiassa ihmiseen vaikuttamisesta vaikuttamiseen ensisijassa toiminnan välineeseen. Luonteessa tapahtuvaa muutosta ilmentää siirtymä vaikutuskohteen tuhoamisesta sen häirintään ja myöhemmässä vaiheessa sen käyttötarkoituksen mukaisen toiminnan muuttamiseen. Kyseisen näkökulman käyttö on niinkin uutta Maanpuolustuskorkeakoulun strategian tutkimuksessa.

Tutkimusstrategia perustui lähtökohtiin ja valintoihin mainitusta teoreettisesta perustasta, käytettävissä menetelmistä ja lähdeaineistosta. Valintojen primäärisenä vaikuttimena oli se, että tutkimuksen avulla pyrittiin tulkintaan ja ymmärryksen lisäämiseen Venäjän sotilasstrategiasta ja sen komponenteista, mitä aiemmin ei ole ilmiönä tutkittu. Tutkimus on uniikki lähtökohdiltaan, luonteeltaan, osin myös sisällöltään ja tuloksiltaan sekä asemoituu suoraan Maanpuolustuskorkeakoulun strategian tutkimuksen ydinalueeseen.

Venäjän sotilasstrategia tutkimuskohteena katsottiin ilmiökokonaisuudeksi, jonka tutkimukseen sotilasstrategia tarjoaa itsessään aineksia. Tutkimuskohde redusoiitiin elementeiksi, joita olivat sodan paradigma, sotilaallisen voiman funktiot: pidäke ja sotilaallisen voiman käyttö sekä asevoimien peruselementit. Asevoimien peruselementeistä käsiteltiin henkilöstöä, organisaatioita ja pääaseistusta. Elementtejä koskevan aineiston sisällöllisen analyysin perusteella muodostui kuva niistä muutoksista, joita kyseisessä elementissä on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen tapahtunut. Tämän jälkeen elementistä tehtiin tulkintoja ja arvioita valitusta näkökulmasta sekä määritettiin kehityssuuntia. Tutkimuskohteen redusointia ja elementtien tarkastelua määrittelyssä tarkastelujaksossa ei aiemmin ole julkisuudessa esitetty.

Tutkimuksessa käytettävä lähdeaineisto pyrittiin löytämään mahdollisimman kattavasti siten, että se antaa riittävät perusteet hermeneuttisille tulkinnoille tutkimuskysymysten edellyttämistä asioista. Tulkintoja sotilaallista voimaa koskevista muutoksista pyrittiin varmentamaan kvantitatiivisen analyysin avulla tehdyillä arvioilla aineistosta, jota tutkimuskohteesta on julkaistu. Yhdistettäessä nämä tulkinnat muodostuu kokonaisuus, joka antaa vastauksen tutkimusongelmaan sotilasstrategian perusteiden muutoksista. Kyseisen kvantitatiivisen aineiston tarkastelu elementteittäin on aiemmin esittämätöntä.

Venäjän asevoimien kehittämisessä perusongelmana oli se, että Venäjän perimä sotilaallinen voima ei ollut toiminnallinen kokonaisuus, joka olisi kehitetty Venäjän tarpeisiin, muuttuneisiin olosuhteisiin ja resurssien puitteissa. Sodan luonteen kehittymisen Venäjä pystyi havainnoimaan ja muotoilemaan konseptuaalisesti. Sodan paradigmasta tehtävät johtopäätöksetkin mitä ilmeisimmin oli tehty, mutta niiden realisoinnin käytännön sotilaalliseksi toiminnaksi ja asevoimien kehittämiseksi viivästyi aina-

kin kolmesta tekijästä.

Ensimmäisenä tekijänä oli, että asevoimien kehittämisen ja sen edellyttämien taloudellisten voimavarojen välinen epäsuhta. Kärjistetyksi - joko asevoimat olivat liian suuret tai käytettävissä olevaa rahaa oli liian vähän tai molemmat. Toisena tekijänä oli asevoimien rakenteellisten elementtien välinen epätasapaino. Kärjistetyksi – joko joukkojen määrä, kokoonpanot ja vahvuudet olivat liian suuria tai henkilöstöä, erityisesti varusmiehiä, liian vähän tai molemmat. Kolmantena tekijänä oli poliittisen ja sotilaallisen johdon keskinäisessä vuorovaikutuksessa oleva ristiriita-asetelma. Kärjistetyksi – joko poliittinen johto ei tiennyt miten asia ratkaistaan tai halunnut ratkaista sitä tahi sotilaallinen johto ei halunnut hyväksyä todellisuutta ja päästää irti menneestä tai sitten molemmat.

Ensimmäisen tekijä alkoi taloudellisten resurssien osalta korjautua 2000-luvulla, mutta lopullisesti vasta 2010, jolloin asevoimat suhteutettiin taloudellisten resurssien mukaisiksi. Toisen tekijän osalta tilannetta pyrittiin korjaamaan erilaisilla henkilöstöjärjestelyillä, jotka tuottivat osittaista ratkaisua, mutta asevelvollisuuden perusteisiin ei syystä tai toisesta kajottu. Ongelman ratkaisuna oli se, että asevoimien organisaatio täytyi sopeuttaa henkilöstöresurssien lähtökohdista. Kolmannen tekijän osalta ratkaisu oli siinä, että epäsuhtaan korjaaminen ja toteuttaminen teetettiin “anonyymillä managerilla”.

Tämän jälkeen voitiin jatkaa uudesta lähtökohdasta, jossa asevoimien kehittämisen edellyttämät sodan paradigmaan liittyvät johtopäätökset tekee ja asevoimien tavoitetilan niiden pohjalta määrittelee pääosin sotilaallinen johto. Poliittinen johto hyväksyy tai hylkää ne tai hyväksyy ne muutettuna. Venäjän taloudesta ja yhteiskunnasta yritetään sitten hakea resurssit päätösten toteuttamiseksi, vaikka ne eivät enää toimi poliittisten käskyjen perusteella. Tätä ongelmaa Venäjä ei vielä tänäkään päivänä ole täysin saanut neutralisoitua.

Sotilaallisen toiminnan kehittämisen teorian valossa tarkasteltuna tutkimus osoittaa, että Venäjän sotilasstrategia on muuttunut kolmella tavalla seuraavasti. Ensimmäinen niistä on, että sotilasstrategian rakenne on muuttunut tarkoitushakuisesti siten, että siihen on lisätty uusi, johdonmukaisesti kehitetty elementti, joka on väline vaikutuksen aikaansaamiseksi. Väline on lähinnä tavanomaisin voimin muodostettava sotilaallinen pidäke, joka voi nopeasti muuttua sotilaallisella voimalla vaikuttamiseksi. Lisäksi sotilaallisen voiman osatekijöiden suhteellinen suorituskyky on lisääntynyt, mutta absoluuttisesti oleellisesti vähentynyt.

Sotilasstrategian luonteen kehityssuuntana, jota tutkimus tukee, on se, että sotilaallisen toiminnan osapuolten keskinäisessä vaikutussuhteessa ihmiseen vaikuttaminen on muuttunut pääasiassa vaikuttamiseksi pääasiassa toiminnan välineeseen. Tämä ilme-

nee erityisesti siinä, että asevoimien maavoimapainotteisesta sotaan valmistautumisesta on siirrytty tasapainoisempaan voimien käyttöön. Toisena ilmentymänä on se, että sotilasstrategian vaikutusta pyritään pidäkkeen avulla suuntaamaan enenevässä määrin toisen osapuolen sotilaallisen toiminnan perusteisiin ja aiheuttamaan niissä muutoksia, kuten esimerkiksi valtion talouteen ja muihin sotilaallisen voiman perustana oleviin tekijöihin.

Suuntautumisen vaikutus on nähtävissä siinä, että Venäjän asevoimien tavanomaisen sotilaallisen voiman suorituskyky muuttunut ja se on sekä pidäkkeenä että sodankäyntikyvyiltään suhteellisesti lisääntynyt. Tämä on selkeästi aiheuttanut reaktioita Venäjän lähiympäristön toimijoissa. Siten vaikutus on kohdistunut ensisijassa ihmiseen ja välillisesti toiminnan välineeseen. Suuntautumista koskevan lainalaisuuden toteutumisen tarkempi selvittäminen edellyttäisi tutkimusta asevaikutuksen ja toisaalta suojan kehittymisestä osana sotatekniikan kehitystä.

Kolmas teorian lainalaisuus säätelee kehittymistä siten, että sotilasstrategian luonteessa tapahtuisi muutos, jota ilmentää siirtymä vaikutuskohteiden tuhoamisesta niiden häirintään ja myöhemmässä vaiheessa kehitystä siirtymä, jolla pyritään muuttamaan vaikutuskohteiden käyttötarkoituksen mukaista toimintaa. Tämä tutkimus tukee osin ko. lainalaisuuden ilmenemistä sotilasstrategian kehittämisessä. Muutoksen ydin on siinä, että Venäjän sotilasstrategia on luonteeltaan ensisijaisesti sotilaallista konfliktia ennaltaehkäisevä, millä pyritään toisen osapuolen toiminnan hallintaan ennen tilanteen konfliktoitumista. Sotilasstrategia pyrkii vasta toissijaisesti toisen osapuolen neutralisointiin osittain tai kokonaan. Jatkotutkimukselle on tilausta siinä, miten sotilaallinen voima tai sen elementti pystyy vaikuttamaan kohteeseen ulottuvuudessa, jota tässä tutkimuksessa ei käsitelty.

Edellä käsitellyt tutkimukselliset löydökset tulevat esille seuraavissa tutkimustuloksissa sodan paradigman, sotilasstrategian funktioiden ja asevoimien kehittymisen osalta.

Sodan paradigman kehitys

Kylmän sodan päättyminen merkitsi siirtymistä asevarustelusta asesääntelyyn – sen rajoittamiseen ja vähentämiseen aina 2010-luvulle asti. Pitkälti siitä eteenpäin Venäjän asevoimien kehittäminen, erityisesti tavanomaisten joukkojen osalta, on pitkälti kansallisessa harkinnassa. Sotilaallisen turvallisuuden takaamisjärjestelmän strategisen tason osalta Venäjää häiritsee se, että strategisten ydinaseiden kehittäminen määritty Yhdysvaltojen kanssa solmitun kahdenvälisen sopimuksen perusteella. Venäjä on siis alisteinen Yhdysvalloille, kun taas muut ydinasevallat ovat tässä suhteessa suvereenieja – omaehtoisia – toimijoita.

Globalilla tasolla Venäjän turvallisuuden takaaminen on siten riippuvaista ulkoisista tekijöistä. Tavanomaisten asevoimien kehittämisen osalta tilanne on Venäjän näkökulmasta muuttunut suotuisaksi. Niiden kehittämistä ei sopimuksin rajoiteta, sillä

TAE-sopimus on siirtynyt asesääntelyn historiaan. Alueellisen tason järjestelmän osalta Venäjän ongelmana on keskimatkan ohjuksia koskeva INF-sopimus, joka rajoittaa sotilaallisen toiminnan kehittämistä ja turvallisuuden takaamista sotilaallisen turvallisuuden alueellisella tasolla. Polemiikki ko. sopimuksen olemassaolosta on hyvin akuutti. On vahvasti oletettavaa, että Venäjä pyrkii kehittämään välineen, joka soveltuu turvallisuusjärjestelmänsä alueellisen tason aukon täyttämiseen samalla kuitenkin rikkomaan kyseistä sopimusta. Jatkotutkimus pitäisi tältä osin kohdentaa siihen, että pyrkiikö Venäjä informaation keinoin vaikuttamaan Yhdysvaltojen päätökseen irtautua INF-sopimuksesta.

Oli syy sopimuksettomiaan tilaan tavanomaisten asevoimien osalta sitten mikä hyvänsä, lopputuloksena oli se, että Venäjä pystyi aloittamaan vuonna 2008 tavanomaisen asevoiman kehittämisen jokseenkin omaehtoisesti omista lähtökohdistaan. Nykyisessä tilanteessa Venäjällä ei ole voimakasta tarvetta tavanomaisia aseita koskevan sääntelyn aloittamiseen. Itämeren alueen kannalta oleellinen jatkotutkimuskysymys onkin se, millä edellytyksillä tavanomaista asevoimaa Euroopassa voitaisiin sopimuksellisesti säännellä.

Wienin sopimusten henki luottamusta ja turvallisuutta lisäävistä toimista on jalo päämäärä, mutta proseduurien kirjaimen noudattaminen voi olla osin salaamisen ja harhauttamisen operatiivista harjoittelua. Avaruus, Arktinen alue ja kybermaailma ovat ulottuvuuksia, joissa Venäjällä voi olla tilausta militarisoinnin sääntelylle siihen asti, kunnes Venäjä arvioi kykynsä sotilaallisen turvallisuuden hallintaan näillä alueilla olevan tyydyttävä.

Venäjän näkökulmasta sotilasstrategista tilannetta luonnehtii kilpailu kehityksen edellytyksistä ja resursseista. Venäjän suhteita ja niiden kehittymistä valtioihin ja eri toimijoihin arvioidaan jatkuvasti. Suhteiden tilanne kategorioidaan ja niiden kehittämisestä sekä keinoista tehdään päätökset kansallisten intressien ja niiden edistämisen valossa politiikan toimijoita koskien.

Tilanteessa vallitsee siten asetelma, jossa tavoitteiden edellyttämät toimet ovat määriteltävissä. Kilpailu edellyttää politiikalta reaaliaikaista tilannetietoisuutta ja nopeaa operointia sekä suotuisat olosuhteet puolestaan riittäviä resursseja ja kumppanuuksia. Tämän päämäärän saavuttaminen edellyttää laaja-alaista ja aktiivista kansallisen turvallisuuden politiikkaa ja sen osa-alueiden keskitettyä johtamista toiminnan eri tasoilla. Poliitiikan on perustuttava keinovalikoiman monipuoliseen käyttöön ja joustavaan vaikuttavuuteen. Venäjän kansallisen turvallisuuden politiikka on muuttunut keskitetyn järjestelmän tuotteeksi, jota strategisella tasolla ainakin ns. kovan turvallisuuden osalta orkestroidaan Venäjän puolustuksen kansallisesta johtokeskuksesta.

Venäjän sotilaallisen toiminnan lähtökohtana on sotilaallisen turvallisuuden takaaminen olosuhteissa, jotka sisältyvät käsityksiin sodan luonteesta ja sen kehittymistä. So-

dan paradigman muutos on jatkuvaa, joskin johtopäätösten realisoiminen edellyttää vaiheistettua kehittämistä. Kehittäminen perustuu siihen näkemykseen, jonka mukaan on pyrittävä löytämään vastavoima vanhoille ja ”perinteisille”, mutta myös uusille suorituskyvyille, jotka voivat muodostaa vaaran ja uhan Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle.

Venäläinen sodan paradigma lähtee siitä, että sota on jotain vanhaa ja jotain uutta. Katsotaan, että sota perinteisessä mielessä on edelleen politiikan ja siinä esiintyvien ongelmien äärimmäinen ratkaisukeino. Sotilaallinen konflikti ollakseen sota, käsittää välttämättömän ominaispiirteen – aseellisen taistelun osapuolten välillä, missä lopullisena tavoitteena on aiemmin ollut voitto, jolloin vastustajan poliittinen johto on eliminoitu, aseellinen voima lamautettu ja alue vallattu. Tämä ei kuitenkaan välttämättä edistä tavoiteltuja kehityksen edellytysten hankkimista. Sodan päämääränä voi siten olla myös suotuisten olosuhteiden luomista poliittisille tavoitteille tai toisen osapuolen lamauttaminen tai häiritseminen siten, että se ei tietyinä aikana voi aiheuttaa vaaraa tai uhkaa.

Tämä merkitsee, että sodassa sotilaallisen toiminnan tavoitteena voi olla pelkästään vastustajan suvereeniuden kiistäminen siten, että aikaansaadaan maksimaalisesti hyödynnettäviä resursseja minimaalisin panoksin. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää sotilaallisessa toiminnassa monimuotoista keinojen käyttöä sekä intensiteetiltään joustavaa ja ennakoivaa vaikuttamista. Täten venäläisessä sodan paradigmassa sotilaallista toimintaa luonnehtii keinovalikoiman ja vaikuttavuuden eskalaatio – asteittainen portaikko, jossa ylimpänä askelmana on alueellisesti ja toiminnallisesti laajamittainen sota kaikin käytettävissä olevin keinoin kaikissa fyysisissä ulottuvuuksissa.

Tätä alemmilla askelmilla alueellisessa ja paikallisessa mittakaavassa voi sotilaallisen konfliktin ja aseellisen taistelun ohella esiintyä vastustajan poliittisiin ja muihin toimintaedellytyksiin vaikuttamista, jota aikaansaadaan asymmetrisillä ja ei-sotilaallisilla vaikutuskeinoilla uusissa toimintaulottuvuuksissa. Tällöin eri keinoin kiistetään vastustajan valtiollisen suvereeniuden, sotilaallisen toiminnan tai erityisesti yhteiskunnan toiminnan ja väestön hyvinvoinnin edellytyksiä sekä vaikeutetaan valtiollisen kehityksen edellytysten luomista. Tämä on kustannustehokkaampaa verrattuna perinteisen sotilaallisen voiman rakentamiseen ja käyttöön.

Venäläisen sodan paradigmassa oleellinen muutos on siinä, että rauhan ja sodan välinen rajapinta on hävinnyt ajallisesti ja toiminnallisesti. Tämän näkemyksen syntyyn on erityisesti sotilasalalla ollut vaikuttamassa se, että sotilaallinen voiman perustana olevan sotalaitosjärjestelmän muutosta ilmentää siirtyminen asevelvollisuusarmeijasta ammattiarmeijaan. Aseteknologian kehittymisen ohella se mahdollistaa sotilaallisen voiman aiempaa nopeamman ja yllätyksellisemmän käytön, minkä Venäjä on todennut monesti tapahtuneen. Kyseinen muutos merkitsee siten, että ns. sodan uhka-aika on sekä käsitteellisesti että varsinkin käytännössä jäänyt historiaan.

Venäjä käsittää valtionsa koostuvan neljästä elementistä, jolloin lähtökohtaisesti eri alueet Venäjän rajojen sisällä ja niitä asuttavat kansalaiset tapoine ja tottumuksineen ovat sotilaallisen turvallisuuden takaamisen kohteita. Tämän tasa-arvoisuuden takaamisesta huolehtii poliittinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä, jonka keskuksena Moskova on vahvennetun suojaamisen kohde. Mitä aiemmin tai kauempana suojaaminen aloitetaan, sen enemmän on mahdollisuuksia toimille sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi. Tämä periaatteen ydin ei ole ratkaisevasti muuttunut ajan saatossa. Sen sijaan ennakointi periaatteena on merkittävä lisäys sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa.

Sotilaallisen pidäkkeen kehitys

Periaate siitä, että sotilaallisen toiminnan välineen on vastattava sodan paradigmaa ja sen sisältöä, ei ole muuttunut. Sen sijaan periaatteen noudattamisessa käytännössä Venäjän sotilaallisessa toiminnassa ovat muutokset merkittäviä. Lähes 20 vuotta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän sotilaallinen voima oli rakenteellisesti se väline, joka oli valmistettu lännen kanssa syttyvää suursotaa varten. Sen vastaavuus sodan paradigman muutoksiin oli varsin vähäinen.

Venäjä koki 2000-luvun alussa ”konseptuaalisen herätyksen” tilanteessa, jossa sen sotilaallinen voima käsitti tehottoman johtamisjärjestelmän, ”kuolleista sieluista” kokoonpantuja yksiköitä ja vanhentuvaa kalustoa, jolla aikanaan piti hyökätä kahdessa viikossa Englannin kanaalin rannalle. Asevoimien hitaasti, mutta vääjäämättä etenevä suorituskyvyn lasku oli pysyvä osa todellisuutta, vaikka toistuvat julistukset asevoimia koskevista uudistuksista ja niiden päättymisestä ”kaikuivat Arbatin sotilaspiiriin kovaäänisistä”.

Sotilaallinen voima jäi uudistamattomana auttamatta kehityksestä jälkeen. Asevoimien materiaalista jäljellä oli vain rippeitä. Herätyksen ydin oli siinä, että Venäjän oli tunnustettava itselleen, että sillä ei ollut reaalisia edellytyksiä aiemman sodan paradigman mukaisen suursodan käymiseen, varsinkaan tavanomaisin asein. Venäjän oli siirryttävä väistämättömän suursodan tuloksettomista valmisteluista sellaisen sotilaallisen konfliktin ennaltaehkäisemiseen ja tarvittaessa hallintaan, joka vastaa uutta sodan paradigmaa ja kansallisia resursseja.

Venäjän sotilaallisen voiman kehittämisen osalta päätettiin, että sen on realisoituttava välineissä, joilla Venäjä pystyy ennakoivasti, portaattaisesti, kompleksisesti ja resursien puitteissa kustannustehokkaasti hallitsemaan vaikuttavuutta sotilaallisen turvallisuutensa takaamisessa ja poliittisten päämäärien saavuttamisessa. Venäjän sotilasstrategiaa oli vastaavasti muutettava sodan paradigman edellyttämällä tavalla – sotilaallisen konfliktin syttyminen oli pyrittävä estämään ennakolta ja sen syttymiseen oli varauduttava. Mikäli tässä ei onnistuttaisi, olisi oltava valmius käyttää sotilaallista voimaa sotilaallisen turvallisuuden palauttamiseksi. Tämä jaottelu merkitsisi kuitenkin sitä, että Venäjä joutuisi toteamaan pidäkkeen epäonnistumisen jokseenkin samalla tavalla

kuin kesällä 1941. Pidäkkeen käytännön sisällön on siten ulotuttava ajallisesti ennakkoiden valtiorajojen yli.

Venäjä on kehittänyt strukturoidun strategisen pidäkkeen järjestelmän, jolla pyritään yhtäältä suotuisien olosuhteiden luomiseen tai toisaalta turvallisuutta vaarantavan tai uhkaavan tilanteen hallintaan ennakoivasti. Pidäke on muuttunut aiemmasta strategiisiin ydinaseisiin turvautumisesta Venäjän kansallisen turvallisuuden politiikan kokonaisvaltaiseen keinovalikoiman käyttöön, jossa sotilaallinen voima on yksi elementti.

Konseptuaalisesti strateginen pidäke käsittää toimialakohtaisia ja intensiteetiltään joustavia vaikutuskeinoja. Sotilaspoliittinen pidäke osana strategista pidäkettä käsittää toimia, joiden tarkoituksena on luoda Venäjän turvallisuusympäristössä sotilaallisen turvallisuuden kannalta otollisia olosuhteita ja tarvittaessa edellytyksiä sotilaallisen pidäkkeen vaikutuksille. Sotilaallinen pidäke operatiivisena toimintana käsittää sotilaallisen välillisen pidäkkeen, jonka ytimenä on Venäjän sotilaallinen potentiaali. Välittömän sotilaallisen pidäkkeen toimeenpanijana ovat asevoimat, jotka rakenteellisesti käsittävät ydinaseet ja tavanomaiset aseet. Ydinasepidäke jakautuu edelleen strategiseen ja taktiseen ydinasepidäkkeeseen. Järjestelmäkokonaisuuden kannalta on välttämätöntä, että ydinasepidäke käsittäisi myös välineen alueellisen (operatiivisen) tason ydinasepidäkkeelle.

Tavanomaisen sotilaallisen potentiaalin ja voiman vähentyminen sekä alueellisen ydinasepidäkkeen puute ovat olleet perusteina sille, että tavanomaisia joukkoja on integroitu suuremmiksi alueellisiksi kokonaisuuksiksi - voimaryhmiksi eri strategiisiin suuntiin. Niiden tehtävänä on nimenomaan paikallisen ja alueellisen tason pidäkkeen ylläpito ja tarvittaessa sotilaallisen voiman käyttö. Voidaan tulkita, että Venäjän sotilaallisen voiman vähentyminen on osaltaan johtanut sotilaallisen turvallisuuden takaimiseksi käytettävien voimien integrointiin, niiden keskitettyyn johtamiseen ja keinojen uudistamiseen.

Sotilaallisen toiminnan osalta Venäjä on laajentanut pidäkettään rakenteellisesti, toiminnallisesti ja informaatiollisesti. Rakenteellisesti sotilaallinen pidäke on muuttunut käsittämään strategisten ydinaseiden lisäksi taktiset ydinaseet ja tavanomaisen asevoiman eri komponentit. Toiminnallisesti pidäkkeen olemassaoloa ei pyritä todistamaan pelkästään voimaa ja sen suuruutta näyttämällä vaan sillä, että sitä näytetään ”annostellen”, mihin liittyy vahva informaatiolla vaikuttamisen funktio.

Pidäke pyrkii siten vaikuttamaan kohteen tietoisuuteen kolmella tavalla - varmallalla ja epävarmallalla informaatiolla tai tiedon puuttumisella kokonaan. Informaation suuntaamisen kohteena eivät ole pelkästään vastakkaisen osapuolen poliittinen ja sotilaallinen järjestelmä vaan koko yhteiskunta ja väestö. Niiden kriittisiin kohteisiin tai hyvinvointiin vaikuttamiselle nykyteknologiat tarjoavat hyvän alustan.

Pidäkkeen toteuttamiseen liittyvät keinot ovat dualistisia. Yhtäällä niiden avulla pyritään osoittamaan Venäjän sotilaallista voimaa, mutta toisaalta hankkia ennakkovaroituksen edellyttämää informaatiota sotilaallisen valmiuden ylläpitämiseksi ja mahdollisia sotilaallisia toimia varten. Pidäkkeen funktiona on siten toimia kaksisuuntaisesti asevoimien taisteluvalmiuden indikaattorina ja katalyyttinä sotilaallisen voiman käytön intensiteetin säätelylle. Pidäkkeen ylläpitoon käytettävät järjestelmät ovat samanaikaisesti myös valmiudessa realisoimaan sitä sotilaallista voimaa, jolla pidäke aikaansaadetaan.

Rauhan ajan pidäkkeellisen toiminnan laaja-alaistuminen, moninuoistoistuminen, tehostuminen ja kokonaisvaltainen järjestäytyminen ovat ilmentymiä siitä, että Venäjän sotilaallisen toiminnan painotus on siirtynyt sodan käynnistä sen ennaltaehkäisyyn ja toisaalta ennakoinnin suuntaan. Venäjä pyrkii vaikuttamaan säätelevästi sotilasstrategisen tilanteen kehitykseen paikallisella, alueellisella ja globaalilla tasolla. Samalla painopisteen muutos merkitsee, että sotilaallisen toiminnan luonne on siirtynyt kohteen tuhoamisesta sen häirinnän suuntaan. Täten marsalkka Malinovskin esittämästä murskaamisesta ei enää voida puhua, mutta sen sijaan näyttää edelleen siltä, että *”paras keino puolustautua on varoittaa vastustajaa meidän voimasta ja valmiudesta”*.

Sotilaallisen voiman käytön kehitys

Venäjän sotilaallinen voima on samalla sekä sodan ennaltaehkäisyyn että sen ratkaisuun tarkoitettu väline. Tämä merkitsee, että sota on edelleen olemassa mahdollisten ristiriitojen ratkaisun äärimmäisenä avaimena. Tämän ohella sota on säilyttänyt asemansa niin pahimpana vaihtoehtona osapuolten välisissä suhteissa kuin mitoitusperusteena sille sotilaalliselle kehittämistyölle, jonka tuloksena on tarkoitus olla sodan eri kategorioiden mukaisten tilanteiden hallinta.

Venäjän sotilaallisen voiman käytön perusteet ovat muuttuneet radikaalisti. Aiemmin väistämätön suursota on muuttunut todennäköisyydeltään pieneksi, mutta on edelleen mahdollinen. Sama koskee myös ydinasein käytävää sotaa, vaikka se tiedostetaan itsetuhoiseksi ja palvelee mahdollisimman huonosti pitkän tähtäimen kansallisia intressejä ja strategisia tavoitteita.

Sotilaallinen järjestelmä pidäkkeen ja voiman käytön eskalaation osalta olisi kuitenkin vajavainen, mikäli olemassaolevia strategisia ydinaseita ei pidettäisi sotilaallisen konfliktin hallinnan operatiivisessa suunnittelussa ja pidäkkeen informaatiovaikuttamisen välineenä mukana. Strategisen ydinaseen merkitys onkin painottumassa enemmän pidäkkeellisyyden suuntaan siitä lähtökohdasta, jonka mukaan se on sotilaallisen voiman operatiivisen käytön elimellinen osa.

Toinen perustavaa laatua oleva muutos sotilasstrategian perusteissa on se, että em. suursodan tilalle on astunut lähtökohta paikallisen ja alueellisen tason sotilaallisten

konfliktien vaarasta ja uhasta. Näiden osalta Venäjällä on todellista kokemusta olevaisesta todellisuudesta. Kyse on siten sotilaallisen konfliktin uhan mittakaavamuutoksesta, joka käänsi sotilaallisen toiminnan ja sotilaallisen kehittämistyön perusteet päinvastaisiksi aiempaan verrattuna.

Venäjä pitää sotilaallisen voiman käytön periaatteessa ”kaikin käytettävissä olevin voimin ja välinein”, mikä muodostaa absoluuttisen maksimin tiettyä ajanhetkenä. Tämä on pitkälti itsestäänselvyys, kun kyse on elämästä ja kuolemasta. Se on tuotu esille erityisesti puhuttaessa strategisesta pidäkkeestä. Lähtökohtana ei kuitenkaan voida pitää sitä, että Venäjän käyttäisi aina ja kaikissa tilanteissa kaikkea sotilaallista voimaansa. Lähtökohtana on sen sijaan sotilaallisen voiman määrän säädeltävyys, millä pyritään hallitsemaan sotilaallisen konfliktin eskaatioportaikkoa.

Sodan paradigma edellyttää niiden sotilasstrategisten periaatteiden noudattamista sotilaallisessa toiminnassa, jotka koskevat rauhan aikaisia etukäteisvalmisteluja sotilaallisella alalla. Näistä on nostettava erityisesti esille tilanteen ennakointi, jatkuva valmius sekä joukkoryhmien ja reservien muodostaminen. Nämä ovat selkeästi periaatteita, joita Venäjän asevoimissa ja niiden kehittämisessä on viime vuosina noudatettu.

Kun näitä tarkastellaan sodan paradigman sen muutoksen valossa, jonka mukaan rauhan ja sodan ajan välinen raja on hävimässä, päästään niihin periaateisiin, joita sotilaallisen voiman käytössä on määrä noudattaa. Niistä voidaan mainita erityisesti asevoimien joukkojen koordinoitu käyttö, toiminnan päättäväisyys ja yllättävyys sekä strategisen aloitteen tempaaminen. Nämäkin periaatteet ovat näyttäneet viime vuosina Venäjän asevoimien kehittämisessä ja sotilaallisen toiminnan käytännössä.

Sotilasstrategian osana sotilaallisen voiman käytön muotoja koskeva käsitteiden kokonaisuus on em. muutoksista huolimatta pysynyt varsin muuttumattomana. Sotilasstrategian teoriaan kohdistuu muospaineita. Oleellisin muutos on aiemmin mainittu asevoimien strategisten toimien jaottelu pidäkkeelliseen toimintaan ja varsinaiseen sotilaallisen voiman käyttöön. Tämä voidaan myös jaotella sotilasstrategian tehtävinä epäsuoraksi ja suoraksi vaikuttamiseksi.

Sotilaallisen voiman käyttöön liittyviä käsitteitä ovat edelleen strateginen toimeenpano, operaatio, isku ja sotaliike. Näillä lienee pitkät perinteet ja niiden muuttamiseen ei ole nähty tarvetta, sillä ne edelleen määrittävät operatiivisen suunnittelun tuloksina. Asevoimissa tapahtuneiden muutosten seurauksena niiden sisältö on luonnollisesti muuttunut. Kyse on selkeästä sisällön mittakaavan pienennyksestä - aiempia käsitteiden mukaisia puolustushaaroja tai joukkoja ei enää kaikilta osin ole. Toisaalta ei voida ajatella, ettei uusia sotilaallisia suorituskykyjä kehitetä ja niiden käyttöä suunnitella operaatioina. Ilmeisesti Krimin valtaus keväällä 2014 oli muodostettujen erikoisoperaatiojoukkojen operaatio, joka on luokiteltava strategiseksi.

Täten esimerkiksi ei voida yleisesti puhua esimerkiksi puolustushaaran operaatiosta, jossa sille olisi annettu selkeä tavoite ja puitteet. Ilmavoimat toimivat tätä nykyä osana voimaryhmää, jossa on joukkoja muitakin puolustushaaroista. Tarkoituksenmukaisempaa tarkastella operaatiota tietyn suuruisen joukon osalta, jolle on määritelty mm. tavoite, tehtävä, joukko ja aikamääreet. Luonnollisesti tähän periaatteeseen on poikkeuksia, esimerkiksi mitä ilmeisimmin ydinase on väline, jonka toimintaa suunnitellaan itsenäisinä varoitusluonteisina ja eri mittakaavan operaatioina, missä minimissään käytännön ilmentymänä voi olla yksittäinen ohjuslaukaisu eri turvallisuusulottuvuuksissa.

Kokonaisuudessaan Venäjän sotilaallisen voiman käytön strategiassa on tapahtunut muutos, jossa sotilaallisen voiman pidäkkeellinen funktio pystytään muuttamaan viiveettömästi asevoimien ennakoivaksi suoraksi käytöksi ja joka ilmentää siirtymistä välillisestä vaikuttamisesta nopeaan ja välittömään vaikuttamiseen. Kyse kokonaisuudessaan on siitä, että sodan paradigmasta tehdyt johtopäätökset on toteutettu sotilaallisen toiminnan käytännössä.

Sotilaallisen voiman kehitys

Sotilaallisen voiman muutoksissa on esiintynyt pitkälti yksi suunta – supistaminen. Se on koskenut asevoimien puolustushaarojen, johtoportaiden, miesvahvuuden ja kaluston määrää. Hieman pyöristettynä asevoimien rauhan ajan potentiaali on vähentynyt 25 vuodessa pienempään kuin kolmanteen osaan siitä, mitä se oli 1990-luvun alkuvuosina. Ydinaseiden osalta vähentämisen syy on löydettävissä asesääntelysopimuksista ja resurssien puutteesta. Jatkotutkimusta edellyttää se, missä määrin Venäjän kansantalouden tuotannontekijöitä voidaan kohdentaa ja konvertoida sotilaallisten hyödykkeiden tuotantoon. Tavanomaisen voiman supistumisen on jokseenkin yksinomaan johtunut sotilaallisen voiman muodostamiseen käytettävissä olevien henkilöresurssien, erityisesti varusmiesten vähentymisestä. Tämä ei kuitenkaan muuttanut sotilajärjestelmän ydintä, vaan mainittua puutetta pyrittiin ja pyritään korvaamaan sopimuspalkatulla henkilöstöllä.

Venäjän asevoimien rauhan ajan potentiaalinen muodostamisen periaate on muuttunut oleellisesti. Aiemmin poliittinen päämäärä määrittä asevoimien tavoitteet ja tehtävät, niiden perusteella tuotettiin tarvittavan sotilaallisen voiman määrä jokaiselle erilliselle sotilaallisen voiman osatekijälle erikseen. Määrä oli pitkälti suorituskyvyn tehokkuuden mittarina. Voimien yhteisvaikutus olisi edellyttänyt johdettua yhteistoimintaa, mikäli eri suorituskykyjä olisi pitänyt käyttää sodan ajan olosuhteissa. Tämä kehittämisideologia oli muuttumattomana aina 2000-luvun alkuvuosiin asti. Sotilaallinen toiminta oli siten pitkälti II maailmansodan peruja olleen ”armeijan ja laivaston saattohoito”.

Nykyään käytettävissä olevat resurssit sanelevat sotilaallisen voiman määrän. Vaikka valtion sotilaspoliittinen johto määrittää nykyäänkin asevoimien tavoitteet ja tehtävät,

mutta joutuu ottamaan huomioon käytettävissä olevat mm. taloudelliset ja sosiaaliset voimavarat. Suorituskyvyn mittarina ei enää voi olla sotilaallisen voiman miesvahvuuden, organisaatioiden ja aseiden määrä. Suorituskyvyn perustaksi muodostui se, että organisaatio, aseistus ja kalusto sekä henkilöstö ovat keskinäisessä tasapainossa, mikä käytännössä aikaansaatiin vuosina 2008 – 2010 toimeenpannussa Venäjän asevoimien reformissa. Sotilaallisen voiman tehokkuutta pyritään jatkossa ylläpitämään ja lisäämään organisaation toiminnallisen tarkoituksenmukaisuuden ja yhteisvaikutuksen lähtökohdista, aseiden ja kaluston teknisiä ominaisuuksia parantamalla sekä henkilöstön koulutustasoa nostamalla.

Venäjän asevoimien miesvahvuus on ikuinen arvoitus, johon ratkaisua ei julkisuudessa ole löydettävissä. Asevoimien vahvuuden määrittäminen miljoonaksi sotilaaksi päätös, joka asetti tavoitteen. Itse asiassa ko. päätös oli argumentti sille, että henkilöstö oli se tekijä, johon asevoimien kehittäminen primäärisesti perustetaan. Luonnollisesti henkilöstömäärä täytyi suhteuttaa elementtien tarpeisiin. Suhde oli jotain muuta, mihin oli totuttu ja mitä yritettiin pitää yllä.

Asevoimien henkilövahvuus suhteutettiin siten, että tapahtui siirtymä pois maavoimainotteisuudesta kohti ilma-avaruuksia. Henkilövahvuuden suhteuttaminen puolustushaarojen kesken merkitsi tasapainoisemman rakenteen syntymistä ja operatiivisesti sotilaallisen voiman tarkoituksenmukaisemman jakautumista eri toiminnallisiin ulottuvuuksiin, mikä vastaa paremmin sodan paradigman asettamiin haasteisiin.

Venäjän asevoimien muutosta ilmentää sotilaallisen toiminnan organisoitumisen asenteen lisääntyminen. Organisoituminen perustuu siihen, että sotilaallisen turvallisuuden vaaroja ja uhkia arvioidaan järjestelmäänalyttisesti redusoituna toiminnallisiin ja alueellisiin osatekijöihin, joihin symmetrisesti rakennetaan vastakeinoja ja -voimia. Sotilaallisen turvallisuuden takaamista tarkastellaan pahimmasta lähtökohdasta, jonka mukaan rauhan ajan kilpailu voi hallitsemattomasti eskaloitua sotilaallisen voiman käytöksi ja vastaavasti sotilaalliset vaarat muuttua nopeasti sotilaallisiksi uhiksi ja edelleen aggressioksi Venäjää vastaan. Tämä on ollut lähtökohta sotilaallisen toiminnan kehittämiseksi viimeisten 10 vuoden aikana, missä ei oteta huomioon toimijoiden välisten suhteiden kiristymistä mahdollisesti hillitseviä tekijöitä.

Summa summarum – sotilasstrategian muutos

Sotilaallisen turvallisuuden takaaminen tapahtuu kaksitoimisella sotilasstrategialla. Sodan paradigman muutos otettiin huomioon niin, että sotilasstrategian painottumisessa toteutettiin siirtymä sotilaallisen voiman käytön valmisteluista uhan ennaltaehkäisemiseen sotilaallisen ja laajemmin strategisen pidäkkeen avulla. Normaaliajan tilanteessa vaaroja ja uhkia pyritään hallitsemaan sotilaallisen pidäkkeen avulla, jonka ydin muodostuu lähes jatkuvassa valmiudessa olevasta sotilaallisesta voimasta. Tällöin toimin-

nan perusideana on sotilaallisen toiminnan ja sotilaallisen voiman viiveetön muuttaminen ennakoivaksi vaikutusjärjestelmäksi. Tämä muistuttaa sitä lähtökohtaa, joka oli olemassa kylmän sodan kuumimpina aikoina ollen määrällisesti kuitenkin monin verroin pienempi¹²²⁹.

Sotilaallista pidäkettä kehitettiin niin, että se on järjestelmänä jatkuvasti toimintavalmis ja pystyy vastaamaan haasteisiin siihen käytettävissä olevan voiman vaikutuksen säätelyllä. Sotilaallinen turvallisuus edellyttää sotilaallista pidäkettä eri toimintaulottuvuuksissa ja sotilaallisen toiminnan tasoilla. Globaalilla – strategisella – tasolla laajamittakaavaisen ja erityisesti ydinsodan syttyminen pyritään ehkäisemään ylläpitämällä riittävää ydinasepotentiaalia ja -valmiutta niin maalla, merellä kuin ilma-avaruudessa. Ydinasejärjestelmä toimii samalla sotilaallisen toiminnan ennakkovaroitusjärjestelmän osana, mikä merkitsee sitä, että tilannetietoisuus ja asevaikutus ovat pyritty yhdistämään. Tavanomaisella asevoimalla pystytään rajoitetusti täydentämään ydinasepidäkettä.

Ongelmat sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa tavanomaisin voimin alueellisella ja paikallisella tasolla olivat vuonna 2008 alkaneen asevoimien reformin perimmäinen syy. Kaikkiin strategisiin suuntiin, joihin rauhan ajan nykyisten sotilaspiirien rajat yhtyvät, on muodostettu tavanomaisista, eri puolustushaarojen joukoista voimaryhmät, joiden arvioidaan muodostavan riittävän pidäkkeen alueellisen ja paikallisen konfliktin syntymiselle. Voimaryhmän sotilaallinen voima on arvioitu riittäväksi tilanteeseen ja resursseihin nähden. Sen nopea lisääminen jossakin suunnassa merkitsee vähentämistä toisessa. Tavanomaisen asevoiman rakenne on edelleen portaattainen, joskin muutoksia on aiemmissa strategisissa portaissa tapahtunut. Ensimmäisen portaan muodostaa tulivaikutus, toisen portaan tavanomaiset jatkuvan valmiuden joukot ja kolmannen asevoimien reservit.

Venäjän sotilasstrategian osalta kehitys johtanut siihen, että lähtökohtaisesti sotilaallisen voiman rauhanaikaisen toiminnan muuttaminen suoraksi vaikutusjärjestelmäksi tapahtuu mahdollisimman nopeasti. Tämän takia viime vuosina on korostettu asevoimien jatkuvan valmiuden kehittämistä. Kyse on nimenomaan asevoimien rauhan aikaisen taisteluvalmiuden lisäämisestä tasolle, joka arvioidaan riittäväksi pidäkkeeksi potentiaaliseen vastustajaan nähden ja joka aikaansaadaan poliittisesti perusteltavissa olevalla resurssoinnilla. Rauhan ajan sotilaallinen voima on siten lähtökohtainen potentiaali mahdollisen paikallisen ja alueellisen sodan varalta. Reservin toimintaanpano edellyttää resurssien uudelleen kohdentamista ja lisäämistä, mikä on perusteltua, mikäli konfliktitilanne ajallisesti pitkittyy.

---

¹²²⁹ Everstilutnantti Pauli Lähteen mukaan Neuvostoliiton panssaridivisioonat Itä-Saksassa olivat tunnin läh-
tövalmiudessa aseistukseltaan, materiaaliltaan ja henkilöstöltään. Keskustelu evl Pauli Lähteen kanssa maaso-
taopin perusteista MPKK:n yleisesikuntakurssilla 1995–1997.

Konfliktin eskaloitumista pyritään hallitsemaan sotilaallisen voiman vaikutuksen intensiteetin muutoksilla, jota voidaan tehdä niin pidäkkeen kuin sotilaallisen voiman käytön osalta. Pidäkkeen osalta oleellista on informaatioon liittyvien epävarmuustekijöiden käyttö ja se, että pidäke voi käsittää toiminnallisesti myös sotilaallisen voiman käyttöä. Sotilaallista voimaa voidaan käyttää siis pidäkkeellisesti ja ennakoivasti. Sotilasstrategian funktiot pyritään siten limittämään ajallisesti ja toiminnallisesti saumattomaksi kokonaisuudeksi.

Sotilaallisen voiman käytön osalta mekanismi on perinteisempi. Asevoimien joukkojen lähinnä operatiivisella keskittämällä, strategisella liikkuvuudella ja reservin toimeenpanolla vaikutusjärjestelmän tehoa ja suuntaa voidaan säädellä. Asevoimien strateginen ryhmittäminen, joka aiemmin oli oleellinen ja näkyvä liikekannallepanoon liittyvä voimia lisäävä toimi, on pitkälti toteutettu jo rauhan aikana. Toisin sanoen asevoimat ovat suurelta osin ryhmitetty sotatilan alkuvaiheen edellyttämässä vahvuudessa strategisissa suunnissa. Tarvittaessa voidaan toteuttaa valmiustilan muutoksia ja operatiivisia siirtoja sotatoimiyhtymän puitteissa sekä strategisia keskityksiä sotilaspiirien välillä. Näitä harjoitellaan säännönmukaisesti.

Sotilaallisen voiman käytön muodot ovat edelleen organisatorisen kokonaisuuden sekä vaikutuksen määrän tai luonteen ilmentymiä. Asevoiman käytön muotojen sisältö on kuitenkin joukkojen absoluuttisesti vähentyessä väistämättä pienentynyt. On vahvasti oletettavaa, että sotilaallisen voiman käyttöä on suunniteltu pidäkkeen vahvistamiseen. Ennakoiva aseellisen voiman käyttö ei ole poissuljettua. Perustana tälle on se, että strateginen puolustus käsittää varoituksellisia ja jopa ennakoivia hyökkäyksellisiä toimia.

Yksittäisenä muuttujana on tuotava esille taktinen ydinase, johon liittyvä epätietoisuus on sen pidäkkeellisen funktion perusta. Sen olemassaololla voidaan pidäkkeellisesti muuttaa sotilasstrategista paikallista, alueellista ja myös globaalia tilannetta myös ennakoivasti. Kytkemällä taktinen ydinase operaatioon voidaan lisätä sotilaallisen vaikutusjärjestelmän tehoa tai esimerkiksi yksittäisellä iskulla pyrkiä palauttamaan tilanne asetelmaan, jossa pidäkkeellisyys olisi vallitseva funktio.

Asevoimien osalta sotilaallisen voiman muutos oli siinä, että niiden komponenttien ja suorituskykyjen absoluuttinen vähentyminen edellytti toiminnallisesti siirtymistä rakenteisiin, joissa voimien vaikutus pystytään keskittämään niin asevoimien sisällä kuin sotilaallisen organisaation ja osin myös kansallisen turvallisuuspolitiikan osa-alueiden osalta. Asevoimien osalta osin hallinnolliseksi uudistukseksi markkinoitu reformi kohdistui nimenomaan rakenteellisiin muutoksiin jokahetkisen taisteluvalmiuden lisäämiseksi. Tämän ominaisuuden testaamisen Venäjä aloitti heti asevoimien rakenteellisten uudistusten jälkeen vuonna 2012. Kyse oli nimenomaan asevoimien taisteluvalmiuden lisäämisestä kokonaisjärjestelmänä.

Venäjän sotilasstrategian ja sen perusteiden kehitys on kokonaisuudessaan johtanut tilanteeseen, jossa Venäjän sotilasstrategian perusluonne on puolustuksellinen, mutta sotilaalliselle voimalle välineenä voidaan käskää sekä puolustuksellinen että hyökkäyksellinen tehtävä. Pidäkkeen ja sotilaallisen voiman käytön välinen raja on operatiivisesti häivytetty. Venäjä ei siis julista sotaa, mutta ei myöskään odota sitä, että joutuu toteamaan olevansa sodassa, vaikka lainsäädännössä poikkeus- ja sotatilat vielä esiintyvät.

Venäjän asevoimat sotilaallisena voimana arvioidaan sellaiseksi, että se riittää asetettujen tehtävien täyttämiseen omaehtoisesti. Mahdollinen, mutta ei välttämätön, sotilaallinen integroituminen kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän toimijoiden kanssa tuo lisäarvoa Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle sekä sen sotilaallisen toiminnan ajalliselle ja rakenteelliselle kestävyydelle nimenomaisesti perinteisen sodan käynnin ja ”turvallisuusvyöhykkeen” näkökulmasta.

Toisaalta Venäjän kumppanit luovat jossain määrin edellytyksiä Venäjän sotateollisuuden tuotannolle, jota on taloudellisten resurssien hankkimiseksi suunnattava sinne, missä kysyntää on. Tämä siksi, että Venäjä pystyisi jatkossa pysymään kansainvälisessä kentässä vallitsevassa kilpailussa mukana ja vastaamaan sodan paradigman muutoksen edellyttämiin laadullisiin tehokkuushaasteisiin. Tämän osalta venäläinen uskoo edelleen siihen, että huomien on parempi.

KUVAT

Kuva 1: Venäjän sotilasstrategian tutkimuksen viitekehys.....	20
Kuva 2: Subjektin sotilaallinen toiminta järjestelmänä	39
Kuva 3: Sotilaallisen toiminnan dualismi.....	39
Kuva 4: Sotilaallisen toiminnan dualismi ja symmetria	40
Kuva 5: Valtion sotilaallinen voima ja sen elementit	72
Kuva 6: Tulkinta Venäjän sotilasstrategiasta osana sotilaallista toimintaa.....	90
Kuva 7: Strategisten pidäkevoimien tehtävät eri tilanteissa	168
Kuva 8: Tulkinta Venäjän strategisesta pidäkkeestä järjestelmänä.....	184
Kuva 9: Asevoimien johtamisen ja tuen toiminnallinen jako	310
Kuva 10: Puolustusministeriön toimintojen (funktioiden) muutos.....	311
Kuva 11: Venäjän asevoimien joukkorakenteen muutos	314
Kuva 12. Asevoimien rakenteellinen muutos 1992 - 2016	336
Kuva 13: Venäjän varusmieskutsuntaerän muodostumisen prosessi.....	354
Kuva 14: Arvio Venäjän varusmieskutsuntaerän vahvuudesta	388
Kuva 15: Venäjän asevoimien joukkoja Läntisessä ja Lounaisessa strategisessa suunnassa vuonna 1992	416
Kuva 16: Läntisen ja Pohjoisen voimaryhmän sekä Baltian sotilaspiirin (Luoteisen voimaryhmän) maavoimien yhtymien siirto Venäjälle 1992–1994	419
Kuva 17: Venäjän asevoimien joukkoja Eteläisessä strategisessa suunnassa vuonna 1992.....	420
Kuva 18: Venäjän asevoimien joukkoja Kaukasiassa vuonna 1993.....	421
Kuva 19: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät vuonna 1996.....	425
Kuva 20: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät 1.1.2000.....	428
Kuva 21: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät vuonna 2007–2009	431
Kuva 22: Venäjän asevoimien maavoimien sotatoimiyhtymät 1.12.2010.....	432
Kuva 23: Venäjän asevoimien sotatoimiyhtymät vuonna 2010–2016.....	433
Kuva 24: Venäjän merivoimien yhtymiä vuonna 2016.....	447
Kuva 25: Ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen yhdistäminen vuonna 1998	452
Kuva 26: Venäjän ilmavoimien yhtymien muutoksia vuosina 2010–2011	456

TAULUKOT

Taulukko 1: TAE-sopimuksen mukaiset kalustokiintiöt Varsovan liiton maille	100
Taulukko 2: Taškentissa 15.5.1992 allekirjoitetun sopimuksen mukaiset täsmennetyt entisten neuvostotasavaltojen kalustokiintiöt	104
Taulukko 3: Entisille neuvostotasavalloille Neuvostoliiton arsenaalista luovutetut kalustomäärät.....	105
Taulukko 4: Neuvostoliiton/Venäjän START-1 -sopimuksen mukaiset strategiset ydinaseet	107
Taulukko 5: Strategiset ydinaseet entisissä neuvostotasavalloissa vuonna 1992.....	109
Taulukko 6: Aseellisen taistelun kehittymistendenssejä	127
Taulukko 7: Asevoimien käytön säädöksiä vuoden 2000 sotilasdoktriinin mukaan	195
Taulukko 8: Asevoimien joukko-osastojen määrän vähentäminen	312
Taulukko 9: Asevoimien upseereiden määrän muutokset vuodesta 2008 alkaen.....	314
Taulukko 10: Ilma- ja ilmapuolustuksen alueellisten johtoportaiden muodostaminen	326
Taulukko 11: Varusmiespalvelukseen kutsuttavien määrät vuosina 1993–2016	348
Taulukko 12: Varusmiespalveluksessa olevien määrät vuosina 1993–2016	349
Taulukko 13: Kutsuntavelvollisuuden laiminlyöneiden kutsuntaikäisten määriä	359
Taulukko 14: Kutsunnoissa tarkastettujen nuorukaisten palveluskelpoisuudesta	363
Taulukko 15: Karkureiden määrä kutsuttujen kokonaismäärästä	369

Taulukko 16: Presidentin toimeksianto asevoimien sopimussotilaiden määrästä	377
Taulukko 17: Asevoimien henkilövahvuuden kehitys vuosina 1992–2016	390
Taulukko 18: Asevoimien henkilövahvuuden muutos vuosina 1992–2016	393
Taulukko 19: Puolustushaarojen henkilövahvuuden muutos vuosina 1992–2016.....	395
Taulukko 20: Puolustushaarojen ja aselajien henkilöstövahvuuden suhteelliset osuudet...	396
Taulukko 21: Arvio asevoimien henkilövahvuuksien tavoitteesta	398
Taulukko 22: Asevoimien henkilövahvuus ulkomailla sijaitsevilla joukoissa vuosina 1995– 2013 (GEMI)	399
Taulukko 23: Asevoimien henkilövahvuus ulkomailla sijaitsevilla joukoissa vuosina 1992– 2016 (The Military Balance)	400
Taulukko 24: Strategisten pidäkevoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2016.....	402
Taulukko 25: Maavoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2016	403
Taulukko 26: Maavoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2010 sotilaspireittäin.....	404
Taulukko 27: Maavoimien ja sotilaspääryhmien vahvuuden suhde 1994–2011.....	407
Taulukko 28: Merivoimien henkilövahvuus vuosina 1992–2016.....	408
Taulukko 29: Ilmauuttuvuuden henkilöstövahvuus vuosina 1992–2016	410
Taulukko 30: Maavoimien yhtymien määrät vuosina 1992–2016.....	415
Taulukko 31: Läntisen, Pohjoisen ja Luoteisen voimaryhmän maavoimien lakkautus	418
Taulukko 32: Maavoimien yhtymät vuosina 1992–1996	422
Taulukko 33: Maavoimien yhtymät vuosina 1997–1999	427
Taulukko 34: Maavoimien yhtymät vuosina 2000–2007	429
Taulukko 35: Maavoimien yhtymät vuosina 2007–2016	434
Taulukko 36: Maavoimien Iskander-M -ohjusrikaatit 2016.....	437
Taulukko 37: Strategisten sukellusveneiden määrän muutokset vuosina 1992–2016.....	443
Taulukko 38: Taktisten sukellusveneiden määrän muutokset vuosina 1992–2016.....	443
Taulukko 39: Pintataistelualusten määrän muutokset vuosina 1992–2016	444
Taulukko 40: Rintamailmavoimien ilma-armeijoiden ryhmitys sotilaspireihin vuonna 1997	449
Taulukko 41: Ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen taisteluvoimia ennen vuotta 1998.	451
Taulukko 42: Ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen yhdistäminen vuosina 1997–1998	451
Taulukko 43: Ilmavoimien lentorykmentit ennen vuotta 2008	455
Taulukko 44: Ilmavoimien yhtymät vuonna 2008.....	455
Taulukko 45: Ilmavoimien yhtymät vuonna 2011.....	456
Taulukko 46: Ilmavoimien yhtymien yksiköitä vuonna 2011	457
Taulukko 47: Ilmavoimien yhtymien yksiköiden muutos vuosina 2014–2015	459
Taulukko 48: Ilmavoimien pommituslentokoneiden määrän muutokset vuosina 1992–2016	460
Taulukko 49: Ilmavoimien kuljetuslentokoneiden määrän muutokset vuosina 1992 - 2016	461

LIITE

VENÄJÄN YLIN SOTILASPOLIITTINEN JA SOTILAALLINEN JOHTO

Presidentti	Puolustusministeri	Asevoimien yleisesikunnan päällikkö
10.7.1991 - 31.12.1999 Jeltsin , Boris Nikola- jevits	16.3. - 18.5.1992 Jeltsin , Boris Nikolajevits (vt.)	7.5.1992 alkaen asevoimien väli- töntä johtamista hoiti puolustus- ministerin 1. sijainen, joka tuol- loin oli kenraalieversti Gratšov , Pavel Sergejevits ¹²³⁰
	18.5.1992 - 18.6.1996 armeijankenraali Gratšov , Pavel Sergeje- vitš	10.6.1992 – 22.10.1992 armeijankenraali Dubynin , Vik- tor Petrovitš
	18.6. - 17.7.1996 armeijankenraali Kolesnikov , Mihail Petrovitš (vt.)	22.11.1992 - 18.10.1996 armeijankenraali Kolesnikov , Mi- hail Petrovitš (kenraalieversti vuoteen 1995)
	17.7.1996 - 22.5.1997 armeijankenraali Rodionov , Igor Niko- lajevits (kenraalieversti 5.10.1996 asti, reservissä 11.12.1996 lukien)	18.10.1996 - 22.5.1997 armeijankenraali Samsonov , Vik- tor Nikolajevits
7.5.2000 - 7.5.2008 Putin , Vladimir Vla- dimirovitš (1.1. - 7.5.2000 vt.)	22.5.1997- 28.3.2001 Venäjän marsalkka Sergejev , Igor Dmitrjevits (armeijankenraali 22.5.1997 asti)	22.5.1997 - 19.7.2004 armeijankenraali Kvašnin , Ana- toli Vasiljevits
	28.3.2001 - 15.2.2007 Ivanov , Sergei Borisovitš	19.7.2004 - 3.6.2008 armeijankenraali Balujevski , Juri Nikolajevits (kenraalieversti vuo- teen 2005)
7.5.2008 - 7.5.2012 Medvedev , Dmitri Anatoljevits	15.2.2007 - 6.11.2012 Serjukov , Anatoli Eduardovitš	3.6.2008 - 9.11.2012 armeijankenraali Makarov , Niko- lai Jegorovitš
7.5.2012 - Putin , Vladimir Vla- dimirovitš	6.11.2012 - armeijankenraali Šoigu , Sergei Kužuge- tovits	9.11.2012 - armeijankenraali Gerasimov , Va- leri Vasiljevits (kenraalieversti vuoteen 2013)

¹²³⁰ Указ президента Российской Федерации от 3 апреля 1992 г. N 356 «О первом заместителе Министра обороны Российской Федерации» ja Указ президента Российской Федерации от 7 мая 1992 г. N 466 «О создании Вооруженных сил Российской Федерации».

LÄHTEET

Venäläiset viralliset lähteet

Федеральный закон от 28.03.1998 № 53-ФЗ «О воинской обязанности и военной службе»

Федеральный закон от 28.03.1998 № 53-ФЗ «О воинской обязанности и военной службе», § 22-24, muutokset 3.4.2017.

ETYJ:n puiteissa allekirjoitettu ”Global Exchange of Military Information” –sopimus (allekirjoitettu 28.11.1994) on löydettävissä: <http://www.osce.org/fsc/41384>.

Указ президента Российской Федерации от 3 апреля 1992 г. N 356 «О первом заместителе Министра обороны Российской Федерации»

Указ президента Российской Федерации от 7 мая 1992 г. N 466 «О создании Вооруженных сил Российской Федерации».

Указ президента Российской Федерации от 7 июля 1992 г. N 747 «О порядке реализации решений Совета безопасности Российской Федерации».

Основные положения военной доктрины РФ (изложение), Красная звезда 19 ноября 1993, Указ Президента Российской Федерации № 1833 от 02.11.1993 г.

Указ президента РФ от 16 мая 1996 года № 722 «О переходе к комплектованию должностей рядового и сержантского состава Вооруженных сил и других войск на профессиональной основе».

Указ президента РФ от 25 июля 1996 года № 1102 «О Совете обороны Российской Федерации».

Указ президента Российской Федерации 25 ноября 1996 года № 1592 «О мерах по обеспечению военного строительства в Российской Федерации».

Указ президента РФ от 16 июля 1997 года № 725с «О первоочередных мерах по реформированию Вооруженных Сил Российской Федерации и совершенствованию их структуры» (выписка).

Указ президента Российской Федерации от 28 августа 1997 г. N 946 «О мерах по усилению государственного управления военным строительством в Российской Федерации»

Указ президента РФ от 17 декабря 1997 года № 1300 «Об утверждении концепции национальной безопасности РФ».

Указ Президента Российской Федерации от 03 марта 1998 г. № 220 «О некоторых мерах по совершенствованию государственного управления в области обороны и безопасности».

Указ президента Российской Федерации от 26 мая 1998 года № 594 «О Государственной комиссии Российской Федерации по военному строительству»

Указ президента Российской Федерации от 27 июля 1998 года № 900 «О военно-административном делении Российской Федерации».

Указ президента РФ от 27 июля 1998 г. № 901 «Об утверждении положения о военном округе Вооруженных сил Российской Федерации».

Указ президента РФ от 10 января 2000 года № 24 «Об утверждении концепции национальной безопасности РФ».

Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г.

Указ президента РФ от 12 мая 2009 № 537 «О стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года».

Указ Президента Российской Федерации от 17.06.2000 г. № 1119 «Об упразднении Государственной комиссии Российской Федерации по военному строительству».

Указ президента Российской Федерации от 1 сентября 2000 г. № 1602 "О Государственном совете Российской Федерации".

Указ президента Российской Федерации от 24 марта 2001 года № 337с «ОБ ОБЕСПЕЧЕНИИ СТРОИТЕЛЬСТВА И РАЗВИТИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ, СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ИХ СТРУКТУРЫ» (ВЫПИСКА).

Указ президента Российской Федерации от 29 декабря 2008 года N 1878сс «О некоторых вопросах Вооруженных Сил Российской Федерации».

Указ президента РФ от 12 мая 2009 года № 537 «О Стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года».

Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г.

Указ президента РФ от 20 сентября 2010 года N 1144 «О военно-административном делении Российской Федерации».

Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976.

Указ президента РФ от 31 декабря 2015 года № 683 «О Стратегии национальной безопасности РФ».

Presidentti Putinin aloituspuhe turvallisuusneuvoston kokouksessa 11.7.2000: Вступительное слово на заседании Совета Безопасности по вопросу о развитии Вооружённых Сил до 2015 года. Löydettävissä: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/21525> (31.1.2017).

Послание Федеральному Собранию Российской Федерации Президента России Владимира Путина. Российская газета 27.04.2007 (федеральный выпуск). Löydettävissä: <http://rg.ru/2007/04/27/poslanie.html>.

Путин В.В. (2008): «О стратегии развития России до 2020 года». Venäjän presidentti Putinin puhe Valtioneuvoston istunnossa 8.2.2008. Löydettävissä: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24825> (6.6.2017).

Медведев Д.А. (2008): Вступительное слова на встрече с командующими военными округами от 26 сентября 2008 года. Löydettävissä: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/1535> (2.6.2017).

Медведев Д.А. (2009): «На пути к перспективному облику Вооруженных сил». Выступление президента РФ - Верховного Главнокомандующего Вооруженными силами РФ на расширенном заседании коллегии министерства обороны РФ 17 марта 2009 г. Российское военное обозрение, март 2009. Löydettävissä: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/3461> (30.5.2017).

Постановление Правительства РФ от 25 августа 2003 г. N 523, г. Москва: «О федеральной целевой программе "Переход к комплектованию военнослужащими, проходящими военную службу по контракту, ряда соединений и воинских частей" на 2004-2007 годы».

Постановление Правительства РФ от 18 августа 2008 г. N 621 "О федеральной целевой программе "Совершенствование системы комплектования должностей сержантов и солдат военнослужащими, переведенными на военную службу по контракту, и осуществление перехода к комплектованию должностей сержантов (старшин) Вооруженных Сил Российской Федерации, других войск, воинских формирований и органов, а также матросов плавсостава Военно-Морского Флота военнослужащими, проходящими военную службу по контракту (2009 - 2015 годы)". Löydettävissä: http://base.garant.ru/193751/#block_12000#ixzz4jUbLyRO5 (9.6.2017).

Постановление Правительства Российской Федерации от 28 ноября 2009 г. № 973 «Об Общероссийской общественно-государственной организации "Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту России».

Распоряжение правительства Российской Федерации от 22 июня 2002 г. № 842-р.

Приказ Министерства здравоохранения и социального развития РФ от 20 декабря 2004 г. N 317: «Об утверждении Порядка ведения специального сегмента Федерального регистра лиц, имеющих право на получение государственной социальной помощи». Löydettävissä esimerkiksi sivulta: <http://pravo.gov.ru/>

Министерство обороны Российской Федерации (2003): Актуальные задачи развития Вооруженных сил Российской Федерации. «Военинформ», Москва.

Venäjän vuosittaiset ”Global Exchange of Military Information (GEMI)” -ilmoitukset: 1995 – 2013.

Venäjän vuosittaiset ”Annual Exchange of Military Information (AEMI)” -ilmoitukset: 1992 – 2017.

Internet-sivusto: Официальный интернет-портал правовой информации, <http://pravo.gov.ru/>, vuosittaiset presidentin ukaasit kevään ja syksyn kutsunnoista vuosina 1993 – 2017, hakusanat «О призыве в апреле – xxxx» ja «О призыве в октябре – xxxx», missä xxxx on ao. vuosiluku.

Проект Договора о европейской безопасности 5.6.2008. Löydettävissä: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/6152>.

Venäläinen kirjallisuus

Абатуров В.В. (et al.) (2006): История военного искусства. «Воениздат», Москва.

Амиров О.А., Ознобищев С.К. (1992): Договор о обычных вооруженных сил в Европе. Kirjassa: Арбатов, А.Г. et al. (1992): На водоразделе распада СССР и проблемы оборонной и внешней политики. «Институт мировой экономики и международных отношений (ИММО) РАН», Москва.

Антонов А.И. (2012). Контроль над вооружениями: история, состояние, перспективы. «ПИР-Центр», Москва.

Арбатов А.Г. (ред.) (1992а): На водоразделе безопасности: Распад СССР и проблемы оборонной и внешней политики. «ИММО РАН», Москва.

Болтенков Д.Е., Гайдай А. М., Карнаухов А. А., Лавров А. В., Целуйко В. А. (2010, под ред. Михаила Барабанова): Новая армия России. «Центр анализа стратегии и технологий (ЦАСТ)», Москва.

Борисенко А.С. (ред.кол.) (2001): Контроль над вооружениями и военной деятельностью. «ПИР-центр», Москва

Военная энциклопедия, I том, «Военное издательство», Москва, 1997.

Военный энциклопедический словарь, «Военное издательство», Москва, 1986.

Военный энциклопедический словарь, «Военное издательство», Москва, 2007.

Возжеников А.В., Прохожев А.А. (1998): Безопасность России: современное понимание, обеспечение. Росэкономфонд «Созидание», Москва.

Вожакин М.Г. (председатель ред. кол.) (2006): Военная история: Учебник для высших военно-учебных заведений Министерства обороны Российской Федерации. «Воениздат» Москва.

Воробьев В.В: (2012): Реформы по кругу или деньги на ветер. «Маджента», Смоленск.

Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования ВС и военное строительство в Российской Федерации: 1992-1999 гг. Информационная группа «Панорама», Москва.

Газукин Павел (2000): Строительство и реформирования Вооруженных сил в 2000 – 2001 гг. Военная политика В. Пунина. Информационная группа «Панорама», Москва. Апрель 2000.

Гацко М.Ф. (2008): Правовое обеспечение строительства Вооружённых Сил Российской Федерации. «Флинта», «Наука», Москва 2008.

Григорьев Ю.П. (et al.) (2009): Экономика, 2.изд. «Воениздат», Москва.

- Даниленко И.С., Поздняков А.И. (1993): Военная политология. «Военная ордена Ленина красносзнаменная ордена Суворова Академия Генерального штаба», Москва.
- Захаров В.М. (2011): Военное строительство в государствах постсоветского пространства, «РИСИ», Москва.
- Золотарев В.И. (1998): Военная безопасность отечества, «Канон-Пресс Кучково поле», Москва.
- Золотарев В.А. (et al.) (2000): Военная безопасность отечества, «Полиграфресурсы», Кучково поле, Москва.
- Золотарев В.А. (под ред.) (2000): История военной стратегии России, «Полиграфресурсы», Кучково поле, Москва.
- Ирхин Ю.В. (2007): Политология. 2-е издание. «Экзамен», Москва.
- Кокошин А.А., Веселов В.А., Лисс А.В., Фисенко И.С. (2015): Современные войны и военное искусство. Некоторые социологические и политологические аспекты. «ЛЕЛАНД», Москва.
- Короткевич В.И. (2004): История современной России. 1991-2003: Учеб. пособие. «Издательство С.-Петербургского университета», Санкт-Петербург.
- Ланцов С. (2008): Политическая конфликтология: Учебное пособие, «Питер», Санкт-Петербург.
- Ларионов, В.В. et al. (1996): Процесс ограничения и сокращения вооружений в российско-американских отношениях. Федерация мира и согласия – Группа «Генералы и адмиралы за мир и безопасность», Москва.
- Лутовинов В.Н.; Мотин Ю.Н. (2009): Военная политика Российской Федерации в условиях глобализации. «Издательство РАГС», Москва.
- Ожегов С.И. (2008): Словарь русского языка. «Оникс», Москва.
- Останков В.И. (2007): Военная безопасность России в начале XXI столетия. «Вече», Москва.
- Подберезкин А.И. (et al.) (1995): Российская федерация: Безопасность и военное сотрудничество. «РАУ-Корпорация», Москва.
- Рогозин Д.О. (2016): Война и мир в терминах и определениях. «Вече», Москва. Kirjan internetversio on löydettävissä: <http://www.voina-i-mir.ru/contents>.
- Савельев А.А. (ред.) К новой редакции военной доктрины Российской Федерации. «Леланд», Москва 2008.
- Слипченко В.Н. (2005): Будущая война, kirjassa Владимир Слипченко, Махмут Гареев (2005): Будущая война, «ОГИ», Москва.

Соловьев В.В. et al. (1995): Военная безопасность страны и вооруженные силы: проблемы и пути их решения. «Военная Академия Генерального Штаба Вооруженных сил Российской Федерации (ВАГШ ВС РФ)», Москва.

Феськов В.И. (et al.) (2013): Вооруженные силы СССР после Второй мировой войны: от Красной армии к Советской (часть 1: Сухопутные войска). «Издательство НТЛ», Томск.

Фёдоров, Ю.Е. (1993): Ядерное оружие и проблемы безопасности СНГ. Политика России, Украины, Беларуси и Казахстана в отношении ядерных вооружений. «Центр политических и международных исследований», Москва.

Ушаков Д.Н. (под ред.) (2006): Толковый словарь русского языка. «АСТ, Астрель, Хранитель», Москва.

Центр военно-стратегических исследований Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации (ЦВСИ ГШ ВС РФ) (2005): Основы военной политики и обеспечения военной безопасности Российской Федерации, Москва.

Черныш А.Я., Лисовой В.М., Попов В.В. (2005): Основы военной науки и военной стратегии. «Военная академия Генерального штаба ВС РФ, кафедра стратегии», Москва.

Ярыгин Ю.В. (2006): Характер современных войн. «Военная Академия Генерального Штаба Вооруженных сил Российской Федерации (ВАГШ ВС РФ)», Москва.

Venäläiset julkaisut ja artikkelit

Александров В. И. (et al.) (2011): «МОТОСТРЕЛКОВАЯ (ТАНКОВАЯ) БРИГАДА В ОСНОВНЫХ ВИДАХ БОЯ». МИД РФ, МОСКОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИНСТИТУТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ (УНИВЕРСИТЕТ), Военная кафедра, ЧАСТЬ 1, УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ, Москва 2011. Löydettävissä: <https://studfiles.net/preview/2452691> (3.7.2017).

Анатолий Антонов, Родион Аюмов (2012): Контроль над обычными вооружениями в Европе - конец режима или история с продолжением? Научные записки ПИР-центра № 1 (27), 2012 Löydettävissä: <http://www.pircenter.org/media/content/files/9/13948093580.pdf> (4.6.2015).

Аппарат Государственной Думы, Информационно-аналитическое управление (2003): Аналитический вестник, Выпуск 18, Москва. Löydettävissä: <http://iam.duma.gov.ru/node/8/4598/16140> (21.11.2016).

Аппарат Государственной Думы, Информационно-аналитическое управление (2007): Аналитический вестник, Выпуск 18 (335), Москва.

Арбатов, А.Г. (1992): Изменения военной политики после «холодной войны». Kirjassa: Арбатов, А.Г. et al. (1992): На водоразделе распада СССР и проблемы оборонной и внешней политики. «Институт мировой экономики и международных отношений РАН», Москва.

Арбатов А.Г. (2000): Национальная безопасность России в многополярном мире. «Мировая экономика и международные отношения», № 10/2000.

Балуевский Ю.Н. (1998): Генеральный штаб и военная реформа. Вестник военной информации № 10, 1998.

Yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön, kenraalilesteri Juri Balujevskin haastattelu Moskovski Komsomolets –sanomalehdessä 23.11.2000 otsikolla: ”Генерал-полковник Юрий Балуевский (2008): армия поделит воздух, море и сушу”. Löydetävissä: <http://www.mk.ru/print/article/116536/> (1.2.2017).

Yleisesikunnan päällikön, armeijankenraali Juri Balujevskin esitelmä Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa 19.1.2008. Балуевский Юрий (2008): Доклад начальника Генерального штаба ВС РФ генерала армии Ю.Н. Балуевского. Вестник Академии военных наук № 1 (22), 2008.

Барынкин В.М. (1996): Проблемы строительства Вооруженных сил Российской Федерации. Военная мысль № 1, 1996.

Барынькин В.М. (1997): Некоторые меры разрешения военных конфликтов. Военная мысль № 3, 1997.

Барынкин В.М. (1999): Военные угрозы России и проблемы развития ее Вооруженных сил. Военная мысль № 1, 1999.

Белозёров В.К. (2005): Превентивная политика и военная сила. Военно-промышленный курьер № 49 (116), 28 .12.2005.

Белоус В. (1998): Тактическое ядерное оружие в новых геополитических условиях. Обозреватель № 6, 1998.

Букреев Ю.Д. (1997): Сухопутные войска. Важные перемены. Вестник военной информации № 12, 1997.

Буренок В.М., Ачасов О.Б. (2007): Неядерное сдерживание. Военная мысль № 12, 2007.

Вахрушев В.А. (1999): Локальные войны и вооруженные конфликты: характер и влияние на военное искусство. Военная мысль № 4, 1999.

Вестник военной информации – artikkelit:

- «Реформа. Время решительных действий.» Вестник военной информации № 11, 1997.

- «Реформа. Старт дан.» Вестник военной информации № 8, 1997.

- «Плановые задания выполнены». Вестник военной информации № 2, 1998.

- «Военное строительство: уверенные шаги.» Вестник военной информации № 2, 1998.

- «Новый закон о военной службе», Вестник военной информации № 4, 1998.
- Artikkelissa on puolustusministeriön hallinnon päällikön sijainen, juridiikan kenraalimajuri Vjatseslav Sotoskin haastattelu

- «Главное – организованность, инициатива, исполнительность». Вестник военной информации № 6, 1998.
- «Перспективы военного строительства». Вестник военной информации № 8, 1998.
- «Новый этап военного строительства». Вестник военной информации № 8, 1998.
- «Подведены итоги учебного года». Вестник военной информации № 11, 1998.
- «О комплектовании Вооруженных сил офицерским составом». Вестник военной информации № 11, 1999.
- Решения по реформированию военной организации приняты. Вестник военной информации № 11, 2000.

Витковский А.И. (1992): Основы применения Вооруженных сил России. Военная мысль, Специальный выпуск, июль 1992.

Волков С.А. (2005): ВВС на крутых виражах. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/vvs-na-krutyh-virazhah> (20.9.2016).

Волков С.А. (2006): Слияние льда и пламени. Журнал «Военно-космическая оборона», № 6, 2005. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/sliyanie-lda-i-plameni> (20.9.2016).

Волков С.А. (2007): Слова и дело. Военно-космическая оборона № 6 от 28 ноября 2007 года. Löydettävissä: <http://www.vko.ru/voennoe-stroitelstvo/slova-i-dela> (20.9.2016).

Волков С.А. (2010a): Путем проб и ошибок (1). Воздушно-космическая оборона № 2, 2010 г.

Волков С.А. (2010b): Путем проб и ошибок (2). Воздушно-космическая оборона № 3, 2010 г.

Волков С.А. (2010c): Путем проб и ошибок (3). Воздушно-космическая оборона № 4, 2010 г.

Волошко В.С. (2008): Военная политика РФ о роли и месте военной силы в обеспечении военной безопасности в условиях глобализации. Вестник академии военных наук, № 1, 2008 г.

Воробьев Э.А. (1998): Особенности военной реформы в России. Вестник военной информации № 6, 1998.

Воробьев Э.А. (2003): Перемены должны стать необратимыми. Индекс/Досье на цензуру № 19, 2003. Löydettävissä: <http://index.org.ru/journal/19/vorob19.html> (21.11.2016).

Газукин Павел (1999): Российская армия на пороге XXI века. Проблемы реформирования Вооруженных сил и военное строительство в Российской Федерации; 1992-1999 гг. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва.

Газукин Павел (2001): Строительство и реформирование Вооруженных сил РФ в 2000-2001 гг. Военная политика администрации В. Путина. Информационная-экспертная группа «ПАНОРАМА», Москва.

Горбунов В.Н., Богданов С.А. (2009): О характере вооруженной борьбы в XXI веке. Военная мысль № 3/2009.

Грачёв П.С. (1992): «Новая военная политика России», Artikkele, jossa otteita Royal United Services Institute -thinktanskissa pidetystä heinäkuussa 1992 puheesta. Вестник военной информации, 1.8.1992.

Грачёв П.С. (1996): Укрепляя общую безопасность. Вестник военной информации №1, 1996.

Дейнекин П. С. (1993): Основные направления строительства и подготовки Военно-Воздушных сил в современном этапе. Военная мысль № 7, 1993.

Ефремов И. И. (2002): Округ – столичный, рубежи-пограничные. Вестник военной информации № 12, 2002.

Duuman puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Viktor Zavarzinin katsaus sotilasasiamieskunnalle 8.12.2008: «Итоговый брифинг». Военный дипломат № 6, 2008 г.

Западинский А.Б.; Колесников Н.П.; Бондарев В.В. (1997): Национальная безопасность страны и военно-стратегическое равновесие. Военная мысль № 3, 1997.

Иванов Г. Д. (1992): Реформа Вооруженных сил: итоги первого этапа. Вестник военной информации № 12, 1992.

Секретарь Совета безопасности Сергей Иванов (2000): Стратегия безопасности России. Löydettävissä: http://ng.ru/ideas/2000-11-29/1_ivanov.html. (30.1.2017).

Иванов С.Б. (2001): Компактность, мобильность, боеготовность. Вестник военной информации № 6, 2001.

Иванов С.Б.: (2002): Приоритеты 2002 года. Вестник военной информации № 3, 2002.

Иванов С.Б. (2004): Вооруженные силы России и ее геополитические приоритеты. Россия в глобальной политике, 2 февраля 2004 г. Löydettävissä: http://www.globalaffairs.ru/number/n_2471.

Ivanov Sergei B. (2004): International Security in the Context of NATO-Russia Relationship. Speaking points delivered at the 40th Munich Conference on Security Matters. Löydettävissä: <http://mil.ru/print/articles/article4855.shtml>. (17.3.2004).

Выступление министра обороны РФ С.Б. Иванова на совещании руководящего состава Вооруженных Сил Российской Федерации 9 ноября 2005 года. Löydettävissä: <http://www.chekist.ru/article/893> (8.2.2017).

Индекс безопасности № 1 (96), ПИР-Центр, Москва, 2011. Löydettävissä: <http://www.pircenter.org/security-index/183-indeks-bezopasnosti>.

Индекс безопасности № 102-103, ПИР-Центр, Москва, 2012. Löydettävissä: <http://www.pircenter.org/security-index/101-103-indeks-bezopasnosti>.

Калистратов А.И. (2008): К вопросу о концепциях внутренних вооруженных конфликтов путем применения военной силы. Военная мысль № 1, 2008.

Капитанец И. М. (2001): К чему быть готовым? Морской сборник № 1, 2001.

Александр Каффа (2000): Некоторые проблемы взаимодействия России и европейских организаций в области контроля над обычными вооружениями. Глава 8. Kirjassa: Россия и основные институты безопасности в Европе: Вступая в XXI век. Под ред. Д.Тренина; Москва. «Центр Карнеги», S&P, июнь 2000. Löydettävissä http://old.nasledie.ru/politvne/18_19/kniga/article.php?art=8 (3.6.2015).

Квашнин А. В. (1998): Основные направления реформирования Вооруженных сил Российской Федерации. Вестник военной информации № 2, 1998.

Квашнин, А. В. (2001): Перспективная система планирования строительства Вооруженных сил. Военная мысль № 6, 2001.

Квашнин А. В. (2001): России нужна современная армия, Вестник военной информации № 10, 2001.

Квашнин А. В. (2003): Роль военной науки в практике строительства вооруженных сил Российской Федерации 18.1.2003. Вестник Академии военных наук № 2 (3), 2003.

Квашнин А. В. (2005): Современная система военного управления и пути ее совершенствования. Военная мысль № 5, 2005.

Кириллов В. В. (2005): Военная мощь государства. Военная мысль № 9, 2005.

Киселев В. А. (2008): О войнах будущего, Военная мысль № 2, 2008.

Клименко А. Ф. (1997): Международная безопасность и характер военных конфликтов будущего. Военная мысль № 1, 1997.

Клименко А. Ф. (2000): Особенности новой Военной доктрины. Военная мысль № 3, 2000.

Клокотов Н.П. (1992): Военная опасность для России: характер ее проявления в перспективе. Военная мысль, июль 1992.

Клокотов Н.П., Касенков М.М. (1993): Военная безопасность России, декларации и реалии. Военная мысль, № 8, 1993.

Кокошин А.А. (1996): Военно-политические и экономические аспекты реформы Вооруженных сил России. Военная мысль № 6, 1996.

Кокошин А.А. (1999): Ядерное сдерживание и национальная безопасность России. Мировая экономика и международные отношения № 7, 1999.

Кокошин А.А. (2014): Взаимодействие политики и военной стратегии: теоретические и прикладные вопросы. «Вопросы философии № 10, 2014», Российская академия наук, Москва. Löydettävissä: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1030&Itemid=52.

Кокошин А.А. (2015): «ВОЙНА И ВОЕННОЕ ИСКУССТВО: ПОЛИТОЛОГИЧЕСКОЕ И СОЦИОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЯ». «Социологические исследования № 3, 2015, s. 100-101. Löydettävissä: http://socis.isras.ru/files/File/2015/2015_3/Кокoshin.pdf (31.1.2017).

Александр Колбин (2011): «Военная реформа 2008-2011: цифры и факты» Индекс безопасности № 1 (96), 2011.

Колбин, Александр (2014): Нестратегическое ядерное оружие: Игра за статус или за безопасность. Индекс безопасности № 2 (109), 2014.

Кормилцев Н.В. (2003): Сухопутные войска: особенности современного строительства и развития. Вестник военной информации № 5, 2003.

Корнуков А.М. (1998): Сохранить и приумножить боевой потенциал. Вестник военной информации № 3, 1998.

Король О.В.; Ромась Н.А. (2008): О категории «форма военных (боевых) действий», Военная мысль № 7, 2008.

Крейдин С.В. (2000): Проблемы ядерного сдерживания: боевая устойчивость ядерного потенциала. Военная мысль № 4, 2000.

Круглов В.В., Сосновский М.Е. (1997): О роли нестратегических ядерных сил в ядерном сдерживании. Военная мысль № 6, 1997.

Круглов В.В., Сосновский М.Е. (1998): О тенденциях развития вооруженной борьбы. Военная мысль № 2, 1998.

Круглов В., Сосновский М., Сиволоб В. (2003): О войнах будущего и ядерном сдерживании. Обозреватель № 3/2003.

Куроедов В.И. (1997): Нам нужен достойный Отечества флот. Вестник военной информации № 12, 1997.

Куроедов В.И. (1999): Новый облик флота: реалии и перспективы. Вестник военной информации № 2, 1999.

Лумпов В.И., Багмет Н.П. (2002): К вопросу о ядерном сдерживании. Военная мысль № 6, 2002.

Лутовинов В.И.; Никипель И.А. (2001): Военная политика Российской Федерации. Евразийский вестник № 14, 5/2001.

Лутовинов В.И. (2008): Военная политика Российской Федерации в современных условиях. Военная мысль № 11, 2008.

- Лутовинов В.И. (2009): Развитие и использование невоенных мер для укрепления военной безопасности Российской Федерации. Военная мысль № 5, 2009.
- Макаревский В.И. (1994): Вооруженные силы РФ: современные тенденции. Обозреватель № 2, 1994. Löydetävissä: http://www.nasledie.ru/oboz/N02_94/oo05.htm (13.2.2001)
- Asevoimien yleisesikunnan päällikön, armeijankenraali Nikolai Makarovin katsaus sotilas-asiamieskunnalle 10.12.2008. «Брифинг начальника Генерального штаба». Военный дипломат № 6, 2008 г.
- Макаров Н.Е. (2011а): Важнейшая задача военной науки - разработка концепции нетрадиционных войн и вооруженных конфликтов. Вестник академии военных наук № 2 (35)/2011.
- Макаров Н.Е. (2011б): Выступление генерального штаба ВС РФ на заседании Общественной палаты России 17.11.2011. Löydetävissä Venäjän puolustusministeriön internet-sivulta: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10804648%40morfPressConferenceNew (14.6.2017).
- Макаров Н.Е. (2012): Выступление начальника Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации, первого заместителя министра обороны РФ генерала армии Н. Е. Макарова. Вестник Академии военных наук № 2 (39), 2012.
- Манилов В.А. (1998): Условие и залог возрождения России. Вестник военной информации № 5, 1998.
- Международный дискуссионный клуб Валдай (2012): «Военная реформа: на пути к новому облику российской армии». Москва, июль 2012.
- Ольшанский, Д. (1992): Будущее вооруженных сил: от единства до атомизации. Обозреватель, № 1, 1992.
- Осьмачко С.Г.: (2012): Военная реформа в Российской Федерации (1990-е гг.): Войска ПВО и ВВС. Великий Волжский путь: человек, пространство, время, документ, секция военной истории. «Российский государственный гуманитарный университет, филиал в г. Ярославле», 2012. Löydetävissä: <http://www.gvw-rggu.narod.ru/section/section4/stati2012/osmachko.htm> (21.11.2016).
- Палегаев В.И., Алферов В.В. (2015): О неядерном сдерживании, его роли и месте в системе стратегического сдерживания. Военная мысль № 7, 2015.
- Печуров С.Л. (1993): Нужно ли России национальная безопасность? Военная мысль № 3, 1993.
- Прохожев Алексей (2000): Россия и национальная безопасность, Военные знания № 1, 2000.
- Путин В.Н. (1998): Оптимизация численности Вооруженных сил. Вестник военной информации № 6, 1998.
- Путин В.В. (2000): Стратегическое сдерживание и предотвращение агрессии. Вестник военной информации № 12, 2000.

Presidentti Putinin puhe ylimmän upseeriston ylentämistilaisuudessa 18.1.2001: Выступление на торжественной встрече с высшими офицерами по случаю их назначения на высшие должности и присвоения им высших воинских (специальных) званий. Löydettävissä <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/21164> (31.1.2017).

Выступления Владимира Путина на совещании руководящего состава Вооруженных Сил РФ 9 ноября 2005 года. Löydettävissä: <http://www.chekist.ru/article/894> (9.8.2016).

Родионов И.Н. (1997): Без Вооруженных сил нет России. Вестник военной информации № 2, 1997.

Рудаков Д.П. (2012): «Современный облик Вооруженных сил РФ». ОБЖ, Основы безопасности жизни. Февраль 2012 г. Löydettävissä: cbzh.edu.ru –sivun kautta.

Рукшин А.С. (2003): «К новому облику Вооруженных сил России». Военная мысль № 3/2003.

Рябошапко В.А. (1996): Условия перехода к возможному применению ядерного оружия. Военная мысль № 4, 1996.

Сергеев И. Д. (1997а): Новая Россия, новая армия. Вестник военной информации № 10, 1997.

Сергеев И. Д. (1997b): В XXI век – с реформированными вооруженными силами. Вестник военной информации № 12, 1997.

Сергеев И.Д. (1998): О военной доктрине и реформировании Вооруженных сил. Вестник военной информации № 7, 1998.

Сергеев И. Д. (1999а): Основы военно-технической политики России в XXI веке. Красная звезда, 9 декабря 1999 года.

Сергеев И. Д. (1999): Реформа. Заявление министра обороны, маршала Российской Федерации И. Сергеева. Вестник военной информации № 5, 1999.

Серебряников В.В. (2008): Предотращение войн: теория и практика. Военная мысль № 12, 2008.

Сержантов А.В. (2013): Современное понимание сущности и содержания войны. Вестник академии военных наук № 2 (43), 2013.

Смирнов В.В. (2003): Контрактная армия в России: проблемы и пути их решения. Военная мысль № 2, 2003.

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraaliviersti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 20.1.2011: «Итоги осеннего призыва-2010. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10358848@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 12.5.2011: «Особенности весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10465424@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 15.7.2011: «Предварительные итоги весенней призывной кампании 2011 года. Пресс-конференция начальника Главного организационно-мобилизационного управления ГШ ВС РФ генерал-полковника В. Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10590997@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 26.1.2012: «Итоги осеннего призыва 2011 года.», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=10923391@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.V. Smirnovin lehdistötilaisuus 28.9.2012: «Особенности комплектования войск в ходе осеннего призыва 2012 г. Пресс-конференция начальника ГОМУ ГШ ВС РФ генерал-полковника В.Смирнова», löydettävissä: http://function.mil.ru/for_media/press_conferences/detail.htm?id=11383479@morfPressConferenceNew (9.5.2017).

Суровикин С.В. (2014): Формы применения и организация управления межвидовой группировкой войск (сил) на театре военных действий. Вестник АВН №1, 2014. Löydettävissä Venäjän sotatieteiden akatemian internet-sivulta: <http://www.avnr.ru/index.php/vse-novosti-sajta/624-formy-primeneniya-i-organizatsiya-upravleniya-mezhvi> (23.9.2016).

Тагиров, Р.Г., Печатнов Ю.А., Буренок В.М. (2009): К вопросу об определении уровней последствий при решении задачи силового стратегического сдерживания. Вестник Академии военных наук № 1, 2009.

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 17.7.2014. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11969983@egNews (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 30.9.2014: Итоги проведения весеннего 2014 года призыва граждан на военную службу и особенности комплектования Вооруженных Сил и других войск в ходе осеннего 2014 года призыва граждан на военную службу», Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11990256@egNews ja siihen liittyvä esitys: http://function.mil.ru/recruiting_campaign/gallery.htm?id=18471@cmsPhotoGallery (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2015. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12012793@egNews (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 31.3.2016: Итоги призыва граждан на военную службу в 2015 году и особенности весеннего призыва 2016 года для комплектования Вооруженных Сил Российской Федерации. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12081997@egNews (9.5.2017).

Asevoimien yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepanopäähallinnon päällikkö, kenraalileiversti V.P. Tonkoškurovin lehdistötilaisuus 11.1.2017: Итоги осенней призывной кампании 2016 года. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108118@egNews (9.5.2017).

Удальцов В.С., Гришин В. (2008): Ядерное сдерживание – важных фактор в системе обеспечения национальной безопасности. Основные аспекты его прошлого, настоящего и будущего. Вестник академии военных наук № 1 (22), 2008.

Хабибуллин Р.К., ГИлев А.М. (2013): «Причины и проблемы военной реформы в России с начала 1990-годов». Вестник Башкирского университета № 3, 2013 г.

Чекинов С.Г., Богданов С.А. (2015): Развитие современного военного искусства с точки зрения военной системологии. Военная мысль № 11, 2015.

Чернявский Г.С., Кобелев О.А., Исайчев Г.А. (1994): К вопросу исследования проблем безопасности России. Военная мысль № 9, 1994.

Шаваев А.Х. (2010): Военная мощь государства и ее взаимосвязь с политикой. Военная мысль № 3, 2010.

Виталий Шлыков (2009): «Военная реформа Анатолия Сердюкова как победа здравого смысла». Военно-космическая оборона № 3, 2 июня 2009 г.

Artikkelit venäläisessä sanomalehdistössä

Астанин В. И. (2015): Фальшивое раскаяние. Независимое военное обозрение, 31.7.2015. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/realty/2015-07-31/7_uklonisty.html (9.5.2017).

Александр Бабакин (2003): С прицелом на перспективу. Российская газета от 14 мая, 2003 г. Artikkelin on asevoimien yleisesikunnan päällikön, kenraalileiversti Kvašninin haastattelu.

Александр Бабакин (2005a): Силовые ведомства атакуют Минобороны... Независимое военное обозрение, 9.9.2005. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/concepts/2005-09-09/4_at-tak.html (27.4.2017).

Александр Бабакин (2005b): Надвигается существенная реорганизация Вооруженных сил. Независимое военное обозрение, 09.12.2005. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2005-12-09/1_reorganizacia.html (30.5.2017).

Александр Бабакин (2005c): В Генштаб закрались идеи троцкизма. Независимое военное обозрение, 16.12.2005. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2005-12-16/1_genshtab.html (30.5.2017).

Балуевский Ю.Н. (2005): Цель — создание сильной, профессиональной, хорошо вооруженной армии. Красная звезда, 22 Декабря 2005 г.

Yleisesikunnan päällikön, armeijankenraali Juri Balujevskin esitelmä Sotatieteiden akatemian vuosikokouksessa 20.1.2007. Балувевский Ю. Н. (2007): «Трансформация угроз безопасности». Julkaistu: Военно-промышленный курьер № 4 (170) за 31 января 2007 года. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/3052>.

Балувевский Ю.Н. (2014): Новые смыслы военной доктрины. Военно-промышленный курьер № 42 (560), 12.11.2014.

Михаил Барабанов (2008): «Военно-Воздушные силы РФ – 2008». Золотой Лев № 165-166. Löydettävissä: http://www.zlev.ru/165/165_26.htm#_ftn1 (3.7.2017).

Федор Бондаренко, Александр Пинчук (2007): С новым знаменем – к новым высотам. Красная звезда 11.12.2007.

Александр Воронов (2016): «Новобранцы бегут в армию». Kommersant.ru 01.04.2016, Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/2954606> (9.5.2017).

Юрий Гаврилов (2010): Единый начальник. Российская газета 09.06.2010.

Юрий Гаврилов (2011): Встать в строй. Российская газета от 04.02.2011. Löydettävissä: <https://rg.ru/2011/02/04/armiya-serdyukov.html> (8.6.2017).

Газукин Павел (2002): Вооруженные силы России в постсоветский период. Проблемы реформирования и военного строительства (1992–2001 годы). Журнал Отечественные записки № 8, 2002 г. Löydettävissä: http://www.milrf.ru/public/rb_ru/reform/2003_gazukin.htm (23.11.2016).

Гареев М.А. (1999): Характер войн будущего. Стратегическая стабильность № 1/1999. Löydettävissä: <http://sipria.ru/pdf/ss1911.txt> (20.4.2004).

Гареев М.А. (2003): Угрозы и войны XXI века. Красная звезда 14.2.2003.

Гареев М.А.: Последовательно отстаивать национальные интересы. Военно-промышленный курьер № 2 (250), 22.1.2014. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/print/articles/18828> (21.1.2014)

Наиль Гафутулин (2001): Офицерский корпус - опора государства. Красная звезда, 20 января 2001 г. Löydettävissä: http://old.redstar.ru/2001/01/20_01/tema.html.

Наиль Гафутулин (2008): Мобильность, боеготовность, престиж. Красная звезда, 15 октября 2008 г. Löydettävissä: http://old.redstar.ru/2008/10/15_10/1_01.html.

Герасимов В.В. (2013): Ценность науки в предвидении. Военно-промышленный курьер № 8 (476), 27.2.2013. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/14632> (20.7.2015).

Герасимов В.В. (2014а): Мы получили объективную картину состояния армии и флота. Военно-промышленный курьер № 47 (565), 17.12.2014. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/23142> (20.7.2015).

Герасимов В.В. (2014б): Первое ядерное испытание. Военно-промышленный курьер № 32 (550), 3.9.2014. <http://vpk-news.ru/articles/21648> (20.7.2015).

- Герасимов В.В. (2014с): Первое ядерное испытание. Военно-промышленный курьер № 32 (550), 3.9.2014.
- Герасимов В.В. (2015а): Генеральный штаб и оборона страны. Военно-промышленный курьер № 4 (522), 17.12.2014. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/18998> (20.7.2015).
- Герасимов В.В. (2015b): Сила Великой победы. Военно-промышленный курьер № 17 (583), 13.5.2015. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/25167> (20.7.2015).
- Герасимов В.В. (2016): По опыту Сирии. Военно-промышленный курьер № 9 (9.3.2016), 9.3.2016. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/29579> (13.3.2016).
- Гольц Александр (2010): Готовим пушечное мясо. Военно-промышленный курьер № 44 (360) за 10 ноября 2010 года.
- Гольц Александр (2011): Первый этап завершен, что дальше? Военно-промышленный курьер № 48 (414) за 7 декабря 2011 года.
- Горбунов В., Богданов С. (2009): Вооруженная борьба будущего. Некоторые характерные черты ее содержания. Artikkelijulkaisussa Российское военное обозрение № 1 (60) 2009. Löydettävissä: <http://www.coldwar.ru/rvo/012009/voorujennaja-borba-buduschego.php> (20.10.2015).
- Виталий Денисов, Наиль Гафутулин (2003): Мы уже выросли из старой шинели. Красная звезда, 3 октября 2003 года.
- Демин Андрей (2014): «Небесный щит Центральной России». Военно-промышленный курьер № 30 (548) за 20 августа 2014 года. Löydettävissä <http://vpk-news.ru/articles/21473> (9.5.2017).
- Есин Виктор (2006): Ответим ли на угрозы? Красная звезда, 12.4.2006.
- Олег Зегонов, Егор Созаев-Гурьев (2010): «Генштаб торопит абитуриентов поступать в вузы», Löydettävissä: <https://www.infox.ru/news/61/social/defense/45206-genstab-toropit-abiturientov-postupat-v-vuzy?> (9.5.2017).
- Иванов С.Б. (2001): Строительство Вооруженных сил будет отвечать вызовам времени. Красная звезда, 10.8.2001.
- Военную безопасность гарантируем. Красная звезда 23 марта, 2003 г. Artikkelijulkaisussa puolustusministeri Ivanovin haastattelun.
- Иванов С.Б. (2005): Выступление министра обороны РФ С.Б. Иванова на совещании руководящего состава Вооруженных Сил Российской Федерации 9 ноября 2005 года. Красная звезда, 11.11.2005.
- Артем Ивановский (2013): Российская армия возрождается? Плюсы и минусы политики нового руководства Вооруженных сил России. Столетие от 18.4.2013. Löydettävissä: http://www.stoletie.ru/obschestvo/rossijskaja_armija_vozrozhdajetsa_981.htm (11.5.2017).

Ивашов Л.Г. (2006): Военная реформа в России: состояние и перспективы. Löydettävissä: <http://www.km.ru/glavnoe/2006/12/05/strategii-razvitiya-rossii/livashov-voenpaua-reforma-v-rossii-sostoyanie-i-perspe> (21.11.2016).

Кольванов Г.Г. (2006): «Генералы от сокращения возглавили военную реформу», Независимое военное обозрение, 17.03.2006. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/concepts/2006-03-17/4_generals.html (30.5.2017).

Илья Крамник (2009): «Осенний призыв, осеннее настроение», Риа Новости 1.10.2009. Löydettävissä: <https://ria.ru/analytics/20091001/187140262.html> (9.5.2017).

Лебед А.И. (1999): Пожарная команда» минобороны. Независимое военное обозрение, электронная версия прил. к «НГ» (ЭВНВО) № 015 (138) от 23 апреля 1999 года.

Виктор Литовкин (2008): Министр обороны пересматривает стратегию». Независимое военное обозрение, 26.12.2008. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-26/3_minoborony.html (2.6.2017).

Виктор Литовкин (2010): Парад реформ не тормозил. Независимое военное обозрение от 14 мая 2010 г. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/realty/2010-05-14/1_parad.html (15.6.2017).

Д. Литовкин (1998): «Проблемы нужно называть задачами», Красная звезда, 29.08.98 г. Artikkele sisältää Merivoimien pääesikunnan päällikön amiraali Viktor Kravtšenkon haastattelun.

Макаров Н.Е. (2009): «Армия XXI века». Независимое военное обозрение № 23 за 17 июня 2009 г. ja № 24 за 24 июня 2009 г.

Макаров Н.Е. (2009): Задачи по реформированию армии безусловно будут выполнены. ИА Оружие России от 17.06.2009. Löydettävissä: http://www.arms-expo.ru/news/archive/nikolay-makarov-zadachi-po-reformirovaniyu-armii-bezuslovno-budut-vypolneny17-06-2009-12-41-00/?sphrase_id=12411182 (10.5.2017).

Макаров Н.Е. (2010): «Ответ на вызовы времени». Независимое военное обозрение № 7 за 24 февраля 2010 г.

Макаров Н.Е. (2011): Преобразования закончены, развитие продолжается. Независимое военное обозрение № 4 за 2 февраля 2011 г.

Макаров Н.Е. (2011): «Преобразования легкими не бывают». Независимое военное обозрение № 7 за 23 февраля 2011 г.

Манилов В.Л. (1997): Оптимизация. Качество. Эффективность. Красная звезда, 15 августа 1997 г.

Манилов В.Л. (1999): Военная реформа - ответ на вызов времени. Красная звезда, 12.01.1999.

Манилов В.Л. (2003) Вектор военной политики. Красная звезда 27.6.2003.

Мельков С.А. (1997): Военные аспекты национальной политики. Независимое военное обозрение (НВО) № 32, 1997.

Владимир Мухин (2015): Железный занавес для уклонистов. Независимая газета от 27.03.2015. Löydettävissä: http://www.ng.ru/armies/2015-03-27/3_kartblansh.html (9.5.2017).

Владимир Мухин (2015): Заводская перспектива службы по призыву. Независимая газета от 22.05.2015. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/realty/2015-05-22/3_zavod.html (9.5.2017).

Виктор Мясников (2008): Задача для главковерха. Независимое военное обозрение от 16 мая 2008 г.

Иван Петров (2015): В российской армии впервые стало больше контрактников, чем срочников, 28.04.2015, Löydettävissä: <https://rg.ru/2015/04/28/army-site.html> (28.04.2015).

Никита Петров (2008): Лишние офицеры. РИА НОВОСТИ, 09.10.2008. Löydettävissä: <https://ria.ru/analytics/20081009/152854255.html> (30.5.2017).

Пищев Н.П. (1996): ВДВ в интерьере реформ. Вооруженные силы – проблемы и перспективы. Красная Звезда, 21.11.1996.

Игорь Плугатарёв, Анатолий Цыганок (2005): Россия строит новую армию старого типа. «Независимое военное обозрение» № 11, 2005 г.

Руслан Пухов (2016): Россия – НАТО: Наша карта Африки, Ведомости, 15.7.2016. Löydettävissä <http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2016/07/15/649326-nasha-karta-afriki> (22.9.2016).

Самсонов В. Н. (1996): Иная трактовка понятия войны. Независимая газета № 243 от 26.12.1996 (электронная версия, ЭВНГ).

Сердюков А.Э. (2009): «5 основных задач». Доклад министра обороны РФ на расширенном заседании министерства обороны РФ 17 марта 2009 г. Российское военное обозрение, март 2009.

Сергеев И. Д. (1997): Реформы - наша общая забота. Красная звезда, 27 июня 1997 года.

Сизов В.Ю.: Военная политика и военная безопасность России. Россия и Америка в XXI веке № 2, 2010. Löydettävissä: <http://rusus.ru/?act=read&id=191>.

Виктор Сикирко (2000): Генерал-полковник Юрий Балувеский: армия поделит воздух, море и сушу. Московский комсомолец, 23.11.2000. Löydettävissä: <https://www.mk.ru/editions/daily/article/2000/11/23/116536-generalpolkovnik-yuriy-baluevskiy-armiya-podelit-vozduh-more-i-sushu.html> (1.2.2017). Artikkelissa esitettään yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon päällikön, kenraalieversti Juri Balujevskin haastattelu.

Вадим Соловьев (2005): Планы модернизации Вооруженных сил терпят фиаско. Независимое военное обозрение, 21.10.2005.

Вадим Соловьев (2008): Военная реформа 2009–2012 годов. Независимое военное обозрение 12.12.2008. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/forces/2008-12-12/1_reform.html (29.2.2016).

Александр Стукалин (2009): Устами военных. Коммерсантъ Власть от 13.07.2009. Löydettävissä: <http://www.kommersant.ru/doc/1200196> (13.7.2014). Stukalinin artikkeli käsittää armeijankenraali Makarovin heinäkuun alussa 2009 pidetyssä lehdistötilaisuudessa äänitetyn puheen transkription.

Сергей Улаский (2008): Основные направления формирования нового облика ВС РФ. Суворовский натиск № 138 от 2 декабря 2008 г. (eastview.com) (7.6.2017).

Oleg Falichev (2001): Interview with defence minister Igor Sergeev. Vek No. 8, Feb. 23 – Mar. 1, 2001.

Олег Фаличев, Николай Макарово (2011): Преобразования закончены, развитие продолжается. Независимое военное обозрение № 4 за 2 февраля 2011 г. Artikkeliksi käsittää Nikolai Makarovin haastattelun.

Олег Фаличев (2013): Будущее закладывается сегодня. Теория строительства Вооруженных Сил должна максимально соответствовать характеру грядущих войн. Военно-промышленный курьер № 10 (478) за 13 марта 2013 года. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/14865> (24.3.2016).

Леонид Хайремдинов (2009): Время мобильности. Красная звезда от 1 октября 2009 г. Artikkelissa on maavoimien komentajan, kenraaliversti Vladimir Anatoljevits' Boldyrevin haastattelu.

Александр Чуйков (2002): Совет безопасности принял основы. Известия 31.5.2002. Löydettävissä: <http://izvestia.ru/news/262521> (21.11.2016).

Александр Шаравин (2005): Тринадцать упущенных лет. Легче сформировать новую армию, чем реорганизовать нынешнюю. Независимое военное обозрение № 49 от 2005 г.

Виктор Юзбашев (2008): Генералы пошли к офицерам. Независимое военное обозрение № 42, 28 ноября 2008.

Länsimainen kirjallisuus ja artikkelit

Christoffer N. Donnelly (2003): Reshaping Russia's Armed Forces: Security Requirements and Institutional Responses. Kirjassa Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain.

Keir Giles (2012): Russian operations in Georgia. Lessons identified versus lessons learned. Kirjassa: Roger N. McDermott, Bertil Nygren and Carolina Vendil Pallin (2012): The Russian Armed Forces in Transition. Economic, geopolitical and institutional uncertainties. Routledge, Taylor and Francis Group, Abingdon Great Britain.

Keir Giles (2016): Military transformation in Russia. Kirjassa Pauline Eadie and Wyn Rees (2016): The Evolution of Military Power in the West and Asia. Routledge, Taylor & Francis Group, Abingdon, UK.

- Rose Goettmueller (2004): Nuclear Weapons in Current Russian Policy. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.) (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts.
- Aleksandr Golts (2004): The Social and Political Condition of the Russian Military. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts.
- Aleksandr Golts (2012): Conscription, A basic question of civil-military relations in Russia. Kirjassa: Roger N. McDermott, Bertil Nygren and Carolina Vendil Pallin (2012): *The Russian Armed Forces in Transition. Economic, geopolitical and institutional uncertainties*. Routledge, Taylor and Francis Group, Abingdon Great Britain.
- Marcel de Haas (2003): The Development of Russia's Security Policy, 1992-2002. Kirjassa: Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy*. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain.
- Jacob Hedenskog and Carolina Vedil Pallin (eds.) (2013): *Russian Military Capability i a Ten-Year-Perspective – 2013*. FOI-R—3734—SE, FOI, Stockholm, December 2013.
- Dale R. Herspring (2010): Is military reform in Russia for "real"? Yes, but... Kirjassa: Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): *THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA.
- Jacob W. Kipp (2004): *War Scare in the Caucasus. Redefining the Threat and the War on Terrorism*. Kirjassa: Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy*. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain.
- Margarete Klein (2012): Towards a "new look" of the Russian armed forces? Kirjassa: Roger N. McDermott, Bertil Nygren and Carolina Vendil Pallin (2012): *The Russian Armed Forces in Transition. Economic, geopolitical and institutional uncertainties*. Routledge, Taylor and Francis Group, Abingdon Great Britain.
- Jan Leijonhielm et al. (1999): *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv*. FOA-R-01151-170—SE, FOA, Stockholm, Maj 1999.
- Roger N. McDermott (2011): *The Reform of Russia's Conventional Armed Forces, Problems, Challenges and Policy Implications*. The Jamestown Foundation, Washington DC.
- The Military Balance – vuosikirjat 1992–1993, ..., 2017.*
- Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts. (Venäjän kielisenä: «Вооруженные силы России: власть и политика» löydettävissä sivulta <https://www.amacad.org/publication/russian-military-power-and-policy>
- Michael Orr (2003): *Reform and the Russian Ground Forces, 1992–2002*. Kirjassa Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy, Frank Cass Publishers*. Cornwall, UK.

Gudrun Persson (ed.) (2016): Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective, FOI-R--4326—SE, December 2016.

Timothy L. Thomas (2015): Russia Military Strategy. Impacting 21st Century Reform and Geopolitics. Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, Kansas.

Carolina Vendil Pallin (ed.) (2012): Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2011, FOI-R--3474—SE, Stockholm, August 2012.

Suomalaiset julkaisut

Forsström, Pentti (2002): Venäjä vuonna 2020: arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista. MPKK:n Strategian laitoksen julkaisusarja 2, tutkimusselosteita n:o 15, Helsinki.

Sami Iso-Lauri ja Petri Vähäkangas (2000): Venäjän Itämeren laivaston kehitysnäkymät – arvio suorituskyvystä. MPKK:n TAKTL:n julkaisusarja 3: Työpaperi, seurantaraportti, Helsinki.

Kesseli Pasi (toim.) (2016): Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua. Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarja 1, tutkimuksia n:o 5.

Lintonen, Raimo (1996): Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 1, n:o 9, Helsinki.

Martelius Juha (1991): Neuvostoliiton uuden ajattelun sotilaspolitiikka. Sotakorkeakoulu, Sotatieteen laitos, strategian toimisto, tutkimusselosteita n:o 9, Helsinki.

Jyri Raitasalo ja Joonas Sipilä (2004): Sodan määrittelystä – käsitykset sodasta sodankäynnin taustalla. MPKK Strategian laitos, julkaisusarja 4, n:o 18, Helsinki.

Saarelainen Jorma (et al.) (1999): Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. MPKK:n taktiikan laitos, julkaisusarja 2: taktiikan asiatietoa n:o 1, Helsinki.

Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäännökset. MPKK, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 1, Helsinki 1994.

Venäjän federaation sotilasdoktriini. MPKK, Strategian laitos, Julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki 2000.

Internet-julkaisut ja -artikkelit:

Военный энциклопедический словарь, Venäjän puolustusministeriön sotilasensyklopedisen sanakirjan internetjulkaisu osoitteessa <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/list.htm>. Käytetty «lainausmerkkien» sisällä olevia hakusanoja:

- «Политика военная» <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14609@morfDictionary>, (15.11.2013).
- «стратегия военная», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14383@morfDictionary> (27.4.2015).
- «ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ ВОЙНЫ», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=9311@morfDictionary> (30.5.2016).
- «Сдерживание военно-политическое», Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14205@morfDictionary> (30.5.2016).

- «Сдерживание стратегическое», Sotilasensyklopedisen sanakirjan sähköinen versio PLM:n internet-sivulla: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14206@morfDictionary> (30.5.2016).
- «Формы применения Вооруженных Сил Российской Федерации», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14014@morfDictionary> (29.9.2016).
- «СТРАТЕГИЧЕСКАЯ КОСМИЧЕСКАЯ ЗОНА», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=10376@morfDictionary> (7.10.2016).
- «СТРАТЕГИЧЕСКОЕ РАЗВЕРТЫВАНИЕ», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=10385@morfDictionary> (7.10.2016).
- «Мобилизационное развертывание», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=13570@morfDictionary> (7.10.2016).
- «Стратегическое воздушно-космическое направление (СВКН)», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14380%40morfDictionary> (11.5.2017).

Seuraavat lähteet luetteloitu julkaisuaajankohdan mukaisesti.

2000

"О состоянии вооруженных сил РФ, об основных направлениях их строительства и развития до 2010 года". Ктс. https://www.1tv.ru/news/2000/08/07/298778-v_pyatnitsu_11_avgusta_v_kremle_sostoitsya_ocherednoe_zasedanie_soveta_bezopasnosti_rf (30.1.2017)

Интерфакс – АВН (Агентство военных новостей) 08.09.2000: МИНИСТР ОБОРОНЫ ИГОРЬ СЕРГЕЕВ ПОДТВЕРДИЛ СООБЩЕНИЯ О ГРЯДУЩЕМ СОКРАЩЕНИИ НА ОДНУ ТРЕТЬ РОССИЙСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ <http://militarynews.ru/> (2.2.2017).

Развитие видов Вооруженных Сил и родов войск. http://voenservice.ru/boevaya_podgotovka/ogp/razvitie-vidov-voorujennyih-sil-i-rodov-voysk (31.2.2017)

2001

Коренная модернизация военной организации государства начнется в этом году. Вестник военной информации № 1, 2001.

Интерфакс – АВН (Агентство военных новостей) 28 марта. 2001: НОВЫЕ НАЗНАЧЕНИЯ В СИЛОВЫХ СТРУКТУРАХ РОССИИ, <http://militarynews.ru/>

«Стране нужна квалифицированная, хорошо подготовленная армия». Вестник военной информации № 11, 2001.

2002

«Совбез вновь корректирует план военной реформы». ViPerson.ru 4.6.2002. Löydetävisä: <http://viperson.ru/articles/sovbez-vnov-korrektruet-plan-voennoy-reformy> (21.11.2016).

«Псковский эксперимент: служба по контракту». Вестник военной информации № 7, 2002

«Готовиться к любому развитию событий» Вестник военной информации № 11, 2002.

«Реформа. Не завтра, а сейчас». Вестник военной информации № 11, 2002.

«Это амбициозный, но выполнимый план», Вестник военной информации № 11, 2002.

ПЛН, Псковская лента новостей: «Между Генштабом и СПС нет разногласий по вопросу военной реформы, заявляют военные», 27.09.2002.

«Минобороны раскрыло данные о небоевых потерях в армии». <https://lenta.ru/russia/2002/11/26/putin/>

2003

Программа утверждена. Впереди – большая работа. Вестник военной информации № 7, 2003.

Вооруженные силы России: Обретение нового качества. Вестник военной информации, № 10, 2003.

«АКТУАЛЬНЫЕ ЗАДАЧИ РАЗВИТИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ»: ИДЕМ В НОГУ СО ВРЕМЕНЕМ? ЯДЕРНЫЙ КОНТРОЛЬ №4 (70), 2003. Löydettävissä: <http://www.pircenter.org/media/content/files/1/13415781400.pdf> (16.2.2017)

2004

Ведомость, 30.3.2004: «Генштаб понизили». Löydettävissä: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2004/04/30/genshtab-ponizili> (30.3.2016).

2005

Что такое современная армия России. Коммерсантъ Власть, 21.02.2005. Löydettävissä: <https://kommersant.ru/doc/548978> (12.4.2017).

2006

Lenta.ru, 25 января 2006: «Начальник Генштаба предложил отказаться от количественного паритета». Löydettävissä: <https://lenta.ru/news/2006/01/25/paritet/> (30.5.2017).

Lenta.ru: «Генштаб РФ начинает радикальную военную реформу». Löydettävissä: <https://lenta.ru/news/2005/12/13/reform/> (30.5.2017).

Ежедневные новости Магадана: «Минобороны РФ: В армии снова недобор призывников». Löydettävissä: <http://magadandailynews.ru/index.php/novosti-magadana/5645-mi-noborony-rf-v-armii-snova-nedobor-prizyvnikov> (10.5.2017).

2008

РИА-НОВОСТИ 29.1.2008: «Военная реформа вызывает все большее недовольство в армии – СМИ». Löydettävissä: <https://ria.ru/society/20081129/156118355.html> (1.6.2017).

Интерфакс 28.2.2008: «Число осужденных призывников-уклонистов перевалило за тысячу». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/2133> (9.5.2017).

ИНТЕРФАКС 1.4.2008: «В России начался весенний призыв в армию». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/6907> (10.5.2017).

ИНТЕРФАКС 1.4.2008: «Призыв-2008: критический недобор и озлобленность "делов"», Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/6899> (9.5.2017).

ИНТЕРФАКС 14.7.2008: «В весеннюю 2008 призывную кампанию уклонистов было вдвое меньше, чем год назад». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/21601> (10.5.2017).

ИНТЕРФАКС 15.8.2008: «Бегать от армии невозможно». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/21807> (10.5.2017).

ИНТЕРФАКС 23.9.2008: «Под ружье». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/34677> (10.5.2017).

Взгляд 30.9.2008: «Медведев очертил военный контур». Löydettävissä: <https://vz.ru/politics/2008/9/30/213691.html> (26.1.2017).

ИНТЕРФАКС 1.10.2008: «Новый призыв на точке отсчета». Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/36311> (10.5.2017).

РИА новости: Космические войска ВС РФ: история создания и задачи. Справка. 4.10.2008. Löydettävissä: <https://ria.ru/spravka/20081004/151863301.html> (29.11.2016).

РИА-НОВОСТИ от 17.10.2008: «Кадровый дисбаланс в Вооруженных Силах». Löydettävissä: <https://olymp2010.ria.ru/infografika/20081017/153413354.html> (26.7.2017). Kts. myös <http://visualrian.ru/.....Инфографика #943248>.

На страже заполярья от 19 октября 2008 (estview.com).

Izvestija.ru 19.11.2008: «Кантемировскую и Таманскую дивизии превратят в четыре бригады». Löydettävissä: <https://iz.ru/news/439500> (3.7.2017).

Lenta.ru 21.11.2008: «ВВС России сократят 50 тысяч офицерских должностей». Löydettävissä: <http://lenta.ru/news/2008/11/21/officers> (13.6.2017).

«От редакции», Независимое военное обозрение № 43 от 5 декабря 2008 г.

РИА-НОВОСТИ 16.12.2008: «Реформа военного образования в России завершится к 2013 году». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20081216/157320177.html (10.5.2017).

РИА-НОВОСТИ 18.12.2008: «Суть военных реформ в России - план Сердюкова». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20081218/157554452.html (8.5.2017).

2009

Российское военное обозрение № 1, 2009 г.

Lenta.ru 6.1.2009: «Сокращения российской армии не затронет РВСН». Löydettävissä: 6 января 2009 <https://lenta.ru/news/2009/01/06/cuts/> (13.6.2017).

Lenta.ru 16.1.2009: «Реформу российской армии могут отложить из-за недофинансирования. Löydettävissä: <http://lenta.ru/news/2009/01/16/changes> (13.6.2017).

Lenta.ru, 21 января 2009: «Вот тогда и повоюем». Löydettävissä <https://lenta.ru/articles/2009/01/21/futurearmy/> (10.5.2017).

РБК от 1.4.2009: В России начался весенний призыв в армию. Löydettävissä: <http://www.rbc.ru/society/01/04/2009/5703d2f09a79473dc814d5b1> (10.5.2017).

Vesti.ru, 14 мая 2009: «Таманскую дивизию расформировали». Löydettävissä: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=284668> (3.7.2017).

РИА НОВОСТИ 3.7.3009: «Минобороны обеспокоено трехкратным увеличением коррупции в военкоматах». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20090703/176182436.html (9.5.2017).

РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (10.5.2017).

ИНТЕРФАКС 1.10.2009: «Призыв – осень против весны», Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/103020> (10.5.2017).

ИНТЕРФАКС 2.10.2009: «Некриминальный призыв». Löydettävissä: <http://www.interfax-russia.ru/print.asp?id=52142&type=view> (10.5.2017).

РИА НОВОСТИ 30.9.2009 «Осенью в армию призовут 10-12 тысяч человек с судимостью – Минобороны». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20090930/187000888.html (10.5.2017).

РИА НОВОСТИ 1.10.2009: «Осенний призыв: уклонистов будут ловить на деревне у бабушки». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091001/187089903.html (9.5.2017).

РИА НОВОСТИ 16.10.2009: «СКВО: заказ министерства обороны по призывникам из ЮФО снизился на 40%». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20091016/189213704.html (10.5.2017).

2010

Российское военное обозрение № 8 (78), август 2010, <http://www.cold-war.ru/rvo/082010/vesenniy-priziv.php> (10.5.2017).

РИА НОВОСТИ 1.10.2010. Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20101001/280978038.html (10.5.2017).

SS-23 ohjukset:

<http://www.globalsecurity.org/wmd/world/russia/ss-23.htm> (30.3.2015)

<http://military.tomsk.ru/blog/topic-183.html> (30.3.2015)

Российская газета 22.09.2010: «Глава Генштаба: Сегодня в армию призывается не более 13 процентов молодых людей». Löydettävissä: <https://rg.ru/2010/09/22/army-anons.html> (9.5.2017).

2011

РИА НОВОСТИ 2.12.2011: «ВВ МВД полностью на контрактную службу в ближайшее время не перейдут». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20111202/504267029.html (11.5.2017).

2012

Интерфакс 27.3.2012: Российский Генштаб насчитал 236 тыс. "уклонистов". Löydettävissä: <http://www.interfax.ru/russia/237909> (9.5.2017).

«В каком полку служить призывнику?» löydettävissä: <http://army-news.ru/2012/11/v-ka-kom-polku-sluzhit-prizyvniku/> (9.5.2017).

2013

Красная звезда от 28.06 2013: «Векторы семилетнего плана».

Puolustusministeriön uutinen 28.10.2013: «Министр обороны России генерал армии Сергей Шойгу принял участие в пленарном заседании Общественного совета при Минобороны России». Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11861914@egNews (9.5.2017).

2014

Независимое военное обозрение 26.4.2014: «Путин подписал закон о выборе призывником способа службы в армии». Löydettävissä: <http://nvo.ng.ru/news/470496.html> (10.5.2017).

Независимая газета 01.10.2014: «Уклонистов становится меньше», Löydettävissä: http://www.ng.ru/editorial/2014-10-01/2_red.html (9.5.2017).

2015

Военное обозрение 3 марта 2015: «СМИ: Командования ВВС и ПВО ВВС будут переформированы в армии». Löydettävissä: <https://topwar.ru/70156-smi-komandovaniya-vvs-i-pvo-vvs-budut-pereformirovany-v-armii.html> (3.7.2017).

Независимая газета 27.3.2015: «Железный занавес для уклонистов». Löydettävissä: http://www.ng.ru/armies/2015-03-27/3_kartblansh.html (9.5.2017).

РИА НОВОСТИ 4.4.2015: «Генштаб: более 50% уклонистов привлечены к уголовной ответственности». Löydettävissä: https://ria.ru/defense_safety/20150404/1056581671.html (10.5.2017).

Российская газета 4.4.2015: «В Минобороны назвали число уклоняющихся от армии призывников». Löydettävissä: <https://rg.ru/2015/04/04/priziv-site.html> (9.5.2017).

Bakussa sijainneen Neuvostoliiton Maavoimien kadettikoulun internet-sivut. Löydettävissä: http://kombat-bvoku.com/publ/voennaja_tematika/vooruzhenija_i_voennaja_tekhnika_dostavshiesja_postsovetskim_gosudarstvam/4-1-0-101 (2.6.2015).

РБК 23.7.2015: «СМИ узнали о возрождении первой гвардейской танковой армии в ВС России». Löydettävissä <http://www.rbc.ru/rbcfreenews/55b0c3969a79475146bac8e5> (3.7.2017).

Интерфакс от 3 августа 2015: «Воздушно-космические силы РФ приступили к службе». Löydettävissä <https://www.interfax.ru/russia/457604> (9.5.2017).

Военное обозрение, 1.10.2015: «В России стартовала осенняя призывная кампания. Особенности призыва в 2015 году». Löydettävissä: <https://topwar.ru/83526-v-rossii-startovala-osennaya-prizyvnaia-kampaniya-osobennosti-prizyva-v-2015-godu.html> (9.5.2017).

Российская газета, 23.12.2015: «Сменили вещмешки на сумки». Löydettävissä: <https://rg.ru/2015/12/24/prizyv.html> (9.5.2017).

Российская газета 30.12.2015: «Военный строй пополнили более 147 тысяч новобранцев». Löydettävissä: <https://rg.ru/2015/12/30/priziv-site-anons.html> (9.5.2017).

2016

Российская газета 24.3.2016: «Число уклонистов от армии в РФ за два года снизилось в 2,5 раза». Löydettävissä: <https://rg.ru/2016/03/24/chislo-uklonistov-ot-armii-v-rf-za-dva-goda-snizilos-v-25-raza.html> (9.5.2017).

Коммерсантъ 1.4.2016: «Новобранцы бегут в армию». Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/2954606> (10.5.2017).

Коммерсантъ 1.4.2016: «Новобранцы бегут в армию». Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/2954606> (10.5.2017).

Коммерсантъ 3.6.2016: «Россия перебросит к западным границам две мотострелковые бригады». Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/3005354> (3.7.2017).

Puolustusministeriön uutiset:

- 31.10.2016: На формирование 150-й мотострелковой дивизии ЮВО будет направлено более 1,5 тыс. новобранцев осеннего призыва. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12101321@egNews (9.5.2017),

- 11.11.2016: В рамках осеннего призыва из субъектов РФ в зону ответственности ЮВО в войска отправлено около 7 тыс. новобранцев. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12103079@egNews (9.5.2017).

Российская газета 14.11.2016: «Минобороны насчитало 1,4 тысячи "уклонистов" от армии». Löydettävissä: <https://rg.ru/2016/11/14/minoborony-naschitalo-14-tysiachi-uklonistov-ot-armii.html> (9.5.2017).

2017

Rossijskaja Gazeta-lehti siteerasi kenraalileversti Tonkoškurovia artikkelissa: «Генштаб ВС: Из 620 тыс. призывников в армию отправились 152 тыс.». Löydettävissä: http://www.ng.ru/politics/2017-01-12/2_6900_prizyv.html (9.5.2017).

Livejournal.com 28.2.2017: «В Чкаловском воссоздана 8-я авиационная дивизия особого назначения». Löydettävissä: <http://bmpd.livejournal.com/2461803.html> (10.5.2017).

Независимая газета 27.1.2017: «Служба в рассрочку становится элитной». Löydettävissä: http://www.ng.ru/politics/2017-01-27/1_6914_sluzba.html (10.5.2017).

Interfaks 23.3.2017, kts. <http://www.interfax.ru/russia/555090> (9.5.2017).

Newsru.com 31.3.2017: «В пяти регионах РФ весенний призыв из-за плохой погоды начнется на месяц позже». Löydettävissä: <http://www.newsru.com/russia/31mar2017/burdinsky.html> (10.5.2017)

Коммерсантъ 24.5.2017: СКР предлагает освободить следователей от службы в армии. Löydettävissä: <https://www.kommersant.ru/doc/3305600> (10.5.2017).

Naisten määrä sopimussotilaina - <https://voinskayachast.net/kontrakt/sluzhba-po-kontraktu-dlya-devushek> (10.5.2017).

Venäjän puolustusministeriön internet-sivut («hakusana»):

- «Военные округа», <http://stat.mil.ru/index.htm> (11.5.2017),
- «Военно-воздушные силы», <http://structure.mil.ru/structure/forces/air/news/more.htm?id=11226742@cmsArticle> (3.7.2017),
- «Стратегическое воздушно-космическое направление (СВКН)», <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14380%40morfDictionary> (11.5.2017).

Venäjän puolustuministeriön uutiset:

- 9.1.2017: В ходе осеннего призыва на военную службу направлено более 10 тыс. жителей Дальнего Востока и Восточной Сибири. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12107945@egNews (9.5.2017),
- 11.1.2017: В Калининградской области подведены итоги осенней призывной кампании. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12108124@egNews (9.5.2017),
- 3.4.2017: В ходе весеннего призыва из субъектов РФ в зоне ответственности ВВО на военную службу будет направлено 10 тыс. граждан. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12116929@egNews (9.5.2017),
- 3.4.2017: Более 57 тыс. юношей будет призвано из субъектов РФ, где дислоцированы войска ЦВО. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12116935@egNews (9.5.2017),
- 4.4.2017: В ходе весеннего призыва военкоматы субъектов РФ на территории Западного военного округа направят на военную службу около 48 тыс. новобранцев. Löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12117301@egNews (9.5.2017),
- 8.5.2017: В России на 10% сократилось количество призывников, освобожденных от военной службы по состоянию здоровья, löydettävissä: http://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12122369@egNews (9.5.2017).

Edellä mainitun Feskov et al. kirjassa (Феськов В.И. (et al.) (2013): Вооруженные силы СССР после Второй мировой войны: от Красной армии к Советской (часть 1: Сухопутные войска). «Издательство НТЛ», Томск) esitetty luettelo SNTL:n asevoimien divisioonista: Список дивизий Вооружённых сил СССР (1989—1991). Löydettävissä: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_\(1989—1991\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_(1989—1991)) (3.3.2015, 17.8.2017).

Muut internet-sivut

Läntisen voimaryhmän kotisivut. Löydettävissä: <http://www.gsvg.ru/структура/130-sostav-soedineniy-i-chastey-2-ya-tankovaya-armiya.html> (3.3.2015).

Luettelo Neuvostoliiton divisioonista 1989-1991. Löydettävissä: [http://www.wikiwand.com/ru/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_\(1989—1991\)](http://www.wikiwand.com/ru/Список_дивизий_Вооружённых_сил_СССР_(1989—1991)) (15.6.2016).

Blogi-sivusto: ok.ru: 135. MtvPr mainittu sivulla: <https://ok.ru/video/9846916456> (15.6.2016).

Panssari- ja moottoroidun jalkaväkiprikaatin kokoonpanot: <http://ilya-kramnik.livejournal.com/1168306.html> (3.7.2017).

Igor Korotšenkon blogi 29.6.2013. Löydettävissä <https://i-korotchenko.livejournal.com/680796.html> (3.7.2017).

Internet-sivusto: Livejournal.com: «Развитие ВВС РФ в 1991-2011 гг.». Löydettävissä: <https://std121.livejournal.com/26416.html> (3.7.2017).

Новости ВПК: «Атомная подводная лодка Юрий Долгорукий». Löydettävissä: https://vpk.name/library/f/apl_uriydolgorukiy.html (3.7.2017).

Joukko-osastoja käsittävä internet-sivusto: Войсковые части России. Löydettävissä: <https://voinskayachast.net/voenno-morskoj-flot/beregovie-voyska> (3.7.2017).

Military Russia 26.6.2017: «Комплекс 9К720 Искандер». Löydettävissä: <http://militaryrussia.ru/blog/topic-832.html> (3.7.2017).

Haastattelut

Kenraaliversti Vorobjov E.A.:n teemahaastattelu 3.12.2015. Vorobjov toimi Neuvostoliiton asevoimien Keskisen voimaryhmän komentajana Tshekkoslovakiassa vuosina 1987–1991. Haastattelun aiheena Keskinen voimaryhmä Unkarissa ja sen toiminta sekä poisveto Venäjän alueelle. Aineisto tekijän hallussa.

Kirjoittajan keskustelu kenraaliluutnantti (res.) Pentti J. Väyrysen (†) kanssa 1990-luvulla.

Kirjoittajan keskustelu everstiluutnantti Pauli Lähteen (†) kanssa maasotaopin perusteista МРКК:n yleisesikuntakurssilla 1995–1997.

Julkaisemattomat lähteet

Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa.

Muut lähteet

Venäläisten nimien siirrekirjoitukseen on käytetty Suomen standardisoimisliiton vahvistamaa standardia: Suomen Standardisoimisliitto, *Kyrillisten kirjainten translitterointi. Slaavilaiset kielet*. SFS 4900 -standardi, 2. painos, vahvistettu 17. elokuuta 1998.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Anne C. Aldis, Roger McDermott (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers, Cornwall, Great Britain.

Roy Allison (2004): *Russia, Regional Conflict and the Use of Military Power*. Kirjassa Steven E. Miller and Dmitri V. Trenin (eds.): (2004): *The Russian Military: Power and Policy*. American Academy of Arts and Sciences, Cambridge Massachusetts.

Stephen J. Blank (2010): "No need to frighten us, we are frightened of ourselves," Russia's blueprint for a policy state, the new security strategy. Kirjassa Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): *THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA.

Fred Blombergs (2013): *Euroopan voimatasapainojärjestelmä 1990–2012*. Euroopan vakaus rakenteellisen, uusklassisen ja hegemonisen realismin näkökulmasta. MPKK strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia n:o 32. Helsinki.

Stephen R. Covington (2016): *The Culture of Strategic Thought Behind Russia's Modern Approaches to Warfare*. Harvard Kennedy School, Belfare Center for Science and International Affairs, Paper October 2016, Cambridge Massachusetts.

Forsström, Pentti (1998). *Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) sotilaallinen integraatio*, MPKK:n strategian laitoksen julkaisusarja 1, n:o 10, Helsinki.

Forsström, Pentti (2016): *Venäjän sotilasdoktriinin kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*. MPKK:n SOTATL:n julkaisusarja 3, n:o 3, Helsinki, luvut 1 ja 7.

Marcel de Haas: *The Development of Russia's Security Policy, 1992-2002* kirjassa: Aldis, Anne C. and McDermott Roger N. (eds.) (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Center, UK Defence Academy. Frank Cass Publishers. Cornwall, MPG Books Ltd.

Jämsén Jussi: *Strategisen kulttuurin vaikutus Venäjän arktisten intressien turvaamisessa*. MPKK:n yleisesikuntaupseerikurssi 55:n, merisotalinja 30:n diplomityö, elokuu 2011.

Mika Kerttunen (2010): *Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta*. MPKK, Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimuslustoista n:o 45.

Jacob W. Kipp (2010): *Operational Art and the Curious Narrative on the Russian Contribution: Presence and Absence Over the Last 2 Decades*. Kirjassa: Stephen J. Blank, Richard Weitz (eds.) (2010): *THE RUSSIAN MILITARY TODAY AND TOMORROW: ESSAYS IN MEMORY OF MARY FITZGERALD*. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA.

Petteri Lalu (2014): Syvää vai pelkästään tiheää. Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, julkaisusarja 1, n:o 3.

Jarno Linnéll (2009): Suomen uhkakuva- ja turvallisuuspolitiikka 2000-luvun alussa. MPKK Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia n:o 29. Helsinki.

Лисовой В.М. (2006): Основы стратегии развития. ФГУП «Производственно-издательский комбинат ВИНТИ», Москва.

Малиносский Р.Я. (1962): Бдительно стоять на страже мира. Воениздат, Москва.

Juha Martelius (1999): Neuvostoliiton/Venäjän sotilaspolitiikka. Strategian tutkimuksia, julkaisusarja I, n:o 13, MPKK Strategian laitos, Helsinki.

Olli-Matti Mikkola (2014): Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella. Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008-2012, Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 398.

Niiniluoto Ilkka (2002): Johdatus tieteenfilosofiaan; käsitteen ja teorianmuodostus. Otava, Keuruu.

Janne Pukkila (2015): Venäjän sotilaspolitiikka Etelä-Kaukasiassa. YEK 57:n diplomityö. Löydettävissä: <http://www.doria.fi/handle/10024/120081> (30.5.2018).

Raatikainen, Panu (2004): Ihmistieteet ja filosofia. Gaudeamus, Helsinki.

Antti Sillanpää (2010): Uutiset strategian peilinä. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 4: työpapereita No 37.

Joonas Sipilä & Tommi Koivula (2013): Kuinka strategiaa tutkitaan. MPKK:n strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimusselosteita n:o 50, Helsinki.

Sivonen Pekka (toim.) (2013): Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen. MPKK, Julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia n:o 33, Helsinki.

Veikko Valtonen: Suomen ote lipsuu Venäjä-tutkimuksessa, Turun Sanomien kolumni 8.3.2013. Löydettävissä: <http://www.ts.fi/mielipiteet/kolumnit/460103/Suomen+ote+lipsuu+Venajatutkimuksessa>.

Iiris Virtasalo, Maarit Elo-Valante, Jouni Järvinen, Laura Quist, Anna-Maria Salmi (toim.) (2013): Vie osaaminen yhteiskuntaan. Venäjän ja Itä-Euroopan tuntemuksen uudet suunta-
viivat. Helsingin yliopisto, Aleksanteri-instituutti.

Maanpuolustuskorkeakoulu

PL 7, 00861 HELSINKI

Puh. +358 299 800

www.mpkk.fi

ISBN 978-951-25-3082-3 (nid.)

ISBN 978-951-25-3083-0 (PDF)

ISSN 2342-9992 (painettu)

ISSN 2343-0001 (verkkojulkaisu)

Puolustusvoimat

The Finnish Defence Forces